TRACTATVS DE CONFESSIONIBVS MALEFICORVM ET SAGARVM.

An & quanta fides ijs adhibenda ſit?

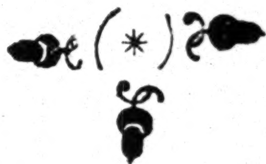
Auctore PETRO BINSFELDIO Suffraganeo Treuirenſi Doctore Theol.

Accedit eiuſdem Auctoris

Commentarius in Tit. Cod. lib. 9. de Maleſic. & Mathematic. Theolog. & Iuris ſcientiæ, ſecundum materiæ ſubiectæ naturam, accommodatus.

Item BVLLLÆ & EXTRAVAGANTES Pontificum, &c.

Editio Quarta correctior & auctior

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Sumptib. Petri Henningij ſub ſigno Cuniculi.

Anno M. DC. XXIII.

Cum Privilegio Sacræ Caſareæ Maieſtatis.

CORNELL UNIVERSITY
White
Library
RECEIVED 18

ADMODVM REVERENDO DOMINO IOANNI BALLÆ, CELEBRIS MOnasterij S. Huperti Ordinis D. Benedicti in Ardenna Abbati, amico suo,

PETRVS *Suffraganeus S. P.*

CVM præsens in seculum omnium vitiorum colluuies eruperit, & de die in diē mundus in deteriora flagitia ruat, Admodum Reuerende in Christo Pater, rectè quod antiquitus Horatius cecinit, deplorare licet:

AEtas parentum peior auis
Tulit nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Ea de caussa princeps tene-

 bra-

brarum nunc maioribus viri-
b⁹, & grauiori tyrannide, quàm
vnquam miſerum genus hu-
manum inuaſiſſe videtur: ita
vt nunquam dormiendũ dor-
mitandumque ei ſit, qui cuſto-
dit Iſraël: Cùm leo rugiens, iux-
ta Apoſtolicam doctrinam,
ſemper circumeat quærens
quem deuoret, nec dormiat,
aut dormitet, qui hominis ſalu-
tem impugnat. Deus enim O-
ptimus Maximus prauis mor-
talium operibus irritatus, malis
ſpiritibus, qui à ſe peſſimam in
nos habent voluntatem, per-
mittit, vt ſuam etiam exerceant
poteſtatem, & machinentur
omnia mala in perniciem non
ſolùm animæ, ſed etiam in in-

teritum corporis & totius ſub-
ſtantiæ ordinatæ in conſerua-
tionem generis humani. Verè
enim quidam dixit: Iuſtus &
omnipotens, cùm præcedenti-
bus peccatis iraſcitur, permit-
tit vt cæca mens etiam in alijs
labatur. Quoniam autem hoc
tempore ſcientia Dei plurimis
deeſt: aut ſi Deũ cognoſcunt,
non vt Deum timent & vene-
rantur, ſed ſequuntur ſua deſi-
deria, voluptates ſeculi, concu-
piſcentiam carnis, & ſuperbi-
am vitæ, Deus multos tradit in
reprobum ſenſum, permitten-
do Dæmoni, vt ſuum in eos ex-
erceat tentandi officium, & in-
ducantur ad faciendum ea, quę
non conueniunt, repleti omni

Gregor. Hom. 11. in Ezech.

iniqui-

Cap. Nec mirum. 26. q. 5. L. Nemo. C. de malefic. & Math.

iniquitate & malitia. In quorum numero supremum sibi vendicant gradũ ij, quos propter facinorũ magnitudinem vulgus maleficos appellat. Quo hominum genere nullum nequius, nullũ damnabilius, nullum reipublicæ perniciosius, & Dæmonib⁹ propinquius inuenitur. Qua de caussa leges ciuiles naturæ peregrinos, & generis humani inimicos nominãt. Quandoquidẽ autem effectus sunt signa naturæ, & ex fructib⁹ arbor qualis sit, cognoscitur, libet paucis ob oculos ponere opera maleficorũ, quæ frequẽtius contra diuinam maiestatẽ, hominum salutem, & publicã vtilitatẽ perpetrare non verentur:

L. Multi. L. Etsi. C. de malef. & Math.

tur: Deum inprimis abnegant, ſuſcepto Baptiſmatis Sacramẽto renunciant, fœd⁹ cum morte & inferno ineunt, Dæmoni cultũ, reuerentiamq́; exhibent, eiuſq́; perpetuo miniſterio non rarò ſe deuouent, Dæmonibus incubis & ſuccubis abutuntur, ijſdemq́; euehentibus, per aërẽ ad loginqua loca de nocte tranſportantur, vbi conuẽticula celebrant, & conſpirationes faciunt aduerſus communẽ omniũ proſperitatem, vt nimirum ſuis incantationibus, ſortilegijs & diabolicis coniurationibus elementa concutiant, tempeſtates & cœli iniurias moueant, terræ & arborum fructus deſtruant, homines, iumentaq́; interimãt,

partus humanos ſuffocent, ſuffocatos igne in cineres reſoluāt, & ſic reſolutis vtantur in nefandis ſuis maleficijs, viros impotentes reddant ad generādū, & mulieres ineptas ad cōcipiendum, nec non alia plurima horrenda & abominanda operantur, quæ mens humana recti conſcia, memoria cōprehēdere erubeſcit, vt Pontificū, Patrumq́; decretis, legib⁹, rationū firmamentis, proprijs maleficorū confeſsionibus, iudicū teſtimonijs, plurimis experimētis exemplisq́; tam in hoc tractatu de maleficorum confeſſionibus, quàm in commentario in tit. Cod. de malefic. & mathem. adiuncto cōtra mul-

torum

torum errores, ac perniciosas falsasq; opiniones declaramus, demonstramus, & vsq; ad satietatem omnium oculis subijcimus. Cùm autem malefici tam enormissima crimina, vt nemo sanæ mentis dubitare potest, cōmittant, & perditi alios perdere non desinant, seducti alios in errorē & malitiam seducere tentent, non imeritò secundum legem diuinā humanāq; morte mulctandi, & ab hominum societate tollendi sunt. Indecens & indignū est eis relinquere vitam, qui multorum vitæ insidiantur, & crudele est eis parcere, qui iniustè etiā in insōtes sæuiunt. Innocentes enim tradit exitio, qui parcit multo-

rum exitia cogitãtibus. Longo tempore hoc crimen latuit, ſecretumq́; fuit, prout eius exercitij natura eſt, quippe quod magnam cōmunionem habeat cum principe tenebrarũ, qui odit lucem, & amat noctem, & ſic longe lateq́; ſuum virus diffundit, ita vt non ſine moleſtia, labore, & difficultate aliqua ex parte extirpari valeat, ſicut experientia rerũ omnium magiſtra edocemur, publicis argumentis & iudicum quotidianis querelis cognoſcim⁹. Quærunt autē multi, qui plus æquo miſericordia erga hoc peſſimum hominum genus mouentur (ſi tamen miſericordia dicēda ſit, quæ impenditur eis, qui huma-

nitatis expertes ſunt, & inſontium non miſerentur) quando ſit tandẽ futurus finis incendij in maleficos & ſagas. Quibus abſq; longis ambagibus reſpõdetur: Tam diu eſſe locum pœnæ, quàm diu culpa non ceſſat. Intereſt enim reipublicæ ad conſeruandum illæſum ſuũ ſtatum, prouincias purgari hominibus malis. Ceſſet ergo culpa, & ceſſabit pœna, quæ culpæ menſuræ reſpondet. Quemadmodum enim, quàm diu fures & publici latrones inueniẽtur, manebit vſus furcæ & rotarũ: Sic, quãto tempore malefici & ſagæ modo humano & iuris ordine reperientur, tanto incendium perdurare neceſſe eſt.

L. Congruit. ff de offic. præſid.

Cùm

Hiere. 50. Cum feruore, ait Propheta, Gladius ad Chaldæos, gladius ad diuinos, gladius ad fortes illius: cum zelo iustitiæ, & salute reipublicæ præsides prouinciarum, quàm diu malefici sunt, sententiam proferre possunt: Ignis ad maleficos, ignis ad sagas, ignis ad magos. Sed vt finẽ his faciam, quia hoc vitiũ plurimum, proh dolor, inualuit in diuersis nostrę Germaniæ Prouincijs, & multi Iudices nunc experientia malorum excitati, diligentius inquirunt,. Priores tractatus nostri de maleficis editiones omnes diuenditæ & distractæ sunt, & passim tam in nundinis Francofurdiensibus, quàm alijs officinis, vt multorũ

relatione didicimus, plura exẽplaria expetuntur, ſepoſitis alijs negotijs, ſtatuimꝰ publicæ vtilitati laborem noſtrũ accomodare, & hanc tertiã editionem cæteris auctiorẽ operæ Typographi ſubijcere, quæ etſi non tã perfecta (quãuis Prouerbio tritum ſit: Omne trinum perfectum eſſe) quin poſſit eſſe ꝑfectior, tamen plurima prioribꝰ addit, quę maximè faciunt ad clariorem multorum lucem, & lectorum eruditionem. Ne autem huic noſtrę editioni fautor & patronꝰ deeſſet, Admodum Reuerende Domine, te meritò delegi ꝓtectorem cõtra Zoilum, qui frequentius oblatrare ſolet contra offenſionem

malc-

maleficorum & noctiuagarum strygum, maximè quod etiam occasionem augendi librum dederis superiori hyeme Treuiris, cùm à Typographo venalia exemplaria postulasses, nec habuisses propter omnium distractionem, & tum temporis spem dederim iterũ breui latius excudendum. Mouent etiã ad hoc singularia beneuolentię amicitiæq; officia, quibus me Tua admodũ Reuerenda Paternitas sibi deuinxit in Monasterio vestro S. Huperti, cùm ante aliquot años locum illũ miraculis multis clarum, & religione cõspicuum peregrinationis caussa visitassem. Præterea etiã idem suadent humanitatis & obseruantiæ argumenta, quę sæpè a-

libi mihi in conuentu magnorum, & honoratorum virorum ostendit. Grato ergo æquoq; animo hunc nostrum, quem dedicamus & offerimus laborem accipito. Precamur interim summis votis DEVM Optimum MAX. vt Tuam admodum Reuerendã Paternitatem diutissimè in spiritus & corporis valetudine robustã cõseruet, vt valeat fœlicissimè suum monasterium antiquum & valdè celebre iniuria horum infœliciũ temporum incendio dirutum, vti prosperè cœpit, in religione sancta D. Ben. sub quo militat, & ædificijs erigere, & ad finem optatum perducere. Treuiris, Cal. Sept. An. Dom, 1596.

CAR-

CARMEN CONRTA MALEFICOS.

Ad beneuolum Lectorem.

Vltima quis dubitet versare volumina cœlos,
Quando tot ex Orco monstra luesq; ruunt?
Illic prædo furens sceleratis militat armis,
Destruit & puræ relligionis opus.
Hîc & in amplexus ditis venit impia Saga,
Fœdat & horrendo membra torumq; stupro.
Ictaq; cum Christo cum Sanctis fœdera soluens,
Ferrea connubij cum Styge pacta ferit.
Hinc amor, hinc faciles aditus, hinc mutuus vsus,
Hinc ad nocturnos dextera iuncta choros.
Hinc tot aquis clades populis tot funera surgunt,
Dum mala, quæ Dæmon suaserit, illa patrat.
Si iubet hic tristes membris infundere morbos,
Tecta parat tacitis hæc aconita dolis.
Si iubet hic denso fruges subuertere nimbo,
Hæc pluuias Stygio carmine cogit aquas.
Si iubet hic terram syluasq; boare tonitru,
Efficit: & montes rumpere posse putat.
Quò magis indoleas, verearéq; Numinis iram,
Stant ea patronis crimina tuta suis.
Qui scelus ingenue titulis hoc artis obumbrant,
Vnde vetant meritas igne piare striges.
Sed nihil iniustæ prodest defensio caussæ,
Einsfeldi docta præsulis arte cadit.
Dæmonis hic fraudes pandens caligine tectas,
Publica, quæ scribit, per monumenta probat.
Quæq; dat infœlix Plutonis damna propago,
Hæc Sophiæ & Patrum detegit arte, fide.
Adijcit antiquo pœnas his iure dicatas,
Tartaream fugiant hac ratione necem.

Ex nouo Collegio, seu Seminario
Metropolitano Treuirensi,
A. v. Bruelo S. Th. D.

TRACTATVS QVÆSTIONIS,

AN FIDES SIT HABENDA Maleficorum Confessioni?

PRO intelligentia sensus quæstionis *cognoscendum est*, maleficos confiteri, se quædam opera fecisse, & damna intulisse, quæ facultatem humanæ naturæ, ingenijq; nostri captum superare videntur: quare à multis, qui rerum naturas suo cerebro, & nõ veris fundamentis metiuntur, somnia & meræ phantasiæ creduntur. Deinde malefici de se confessi, de aliis confitentur, eosque tanquam criminis participes denunciant. Duo ergo membra quæstionis pertractanda erunt. *Primum*, præsuppositis aliquot præludiis, quæ vniuersæ materiæ aliquod lumen cognitionis adferant, resoluet veritatem operum mirabilium, quæ fatentur se fecisse & facere. *Secundum*, in quo nodus difficultatis consistit, aperiet, an maleficorum confessioni contra socios & participes criminis aliquid fidei tribuendum, & quantum in ordine ad torturam: per decursum dubijs incidentibus satisfiet, & tandem argumenta in oppositum dissoluentur. *Diuisio operis.*

1. Præludium. *Certissimum est, & nulla ratione dubitandum, maleficia propriè dicta, sine opera diabolica, mediante hominum auxilio, in* *Maleficia fieri certum esse.*

lio, in rerum natura fieri, & hoc secundum sacras literas, canones, leges ciuiles, & rectam rationem.

Maleficij varia significationes.

Dictum (*maleficia propriè dicta*) quia apud antiquiores Iuris peritos & leges, maleficium generaliter accipitur pro omni crimine, hîc autem sumitur pro opere malo ope diabolica perfecto, singulari modo, & ad singularem effectum.

Probatur nunc Præludium, Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* Leuit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos: &* c. 20. *Vir siue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur. lapidibus obruent eos.* Deut. 18. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; auguria, nec sit maleficus aut incantator, neq; qui Pythones consulat, nec diuinos. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo.* In iure Canonico, *in titulo de frigidis & maleficiatis, &* 26. *per totam quæstion. &* 33. *q.* 1. *cap. si per sortiarias.* In iure Ciuili, *C. de maleficis & mathematicis.* Hinc argumentum firmissimum sumitur: cur enim sacræ literæ tam seuerè maleficia, incantationes, & opera magica damnant, si nullius sunt virtutis & efficaciæ? Cur canones & Pontificum decreta prohibent? Cur leges ciuiles capitales in maleficos & incantatores statuunt pœnas? An fortè istas leges Christiani instituerunt, quibus artes magicæ puniuntur, secundum quem alium sensum, nisi quod hæc maleficia generi humano pernitiosa esse non est dubium? Sic enim arguit S. August. *lib.* 8. *de Ciuit. Dei, cap.* 19. Veneficia ergo & Magia, non vanum nomen sortita sunt, sed vim quandam possident, vt rectè ait Michaël Psellus *in*

lib. de

lib. de Dæmonibus. Accedit etiam ratio. Reperiuntur aliqui effectus, & reperti sunt in rerum natura; vt dare responsa de occultis, ferri per aera ad remotissima loca, *&c.* qui non possunt referri ad causas naturales, sed Dæmones. *De his legendi*, S. August. *lib.* 18. *de Ciuit. Dei cap.* 17. *&* 18. *& lib.* 15. *cap.* 23. *& lib.* 2. *de doct. Christ. à cap.* 20. *& lib.* 3. *de Trinit. a cap.* 5. S. Thomas *lib.* 3. *contra Gentiles à cap.* 104. S. Bonauent. *in* 2. *sentent. d.* 7. *&* 8. *& in* 4. *de* 34. *cum Magistro senten.* Alexander Halen. 2. *parte, q.* 43. Franciscus Victoria *in relict. de arte Magica. Alfonsus à Castro lib.* 1. *de iusta hæret. punit. à cap.* 14. Malleus maleficorum, *à par. & alij, qui in progressu allegabuntur.*

Ex dicto præludio infero, hæreticum esse & à fide Christiana alienum, qui cum pertinacia asserit; maleficia nihil aliud esse quàm somnia & imaginationes. Nec talis hæresis noua est, sed antiqua, *vt est videndum apud S. Thomam & Bonauent. in* 4. *d.* 34. *& Ioan. à Turrecre. in* 33. *q.* 1. *cap. Si per sortiarias.* Procedit autem hic error ex alia maiori infidelitate; nempe qua creditur: Dæmones non esse, nisi in opinione vulgi. Fuit Democriti, Alexandri, Simplicij, Auerrois, & Aristotelis secundum communiorem sententiam, nec non aliorum Peripateticorum opinio, nullos esse Dæmones. Putat autem Auerr. *in Epist. de Resur.* persuasionem & opinionem de existentia Dæmonum inde inuectam; quod viri sapientes hæc terriculamenta commenti fuerint ad arcendos & terrendos improbos à sceleribus, quasi post hanc vitam supersint vltores malorum, quos nos Dæmones appellamus. Huius inuenti Simplicius in *libr. de Anima*, primum inuentorem tradit fuisse Pythagoram. Et quamuis August. Eugub, *libr.* 8. *de perenni Philosophia, c.* 26.

contendat docere, Aristotelem sensisse Dæmones esse. Communior tamen sententia est secundum Philosophiam Aristotelis, nullos esse Dæmones, cùm nullas nouerit substantias separatas à materia, præter motores orbium, quod in 12. *suæ metaph. libro* demonstrare contendit. Ex hoc fundamento originem trahit error Hermetis Trismegisti, & aliorum Philosophorum, referentium omnia opera magica in virtutes & causas naturales. Saducæi quoq;, vt in *Actis Apostolicis* apertum est, spiritum & angelum esse negabant. Hos secuti sunt quidam hæretici dicti Dositheani, quos ex Simonis Magi schola prodiisse Theodoretus putat. Horum opinionem impietate plenam adhuc nostro sæculo quidam secuti sunt, quos confutat Franciscus Feuardentius *lib. 1. aduersus hæreses, in verbo Angeli*. Similem errorem Origenes tribuit medicis, *tract. 3. in Matth. verba 17. cap. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur*. Primò autem quæramus, ait, quid est, quod sequitur: quia lunaticus est, & malè patitur? Medici loquuntur, quæ volunt; quia nec immundum spiritum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem, & dicunt humida moueri in capite secundum aliquam compassionem ad lumen lunare, quod humidam habet naturam. Nos autem qui Euangelio credimus, dicemus hanc compassionem immundum spiritum operari. Obseruat enim quædam schismata lunæ, & sic operatur, vt ab obseruatione lunæ pati homines mentiantur, & per hoc culpabilem DEI creaturam ostendat, hæc Origenes. Ad idem accedit, quod Michael Psellus antiquissimus Philosophus Platonicus, sed Christianus, *in lib. de Dæmonibus* refert, se conuersatum cum homine in Chersoneso

Græ-

Græciæ contermina, solitariam vitam agente, cui nomen Marcus erat, qui in primis Dæmonum studijs adhæserat, deinde palinodiam cecinit, verisque nostris dogmatibus adhæsit. Cum hoc homine multa contulit de natura Dæmonum, vt ex libro clarum est, & inter cætera de Dæmonum operationibus in arrepticijs & alijs, objicit Marco in hæc verba: Sed ego, ô Marce, inquam, retentiora quædam sapere nos medicorum sectatores adducunt, asserentes passionis eiusmodi non esse effectus Dæmonum, sed humorum, vaporumque, & venti malè sese habentium. Itaq; pharmacis & dieta, & non carminibus incantantium, expiationibusq; curare hæc aggredi solent.

Tum Marcus respondet. Nihil mirum est hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter sensum, sed corporibus tantum incubuerint cognoscendis. Illa fortasse decebant malorum humorum putare incommoda capitis somniferam grauitatem, atræ bilis angustias, phrenesis deliramenta, quæ lauacris, potionibusq;, vel euacuationibus, vel emplastris sedare consueuerunt. Inspirationes autem, occupationesq;, quibus, qui obsessus est, agere nihil potest, non intellectu, non ratione, non phantasia, non sensu. Aliud verò est, quod mouet atque ducit, dicitq; insuper, quæ non nouerit occupatus, & futura nonnunquam prædicit: quo inquam pacto dicemus hæc esse erraticas materiæ motiones: A Philosophorum & antiquorum Medicorum falsa & impia opinione non videntur nostris temporibus etiam aliqui Physici esse alieni, qui ferè omnia, quæ Dæmonum operatione, circa hominem aguntur, vt contingit in energumenis, obsessis, maleficis & incantatoribus,

referunt in humores melancholicos, complexionem corruptam, perturbatam phantasiam, aliasq; causas naturales: & fortasse etiam cum superioribus animo verè sentiunt, neque Dæmones esse, neque infernum, sed animam simul cum corpore interire, licet verecundia & timore impediti non prodant. Quam impiam doctrinam aliqui etiã Itali medici & physici ex Pholosophia quorundã Ethnicorum hauserunt nostris temporibus. sit ergò

Dæmones esse, est fidei.

2. Præludium. *Fides Catholica firmiter tenet esse Dæmones.*

Probatur Iob. 1. *Cum venissent filij Dei ante faciem Domini, adfuit etiam inter eos Satan.* Leuit. 19. *Prohibetur immolatio Dæmonibus fieri, & Deut. 32. & alibi, & in nouo Testamento Christus sæpe eiecit à corporibus obsessis Dæmonia, & S. Paulus* ad Ephes. 6. *ostendit periculosum certamen, quod cum rectoribus tenebrarum habemus.*

Si ergo sunt Dæmones, necesse est eos operari, cùm non sint otiosi, sed semper circumeant quærentes, quem deuorent.

Ad maleficium tria concurrere, & quæ.

3. Præludium. *Vt maleficium fiat, de quo hîc agimus, tria concurrere necesse est: Diuinam voluntatem permittentem, Diaboli potestatem perficientem atque instigantem, & hominis malefici voluntatem liberè consentientem.*

Cum enim Deus rerum omnium, quæ cœli terræq; ambitu continentur, prima sit caussa, Principiumq; mouens, in ipso sumus, viuimus ac mouemur, nec non omnia per ipsum facta sunt, & fiunt, & sine ipso factum est & fit nihil: ideo cuncta diuinæ prouidentiæ subduntur, vt nec capillus capitis

pereat

pereat sine ipsius nutu; id quod probat in suorum consolationem, dum ait: *Nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.* Si ergo DEVS noluerit, diabolus cum omni sua potestate nihil poterit in terra nocere hominibus. Permittit autem Deus hanc Dæmonibus & maleficis potestatem: tum ad manifestandum hominibus altitudinem diuitiarum suæ sapientiæ, & scientiæ, quæ etiam nouit ex malis elicere bonum, tum ad declarandum iustitiam in eos, qui peccant, & non agunt pœnitentiam: tum ad cognoscendum, quod illi, qui contempta veritate ad patrem mendacij conuertuntur, iustè decipiantur, & in varios errores perducantur. *Dicet quispiam*: Quare Deus permittit, vt etiam in sanctos & innocentes diabolus suam exerceat potestatem, vt constat ex historijs Iob, S. Anthonij, Hilarionis, aliorumque sanctorum Patrum? Certissimum est, quod ratione malitiæ & demeritorum, maior conceditur Dæmonibus potestas in malos, quàm bonos: quia mali meruerunt peccatis subijci tanquam vilissimi serui: à quo enim quis superatus est, eius seruus est. Super bonos autem Dæmon non habet potestatem ad perdendũ, sed tantum ad probandum, Iob. 2. *Ecce omnia quæ habet, in manu tua sunt: veruntamen animam ipsius serua.* Et Tob. 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit vt tentatio probaret te.* Adhæc Deus Opt. Max. qui suauiter omnia disponit, permittit vt boni aliquando maleficijs afficiantur: partim in augmentum meritorum, quæ augentur ratione tribulationis patienter toleratæ: partim in custodiam humilitatis, dum enim huius-

Quare Deus maleficia permittat.

2. Petr. 2.

modi Dæmonis exercitijs ſe cognoſcunt ſubiectos, humiliantur, cùm ignorent, amorene an odio digni ſint: partim vt reuocentur ad frugem melioris vitæ, maiori ſtudio & diligentia rebus diuinis, ſacramentis myſterijsq; noſtræ ſalutis incumbant, quæ ſunt opportuna arma ad euertẽdas aẽreas poteſtates. In horum confirmationem pulchra adferuntur à S. Auguſtino *in Pſal.* 77. in illum verſiculum: *Miſit in eos iram indignationis ſuæ,* &c. In filijs diffidentiæ, inquit, tanquam in ſuis mancipijs operatur, quemadmodum homines in pecoribus ſuis: Et illic tamen quantum Dei iuſto iudicio ſinitur. Sed aliud eſt quando poteſtas eius etiam ſuis ſicut ei placet, tractandis maiore poteſtate prohibetur: aliud quando ei poteſtas etiam in eos, qui ab illo alieni ſunt, datur. Sicut homo de pecore ſuo pro humano captu facit, quod vult, nec ſane facit, ſi prohibeatur à poteſtate maiore. De alieno autem pecore vt faciat, expectat ſibi poteſtatem dari ab illo, cuius eſt. Ibi ergo poteſtas, quæ fuerat, prohibetur: hîc autem, quæ non fuerat, tribuitur.

Dæmon nõ plus poteſt, quam Deus ei permittit.

4. Præludium. *Permiſſione diuina præmiſſa, Dæmon operatur tantum, quantum ei conceditur, & non plus.*

Patet in Iob. *Ecce in manu tua eſt: veruntamen animam illius ſerua.* & in Apocal. 20. *Angelus catena ligauit Dæmonẽ.* & in Exod. cap. 7. & 8. Magi Pharaonis ſerpentes fecerũt, & alia ſimilia, vbi ad Ciniphes, quæ ſunt muſcæ minutiſsimæ, ventum eſt, defecerunt malefici, & dixerunt ad Pharaonem: *Digitus Dei eſt hic,* vt rectè notat S. Auguſt. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 7. & 9. A bonis etiam Angelis, quibus orbis & hominum cuſto-

custodia commissa est, aliquando Dæmones impediuntur, ne possint omnia, quæ cupiunt, in effectum deducere. Quando Dæmonis potestas apud Doctores dicitur ligata, ad sensum Scripturæ non ita intelligendum, quod per mortem Christi ita sit religatus in infernum, vt non posit ad nos accedere tentationis & vexationis gratia, vsque ad aduentum Antichristi, quando eius potestas soluetur, vt malè Franciscus Ponzinibius *in tractatu de Lamijs & excellentia* vtriusque iuris, *num.* 56. videtur intelligere. Hoc enim argumento vtitur contra translationem realem. Diabolus ligatus est in inferno: Ergo non potest exire ad tentandum & portandum sagas. Sed hic sensus sapit hæresin, vt probè ostendit Barth. Spin. *in Apologia* 2. *c.* 5. *contra Ponzinibium*, cum sacræ literæ contrarium doceant. 1. Petr. 5. *Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens, quem deuoret.* & Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* Vbi præmisit Apostolus hæc verba. *Induite vos armaturam Dei: vt poßitis stare aduersus insidias diaboli.* Et Christus Apostolis reliquit potestatem eijciendi Dæmonia. Tandem experientia compertissimum est, multos in dies vexari, tentari, & non raro possideri à Dæmonibus. Quare non omnes Dæmones sunt ligati in inferno, sed magnus numerus eorum habitat in aëre isto caliginoso, iuxta Apostoli Petri doctrinam. De qua re Magister sententiarum & Doctores *in* 2. *d.* 6. tractant. Et præclarè Guilhelmus Parisien. scribit *in* 2. *part. de vniuerso.* Cum doctrina, *inquit*, Christianorum habeat euidenter in aeris parte caliginosa Dæmones quasi

in carcere habitare vsq; ad diem iudicij: quæritur qualiter inde tam liberè exeant, & in multitudine tanta? Aliquando enim totam terram quasi occupasse videntur in templis & statuis, ac receptaculis alijs, in domibus ac penetralibus, limitibusq; agrorum ac syluis, in fontibus atq; fluminibus & locis amœnis, in quibus colebantur & respondebant. Aut ergo paucissimi remanebant in aëre: aut incredibiliter numerosa est multitudo eorum. Vnde videntur liberum habuisse, imo adhuc habere egressum, cùm ad incantationes, inuocationesq; magorum, & Necromanticocum mox veniant. Quid etiam dicam de opere maioris, minorisq; circuli, in quibus tanta eorum multitudo apparet, vbi, & quatuor reges eorum à quatuor mundi partibus cum exercitibus suis innumerabilibus venire dicuntur? De exercitibus quoq; nocturnis, quid de fatis ac dominabus nocturnis, quarum principem vocant Abundiam seu Satiam ab abundantia & satietate, quas largiri creduntur domibus, quas frequentant, præsertim à mulieribus, quæ anilibus deliramentis intendunt, cùm hæc omnia maximè maligni spiritus videantur? Quomodo ligati aut incarcerati censentur, qui ita discurrunt? Nam & Euangelium protestatur in vno homine legionem vnam fuisse. Veruntamen ob hæc nullatenus debes de veritate doctrinæ Christianorum prætactæ ambigere. Quod si reminiscaris sermonis eius, qui dixit, quod tot legiones in vnoquoq; separatarum ordine substantiarum consistunt, quot sunt personæ in vna legione: videbis in vnoquoq; ordine esse sex millia, & sexcentas, & sexaginta sex legiones. Vnde nequaquam putandum est, quod ad libitum possint sæuire in homines. Nec sine per-

permissione prouidentiæ creatoris egredi queunt, & nostram habitationem intrare: imò iusto Dei iudicio illudunt, & pœnas varias infligunt iniquis, in quibus omnibus creatoris intentio sancta & recta est, vtpote decor iustitiæ, correctio peccatorum, punitio medicinalis culparum, exercitatio electorum. *Hæc Guilhelmus*. Sed nunc ad propositum reuertamur, alligata est potestas Dæmonis, non ita vt tentare non valeat, sed ne tantum tentet, quantum tentare desiderat, vt S. Augustin. *lib.* 20. *cap.* 8. *de Ciuit. Dei* docet, cùm ait. Sed alligatio diaboli est, non permittere exercere totam tentationem, quam potest vel vi, vel dolo ad seducendos homines, in partem suam cogendo violenter, fraudulenterue fallendo. Per aduentum CHRISTI & mortem eius ligata est potestas Dæmonis, quia aperta est ianua paradysi, quæ ante clausa erat cunctis, & nunc aditus mundis animabus patet ad cœlum per redemptionem Saluatoris nostri, & vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Non tamen negandum est, quin ex parte tentatorum, Dæmonis potestas respectu aliquorum magis fit soluta, quam ratione aliorum. Quod S. August. *in ser.* 197. *de temp.* qui est sermo 2. *de Dom. prima post Trinit.* docet: Ante aduentum Christi, *ait*, fratres charissmi, solutus erat diabolus: veniens Christus fecit de eo, quod in Euangelio dictum est: Nemo potest intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem. Venit ergo CHRISTVS, & alligauit diabolum. Sed dicet aliquis. Si alligatus est, quare adhuc tantum præualet? Verum est, fratres charissimi, quia multum præualet: sed tepidis & negligentibus & DEVM in veritate non timentibus dominatur,

Alli-

Alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminē potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit. Iam videte fratres, quàm stult⁹ est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per voluptates & cupiditates seculi noli coniungere, & ille ad te nō prǣsumet accedere: latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet, nec extorquet à nobis consensum, sed petit. *Ex dictis constat* maiorem concedi potestatem Dæmoni in peccatores, & maximam in eos, qui maxima crimina commiserunt: cùm gratia DEI, quæ Dæmoni resistit, & ei manus ligat, longe à sceleratis hominibus sit. Quare falsum quoq; est quod Ponzinibius arbitratur, Deum non permittere, vt diabolus portet sagas: Cúm omnium iniquorum, maximè tamen maleficorum princeps & caput sit diabolus, & ipsi sint membra eius, qui Deo permittente, potest eos mouere, non est ambigendum, cùm peccata eorum maxima maximè iram Dei prouocent, Deum permittere, qui enim permisit filium suum, in quo nullum vestigium peccati vnquam extitit, à dæmone in montem duci, & ad pinnaculum templi constitui, nec non à membris suis Iudæis flagellari, & crucifigi, quomodo non permittet sceleratos maleficos & magos, vexare & mouere? Prædictæ doctrinæ admodum conforme est, & in sequentibus magis elucescet, quod pro verissimo habeo, in crimine nefando maleficorum & sagarum contra quorundam hominum ignorantiam, qui sæpius admirantur, quomodo homines minima data occasione in tam graue & horrendum crimen incidant, maxima crimina antecedere casum. *Exem-*

pli gra-

pli gratia, vt ex quotidianis maleficorum confessionibus percipimus: mulier ex aliqua desolatione redditur pusillanimis, statim aggreditur eam Dæmon: aut vir aliquam displicentiam concipit aduersum propriam vxorem, voluptateq́; accenditur in aliam, in cuius forma se offert mille artifex & vincit. Vel iuuenis aliquis voluit obambulans solus cogitationes in animo turpes de rebus venereis, in promptu apparet traditor in specie formosissimæ fœminæ, & his habitis leuibus occasionibus, Dæmon statim proponit consilium, & promittit quod velit facere voti compotes, si Dei abrenuncient, & castra sua velint sequi, his propositis miseri morem traditori gerunt, de his omnibus exempla plurima sunt in processibus nostrorum iudicum. Dico ergo has leues occasiones & causas proximas, quæ Dæmoni portam aperiunt, multo grauiora peccata præsupponere, quæ diuina sic exigente iustitia, demeruerunt casum in tam abominabile facinus. Quia & diuinis literis, & doctissimorum virorum auctoritate comprobatur quod præcedentia peccata quandoq; sint causa aliorum. Sic Paulus Rom. 1. *Quia non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, & in desideria cordis eorum.* Esai. 6. *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua.* Sap. 2. *Excæcauit enim eos malitia eorum.* Sic etiam in sacris DEVS dicitur excæcare & aggrauare aures, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. His accedunt Doctores, S. Gregor. *Homil.* 11. *in Ezech.* Iustus & omnipotens DEVS, cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cæca mens etiam in alijs labatur. S. August. *in lib.* 83. *quæst. q.* 79.

S.Thom.

S. Thom. 1. 2. *q.* 79. *art.* 3. *& q.* 87. *art.* 2. & alij alibi. Quare omnes, qui vident, quando diabolus Dei abnegationem proponit, & abrenunciationem eorum, quæ in Baptismo promittuntur, desiderat; (quod Dæmonis negotium sit) necesse est, quod excæcati non videant: quis enim nisi cæcus tam oculis corporis quàm cordis, si audiat sibi proponi Dei abnegationem non exhorrescat? quis tam à mente alienus, si adhuc scintilla veræ lucis irradiet, metu non concutiatur, si tale scelus objiciat? Certum ergo videtur, talia præcessisse scelera, quorum pœna est, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Atque hoc singulare est inimici & hostis studium, nec Dei prouidentia permittit, quod animam inuadere possit, quæ peccatis & sceleribus prius se non priuarit amicitia & gratia Dei. Sic Cassian. in *collat. Patrum collat.* 8. quæ est Abbatis Sereni ex collatione S. Anthonij, probat & definit, nullatenus Dæmonem posse mentem cuiusque vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuslibet animam penitus irruendi: nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudamque reddiderit. Quod idem rectius suo more similitudine ostendit D. Chrysost. *lib.* 2. *de prouid. Dei.* Quemadmodum, inquit, hi, qui parietes suffodiunt noctis tempore extincto lumine, & furari opes, & earum dominos cum omni facultate iugulare possunt: Ita & hic (intellige Dæmonem) per cæcæ noctis errorem ac tenebras mærorem offundens, cogitationes omnes, quæ ad munimen nostrum esse possunt, subducere prius ac furari nititur, vt desertam ac sine adiutorio animam inuadens, plagis innumeris confodiat. Ad

idem facit *Glossa Matth.* 4. in illa verba. *Si cadens adoraueris me*, cùm infert. Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit. Si quis obijciat: Deus Optim⁹ Maximus in Iob, Anthonium, aliosque viros sanctos etiam reliquit Dæmoni ad tentandum & vexandum potestatem. Ergo ratione peccatorum nõ permittit Deus tentationem & deceptionem. Facilis est ad hoc *Responsio*: Concessa est in viris sanctis Dæmoni potestas ad exercitium & coronam, in læsione & vexatione aliqua corporali sine vllo animæ vulnere, vt patet in Iob: *Ecce omnia in manu tua sunt, veruntamen animam eius serua*. At respectu maleficorum est concessa potestas ad interitum etiam animarum, quia dæmon tam animam eorum sibi vendicat per consensum in tam immane scelus, quàm etiam in corpus dominatur, quod verberibus quoque subijcit, si maleficus pro suo beneplacito seruitutem ei non impendat. Sunt enim malefici & sagæ quasi asini diaboli, ipsum quasi portant, & ab eo deferuntur, & tamen ex permissione diuina id demerentibus peccatis, in tanta sunt cæcitate, quod videntes non videant, & audientes non intelligant. Quod si quis obijciat contra dicta illud Apocalypseos cap. 20. *Cùm consummati fuerint mille anni, soluetur Sathanas de carcere, suo, & exiet, & seducet gentes*: quod erit tempore Antichristi, quando erit tanta tribulatio, vt etiam, si fieri posset, electi moueantur: Ad quam auctoritatem videtur alludere Ponzinibius loco citato. *Respondeo* cum Magistro & alijs *in* 2. *d.* 6. quod cùm hæc de Lucifero intelligantur, siue in infernum demersus sit, siue non, credibile est, eum non habere potestatem tantam accedendi ad nos, quantam habebit tempore Antichristi, in quo fraudulenter

lenter ac violenter operabitur. Et ideo tunc dicitur ſoluendus, quia maior ei poteſtas propter maiorem hominum malitiam, & incredulitatem dabitur à Deo ad tentandum homines, quàm modo habeat. De hac autem alligatione & ſolutione diaboli latè agit S. Auguſt. *lib.* 20. *cap.* 8. *de Ciuit.* *Dei.* quem ſtudioſus lector videre poterit.

In maleficium etiam maleficus liberè conſentire debet.

5. Præludium. *Ad malficium præter diuinam permiſſionem, & diaboli poteſtatem, requiritur hominis libera voluntas, quæ ex malitia conſentit in maleficium, qua diabolus tanquam inſtrumento vtitur ad effectum.*

Affectat enim diabolus in ſuis maleficijs quandam imitationem diuinorum operum: Vnde ſicut Deus in myſterijs noſtræ ſalutis & ſacramentis hominum ſalutem eorundem myſterio operatur, etſi de abſoluta poteſtate non ſit alligatus ſacramentis & viſibilibus ſignis: ita diabolus in perditionem, maleficorum opera, ſuam malitiam diffundit, quamuis etiam Deo permittente, per ſe poſſit hominibus nocere, vt patet in Iob, Anthonio, & alijs: tunc tamen non eſt maleficium, ſed purum diaboli opus. Accedat ergo conſentiens hominis liberum arbitrium ad perfectionem maleficij, neceſſe eſt, quod quidem arbitrium poteſt diabolus, vt rectè Cyrillus ait, *Catecheſi* 4. *illuminatorum*, incitare, cogere autem præter voluntatem omninò non poteſt. Subijcit tibi ſcortationis cogitationes, ſi vis, probas: ſi nolis, improbas. Quàm diu ergo homo in ſtatu præſentis vitæ eſt, cùm liberi arbitrij permaneat, à Dæmone cogi non poteſt ad malum, ſed tantum perſuadendo, vel terrendo moueri. Dei enim omnipotentis ſolum opus

pus est, efficaciter voluntatem hominis impellere, iuxta illud, *Prouer. cap. 21. Cor regis in manu Domini.* Ex hoc fundamento error multorum imperitorum in vulgo confutatur, qui censent haud fieri posse, vt malefici iterum conuertantur ad saniorem mentem, quando semel Dæmoni sua nomina dederunt, & Christianæ fidei abrenunciarunt. Sed hic error cùm sit falsissimus, à Concionatoribus ab humanis mentibus extirpandus est: multos enim trahit in desperationis peccatum, qui ad Christum redirent; tollit libertatem arbitrij, gratiam Dei extenuat, & diabolum potentiorem facit ad perdendum, quàm Christum ad saluandum, contra veritatem ab Apostolo traditam. *Rom. 5. Vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Videmus etiam, quod aliqui se voto religionis solemni, corpore & animo in perpetuum Deo consecrârunt, ipsiusque castra multis annis secuti sunt, qui quandoq; in fine vitæ Dæmonis suggestionibus impulsi, apostatæ fiunt, & suaue Christi iugum derelinquunt. Quanto magis, qui infœlicis Dæmonis sodalitium sequuntur, etiamsi eius obsequio se deuouerint, poterunt gratia Dei adiuuante, quæ omnibus petentibus datur, ad communionem fidelium, si velint, redire, & duram diaboli seruitutem excutere, & hæc doctrina hoc infœlici tempore sæpius populo inculcanda est. *Malefici conuerti possunt, si volunt.*

6. Prældiu Præcedenti affine. *Omnia opera maleficorũ effectũ sortiuntur ex pacto expresso, vel tacito cum Dæmone, ita vt semper, quando vult malefic⁹ operari, expresse vel tacitè inuocet Dæmonem in auxilium, vt concurrat ex pacto.* *Omnia maleficorum opera fiunt ex pacto cũ Dæmone tacito vel expresso.*

Hoc præludium, cum tota opera magorum & maleficorum,

rum fundetur in pacto & quasi condicto cum Dæmonibus, vt attestantur Doctiss. in Theolog. Franciscus Victoria *in Relect. de arte magica, &* Iosephus Angles.*in 1. par. Florum qq. Theolog. in 2. in q. de eadem materia, latius quàm in priori editione est extendendum, maximè cùm* Ioannes VVierus *celebris in medicina, & vir variæ lectionis, qui ferè totam machinam maleficorum & sagarum in phantasmata, melancholiam & illusionem refert, hoc fœdus etiam & pactum imaginarium, & impoßibile iudicet, & satis congruè ad suum propositum: quia destructo fundamēto, quæ ex ipso sequuntur destructa censentur: & cùm dictus Doctor Medicus in ipso fundamento cæcutiat, sicut etiā in quibusdam alijs principalibus punctis huius materiæ, habeatq; aliquos suæ opinionis discipulos: fusius doctrina de pacto Magorum & maleficorum stabilienda est, vt firmo iacto fundamento, ædificium firmius stet. Impugnat dictus auctor pactum hoc & fœdus præcipuè in lib. de Lamijs cap. 7. & 8. & 23. & de præstigijs Dæmonum lib. 6. cap. 27. & in d. cap. 23. non constare dicit de pacto, nisi ex propria stupidarum delusarumq; anicularum confeßione. Et in d. cap. 27. argumentis impoßibilitatem pacti arguit, quæ infra soluentur.*

Vera & Catholica doctrina est intercedere posse pactum, & de facto interuenire in operibus Magorum & maleficorum. *Probatur* in primis ex illo Esaiæ 28. *Dixistis, percußimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Quod ad præsentem sensum allegârunt S. Thomas 2.2. *q. 95. art. 4. in corp.* Alphonsus Castren. *lib. 1. de iusta hær. punit. cap. 14.* Mart. Nauarr. *de pœn. d. 1. cap. Nunquid Cain.* Paulus Grilland. *lib. 2. de Sortilegijs, q. 3.* Atque hæc Esaiæ verba ad propositum etiam accommodant Pontifices, Ioannes 22. *in extrauag. incip.* Super specula edita contra Magos & magicas superstitiones. Et

Sixtus

Sixtus V. in Bulla contra Astrologos, incantationes, diuinationes & sortilegia. Quare nō rectè Censor noster tam pactum, quàm hunc sensum verborum Esaiæ impugnauit. Quandoquidem sacra Scriptura non solùm vnum habet sensum, sed etiam plures. Clarius idem probat illud Euangelij Matth. 4. *Iterum*, inquit scriptura, *assumpsit eum in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus. Vade Satana. Scriptum est enim, Dominum DEVM tuum adorabis, & illi soli seruies.* Hîc percunctor, an hæc non sit species & forma pacti: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Qui enim Iurisperitorum dubitauit pacto fieri hoc modo, per si, dabo hoc, vel tantum, si hoc feceris. *L. hoc iure. ff. de donationib. L. Labeo scribit, si mihi Bibliothecam. L. Iuris gentium. ff. de pactis. Baldus in Tract. de pactis, à num.* 20. Ioan. Baptista Caocialupus *in Tract. de eadem materia, q. 6. & alij in ll. allegatis.* An non etiam formæ contractus innominati sunt, secundum leges & omnes Doctores hæ? Do vt des, do vt facias, facio vt facias, facio vt des. *ff. de præscriptis verbis: & in factum actionib. L. Naturalis meus*, Glossa & DD. *ibidem*. Angelus, Syluester, Aurea Armilla, & omnes summistæ in verb. *Contractus.* Quid ergo aliud sonant secundum legitimū, naturalem & verum sensum hæc verba. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me*, nisi pactum? dabo, si exercueris actum adorationis, do, si hoc feceris: hoc modo etiam semper nostros maleficos & sagas inprimis aggreditur. Si Deo & suis abrenunciaueris, mihiq; adhæseris, liberabo te à tali desolatione, aut tribulatione, aut paupertate, dabo diuitias, aut

offeram voluptatem ad libitum, aut faciam te voti compotem, *&c.* Vt nō modo percipimus ex confessionibus stupidarum anicularum, sed etiam virorum doctorum vtriusq; status, Ecclesiastici & ciuilis, hominum, iuuenum & senum, (quod sanè dolendum,) imò etiam conuersorum & pœnitentium. Deinde ad probationem dictæ veritatis accedit canon. *26. causa. q. 2. cap. Illud:* ex August. in hæc verba: Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & Dæmonum, quasi pacta infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. Nec abhorret lex ciuilis hoc pactum. *C. de malef. & mathem. in l. multi*: dum ait, manibus accitis, id est, secundum Glossam, Dijs infernalibus, quomodo vocati veniunt Dæmones, nisi ex pacto? Certè humana potestas, cùm sit inferioris ordinis, & longè infirmioris virtutis, Dæmonem ne minimum quidem cogere posset vt accitus compareret, nisi pactum intercederet. Sed plura pro explicatione istorum verborum adducimus in Comment. *in titul. C. de malefic. & mathemat. in d. l. Multi*: quem præsenti tractatui statim subijcimus. Comprobat etiam hoc pactum communis Theologorum sententia. D. Cyprian. *in lib. de duplici mart.* attestatur, quod qui magicis artibus vtuntur, tacitè Christum abnegent, dum cum Dæmonibus habent fœdus. S. August. *lib. 2. de doct. Christ. à cap. 20.* cuius verba relata *in d. cap. Illud*: S. Thom. *in 2. 2. loc. citat. & in quæst. 96.* sæpè. S. Anthon. *in 2. part. titul. 12.* Guilhelmus Paris. *in tract. de fide & legib. fol. 45. col. 2. in edit. Parisiensi de Anno Domini 1516.* Scotus *in 4. dist. 34.* Gabriel. *in 2. d. 8. q. 2. art. 4. dub. 2.* Syluest. & Angel. *in verb. Superstitio, & maleficium.*

See Loos's Commentary on this passage

cium. Ioan. Gerſon, *in* 1. *parte, in Triologio Aſtrologiæ Theologizatæ.* Martinus Arles *in tract. de superſt. à num.* 85. Ioannes Trittemius de reprobis & maleficis ad quæſtiones propoſitas à Maximiliano Cæſare. Franciſcus Victoria, Caſtrenſis & Ioſephus Angles *loc. citat.* Ioan. à Turrec. *in d. c. Illud* : 26. *q.* 2. Martin. Nauar. *in manuali conſ. cap.* 11. *num.* 25. & alij communiter alibi. Conſentiunt Iuriſperiti Paul. Grillan. *in d. q.* 5. *de Sortilegijs.* Iodocus Damhauderus *in cap.* 61. *Practicæ crim.* Ioannes Bodinus *lib.* 2. *cap.* 3. *&* 4. *de Dæmon. Magorum*, & in confutatione opinionis VVieri, *pag.* 440. *in edit. Baſilienſi de Anno Dom.* 1581. accedit Thomas Eraſtus Medicus *in Dialogo de Lamijs*, qui doctiſsimè confutat opinionem VVieri, ad propoſitum, tacito nomine. Atq; hanc Catholicam ſententiam determinauit Vniuerſitas Theologica Pariſienſis *Anno Domini* 1398. 19. *Septemb.* damnando errores aliquos circa materiam ſuperſtitionum. Hos autem articulos ponunt *Gerſon in* 1. *parte ſuorũ operum*: & Bodinus in *initio ſui libri, & alij alibi.*

Tertius articulus ad noſtrum intentum talis eſt. Quod inire pactum cum Dæmonibus tacitum, vel expreſſum, non ſit idololatria, vel ſpecies idololatriæ, error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo, vel natura rationabiliter expectari. *hæc in d. articulo.*

Non deſunt apud Scriptores præclara pactorum explicitorum exempla, quæ ad ædificationem & inſtructionem lectorum placet aſſcribere, S. Amphilochius *in vita Baſilii Magni*, quam inſerit Laurentius Surius *tomo primo*, refert, quendam infimæ ſortis adoleſcentem Protherij Senatorij

ordinis viri filiam deperisse, quod se humili & obscuro genere natum cognosceret, Magum adijsse, promittendo ei multam auri vim, si eius opera puella posſit potiri. Magus hominem ad Dæmonis voluntatem paratum animaduertens, cum literis ad diabolum mittit, quas ille ea noctis hora & loco, vt incantator constituerat, in aêra tollit, simulqúe operam Dæmonis alta voce implorat. Literarum autem talia erant verba: Quandoquidem, mi domine, non cunctanter in eam curam mihi incumbendum est, vt à Christiana religione homines abstraham, & tuæ adiungam voluntati, quo tua pars fiat auctior: En mitto ad te hunc qui præsentes perfert literas, puellæ cupiditate inflammatum, petoq́ꝫ vt liceat ei adipisci quod appetit, vt & in illo glorier, & cum multa alacritate congregem alios, qui placeant tibi. Mox adsunt Principes potestatis tenebrarum spiritalis nequitiæ, & lætabundi apprehensum miserè errantem ad diaboli conspectum ducunt, monstrantq́ꝫ eum illi in sublimi throno sedentem, vallatumq́ꝫ vndique turbis malignorum spirituum. Accipiens autem ille literas à mago missas, dixit ad miserum, Credis in me? At ille inquit, credo: Et abnegas Christum tuum? respondit, abnego. Tum diabolus manu tua scriptas mihi exhibe literas, quibus Christo tuo & Baptismati vltro renuncies, meq́ꝫ spontè in æternum profitearis, & quod in die iudicij præparatas pœnas sempiternas mecum libens sis subiturus, & ita confestim efficiam te rei optatæ compotem. Scripsit ille manu propria ad diaboli petitionem. Statim fornicationis spiritus mittitur, vt puellam perditi iuuenis amore inflammet, iussis optemperat, atq; tantam mox in puellæ

pectore amoris ignem excitauit, vt se morituram diceret, nisi de parentis consensu famulus sic matrimonio iungeretur. Basilius deinde hominem diabolo deuotum Christo reconciliauit.

Nota est etiam historia de Theophilo, quam Metaphrastes descripsit ex Eutychiano Patriarcha Constantinopolitano, qui testatur se scribere ea quæ à Theophili lingua audiuit, & eam historiam adiunxit suis etiam Surius *tomo* 1. *ex Simeone Metaphraste*. Meminit eius etiam breuius S. Anthoninus 4. *parte tit*. 15. *cap*. 45. §. 6. Hic Theophilus, cùm esset in oppido Ciliciæ Adana Ecclesiæ OEconomus, vel vt S. Antonin. ait, Archidiaconus, iniustè per æmulorum calumnias administratione siue dignitate exutus, impatiens tantæ iniuriæ, Iudæi insignis magi in ea vrbe auxilium implorat. Qui eum admonet, ne viso prodigio, aut aliquo percepto sonitu, signum crucis formaret, & sic in condicta nocte accepit eum magus in hippodromum ciuitatis, vbi viros plurimos lænis indutos cum multitudine lampadum & satellitum conspicatur, atque in eorum medio principem tenebrarum considentem cum asseclis suis: mox ad Iudæum hæc proferentem verba. Quodnam possum ei dare auxilium, qui seruit Deo suo: sin autem vult reuera meus esse seruus, & in meorum numerum referri, ego opem ei feram, vt plus quàm ante possit facere, & omnibus imperare. Neget itaque filium eius qui dicitur Mariæ, & illam ipsam, & illorum negationem ac renunciationem mihi scriptis mandet, & quæcunque vult à me impetrabit. Tunc protinus Theophilum ingressus est Sathanas, & pactus cum diabolo, negauit Christum, & sanctissimam Dei parentem, &

cùm ſcriptis mandaſſet ſuam negationem, cera obſignauit,& principi tradidit, & cum ſe inuicem eſſent amplexi, ambo receſſerũt à principe, Theophilus quondam Oeconomus,& proditor ex hippodromo, magna affecti lætitia propter ſuum interitum. Sequenti autem die Epiſcopus qui Theophilum officio priuauerat, pœnitentia ductus, eundem cum omni honore reſtituit, Theophilus etiam memor ſui diſceſſus à Deo, interceſsione B. Mariæ Virginis, cum pœnitentia redit ad Deum, à quo defecerat, & tandem charta abiurationis cum bulla ceræ Theophilo redditur.

Nec huic multum diſsimile eſt aliud relatum à Cæſario Heiſterbacenſi monacho in *libr. illuſt. miracul. & hiſtor. mirabil.* quem ſcripſit circa *annum* 1222. per modum dialogi, *in lib. ſeu diſtinct. 2. cap.* 12. Vbi ſic incipit & perſequitur : Infra hoc quinquennium, iuxta Floreffiam cœnobium Ordinis Præmonſtratenſis, in Diœceſi Leodienſi, adoleſcens quidam nobilis habitauit, cui pater moriens, vtpote vir magnus & potens, multas diuitias reliquit. Factus miles idem iuuenis, vt gloriam ſibi conquireret temporalem, breui ad magnam deductus eſt paupertatem; cauſſa laudis humanæ torneamentis totus deditus erat, hiſtrionibus ſua larga manu tribuebat, & quia ad tales effuſiones reditus annui minus ſufficiebant, hæreditatem paternam vendere compellebatur. Erat autem in proximo manens miles quidam diues & honeſtus, miniſterialis tamen; huic iuuenis iam dictus allodia, ſiue feuda ſua partim in vadimonio expendebat. Et cùm iam non haberet quod venderet, vel exponeret, cogitabat exulare; tollerabilius iudicans, inter extraneos mendicare, quàm inter no-

tos & affines egestatis confessionem sustinere. Habebat autem villicum, hominem quidem malignum, nomine, non re Christianum, & dæmonum ministerio totum mancipatum. Videns hic dominum suum tristem, & tristitiæ non ignorans caussam: dicebat ei: Domine, vultis diues fieri? Respondit, libenter diues fierem, dummodo diuitiæ esse possent cum DEO. Et villicus: Noli timere, sequimini tantum me, & bene erit vobis. Statim secutus est miserum, tanquam serpentis vocem Eua, quasi sibilum aucupis auicula, in laqueum diaboli celerius deponendus. Et duxit eum in ipsa nocte per quoddam nemus, in locum palustrem, & cœpit quasi cum aliquo habere sermonem: cui iuuenis, cum quo loqueris? Respondit domino suo villic9 ille iniquitatis: Tacete tantum vos, nec sit vobis cura cũ quo loquar. Cumque secundò loqueretur, & iuuenis iterato sciscitaretur, respondit, cum diabolo. Et cœpit iuuenis nimis horrere. Dicebatq; villicus diabolo: Domine, ecce virum hunc nobilem, dominum meum adduxi gratiæ vestræ, maiestati vestræ supplicans, vt vestro auxilio pristinis honoribus, atque diuitijs restitui mereatur. Ad quem diabolus: Si mihi deuotus & fidelis esse voluerit, dabo ei diuitias magnas: Insuper addam gloriam & honores, quales non habuerunt patres eius. Respondit villicus, libenter vobis obsequiosus erit & fidelis, si talia fuerit consecutus. Et ille, si voluerit illa à me consequi, abrenunciare debet in instanti altissimo. Quod cùm iuuenis audiret, & facere renueret, dicebat homo ille perditionis: Quid timetis proferre verbulum vnum? dicite abrenuncio. Tandem miser iuuenis à villico persuasus, creatorem

ſuum ore ſuo negauit, manu exfeſtucauit, diabolo homagium faciens. Hoc ſcelere perpetrato, diabolus adiecit: Adhuc opus imperfectum eſt, etiam abrenunciare debet matri altiſsimi: illa enim eſt quæ maximum nobis adfert damnum: quos filius per iuſtitiam abijcit, mater, quia nimis miſericors eſt, ad indulgentiam reducit. Sibilauit iterum ſerpens in aure adoleſcentis, vt domino ſuo in hoc obediret, vt ſicut filium ita etiam & matrem abnegaret. Ad quod verbum iuuenis nimis expauit, turbatusq; ſupra modum, reſpondit: Hoc nunquam faciam. Quare, inquit villicus, feciſtis quod maius eſt, facite nunc quod minus eſt: maior eſt creator quàm creatura. Et ille: Nunquam negabo eam, etiamſi me opportuerit oſtiatim mēdicare per omnes dies vitæ meæ, & non acquieuit. Sicq; infecto negocio ambo reuerſi ſunt, nihil quidem honoris conſecuti, ſed maximo peccati pondere grauati, villicus ſuadendo, iuuenis conſentiendo. Hæc ille. Deinde ſubiungit, iuuenem merito & interceſsione B. Virginis contritum de peccato & liberatum, nec non tandem honeſtiſſimo matrimonio donatum, quo mediante, ſub nomine dotis omnia ſua bona recuperauit: Et adijcit auctor hæc verba: Adhuc, vt puto, viuit, viuunt & ſoceri, poſt quorum mortem, eorum hæreditas ad ipſum reuertetur. His etiam addere poſſumus factum D. Cypriani, qui etiam ante conuerſionem ſuam magiæ deditus, chyrographo ſe obſtrinxerat Dæmoni, vt ex eius actis colligitur. Verùm hîc paucis moueri poteſt dubium: An Cyprianus martyr & Epiſcopus Carthaginenſis fuerit ante conuerſionem magus: vel alius. In primis certum eſt ex probatiſsimis hiſtorijs, duos fuiſſe

fuisse eiusdem nominis martyres: Alterum Cyprianum Episcopum Carthaginensem, & scriptorem præclarissimorum operum. Alium martyrem Necomediensem, vbi martyrium subijt. *Nunc ad dubium*. Cyprianum Episcopum Carthaginensem Magum fuisse, apertè sentiunt Niceph. *lib. 5. hist. Eccles.* 27. Greg. Nazianz. *in orat. in laudem Cypriani mart.* Prudent. *in hymno de S. Cypria.* Metaphrastes apud Lypomanum *to. 6. de vitis Sanctorum:* & Lauren. Surium *tom. 5. in mense Septemb.* & cæteri græci, vt attestatur Cæsar Baronius *in notat. ad martyrol. Roman.* 14. *Septemb.* Nec video, ex antiquis etiam quis Latinorum in contrarium eat, nec Baronius aliquem allegat. Non fuisse hunc Cyprianum Magum, sed alium Necomediensem contendunt ex recentioribus Pamelius in vita S. Cypriani, ante eius opera. Pamelij opera edita, leui argumento motus, & diligentius Cæsar Baronius, vir vitæ sanctitate, eruditione, indefesso labore in Annalium Ecclesiasticorum scriptione, & matura senectute celebris, *in notat. ad martyrol.* 14. *&* 26. *Decemb.* & breuius se referendo ad prius dicta *tom.* 2. *annal. eccles. sub anno Christi* 250. & alij quidam iuniores. Hanc sententiam apud antiquos non puto reperiri. Nec refert, quod Pontius Diaconus, qui vixit cum D. Cypriano Carthaginensi Episcopo, eiusq; vitam conscripsit, quæ à Surio *tom.* 5. 14. *Septem.* inseritur, non dicat Cyprianum magum fuisse: Quia Pontius, vt satis constat ex initio vitæ ab eo descriptæ, eius acta tantum repetit à conuersione, & tempore quo cœlesti curiæ inscriptus est: Quem ordinem etiam D. Hieronym. licet breuissimè *de scriptorib. Eccle.* de S. Cypriano insecutus est. Fatendum sanè est: auctoribus antiquioribus multum

multum fidei tribuendum in re tam antiqua. Si enim ea inspiciantur, quæ Lypomanus *tom. 6. de vitis Sanct.* ante gesta & vitam martyrum, Cypriani martyris & Iustinæ, & auctor annotat. in orat. Gregorij Nazianzeni. *in laudem D. Cypriani*, post Scholia maxima oritur difficultas circa huius historiæ veritatem, & difficilimum est conciliare auctorum scripta, nisi ponatur vtrumque Cyprianum fuisse Episcopum Carthaginen. vt etiam Aloysius Lypom. fatetur. Nec vsque adeò laboriosum videtur dissoluere ea, quæ Baronius adfert ex dictis à Lypomanno, & Metaphraste, si altius omnia considerentur: Verùm historiæ scriptoribus hæc exactius consideranda relinquimus. Hæc à nobis adiecta sunt propter quendam Censorem scripti mei postremi, in quo tribus aut quatuor verbis secutus antiquorum sententiam, significaueram, Cyprianum Carthaginen. Magiæ fuisse cultorem: Quæ cùm animaduertisset, annotauit, atque etiam alijs simplicioribus tanquam ingentem ignorantiæ labem, ad diminuendam meam auctoritatem, ingessit: & quia fortassè latius Censoris mentio indicet, paucis aperiam rei seriem. Cùm enim *Anno Dom.* 1591. auctius prodijsset scriptum meum de Confessionibus Maleficorum & Sagarum, quidam etiam Theologicæ facultatis (quem honoris gratia nominare nolo) tractatum in libros distinctum scriptis concepit, & ad describendum alijs tradidit, descriptum prælo tradidit. Aliquibus folijs iam impressis Typographus Coloniensis imperio magistratus fuit impeditus, ne pergeret, vt ipsemet in literis manu propria impressoris scriptis legi. Finis scripti erat ostendere, (quod tamen nullis apparentibus argu-

argumentis, sed solùm splendidis verbis & di-
cterijs præstitit) omnia quæ dicuntur de malefi-
corum & Sagarum Confessionibus & operatio-
nibus, esse vana, falsa, & somnia, ideoq; magistra-
tum summo scelere, & maximo peccato perstrin-
gi, qui huiusmodi personas persequitur. Ad per-
suasionem huius intenti, librum multis verbo-
rum ambagibus, adiunctis etiam nonnullis iniu-
riosis, ac alijs erroribꝰ, etiam contra fidem Catho-
licam, & communem omnium DD. Theologorũ
certissimam doctrinam, onerauerat. Tamen quia
filius Ecclesiæ erat, errores recantauit, ad com-
missionem Reuerendissimi & Illustrissimi Octa-
uij Episcopi Tricaricen. Nuncij Apostolici, & ve-
niam de iniurijs deprecatus est. Hæc scripsisse suf-
ficiat in gratiam eorum, penes quos vel in albeo-
lis, ac chartis, vel in memoriæ cellulis adhuc ali-
quæ illius libri reliquiæ resident. Sed his omissis
ad institutum redeamus.

Dicet aliquis: Quare seruant huiusmodi pacta &
promissa Dæmones, cùm tamen sint mendaces &
fallaces? Dico in primis, quod nec semper seruant,
nec seruare possunt, cum non sit in eorum potesta-
te. Hinc Christo promittebat *Matth*.4. dare omnia
regna mundi & gloriam eorum, quæ tamen non
erant in eius potestate. Vnde Remigius *in illum lo-
cum*. Miranda est diaboli dementia: illi promitte-
bat dare regna terrena, qui suis fidelibus dat regna
cœlestia, & gloriam mundi, qui est cœlestis gloriæ
Dominus. Et Hieron. *in eadem verba. tom*. 9. Arro-
gans & superbus de iactantia loquitur. Non enim
potest omnia dare, cùm sciamus plerosq; sanctos
viros à Deo reges factos. Alludere ad idem Euan-
gelij videtur Michael Psellus *in lib. de Dæmonibus*:
quando

quando dicit: Etsi Dæmonia diuitias nobis & gloriam promittunt, nihil tamen ex se tradere possunt: Quippe cùm imperium nullum habeant, sed visu tantum quædam inania suis cultoribus afferunt, varia prorsus & instabilia. Sic innumerabilibus processibus constat, quod maleficis in principio subuersionis pecunias argenteas, sicut etiam S. Anthonio Sportam argenteam ostendebat, promittat, ostendat, & det. Quas cùm putant se habere, & eis volunt vti, pecuniæ resolutæ sunt in stercora equorũ, aut aliam vilem materiam. Non tamen negandum, Dæmonẽ aliquando veras pecunias dare, vt sua mancipia cõfortet in malo, ne si ipsũ semper mendacem inueniant, fidẽ non habeant, scit enim illud commune pronunciatum, Mentiri solito, verum non creditur vlli. Hui⁹ rei exemplũ libet hîc inserere de fœmina nota Treuiris, Coloniæ, & in locis vicinis. Ex cui⁹ processu iudiciali & criminali Authentico manu notarij scripto, coram iudice & scabinis, aliqua puncta ad instructionem congruis locis inseremus præsenti editioni: Quare altius cursus rei repetendus est. Fuit Fœmina satis diues in Pago distanti à Treuirensi Ciuitate paruo miliari, nomẽ Pago Rouer, & Fœminæ Meisenbeins Anna. Hæc cùm multorum suæ sectæ virorum & mulierum denunciationibus, & alijs indicijs in vehementem venisset maleficij suspicionem, ab incolis Pagi Rouer apud officiatum siue præfectum loci accusata tanti criminis, clàm se subtraxit, & aliquot septimanis in locis vicinis delituit. Tandem à nobili & valido viro Ioanne Piesport, Officiato Abbatis monasterij S. Maximini extra & prope muros Treuirenses, cuius iurisdictioni ratione domicilij subdebatur, requisita & monita ad compa-

rendum

rendum & purgandum ſuper indicijs. Requiſitione non obſtante, criminis conſcia mulier, adhuc ætatis mediæ, prima habita opportunitate, nauigio in flumine Moſella Coloniam ſe recipit. Deinde temporis ſucceſſu, Deo ſic diſponente, vt occulta & nefanda crimina prodantur & puniantur, dicta rea ab alijs pluribus, imò à proprijs filijs & filiabus, quos etiam tanti ſceleris, & aliorum grauiſsimorum participes reddiderat, vehementius adhuc delata. Seduxit enim duos proprios filios, & duas filias: alter filius, & vna filia ante capturam matris, in magna pœnitentia cum multorum mœrore, vitam laqueo finiuerunt, & corpora igne conſumpta: alius filius, & filia adhuc impuberes in cuſtodia detinentur, & inſtruuntur. Deus det ipſis bonam mentem, & conſtantem conuerſionem. Cùm autem maior natu filius, cuius infra aliquoties mentionem faciemus, cui nomen proprium fuit Ioannes Cuno, ſententiam criminalem in conſeſſu Officiati, Prætoris & Scabinorum, coram Tribunali acciperet, vehementer & impensè, zelo ſalutis maternæ, vt pium decebat filium inflammatus, rogauit iudices, vt ſtudio cogitarent, & induſtria laborarent, ſi qua ratione & via matrem ream comprehendere poſſent, vt tandem in hac vita conuerſa ad Deum, per pœnitentiam, temporali ignominia, & momentanea morte æternum & infinitum redimeret ſupplicium tantis criminibus debitum & præparatum, ſi in hac vita pœnitentia non expientur. Iuuenis, honeſtiſsima, & pleniſsima miſericordiæ petitione, nec non etiam ſcelerum multitudine magnitudineq́ue, quæ rea mater commiſerat, dictus Officiatus rectè excitatus, Senatui Colonienſi, & bonis amicis Coloniæ, qui

nego-

negotium promouerent, proprio & ad rei expeditionem exercitato nuncio scripsit. Amplissimi & nobilissimi Senatus prouidentia, & diligenti dispositione, Rea Colonia inquisita, & cùm subinde ædes & domicilium mutasset astutia, vt non facilè inueniretur, tandem reperta, & missa Officiato S. Maximini prædicto, comitantibus tribus, aut quatuor fortibus & armatis custodibus, & sic 5. *Octobris Anno Domini* 1590. adducta, & tradita in custodiam Monasterij S. Maximini. Octaua eiusdem mensis, Officiatus producta copia indiciorum coram prætore & scabinis, eorum consilium & iudicium requisiuit: Qui iudicârunt, quod rea beneuolè & seriò interrogaretur, & nisi veritatem sic fateretur, moderata tortura adhiberetur. Et sic factum est, prius constanter negauit, adhibita tortura, confessioni initium dedit, & paulatim continuauit. Inter reliqua confessionis puncta, confessa fuit, quod cùm à proprio marito durius tractaretur, & vnius prolis mors subsequeretur, grauius commota cogitare cœpit, se à Deo derelictam esse, animumq; abiecit. Quas cogitationes & similes cùm mente volueret, Dæmon in forma viri nigris vestibus induti, nocte prope lectum apparuit, & dixit: Si Deo, à quo deserta esset, vellet abrenunciare, sibique adhærere, & operam addicere, quod pacem se procurante esset habitura. Sic excæcata statim fidem Dæmoni dedit, Deo, B. Virgini, quam *Latam* malus spriritus appellabat, atq; omnibus sanctis abrenunciauit, & dixit: Deus, ex quo auxilium ferre recusas, intermitte. Statim amasius, qui se Fedderhans nominabat, frontem tetigit, ac si crisma eradicaret, pedes habebat asininos. Cùm Dæmoni deceptionem obijceret, eumq; men-

mendacem aſſereret, pro conſolatione dedit ei duplicem ducatum, verum legalem & bonum, quem in marſupium repoſuit, & alijs pecunijs adiunxit. Hæc mulier 20. *die menſis Octob. Anno Dom.* 1590. viua igni tradita eſt, & bonum vitæ finem habuit. Deinde, vt ad propoſitum reuertamur, ſecundum Scotum, & Gabrielem locis citatis, & alios alibi, Dæmones ſeruant pacta & promiſſa, non quia veraces, ſed vt alij eis adhæreant, quia ſi nulla pacta ſeruarent, nulli homines eis ſeruirent.

Annotandum etiam, quod quemadmodum ſecundum leges & Iuriſperitos, duplex eſt pactum; Tacitum & expreſſum. *L. Labeo. L. Item quia conuentiones. ff. de pactis.* Barth. Bald. Iaſon & DD. *ibidem*: Ita etiam duplex intercedere poteſt pactum inter hominem & Dæmonem: Tacitum & expreſſum. Tacitum eſt, quando aliquis contendit facere aliquid per cauſas, quæ nec virtute naturali, neque ex diuina aut Eccleſiaſtica inſtitutione poſſunt illud efficere, vel quando huiuſmodi cauſæ tanquam neceſſariæ adiunguntur alijs, quæ poſſunt talem effectum producere, vt explicat Nauar. *in manuali Confeſſ. cap.* 11. *num.* 25. & ſatis colligitur *ex d. artic. Pariſien.* Sic tacitum pactum ineunt quandoq; viri ex curioſitate, quando vident ſuas vxores ſe vngere, vt ad curſum & congregationem nocturnam proficiſcantur, ipſi eodem vnguento ſe vngunt, & ſequuntur. Cuius rei exempla Grillandus & alij referunt. Quia enim fidem habent, quod tali vnguento vis inſit, tacitè conſentiunt in opus diaboli, qui accurrit, & auxilium fert. Pactum expreſſum eſt, quando conſenſus exprimitur per verba, nutus, aut ſigna.

Cuiusmodi est illud, quod vt plurimum malefici faciunt, quando Deo abrenunciant, & Dæmoni in seruitutem se tradunt. Grillandus *in d. q.* 5. Damhauderus, Castrensis & alij duplicem etiam distinguunt Sortilegorum professionem. Tacitam & expressam. Tacita professio est promissio quædam, quam quis facit alteri professo de obseruando, quæ sibi mandauerit sub promissione, quod grandia faciet, & mirabilia in vita sua, cognoscet futura, & multa alia his similia: dummodo fidem Catholicam abijciat, & omnia Ecclesiastica Sacramenta contemnat & repudiet, atq; adhæreat cultui & obedientiæ sui magistri, & hæc professio dicitur tacita, quia non fit propriè cum Dæmone, sed cum ei⁹ ministro: nec interueniunt solennitates extrinsecæ, quæ interuenire solent in expressa professione. Expressa est, quæ fit cum proprio Dæmone: & ista adhuc duplex est. Vna quæ dicitur solēnis siue publica: & altera priuata. Solemnis est illa, quæ fit cum Dæmone, dum publicè residet in solio Maiestatis, more principis, quādo fiunt vniuersales cōgregationes certis nocturnis horis, & quatuor anni temporibus. Solent enim, vt nostri malefici & sagæ referunt, in quatuor anni temporibus nocte quæ intercedit inter diem iouis & veneris celebriores habere conuent⁹: in quibus multi conueniunt omnis sexus & conditionis homines. Priuata est, quę fit cum ipso Dęmone pacto expresso, citra tamen solemnitates & hominum multitudinem. Hanc solent facere statim, quando transeunt in societatem Dęmonis. Tunc relinquunt prius Deum, abnegantes eius nomen & baptismum, & reliqua sacramenta Ecclesiæ. Deinde adhærent Dæmoni, eidemq; perpetuam

Sortilegorũ professio duplex.

petuam obedientiam ſpontanea voluntate promittunt, ita vt penitus ſubditi Diaboli efficiantur. Et ſicut veri Chriſtiani ſecundum Scripturam admonentur, vt omnia opera ſua bona faciant, & incipiant in nomine Dei, & ad eius honorem dirigant: Ita hi Diaboli clientuli iubentur omnia facere & incipere in nomine Dæmonis, & ad eius cultũ dirigere. Nunc ponẽda ſunt fundamenta d. Doctoris, quibus pactũ hoc impugnat, quod fieri nequeat. *Primò, ratione perſonarum*: naturarum diuerſitas non patitur, quia cùm nulla communio ſit inter Dæmonem & hominem, nullũ poteſt eſſe pactum, aut contractus. 2. *Ratione rerum*: Quia quæ dari fieriue non poſſunt nec de iure, nec naturaliter, eorum nulla eſt penitus obligatio. 3. *Ratione conditionis* adiectæ ſtipulationi, pactoue: Quia nec in ſtipulantiũ eſt poteſtate, nec ita in caſu poſita, vt natura ſit poſsibilis. 4. *Ratione formæ*: quia non ea fit, quæ dat eſſe rei, cuiusq; omiſsio vitiat actum. 5. *Ratione diſſenſus*: Quia ſemper de alio & aliter ſentit Dæmon, quàm homo. 6. *Et poſtremò* non niſi imaginarium eſt vniuerſum negotium. 7. *Præterea* aniculæ, quæ plerunq; lamiæ dicuntur, circumueniuntur dolo, fraude, aſtu, ignorantia ac errore: ergo non poteſt eſſe contractus & pactum. Hæc argumenta ponit *lib. 6. de præſtigijs Dæmonum cap. 27. pag. 779.* In lib. *de Lamijs cap. 7.* aliter improbat pactum. Dæmon cùm ſpiritus ſit, carnem & oſſa non habet, quare extenſa manu, firmaq; ſtipulatione lamiam recipere non poteſt, vt tractatur & dicitur de profeſsione ſagarum. Præterea doloſa hæc ſtipulatio, in pernitioſum finem conficta, contra DEI voluntatem, ſi tantum habebit momenti, vt nulla

queat rescindi ratione, & necessatiò eius virtute alter alterius voluntatem sequi, illusq́ꝫ præcepto morem gerere compellatur: Cur pactum illud prius in Baptismo, ex peculiari Dei voluntate & mandato, solemnibus verbis verè sancitum, & quidem interpositis fideiussoribus, tanquam prærogatiua, non præponderabit? Alia profectò contractus est firmitas inter Deum veracem & sanæ mentis homines. Quicquid ille stipulatur, & in suo verbo addicit, hoc fideliter, & indubitatè præstat, nec data manu præstigiosa deludit, non saltat, nec conuiuatur, vel similibus rebus ludicris quibuscum paciscitur, nequiter fallit, dementatúe, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amasius. Disparitatem hîc qui negauerit, nescio quid veritatis hic sit admissurus. *Hæc ibidem ille Doctor.*

wier, but he thinks also of Loos. See L's ms. f. 77 (cap. 60)

His argumentis facilè est respondere, si clare, & dilucidè res intelligatur, & distinguenda distinguantur. Pactum enim definitur esse, duorum, vel plurium in idem placitum & consensus *L. 1. ff. de pactis*, & dicitur à pactione, id est, pacis actu. Pacisci enim est actus concordiæ: Sic potest dici pactum, quasi ad pacem habendam factum. Panorm. *in cap. 1. de pactis.* Vnde pacta diriguntur ad conseruationem pacis, concordiæ & societatis, Hinc optimè intelligitur Caietani doctrina, *super 2. 2. S. Thomæ, q. 95. art.* 4. quod pactum initum cum Dęmone dupliciter intelligitur. *Vno modo* pro conuentione cum Dæmone facta: vt, faciam hoc, vt facias illud, *&c. Alio modo* pro sociali actu cum Dæmone: Et licet pactum & fœdus propriè sonent conuentionem, tamen etiam in materia superstitionum, & Sortilegiorum accipiuntur & intelli-

telliguntur secundo modo: & tunc pactum tacitum intelligitur, sicut inuocatio tacita. Deinde pacta distinguuntur à iure & Doctoribus, in vtilia, vel, vt aliqui vocant, valida: & inutilia, siue inualida, vel nulla. Et sic pacta vtilia ab inutilibus distinguuntur per essentiam. Nam vtilia pacta habent esse: Inutilia non. *L. Iuris gentium. §. pactorum, & §. si ob maleficium. ff. de pactis, & L. pacta quæ contra. C. eod. tit. & in reg. Quæ contra ius. de reg. iuris, in 6.* Caccialup. *in tract. de pactis, q. 6.* Bald. *in tract. de eadem materia. & in d. l. Iuris gentium.* Bartol. Alberic. Iason & alij *in d. §. Si ob maleficium.* Ad quam materiam multas adfert allegationes Bertachinus *in Repertorio Iuris, in verbo Pactum. vers. Pacta inualida.* Hanc distinctionem si perpendisset dictus auctor, vidisset argumenta sua, quæ ponit, nihil probare. Probant enim hoc, quod omnes concedimus, & iure tam canonico, quàm ciuili probatur: pacta, quæ fiunt cum Dæmone, non esse vtilia, sed inualida, nulla, turpia, contra legem diuinam & humanam, nullam inducere obligationem, repudianda, & rescindenda. Quia pacta contra bonos mores, & ob maleficia perpetranda inita, cùm sint turpia, contra legem Dei, sunt inualida, & nulla. De talibus pactis tractant DD. Iuris *in d. § Si ob maleficium.* Quare auctor rectè dixit: disparitatem qui negauerit inter pacta, quæ fiunt inter Deum & hominem, & inter maleficũ & amasium, nescio quid veritatis sit admissurus. Pacta enim, quæ fiunt Deo, fiunt de rebus ad salutem animæ & corporis spectantibus, ideoque sunt vtilia, valida, & habent essentiam, inducunt obligationem. Quæ verò maleficus cum Amasio, sunt in perditionem animæ & corporis, diuinam

Disparitas est inter pacta hominis cum Deo, & hominis malefici cũ Dæmone.

maieſtatem lædunt, & ſunt in fauorem inimici Dei & hominum. Atq; hic ſi bene aduertiſſet, in argumentis proprijs contrarietatem admittit, cũ dicat, diſparitatem naturarum arguere impoſsibilitatem contractus & pacti, & tamen probet contractum & pactum inter Deum & hominem eſſe: & ſacræ literæ ita eſſe clariſsimè atteſtantur. Quia cũ Abraham, Moyſe, & alijs patribus Deus habuit pacta & fœdera. Geneſ. 9. *Recordabor fœderis mei, quod pepigi vobiſcum.* Et iterum ibidem: *ſtatuam pactum meum vobiſcum.* Gen. 17. *Ponam pactum meum tecum, & eris Pater multarum gentium.* Deut. 5. *Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus.* & 7. cap. & alibi. Si ergo propterea repugnat fieri pactum inter Dæmonem & hominem, quia naturarum eſt diuerſitas, cùm homo ſit corporeus, Dæmon ſpiritualis: quomodo non magis repugnat fieri cum Deo, cùm maior diſparitas, ſi verum ſit fundamentum, arguere debeat maiorem repugnantiam? Maior enim eſt diſparitas quãtum ad compoſitionem hominis ad Deum, quàm ad ſpiritualem creaturam. In Deo nulla omninò compoſitio admittenda: At in ſpirituali creatura licet non ſit compoſitio phyſica ex materia & forma, ſiue corpore & anima, eſt tamen metaphyſica ex actu & potẽtia. Vnde liquidum eſt, quod homo cũ ſpiritu poteſt paciſci, & quod nihil diſparitas prędicta impediat. Eſt enim ſimilitudo & communicatio inter ſpiritualem & corporalem creaturam, quantum ad intellectum & voluntatem, quarum potentiarum actus concurrunt ad pactum, vt ex definitione pacti clarum eſt, qua definitur eſſe duorum vel plurium, intellige perſonarum, in idem conſenſus. Conſenſus ſpectat ad voluntatẽ.

Voluntas

Voluntas autem in ſpirituali creatura etiam eſt. Membra corporea nō tam requiruntur ad eſſentiam contractus & pacti, quàm ad eius expreſsionem & manifeſtationem, vt noſter cōſenſus alijs, cum quibus volumus paciſci & conſentire, innoteſcat. Quare ſicut ſpiritualis creatura in corporibus aſſumptis nobiſcum conuerſatur, ſonum vocalem, articulatum, & quaſi humanum format: ita etiam poteſt conſenſum & pactum exprimere, & cum homine conuenire. Nam ſi Dæmon Chriſto verbis expreſsis, vt Euāgelica hiſtorica claris verbis loquitur, pactum obtulit: quid obeſt, quo minus alteri idem offere poſsit? Et ſi tamen verū eſt, quod homo debeat diſſentire à Dæmone: tamen tanta eſt Dæmonis aſtutia, & hominis tum infirmitas, tum malitia, vt liberè ei conſentiat ſępius in multis, vt omnibus ratione vtentibus conſtat. Nec etiam quicquam ad rem facit, quod dicatur. Sagas dolo, aſtutia & errore decipi: & ideo non eſſe pactum: ſed tantùm arguit tale pactum non eſſe ſeruandū, ſed reſcindendum: Dolo malo, ait prætor, pactū ſe non ſeruaturum. Dolus autem malus fit ex calliditate & fallacia. *L. Iuris gentium conuentiones.* §. *Pactorum autem. ff. de pactis,* & dicitur iniquum dolo factum & fraudandi cauſſa. *ibid.* §. *Sed ſi fraudandi.* Quod etiam dicitur non niſi imaginarium eſſe vniuerſum negotium. Qua facilitate aſſeritur, eadem etiam reijcitur: nec ſolúm conſtat propria anicularum illuſarum confeſsione, ſed etiam doctiſsimorum in Theologia & Iure auctoritate, & innumerabilium vtriusq; ſexus & ſtatus hominum teſtimonio, qui tale fœdus non dormientes, ſed vigilantes, ſolutis ſenſibus, cum Dæmonibus inierunt in Germania,

Italia, Gallia, & alijs locis. Qui autem omnia imaginaria & phantastica opinatur, quæ sacræ literæ, graues Doctores, & mille hominum expertorum testimonia confirmant, multum phantasia perturbatus est. Quod verò plurimi vtriusque sexus homines confiteantur, quod in abnegatione fidei quando fœdus initur, Dæmon malefico aut sagæ Chrisma è fronte eradicare contendat: id sanè intelligendum, quia Dæmon, qui vbiq; suum lucrum & humanæ salutis interitum quærit, hîc etiam Christianis hanc vult suggerere superstitionem, vt credant aliquem effectum hanc eradicationé habere, & se minus hoc modo potentes fieri ad resipiscendum à tam infœlici statu, & ad rũpendum fœdus iniquum, per pœnitentiam & veram ad Deum cõuersionem. Chrisma, quo Christiani more Catholico in Baptismo vnguntur, in corpore & fronte amplius non hæret, sed diu aqua idem detersit, nec tam chrismate vngimur ob corporis commodum, quàm animæ salutem. Chrismatis virtus animam afficit. Vnde eradicari Diaboli vngulis non valet. Qua de causa nec de nouo Sagæ chrismate inunguntur, sicut nec baptizantur, quando ad cor redeunt, & suo creatori corde contrito & humiliato reconciliantur. Character, qui secundum Conciliorum & Theologorum Catholicam doctrinam efficit, ne sacrum Baptisma reiteretur, indelebiliter animę inhæret, corrumpi nequit: Cùm quicquid corrumpitur, ad corruptionem subiecti intereat, aut à contraria qualitate expellatur. Character autem inest animę tanquam subiecto, quæ corruptioni non est obnoxia nec etiam characteri quicquam cõtrarium est, à quo expelli queat. Nec puto quod omnes malefi-

maleficos aut Sagas in fronte vngulis tangat, sed tantum minus instructos in fide, & superstitiosos, qui ea laborant persuasione, quod talis eius tactus in fronte aliquem sortiatur effectum.

7 Præludium. *Vt cognoscamus, ad quæ maleficorum opera se extendant ex permissione diuina necesse est intelligere, quæ operationes Dæmonis potestati subiectæ sunt.* *Modus cognoscendi quo vsque maleficorũ opera se extendant.*

CVm autem tanta eius potestas sit, vt nulla vis super terram comparetur ei, attestante Iob cap. 41. impossibile est hominem scire, quid possint Dæmones per naturæ suæ conditionem facere, nisi per donum Dei iuxta Apostolum dicentem 1. Cor. 12. *Alia diiudicatio spirituum*, *vt S. August. docet lib.* 3. *de Trin. cap.* 9. Si autem ex sacris literis constet, aliquid Dæmonum potestatem excedere, id nullatenus credendum est, maleficos, aut magos posse efficere. Ex hoc fundamento dicitur, Maleficos & magos multa posse ope diabolica facere, quæ homini imperito impossibilia videntur, cùm proportionem nostri intellectus superent, nec sub sensus & phantasmata cadant, à quibus nostra cognitio initium sumit.

8. Prçludium. *Firmum illud, ad multas difficultates tollendas in hac materia statuendum est pronunciatum*, cum D. Dionys. *de diuin. nom. c.* 4. approbatũ à S. Thom. 1. *part. q.* 64. *art.* 1. In Dæmonibus dona naturalia nequaquam mutata, sed integra & splendidissima mansisse. *Dæmones retinuerunt post lapsum dona naturalia.*

CONsentit D. Gregorius *super Iob lib.* 34. *moral. cap.* 13. exponens illa verba Iob. 41. *cap.* Non est super terram potestas quæ comparetur ei. Potestas eius, ait D. Gregor. statim *in initio cap.* super terram cunctis eminentior perhibetur: quia etsi actionis suæ merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturæ angelicæ conditione transcendit. Quamuis enim internæ fœlicitatis beatitudinem perdidit, naturæ tamen magnitudinem non amisit, cuius adhuc viribus humana omnia superat. Atque hoc Dionysij dictum communiter apud Theologos tritum & receptum est, licet illud sine ratione reiecerit Censor noster, tanquam in multis suæ intentioni contrarium. Rationem illius Dionysij doctrinæ S. Thomas, altissimus rerum diuinarum scrutator resoluit in simplicitatem substantiæ angelicæ, à cuius natura aliquid subtrahi non potest, vt sic per subtractionem naturalium puniatur. Hinc Dæmonis potestatem non dicunt diminutam, sed ligatam Theologi. S. August. *lib.* 20. *de Ciuit. Dei, cap.* 8. Alexand. Alensis in 2. *part. q.* 112. *per tot.* Alij Scholastici *in* 2. *d.* 6. & 7. *late* Ioseph Angles *in floribus Theol. qq. post d.* 11. *in q. vnica de Dæmonibus art.* 2. & *alij alibi.*

Quare tanta est eorum pura naturalis cognitio, & operandi potestas, quam Angelorum. Subiecta autem est materia horum inferiorum Angelis tàm bonis quàm malis, quantum ad motum localem, idq; ex naturali rerum ordine, quia cùm natura corporalis infra spiritualem sit, tanquam imperfectius sub perfectiori, nata est moueri in ordine ad locum; vnde Arist. 12. *Metap.* posuit cœlum moueri ab intelligentijs, quas nos Ange-

Angelos dicimus, numerumq́; intelligentiarum, tanquam ex notiori, è numero motuum, in corporibus cœleſtibus inueſtigauit.

9. Prelud<u>ium.</u> *In operibus maleficorum quædam adhibentur, quæ naturalem actionem ex rei natura habent, in ordine ad effectus, quos producere intendunt: exempli gratia, venena ad interficiendum, herbæ ad ſanandum, vel occidendum: Quædam verò tantùm ſunt ſigna & characteres, nihilq́; habent virtutis ad effectus producendos, ſed operatio ſequitur ex pacto cum Dæmone, ſolum conſenſum præbente malefico, & ſignũ adhibente.*

Quædam maleficiis operibus adhibita naturaliter operantur, quædam ex pacto tantum.

DElectantur enim Dæmones multum ſignis, cùm imitari ſtudeant Deum, qui mediantibus ſignis ſacramentalibus, ſalutem operatur in terris, quam ipſi, pro eorum nequitia multiplici, adminiculo ſignorum euertere conantur. *Quod pulchrè S. Auguſtin.* lib. 21. cap. 6. de Ciuit. Dei *innuit his verbis: Dæmones alliciuntur per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis, in quantum ſcilicet hæc eis exhibentur, in ſignum diuini honoris, cuius ipſi ſunt cupidi.* Ex prædicta rerum, quæ in maleficijs aſſumuntur, diuerſitate, ad cautelam hominum obſeruandum, periculoſius eſſe opus maleficorum, quando veneno alijsq́; rebus naturalibus vtuntur, quam quando tantùm ſignis. Quia naturalia naturali modo applicata, effectum ſortiuntur tàm in bonis quàm in malis, ſecundum proportionem actiuorum & paſsiuorum, nec valent impediri, niſi miraculosè ab eo, qui dixit de diſci-

discipulis : *Et si quid mortiferum biberint, non eis nocebit.* Itaque nec cruces, nec reliquiæ, nec sacramentalia naturalium rerum cursum impedient, nisi ipse præter naturam, qui omnium motuum est primum efficiens, effectum causæ particularis suspendat. At in alijs alia ratio est : quia spiritualibus armis sæpissimè Dæmonũ insult⁹ propulsantur, & actiones impediuntur, ne effectũ sortiãtur.

Sic Epiphanius contra hæresin 30. *de* incantationibus, quæ maximè verbis, signis, characteribus, alijsq; rebus similibus perficiuntur, quæq; nullam caussalitatem in ordine ad effectum habent, ait, huiusmodi incantamenta contingere simplicibus, & ideotis hominibus, qui per præceptorum negligentiam non sunt moniti doctrina. Sic *& ibidem* ostendit exemplis per signum crucis in nomine Christi virtutem diaboli & incantationis impeditam, & postea infra in confirmationem mysteriorum nostræ religionis, Iudæorum incantamenta & præstigia, aqua benedicta in nomine Iesu Nazaræi cum signaculo crucis dissoluta tradit. Nec solùm Epiphan. sed etiam alij Patres docent, aquam benedictam salutarem esse contra diabolicas & magicas artes & operationes. D. Hieron. *in vita Hilarionis,* vbi Hilarion aspersione aquæ benedictæ, gentilis aurigæ magicam molitionem dissipauit. Pulchrè Theodoret. *lib.* 5. *histo. Eccles. cap.* 21. Beda *de gestis Anglor. lib.* 1. *cap.* 17. Alexand. primus *in cap. Aquam de consecra. d.* 3. *&* alij alibi. Vnde constat antiquissimam hanc esse traditionem, contra Nouatores.

In Dæmonibus vt S. Angelis, est subordinatio.

10. Præludium. *Sicut inter angelos beatos, sic inter Dæmones est ordo & prælatio, & id fide tenendum ex sacris literis.* Iob

Iob 41. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ.* Matth. 12. & Marc. 3. *In Beelzebub principe Dæmoniorum eiicit Dæmonia.* Ad Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum.* Hinc Christus in Euangelio regnum Sathanæ attribuit. *Luc.* 11. *Matth.* 12. Si enim *Sathan Sathanam eiicit, quomodo stabit regnum eius?* Hic autem ordo, naturæ est, non gratiæ. Nam naturæ dona retinuerunt, gratiæ autem amiserunt. Sicuti autem Dæmones natura sunt superiores & inferiores: sic eorum actiones etiam sibi inuicem subordinantur: qualis enim ordo inter caussas, talis quoque inter effectus. Hinc superiores Dæmones non omnia per seipsos exequuntur, sed inferioribus non rarò sua committunt officia, & prouincias disponunt, qui libenter se subijciunt in perniciem generis humani, sicque eorum ordo & concordia non ex amicitia, qualem nullam inter se habent, sed ex nequitia, qua homines communi studio odio prosequuntur, & Dei regnum impugnare moliuntur, procedunt. Talis autem ordo inter Dęmones post vniuersale iudicium cessabit, quia tunc finis ipsius nullus erit, qui est hominum tentatio, & ad malum inductio. Quod confirmant verba illa *Gloss.* 1. *Cor.* 15. super verba Apost. *Cùm euacuauerit omnem principatum, &c. Quamdiu, inquit, durat mundus, Angeli Angelis, homines hominibus, & Dæmones Dæmonibus, præsunt.* Videntur aliqua obstare huic ordini, quæ mouet Guilhel. Paris. 2. *part. principali. p.* 2. *c.* 14. & 15. *de vniuerso.* Vbi pax non est, ibi non est concordia, iuxta illud Sapientis: *Inter superbos semper iurgia sunt.* Spiritus autem illi maligni sunt superbissimi, cùm

mi cùm etiam diuinæ maiestati renuerint subesse: cùm autem vnus superbus iugum alterius abijciat, quomodo superbissimi spiritus patiuntur sibi aliquem præsidere? aut inuiti faciunt, aut voluntarij. Si inuiti, igitur semper sunt rebelles, pro viribus præsertim, cum ex superbia æquè appetant principatum ac dominationem, sicut superior. Aut eum iam deiecissent millesies à suo principatu, si viribus præualerent: aut necesse est, quod ipse omnibus sic præualeat, quod singulos & omnes potentia superet: quum ex eadem caussa omnes simul contra ipsum moueantur ad rebellionem. A ratione autem alienum est, quod ipse superior potentia & viribus, tot, & tam multa millia fortissimorum spirituum superet: quum in rebus eiusdem speciei non inueniatur, vnum indiuiduum, quod naturali perfectione & potentia vincat omnia alia simul coniuncta. Sic vnus homo naturali virtute & fortitudine non potest multos superare, nec vnus equus fortior est alijs multis simul aggregatis: Si quis dicat: vnus rex in regno omnibus imperat. *Respondetur* hoc non prouenire ex natura, aut naturali regis potentia, eo quod rex sit, sed ex voluntate & obedientia subditorum, vt constat experientia, quando obedientia dissoluitur, & rebellio sequitur, rex non magis ex viribus naturalibus, quam homo priuatus valet, imò non rarò minus est exercitatus ad pugnandũ, quàm gregarius miles sit. Si voluntarij principi subijciuntur: quomodo ergo iugum suaue potentissimi creatoris ferre recusauerunt, cuius potentiæ etiam omnes simul resistere non potuissent? nec hoc ipsis erat ignotum ex viribus naturæ. Amplius, si sæuissimi

Tyran-

Tyrañi sui principis imperio voluntarij subsunt: quomodo non semper inter eos ira & odium, cùm superbia eorum ascendat semper, vnde continua rebellio sequitur? Ad horum clariorem resolutionem *considerandum est*, ordinem in angelis esse naturalem, & à Deo cum natura inditum. Qui enim magis accedunt ad perfectionem primi & summi principij, alijs sunt potentiores & superiores in naturalibus. Sic Doctores tradunt primum gradum inter omnes spiritus tenuisse Luciferum. *Deinde* vt supra insinuatum, concordia Dæmonum est ex communi nequitia, qua homines persequuntur. Est enim proprium impiorum, vt eis se adiungant & subijciant ad propriam nequitiam exequendam, quos potentiores esse viribus cognoscunt. Sic licet hæretici non rarò inter se sint discordes, tamen omnes conueniunt ad impugnationem Ecclesiæ Catholicæ. Sicut autem ordo in Dæmonibus est naturalis, sic prælatio etiam, quæ naturæ ordinem comitatur, est naturalis. Quare argumentũ sumptum ex humanis, non valet ad propositum: Quia homines natura sunt pares in naturalibus, & secundum naturalia null⁹ inter eos ordo est. Quod autem in Dæmonibus inferiores superioribus subdantur, nõ est ad eorum, scilicet superiorum, bonum, sed magis ad malum. Quia cùm malefacere maximè ad miseriam pertineat, præesse in malis, est esse miserum. Atque hic etiam notandum ex Magistro *in 2.d.6.* quod secundum modũ & gradum scientiæ maioris, sunt etiam gradus in prȩsidentia. Quidam enim vni prouinciȩ, alij vni homini, aliqui etiam vni alicui vitio præsunt. Sic Lucifer superbiæ, Mammon auaritiæ, Asmodȩus luxuriæ,

luxuriæ, Sathan iræ & diſcordiæ, Beelzebub gulæ, Leuiathan inuidiæ, Beelphegor accidiæ præeſt, & quiſque horum præſidentium maximè ad illud peccatum inducere nititur, cui præſidet, & à quo nominatur. Quando autem dicitur quod vnus alicui vitio præſit, non eſt putandum, vt ait Gloſſa ſuper *Ioſue* 11. quæ eſt ſumpta ex ſermone Origenis, in illa verba: *Omnes bellando cepit*: quod vnus fornicationis ſpiritus ſeducat eum, qui in Britannia fornicatur, & eum qui in India ſeu alijs locis: neq; vnum duntaxat eſſe ſpiritum iræ, qui in diuerſis locis diuerſos exagitat homines: ſed potius fornicationis eſſe ſpiritum vnū ſuperiorem, atque innumeros, qui ei in hoc vitio pareant. Similiter iracundiæ principem vnum eſſe, innumeroſque ſub eo, qui homines diuerſos ad huiuſmodi peccatum ſollicitent, & ſic de cæteris vitijs: De diuerſis Dæmonum ſtudijs doctiſsimè Caſsian. *in collat. Patrum, coll.* 7. *Abbatis Sereni c.* 32. Tot autem eſſe, ait, immundos ſpiritus, quot in hominibus ſtudia non dubiè comprobantur. Nam nonnullos eorum, quos etiam faunos vulgus appellat, ita ſeductores & ioculatores eſſe manifeſtum eſt, vt certa quæque loca ſeu vias iugiter obſidentes: nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectentur, ſed deriſu tantummodo & illuſione contenti, fatigare potius eos ſtudeant, quàm nocere. Quoſdam verò ſolummodo in nociuis incubationibus hominum pernoctare: alios ita eſſe furori ac truculentiæ deditos, vt non ſint contenti illorum tantummodo corpora, quos ſuppleuerunt, atroci dilaceratione vexare, ſed etiam irruere ſuper eminus tranſeunts; quales

les illi in Euangelio deſcribuntur, ob quorum metum per viam illam tranſire iam nullus audebat. Alios reperimus non ſolùm ſtudere menda- Matth. 8.
cijs, ſed etiam blaſphemias hominibus inſpirare. Cuius rei etiam nos teſtes ſumus, qui audiuimus Dæmonem confitentem, per Arrium & Eunomium, ſe impietatem ſacrilegi dogmatis dediſſe. Quod etiam *in 3. Regum lib.* vnum ex eiſdem ipſis manifeſtè legimus prædicantem. *Egrediar*, inquit, *& ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius.* Eſſe autem alia dæmonum genera, id eſt, mutorum & ſurdorum, Euangelia teſtantur. Incentores etiam libidinum atque luxuriæ quoſdam Oſe. 4.
ſpiritus propheta comemorat. *Spiritus fornicationis decepit eos.* Nocturnos quoq; ac diurnos meridianos dęmones ſimiliter ſcripturarũ auctoritas docet. De quorum diuerſitate longũ eſt, ſi volumus omnia ſcripturarum volumina perſcrutantes ſigillatim percurrere. Qui per Prophetam Ono- Eſai. 34.
centauri, qui piloſi, qui ſerenæ, qui lamiæ, qui vlulæ, qui ſtruthiones, qui ericij deſignantur: Qui aſpis, qui Baſiliſcus in Pſalmo, qui Leo, qui Draco, quiúe Scorpius in Euangelio nuncupetur. Qui principes mundi huius, qui rectores tenebrarum harum, qui ſpiritualia nequitiæ ab Apoſtolo nominentur. Quæ vocabula non caſu, aut fortuitò indita illis debemus accipere, ſed ſignificatione iſtarum ferarum, quæ apud nos vel minus noxiæ, vel magis pernitioſæ ſunt, illorum rabies ferocitatesq; diſtingui. His ad eruditionem & delectationem lectoris lubet annotare, quæ ad idem propoſitum faciunt, & ea tradit Guilhelmus Pariſienſis Doctor grauiſsimus *in 2. parte de vniuerſo.* Dico, ait, iuxta veriſimilitudinem,

non iuxta certitudinem, quod ſicut omnipotens bonitas creatoris permittit hominum Principes impios, diuerſos ordines in principatibus ac ditionibus collocare, qui & malos ſolent exaltare, ac bonos deijcere, imò indigniſsimos & peſsimos in dignitatibus poteſtatibusq́ ſtatuere: Ita permiſit & principi malignorum ſpirituum iuxta ſuę peruerſitatis malignitatem alios de malignis ſpiritibus ſublimare, varijsq́ operibus malis pręficere, alios ab eiſdem officijs remouere. Quod Deus permittit propter innumeras vtilitates, quas inde elicit. Cuius ſignum eſt, quod in Collationibus Patrum narratur. Apparuit quippe cuidam ſancto viro princeps malignorum ſpirituũ, in ſolio ſedens regali, & ante eum horribilium multitudo ſpirituum, qui de ſingulis venientes regionibus interrogabâtur, quid perpetraſſent: & quos modicum mali iudicauit egiſſe, flagellari præcepit, quorũ cùm vnus retuliſſet ſe quendam ſanctũ heremitam per quadraginta annos tentaſſe, & in ipſa nocte in fornicationis facinus deieciſſe, cum ingenti gaudio & feſtiuitate ab illo receptus eſt, ita quod eum iuxta ſe collocârit, & proprij capitis coronam deponens, Dęmonis illius capiti impoſuerit. Etenim ſicut ab initio ambitioſiſsimè affectauit aſsimilari altiſsimo, ita nunc vſque regnum ſuum tenebroſum ac ſceleratũ contendit inaniſsima impietate conformare regno ac militiæ creatoris, deputando angelos tenebrarũ diuerſis iniquitatis obſequijs, ſecundũ quod angeli ſancti deputata habent miniſteria pietatis: Sic & Eccleſiam malignantium ſuam, aſsimilare conatur Eccleſiæ ſanctorum, quatenus ſicut Deus & Saluator in Eccleſia ſua conſtituit veros Apoſtolos

Colla. 8. c. 16.

stolos, veros Prophetas, sanctos martyres, fidelissimos confessores, virginesq; mundissimas: Sic & ipse habere satagit pseudoprophetas, falsos Apostolos, martyres vanos, fictos confessores, ac virgines fatuas. Enimuerò qui ab exordio fuit signaculũ similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, factus est simia ridiculosæ ac deformis imitationis: sic & totũ regnum ipsius sua vanitate, ambitione & iniquitatum congerie versum est velut in simiam quandam Ecclesiæ electorum, quæ verè est regnum Dei. *Hæc Guilhelmus.*

Nec dissimilis est historia, quã narrat D. Gregor. *lib.* 3. *dial. cap.* 7. de Andrea Fundanæ ciuitatis Episcopo; nec etiam res est dubia, ait Gregor. quia penè tanti in ea sunt testes, quanti & eiusdem loci habitatores existunt. Hic namque venerabilis vir (intelligit Andream Episcopum) cùm vitam multis plenam virtutibus duceret, seq; sub sacerdotali custodia in continentiæ arce custodiret: quandã sanctimonialem fœminam, quam secum prius habuerat, noluit ab Episcopij sui cura repellere, sed certus de sua, eiusq; continentia, secum hanc permisit habitare: ex qua re actum est, vt antiquus hostis apud eius animum aditum tentationis exquireret. Nam cœpit speciẽ illius oculis mentis eius imprimere: vt illectus nefanda cogitaret. Quadam verò die Iudæus quidã ex Campaniæ partibus Romam veniens: Appiæ carpebat iter: Qui ad Fundanã glebam perueniens, cùm iam diem vesperascere cerneret, & quo declinare posset minimè reperiret, iuxta Apollinis templũ fuit, ibiq; se admanendũ contulit. Qui ipsum loci illius sacrilegiũ pertimescens, quamuis fidem crucis minimè haberet, signo ta-

men crucis se munire curauit. Nocte autẽ media ipso solitudinis pauore turbatus peruigil iacebat: & repentè conspiciens vidit malignorũ spirituũ turbam quasi in obsequium cuiusdam potentis præire: eum verò qui cæteris præerat, in eiusdem gremio loci consedisse, qui cœpit singulorum spirituum obsequentiũ sibi caussas actusq́; discutere, quatenus vnusquisq́; quantum nequitiæ gessisset, inueniret, Cumq́; singuli spiritus ad inquisitionẽ eius exponerent quid operati contra bonos fuissent: vnus in medium prosilijt, qui in Andreæ Episcopi animum per speciem sanctimonialis fœminæ, quæ in Episcopio eius habitabat, quandam tentationem carnis commouisset, aperuit. Cùm verò malignus hoc, qui præerat spiritus inhianter audiret, & tanto sibi factum lucrũ grande crederet, quanto sanctioris viri animã ad lapsum perditionis inclinaret: ille spiritus qui hæc eadem fatebatur, adiunxit: quia vsq; ad hoc quoque die pręterito vespertina hora eius mentem traxerit, vt in terga eiusdẽ sanctimonialis fœminę blandiens, alapam daret. Tunc malignus spiritus, atq; humani generis antiquus inimicus adhortatus hunc blandè est, vt perficeret quod cœpisset, quatenus ruinæ illius singularem inter cęteros palmam teneret. Cumq; Iudæus qui aduenerat, hoc cerneret, & magnę formidinis anxietate palpitaret: ab eodem spiritu, qui cunctis illic obsequentibus præerat, iussum vt requirerent, quisnam esset ille, qui iacere in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus pergentes & subtilius intuentes crucis mysterio signatum viderunt: mirantesq́: Væ, væ: vas vacuum & signatum. Quibus hoc renunciantibus

cuncta

cuncta illa malignorum ſpirituum turba diſparuit: Iudæus verò qui hæc viderat, illicò ſurrexit, atque ad Epiſcopum cum feſtinatione peruenit. Quem in Eccleſia reperiens, ſeorſum tulit, qua tentatione vrgeretur, inquiſiuit: Cui Epiſcopus verecundia ductus, noluit tentationem reuelare. Cùm autem Iudæus omnia quæ viderat, & audierat in conuentu Dæmonum, referret, veritatem confeſſus eſt, atque non ſolùm ſanctimonialem, ſed etiam omnes fœminas à ſua habitatione remouit. Deinde etiam ipſum Iudæum ad fidem Chriſti & ſalutem perduxit.

De præſidibus ſpirituum malorum, eorum nominibus, natura, numero ſubiectorum, formis apparendi, plurima curioſa, & minus vtilia tradit quidam libellus inſcriptus liber officiorum ſpirituum, vel de principibus & regibus Dæmonũ, & à quodam Pſeudomonarchia Dæmonum: In illo libello multi principes & pręſides numerantur, ex quibus quidam 50. aut 60. aut pluribus legionibus præſident, & dominantur. Legio autem continet 6666. Curioſum eſt his rebus multum adhærere, periculoſum & ſuperſtitioſum eiſdem fidem tribuere, cùm nemo ſcire poſſit circa diuinam reuelationem, qui non didicerit à Dæmone, à quo cognoſcere non licet. Hoc loco conſiderandum eſt, quòd cùm Dæmones ordinatam & diſciplinatam nequitiam habeant, vt ex dictis conſtat, prout Caſsian. in collat. 7. cap. 18. loquitur, inſtituunt talẽ ordinem & diſciplinam inter ſuos ſubditos maleficos & ſagas. Sic Bodinus *lib.* 2. *c.* 4. rectè atteſtatur teneri quemq; maleficũ ſuorum malefactorũ rationes exponere, aut cędi, niſi fecerit grauiſsimè. Hoc mihi, ait, Bodinus

Castelli Rufsi præfectus, Biturigum nomine delegatus apud Blosenses, affirmauit. Magam se iudice crematam fuisse, quam filia accusauerat, quod ipsam in conuentus deduxisset, & diabolo instituendam obtulisset: hæc inter alia scelera istud confessa est, se saltasse in hirci ambitum, & tandem singulas rationes rerum à postremi cætus tempore gestarum reddidisse, & qua in re puluerem occupassent: hic à se infantem enectum aiebat, alter equum, ille arborem. Vna autem nihil ab eo tempore fecisse comperta est: hæc frequentes ictus accepit baculo ad plantã pedum & ab alijs omnibus derisa est. *Hæc Bodinus.* Et sic cõperimus etiam multis confeſsionibus, quod sagæ quando alijs nocere nequeunt, sibi ipsis damna inferunt. Certiſsimum etiam est, si quis nequissimam disciplinam in cursu non seruet, vt nomen Iesus casu nominet, aut Deum, aut crucem faciat, cæditur, & alijs disparentibus domum ire cogitur. Hoc se expertã confessa est *Meisenbeins Anna*, de Rouer, de qua supra: quę cùm fortuitò Deum semel in cursu & conuentu nominasset, coacta fuit pedibus ire domũ, cùm delata eò fuisset à diabolo in forma hirci. Qua de causa quod disciplinam transgressa fuisset, nominando Deum, verberata est ab alia N. superioris ordinis: quæ ante hanc etiam flammis consumpta est. Idẽ contigit cuidam Mariæ ex pago S. Matthiæ, quæ *Anno* 1588. 10. *Nou.* incinerata est, & detenta in custodia monasterij S. Matthię prope ciuitatẽ Treuir. Hęc cum in primis ad conuentũ delata fuisset, à superioribus & principalioribus tractatum extitit, & propositum de perditione fructuum nascentiũ, & simul vuarũ, & quęcunq; persona

consen-

consensum præbebat, bibebat. Cum autem ordo bibendi & consensum dandi ad ipsã deuenisset, apud se dixit: Ah Iesu, perdemus frumenta & vinum, qua ratione ergò pauperes meos pueros sustentabo, statim prolato nomine Iesu, euanescente lumine, in densissimis tenebris sola in loco mansit. Mane circa horam quartam superior, comitantibus duabus alijs aduenit, & grauiter ipsã percussit, eo quod nomen Dei nominasset, & conuentum dissipasset. Quo facto auolârunt. Maria autem pedibus domum redijt. Multa in huius rei confirmationem confessus est Ioannes Cuno filius dictæ Annæ de Rouer, iuuenis naturalibus dotibus ornatus, decem & octo annis natus, qui iam Treuiris, & Mussiponti in Lottaringia literis operã impendit, & eos progressus facit, vt iam Poësi & literis humanioribus studeret: Hic iuuenis nono suę ętatis anno à matre propria seductus fuit, denunciatus tanti criminis à propria sorore, & alio fratre adhuc superstite. In custodia cum detineretur, & indicia proponerentur, sine tortura actuali veritatẽ confessus est, & sacramẽtis Ecclesiasticis pręmunitus, sacrisq; exhortationibus instructus, maxima pœnitentia ductus, scelera sua detestatus est, & pœnam temporalem pro peccatis maluit pati, quàm præsentem cum periculo animæ ducere vitam, & sic Anno 1590. altera Visitationis Mariæ, vitam fœliciter, licet in pœna, finiuit. Imò cùm Officiatus & omnes misericordia ducerentur, eo quod magnam contritionem in eo aduerterent, sicq; vellet & offerret ei pœnam gladij, recusauit, & voluit comburi cum alia saga, quæ simul supplicio afficiebatur: eo quod talis pœna suis sceleribus digna
 esset,

esset, & sic prius strangulatus, flammis in cineres redactus est. Confessionem huius adolescentis latius in primis, vt debuit, iudicialiter Notarius excepit, deinde ipsemet iuuenis proprijs manibus per puncta descripsit germanicè, additis & permistis verbis latinis & tradidit. Ex propria eius scriptura sunt, quæ præsentibus inserimus. Occasio casus eius hæc fuit. Cùm enim amore carnali incenderetur erga filiam quandam illius pagi, oblata opportunitate, commercium cum ea habuit. Deinde Dæmon in forma illius puellæ apparuit, quē personam amatam existimauit, & ei in auri specie quatuordecim coronatos dedit, quam pecuniā tandem conuersam in putredinē reperit, vt eius formalibus verbis vtar. Quamprimū factū matri significauit, & conquestus est de casu. Mater verò, quę iam Dęmoni se subdiderat, maleficij & rei gestę conscia, eum consulata est dicendo, fili, consolare, res ad bonum statū dirigetur. Sub principium noctis, mater filium scopis insidentem, camino eduxit, ante ianuā hircum repererunt, cui insederunt in nomine diaboli, & delati sunt ad locū planum & latū, dictum Hetzenroderheidt/ qui distat à Rouer fortè miliari, vbi frequentissimi sunt conuentus Maleficorum, præsertim celebriores, & quasi prouinciales. Cum verò ad dictū locum venissent, mater diabolum iuuenis seductorem aduocauit, eiq; dixit. Hic est filius meus Ioannes Cuno, vti promisi. Tunc matre impia verba prędicente, abrenunciauit Deo & omnib⁹ sanctis. Expedita abrenunciatione, hilares extiterunt, & quasi nuptias cū eo celebrârunt. Tunc tamē Dęmon in alia forma apparuit, quàm primo tempore seductionis. Postea

Dęmo-

Dæmonem ſuccubam habuit, qui & ei vnguentum dedit ad exercenda veneficia. Cuius vnguenti virtutē probauit in matris porcello, quem vnxit in collo, & mortuus eſt. Dæmon ſuus rovnxit ... ſe nominauit, atq; adoleſcentem capribarbam. Confeſſus quoq; eſt, matrem propriam & alias duas ſagas, in conuentu & congregatione, coram Dæmone præſidente, & toto cœtu in Hexenroderheydt / iactabundam prædicaſſe, & hoc maleficium expoſuiſſe, quod patrem ſuum, id eſt, maritum dictæ Annæ, veneficijs interemiſſent. Conſentit mater in ſua confeſsione, ſicut in præcedenti puncto de ſeductione. Singulis quatuor anni temporibus ad congregationem & curſum venire debent: Aut ſi quis in perſona realiter impeditus comparere nequit, Diabolum ſuum ſubſtituere debet præbendo ei conſenſum in omne malum quod in congregatione tractatur & concluditur, ibiq; ſe gloriatum de quibuſdam horribilibus carnalibus vitijs, quæ hîc non eſt opus enarrare, teſtatus eſt. Cœtus ſiue totus conuentus in tres gradus ſiue ordines diſtinctus eſt. In maiores, mediocres, & minores. Ipſe conſiſtebat inter mediocres. Semper quando conueniunt, habent propoſitum, & tractatum de deſtructione alicuius rei. In curſu quoq; ſunt fiſtulatores, cui exercitio ipſe aliquando vacauerat, & lucratus erat in bona pecunia tres aut quatuor batzios. Si quis autem nō eſſet ſoluendo, in pœnam, inhoneſtum actum, qui ſaluo honore nominari non poteſt, ſubire tenetur. Sacramentum Euchariſtiæ ter aut ſæpius vix ſumere potuit, & quando confiteri hoc voluit, Dæmon ſuus digito inhibebat, atq; etiam ipſum percutiebat, ſi quid boni

 facerct.

faceret. Tandem in conuentu & cursu habent censorem morum, quem latinè legis mandatorem vocant. Hic legit & iubet, quo pacto quis se gerere debeat erga Dæmonem, & quod singulis quatuor anni temporibus præcipuè cum cæteris conueniendum in loco destinato, & consensus dandus ad omnia maleficia. Hæc ex adolescentis confessione. Alia adhuc commodis locis inferentur. Ex his clarissimum est, quo ordine & malitia Dæmon regnum suum stabiliat, & multos mortales, Deo iustè permittente, miserè in laqueum ducat. Ex hoc ordine deducitur, quomodo Magus quandoq; Dæmonem possit cogere. Si enim pactum vel fœdus habeat cum superiore & potentiore, ad imperium eius inferior morem geret, non autem æqualis, qui voluntariè concurret quasi coactus videatur suis incantationibus ad coniuratione Magi. De hac re legendus Franciscus Victoria *in relect. de arte Magica, à numero 25.*

II. Præluditum. *Licet apud antiquiores Doctores res dubia fuerit, an angeli & Dæmones sint corporei, necne: tamen nunc temerarium videtur asserere esse corporeos.*

PRIMA pars certa est ex August. *lib. 21. cap. 10. de Ciuit. Dei*, qui fatetur multos doctos in ea fuisse opinione, quod sint corporei, & præterea addit. Si quisquam nulla habere corpora Dæmones asseuerat, non est de hac re aut laborandum operosa inquisitione, aut contentiosa disputatione certandum. Aliquando iuxta Apulei & Platonicorum sententiam subtilia corpora habere videtur opinari. Accedunt Origen. *lib. 2 Periar. cap. 6.* Lactan. Formianus *lib. 2. diu. institut. cap.*

15. &

15. *& alij alibi.* Secunda pars confirm. scriptura huic parti maximè fauet. Ephes. 4. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem*, id est, aduersus res corporeas. *Psal.* 103. angeli vocantur spiritus. *Qui facit angelos suos spiritus*: Luc. 24. *Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Et Marci. 5. Legitur in vno homine Legio fuisse Dæmonum. Quomodo in vno corpore humano tot corpora latere potuissent? His accedunt Symbolum Nycænum, quod DEVM creatorem visibilium & inuisibilium pronunciat: Concilium Lateranense sub innocentio tertio, cuius verba habentur *in cap. Firm. cred. de sum. Trin.* Greator omnium visibilium, & inuisibilium: Spiritualium & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem: angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Communis Doctorum sententia etiam consentit. D. Dionys. *de diuin. nominib. cap.* 4. Damasc. *lib.* 2. *de fide, cap.* 3. Gregor. Nazianz. *lib.* 2. *sua Theologiæ in fine* S. Chrysost. *hom.* 22. *super Genes.* S. Thom. 1. *par. q.* 50. *art.* 1. & 2. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 8. *q.* 1. Gabriel. Scot. Rich. Dionys. Carthusian. & communis *in* 2. *d.* 8. Alexand. Halen. 2. *p. q.* 34. *memb.* 1. & hæc est communissima sententia, cui contradicere non caret temeritate. Aristoteles etiam 6. *metaphys.* t. 2. & in lib. 2. *de Anima*, & in 12. *metaphys.* & *alibi* tradit, intelligentias re & ratione à materia esse separatas, & in hac re nulla apud Philosophos est controuersia.

12. Præludium. *Dæmones possunt assumere corpora, & in ipsis apparere hominibus.*

Hoc

Dæmones assumere corpora & in ijs apparere possunt.

Hoc docent Magister *in 2. Sentent. d.* 8. *&* ibidem. S. Bonauent. S. Thomas, Scot. Ricard. Capreol. Durand. Gabriel, Dionys. Carthus. & reliqui omnes. Alexand. Alen. 3. *par. q.* 30. *memb.* 3. *art.* 1. *& alibi.* S. Thom. 1. *part. q.* 51. *art.* 2. & ibidem eius commentatores. S. Antonin. 2. *part. tit.* 4. *cap.* 7. *&* 2. nec est qui in hac re dubitauerit vsq; ad nostrum Censorem, qui simpliciter negauit tempore Christi Dæmones corpora assumere, & ita hanc Theologorum veritatem reijciebat, & satis acerbis & duris verbis Scholasticorum doctrinam de assumptione corporum damnabat, nihil tamen omninò præter verba pro sua negatiua sententia adducebat. Præludium nunc *prob.* In primis vt ex *octauo* patet. Naturalia manserunt integra in Dæmonibus, sicut bonis Angelis. Sed boni possunt assumere corpora: ergò & mali, licet ad diuersos effectus. De bonis clarum est.

Gen. 18. *Abrahæ apparuerunt tres viri, id est, angeli in conualle Mambre.* Tob. 5. *Tobias inuenit iuuenem splendidum cinctum, & ignorans quod angelus Dei esset, salutauit eum,* & 9. cap. *vocauit Tobias angelum, quem hominem existimabat.* Genes. 19. *Venerunt duo angeli Sodomam, quibus Lot dicebat: Domini, declinate in domum pueri vestri, & lauate pedes vestros, &c.* Quod etiam Dæmones corpora assumant, constat Genes. 3. *apparuit in forma serpentis, secundum Cyrillum* lib. 3. aduersus Iulian. & Matth. 4. *Christo corporaliter apparuit.* 2. Cor. 11. *Angelus Sathanæ transfigurat se in angelum lucis.* Idem patet ex vitis sanctorum, *vt Anthanasius in vita S. Anthonij ait. Nam & bestiarum & serpentum formas induentes, omnia, vbi vir sanctus agebat, protinus impleuêre phantasiis leonum, taurorum,*

rum, luporum, aspidum, serpentum, scorpionum, nec non pardorum, atq; vrsorum, & hæc singula secundum suam frendebant naturam. S. Martino apparebat in forma viri, purpura & diademate ornati, *vt testatur Sulpitius in vita ipsius.* S. Hilarioni in forma pueri, *vt refert Hieronymus in vita eiusdem.*

Magno Iacobo, visus est Dæmon in forma nudi Aethiopis ignem ex oculis emittentis, vt auctor est Theodoretus in relig. hist. sanct. Patr. *cap.* 21. *& ibidem* ipsius viri Iacobi imaginem & formam induebat: vt vir Dei ibidem refert sequentibus verbis. Sed me rursus clanculum perpetua afficiebat molestia. Nam aquam, quæ mihi bis in hebdomada infernè afferebatur, ei qui afferebat, occurrens, & meam formam imitans accipiebat, & illum iubens recedere, fluentum effundebat. Idque cùm non solùm bis, sed etiam ter fecisset, me sitis perpessione validè oppugnauit. Cùm ergò valdè angeter, rogaui eum, qui solebat ad me afferre, cur iam quindecim diebus ad me aquam non tulisset? Is dixit, se iam ter & quater attulisse & me accepisse. Et vbi, inquam ego, à te eam afferente accepi? Ille locum ostendit. Et si millies, inquam ego, me illuc accedentem videris, ne vas dederis, donec ad hunc locum veneris. Et paulo post ibidem eidem sancto apparuit in specie duarum mulierum de monte descendentium. S. Benedicto in mulo medici obuiam factus est, cornu & tripedicam ferens. Quem cùm sanctus pater requisisset, dicens: Quò vadis? Ille respondit: Ecce ad fratres vado, potionem eis dare. Itaq; perrexit venerabilis pater ad beati Ioannis oratorium ad orationem, qua completa, concitus rediit. Malignus verò spiritus

vnum seniorem monachum inuenit aquam haurientem: in quem statim ingressus est, eumq; in terram proiecit, & vehementissimè vexauit. Quem cùm Benedictus ab oratione rediens tam crudeliter vexari conspiceret, ei solummodo alapam dedit, & malignum spiritum protinus excussit, ita vt ad eum redire vlterius non auderet, vt testis est S. Gregor. *lib.* 2. *Dialog. cap.* 30. Dæmon S. Vincentio ordinis Prædicatorum Valentiæ in specie senis venerabilis cum barba ad genua prolixa & nigerrima se repræsentabat, simulans se vnum esse ex veteribus Patribus Aegypti, & in alia nocte in figura vasti Aethiopis, vt videre est in vita S. Vincentij *lib.* 1. *cap.* 8. *&* 9. *apud Surium tom.* 2. 5. *April.* S. VVilhelmo Duci ac Comiti Pictauorum, ac Eremiæ, cùm is nocte multis Dæmonum diuersis vocibus in vigilijs & orationibus molestia afficeretur, ex omnibus illis vnus cæteris clarior, & virtute robustior apparuit in specie proprij genitoris, & ad eum cum vociferatione clamoris dicere cœpit.

Cerne senescentem fili VVilhelme parentem,
Exi continuò patre rogante tuo.
Germine non humili genitus, me respice fili,
Nec mea despicias vota, precesq; pias.
Exi VVilhelme: tu namq; resumere per me,
Terras & dotes, prædia, regna potes.
Iam sat seruisti, superest tibi gloria Christi:
Præmia non poteris perdere, saluus eris.
Iam patrem sequere, iam iamq; tui miserere
Ad tua regredere, viscera mota gere.

Enge-

En generis soboles nostri stat, turbaq́; fratrum.
Cum quibus in theatro ludere sæpè soles:
Fratres cum cuneis notorum respice tristes:
Exi, ne distes, associandus eis.
Illis iungeris pompa, solioq́; frueris:
Cinget te generis turba, beatus eris.
Armigerorum turba decorum glorificabit.
Seruorumq́; chorum copia larga dabit.
Cernendum mæstum te spectat turba nepotũ,
His saltem præsta, quæsumus, antidotum.
Fili mi quid habes animi leuitate cadendo?
Magnanimi non est, perimi se velle latendo.
Quærere vilia, spernere gaudia, tene remordent? *(dent.*
Ecce placentia sunt tibi tristia, prospera sor-
Ferrum, cauma, famẽ, frigus fers atq; ligamẽ,
Nec florens ætas te mouet, aut pietas.
Postpositis igitur furijs, mihi sanus obedi:
Ne tardes ergo, concitus ipse redi.

Miles Christi protectus fortitudine Dei verba deceptoria paruipendebat, ac nihil ad hæc penitus respondit.

Hæc ex vita huius sancti, *cap. 10. apud Surium tomo 1.* ex Theobaldo Episcopo. S. Tryphon Dæmonem, qui filiam Gordiani Augusti inuaserat, expulit, & Gordiano, alijsq; præsentibus videndum ad ipsius Gordiani petitionem exhibet: Tibi dico, ait S. Tryphon, in nomine Iesu Christi, appare eis, qui adsunt, & eis ostende

tuam

tuam turpitudinem & imbecillitatem. Simulatque hoc dixisset, ecce tanquam canis aspectu deformis niger colore, oculos habens tanquam ignem emittentes, & caput humi defixum, coram omnibus apparuit. Sic Simeon Metaphrastes in vita S. Tryphonis martyris apud Surium *tomo primo de probatis Sanctorum historijs*. 1. *Febr*. Pluribus huiusmodi exemplis abundant Ecclesiasticæ historiæ, & acta Sanctorum Patrum. Censor noster cùm videret huiusmodi apparitiones & visiones sibi obstare, incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim, aliumque errorem longè intolerabiliorem scripto etiam inseruit, nempè Dæmones in natura sua sine assumptione corporis posse videri ab homine in hoc statu. Qui error tam nostræ fidei, quàm rectæ rationi repugnat: Notam est enim omnibus Symbolum Nycenum: *Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium & inuisibilium* & aliud in *capit*. Firmiter. *de summa Trinitate & fide Cathol*. Creator omnium visibilium & inuisibilium: spiritualium & corporalium. Præterea potentia nostra videndi cùm sit affixa organo corporeo, non potest ferri nisi in corpus: Vnde spiritus non cadit sub visum: Quare apparitiones spirituum in corporibus assumptis fiunt ad hoc, vt spiritualis creatura homini posit communicare in conuersatione prout diuinæ placuerit dispẽsationi. Hinc sanctitati S. Tryphonis tributum fuit, quod ad eius imperium dæmon in corpore se videndum aliorũ obtutibus exhibuerit, vt supra insinuatum. Præludio nostro fortissimè obstare videtur vna auctoritas Epiphanij contra hæresin 26. *pag*. 4. *ante finem*, dum ait: Quomodo potest Dæmon,

qui spiritus est immundus & incorporeus, corpora assumere? *Respond.* prout notissimum est ibi ex antecedentibus & consequentibus. Epiphanium loqui de modo assumptionis corporum per operationé corporalé, eamq; vitalem, qualis est conceptio animalis per susceptioné corporalis seminis. Confutat enim illo in loco fabulam hęreticorũ Gnosticorum, qui dicebant vnam ex dæmonibus genuisse liberos ex Helia. Et ita statim post relata verba, in hunc modum Epiphanius subiungit. Si verò etiam à corporibus assumit ac concipit, non amplius est spiritus, sed corpus. Quum autem corpus est, quomodo est inuisibile & spiritus? & multa est stoliditatis ipsorũ absurditas, &c.

Etsi angeli boni humanam, eamq; virilem induant speciem, quando hominibus apparent: tamen maligni spiritus varias pro negotiorum, quę in hominum perniciem moliuntur, varietate formas assumunt: Nunc virilem, nunc muliebrem, nunc quadrupedum, nunc reptilium: vt exemplis iam positis satis clarum est. Id tamen obseruatum à quibusdam, quod non appareat Dæmones vnquam effigiem ouium induisse, cùm Christo domino placuerit se pastorem, & familiam suam oues nominare. Sic in Euangelio oues statuit à dextris, hœdos autem à sinistris. Oues enim sunt animalia fructifera, mansueta, humilima & patientissima, quæ proprietates conueniunt ouibus Christi. E contra verò Dæmon plerumque apparet in forma hirci, vt relatione præsertim eorum, qui maleficam sectam sequuntur, cognoscimus. Hircus enim est animal mento & cornibus terribile, truculentum capite, & suo tempore satis fœtidum, quibus propietatibus

tibus mores Dæmonum, & maleficorum designantur. Hanc similitudinem ouium & dissimilitudinem hædorum latius ostendit Dominicus Sotus *in* 4.*Sentent.d.*47.*q.*2.*art.*5. Sed nec in specie columbæ legitur malus spiritus apparuisse, quod diuinæ prouidentiæ congruit: cùm in tali forma spiritus sanctus apparuerit. Columba enim est auis munda, candida & pulchra, quare in tali forma Spiritus sancti operationes designantur. Malus autem spiritus cùm sit deformis & ferox, nigra delectatur forma. Sic S. Machar. in specie nigri Mauri, alteri in corui, alij in nigri canis figura obuiam factus est: multis sagis in specie nigri hirci apparet, præsertim quando defert eas ad congregationem. Tradunt quoque Doctores, quod Dæmones nonnunquam se repræsentent in corporibus mortuorum, sed non bonorum, in quibus spiritus sanctus sibi præparauit habitaculum. Quoniam DEVS, in cuius manibus corpora Sanctorum sunt, id Dæmonibus non permittit. *Dubium* hîc esse potest, vtrum Angelus Sathanæ transfigurans se in speciem siue formam Christi, absq; peccato possit adorari? Tractant Alexand. Halen. 3.*par.q.*30.*memb.*3.*art.*1. S. Bonau. *in* 3.*sent.d.*9.*q.*6. Gabriel *super canon. missa*, *Lect.*50.*in litera* R. Bartholomęus à Medina *in* 3.*par.* *S.Thom.q.*25.*art.*3. Iosephus Angles *in Florib. Theol. quæst. in* 2.*sent.par.*1.*dist.*8.*difficul.*14. Dicendũ: Qui existimat vel aduertit esse Dæmonem sub forma Christi, & adorat, committit crimen idololatriæ, quia sciens & prudens adorat Dæmonem, & ipsi tribuit cultum diuinum, quod est pessimum scelus idololatriæ. Si autem quis sit dubius, sitne verus Christus, vel Dæmon qui apparet,

&ado-

& adorat, mortaliter peccat, quia exponit se probabili peccandi periculo: quod qui amat, peribit in illo, suspendendus ergo in tali casu actus, vel adoratio facienda sub conditione. Si tu es Dæmon, non te adoro: & à DEO cognitio precibus petenda, pro veritate. Sic S. Petrus cùm videret Christum, ignorans eum esse, dicebat: Matth. 14. *Si tu es Christus, iube me ad te venire super aquas.* Si quis vero ita esset ignorans & simplex, vt inuincibiliter ignoraret esse Dæmonem, talem excusari adorando, iudicat Medina, & tantùm materialiter committere idololatriam. *Alij verò* sentiunt ignorantiam non excusare, quia vt hoc peccatum caueremus, præmonuit ipse Christus Matth. 24. *Multi venient in nomine meo dicentes, quia ego sum, & seducent multos. & Paulus: Ipse Sathanas transfigurat se in Angelum lucis.* Deinde talis habet orationis remedium, & si petat à Deo, non deseretur, quia promisit, dicens: *Quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis.* Quare in tali casu, qui adorat, & prius non orat, non adhibet debitā diligentiam ad euitandum ignorantiam requisitam. Deinde cùm huiusmodi apparitiones sint multum periculosæ, non facilè sunt admittendæ, sed probandi spiritus, an ex Deo sint. Exempla ad confirmationem huius rei non desunt: In primis Beatissima Virgo cùm ab angelo salutaretur turbata in sermone, priusquam consensum præberet, cogitabat qualis esset ista salutatio. *&* 1.*Reg*.3. Samuel, secundò, tertiò & quartò vocem Domini vocantis audiuit, tunc tandem respondit: *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.* Sic & S. Lucianus presbyter reuelationem sibi factam per Gamalielē Pauli discipulum, non statim acceptauit nec credidit,

 sed

tibus mores Dæmonum, & maleficorum designantur. Hanc similitudinem ouium & dissimilitudinem hædorum latius ostendit Dominicus Sotus *in* 4. *Sentent. d.* 47. *q.* 2. *art.* 5. Sed nec in specie columbæ legitur malus spiritus apparuisse, quod diuinæ prouidentiæ congruit: cùm in tali forma spiritus sanctus apparuerit. Columba enim est auis munda, candida & pulchra, quare in tali forma Spiritus sancti operationes designantur. Malus autem spiritus cùm sit deformis & ferox, nigra delectatur forma. Sic S. Machar. in specie nigri Mauri, alteri in corui, alij in nigri canis figura obuiam factus est: multis sagis in specie nigri hirci apparet, præsertim quando defert eas ad congregationem. Tradunt quoque Doctores, quod Dæmones nonnunquam se repræsentent in corporibus mortuorum, sed non bonorum, in quibus spiritus sanctus sibi præparauit habitaculum. Quoniam DEVS, in cuius manibus corpora Sanctorum sunt, id Dæmonibus non permittit. *Dubium* hîc esse potest, vtrum Angelus Sathanæ transfigurans se in speciem siue formam Christi, absq; peccato possit adorari? Tractant Alexand. Halen. 3. *par. q.* 30. *memb.* 3. *art.* 1. S. Bonau. *in* 3. *sent. d.* 9. *q.* 6. Gabriel *super canon. missæ*, *Lect.* 50. *in litera* R. Bartholomęus à Medina *in* 3. *par.* *S. Thom. q.* 25. *art.* 3. Iosephus Angles *in Florib. Theol. quæst. in* 2. *sent. par.* 1. *dist.* 8. *difficul.* 14. Dicendũ: Qui existimat vel aduertit esse Dæmonem sub forma Christi, & adorat, committit crimen idololatriæ, quia sciens & prudens adorat Dæmonem, & ipsi tribuit cultum diuinum, quod est pessimum scelus idololatriæ. Si autem quis sit dubius, sitne verus Christus, vel Dæmon qui apparet, & ado-

& adorat, mortaliter peccat, quia exponit se probabili peccandi periculo: quod qui amat, peribit in illo, suspendendus ergo in tali casu actus, vel adoratio facienda sub conditione. Si tu es Dæmon, non te adoro: & à DEO cognitio precibus petenda, pro veritate. Sic S. Petrus cùm videret Christum, ignorans eum esse, dicebat: Matth. 14. *Si tu es Christus, iube me ad te venire super aquas.* Si quis vero ita esset ignorans & simplex, vt inuincibiliter ignoraret esse Dæmonem, talem excusari adorando, iudicat Medina, & tantùm materialiter committere idololatriam. *Alij verò* sentiunt ignorantiam non excusare, quia vt hoc peccatum caueremus, præmonuit ipse Christus Matth. 24. *Multi venient in nomine meo dicentes, quia ego sum, & seducent multos. & Paulus: Ipse Sathanas transfigurat se in Angelum lucis.* Deinde talis habet orationis remedium, & si petat à Deo, non deseretur, quia promisit, dicens: *Quicquid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis.* Quare in tali casu, qui adorat, & prius non orat, non adhibet debitã diligentiam ad euitandum ignorantiam requisitam. Deinde cùm huiusmodi apparitiones sint multum periculosæ, non facilè sunt admittendæ, sed probandi spiritus, an ex Deo sint. Exempla ad confirmationem huius rei non desunt: In primis Beatissima Virgo cùm ab angelo salutaretur turbata in sermone, priusquam consensum præberet, cogitabat qualis esset ista salutatio. & 1. *Reg.* 3. Samuel, secundò, tertiò & quartò vocem Domini vocantis audiuit, tunc tandem respondit: *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.* Sic & S. Lucianus presbyter reuelationem sibi factam per Gamalielẽ Pauli discipulum, non statim acceptauit nec credidit,

 sed

ſed dubius perſtitit, donec præmiſſa oratione viſio tertiò ſibi manifeſtaretur. Non ergò in his facilè credendum: nam locum habet illud: *Qui facilè credit, facilè decipitur, & leuis eſt corde.* Habuerunt ergò ſancti Patres ſemper ſuſpectas huiuſmodi viſiones. S. Martinus, cum diabolus ſub forma Chriſti ornamentis aureis præfulgidi appareret, reſpondit: Chriſtum nunquam vſum aureis ornamentis, & ſe nolle eum adorare. Alius quidam Pater, cùm ſe Dæmon in forma Chriſti offerret, clauſis oculis dixit: ſe nolle Chriſtũ videre in hac vita, ſed in cœlis. Alius ſub ſimile ſpecie apparenti, obiecit: *Vide ad quem mittaris: neq; enim is ſum, qui Chriſtum videre merear. Gerſon in tractatu de ſpiritibus diſcernendis admonet cum Petro dicendũ: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Quando autẽ Deus per viſiones vult aliquid reuelare, talia dat ſigna & documenta, quibus cognoſci poteſt veram eſſe reuelationem: vt patet de reuelatione facta Beatiſsimæ Virgini, & viſione Paſtoribus in natiuitate Saluatoris, & alia, Mariæ Magdalenæ apud monumẽtum manifeſtata, &c. Item in exemplo de Samuele allato. Cùm autem in huiuſmodi viſionibus & apparitionibus multi ſæpè decipiantur, probandæ ſunt ſecundum ſacras literas, doctrinam ſanctorum & experientiam hominum diſcretorum. Quare ex hac parte ſæpiſsimè fœminę decipiuntur à diabolo: cùm enim ſint curioſæ & mollis complexionis, facilè recipiunt impreſsiones à ſpiritibus, & multum eis delectantur, ſuam ſanctitatem hinc metientes, & ſic turpiter ſæpè in laqueos perſecutoris incidunt. Statim vt inſolita & ignota viſio apparet, muniendum eſt cor ſigno ſanctiſsimæ cru-

Viſiones periculoſæ: ideoque probandæ, & quid ijs occurrentibus faciendum.

crucis, & mens erigenda in Deum, cum inuocatione salutaris nominis Iesu, quod Dæmonibus terribile, fidelibus autem fortißimum scutum est contra aëreas potestates. *Regulas discernendi huiusmodi visiones, & spiritus qui legere voluerit, videat Gersonem in d. tractatu, & Bartholomæum Medinam loco citat. & eundē in 1.2. S. Thom. q. 22. artic. vlt. prope fin.* Quæret hîc quispiā, ex qua materia tam breui tempore corpora assumunt, & quomodo ad nutum euanescunt? Communis opinio Doctorum docet, quod corpora assumant aërea. *S. Thom. 1. par. q. 51. art. 2. ad 3. & Bonauen. in 2. d. 8. artic. 2. q. 2.* Nam licet aër in sua raritate manens, nec colorem nec figuram habeat, condensatus tamen & figurari & colorari potest, vt patet in nubibus, & aliquando etiam figuræ & visiones pugnantium in aëre conspiciuntur. Aërea etiam corpora citò disparent, propter raritatem, maximè si virtus agentis & dispergentis fortis sit, vt in Dæmonibus. Huiusmodi tamen corpora à Dæmonib⁹ assumpta, nec habent veram formam, aut organizationem, vt physici loquuntur, completam, sed solùm effigiem, quæ potius artificialis, quàm naturalis est. Ex hoc fundamento verum apparet, quod malefici, aliiq́; fatentur, esse facilè cognoscere Diabolum è manibus vel pedibus. Item non esse difficile, discernere ex membris & corporis constitutione, quando consortes criminis sint in persona, vel repræsentatione, in cursu & tractatibus.

Materia corporum à Dæmonibus assumptorum.

Vnde Diabolus in assumpto corpore cognoscatur.

Atq; vt id quod certißimum est, latius declarem, sicut iuxta prouerbium, leonem ex vnguiculis iudicamus: ita Dęmonem quando in humana specie apparet, ex pedibus & inferiori parte discernere licet à vero homine. Alexander ab

Alexand. *lib.* 4. *genialium dierum*, *capit.* 19. pulchram refert historiam ad hoc propositum. Sed ne cui, inquit, hæc vana, vel ficta sermonibus videantur, auctor est Thomas monachus, homo minimè malus, cuius ego fidem probitatemque pluribus in rebus expertus didici, qui seriò mihi retulit, quod cùm in monasterio & sacris ædibus, quæ in lucanis montibus sunt, cum pluribus iurgatus foret, & post immodica conuicia & rixas, animo perturbato inde se proriperet, cùm per nemora iter solus intenderet: speciem hominis, vultu tetro, nigra barba, promissis tunicis, vultu aspectuq; deformi & sæuo obuiam habuisse: quem cum appellaret, quid ille solus per deuia errabund⁹ incederet, dixit equum, quo vectabatur, amisisse, atq; in proximos campos illum euasisse credere: Cumq; per sinus inuios equum vnà quæsitum pergerent, ad perfluentem, in cuius aluo gurgites magni & formidabiles redundabant, deuenisse. Et cum monachus, vt aquam traijceret, calceos sibi eximere appararet, illum magnoperè coëgisse, & tandem peruicisse, vt super spatulas suas ascenderet, potiusq; à se, qui corpore maior erat, vectaretur. Qui acquiescens, cùm super illius spatulas, vt succollaretur monachus, ascenderet, illeque iam aquam ingredi appararet, dum vada exquirit, illius pedes non humana, sed tetra & deformi specie conspexit. Quo animaduerso, horribili terrore percitus, Deum vt sibi præstò adesset, acclamauit. Mox Dæmonem & diram illam speciem, diuino audito verbo, stridore querulo, & vi maxima, quanta dici potest, ita è conspectu abijsse dicit, vt imminentem quercum ingenti impetu colliserit, ac perfractis ramis funditus euerterit. Hæc ex Alexandro.

Meiſenbeins Anna/ dixit ſuum Amaſium, qui ſe Fedderhans nominabat, aſininos pedes habuiſſe. Pari modo quædam N. detenta in cuſtodia Monaſterij S. Matthiæ, ex pago eidem proximo confeſſa eſt, quod non ſemper in propria perſona vadant ad congregationem, ſed ſi venire non poſſint, dent conſenſum, & tunc Amaſius eas repræſentet. Ex hac autem differentia hoc cognoſcendum. Cùm alium vel aliam repræſentat, in ſuperiori parte ſimilis eſt homini, quem ex conſenſu eiuſdem repræſentat, in inferiori autẽ parte pedes habet bouinos, equinos, aut alterius beſtiæ. Hæc malefica *Anno Domini* 1589. 14. *Iulij* incinerata eſt. Atque vt nemo putet hæc eſſe à veritate aliena, quæ pluribus confeſsionibus confirmantur, conſideret Dæmonem non ſine cauſa nominari à Propheta *Eſai.* 34. *cap.* Onocentaurum, lamiam, & ſimili modo. Vbi Gloſſa, Beda, Dionyſ. Carthuſ. & alij ad propoſitum exponunt. Quod Onocentaurus ſit animal monſtruoſum, ſuperius habens effigiem hominis, inferius autem ſimilitudinem aſini. Et ſimiliter lamia animal monſtruoſum, habens in parte ſuperiori ſpeciem mulieris, in parte autem inferiori pedes equinos. Atq; etiam ita callidus mille artifex eſt, quod formam inferiorem cautius abſcondat, niſi quis bene aduertat, aut eiuſdem artis ſit peritus. Aliquando ſatis longo tempore poteſt conuerſari, ita quod verus homo putetur. Lepidam ad hoc propoſitum hiſtoriam refert Ludouicus Cælius Rhodiginus *lect. antiq. lib.* 16. *cap.* 5 ratione illius Adagij. Serpentem foues, & te ſerpens. Quod Prouerbium etiam noſtris maleficis & ſagis accom̃odari poſſet. Fuit, inquit, Menippus

Lycius, annos natus quinq; & viginti, ingenio haud inscito, corpore item multa exercitatione valido, ita vt formosi athletæ, liberalisq; speciem præ se ferret. Hunc peregrinæ mulierculæ pleriq; amoribus irretitum putabant. Ea verò, vt tum videbatur, speciosa quidem erat, & permollicula, nec non diuitijs vbertim fulta. Cæterùm ea omnia ostentationem modò exhibebant, veri suberat nihil. In eius verò familiaritatem ad hunc modum insinuasse ferebatur. Pergebat quandoque Menippus Corintho Cenchreas solus. Ecce phantasma quoddam illi occurrit, quod se in mulieris speciem conformauerat. Atq; ex manu apprehendens Menippum, iampridem inquit, se illius amore teneri implicitam. Esse verò se genere Phœnissam, & in suburbano iuxta Corinthum habitare, idq; etiam digito monstrans, vt illuc veniret, hortari cœpit. Quod si, inquit, feceris, intentam musicis inuenies me, & vinum bibes, quale non sæpè aliàs, nec te riualis vlla vellicabit suspicio: Pulchra siquidem pulchro contenta viuam, & moriar. His blanditijs adolescens delinitus, etiamsi Philosophiæ haud expers, amoribus tamen obniti, obluctariq; non valens, vesperi ad mulierem pergit, ac frequenter deinceps, perinde ac ad suas delitias: nec dum enim, cuiusmodi phantasma esset callebat. Id cùm esset intuitus vir quidam, vt ipse interpretor, Magus, aut Philosophus, vt tum creditum est, & summæ grauitatis ac prudentiæ, primò statuarij instar Menippum inspectans, hominem expendebat, contemplabaturq;. Vbi verò rimatus abundè est visus: O formose, inquit, & à formosis expetite mulieribus. ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις. Serpentem confoues,

& is

& iste. Cùm in eis mirabundum animaduerteret Menippum: hoc proinde inquit, dixi, quoniam mulier est tibi, quæ vxor non est. Sed rogo te, ecquid te ab illa amari putas? Per Iouem, inquit Menippus, & quidem eximiè. An igitur, inquit is, eam in matrimonium asciſces? Equidem, respondit. Quid enim iucundius, quàm amantem ducere? Quando inquit ille, futuras opinaris nuptias? Citò, ait, vel fortaſſe cras. Id cùm vir ille inaudiſſet, obſeruans conuiuij tempus, cùm iam vocati præſtò forent, vbi illuc & ipſe perrexit. Vbinam, inquit, mulier eſt, cuius cauſa conuiuium celebraturi conueniſtis? Tunc Menippus, propè adeſt, inquit. *Tunc is*, argentum hoc & aurum, cæteraq; domus huius ornamenta, tuáne an mulieris ſunt? Mulieris, inquit, ac ſemilaceram & pilarem omninò veſtẽ oſtendens. Tales mei, inquit, cultus ſunt. At ille ad eos, qui aderant, conuerſus: Tantali, inquit, hortos videtis, qui, ſicuti ab Homero proditum eſt, ſpeciem quidem præferunt aliquam, cùm tamen nihil ſint. Eiuſmodi verò ornatũ hunc omnẽ conſpiciatis licet. Neque enim materia, quę videtis, vlla eſt, ſed ſimulachrũ modò eſt, ac imago. Quod vt verũ ſciatis, Bella hæc ſponſa vna eſt ex Empuſis, quas lamias & Mormalycias pleriq; exiſtimant. *Hæc dict⁹ auctor*. Fuit enim bella ſponſa Dæmon ſub forma humana, quod magus alijs oculatior proſpexit, & ſic benè lamia appellata, iuxta *Eſai. cap.* 34. *citatum*.

Dicet iterum aliquis: Quomodo ergo Dæmones loquuntùr & conuerſantur cum hominibus, ſi non ſunt vera corpora? *Reſpond.* ſi propriè loquamur, non loquuntur, quia vera locutio eſt operatio corporis actu vitam habentis, & ani-

De locutione Dæmonum cum hominibus maleficis.

animati anima rationali. Tale autem corpus non eſt, quod à ſpiritibus aſſumitur. Formant autem impropriè locutionem, quatenus producunt ſonum in aëre humanis vocibus ſimilem, non ſecus atque ſi quis ſummo artificio in tuba ſonum inſtar vocis humanæ redderet.

Et in hoc ſenſu ſæpè Dæmones loquuntur etiam in rebus ſenſu & voce carentibus, vt exemplis etiam ex Ethnicorum ſcriptis deductis S. Cyrillus *lib.* 3. *contra Iulian.* oſtendit: Porphyrius vitam deſcribens Pythagoræ, narrat, cùm Pythagoras multis comitatus flumen Cauſum tranſiret, audientibus cunctis, flumen ei locutum eſſe, & ſalutantium more dixiſſe: Salue Pythagora. Philoſtratus qui Apollonij nomen, latè ſcripta eius vita & factis illuſtrare voluit, *lib.* 6. *cap.* 5. narrat, quod cùm Apollonius veniſſet ad Gymnoſophiſtas, principis eorum Teſpeſionis iuſſu, arborem vlmum, propè quam conſederant, humana voce ſalutaſſe Apollonium: & hanc quidem vocem articulatam, tenuem tamen ac muliebri ſimilem. Traditum præterea eſt, Dodonæam quercum, per quam olim reddebantur oracula, humanas voces edere ſolitam. Quin etiam Iſigonus Cithienſis in Rhodo inſula dicit, Iouis taurum humani ſermonis expertem non fuiſſe. Dæmon igitur per equum (intelligit enim equū, vt ex præcedentibus ſatis conſtat, quem Homerus prodit indita ſibi loquendi facultate, Achilli prædixiſſe mortem) taurum, & flumen, & arbores, humanas voces fingere potuit, cur incredibile Iuliano viſum eſt, potuiſſe eum per ſerpentem cum Eua loqui? *Sic Cyrill.*

Quando in antecedentibus dicitur, non eſſe

vera

vera corpora: in quibus spiritus apparent, id sano modo intelligendum est, ne in errorem eorum incidamus, qui dixerunt, angelos nunquam assumere corpora, vt refert S. Thomas *in 1. part. q. 51. art. 2.* sed omnia quæ in scripturis diuinis leguntur de apparitionibus, in visione imaginaria contigisse, vel in præstigijs. Sed hoc repugnat intentioni Scripturæ. Illud enim quod imaginaria visione videtur, est in sola imaginatione videntis. Vnde non videtur indifferenter ab omnibus, sicut Angeli apparentes Abrahæ, visi sunt ab eo, & tota familia, & à Loth, & ciuibus Sodomorum. Similiter Angelus, qui apparuit Tobiæ, ab omnibus videbatur. Et malus spiritus primis parentibus apparuit in vera forma serpentis, & non imaginatione, aut præstigijs, vt Doctores attestantur. Et Christo Domino in Euangelio in forma humana reali, vt euidenter colligitur ex textu & Doctoribus ibidem. *Matth. 4.* Quando ergo dubiũ incidit, an sint vera corpora quæ à spiritibus assumuntur, vt in eis appareant, id sub distinctione intelligendum est. Non sunt vera corpora quantum ad veritatem corporis quod denotatur, vt humani, vel animalis: sed sunt vera & realia quantum ad materiam, ex qua formantur, veram enim & solidam habent corporeitatem. Et licet non sint talia corpora in prædicamento substantiæ, quatenus sic efformata, & quasi artificialia, sunt tamen verè aërea. Si autem vera essent corpora humana, aut bestialia: vera esset caro, vera ossa membris & neruis distincta, quæ nec ita statim fierent, nec subitò euanescerent, quemadmodum nostra corpora post mortem permanent. Corpora autem spirituum ad eorum

volun-

voluntatem in præiacentem, vt DD. loquuntur, resoluuntur materiam. Si quis autem obijciat quod legatur in narrationibus patrum, Dæmonem discessisse relicto intolerabili fœtore: id quod etiam refertur nonnunquã factum, quando exorcizando eijcitur ab homine obsesso: fœtoris autem emissio verum corpus significare videtur. *Respond.* ad hoc, Dæmonem huiusmodi fœtorem in suo discessu producere in aêre rebus opportunis, & tali effectui necessarijs. Quod si quis iterum obijciat: si verum est corpus à Dæmone assumptum, quomodo non semper ab omnibus videtur? Aliquando in loco torturæ Dæmon videtur à malefico, aut saga, ita vt ei signum det, ne confiteatur: Aut etiam in itinere concomitatur, & alij assistentes non vident. *Respond.* huiusmodi apparitiones dupliciter fieri possunt: aut solum imaginatione & visione, vt in Prophetis constat, quib9 solis visio fiebat. *Daniel.* 10. Vidi aut ego solus visione, aut in corpoe assũpto. Quod si spiritus in corpore assumpto appareat, est in eius potestate, vt ab vno, vel pluribus longè vel propè videatur. Quia eandem potestatem, quam animæ beatorum super corpora glorificata habebunt, habent & angeli mali in corpora ab eis assumpta. Anima autem beata talem potestatem habet in corpus suum, vt appareat vni vel pluribus, & non ab alijs videatur, vt patet exemplo Christi. *Acto.* 9. quando Saulo apparebat in via, quem Saulus videbat, Viri autem, qui comitabantur, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Sic respondet Ioseph. Angles *in florib. Theolog. qq. in 2. sent. part. 1. q. vnica de Dæmonib.* Quomodo

ange-

angelus vni appareat & non alteri : audiatur ab vno, non ab alio, licet astante. Respondet Albert. *in lib. de quatuor coæuis, & super sententiarum lib.* Quod vnus percipit voces angeli apparentis, non alius, ideo est, quia locutio illa extat mirabilis. Quemadmodum enim non profertur per materialia organa secundum naturam : ita nec circulariter immutat medium, sicut vox naturalis. Huius etiam caussa est, quia locutio angeli fit conuersione & ordine ad eum, cui loquitur, idcirco non sonat, nisi apud illum. Idem de apparitionibus est dicendum. Richard. *in 2. d. 8.* magis Philosophicam reddit rationem. Diabolus potest facere, vt res quæ præsens est, lateat visum, operando extra corpus nostrum. Quia vt asserit Damas. *lib. 2.* visus videt secundum lineas rectas, quæ à visibili procedentes, tendunt in conum, atque constituunt angulũ in loco iudicij virtutis visiuæ. Propter quod idem visibile nõ videtur per easdẽ lineas à duobus hominibus iuxta se positis, nec à duobus oculis eiusdem hominis. Diabolus autem potest aliquam in medio facere dispositionem; quæ lateat visum, impedientemq́ transitum linearum à visibilibus diffusarum. Cumq́ talem facit dispositionem oppositam lineis venientibus ad oculum alium, videbit idem homo oculo vno, quod videre non poterit oculo alio. Simili modo poterit facere, quod id, quod videtur ab homine vno, non videatur ab alio homine astante, & item quod duorum visibilium iuxta se positorum homo videat vnum, non aliud. *Si quis obijciat,* quod secundum Philosophum sensus propriorum semper est, & quod potentia, circa proprium obiectum non erret, & quod sensi-

sensibile proprium est per se notum, ergo visus non decipitur circa suum obiectum. *Respond.* hoc verum est per se, nisi fiat aliqua corruptio circa organum: aut ponatur impedimentũ in medio, aut ex parte obiecti, vt contingit in præstigijs Dæmonum illusionibus & apparitionibus.

NVNC PAVLO LATIVS ALIQVA MONENDA QVÆ IN DVBIum venire possunt circa apparitiones in hac materia.

DVBIVM I.

An animæ defunctorum appareant etiam, & immisceant se operibus magorum aut maleficorum.

DIfficultatem facere videtur, quia Phytonissa animam Samuelis reuocauit. 1. *Reg. c.* 27. Ante resolutionem præcognoscendum est, quod frequenter Dæmones simulant se esse animas mortuorum, ad confirmandum errorem gentilium, qui credebant, quod hominum animæ, qui mortui sunt, Dæmones fiant, vt meminerunt S. Chrysost. *hom.* 29. *in Matth.* S. Augustin. *lib.* 10. *de Ciuitat. Dei, cap.* 11. S. Thom. 1. *part. q.* 117. *art.* 4. *ad* 2. Et Iamblichus in *lib. de mysterijs*, commemorat opinionem Porphyrij, dicentis omnia vaticinia nobis infundi à malis Dæmonibus, quorum natura sit subdola, omniformisq; atque versatilis, qui Deos & sublimes Dæmones, & animas defunctorum simulent, vt hac fallacia nobis occurrentes, præsagia pæbeant. *Fuerunt & alij* illius

erroris

erroris,quòd crederent se artibus magicis & diabolicis posse animas ab inferis, aut aliàs reuocare, vt se præberent oculis humanis videndas,loquerentur, aut futura prædicerent. Cuius rei meminerunt Lactant. *lib.7.diuinar.institut.cap.* 13. Tertullian. *in lib. de anima*, & alij. Hinc apud Plutarchum in *vita Cimonis*, Magus consulitur pro reuocatione animæ defunctæ.

Ferunt, *inquit*, fœminam quandam Bysantiam Cleonicen nomine, clarissimo genere ortam, à Pausania in libidinem accersitam, parentes verò vi pauoreq; consternatos, pudicam sibi virginem prostituisse. Hanc Pausaniæ domum obscura nocte ingressam, sumpto ab his, qui thalami foribus præerant, lumine, silentio ad cubile accedentē incautè cespitasse, euersamq; lucernam cum strepitu sopitum iam Pausaniam excitasse. Is hostilibus se insidijs circumuentum arbitratus, stricto gladio inscius in virginem ruens eam confodit. Cleonices deinde manes omnem Pausanię quietem adimere atque turbare, eiusqúe vmbra frequenter sibi per somnium visa iratè dictitare Heroicum illud. Is iuris de pœna vocat, mortalibus horror. His ita gestis cum in dignitate sceleris, tum virginis pietate concitati in Pausaniam, socij illum sollicitante Cimone, Bysantij :eumq; mox vrbe deijciunt. Is tunc inde fugiens, virgineis manibus admodum vexatus, in Heracleam ad Necromanticum se oraculum contulit : vbi reuocata Cleonices anima, supplex infestæ virginis iram lenire nitebatur. Quæ in conspectū aduenien s,confestim,inquit,his malum liberatū fore, cùm in Spartana vrbe constiterit. Ea sermonis ambigui-

ambiguitate visa est hominis mortem prædixisse. Multi profectò hanc rerum scriptores historiam tradidêre. Sic Plutarchus, pro resolutione huius dubij sit his præmissis.

1. Concl *Sine dubio animæ beatorum non se immiscent operibus magorũ aut maleficorũ.*

QVia cùm sint in manu Dei, iuxta illud *Sapient. Cap.* 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt nec tanget illos tormentum malitiæ: ad inuocationem & incantationem magorum, aut maleficorum non ingrediuntur, nec in minimo subsunt imperio Dæmonum, quorum opera Magi vtuntur in suis operibus. Egrediuntur tamen animæ beatæ aliquando liberè ex propria voluntate, & particulari permissione diuina, ob caussas salutem humanam promouentes. Exempla refert Grego. *lib.* 4. *Dialog.* Prædictam Concl. docet S. Chrysost. *loco citato.*

2. Concl. *Animæ in purgatorio commorantes, etiam non egrediuntur, vt se immisceant operibus magorum & maleficorum.*

QVia non est in eorum potestate egredi, cùm diuina voluntate & potestate ibidem in pœnam suorum peccatorum detineantur: Et cùm sunt in charitate, suam voluntatem diuino beneplacito conformant, nec tam peruersis operibus, quæ etiam in vita detestatæ sunt, desiderant interesse. Si tamen quandoque animæ purgatorij permittuntur exire, ex speciali Dei dispensatione id fit, aut ad petendum viuorũ suffragia, aut ad procurandũ aliquod humanum bonum.

3. Concl.

3. Concl. *Anima damnata, & in inferno existentes, neq; se immiscere operibus magorum & maleficorum possunt, neq; hominibus prodesse aut obesse.*

TAles enim animæ perpetuo carceri sunt mancipatæ, neque vlla arte magica euocari possunt, vt patet ex illo Euangelij de diuite Epulone, qui non est permissus redire ad mortales, vt fratres proprios salutis admoneret, ne in locum illum tormentorum venirent: quanto magis potestas denegatur redeundi ad scelera, & deceptionem hominum? Hæc concl. est S. Chrysost. & S. Thomæ *loco citato*. Francisci Victoriæ *in relect. de arte magica, num.* 17. Iosephi Angles in *Florib. in 2. in q. de eadem materia art. 2. diffic. 6.* Ex dictis elicitur, quod si quando legantur, aut referantur fuisse apparitiones mortuorum, aut falsæ sint: aut si veræ sint, fiant à Dæmonibus, qui frequenter simulant se animas mortuorum, ad confirmandum errorem gentilium, qui hoc credebant, vt DD. citati attestantur.

Ad illud de Samuele respondet S. Thom. 1. *part. q. 83. art. 8. ad 2. & 2. 2. q. 95. art. 4. ad 2.* iuxta sententiam August. *lib. 2. ad Simplician. q. 3.* quod non est absurdum credere, aliqua dispensatione permissum fuisse, vt non dominante arte magica, vel potentia, sed dispensatione occulta, quæ Pythonissam & Saulem latebat, se ostenderet spiritus iusti aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus: vel non spiritus Samuelis à requie sua excitatus est, sed aliquod phantasma, & illusio imaginaria, Diaboli machinationibus facta: quã scriptura Samuelem vocat, sicut solent imagines

rerum ſuarum nominibus appellari. Auguſt. *lib. de cura pro mort. agen. c.* 15. *& in lib.* 8. *qq. ad Dulcitium* vtrumque quoq; ſenſum lectioni conformem probat, ſicut etiam ad Simplicia. *At in lib. qq. vet. & noui teſt. q.* 27. videtur ſenſum *cap. Nec mirum.* 26. *q.* 5. apprehendere. Tertull. *in lib. de anima,* & Cyrill. de *adorat. ſpirituum.* Guilhel. Pariſ. *in* 1. *part.* 2. *principal. de vniuerſo cap.* 80. *in fine,* & Turrecr. *in d. c. Nec mirum.* putant fuiſſe phantaſma, ſecundum poſteriorem ſenſum. Sotus *lib.* 8. *de iuſtitia & iure q.* 3. *art.* 2. Alphonſ. Caſtren. *lib.* 1. *de iuſta hær. punit. cap.* 14. & alij alibi vtrumque ſenſum amplectuntur cum S. Thom. & Auguſt. *locu cit.* Hoc tamen annotauerim cum Alphonſo, quod ſi quis eum ſenſum amplecti velit, ita vt intelligatur anima Samuelis ex Dei permiſsione reuocata, cauere debet, ne credat, aut ſuſpicetur animam illam proprio corpori, aut alteri reſtitutam, vt eam informauerit, ſicut antea, ita vt verus homo fuerit compoſitus ex ſua materia & forma informante. Talem enim coniunctionem non poteſt dæmon efficere ex viribus ſuis etiam Deo permittente. Fuit ergo talis forma non vnita per informationem, ſed ſolum aſsiſtens, vt motrix illius. Niſi velimus dicere, talem animæ cum corpore vnionem factam ab eo, qui quatriduanum Lazarum reſuſcitauit à mortuis.

DVBIVM II.

Quid iudicandum de apparitionibus nocturnis, tumultibus aut ſpectris moleſtantibus certas ædes aut loca? An huiuſmodi vexationes referenda in Dæmones, aut magos & maleficos?

Quan-

QVantum ad talium rerum veritatem, quod aliquando contingant, nemo sanæ mentis dubitare potest, nisi velit sensus & Doctissimorum virorum auctoritatem contemnere, vt ex sequentibus clarum euadet.

1. Concl. *Certissimum est, huiusmodi illusiones, & nocturnas in domibus vexationes non fieri à bonis spiritibus, quos nos angelos vocamus.*

QVoniam hi sunt deputati in hominum salutem & custodiam, & non ad illusionem & deceptionem: & indignum est beatis spiritibus tam vilibus & nugatorijs operibus vacare.

2. Concl. *Ab animabus purgatorij & damnatis non fiunt huiusmodi delusiones & vexationes.*

QVia, vt ex dictis manifestum est, non possunt exire, nisi ex speciali Dei permissione, & ad aliquem finem bonum.

3. Concl. *Huiusmodi illusiones & nocturni tumultus quandoque possunt fieri magorum, aut maleficorum opera.*

PRobatur ex illa regula Theologorum. Quæcunque possunt Dæmones, possunt etiam magi & malefici eorum opera. At Dæmones posse huiusmodi tumultus excitare, nemo dubitat, & infra latius patebit. Ad idem facit quod refertur in collationibus Patrum, *collat.* 8. *cap.* 18. ex mente duorum Philosophorum, qui magicis artibus inertiam, fortitudinem & sæuam nequitiam Dæmonũ frequenter experti erant. Hi despi-

cientes B. Anthonium velut Christianum hominem, & imperitum sine literis, volentes eum de cella, cùm amplius non possent, magicis artibus, & circumuentione Dæmonum perturbare, spiritus ei nequissimos immiserunt ad impugnationem. Cumqúe illo nunc quidem imprimente pectori suo, frontiq́ signaculum crucis: nunc verò ad orationem simpliciter incubante, ne approximare quidem dirissimi Dæmones eidem prorsus auderent: atq; ad illos, qui eos direxerant, absque vllo reuerterentur effectu: & alios in nequitia vehementiores, rursus immitterent: itidemq́ ipsis in cassum suas expendentibus vires atq́ inaniter redeuntibus: potentiores nihilominus aduersus militem Christi victorem iterum destinati, nihil penitus prȩualerent: eo profecerunt tales tantęq́ eorum insidiæ tota arte magica quæsitæ, vt per hæc euidentissimè comprobarent magnam professioni Christianorum inesse virtutem. Vnde non est dubitandum quandoque ope magorum posse fieri perturbationes & tumultus nocturnos, quando Deo disponente non amplius possunt hominibus nocere.

4. Concl. *Talia spectra, illusiones, tumultus & perturbationes nocturnæ vt plurimum fiunt à Dæmonibus.*

Conclusio constabit ex dicendis.

5. Concl. *Hæc spectra, illusiones, & nocturni tumultus in certis quibusdam locis contingunt, & non in alijs, & ita plerumque loca & non personas sequuntur.*

Hanc

HAnc Concl. tradit Didacus Couarru. clariſ. Iuriſ. *lib*.4. *var. reſol. cap.* 6. Probatur Concluſio.D. Grego. *lib* 3. *Dial. cap.* 4. refert, quod cùm Datius Mediolanenſis Epiſcopus cauſſa fidei exactus ad Conſtantinopolitanam vrbem pergeret, Corinthum deuenit. Qui dum largam domum ad hoſpitandum quæreret, & vix inueniret, aſpexit eminus domum congruentis magnitudinis, eamq́; ſibi præparari ad habitandum iuſsit. Et cùm incolæ loci dicerent, eum in ea habitare non poſſe, quia iam multis annis eam Diabolus inhabitaret, & ideo eam vacuam remanſiſſe: Epiſcopus Datius reſpondit. Ideo hoſpitari in domo eadem debemus, ſi hanc ſpiritus malignus inuaſit, & ab ea hominū habitationem repulit. Eam ſibi parari pręcepit ſecurusq́; antiqui hoſtis certamina toleraturus intrauit. Itaq; intempeſtę noctis ſilentio, viro Dei quieſcente, hoſtis immenſis vocibus, magnisq́; clamoribus cœpit imitari rugitus leonum, balatus pecorum, ſibilos ſerpentum, porcorum ſtridores. Tunc Datius beſtiarum vocibus excitatus, contra hoſtem magnis cepit vocibus clamare, dicens: Bene tibi contingit miſer. Tu ille es, qui dixiſti: *Ponam ſedem meam ad Aquilonem: & ero ſimilis altiſsimo*: Ecce per ſuperbiam tuam porcis, & ſoricibus ſimilis factus es, & qui imitari Deum indignè voluiſti: Ecce vt dignus es, beſtias imitaris. Ad quam eius vocem deiectioné ſuam malignus ſpiritus erubuit, & eandem domū ad exhibenda monſtra, quę conſueuerat, vlterius non intrauit. Et poſtmodū domus fidelium habitaculum facta eſt, quia dum eam vnus veraciter fidelis ingreſſus eſt, ab ea protinus mendax ſpiritus

atq; infidelis abscessit. Haud dissimile exempl narrat Alexander ab Alexandro Iurisc. Neapol. *lib.5.genial.dier.cap.23.* Nota & vulgata res est, ait, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, euidentissimis ostentis ita infames, vt nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis vmbrarum illusionibus, & tetris imaginibus, noctibus ferè singulis inquietentur, in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio ferè noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum eiulatu, stridulo'que vocis sono, quibus lachrymari, & tremere videbatur, speciem hominis squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, & aspectu formidabili, nomen suum exprimentem, & opem implorantem cernebamus. Sed ne quis hoc fabulosum, aut commentitium putet, auctor est Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, qui cùm rei explorandæ gratia, cum nonnullis doctis iuuenibus, prima facie ad nos aduentassent, cupido incessit animo, hæc quæ à me promebantur, vero testimonio experiri, & an vera essent, intueri. Et ne quid inexpertum relinquerent noctē peruigilem egêre mecum, vt rem notam exploratam'que haberent, neq; eos opinio fefellit. Nam cùm incensis luminibus peruigiles starent, haud procul hæc species dira, terribiliq; facie & vultu tetro repræsentata est, quam ipsi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant. Cum'que omnia clamore & tumultu streperent, post multa oculorum ludibria tantum formidinis pauoris'que intulit, vt territi & trepidi vix mente incolumi satis constarent, & cùm totæ ædes gemitu funesto miscerētur, singulis'que cubiculis pestis illa importuna obseruaretur, dum propius accede-
remus,

remus, illam retrocedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cùm multum diuq; tumultuata fuiſſet, haud multò poſt, vbi multũ noctis proceſsit, viſio illa omnis dilapſa eſt. Sed præ cæteris, quæ ibi expertus ſum, non omittam miraculum ingens, quod mihi planè vigilanti maiore aliquanto trepidatione haud multò poſt obuenit. Nam cùm tenebris obortis, cubiculi fores obſeraſſem firma ſera, iaceremq; in lectulo nulla adhuc quiete compoſita, lumine accenſo, horribilem illã ſpeciem foris iam tumultuari, & cubiculi fores manibus pulſare ſentiebam. Nec multò poſt ſimulachrum illud opertis addictisq; foribus, per cõmiſſuras & rimas in cubiculum ſe intromiſit: quod ſub lectulo meo iacens, cùm Marcus alumnus & cliens meus, vtpote qui è conſpectu cubabat, tetra & dira facie aſpiceret: pauore ſubito conſternatus, luctu & gemitu omnia opplebat, ipſamq; intromiſſam non ſine formidine clamabat: Id quod mihi, cùm clauſum cubiculi oſtium aſpicerem, vix credibile videretur: interim dirum illud ſimulachrum, quod ſub lectulo iacebat meo, manum & brachium portendere, lumenq; quod iuxta erat, extinguere vidimus: Quo extincto, libellos & quicquid rerum erat, querula voce miſerè, ac omnia euertere non deſtitit. Mox cùm ad tumultum exciti ſocij, eò ſe contuliſſent, lumenquè intromiſſuri obſeruarentur veſtibulo, interim ipſam, opertum cubiculi oſtium manu aperire, & foras effugere vidimus. Erat enim ipſius ſpecies, vt planè perſpeximus, ſimulachro hominis nigerrimi non abſimilis. Illud vtiq; mirum fuerit, dignumq; memoratu, figuram illam, dũ nobiſcum ſic lucta-

ſic luctaretur, cùm fores cubiculi reſeraſſet, ab his qui lumen intromisêre, minime conſpectam: ſed cùm primùm cubiculi fores exiuit, elapſam ex oculis, illicò diſceſsiſſe, & in auras euanuiſſe. Plinius *lib.7. Epiſt. Epiſtola ad Suram*, recenſet Athenis domum fuiſſe ſpacioſam, peſtilentem tamen, & infamem, quod nocte ſonus ferri, ſtrepitus vinculorum longius primò, deinde proximè reddebantur, mox apparebat idolon, ſenex facie, & ſqualore confectus prolixa barba, horrenti capillo, qui cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq́ꝫ. Deinde ob terrorem ſpectri illius domus ab hominibus relicta fuit. Proſcripta tamen extitit publicè, ſi quis emere aut conducere vellet. Athenodorus Philoſophus quidem, cui vitia domus comperta erant, eam conduxit. Cumq́ꝫ noctis ſilentio animo ad ſcribendũ intento, imaginem illam vidiſſet, minimè territus fuit, imo eam vocauit, & ſecutus eſt, donec in aream domus dilapſa, comitem deſeruit. Philoſophus ſignum loco poſuit, & poſtero die magiſtratum adijt, defoſſoq́ꝫ eius mandato loco, inuenta ſunt oſſa implicita & inſerta catenis, quæ corpus æuo terraq́ꝫ putrefactum nuda & exeſa reliquerat vinculis, quibus oſsibus collectis & publicè ſepultis, domus poſtea rite conditis manibus, ſpectris & terroribus liberata extitit. Sic etiam hiſtorijs proditum eſt, Tameſam Locrenſiũ Italię vrbem à genio quodam mirificè perturbatam, ita vt ciues, quo eam peſtem effugerent, ſępè patriam relinquere cogitauerint, donec reſponſo Apollinis accepto, placare Dæmonem iuſsi ſunt vnius virginis oblatione, quam in templo genio illi dicato deuouebant. Tandem Euthymi

mi cuiusdam fortitudine & magnanimitate genii cuiusdam ...

nius deuictus vrbem reliquit. Hinc natum prouerbium vt dicerent: Cauendum ne Temesius genius immineret. Meminêre huius rei Aelianus *lib. 8. de varia historia*, & Strabo *lib. 6. & alij*, quos refert Couarru. *loco citato*. Simile adfert D. August. *lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8. de quo infra.* Sed & ipse noui domum Confluentiæ, in cuius superiori parte spiritus modicas motiones exercet, non secus ac si frumenta mensuraret, ea modio imponeret, & effunderet, vt ante decem annos ipse audiui. Tanta autem erat motio, vt circa medium primæ in nocte è somno excitarer, & nescirem quid rei esset, imò iam diem aduentasse existimabam, & homines tumultum mensurando frumenta excitare. Vigilans verò & illusioni attendens, primam horam audiebam, nec tum cessabat spiritus, & sic cepi rem habere suspectam. Manè familiam domus interrogaui: dixerunt spectrum consueuisse sic facere, nihil etiam plus mali machinari. Imò frumenta & omnia in suo loco semper manere. Sed & aliam noui, vbi nocte solet dormientes quandoque inquietare, & si quasi insequi velint, spectrum retrocedit, vt de suo etiam refert suprà Alex. & si lumen adferatur, fugit. Occasione spectrorum apud Iurisperitos difficultas mouetur. An liceat conductoribus à conductis ædibus migrare, ex eo quod huiusmodi spectris & tumultibus inquietentur, ita vt non teneantur soluere mercedem ab eo tempore, quo domum inhabitârunt. Et concludunt licitum esse, & pro hac parte semel atque iterum iudicatum fuisse in regio prætorio Granatensi Didacus Couarr. *loco citato* attestatur.

6. Concl. *Quare huiusmodi perturbationes fiant in his locis, & non in illis, ratio certa non semper reddi potest.*

COVARR. *loco citato.* Quia cùm Dæmones nihil operari possint sine permissione particulari Dei, cuius iudicia occulta sunt multa, iniusta nulla, vt dicit S. August. *li.*18.*de Ciuit.Dei.* Aliquando huiusmodi Dæmones mittuntur in pœnam peccatorum, aliquando ad exercitium: aliquando ob causam aliquam occultam, quam nimis anxiè inquirere non debemus.

7. Concl. *Aliquando huiusmodi spiritus & spectra tantum illusiones & ioculationes exercent sine vllo damno, aut saltem magno.*

COnclusio probatur ex *collat.*7.*cap.*23. vbi diuersa studia Dæmonum explicantur, & dicuntur nonnulli ioculatores, qui certa quæque loca iugiter obsident, neq; tormentis eorum, quos prætereuntes potuerint decipere, delectentur: sed derisu tantummodo & illusione contenti, fatigare eos potius studeant, quàm eis nocere, Guilhelm. Parisiensis *in* 2.*part.* 2.*partis principalis de vniuerso. cap.* 8. testatur se vidisse ioculatorem, cum quo ludebat quidam ex huiusmodi spiritibus. Permittebat enim eum intrare lectum, non patiebatur eum quiescere, aut dormire: aut enim tumultu, quem lapidibus ad parietes allisis, aut vasorum collisione inuicem concitabat, quietem huiusmodi, aut somnium impediebat: aut rapto coopertorio, & in linteis ipsũ in lecto vexabat: aut extracta vehementer culcitra, de lecto eum detrudebat: & in mediam domum

domum projjciebat, læsionem verò nullam aliam ei inferebat. Præterea dicit ad se adductam mulierem, quam spiritus paruis lapidibus petierat, læsiones modicas ei inferendo. His addi poteſt, quod Michael Pſellus *in lib. de Dæmonibus* refert, proprium eſſe Dæmonum ſubterraneorum lapides in occurrentes iacere, ſed ictibus irritis.

8. Concl. *Quidam ſunt ſpiritus; qui maiorem moleſtiam Deo permittente hominibus inferunt, grauiter quandoq́ue lædunt lapides proijciendo, aut percutiendo, aut aliqua frangendo.*

Conſtat *Matth.* 8. In regione Geraſenorum occurrerunt Chriſto Domino duo habentes Dæmonia, de monumentis exeuntes, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam. Sic ſpiritus malignus concutiebat quatuor angulos domus Iob. Et in collation. dicta multa ad idem probandum adferuntur. Sic Abdias Babylonæ Epiſcopus *lib. 3. hiſtoriæ Apoſtolicæ* ſcribit, in Nicæa ciuitate, ſeptem Dæmonia inter ſepulchra delituiſſe, quæ prætereuntes lapidibus impeterent & interficerent, quæ eò adueniens D. Andreas, à populo rogatus, præcepit in loca arida & infructuoſa abire, néue vlli nocerent.

DVBIVM. III.

Quomodo Dæmones, cùm nec manus, nec apta inſtrumenta habeant, ianuas aperiant, clauſtra reſerent, lapides proijciant, & corpora moueant?

Cer-

CErtum est ex sacris litteris, historijs & experientia talia fieri: sed nunc est videndum de modo. Tractant hoc Theologi S. Thomas *quodl. 6. art.* 2. Ioan. Capreol. *in 2. d. 7. q.* 2. Durand. *ead. dist. q.* 5. Guilhelm. Parisiens. *prima part. 2. princip. cap.* 125. *de vniuerso*, & alij alibi.

Duæ in hac re sunt sententiæ. *Prima est* Aureoli & aliorum apud Capreolum, ponentium in angelis, aut Dæmonibus præter intellectum & voluntatem, quandam potentiam motiuam distinctam, quæ dicitur executiua imperij voluntatis, quæ exequitur motum, quem voluntas imperat. *Secunda sententia* communior S. Thom. Capreoli & aliorum est, quod angelus moueat per imperium voluntatis. Quia omne agens operatur per aliquam potentiam. Cùm autem in Angelo non sit alia potentia, præter intellectum & voluntatem, oportet vt per vnam istarum operetur. Sed non operatur per intellectum, cùm hæc potentia non sit operatiua. Neq; etiam Deus ad extra, vt Theologi loquuntur, executiuè sciendo operatur, sed volendo: iuxta illud Psalm. 113. *Omnia quæcunq; voluit fecit.* Ergo sequitur, quod per voluntatem operatur angelus. Quamuis autem non sit alia potentia præter voluntatem, quæ mouendi vim habeat, non tamen omnia corpora mobilia ita spiritualis substantiæ voluntati plenè subijciuntur, vt moueantur quando & quomodo libuerit. Hoc enim diuinæ & omnipotenti voluntati competit, quæ nullis terminis concluditur, cùm infinita sit, & sicuti vbique est ita vbiq; operatur pro suo beneplacito. Spiritualis autem creaturæ essentia finita est, & ita etiam eius potentia motiua limitata est, nec se extendit ad omnia

mnia

mnia corpora mobilia, ſed tantum in diſtantia ſuæ virtuti proportionata. Requiritur enim coniunctio, vel vt aliqui dicunt, ſimultas mouentis & mobilis, & quædam quaſi aſsiſtentia operantis ad operatum, ſicut nautæ ad nauem. S. Thom. *in q. de potentia Dei, q. 6. art. 3.* ſic allegante Capreolo, aſſerit ſententiam fidei eſſe, quòd ſubſtantiæ ſeparatæ moueant ſuo imperio localiter non ſolùm cœleſtia, ſed etiam alia corpora, Deo ordinante & permittente. Quod ſi quis obijciat articulum Pariſienſem, qui dicit, quod Angelus moueat corpora per intellectum & voluntatem ſolum error. Reſpondit Durandus, quod non eſt contra articulum. Quia licet Angelus non habeat aliam potentiam motiuam niſi voluntatem, non tamen ſubijcitur voluntati ſuæ ad actum mouendi, quicquid ei ſubijcitur, quoad actum volendi: vnde non poteſt mouere quaſcunq; res, nec qualitercunq; vellet, ſed determinato modo, ſecundum gradum & proportionem naturæ, & ſic in ſpirituali creatura quamuis voluntas non diſtinguatur realiter à potentia motiua, ad plura tamen ſe extendit volendo quàm mouendo. Quia actio voluntatis limitatur ſecundum modum eſſentiæ determinatum. Eſt ergo intentio dicti articuli Pariſienſis, quod voluntas angelica non ſit efficax ad mouendum, quicquid poteſt, velle mouere, & qualitercunque vellet mouere, vel in quacunque diſtantia, ſed requiritur proportio debita inter agens & patiens. Quare rectè Guilhelm. Pariſienſis *loc. citat. ait.* Nec intendo per hoc ſic omnia plenè ſubdita, vt quantumlibet magna corpora mouere poſsint, in quamcunq; partem voluerint, & quantumcunque voluerint: quando

potius

potius verisimile est, limitatam esse ac determinatam, vel à natura, vel ab ipso creatore virtutem earum in ista parte. Nondum enim peruenit ad me, aliquam ex huiusmodi substantijs totam terræ molem, motu, qui terræ motus dicitur, concussisse, neq; totum mare: licet particulares huiusmodi commotiones eas fecisse manifestum sit, ex narrationibus certissimis quæ de miraculis Christianorum, apud eos inueniuntur. Ex libris etiã historicis & magicis multa huiusmodi colligi possint, & saxa enim ingentia, & montes eos prorupisse, tempestates concitasse, nauesq; submersisse, narrationum huiusmodi scriptores scripserunt de huiusmodi substantijs. In corpora verò cœlestia nullam habere potestatem videntur, neq; aliud apud me huiusmodi auditum est, quod in ea fuerint operatæ. *Hæc ille.* Non tamen mihi probatur, quod dictus Guilhelmus sentit de angelo bono, qui prophetam Abacuc arreptum in vertice capitis, in Babylonem portauit, quando existimat quod præter virtutem motiuam angelicam adfuerit noua virtus superaddita creatoris, cuius iussu hoc factum narratur. Non enim putat, quod capilli capitis tantam vim naturaliter habuerint, vt pondus corporis Prophetæ ferre potuerint, neq; etiam ipsi capilli adeo tenaciter adhærebant capiti ipsius, vt tanto tactu & pondere non auulsi essent ab ipso. *Hæ rationes* mouent Guilhelmum ad dicendum virtutem superadditam ibi fuisse. Sed nulla propter dicta est necessitas ponendi istam virtutẽ, cùm virtus naturalis angelica à creatore indita, sufficiens fuerit ad portandum Prophetam, & huic doctrinæ concordat textus Scripturæ, cùm dicit. *Et apprehendit eum angelus Domini in ver-*

in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui. posuitq́ eum in Babylonem super lacum in impetu spiritus sui: ergò non in virtute de nouo addita. *Ad motiua.* Iussio Dei nullam vim de nouo impressit, aut angelo, aut capillis Abacuc, sed tantam diuinam voluntatem significauit. Etsi angelus apprehenderit capillis, pondus tamen corporis non ita depressit, vt vim capillis, aut dolorem capiti inferret. Quia licet ad oculum apprehensio fuerit tantùm capillorum, virtus tamen motiua se extendit ad totum corpus His consentit Dionys. Carthus. *in cap.* 14. *Daniel.* Angelus, inquit, in assumpto corpore, se ostendens similitudine manus, apprehendit Prophetam in veritate capitis, & solos capillos, vel vnum duntaxat crinem capitis eius tenuit manu, ad insinuandum, quàm facilè eum ferre potuerit. Virtus autem angelica non tetigit pilos duntaxat, sed totum Abacuc corpus, mouens illud facillime, cùm & angelici spiritus cœlestia moueant corpora rapidissimo motu: quorum comparatione tota terra est tanquam punctum. Itaq; apprehenso Abacuc per capillum, ille capillus non tulit corporis grauitatem, sed virtus angelica fluxit in illud, & tulit. (Impetu spiritus sui) id est, celerrima actione suæ spiritualis potentiæ.

Ex huius dubij resolutione collige modum, quo Simon Magus efficiebat, vt statuæ mouerentur, fores vectibus & claustris probè communitæ & occlusæ ad ipsius dictum aperirentur, vincula ferrea disrumperentur. Auctore Nicephoro lib. 2. historiæ Eccles. cap. 27. Hosce enim effectus sine dubio non Simon efficiebat, sed Dęmones ad eius voluntatem ex pacto inuisibiliter operabantur

tur per applicationem voluntatis & virtutis propriæ.

9. Concl. *Secundum prædicta, iudicium sumendum de spiritibus, nocte per modum exercitus & bellantium apparentibus, & exercentibus hastiludia, vt vocant.*

AD huius concl. comprobationem facit, quod in sacris literis legitur etiam bonos angelos apparuisse in specie exercitus & pugnantium. 4. *Reg. cap.* 6. Cùm minister Elisei vidisset exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus aduersariorum, nunciauit Eliseo dicens. *Heu heu Domine mi, quid faciemus. At ille respondit*: Noli timere: *plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis. Cumq́ue orasset Eliseus, ait: Domine, Aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit. & ecce mons plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Elisei.* Iosue. 5. *Iosue vidit virum stantem contra se euaginatum tenentem gladium, perrexitq́ue ad eum, & ait: noster es, an aduersariorum? Qui respondit. Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini, & nunc venio.* Vir tenens euaginatum gladium, erat Angelus Domini. Hoc ergo modo cùm boni angeli ad bonum finem quandoque apparuerint, non est negandum malos etiam quandoque Deo permittente sub tali forma posse apparere ad malũ finem, quem semper intẽdunt. Aduertendum tamen, quod quando arte magica instructi faciunt apparere numerum militum, vt quandoque narratum est, aut sunt præstigiæ, aut Dæmones sub forma militum euocati ex pacto, quod Magus habet cum superiori Dæmone, cuius imperio alij subsunt. Nec etiam tales equites

aut

aut milites tam damnabili arte in campum ducti vulnerant, aut vulnerantur. Quia si nocere possent, vt Guilhelmus Parisiensis *in parte vltima de vniuerso, cap. 22.* ait, nulla turris, nulla munitio posset homines tueri ab huiusmodi hostibus, cum nec muro, nec valle quantumcunq; forti arctari & prohiberi possint, saltem aliqua hora, qua homines dormierint, aliquos iugulassent.

DVBIVM TERTIVM principale.

Quid remedij esse potest, quando aliquis locus molestatur, aut vexatur à spiritibus, an aliqua potestate valeant pelli?

PRæmisso eo, quod certissimum est: dæmonem nihil posse sine permissione Dei, in cuius potestate est eum soluere & ligare, præsens dubium per conclusiones plenius resoluendum erit.

1. Concl. *Quæ remedia valent ad expulsionem Dæmonum à corporibus obsessis, ea etiã prosunt ad expellendũ à loco.* Quia est par ratio.

2. Concl. *Oratio, ieiunium, Eleemosyna, & alia pœnitentiæ opera valent ad expellendas huiusmodi molestationes.*

COnstat Matth. 17. & Marci. 9. *Hoc genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium.* & cap. Si per sortiarias. 33. q. 1.

3. Concl. *Sacrificio Corporis Christi, quod Ecclesia Catholica ab initio vsque in præsens tempus, Missam vocauit, huiusmodi vexationes quandoq; pelluntur.*

EST S. August. *lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8.* Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, inquit, habet in territorio Fussalensi fundum Cupedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, presbyteros vt aliquis eorum illò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio, Deóque protinus miserante, cessauit. Idem conuincit ratio. Non est enim conuentio lucis ad tenebras, secundum Pauli sententiam. At in sacrificio missæ introducitur lux vera: pellit ergò principem tenebrarum. Cùm enim fortior ille superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat. Ad idem confirmandum facit consuetudo Ecclesiæ, cuius meminit S. Chrysost. *hom. 3. de incompræhensibili DEI natura contra Anomæos*, quod agitati Dæmonijs tempore Missæ adducantur, & hom. 4. ibidem eiusdem consuetudinis meminit. Quare eadem consuetudo adhuc hodie magna cum laude & fructu seruatur apud S. Hubertum in Ardenna, qui locus omnibus Dæmonibus terribilis est, cùm plurimi ibidem expellantur. Tempore sacri, Energumeni ad Ecclesiam deferuntur, & ibidem relinquuntur donec sacrificium absoluatur.

Luc. 12.

4. Concl. *Reliquiæ sanctæ positæ in loco, aliquando etiam pellunt tales vexationes & perturbationes.*

AVgustinus *loc. citat.* Quare subiungit, dicendo. Acceperat autem ab amico suo terram

sanctam de Hierosolymis allatam, vbi sepultus est Christus, die tertio resurrexit, eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de terra illa fieret, cogitabat: quam diutius in cubiculo suo reuerentiæ causa habere nolebat: Fortè accidit, vt ego & collega tunc meus Episcopus Synicensis Ecclesiæ, Maximinus, in proximo essemus, vt veniremus rogauit, & venimus. Cumque nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, vt infoderetur alicubi, atque ibi orationum locus fieret, vbi etiam possent Christiani ad celebranda, quæ Dei sunt, congregari. *Hæc Augustin.* & *Act.* 19. sudaria & semicinctia Pauli posita super languidos, spiritus nequam pellebant. S. Chrysost. *in lib. contra gentiles de vita S. Babylæ martyris & Antiocheni Episcopi*, post multa, ait. Ea est enim sanctorum potestas, vt illorum superstitum dæmones, ne vmbras quidem, aut vestes ferre posint, vita autem functorum loculos quidem reformidant. Ad idem propositum adfert alia *hom.* 66. *ad pop. Ant.* & in *serm. in adorationem venerabilium catenarum & gladij S. Apost. principis Petri*, & in *serm. de virtutibus & vitijs.* Hieron. *contra Vigil. sacrarum reliquiarum hostem.* Gregor. Nazianz. *orat. in laudem.* S. Cypriani martyris. Huc referri potest quod historiarum scriptores tradunt, quod cùm Iulianus apud Pythium Daphnæum responsa peteret de Parthici belli Victoria, Dæmon responsa dare nequibat. Sacerdotes Dæmonis silentij causam reddunt: Babylæ martyris sepulchrum propè asistere: & ideò responsa non reddi. Sic Iulianus iusit corpus transferri. Huius historiæ meminerunt, Eusebius

 lib. 10.

*lib.*10.*hist. Eccl.cap.*35. Tripartita *lib.*6.*cap.*31. Theodor. *lib.* 3. *cap.*11.

Simeon Metaphrastes apud *Surium.tom.* 2.*in vita S. Theodori Archimandritæ* meminit hunc sanctum ad instantiam Theodori ducis regij, cuius ædes maximè ab immundis spiritibus vexabantur, ita vt cùm domestici pranderent, aut cœnarent, lapides super mensam iacerentur, tantaq; molestia Dæmonum sub murium & serpentium forma domus afficiebatur, vt præ formidine in eam ingredi non auderet, in hunc modum ab illa perturbatione & diabolica vexatione liberasse. Domum seruus Dei ingressus, totam noctem psallendo & Deum obsecrando traduxit: & aqua, cui benedixerat, totam domum aspergens, eam à Dæmonum tentatione liberauit.

5. Concl. *Exorcismis siue exorcizatione Dæmones etiam effugantur, & expelluntur.*

EXorcizare autem nihil aliud est secundum August. *lib.* 1. *de vita beata*, quam per diuinam virtutem immundum spiritum adiurando expellere. *Prob. Concl.* Luc. 10. discipuli septuaginta duo à prædicatione reuersi, cum gaudio Saluatori dixerunt: *Domine, etiam Dæmonia subijciuntur nobis*, & hoc etiam Christus *Marc. vlt.* promisit futurum. *In nomine meo Dæmonia eijcient.* Luc. 11. *Si ego in digito Dei eijcio Dæmonia: filij vestri, in quo eijciunt?* & Actor. 19. Idem determinatur *in cap.* Si per sortiarias. 33. *q.* 1. August. *lib.* 10. *de Ciuit. cap.* 22. *statim à principio.* Vera pietate homines Dei, aëream potestatem inimicam contrariamq; pietati exorcizando eijciunt, non placando, omnes tentationes aduersitatesq; eius vincunt, non o-

rando

rando ipsam, sed suum Deum aduersus ipsam. Non enim aliquem vincit, aut subiugat, nisi societate peccati. In eius ergo nomine vincitur, qui hominem assumpsit, egitque sine peccato, vt in ipso sacerdote & sacrificio fieret remissio peccatorum; id est, per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum. Atq; hoc est quod in Euangelio dictum, in nomine meo Dæmonia eijcient. Sic legitur Iohannem Euangelistam Dæmonem è Dianæ templo, qui iam ducentis & quadraginta nouem annis ibi habitauerat, propulsasse, his verbis. Interdico tibi in nomine Iesu Christi Nazareni, ne vltrà hîc habites: & confestim reliquit locum. Lactantius *lib. 2. de erroru origine, cap.* 16. exorcismi & adiurationis in nomine Dei vim in expellendis dæmonibus fatetur. De exorcismo autem, qui Baptismo præmittitur, scribunt sancti Patres, August. *lib. 2. de nupt. & concupisc. cap.* 18. & 29. & *lib. 4. de Symb. ad catech. cap.* 1. Chrysost. *in hom. de Adam & Eua*, Dionys. *cap. 2. Eccl. hierar.* Raban. *lib. 2. de institut. clericor. cap.* 27. Isidor. *lib. 2. de officijs Ecclesiast. cap.* 20. S. Thomas. 3. *part. q.* 71. *art.* 2. & 3. & *alij alibi.*

6. Concl. *Verba exorcismorum non habent ita infallibilem vim & efficaciam ad cogendũ & arcendum Dæmones, vt semper suum effectum consequantur.*

Ratio esse potest: Quia verba & signa ex sua natura non habent talem efficaciam, sed virtute diuina. Deus atuem lege ordinaria non alligauit potestatem suam ita sacramentalib⁹, vt infallibiliter operentur, sed operatur ad glo-

riam suam, & vtilitatem credentium. Matth. 17. Marc. 9. *Accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerunt: quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram, &c.* & Actor. 19. *Quidam de Iudæis exorcistis inuocabant super eos, qui habebant malos spiritus, nomen Domini Iesu, dicentes. Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicauit. Respondens autem spiritus nequam, dixit eis, Iesum noui, & Paulum scio. Vos autem qui estis?* Et insiliens in eos homo, in quo erat Dæmonium. Super hac concl. videndus Victoria *in relect. de arte magica.*

7. Concl. *Quod exorcismi non consequantur suam vim, quandoque prouenit ex mala dispositione & defectu fidei in exorcizante, quandoq; ex praua affectione Dæmonium sustinentis.*

Hanc conclusionem docent Petrus Cluniacensis *lib.* 1. *de miraculis cap.* 6. *& cap.* 14. *&* 16. Doctores Mallei maleficarum. 2. *part. q.* 2. *cap.* 6. Iosephus Angles *in q. de arte magica diffic.* 5. *dub.* 5. *& alij alibi.* Prima pars constat ex locis Scripturæ in *sexta concl.* citatis. Secunda probatur. *Matth.* 19. increpauit Saluator incredulitatem offerentium lunaticum: Et redditur ratio Conclusionis à Petro Cluniacensi. Tabe latente interius, vnguenta exhibita, extrinsecus nihil proficere possunt. Tabes hîc dicitur, peccatum mortale. Quod quàm diu in latebris conscientiæ latuerit, nullius exterius sacramenti perceptio effectum consequitur.

Octaua

8. Concl. *Interdum permittit Deus Dæmonem operari.*

AD exercitium bonorum, vt in fide confirmentur, & in virtute patientiæ confortentur, ne grauius iudicium sustinere cogantur. Augustinus *Tractat. 7. in Ioann.* Hinc non voluntas eius, potestas in bonos datur, sed eius voluntas, à quo hæc potestas confertur, charissima esse debet. Occulta sunt etiam quandoq; iudicia in his operibus.

9. Concl. *Ab angelis bonis etiam quandoq; coguntur Dæmones.*

VIctoria *in Relect. de arte Magica num.* 22. Quia angeli boni virtute diuina præualenti, & Angeli ex superioribus etiam potestate naturali vincunt multos Dæmones inferiores. Quare vt S. Thomas tradit *in qq. de potentia Dei q. 6.* ad ordinē potestatum spectat, Dæmones cogere. Et hoc pacto angeli tutelares & custodes non rarò arcent dæmones à suis clientibus: & præsides prouinciarum frequenter impediunt, ne nocumenta inferant certis locis in agris & fructibus, & alijs bonis.

10. Concl. *Magi virtute diabolica possunt aliquando Dæmones cogere, & è suis sedibus expellere.*

COnstat Conclusio, Dæmones Deo permittente possunt, vt apertum est ex illa calumnia Iudæorum. Luc. 11. *In Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit Dæmonia.* Hæc autem coactio Magorum, non ascribenda est virtuti alicui naturali, aut verbis Magi: quia verba huiusmodi, & si-

gna cùm ſint de genere rerum inferiorum, non habent vllam poteſtatem in Dæmonem, cui nulla poteſtas in terris poteſt comparari. Magi autem ſic cogunt, quando habent fœdus & pactum cum ſuperiori Dæmone, qui fortitudine & naturali virtute vincit inferiorem. Ad imperium fortioris inferior morem gerit, & locum relinquit. Quod autem ſuperior & fortior ſpiritus inferiorem cogere poſsit, & expellere per imperium, docent Caſsianus *in col.* 8. *cap.* 14. S. Auguſtin. *lib.* 83. *quaſt. q.* 79. S. Thom. *in* 3. *part. q.* 43. *art.* 2. *ad* 3. Albertus Magnus, & Dionyſ. Carthuſ. *in Luc.* 11. Ioan. à Turrecrem. *in qq. Euangel. q.* 1. *Domin.* 3. *in Quad.* Franciſ. Victoria *in relect. de arte mag.* Ioſephus Angles *in Florib. in* 2. *ſent.* 1. *part. d.* 11. *in q. de eadem materia.* Benedictus Pererius *lib.* 1. *de magia, cap.* 5. & alij alibi. Huic autem veriſsimæ doctrinæ obſtare videtur argumentum Saluatoris noſtri Matth. 12. & Luc. 11. *Si Satanas Satanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt: quomodo ergò ſtabit regnum eius?* Reſpondetur, Chriſtum loqui de perfecta eiectione Dæmonis ab homine, hoc eſt, tam ex corpore, quàm ex anima: vel de expulſione nata ex odio Dæmonis, & ſtudio euertendi imperium quod habet in homines. Atq; ſecundum modum huius Concluſionis videtur magus Dæmonem expuliſſe, de quo Lucianus *in Dialogo Philopſeude* narrat, Corinthi domum quandã habuiſſe Eubaditem, in qua nemo auderet habitare ex ea cauſa, quod habitatores ſpectris quib⁹dam territi à Dæmone quodam ita moleſtarentur, vt eam præ nimio terrore & periculo ingredi non fuerint auſi, donec Arignotus quidam Platonicus Magicis & Aegyptijs quibuſdã carminibus

Dæmo-

Dæmonem illum in locum quendam detruserit, à quo primùm exierat. Arignotum varijs imaginibus territare conatus, quandoq; vt canis, nunc vt leo, vel taurus ipsum inuadens, quo quidem loco die sequenti defosso, corpus hominis mortui repertum est, eoque alibi sepulto, domus illa libera deinde ab huiusmodi elusionib⁹ permansit. Hic dubium resolui potest.

An *Dæmones à corporibus obsessis, vel à vexatione possint propelli virtute melodia, herbæ alicuius, aut lapidum?*

TRactant Nicolaus Lyranus *in cap. 16. primi Regum.* Paulus Burgen. *ibidem in addi.* Ioan à Turrecr. *d.* 1. *can. Voluissent.* § Denique vt perspicuè. Guilhelm. Paris. *in* 2. *part. part.* 2. *principal. de vniuerso, cap.* 20. Ioseph. Angles *in q. de arte magica diff.* 8. & alij alibi. *Pro solutione sit.*

II. Concl. *Dæmon non potest à corporibus obsessis expelli, aut à vexatione excludi melodia, herba aliqua, aut lapidis, alteriusue rei sensibilis virtute.*

RAtio est, Dæmon est substantia separata à materia & corpore, eiusq; potestas altior & fortior est omni corpore. Minor autem potestas non habet vim agendi in superiorem. Quare nulla res sensibilis & corporalis virtute sibi à natura indita, potest cogere Dæmones. Hanc Conclusionem tenent Lyranus, Turrecrem. Iosephus Angles *loc. cit.* Pelbartus in aureo Rosario Theologiæ, *in verb. Dæmones* 4. §. 83. Albert. *super Luc.* 9. Quod verò Richardus de media villa *in q.* 3. q. 8. existimat tam paruam posse contingere

Dæmonis afflictionem, tantamq́; esse lapidis aut herbæ virtutẽ, vt non solùm mitigare, sed prorsus etiam tollere possit Dæmonis afflictionem: Id verum puto, si intelligatur de vexatione exterius impugnantis, & non obsidentis. Si enim mania, aut melancholia, vt contingere potest, impugnantis, aut vexantis malitiam promoueat, si naturalibus medijs talis dispositio tollatur, non est absurdum, quod etiam omninò possit cessare vexatio.

12. Concl. *Melodia, herba, lapis, aut aliquæ res sensibiles possunt Dæmonis vexationes indirectè mitigare, & lauiores reddere, ita vt vexati eas minus sentiant.*

HAEC Conclusio est communis DD. citatorum. Hoc autem non est difficile. Dæmon tanquam peritissimus medicus corporum complexiones perspicit, & eis perspectis, conuenientes vexationes obijcit. Reperit aliquem mania, aut abundanti melancholia laborare, eũ inuadit: cùm homines talis complexionis apti sint ad vexationem. Si ergo naturalia remedia adhibeantur, quæ complexionem superantem ritè disponant, & ad æqualitatem reducant, mitigabitur vexatio, non quidem ex parte Dæmonis vexantis, cum non sit modus naturalis agendi in eum, sed ex parte dispositionis subiecti. Si cogitationes dissipentur, & abstrahantur aliqua dulci melodia, non sentitur in tanto gradu afflictio, ac quando sensatio sibi præsens est, sic etiam, si purgationibus & medicinis sanguis purgetur, aut cerebrum confortetur, non est dubium, quin fiat aliqua alleuiatio. Dæmon enim cùm non informet

met corpus quod obsidet, non est totus in toto, quemadmodum anima rationalis, sed in determinata corporis parte: nunc in collo, quod mirabiliter torquet, nunc in venis, quas motione spirituum & humorum extendit, nunc in cerebro, quod aut debilitat spiritibus viam intercludendo subtilitate suæ potentiæ, aut planè perturbat phantasiam immutando. Sic ergò corpori afflicto remedia ex medicorum arte præscripta adhibeantur, afflictio minuitur. *Ex dictis* intelligitur, quod in Euangelio de Dæmoniacis Lunaticis refertur: Secundum variam lunæ dispositionem magis vel minus vexantur. Quoniam mot⁹ lunæ agit in humidum cerebrum. Quidam enim tempore crescentis lunæ magis vexantur: Alij decrescente luna, Dæmon enim obseruat opportunam tentandi occasionem. Ait S. Hieronym. *in Matth.* 4. Dæmones obseruantes lunaria tempora cupiebant creaturam infamare, vt in creatorem blasphemiæ redundarent. Ad eandem expositionem accedit *in Matth.* 17. *tract.* 3. Scripturæ loca quæ prædictis videntur contraria, sic soluenda sunt. 1. *Reg.* 6. Quandocunque spiritus Domini malus Saul arripiebat, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat. Recedebat enim ab eo spiritus malus. Non enim expulsio Dæmonis fiebat virtute melodiæ, sed potestate diuina immediatè, aut mediantibus angelis sanctis, ob meritum Dauidis, qui laudes diuinas pro salute Saul in cithara canebat. Sic etiam *Tob.* 6. de iecore piscis posito super carbones legitur. Non enim fumus iecoris expulit Dæmonem, sed meritum orationis Tobiæ, quod per fumum significabatur, & Angeli Rapha-

Matth. 4. & 17.

Raphaelis virtus. Ex vltima conclusione à contrario infertur, Dæmonem posse etiam aliquando in homine virtute lapidum, aut herbarum, Deo permittente, tentationes accendere & efficere. Quia cùm dispositionem tentati cognoscat potest per contactum lapidum aut herbarum, in quib⁹ magna virt⁹ est, quã perspicacissimè nouit, tentationi fomenta præstare, sicut enim de Smaragdo & Topazio dicitur, quod libidinis ardorē mitigent. Ita fortasse à contrario erit alius lapis, qui æstum libidinis augeat. Sic tradunt Alphons. Castrens. *lib.* 14. *contra hæreses*, in verbo *Tentatio.* & Ioseph. Angles *in q. vnica de Dæmonibus.* 1. *part. in* 2. *sentent. artic.* 6. *dub.* 2.

DVBIVM IV.

Quid sentiendum de apparitionibus, & mirabilibus operationibus aliquando contingentibus circa corpora mortuorum?

SVnt autem huiusmodi apparitiones, exempli gratia: Conseruatio corporum ab incineratione post mortem, augmentum vnguium, & barbæ, & capillorum in mortuis. Emanatio sanguinis de corpore occisi ad occisoris præsentiam. Exhumatio corporum, &c.

Huiusmodi enim mirabilia referenda sunt in Deum, aut spiritum, aut hominem, aut ipsam naturam rebus inditam.

1. Concl. *Factiones mirabilium huiusmodi arte magica, aut malitia malorum hominum aliquando possunt procurari.* August. lib. 21. de Ciuit. cap. 6.

2. Con-

2. Concl. *Mira quædam circa mortuorum corpora ad naturales cauſſas referri poſſunt, vt ad virtutem loci, vnguenti, aut alterius rei corporalis adhibitæ, vt corpus conſeruetur à putrefactione.*

SIcutè contrario omnibus conſtat, qui Romæ ſunt & fuerunt, quod corpora ſepulta in cœmiterio Campi Sancti, breuiſsimo tempore, id eſt, vt dicunt, in 24. horis conſumantur, quamuis non in profunda terra ſepeliantur, vt in alijs cœmiterijs contingit, ſed tantum leuiter ſolo tegantur, vt etiam articuli parum pedum eminere aliquando conſpiciantur, quod ipſemet vidi.

3. Concl. *Vnguium & pilorum in mortuo corpore accretio poteſt etiam reduci in naturalem cauſſam, ſcilicet morientis complexionem, in cuius materiam poſt mortem aliqua forma imperfecta vegetatiua inducitur.*

SIc Ioſephus Angles *in d. q. vnica de arte magica in 2. ſenten. part. 1. art. 2. diffic.* 8. qui dubium præſens mouet.

4. Concl. *Conſeruatio corporis aliquando in diuinam potentiam referenda, & pro miraculo habenda.*

QVia Deus in teſtimonium ſingularis ſanctitatis & innocentiæ corpora aliqua quæ excellentiſsima templa Spiritus Sancti extiterunt, & mundiſsima à carnis & peccati corruptione remanſerunt, incorrupta conſeruat, iuxta illud Pſalmi. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.*

5. Con-

5. Concl. *Corpora malorum aliquando Dæmonum astutia procurante incorrupta manent, vt hoc merito vitæ eorum tribuatur atque ita mala, quæ fecerunt, pro bonis approbentur, vt vulgus facilè credens ad eorum inuocationem inducatur.* Ioseph. loc. cit.

6. Concl. *Circa corpora & sepulchra mortuorum à Necromanticis plurima fieri non est negandum.*

QVia omnium iudicio eorum facultas circa hæc versatur.

7. Concl. *Exhumationes plurimorum corporum, præsertim infantum fiunt à maleficis & sagis.*

COnstat Concl. Hoc enim Iudices Italiæ, Galliæ & Germaniæ omni tempore obseruârunt, & confessiones sunt liquidæ, & oculari inspectione verum esse compertum est, vt alibi latius tractabitur. Exhumant enim corpora, & eis ad nefanda scelera abutuntur. Sic Iacobus Cuiacius Iurisc. ait, Rubricam de sepulchro violat. Statim in C. subiungi post *titul. de maleficis & math.* eo quod malefici sæpè sepulchra violent, & abutantur corporibus mortuorum.

8. Concl. *Emanatio sanguinis occisi ad præsentiam occisoris videtur soli diuino miraculo in horrorem & detestationem tanti criminis tribuenda.*

GEnes. 4. de sanguine Abelis dicit Dominus ad Cain: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me.* Iuris-

Iuriſperiti ita verum hoc ſtatunnt quod cadauer occiſi emittat ſanguinem coram occiſore, vt ponant indicium ſufficiens ad torturam. Boerius *in deciſione* 166. Paris de puteo *in tract. Syndicatus, in verbo Tortura, cap.* An ſtetur dicto torti. Allegat ad hoc illud Apocal. *Poſthæc vidi animas interfectorum, clamantes ad Deum, & dicentes: Vſquequò Domine non das iudicium, & vindicas ſanguinem noſtrum de interfectoribus noſtris.* Menochius *lib. 2. de arbitrar. Iudic. qq. caſ.* 270. & Boërius plures auctoritates & experientias adducunt. Marſilius *in practica criminal.* §. *diligenter. num.* 181. videtur cauſſam referre in diuinationes & incantationes, cùm ait. Ex iſtis diuinationibus & incantamentis ſæpè animus hominis inclinatur & inducitur ad credendum aliquid eſſe, vel non eſſe: & ſic ait. Memini me alias tempore iuuentutis meæ vidiſſe rem mirabilem & ſtupendam, dum eram gubernator ciuitatis Albinganæ in partibus Ianuenſiũ vltra Sauonam per 30. miliaria. Nam fuerat mortuus quidã homo nocturno tempore, & neſciebatur à quo: Attamẽ multi erant ſuſpecti de morte ſua, & quidam homo ſenex dixit mihi: Domine gubernator, ſi vultis ſcire veritatem huius homicidij, faciatis coram vobis portare cadauer illius mortui, poſtea faciatis vocare illos, qui ſuſpecti ſunt de illo homicidio, & veniat vnus poſt alium, vbi eſt cadauer illud, tunc cùm ſuperuenit verus homicida, vulnera ipſius fluent ſanguinẽ de nouo: Quo audito feci coram me portare illud cadauer, & feci vocare illos ſuſpectos de vno in vnum, & cùm ſuperuenit verus homicida, vulnera illius cadaueris inceperunt effluere, & emittere ſanguinem, de quo ſummè fui admiratus: Attamen

nihil dixi, non præstans fidem tali rei, quæ nullibi probatur: Attamen ex post per plures dies reperta sunt indicia sufficientia ad torturam contra illum verum reum, quem capi feci: quia habita copia indiciorum, absque tortura confessus fuit se occidisse illum hominem, &c. Dicit autem Boërius de Hippolito Marsilio, quod hoc indicium in exemplo relato nullibi dicit probari, eò fortè quod Doctores non vidit. Multi autē Doct. sunt pro hoc indicio, quos refert Boërius. Caussa autem non videtur nisi referri posse in diuinam dispositionem, iuxta Conclusionem positam, quam approbat Iosephus *loc. citat.*

An maleficus illata damna restituere teneatur.

13. Prçludium. *Cùm in hoc peccato concurrant homicidia, cædes animalium, & damna in temporalibus, aliæq; iniustitiæ species, nascitur obligatio restitutionis, quam Reus facere tenetur, si potest, & eius rei confessarius eum admonere debet.*

HOc prælludium resoluitur ex eis, quæ Doctor Nauarr. *in Manuali Conf. cap.* 15. *num.* 25. interrogatus à quodam Patre Illustrissimi ordinis Societatis Iesu, respondet: An homicida, latro, aut alius reus, quem Iudex puniuit, teneatur ad soluendum damnum, quod parti intulit: & rectè respondet, quod teneatur. Quia lex naturalis & diuina obligat ad restituendum damnum parti, antequam à iudice puniantur. Et illa punitio, quæ in vindictam publicam irrogatur, est compensatio iniuriæ reipublicæ illatæ, *cap. Vt famæ, de sentent. excommun. L. Ita vulneratus. ff. ad legem Aquil.* quæ non liberat à debito, quo parti tenetur.

netur. Quia qui duobus res diuersas debet, non liberatur soluendo vni, quod ei debet, à debito alterius. *Ex quo sequitur*, quod hæredes eius, qui decollatus est, aut incineratus per sententiam, si bona defuncti ad eos peruenerunt, obligentur ad resarciendum damnum parti illatum, sicut ad alia debita. Imò & Fiscus, si bona confiscata fuerint, tenetur prius satisfacere de damno dato *L. Non possunt*. Et *L. In summa, de Iure Fisci*. Confirmo latius dictam doctrinam, c. in literis, secundum communem DD. sententiam, & textum clarum, de Raptoribus & incendiarijs statuitur, vt incendiario mortuo, cõpellantur eius hęredes satisfacere damnis datis per incendiũ, aut alio modo, contra iustitiã. Ad idem propositum est *cap. fin. de sepult.* His accedit communis opinio Canonistarum, tenentium hęredes ex delicto defuncti teneri ad damni illati compensationẽ. Communẽ attestantur Panormitan. *in d. cap. In literis, & cap. fin. de sepult. Aretin. in Rub. ff. de acquiren. hæredit.* Anthon. Burgensis *in cap.* 1. *de emptione & vendit.* Didacus *lib.* 3. *variar. Resolut. c.* 3. Iulius Clarus *lib.* 5. *sent.* §. *fin. q.* 51. *num.* 16. Syluest. *in verbo Hæreditas* 3. *& alij alibi.* Sicut enim hæres tenetur in conscientia satisfacere debitis defuncti, sic etiam damnis ab eo datis, iuxta Glossam receptam *in Regula. Peccatum, de Regul. Iuris in* 6. *&* res ita manifesta est *ex d. Regula.* Peccatum, vt nulla indigeat probatione, vt rectè Couarr. ait. & iure manifestissimum est, eodem attestante, quod damni illati proximo à defuncto restitutio, inter verè debita computanda sit. Nemo autem quacunq; occasione si sit soluendo, liberatur à debito restitutionis. Et hoc aduertendum, quod aliud

est restitutionis obligatio, siue debitum: aliud est pœna. Pœnæ enim regulariter tantum tenent suos auctores, nec grauant hæredes, nisi in aliquibus delictis. At debitum transit, sicut onus cum honore. Simile est aduertere in sacramento pœnitentiæ: Non per hoc, quod quis adimplet satisfactionem siue pœnam à Confessario impositã, absoluitur à restitutione debitorum, & compensatione damnorũ datorum. *Communior* tamé est opinio DD. quos citat Couarr. *loc. d. num.* 8. quod hæres in his etiam nõ confecto inuentario, non teneatur ad plus, quam ad ipsum peruenit, vt possit contingere in criminibus, in quibus locum habet confiscatio. Tunc enim Fiscus, vt traditum est, obligatur, aut Dominus succedens in acquisitione bonorum. Quia bona restitutioni obnoxia, non fiunt eius, qui succedit, sed antea spectant ad creditores & damnum passos. Atque hæredes possunt compelli à Iudice Ecclesiastico, ad huiusmodi damnorum restitutionem, & coram eodé conueniri, vt probant canones *in d. cap. in literis. & c. fin. de sepult.* Panorm. *ibid. & in c. A nobis* 2. cum Hostien. Anth. de Butrio & Ioan. ab Anania & communis *in d. cap. In literis.* Anthon. Burgens. *c. de empt. & vendit. nu.* 14. *& alii alibi.* Qua de caussa consului superiori tempore monasterium quoddam posse conuenire coram Iudice Ecclesiastico, hæredes cuiusdam malefici, qui satis notabilem substantiam reliquerat, eò quod sanguine sibi iunctam monialem, veneficijs ita infecerat, & debilitârat, quod inutilis esset monasterio, & damna in idem satis grauia redundarent, eo quod semper ferè necessarium esset alere personam pro necessitate monialis veneficio infectæ: atque dictus

dictus maleficus confessus fuit, se damnum consanguineæ intulisse ex quodam odio. Tales enim hæredes in conscientia tenentur ad recompensationem damni illati, vt dignè satisfaciant pro salute animæ defuncti, *ex d.c. In literis*, & communi sententia *ibidem*. His adiungo, contra quorundam praxim, qui magis quandoque suæ bursæ, quam saluti animę defuncti fauent, iniusta lucra & damna restituenda, antequam legata expediantur, vt tradunt Syluest. in ver. *Hæreditas* 3. *q*. 11. Vdalricus Hostiensis, Glossa, Raimundus, ab eo citati, & alij alibi. Etsi hæredes prius satisfacere velint legatarijs, protrahendo damnum & iniuriam passos, non absoluuntur in foro conscientiæ, vt idem Syluest. rectè dicit. Si autem esset ignorantia, excusarentur. Similis est ratio, si legatarij prius venirent, & hæreditas sufficeret ad satisfactionem omnium, & nō esset dolus, quod vellent sine caussa protrahere cum iniuria aliorum. Præterea dico in maleficorum crimine, hæredes non solum de iure canonico, & in conscientia teneri, sed etiam quandoque de iure ciuili, ad restitutionem damnorum Reipub. illatorum, quando videlicet ex damno illato resultat commodum eis, vt est textus clarissimus, & DD. consentiunt. C. *Ex delicto defunctor. l.* 1. Vbi sic definitur. Post litis contestationem actiones ex delicto defuncti transeunt ad hæredes, & tenentur in solidum. Alioquin in quantum ad eos peruenit, conueniri iuris absolutissimi est, ne alieno scelere ditentur. Hac ratione dico etiā de iure Ciuili quosdā Dardanarios, qui aliquando sectę maleficorum adhęrent, vt hoc infœlicissimo tempore experimur, obligatos esse ad restitutionē magnæ partis

 suæ

ſuæ ſubſtantiæ relictæ, quam hæredes eis ſuccedentes acquirunt, & ſic obligantur etiã ad reſtitutioné non ſolùm iure canonico, ſed etiam ciuili, *iuxta* L. *d.* Sunt autem tales hi, qui congregationi maleficorum adſunt in curſu & conuentu, & proponunt tractatum & conſilium de perditione frumentorum, & naſcentium terræ: vt proh dolor, non raro fieri plurimis confeſsionibus diſcimus, aliosqúe inducunt ad conſentiendum, quamuis DEO diſponente, rixas miſcendo aliquando re non confecta diſcedant. Dardanariorum autem intentio in tali conſilio eſt, quando agitur de deſtructione frumentorum, vt quoniam ex eorum improba negociatione, horrea ſibi frumento abundant, & cellaria vino plena ſunt, fiat penuria in Repub. quæ cùm annorum ſterilitate, & naſcentium deſtructione inducta eſt: Ipſi ſua horrea & cellaria aperiunt, vendunt maximo, quo poſſunt, & quali volunt pretio, & paucis annis, præter iuſtum rerum curſum ſuas fortunas augent, & citius quàm humana & moralis prudentia dictet, magnas diuitias acquirunt. Voco autem Dardanarios hoc loco cum Vlpiano & DD. *in l. Annonam ff. de extraordin. criminib.* qui annonã merceſq; coemptas & collectas tantiſper ſupprimunt, dum carius eas vendendi occaſio ſe offerat, tunc vendunt pretio quàm maximo poſſunt. Ab his non longè abſunt ex eadem *l. Locupletiores*, qui ſuos fructus æquis pretijs vendere nolunt, minus vberes prouentus exſpectãt, ab vtriſque annona oneratur, & eorum exercitium auaritia efficit, *ex d. lege.* Dardanarij autem dicti ſunt à Dardana Mago contaminatiſsimo & peſsimo, à quo etiam magicæ artes vocantur

Dardaniæ

Dardaniç à Columella. At si nulla valet medicina repellere pestem, Dardaniæ veniant artes: Huius magi, & eius scriptorum meminit Plinius *lib.* 30. *histor. natural. c.* 1. Dardanarios autem eos videntur vocare leges, qui ita supprimunt annonam coêmptam, quia arte magica Dæmoni coniuncti per pacta, ab eodem, qui ob subtilitatem suæ naturæ melius, quàm vllus Astronomus, potest cognoscere constitutionem caussarum naturalium, & rerum copiam vel inopiam, quasi cognitionem sterilitatis hauriant, vt sic in tempore congregent & coêmant, vt deinde carius vendant & pauperum inopia ditentur. Damnant horũ mercimoniam & negociationem leges in d. l. *Annonam. & ff. de pœnis. in l. In Dardanarios*, *& alias ll. ad hunc finem allegat* Bonifacius Vitallinus *in tract. maleficorum, in Rubrica. Ad l. Iuliam de Annona.* Sunt autem Dardanarij puniendi pœna arbitraria, pro rei qualitate, exercitij frequentia, & damni quantitate, vt tradit Menochius de arbitrar. *Iudic. qq. casu* 384. Quod autem Dæmon tanquam perspicacissimus Astronomus, possit præuidere rerum fertilitatẽ: aut terræ sterilitatem, & suos clientulos admonere, confirmat illud lepidum de Talete Milesio Philosopho, relatum à Diogene Laertio in eius vita, & ab Aristotele *lib.* 1. *Polyt. cap.* 7. Cùm enim dicto philosopho obijceretur philosophiæ studiũ, quasi inutile & infructuosum, prospexisse illum ferunt per Astrologiam, oliuarum sterilitatem futuram. Cùmq; coegisset parum pecuniæ, hyeme adhuc vigente, oleum in Mileto & Chio emit pro paruo admodum pretio, vtpote nemine plus offerente, & arras dedit. Anno sequenti, multis subitò quærentibus oleum ipse ven-

didit, quanti volui, cùm alij non haberent, ac magnam vim pecuniarum lucratus est, quam amicis ostendit, significans perfacilè esse Philosophis ditari, si vellent, sed hoc non esse illis curæ. Sunt enim aliqui Dardanarij ita auaritia excæcati, vt sordidi lucri odorem more scarabæorum in rebus vilissimis & sordidissimis sectentur, & quærant. Nunc vt ad propositum reuertar, quando Dardanarij sectam maleficorum sequuntur, & sunt principales in conuentibus, quando tractatur de fructuum perditione, vt ipsi lucrum consequantur, & Respublica damnum patiatur, si eorum confessione, & experientia constat effectum subsecutum: secundum legem naturalem, diuinam, & canonicã tenentur ad restitutioné damnorum, quę obligatio etiam transit ad hęredes, si aliqui ad eos peruenit. Quod etiã locum habet in hoc casu de iure ciuili ex *d. l.* 1. *C.* ex delicto defunctorum: ob rationem legis *Ne alieno scelere ditentur*. Et magis corroboratur: turpia lucra ab hæredibus sunt extorquenda. *ff. de calum. l. In hæredem. ff. de dolo. l. In hæredem & ff. Quod metus caussa. l. videmus*. At quis dubitat huiusmodi bona esse turpia lucra, quæ cum alieno damno, & proprio scelere acquiruntur? Cùm autem huiusmodi damna redundent in singula membra Reipublicæ proportionaliter, & sit difficilis modus restitutionis, restitutio esset facienda, si prudentia dictaret in singulari fieri non posse singulis damnũ passis, ad aliquod opus publicum, aut pium, ita vt resultaret commodũ etiam ad membra singularia Reipublicę. Malè ergò faceret Dominus, aut Iudex, si in suũ proprium vsum reseruaret, quod ex cõmuni damno prouenit, & singulis

gulis membris esset distribuendum, pro compensatione & proportione damnorum. His omnibus addo id, quod Nauarrus loc. cit. tradit: Quod si pars læsa vellet, vt delinquēs per pœnam corporalem non solum Reipub. sed etiam sibi satisfaceret, cessaret obligatio restitutionis, *argum. l. 1. ff. Qui satis dare coguntur. & l. Si rem §. Omnis. ff. de pignor. act.*

4. Præl. *Crimina maleficij, sortilegiorum, Magiæ & similia sunt communis fori.* *De foro cō-petenti maleficorū & sagarum.*

VT tradunt Panorm. *in cap. 1. de sortilegijs & alii* Doct. Alphons. Castren. *lib. 1. de iusta hæret. pun. cap. 16. prope finem.* Iul. Clar. *li. 5. §. hæresis. vers. Successiuè quæro.* Qua parte enim maleficia spectant ad hæresim, vel sapiunt hæresim, cognitio ad Ecclesiasticum iudicem spectare potest, vt patet ex *l. 6. de hæret. c. in fidei fauorem, & cap. Accusatus §. sanè.* & ex praxi Ecclesiæ, & Bulla Innocentij VIII. præfixa *Malleo malefic.* Quatenus verò admiscentur homicidia, cædes animalium, tractatus contra bonum Reipublicæ, damnaq; contra iustitiam & communem pacem, immittere se possunt ad inquirendum & puniendum iudices sæculares. Et ita nunc consuetudo ferè vbiq; obtinuit. In aliquibus tamen locis inquiruntur ab Ecclesiasticis, & post cognitionem traduntur brachio seculari sicut in crimine hæresεos fieri consueuit. Quando autem sortilegia, diuinationes, maleficiaq; sapiant hæresim manifestam, vel spectent ad hæresim, legendi sunt Panorm. *loco ci. num. 4.* Petrus Ancharan. *in eod. Tit. c. Ex tuarum. num. 6.* Paulus Grillan. *lib. 2. de Sortilegiis latissimè q. 10. num. 5. 10. & 18.* Francisc. Squillacens. *in tractatu de fide Catholic. a c. 8.* qui habetur *in 3. vol. Oceani iuris*

*fol.*111 Oldradus de ponte, *consil.* 210.*num.* 2.*incipiente, Regularis habet traditio.* Philippus Francus *in l.* 6.*cap. Accusatus.* §. *sanè. de hæret.* Geminian. *& alij ibidem.* Ex horum Doctorum opinione & sententia certum est, quod manifestam sapiant hæresin, abrenunciare Deo, sacrificia offerre diabolo, eundem adorare, obedientiam eidem præstare, expressa pacta cum eo inire, &c. Peius enim est, vt docet Grilland. *loc. citat. nu.* 18. adorare diabolum, quàm esse hæreticum. Sic etiam committitur hæresis in abusu sacramenti Eucharistiæ, iuxta *Gloss. in d.* §. *sanè.* Quare euidentissimũ est, communiter ea, quæ nostri malefici operantur, manifestã sapere hæresim, & comprehendi sub *d.c. Accusatus.* §. *sanè.* Dicet aliquis, cùm hoc crimen ad hæresin referatur, vt cõstat ex dictis, & etiam pro pœna eius, vt patet *ex l.* 3. *C. de malefic. & mathem.* Confiscatio bonorum sit statuta: quomodo bona nõ confiscantur? Respondet Iulius Clarus & tradit *loco citato*: hanc pœnam de consuetudine non seruari, & sic in iudicio praxim esse. Possumus nos dicere sic in hoc crimine, sicut in alijs multis, abrogatam esse iustissimè Constitutionibus Imperialibus Caroli V. confiscationem bonorum, vt est videre *in artic. penult.* Sed sicut in omnes constitutiones etiam iustissimè, ad obuiandũ fraudibus & iniustitiæ, inuectas, humana auaritia dolos inducit: sic etiam in executionem caussarum criminalium. Quidam enim iudices cùm ex confiscatione bonorum nihil habere possint, sub alijs coloribus vel expensarum vel vacantiarum aut laborum in rei veritate, quod abominandum est, & contra iustitiam & quantitatem ita confiscant Reorum bona, vt pupilli & viduæ non

raro

raro ad summam necessitatem redigantur. Quare cum honore, rebus temporalibus, omnique consolatione priuentur, noua præbetur diabolo ad tentandum occasio. Quibus autem tales Iudices comparentur, qui pro executionibus sic sub cæco titulo pauperes emungunt, quam que iustè faciant, videat, qui voluerit in Constitutionibus Criminalibus Caroli Quinti, *in articulo* 205.

Vlt. Præludium. *De causis dispositionis ad crimen maleficorum.*

Generalis causa dispositiua in Dæmonibus, odium Dei & hominum.

PRiusquam hæ causæ in specie attingantur, præsupponendum, Dæmones esse infensissimos humani generis hostes, & quicquid moliantur quocunq; colore vel arte, dirigere in perniciem hominum. Huius autem odij principales duæ sunt causæ. Vna, odium Dei, cuius acerrimi sunt inimici, vtpote à summa fœlicitate, peccatis exigentibus, detrusi in perpetuam miseriam. Cùm verò diuinæ Maiestati nihil nocumenti inferre possint, hominem ad similitudinem Dei creatum crudeli odio insectantur; non secus, vt Basilius ait, ac pantheræ, quæ cùm immani odio in homines à natura incensæ sint, in hominum simulachra furibundè irruunt, nec aliter eorum effigiem, quàm homines ipsos, dilacerant. De hoc odio Ioan. in Apocal. *Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam.* Altera causa est, quia cognoscunt homines assumendos ad cœlestem beatitudinem, quam ipsi perdiderunt, inuident hominibus tantum bonum: quare omni modo eos impedire conantur, ne illud consequantur.

Tandem cùm eius ſint naturæ dæmones, vt nunquam dormiant aut dormitent, ſemper diſcurrunt quærentes quem deuorent, cautè perluſtrando complexiones, naturas, affectus, curas, conſuetudineſque vniuſcuiuſque vt ſingulorum complexionibus, affectionibus & moribus, opportunas & affines tentationes accommodent, more peritiſsimi & experitiſsimi medici, qui antequam remedia adhibeat, pulſum infirmi tangit, membra contrectat, lateribus manus admouet, linguam inſpicit, oculorum colorem attendit, omniaq; alia aut ſanitatis, aut morbi indicia perſcrutatur, vt cognita infirmi complexione, aut morbi natura, conuenientes medicinas præbeat. Sic Diabolus lætis luxuriæ; cupidis auaritiæ; triſtibus iracundiæ vel inuidiæ, ambitioſis inanis gloriæ; curioſis pernicioſæ ſcientiæ faces admouere conſueuit. Sic atteſtatur Gregor. ſuper *Iob.* 38. *cap.* in illa verba: *Diuiditur æſtus ſuper terram.* Prius enim, ait, complexionem vniuſcuiuſque antiquus aduerſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius timidis moribus, alius elatis exiſtit. Quò ergò occultus aduerſarius facilè capiat, vicinas conſperſionibus deceptiones parat. Quia enim lætitiæ voluptas iuxtà eſt, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit: Quia timidi ſupplicia formidant, pauentibus terrorem intentat. Et quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis ergo hominibus, vitijs conuenientibus inſidiatur: Et S. Auguſt. *lib.* 21. *de Ciuitat. Dei, cap.* 6. his breuibus verbis. Maximè autem poſsident

(loqui-

(loquitur de Dæmonibus) corda mortalium, qua potissimum possessione gloriantur, cùm se transfigurant in angelos lucis. Illustrat hoc diaboli studium apparitio illa, de qua in vitis patrum, vnde eam narrat Marcus Marulus *lib. 5. de ratione bene beateque viuendi, cap. 7.* Apparuit B. Machario in specie medici malignus, multas habens vitreas ampullas circum se pendentes: & interrogatus quò pergeret, quidquè sibi vascula illa vellent: Ad proximum monasterium iter se habere, respondit, vt fratrib[9] singulis offerret potiones pro eorum appetitu, quas si hau[r]irent, sibi obnoxios redderet. Non multò post, Macharius inde reuertentem conspiciens, quid egisset, quæsiuit. Cui ille respondit, vnum tantum, nomine Theodosium, ampullæ veneno delinitum. Macharius statim monasterium adiens, veritatem rei inuenit, & effecit vt frater totum, quod venenum imbiberat, medico tam infausto propinante, medicina salutari sumpta à sancto viro euomeret, seq; emendaret. Nunc de causis particularibus, quarum.

I. Causa sit, *vt à summa incipiamus. Ignorantia in ministris Ecclesiæ, qui salutem hominum promouere debent.* *Particularis in causa dispositiua est cleri inscitia.*

ATque hanc indicat Oseas, dicens: *Quia non est scientia Dei in terra, ideò maledictio, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt*: Vbi certè Propheta loquitur de ignorantia Sacerdotum, nam statim subiungit: *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Quod & Christus in Euangelio innuit, Matth. 6. *Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ* *Ose. 4.*

bra quanta erunt? Atq; vt hæc causa intelligatur, *sciendum*, vt possimus stare, secundum Apostolicam doctrinam. *Ephes.* 6. & rei veritatem, aduersus insidias diaboli, spiritualia nobis necessaria sunt arma. *Quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.*

Cùm igitur hostes, cum quibus nobis assidua pugna est, sint spirituales, corporalibus armis lædi non possunt: spiritualia ergò arma comparanda. Quod idem Apostolus cùm prosequitur, significat. Propterea, inquit, *accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare: state ergò succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei:* hæc Paulus. Ex his patet, gladio verbi Dei & S. Scripturæ in hac militia spiritualem hostem esse feriendum. Verbum enim Dei detegit fallaciam & mendacia, quibus mortales fallere, in suos laqueos perducere, in falsam spem, perniciosam incredulitatem siue superstitionem, tristitiam aut desolationem, aliasq; eius generis affectiones pertrahere solet. Cúm itaq; hæc armatura ex sacris literis, doctoribus atq; mysterijs nostræ fidei petenda sit, ignota est indoctis & ignaris Ecclesiæ ministris. Quomodo enim præstantiam mysteriorum fidei, virtutum præclaros effectus, sacramentorum efficaciam, ac sacramentorum salutarem

tarem vſum, quæ omnia ſunt arma contra aëreas poteſtates, rudi & ſimplici populo explicabit, proponetq́ rudis in ſcientia ſacrarum literarum? Atq; ſic contingit, cùm ignoti nulla cupido, nec appetitus noſter niſi in bonum ab intellectu cognitum feratur, quod ſimplex populus nullum ex ſpiritualibus rebus percipiat fructum, nec earum vſu ſalutifero delectetur: & ſic margaritæ ſparguntur ante porcos.

Ad hæc ſicuti exercitatiſsimi ducis in militia eſt, explorata habere hoſtium conſilia, eorum nouiſſe fortitudinem, copias, & ſtratagemata, vt ſuis poſsit præuidere de ſecuritate, & inimicis pro opportunitate occurrere, aut inſidias declinare: ſic ſpiritualis Imperatoris munus eſt, ſpiritualium inimicorum callere inſidias, potentiam, crudelitatem, & in pugnando peritiã, vt ſuos opportunis armis, & ad pugnam aptis inſtruat, ne cum vitæ periculo ſe tradere, aut deſperatione de victoria concepta, turpi fuga ſibi conſulere cogantur. At hæc ſcientia longè abeſt ab indoctis ſacerdotibus, qui ne quidem à limine ſalutârunt ſacra eloquia, & Sanctorum Patrum monumenta, ex quibus cognitio diaboli fraudes diſcernendi hauritur. Quis etiam ita à ſenſu alienus eſt, qui non animaduertat, ex tenebris ignorantiæ in ſacerdotibus, ſequi etiam opera tenebrarũ in conuerſatione & moribus? Ex quo fonte fluit, vt rudes ex populo, quando tentationibus inimicorum pulſantur aut vincuntur, pudore & timore ſuffundantur, nec audeant ſecreta ſuorũ interiorum aperire: vel certè ſi aperiant, ignorantia efficit, vt congrua remedia & ſalutis conſilia habere nequeant. Atq; hanc miniſtrorum Eccleſiaſticorum

rum ignorantiam astutissimus artifex studiose procurasse videtur, vt eò melius contra simplices triumphet, dum inermes sunt, & ad certamen inepti. Hoc Dæmonum stratagema diuina historia significat: Philistæi *in lib. Regum*, callidissimè curârunt, ne esset faber ferrarius in Israel, qui arma fabricaret: quare effectum est, vt cùm Philistæi instructa acie ad pugnandum contra filios Israel procederent, solus Saul & Ionathas eius filius armati inuenti sint. Similí arte instructi spirituales Philistæi nostris temporibus curârunt, vt non sint fabri, id est, legum interpretes & Doctores in populo Dei, qui arma cudant quibus fideles muniti, hostes profligent. Fabri rectè intelliguntur Doctores, vt pulchrè secundum mysticum sensum tradit Pagninus *in Isagoge ad mysticos S. Scripturæ sensus, lib. 3. cap.* 1. Ex his causis sequitur, vt in scientia & moribus in pluribus locis, *sicut populus est, sic & sacerdos*, vt Propheta prosequitur.

1. Reg. 13.

2. Causa. *Somnus in magistratu diuturnus.*

2 Causa magistratus negligentia.

DVm Magistratus dormit in vtramque aurem, & oculis clausis pertransit maleficia, tanquam somnia nihili reputans, sed negligens, inimicus homo superseminat zizania, & regnum suum dilatat. Officium enim Præsidentium tam ex lege diuina, quàm humana est, inquirere scelera & maleficia, vt Respublica purgetur à malefactoribus, ex *L. Congruit ff. de offic. præsid.* & gladium magistratus portat in vindictam malorum, laudem verò bonorum. Quem finem si non attendit, sine causa gladium portat, & seuerissimum diuinæ maiestatis in se concitat furo-

Rom. 13.

furorem, cùm numerus impiorum crescat, bonorum verò societas diminuatur, scandalum patiatur, atq; peruertatur, præsertim cùm maleficorum secta cum diabolo in hominum subuersioné conspiret, & sicut annulus annulum, ita malefica sociam trahit, vt ex ipsarum relatione & factis discimus. Hinc videmus aliquando integram familiam infectam, & quod horrendum dictu, matres quandoq; Dæmoni consecrare infantes nec dum natos. Ex puniendi tarditate, & dissimulatione quomodo Deus maximè in hoc crimine offendatur, ex sacris literis clarissimè, si oculos aperiamus, perspicimus. Sic enim, cùm fornicatus esset populus cum filiabus Moab, & adorasset Deos earum, & Principes punire dissimulassent, furore concitatus Deus dicebat ad Moysen: *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel, & occidat vnusquisq; proximos suos.* Quibus auditis Phinees zelo diuino correptus, vltione sumpta Dominum placauit, & cessauit plaga à filijs Israel, cum perijssent viginti quatuor millia hominum: quanto quæso, furore Dominus concitatur? quantis plagis afficiemur? (quamuis etiam maximas, vtpote sterilitatis, depopulationis agrorum, famis pestilentiæ, & plurimorũ periculorũ pœnas oculis nostris cernamus) quod Magistratus dissimulet multis in locis fornicari multos cum diabolo, eiq; sacrificia offerre: Deum verum contemni, & nefandis sceleribus irritari, aliaque plurima flagitia, quæ nemo cogitatione comprehendere, nisi à Dæmone instructus sit, potest committi. *Num. 25.*

Ad hæc, si Dominus præcipit Iudici, vt falsum Prophetam & somniatorem seducentem popu-

populum post Deos alienos, sine mora interficiat, & filios Belial cum asseclis suis gladio & ignibus persequatur, & solicitè inquirat, ad euertendum furorem suum: Quomodo ira non commouetur Deus, quod multi iudices somniatores nostros, Magos & maleficos, filios non solùm Belial, sed etiam socios Beelzebub, Beemoth, Astaroth, aliorumq; monstrorum, multos non solum ex vrbibus, sed omnibus locis seducentes ad dæmones, & eorum miseram seruitutem, somnolentia oppressi desinant inquirere? Atque cum verba Deuteronomij maximam vim & Emphasim ad præsentem materiam quasi diuino nutu accommodata habeant, placet ea subiungere. *Si audieris, inquit, in vna vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus dabit tibi ad inhabitandum, dicentes aliquos. Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis suæ, atque dixerunt: Eamus & seruiamus Dijs alienis, quos ignoratis, quære solicitè, & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certum esse, quod dicitur, & abominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq; quæ in illa sunt, vsq; ad pecora, &c. Congregabis in medio platearum, & cum ipsa ciuitate succendes. &c. Et non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetque te, sicut iurauit patribus tuis.* Hæc summi legislatoris verba iudices attentè considerent. Audiunt, & experientia cognoscunt, filios Belial & aliorum Dæmoniorum frequentissimè egredi de medio populi, & auertere multos habitatores, atq; inducere ad sacrificandum Dæmonibus, & in conuentibus alia abominanda perpetrare, & inueniunt certum

Deut. 13

tum

tum esse, quod dicitur, & tamen non solicitè sed negligenter inquirunt: nec statim, sed tardè ad executionem iustitiæ procedunt, & ex contextu notandum, ad auertendum furorem Domini necessarium esse, ita tales extinguere & delere, vt ne reliquiæ quidem maneant: tunc Dominus miserebitur, & multiplicabit bona.

3. Causa est. *Infidelitas.*

QVæ innuitur *in cap. Epis. 26. q. 5.* Quando enim mentem, inquit, per infidelitatem sibi subiugauerit, per multa deuia deducit. Fides enim est scutū, quo mediante homo Christianus potest omnia tela nequissimi ignea repellere: hanc infidelitas, & falsa credulitas labefactant, & dæmonibus portum tentandi aperiunt. Ad infidelitatem reducere possumus superstitionem, quæ infidelitatis quædam protestatio est, per cultum exteriorem: sicuti religio, qua Deo debitum cultum impendimus, fidei veræ signum est. Quare rectissimè S. Bonauentura docet, quòd sicut in fide intellectus captiuatur: sic in superstitione errore inflatur & eleuatur. Nec mirum videatur, quod superstitio præludium & quædam dispositio ad maleficia sit, cùm nulla sit superstitionis species, quæ non procedat ex quadam pestifera & dolosa societate cum Dæmone. Qui autem tam infœlicē societatem contrahit, quomodo non decipietur? Callidissimus est Dęmon, non procedit ab extremo ad extremum, sed à minimis incipit, & paulatim ad maxima perducit. Sic per superstitionem inprimis mentem eò impellit, vt sibi fides habeatur, & veræ fidei fundamentum infirmius reddatur. Atq; cum materia

superstitionum affinis sit maleficio, aliquid latius de superstitionibus adijciendum.

De superstitione, quid sit, quot eius species.

Superstitio est peccatum contra primum præceptum Decalogi, quo præcipitur religio quæ homines ordinat ad colendum & honorandum Deum debito modo, tanquam primum supremumque principium creationis & gubernationis: Superstitio autem inducit homines ad reddendum Deo cultum pernitiosum, vel superfluum, vel ipsi creaturæ, tacitè vel expressè. Quatuor sunt superstitionis species, quas ponit S. Augustin. *lib.* 2. *de doctrin. Christ. cap.* 20. & explicat S. Thomas 2. 2. *q.* 92. *art.* 2. Idololatria, Diuinatio, Indebitus Dei cultus, & vana obseruantia.

Idololatria.

Idololatria est, quando alteri quàm Deo, diuinus cultus exhibetur, & est grauissimum peccatum, vt patet passim ex libris veteris testamenti. Hanc malefici & sagæ exercent, quando dæmonem adorant, vel ei sacrificium offerunt, aut homagium præstant. Ex dicta definitione elicitur non esse idololatriam, sanctis cum Christo regnantibus honorem debitum impendere, quia ipsis inferior cultus, & non diuinus exhibetur.

Diuinatio.

Diuinatio, est rerum occultarum, vel futurarũ, quæ via humana sciri non possunt, per virtutem Dæmonis, eiusq; auxilium, cognitio, vel prænunciatio. Ad hanc speciem pertinent præstigium, Somniorum obseruatio, Necromantia, Gæomantia, Hydromantia, Aëromantia, Astronomia illicita, Augurium, Omen, Chiromantia, Spatulantia, Sortilegium. *&c.* de quibus videndi sunt Isydorus *li.* 8. *Etymolog. cap.* 9. & S. Thomas 2. 2. *q.* 95. *artic.* 3.

Indebitus

Indebitus Dei cultus est, quando homo colit Deum modo indebito, & est duplex. Falsus, vt si quis nunc Deo offerret sacrificia veteris legis, vel in diuinis vteretur cæremonijs infidelium: & superfluus, qui perficitur cæremonijs, quæ neque ad Dei gloriam, neque ad hoc vt mens Deo subijciatur, aut carnalis concupiscentia refrenetur, secundum Dei & Ecclesiæ institutionem approbatam, ordinantur.

Vana obseruantia est, in qua semper tacitè inuocatur Dæmon, quando videlicet causæ vel media assumuntur ad effectus producendos, qui nec virtute diuina, nec naturali, aut Ecclesiastica institutione habent ordinem ad tales effectus. Ad hanc spectant ars notoria, obseruantia sanitatum, Incantatio, obseruantia futurorum effectuum, &c.

Cùm superstitiones sint laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus genus humanum decipere nititur, vt refertur 26. *q. vltima cap. Admoneat*: placet exemplo S. Augustini *li. 2. de doct. Christ. cap.* 20. qui sui temporis multas enumerat, nostri etiam aliquas oculis subijcere, vt boni cognoscant & euitent: mali verò videant, quibus vinculis ligentur, & fraudibus decipiantur. Hi sequentes omnes sunt superstitiosi, nec solum exercentes, sed etiam fidem habentes. Nam similes illis fiunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis. *Exempla superstitionũ.*

1. *Qui* dæmones adorant, sacrificium eis offerunt, honorem impendunt, expresse, vel tacitè inuocant: consilium, auxilium, aut fauorem ab eis quærunt.

2. *Qui* futura prædicere volunt, vel magos ac-

cedunt, aut Ariolos, aut incantatores, vt occulta cognoſcant, vel ſecreta reuelent, vel conſilium præſtent.

3. *Qui* aliquam virtutem ſomnijs tribuunt, vt quia ſomnium habuerunt tale vel tale, fœlicitatis aut infortunij quippiam euenturum, credunt.

4. *Qui* per inſpectionem membrorum, aut partium animalium, futura prædicunt, aut de rebus futuris, ex euentu præcedentium, pronunciant.

5 *Qui* accedunt ad vagabundos illos, quos Galli Aegyptios, Itali Cingaros, Germani gentiles appellant, vt ex figuris manuum, faciei conſtitutione, vel corporis ſtatura fortunam fauſtam, vel infauſtam annuncient.

6 *Qui* obſeruant dies aliquos certos Conuerſionis Pauli, Vincentij, Vrbani, Martyrum, vel aliorum, in quibus ſi pluat, vel cœlum ſerenum ſit, ſerenitatem, fertilitatem, ſterilitatem, vini copiam, vel inopiam, vel per ſpacium aliquot dierum continuam pluuiam prædicunt. Qua de cauſa ſuperſtitioſi ſunt verſus illi, de feſto Conuerſionis S. Pauli.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni,
Si nix, aut pluuia deſignat tempora cara:
Si fuerint venti, deſignat prælia genti:
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæq;.

7 *Qui* colligunt herbas in die S. Ioannis Baptiſtæ, ad ſingulares quoſdam effectus, credentes tales eſſe maioris virtutis: vel inſerunt arbores ipſo annunciationis Mariæ, exiſtimantes hoc melius: Aut in feſto S. Stephani, ex eadem cauſa di-

mi

minuunt ſanguinem equorum: & de ſimilibus ſimile eſt iudicium.

8 *Qui* oblationes faciunt ſanctis ex bonis Eleemoſyna petitis, credentes eas maioris eſſe virtutis ad conſequendũ effectum: aut crucem S. Bernardi emptam ex Eleemoſynis, ſanctiorem putant: aut offerunt in honorem ſanctorum ceram, vel aliam rem coniunctam crinibus animalis ægrotantis.

9 *Pium* autem eſt, & ab vniuerſali Eccleſia receptum, in templis poſt impetratam ſanitatem oculorum, aut pedum, aut manuum, aut animalium, aliarumque rerum ſimulachra ſuſpendere ex auro, argento, cera vel alia materia confecta, ad laudem & gloriam Dei & ſanctorum, vt ſint adeptæ ſanitatis manifeſta indicia. Gratiſſimè namq; accipit Dominus eorum qualiacunque ſunt dona, nec exigua, nec vilia dedignatur: quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaque omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morborum depulſionem, cuius ipſa certiſsima ſigna ſunt à ſanitatem conſecutis allata. Hæc, ſepultorum ibi martyrum quæ ſit virtus, oſtendunt, vt optimè tradit Theodoretus Cyrenſis Epiſcopus, *lib. 8. de curatione Græcarum affectionum.*

9 *Qui* obſeruant quoſdam dies fauſtos, aut infauſtos ad ingrediendum iter: aut conſtituunt differentiam, an quis manè ſurgens dextro vel ſiniſtro pede inprimis terram tangat, aut quem poſtponat aut anteponat, egrediendo limen ædium. Ad hunc ordinem referre poſſum⁹ eos, qui obſeruant modum capiendi Sagas, vt eas vel in lecto capiant, vel eleuent in altum, ne terram cal-

cent, quicquid quidam doceant: cùm, vbi eadem ratio militat, idem ibi ius ſtatuendum ſit.

10. *Qui* vel quæ ſubmergunt imagines in aqua pro pluuia habenda, vel faciunt quaſdam ligaturas, & diabolicas cæremonias, ne lac integro anno vaccis ſubtrahatur opera maleficarum: aut certis diebus ſummo diluculo ſcopis olera tangunt, ne erucæ, ciniphes, vel alia imperfecta animalia oleribus & herbis nocumenta inferant.

11. *Qui* cum herbas colligunt medicinales, & eas vulneribus adhibent, fiduciam ponunt in modo ligaturæ, vel numero partium, vt numerus par vel impar ſit: vel in herbis colligendis obſeruant, vt ante ſolis ortum id fiat, vel certo die; vt die veneris, aut ſolis, vel tacendo colligant, *&c.* Quod autem medicus herbas colligat potius in Maio vel Aprili, quàm in Auguſto, aut hyeme, id non ſuperſtitionis ſed medicinæ eſt: quia tam ratio naturalis, quam medicina dictat, quibuſdam anni temporibus, virtutem in herbis eſſe potentiorem ad naturales effectus.

12. *Qui* certam fiduciam conſtituunt in quibuſdam nominibus ſcriptis, vel verbis etiam ſacris, aut characteribus, vt non vulnerentur, mutilentur, aut occidantur: aut qui (quod horrendum dictu eſt) in die paraſceues ſancto adeunt crucem aliquam in biuio, vel triuio, & bombardam poſt terga in crucem emittunt, vt deinde quemcunq; velint ſcopum attingant: aut in nocte S. Ioannis certas quaſdam herbas diabolicis cæremonijs colligunt, quibus ad deteſtabiles effectus vtantur.

13. *Qui* metiuntur cingulum ægrotantis, vt cognoſca-

gnoſcatur, quis ſanctus ſit honorandus, ad conſequendam ſanitatẽ, certis adhibitis ritibus: aut bipenni ſtramẽ diuidunt, ad curandũ tumores manuum & digitorum, aut ad ſanandos certos morbos animalium, impellunt gregem in ignem ex ſingularibus lignis inſtructum, vel per circulum ducunt, & tunc animal, quod primum fortè fortuna ſortitur locum in tranſeundo, offerunt in honorem ſanctorum. His accedunt, qui pro quibuſdam capitis doloribus & ſimilibus morbis curandis, ad porcorum lintrem, in nomine, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, collum applicant.

14. *Quicunque* credunt maiorem virtutem ineſſe aquæ benedictæ Dominicis ſequentibus quatuor tempora, quàm alijs, ad ſpeciales quoſdam effectus: aut nolunt die Veneris vngues præcindere, aut Sabbato filare, & interim ab alijs ſeruilibus non abſtinet.

15. *Qui* fidem adhibent probationi ferri candentis, vel aquæ frigidæ in maleficis cognoſcendis, de quibus prope finem infra latius. Nec non etiam qui admittunt & fidem tribuunt, quod quidam tortores ſiue carnifices quoſdam potus ad eliciendum confeſsionem maleficorum adhibent.

16. *Quicunque* cùm audiunt picam vociferantem circa ædes alicuius, mortem prædicunt breui imminere: aut quia canem audiunt vlulantem, peſtem præſagiunt: aut quia obuiam venit lepus, mali aliquid inſtare ominantur. Similes & alias multas vanas ſuperſtitiones & magicas artes ſolent exercere, qui artem venatoriam ſequuntur.

Huiusmodi & similes artes nugatoriæ, vel noxiæ superstitiones ex quadam pestifera societate hominum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano, vt decernitur 26. *q.* 2. *cap. Illud ex August.* Atq; hoc addiderim, superstitiones tanto esse periculosiores, quanto plures res sacræ adhibentur. Quia hoc Diabolus maximè intendit, vt vel sub specie pietatis decipiat: aut res sacras ad humanam salutem ordinatas, in peruersum vsum redigat.

Dicit aliquis: Eueniunt tamen aliquando effectus in dictis operibus. Quandoque enim futura prædicunt, aut ægris sanitatem restituunt, *&c. Respond. in cap. Nec mirum* 26. *q.* 5. *ex August.* hoc fieri permissione Dei, vt ipsi, qui hoc audiunt, vel vident, probentur, & appareant, qua fide & deuotione sint erga Deum, an etiam facilè moueantur & sequantur Deos alienos, sicut in Deuteronomio Moyses ex verbo DEI populum instruxit, cùm inquit: *Si surrexerit in medio tui Propheta, &c.* De varijs superstitionibus, obseruationibus dierum, collectionibus herbarum, diuinationibus, augurationibus auium & incantationibus: ex August. 26. *q.* 7. *cap. Non obseruetis, dicitur:* Qui aut talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, aut interrogant, sciant se fidem Christianam & Baptismum præuaricasse; & vt paganum & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum iram Dei grauiter in æternum incurrisse; nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Quoni-

Quoniam his addi possent, iuxta D. August. doctrinam *lib. 2. de doct. Christ. c. 20.* & quotidianam experientiam, missa imanissimarum superstitionum, nec facilè cognoscantur à multis, placuit ex Doctorum sententia regulas subiungere, quibus dignoscatur, an aliquid sit superstitiosum, vel non: quarum sit

Prima. Quoties aliquis effectus rei tribuitur, qui non conuenit ei secundum suam naturam in ditam, si per Ecclesiæ definitionem, sacrā Scripturam, aut laudabilem consuetudinem non constat fieri à Deo vt accidit in sacramentis & sacramentalibus: Habendum erit tanquam superstitiosum.

Regula dignoscenda superstitiosa à non superstitiosis.

Secunda. Si effectus naturalis tribuitur alicui rei, quem constat habere ex natura rei, non est superstitio. At si attribuitur aliquibus rebus, vt signis, vocibus, vel characteribus, aut si fides postulatur ad productionem effectus, superstitio iudicanda est.

Tertia. Si res naturales vel artificiales, vt imagines, signa, vel characteres adhibeantur ad productionem supernaturalium effectuum, vel motum liberi arbitrij flectendum, vel diuinandum aut ad efficiendum spirituales effectus tam in nobis quàm alijs, nisi fiat modo in prima regula significato, secundum sacram Scripturam, Ecclesię definitionem, aut approbatam consuetudinem: superstitiosum erit tenendum.

Quarta. Quando quis vtitur verbis sacris, aut etiam orationibus, alijsq; pijs operibus, in rebus vanis, neq; ad diuinū honorem & cultum pertinentibus; est superstitio, quia callidus serpens, miscet vanis & malis bona & pia, vt simplicibus cautius sub specie pietatis imponat.

Quinta & vltima Regula. Quando quis exercet aliquod opus, ad aliquam abstinentiam, vel corporis exercitium pertinens, videndum est, vt refrenet carnalis concupiscentiæ motum, modo virtuti congruo, secundum Ecclesiæ ritum & moralem doctrinam.

De materia superstitionum legendi sunt. S. Augustinus *lib. 2. de doct. Christ. a cap. 20.* S. Thomas *2. 2. a. q. 92. per aliquot qq.* Ioannes à Turrecremata *super decreto. 26. caussa cum textu.* Syluester Prieras *in summa. verb. Superstitio. Incantatio & maleficium.* Martinus Arles *in tract. de Superstitionibus, qui habetur in Oceano iuris, vol.* 10. Martinus Nauarrus *in Manuali Confessar. cap. 11. a num. 22.*

Quarta caussa dispositiua ad maleficia est *Curiositas, quæ his portentis illuditur per Dæmonum fallacias, quando id imprudenter appetit scire, quod ei nulla ratione competit inuestigare ex d. cap.* Nec mirum.

HAEC potestas immundis spiritibus ideò datur, vt peruersos sibi aptent, hoc est, prauos homines seducant, illos scilicet, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, nec sanam doctrinam ferunt, sed ad sua desideria coaceruant sibi magistros prurientes auribus, & ad fabulas conuertuntur, onerati peccatis ducuntur varijs desiderijs, semper discentes, nunquam ad scientiæ veritatem peruenientes, iuxtà Pauli sententiam. Hinc *in d. cap. Nec mirum,* ministerio Dæmonis in primis à Chaldæis traditur inuenta magia, eo quod ipsi cæteris essent magis curiosi. Et Augustin. *lib. 10. de Ciuitate, cap. 9.* incantationes

tationes & carmina nefariæ curiositati tribuit. Ac clarius *lib. 2. de doct. Christ. cap.* 22. & 23. quod ita incipit. Hinc enim fit, vt occulto quodam iudicio diuino, cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi & decipiendi pro meritis voluptatum suarum, illudentibus eos atque decipientibus angelis: quib⁹ ista pars mundi infima secundum pulcherrimũ ordinem rerum, diuinæ prouidentiæ lege subiecta est. Quibus illusionibus & deceptionibus euenit, vt istis superstitiosis & perniciosis diuinationum generibus multa præterita & futura dicantur, neque aliter accidant, quàm dicuntur, multaq́; obseruantibus secundum oseruationes eueniant, quib⁹ implicati, curiosiores fiant, & sese magis magisq́; inserant multiplicibus laqueis pernitiosissimi erroris, &c.

Consentit his pulchre Guilhelmus Parisiensis *in lib. de legibus*. Scito, *inquit*, quia omne genus peccati idololatriam prouexit: Sicut euidenter apparet de curiositate, quæ est libido sciendi non necessaria. Tanta namq; libido sciendi futura, & alia cordium occulta, quorundam hominum inflammauit animos, vt huius scientiam, execrabili animarum suarum commercio, à Dæmonibus mercarentur. Propter quod & ipsi naturæ humanæ inimicissimi Dæmones, sacrilega opera excogitauerunt, eisqúe se placari, & induci posse hominibus suggesserunt: impetrariqúe posse ab ipsis scientiam futurorum & aliorum occultorum. Inde processerunt nefandissima illa opera, quæ etiam vulgò nominatissma sunt: videlicet inspectio speculi, inspectio spatulæ, inspectio vnguis, videlicet vt fu-

vt futura, & alia occulta inuenirentur, in quibus omnibus Diabolicorum, sacrificiorum impietas partim latet: & partim omnibus manifesta est, si perfectè scripta inueniantur. Ex hac eadem peste curiositatis processit liber maledictus, & execrabilis, qui dicitur liber sacratus. Similiter & alius, qui dicitur (speculum) ab omnibus, in quib⁹ præterita, pręsentia & futura videri ipsi auctores eorũ Dæmones promiserunt. Sunt & aliæ huius pestis innumeræ, per quas curiositatis initium stragem animarum inæstimabilem fecit: hæc *Guilhelmus.* Atque occasione curiositatis arbitror non rarò doctos & magnos ingenio capi à Dæmone. Tentat enim eos curiositate, vt velint cognoscere, videre, & experiri noua, inusitata, & rara. Quare Apostolus admonet Rom. 12. *non plus sapere, quã oportet.* Curiositati adiungi potest latens in multis cordibus intolerabilis superbia, quæ Domino Deo in summo gradu displicet, & Dæmonibus maiorem in modum placet.

5. Caussa est auaritia.

5. Caussa est: *Insatiabilis amor congregandi diuitias.*

1. Tim. 6.

QVam satis superq; S. Paulus indicat, cum ait: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Auaro enim nihil scelestius, qui etiam propriam animam venalem exponit, vt pecunias congreget: Quod Dæmoni optimè constat, atq; sic insatiabili appetitui tentationem congruam obijcit, vt in laqueum eum pertrahat.

Inueni-

Inueniuntur quidam in auaritia excæcati, & miseri, quod mammonæ Deo nummorum sacrificent, vt diuites efficiantur, quorum meminêre Ioannes de Friburgo *in summa Confess. lib. 1. tit. 11. q. 25.* Paulus Grillandus *lib. 2. de Sortilegijs, q. 11. nu. 25.* Auaris & alijs, qui rerum inopia laborant, vt supra significatum est, Dæmon quandoque diuitias promittit, sed non præstat. Confessa est etiam inter alia puncta Meisenbeins Anna/ cuius supra mentionem fecimus, quod si in principio sui casus non nimis bonis temporalibus acquirendis dedita fuisset, & Mammonæ inseruiuisset, faciliter se cum gratia Dei ad cor rediturам fuisse. Remedium contra hoc malum subiungit Apostolus, cum ait, *Tu autem homo Dei, hæc fuge: Sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.*

6. Caussa est, *Luxuria, seu carnis voluptas.* *6. caussa Luxuria.*

HAEc multum efficax est ad hominem capiendum & detinendum. Sic Baalam *c. 24. & 25. in l. Num.* filios Israel mediante fornicatione cum filiabus Moab, induxit ad idololatriam. Hoc enim vitiũ sapientes & insipientes, ignobiles & potẽtes deijcit. Quis enim Salomone sapiẽtior, & Samsone fortior? & tamen vtrumque vicit luxuria: bene ad hoc propositum facit illud Eccles. *Vinum & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes*, & luxuria Salomoni caussa fuit colendi Deos alienos vt constat ex *lib. 3. Reg. cap. 11. Tobiæ. 6. Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus Dæmonium præualere potest. Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus, quibus nõ est intellectus, habet potestatem*

ſtatem Dæmonium ſuper eos. Quomodo hoc peccatum non ſolum cauſſa incidendi, ſed etiam perſeuerandi in malo ſit, optimè ex ſacris literis tradit Guilielmus Peraltus, Epiſcopus Lugdunenſ. *in ſumma virtutum & vitiorum, Tomo 2. tract. 3. cap. 3.* Atque id Iſidorus *lib. 2. de ſummo bono cap. 39.* ſatis etiam atteſtatur, dum ait. Maximè per carnis luxuriam humanum genus ſubditur diabolo, quàm per cætera vitia. Dæmones ſcientes pulchritudinem eſſe animæ, caſtitàtem, & per hanc hominẽ angelicis meritis, è quibus illi lapſi ſunt, coęquari, liuore percuſſi inuidię, inijciũt per ſenſus corporis, opus deſideriumq; libidinis, quatenus à cœleſtibus deorſum deiectam animam pertrahant, ſecumque quos vicerint, gloriantes ad tartara ducant. Nouit optimè Dæmon, vehementiſsimum eſſe carnis ardorem, & animum, quem occupauerit, non facile liberari. Etenim vt S. Ambroſ. *ait in cap. 4. Lucæ* quaſi clauis quibuſdam ſuffigitur anima corporis voluptatibus, & cùm ſemel adhæſerit cupiditatibus demerſa terrenis, difficile in altum poteſt, vnde deſcendit, ſine Dei fauore reuolare. Actuum enim ſuorum vincta laqueis, & deliciarum ſecularium illecebris obnoxia iam tenetur. hæc Ambroſius.

7. cauſa, maledicendi rabies.

7. Execratio, vel maledicendi ſiue imprecandi rabies.

QVod quidem peccatum multis vſitatiſſimum eſt, vt minima occaſione & aduerſitate oblata, ſe ſuoſque Dæmonibus & diris omnibus deuoueant; & tunc aliquando iuſto Dei iudicio malum euenit, quod imprecantur.

tur. Quare Prouerb. 8. dicitur: *sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet vadens; sic maledictum frustra prolatum in quempiam superueniet*: & *in* Psa. 108. *Dilexit maledictionẽ, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo*. Hinc compertum est experientia, diabolum sumpsisse quandoque hanc occasionem perducendi ad maleficium.

8. *Quæ frequentissimè in muliebri sexu locum habet, est desolatio, siue nimia tristitia, aut pusillanimitas in aduersis.* 8. *Caussa, Nimia tristitia & ira.*

DVm enim fœminæ in aduersitates, calamitates, aut perturbationes incidunt, animum abijciunt, maximè quando non est qui consoletur, aut consilio iuuet. Hanc opportunitatem Dæmon perscrutatur, atq; sub fictæ personæ forma, auxilium, consilium, & patrocinium promittit, cum maxima deceptione. Huic adiungere possumus immoderatam iram qua multi se vindicare de alijs per fas & nefas cupiunt: quod quando propter fragilitatem non possunt, malign⁹ se offert, & inspirat vindictę modos. Sed nunc cùm contingat inter alias vnam esse caussam pręcipuam perseuerantiæ in tam graui atq; intolerabili Dæmonis iugo, de hac paulo latius aliquid dicendum pro remedio contra hoc durũ vinculũ.

9. *Caussa* perseuerantiæ in tanto scelere, est *Error quem Diabolus opinioni hominum, quos capit, imprimit, vt sibi persuadeant, fieri haud posse, vt ad sanum conuertantur*

LEgimus *in lib. Iudicum*, quod Philistæi Samsonem fortissimum captum quam primum oculis

oculis priuârunt, priuatum ad pristinum ablegârunt, & molere fecerunt, omnibusque ludibrijs & illusionibus affecerunt. Hos Philistæos maligni spiritus sequuntur; quamprimùm hominem Christianum arte sua quacunque occasione aut specie deceperunt, oculos intelligentiæ effodiunt atque persuadent impossibilem esse reditum ad Deum, cuius fidem abnegauit; sicq; hominem oculis captum alligant ad pistrinum, id est, suam grauem & intolerabilem seruitutem: atq; si molere, id est, suis imperijs in omnibus satisfacere nolit, verberibus, minis & terroribus cogunt, atque ludibrijs afficiunt. Atq; vt melius ligatum Dæmon teneat, imperat sub maxima pœna, vt infœlix homo omnia sua peruersa consilia, & sceleratissimas suggestiones in secreto teneat, nec vlli mortalium extra suam societatem reuelet.

Astutissimus inimicus imitatur in hoc negotio mores callidissimi alicuius amatoris, qui honestã aliquam bonorũ parentum filiã, aut honesti viri vxorẽ intendit seducere. Is omni cura industriaq; laborat, vt sua verba, facta & consilia nõ deueniãt in notitiam, nihilq; magis timet, quam ne puella parentibus ea patefaciat, cognoscens hoc pacto parentũ prouidẽtia suos conatus frustrandos & irritandos esse. Eodẽ modo diabol⁹ in hoc tam occulto, & ab hominũ sensibus alieno scelere omni ratione procurat, vt homo quẽ cepit, fraudulenta sua consilia nemini detegat. Ad quẽ effectũ consequendum minas intentat, timorem incutit, & pudorem obijcit: his nodis anima miseri hominis intricata, se expedire non potest; cùm careat bono consilio, & tam Dei, quàm hominum prudentum auxilio destituatur. Ex hoc capite contingit

tingit, paucissimos esse maleficos, aut sagas, qui in confessione sacramentali hoc crimen confitentur, hinc etiam sequitur exiguum esse numerum eorum, qui vel quæ sua sponte conuertantur ad Deum, relicta diabolica societate, antequam ad manus publicæ iustitiæ deueniant. Ex eadem quoque caussa oritur, quod nonnullæ fœminæ potius optent & eligant mortem, quàm vitam, timentes ne iterum reducantur ad laboriosum illud molendinum. Contra hunc Diabolicũ errorem, & simplicium falsam opinionem veritas statuenda est, quæ tenebras falsitatis & erroris depellat. Veritas autem est, quod homo quicunque etiam à Diabolo deceptus, cum gratia Dei potest per pœnitentiam redire ad gratiam, Diaboli iugum rumpere, & tam fœdam societatẽ relinquere, etiam quocunque tempore. Hanc veritatem probant clamores Domini ad peccatores. Ezech. 18. *proijcite à vobis omnes præuaricationes vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini & viuite.* Eccles. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit:* Hierem. 8. *Nunquid qui cadit, non adijciet vt resurgat? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergò auersus est populus iste in Hierusalem auersione contentiosa? apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti.* Et cap. 3. in Eodem Propheta: *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus* Esai. 55. *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, &c. quoniam multus est ad ignoscendum.* Eandem

Remedia contra desperationis errorem.

veritatem probant Scripturæ, quæ atteſtantur Dominum ſoluere & rumpere vincula peccatorum, vt Dauid in Pſal. *Diſrupiſti Domine vincula mea,*
Pſal. 115. *tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Et iterum in alio loco. *Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos.*
Pſal. 145. Ad idem propoſitum faciunt, quæ miſericordiam & gratiam Dei erga peccatores oſtendunt: hæc Concionator facilè congregabit contra prædictum errorem. Quicunq; ergo à Diabolo decipitur, aut deceptus eſt, & ſub tam dura ſeruitute agit, quantamcunq; fidem infideli addixerit, obedientiamq́ præſtiterit, redeat ad cor, frangat perfidiam, pœniteat, inuocet Deum, cœleſtis curiæ reginam, deſolatorum aduocatam B. Virginem, Angelum cuſtodem, & ſanctos: reſiſtat aduerſario in fide, & vincet. Tantò autem facilius tam abominabilis ſtatus relinquitur, quantò citiꝰ deſeritur. Optimum conſilium eſt, vt homo quã primùm ſe deluſum cognoſcit, ingemiſcat, peccatum confiteatur bono & prudenti Confeſſario, & fidei noſtrę armis fortiter ſe muniat contra aduerſarium, eiusq́ inſultus forti & conſtanti animo repellat. Plerìq; enim, qui his laqueis vincti tenẽtur, multis moleſtijs afficiuntur, ſi iugum abijcere diabolicum, & fœdera infidelis amicitiæ rumpere contendant. At ſi conſtanter ſe Dæmonum inſultibus opponant, induendo armaturam Dei, & ſcutum fidei arripiendo, victoriam obtinebunt, neq; tam graues patientur tribulationes. Vt hoc rectius intelligatur, & firmius animis inhæreat, ſimilitudine diſcamus, quod Dæmon aduerſarius noſter naturam & mores habet muliebres, quantum ad imbecillitatem virium, & animi peruicaciã. Sicut enim fœmina mala cum viro rixas miſcens,

cens, si eum conspiciat erecto animo, & constanti vultu resistere, & verbis verbera obijcere, illicò animum abijcit, & terga vertit, nec deinceps facilè aliquid simile tentat. Si autem maritum timidum, meticulosum, fugacemq; deprehenderit, in extremam surgit audaciam, & virum ferociter inuadit. Simili modo hostis noster facere consueuit, si quem reperit timidum & inconstantem in tentationib⁹, & animum abijcientem in tantis insultibus, non est bestia super terram ferocior & audacior. Vnde in nostro proposito timidis & tristibus minatur, & non rarò intentat verbera, ni morem gerant suo imperio. Sed si incidat in militem fortem & imperterritum, hilari vultu repugnantem, diffidens de victoria fugit, & eum in pace relinquit. Hinc optimè ait *S. Greg.* Diabolus cùm ei fortiter resistitur, debilis est vt formica: cum verò suggestio recipitur, fortis est vt leo. Nemo ergò in hoc deceptionis genere crudelitatē sæuientis, quam minis & verberibus confirmat, pertimescat, sed confidendo in Dei misericordia & auxilio, viriliter in fide repugnet; sic tandem triumphabit, & Dæmon confusus discedet. Inflammat ad hoc nostros animos, exemplum magni illius spiritualis ducis S. Anthonij, quem nouitium in eremo sæuissimis excepit verberibus, ita vt semianimis relictus, ad proximum vicum curandi caussa deferri debuerit. At Anthonius aliquantulum conualescens, ad primum locum denuò se contulit ad seruiendum Deo, paratus ad noua verbera pro beneplacito DEI, nec vlla iniuria diaboli à proposito deterrebatur. Hac animi constantia virum sanctum munitum nequissimi spiritus cùm accedere non auderent, varias for-

veritatem probant Scripturæ, quæ atteſtantur Dominum ſoluere & rumpere vincula peccatorum, vt Dauid in Pſal. *Diſrupiſti Domine vincula mea,*
Pſal. 115. *tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Et iterum in alio loco. *Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos.*
Pſal. 145. Ad idem propoſitum faciunt, quæ miſericordiam & gratiam Dei erga peccatores oſtendunt: hæc Concionator facilè congregabit contra prædictum errorem. Quicunq; ergo à Diabolo decipitur, aut deceptus eſt, & ſub tam dura ſeruitute agit, quantamcunq; fidem infideli addixerit, obedientiam'q; præſtiterit, redeat ad cor, frangat perfidiam, pœniteat, inuocet Deum, cœleſtis curiæ reginam, deſolatorum aduocatam B. Virginem, Angelum cuſtodem, & ſanctos: reſiſtat aduerſario in fide, & vincet. Tantò autem facilius tam abominabilis ſtatus relinquitur, quantò citi⁹ deſeritur. Optimum conſilium eſt, vt homo quā primum ſe deluſum cognoſcit, ingemiſcat, peccatum confiteatur bono & prudenti Confeſſario, & fidei noſtrę armis fortiter ſe muniat contra aduerſarium, eiuſ'q; inſultus forti & conſtanti animo repellat. Pleriq; enim, qui his laqueis vincti tenētur, multis moleſtijs afficiuntur, ſi iugum abijcere diabolicum, & fœdera infidelis amicitiæ rumpere contendant. At ſi conſtanter ſe Dæmonum inſultibus opponant, induendo armaturam Dei, & ſcutum fidei arripiendo, victoriam obtinebunt, neq; tam graues patientur tribulationes. Vt hoc rectius intelligatur, & firmius animis inhæreat, ſimilitudine diſcamus, quod Dæmon aduerſarius noſter naturam & mores habet muliebres, quantum ad imbecillitatem virium, & animi peruicaciā. Sicut enim fœmina mala cum viro rixas miſcens,

cens, si eum conspiciat erecto animo, & constanti vultu resistere, & verbis verbera obijcere, illicò animum abijcit, & terga vertit, nec deinceps facilè aliquid simile tentat. Si autem maritum timidum, meticulosum, fugacemq; deprehenderit, in extremam surgit audaciam, & virum ferociter inuadit. Simili modo hostis noster facere consueuit, si quem reperit timidum & inconstantem in tentationib9, & animum abijcientem in tantis insultibus, non est bestia super terram ferocior & audacior. Vnde in nostro proposito timidis & tristibus minatur, & non raro intentat verbera, ni morem gerant suo imperio. Sed si incidat in militem fortem & imperterritum, hilari vultu repugnantem, diffidens de victoria fugit, & eum in pace relinquit. Hinc optimè ait *S. Greg.* Diabolus cùm ei fortiter resistitur, debilis est vt formica: cum verò suggestio recipitur, fortis est vt leo. Nemo ergò in hoc deceptionis genere crudelitatẽ sæuientis, quam minis & verberibus confirmat, pertimescat, sed confidendo in Dei misericordia & auxilio, viriliter in fide repugnet; sic tandem triumphabit, & Dæmon confusus discedet. Inflammat ad hoc nostros animos, exemplum magni illius spiritualis ducis S. Anthonij, quem nouitium in eremo sæuissimis excepit verberibus, ita vt semianimis relictus, ad proximum vicum curandi causa deferri debuerit. At Anthonius aliquantulum conualescens, ad primum locum denuò se contulit ad seruiendum Deo, paratus ad noua verbera pro beneplacito DEI, nec vlla iniuria diaboli à proposito deterrebatur. Hac animi constantia virum sanctum munitum nequissimi spiritus cùm accedere non auderent, varias for-

mas induentes, ferarum more alij rugiebant, alij vlulabant, alij dentibus frendebant, alij flammas ore, naribus, auribusque emittebant, vt terrorem incuterent, cui verbera inferre nequibant, ad impediendum ipsum in via salutis. Sed vbi fortissimum athletam nec verbera curare, nec horrenda spectra pertimescere cognouerunt, se victos & confusos confessi discesserunt. De his *Athanasius in vita Anthonij*. Hoc tamen adhuc referre non pigebit ex vita eiusdem sancti, quod relatu dignum est: ferunt de eo, dum verbera terroresq; perferret, lucem ei diuinitus apparuisse, qua expauefacti Dæmones diffugêre: Anthonium verò eo splendore recreatum erexisse se, & quasi præsentem Dominum aspiceret, dixisse. Vbi eras bone Iesu, vbi eras: responsumq; accepisse: aderam Anthoni, sed euentum pugnæ tuæ præstolabar, quam quoniam imperterritus immotusq; viriliter sustinuisti, manet te victoriæ tuæ indeficiens in cœlo triumphus, præmiumq; sempiternum: Omnis ergò Diaboli vis atq; decertatio, constantis & pij animi continuatione destruitur. Similia in *vita Hilarionis refert S. Hieron.* plurima Sanctorum exempla, qui fortitudine & constantia Diabolo restiterunt, qui videre voluerit, legat Marcum Marulum *de religiosè viuendi institutione, lib. 5. cap. 7.* Postremò; vt huic Præludio finem faciamus, si quis hac arte Diabolica captus est, confiteatur sacerdoti prudenti, & reuelet in confessione malum, quo detinetur: pœniteat, & in futurum armis se muniat spiritualibus. Scriptum est enim. Prouerb. 28. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: Qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Et vt S. Hieron. ait, in

ait, *in cap.* 10. *Ecclesiast.* in illa verba: *Si momorderit serpens in silentio.* Si quem Diabolus occultè momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit: Si tacuerit qui percussus est, & non egerit pœnitentiam nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri, magister qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit: si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicina non curat. Molestissimè fert inimicus, quod homo sua consilia manifestet, & impedit quantum potest, obijcit timorem & pudorem. Sed tu sequere consilium Ecclesiast. cap. 4. *Pro anima tua non confundaris verum dicere.* Sancti Patres tanquam firmam obseruârunt regulam, euidenter diabolicam esse cogitationẽ, quam iunior seniori confunditur aperire. Vnde *Cassianus* ait: Non poterit Diabolus circumuenire vel deijcere iuuenem monachum, nisi eum, quem viderit aut per superbiam, aut per verecundiam suas cogitationes seniorem celare.

16. Præludium. *Diabolus, qui ab initio similis esse voluit altissimo, adhuc in suis operibus ad hominum deceptionem diuina opera imitari contendit, & similitudinem quandam Dei affectat.*

HInc summoperè desiderat adorari, quod diuinæ maiestati competit, Matth. 4. *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me*, & 26. q. 5. c. *Nec mirum.* Atq; hoc tritum est apud omnes Theologos & Canonistas, vt Grilland. attestatur *de Sortilegijs. q.* 7. *nu.* 9. Ex eadem caussa Dæmones

ſacrificia expetunt. Auguſt. *lib.* 20. *contra Fauſtum, cap.* 21. Cui & Philoſophi conſentiunt. Apuleius *in l. de Deo Socratis*, (quem rectius teſte Auguſtino *lib.* 8. *de Ciuit. cap.* 14. de Dæmone Socratis intitulaſſet) dicit, ex Dæmonibus alios diurnis ſacrificijs gaudere, alios nocturnis: eſſe qui lætioribus: eſſe qui triſtioribus hoſtijs, ritib⁹ & cæremonijs delectentur. Porphyrius *lib.* 2. *de abſtinentia animalium*, ſubindicat ciuitatibus interdum opus eſſe Dæmonibus ſacra facere, ne frugibus, ne diuitijs, ne vrbi ipſi noceant. Nam rata eſt, inquit, apud omnes fides, eos læſuros genus humanum, ſi iraſcantur, propterea quod negligantur, neq; cultum legitimum nanciſcantur. Sic Auguſt. de *lib. cap.* 13. tribuit Labeoni, quod numina mala cruentis victimis placari exiſtimauerit: *& ibidem cap.* 16. Ex Apulei Platonici ſententia mores Dæmonum depingit, qui dixit eos eiſdem, quibus homines, animi perturbationibus agitari, irritari iniurijs, obſequijs donisq; placari, gaudere honoribus, diuerſis ſacrorum ritib⁹ oblectari, & in eis ſi quid neglectum fuerit commoueri. Hoc fundamento præſuppoſito, facilè multa intelliguntur, quæ Dæmones expetunt à maleficis: vt, quod diſciplina in conuentu rectè ſeruetur, quã ſi quis violauerit, malè ab ipſo, vel ſuis miniſtris tractatur, & iraſcitur. Sic Helenam quandam ex pago S. Matthiæ, quæ mortis ſententiam, & eius executionem accepit, *Anno Domini* 1589. 15. *Iulij*, Dæmon, qui ſe Beelzebub nominabat, in faciem ita malè percuſſit, quòd aliquot diebus ægrotauerit: eò quòd cùm prima vice ad conuentum curſumque veniſſet, & multitudinem perſonarũ vidiſſet, dixerit:

xerit: Domine Deus, quomodo huc veni. Sic Annam quandam ex pago S. Medardi, prope monasterium S. Matthiæ. quæ mortis supplicium subijt, 11. *August. Ann. Domini* 1590. per gradus deiecit, ita quod quatuor in corpore vulnera acceperit, eò quod ei morem gerere nolebat. Sic etiam sæpè si in aliquo offendant per alias maleficas eas cædit, vt suprà exemplis declaratum est.

17. Præludium. *Sicut vnicuiq; homini ab ortu natiuitatis suæ, ad tutelam & custodiam deputatus est bonus Angelus, secundum sacras litteras, & sanctorum Patrum doctrinam: Ita etiam ad exercitium ac tentationem malus spiritus destinatus cuilibet, vt Doctores sentiunt.*

ANgelorum custodiam calumniatur Caluinus *in inst. sect. 7. cap. 14. & in cap. 18. Matth. & alibi*, quem sequuntur eiusdem farinæ homines: sed Catholica Ecclesia Angelorum tutelam firmiter amplectitur. Nunc probatur prima præludij pars. Psal. 90. *Angelis suis mandauit de te.* & Psal. 33. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Genes. 48. Iacob dicit. *Angelus, qui pascit me, & liberauit me à iuuentute mea.* Eccles. 5. *Ne dicas coram angelo, non est prouidentia, ne fortè iratus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.* Vbi S. Hieron. Non enim in ventum dicta transeunt, sed à præsenti angelo, qui vnicuiqui adhæret comes, statim perferuntur ad Dominum. Matth. 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis, dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis semper vident*

faciem Patris mei. Actor. 12. Puella Rhode, cùm nunciaret Petrum ſtare ante ianuam, aſtantes dixerunt: *Angelus eius eſt.* Conſentiunt Doctores & Theologi S. Hieron. *in d. cap. Matth.* Magna, *inquit*, eſt dignitas animarum, vt vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum. Auguſt. *in Soliloq. cap.* 27. Chryſ. *hom.* 60. *in Matth. & hom.* 3. *in Epiſt. ad Theſſal.* Baſil. *lib.* 3. *contra Eunomium*, his verbis: Quod ſingulis hominibus adſit Angelus, vt Pædagogus quidam & Paſtor ad vitam dirigendam, nemo contradixerit, qui verborum Domini recordatur. *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris,* &c. Inde Pſalmiſta dicit. *Caſtrametatur Angelus Domini in circuitu timentium eum. Et, Angelus, qui me eruit de iuuentute mea*, & quæcunque talia: *Hæc Baſil.* Origen. *hom.* 5. *in Numer. & hom.* 35. *in Lucam* Gregor. Nyſſ. *in lib. de vita Moyſis.* Bernard. *ſerm.* 11. *ſuper Pſalm. Qui habitat: in verba verſ. Angelis ſuis mandauit de te.* Hilarius, Theophyl. Oecumenius, & alij communiter *in cap. Matth.* 18. Caſsianus *in collat.* 8. *cap.* 17. S. Thom. 1. *part. q.* 113. S. Bonau. cum Magiſtro Sent. & omnibus DD. *in* 2. *d.* 11. Cuſtodiæ angelicæ plures ſunt effectus, qui à Doctoribus ex ſacris literis colliguntur. Tres autem generales aſsignari poſſunt: defenſio contra aduerſarij violentiam, ne opprimat: Eruditio & directio contra eius aſtutiam in decipiendo & ſeducendo: Exhortatio & inductio ad bonū, ne blanditijs moueat voluntatem ad conſentiendum. Sunt autem multi particulares, de quibus auctoritates Scripturæ legendæ Concionatoribus apud S. Bonau. Albertum & Gabriel. *in d. diſt.* 11.
& la-

& latiſsimè apud Franciſcum Feuardentium *in appendice ad libros Alphon. Caſtrenſ. de hæreſibus lib. 1. in verb. Angeli hæreſ. 3.* ſi quis dicat. Cum Angeli boni etiam virtute naturali præditi ſint, & dono gratiæ adiuuētur, quomodo non vincunt Dæmones & prohibent ne homines tentatione ſuperent. *Reſpondetur*, hoc nō prouenire ex defectu angelicę cuſtodiæ, ſed ex noſtra voluntate libera, quæ non acquieſcit conſilijs & ſuggeſtionibus angelicis. Angelorum cuſtodia & directio non cogit hominem ad bonum, voluntati vim inferendo, ſed excitando & perſuadendo mouet pro natura voluntatis liberæ. Contingit etiam aliquando ex ordine diuinæ iuſtitiæ & prouidentiæ, quæ modum & ordinem Angelorum cuſtodiæ præſcribit propter demerita cuſtoditi.

Quantum ad ſecundam partem præludij: quod etiam quiſq; homo habeat Dæmonem exercentem deſignatum, tradunt S. Gregor. *loc, cit. apud Magiſtrum in 2. d* 11. Chryſ. ſiue auctor operis imperfecti, *hom.* 40. *in Matth.* Lactantius *lib. 2. de origine erroris ca.* 15. Caſsian. *loc. citat.* Magiſt. & DD. *in ii. d. probat. Caſsian.* Si, *inquit*, conſideremus illum, qui B. Iob. expetijt, apertiſsimè inſtruemur illum fuiſſe, qui ſemper inſidiatus ei, nunquam eum ad peccatum potuerit incitare: & idcirco poteſtatem à Domino popoſciſſe: velut qui non virtute illius, ſed Domini defenſione, qui illum ſemper protexerit, vinceretur. De Iuda quoque dicitur, *& diabolus ſtet à dextris eius.* Ad hanc doctrinam *Pſalm.* 108. Platonici accedunt. Apuleius multa ſcripſit de Dæmone Socratis. AEgyptiorum doctrina traditum eſt, ab Dæmonum præſide Deo, pro ratione propoſitæ vitæ, Dæmonem aſsignari, non

 ab aſtro,

ab aſtro, aut Planeta : quod ſenſiſſe Porphyrius putatur, vt auctor eſt Iamblicus. Philoſphorum varias ſententias de Dęmonibus cuiq; aſsignatis refert Cœlius Rhodiginus, *lect. antiq. l. 1. c. 31.* Hinc illud pulchrum apud Plutarchum, *in lib. de Romanorum fortuna* exemplum. Cum Marcus Anthonius & Auguſtus, ſingulari amicitia & beneuolentia iuncti, habito otio, ſæpè luſibus inter ſe diuerſis tranſmittere ſoliti eſſent, & M. Anthonius ſemper victus abiret : Quidam apud eum diuinandi peritia clar⁹, aũdacter ita admonere cœpit. O Anthoni, quidnã tibi cum adoleſcente iſto? refuge ipſum, & vita. Tu quidem illuſtrior es, natu item grandior, ſed plurium quoq; imperator, bella multa exantlaſti peritia rerum pręſtantior es. At neſcio, quo pacto huius ipſius Dæmonem Dæmon reformidet tuus. Quin tua quidem fortuna ampla eſt ex ſe, ſed fortunæ adoleſcentis ſubblanditur. Quod ni abieris procul, ad illum defecturum apparet. *Dubium eſſe poteſt : An mutato loco, mutetur & Dæmon?* Quidã enim abſurdum arbitrantur, eodẽ referente Cœlio *lib. d. cap.* 32. quod Dęmon vnus ita in mancipiũ venerit, vt ne latum quidem vnguẽ à nobis diſcedat, quantumuis longinqua terrarũ ſpatia abierimus : Qui etiam in ea ſunt opinione, ex eadẽ radice, quod homo in vno loco ſit fortunatior, quàm in alio. Quia cùm in qualibet Dęmonum decuria, plura ſint dignitatis & virtutum diſcernicula, variatis locis varij ſunt rerum euentus. Sic fœlicior & fortunatior erit in loco, qui potentiorem Dęmonem adeptus fuerit, infelicior, qui inferiorẽ & debiliorem, vt exemplo à Plutarcho relato oſtenditur. His annotatis vt propoſitum proſequamur : bonus Angelus, & ſpiri-

ſpiritus malus circa hominis actus in cuſtodia & exercitio ſibi aduerſantur. Contrariorum enim principiorum & formarũ contrarij ſunt effectus & operationes. Angelus cuſtos & tutelaris rectè agentib' adeſt, ſalutaria conſilia ſuggerit, ad bonũ incitat, ne in peccatũ cadant, aut ſi ceciderint, ſtatim reſurgant, ſolicitat. Dęmo ſuſurrando ſemper ad peccatum inſtigat, mala conſilia proponit, & ad malũ inſtruit, teporẽ & ſoporem immittit, mentem excęcat, vt homo in peccatis ſordeſcat, laborat, omnia media fallacia adhibet, donec manib' pedibusq; ligatum miſerum hominem teneat, & pro ſua peruerſa voluntate regat. Bonus Angelus dux & auctor homini exiſtit, vt Dei noua creatura in Baptiſmo fiat, Deo in perpetuũ, vt iuſtum eſt, ſuam ſeruitutẽ & cultum impendat, & addicat: Diabolo & pompę eius abrenunciet. Dęmon proprius in hoc deteſtabili maleficij opere inſtigator eſt, vt homo in primis profeſsioni in Baptiſmo factæ abrenũciet, Deo, B. Virg. & omnibus SS. valedicat, ſibi ſuam operam addicat, obedientiã pręſtet. Et ſicut Iudith clariſsima herois, angelum itineris ſui & caſtitatis directorẽ inter prophanorum barbaras atq; impuras manus propugnatorem habuit: ſic dęmoni cura eſt, vt hominẽ ad impuriſsimã libidinẽ inducat. Deinde queadmodũ Angelus Abacuc Prophetam in Babylonem tulit, vt prandium Danieli in lacu leonum traderet, & iterum in Iudęam expedito negocio confeſtim reportauit, & in locum ſuum reſtituit: Ita dæmon ſuum maleficum ad conuentum defert, & peracta tragœdia magica, reportat ad locum in quo ſuſcepit. Imò etiam ſicut Angelus B. Petrum, percuſſo latere eius excitauit è ſomno: Ita Dæmon malefi-

Iudith.13.

Act.12.

malefici etiam ſuum clientem è ſomno excitat, vt multorum confeſsionibus didicimus, vt congregationem & curſum adeat, quando præſcripto tempore conueniendum. Vbi & hoc occurrit notandum. Sicut Abacuc, qui nec Babylonem
Daniel. 14. viderat & lacum neſciebat, vt Scriptura atteſtatur, à bono angelo ad locum longè ſitum & ignotum deferebatur. Ita malefici à ſuis Martinetis, aut Martinellis, vt aliqui vocant, noſtri autem vt plurimum Amaſios appellant, aliquando deducuntur ad loca ignota, & multũ remota, cùm tamen putent, quod ſint profecturi ad conuentum vicinum. Martinetus enim non eorum voluntati obſequitur, ſed ſuæ nequitiæ, aut ſui præſidis imperio ſtudet ſatisfacere. In conuentib⁹ enim non rarò vnus ſuperior Dæmon toti multitudini præſidet, cuius præſcripto omnia diriguntur: Sicut etiam in Polytica Republica, multi ſunt miniſtri, conſiliarij, rectores & executors, quibus vnus ſupremus præſidet, & cuncta moderatur & dirigit: Atque hoc etiam ſatis conuenit eis, quæ ſacræ literæ de bonorum angelorum cuſtodia & præſidentia tradunt. Daniel meminit Angeli Græcorum, Perſarum, & Michaelis patroni filiorum Iſrael: Moyſes angeli caſtrorum, Ioannes in Apocalypſi: Angeli Epheſi, & Smyrnæ, &c. Sicut ergò vni prouinciæ, exercitui, aut Eccleſiæ præeſt vnus Angelus bonus, licet ſinguli ſuos habeant tutelares: Sic etiam vnus Dæmon præſidet alicui congregationi maleficorum & Martinetorum. Hinc qui de naturis, differentijs, officijs & præſidentia Dæmonum ſcribunt, tradunt Dæmonem nomine Bathyn ducem magnum & fortem curſu velociſsimo homines transferre de regione in regionem

gionem, cui subsunt triginta legiones. Idem opus tribuunt alteri Principi, cui nomē Gaap, vel Tap, cuius imperio etiam multæ legiones in obsequio sunt. Sed Dæmonum nomina & distincta officia, & numerum subiectorum nemo scire potest, nisi ab ipsis didicerit, secundum doctrinam Augustini *lib.* 21. *de Ciuit. Dei*, *cap.* 6. Neque enim, *inquit* potuit, nisi primum ipsis docentibus, disci, quisq; eorum appetat, quid exhorreat, quo inuitetur numine, vel cogatur.

Hæc de prælvdijs. Nunc prior quæstionis pars per Conclusiones resoluitur.

I. Concl. *Malefici, Magi, diuinatores, vel quicunque alij, pactum cum Dæmonibus habentes, nulla vera possunt facere miracula.*

Magi, Malefici, nulla vera faciūt miracula, sed tantum mirabilia.

PRobatur *Conclusio*, quia facere miracula vera, est argumentum diuinitatis, & arguit infinitam potentiam: ergò solum competit Deo, iuxta illud Psalmi. *Qui facit mirabilia magna solus*. Deinde, facere miracula, excedit ordinem totius naturæ creatæ, ergò non est in potestate Dæmonis. Hanc conclusionem probāt S. Thom. 1. *part. q.* 110. *art.* 4. & *q.* 114. *art.* 4. Alexand. Halen. 2. *part. q.* 45. S. Bonauent. & alij Doctores *in* 2. *sent. d.* 7. & habetur *in* 26. *cap. Nec mirum, ex August.*

Dictum in Conclusione, (*vera miracula*) Quia Dæmones etiam possunt facere mirabilia, quæ homines mirantur, quia eorum facultatem & cognitionem superant. Sic magi Pharaonis veros serpentes & ranas fecerunt per virtutem Demonis, vt attestatur August. *lib.* 20. *de Ciuit. cap.* 28. non tamen rationem veri miraculi attigerunt, cùm fecerint per applicationem actiuorum natura-

turalium ad talem effectum. Ad maiorem Conclusionis lucem *Aduertendum* ex doctrina S. Thomæ. 1.*part*. *q*. 110.*artic*.4. *ad* 2.quod miracula simpliciter loquendo, dicuntur, quando aliqua fiunt præter ordinem totius naturæ creatæ. Et quia non omnis virtus naturæ creatæ, est nobis nota, ideò cùm fit aliquid præter ordinem naturæ creatæ nobis non notę per virtutem creatam nobis ignotam, est miraculum quo ad nos: Quia eius caussam non cognoscimus, licet sub ordine creatæ & limitatæ: Sic quando Dæmones aliquid faciunt sua virtute naturali, quæ maxima in ipsis est, & maior, quàm vt à nobis comprehendatur, miraculum non est simpliciter, sed quo ad nos. Ignari sæpè multa admirantur, cùm caussam non cognoscant, quæ docti caussarum concursum & coniunctionem perspicientes pro communibus habent. Ex hac radice nota est illa distinctio Magiæ, qua diuiditur in eam, quæ fit ministerio substantiæ separatæ, quam omnes Christiani semper damnârunt, & in aliam naturalem, quę quædam pars est Philosophiæ naturalis abditæ & secretioris, docens res summa admiratione dignas efficere ex applicatione mutua agentium & patientium naturalium. Hanc distinctionem amplectuntur D. Hieron. in *cap*. 2. *Danielis* super illis verbis. *Præcepit rex vt conuocarentur Harioli & magi & malefici, &c.* Iustin. Martyr. *in lib. qq. à gentibus propositarum q.* 24. *&* 26. Victoria *in Relect. de arte Magica, num.* 7. & alij alibi. Qua ratione nomen Magiæ absolutè non significat artem illam magicam, quæ Dæmonum auxilio & scientia vtitur: sed artem & facultatem faciendi opera occulta & mirabilia, non solùm extra solitum rerum cursum,

ſum, ſed ſupra hominum communem opinionem & captum. Inſunt enim rebus naturalibus mirabiles virtutes, quas non omnes homines, ſed ij tantum qui longo tempore, & mira experientia abditas rerum cauſſas perſcrutati ſunt, cognoſcunt. Huius Philoſophiæ ſecretioris Chaldæi fuerunt ſtudioſiſsimi, cuius terminis cùm non eſſent contenti, ſed ex curioſitate plus cœpiſſent ſapere, quam oportet, ſpirituum inſpiratione tractati, inciderunt cum primis in damnatas artes magicas. Quare cum Franciſco Victoria ſic rectè Magia poterit definiri, quod ſit *effectrix & operatrix multorum operum & effectuum, quorum ratio comprehendi & intelligi mente non poteſt.* Quod ſic intelligendum, non quod eorum ratio ſimpliciter non poſsit intelligi, ſed quod, niſi ab illis, qui ſummam nauârunt operam in rimandis ſecretioribus rerũ cauſsis, & ſi hæc Philoſophiæ pars more aliarum vulgaris fieret in ſcholis, & communis multis redderetur, nomen Magiæ amitteretur, & Phyſicę, naturaliq; ſcientię aſſcriberetur. Huiuſmodi naturalia exempla ponit Auguſt. *lib.* 21. *de Ciuit.* c.4. Salamandra in ignibus viuit. Quidam Siciliȩ montes ſemper flammis ęſtuant, non tamen conſumuntur, ſed integri perſeuerant. Et de magnete refert, quod quando iuxta eum ponitur adamas, non rapit ferrum, & ſi iam rapuerit, & ei appropinquauerit, mox remittit. Sic nautæ mare nauigantes in Indiam, referunt, maritimas cautes magneticas in quibuſdam locis eſſe, quę medio curſu nauigia, ſi quid in eis ferri ſit, vel clauus vnus, ſiſtant, detineant, & attrahant. Quare qui illac ſunt præternauigaturi, poſtes nauium ligneis clauis compingunt. *In cap.* 5. alia exempla refert.

Apud Garamantes fons fertur esse tam frigidus diebus, vt non bibatur, tam feruidus noctibus, vt non tangatur: Et in Epiro est alius fons, in quo faces, vt in cæteris, extinguuntur, sed non vt in cæteris accenduntur extinctæ. In Perside lapis nomine Solenites gignitur, cuius interior candor cum luna crescit, atque deficit. Alia plura rerum naturalium exempla ponit S. Augustinus, quæ Ludouicus Viues ex alijs naturæ inuestigatoribus Plinio, Lucretio, Herodoto, Mela, Solino, & similibus illustrat. Multa similia exempla naturalis Magiæ ponit Guilhelmus Parisiens. *in 2. part. 2. principalis de Vniuerso*, *cap.* 21. vtpote, quod lapis Iaspis fuget serpentes. Quare aquilæ ponunt illum in nidis suis, vt per ipsum terreant, & abigant serpentes. Lapis Gagates nominatus, virginitatem perditam prodit. Vnde redactus in puluerem in potu sumi non potest à muliere corrupta. Hoc experimento in maiori Britannia probare consueuerunt, qui pueri, quæue puellæ virgines essent. Arboris, quæ agnus castus dicitur, famosissima virtus est ad conseruandam castitatem, vnde & nomen accepisse videtur. De lapide Elyroida naturales scripserunt, ipsum posse contra colorem, cuius operationem ita impedit, vt gestantem illum videri non sinat: de his latius Guilhelm. Arist. *in lib. de mirabilibus* quoque attestatur in monte Egero herbam Charisiam reperiri, quam si mulier portauerit, homines ad amorem pelliciet.

Tripliciter malefici dæmonis ope mirabilia faciunt.

Dæmon autem tam mirabiles effectus cum magis vel maleficis triplici potissimum modo operatur.

1. Vel effectus per naturam, aut artem factos aliunde

liunde trahendo, ita vt hominibus videantur in præſentia mirabiliter effecti.

2. Vel de nouo occultè faciendo, per applicationem cauſarum naturalium actiua paſsiuis coniungendo, vel accelerando actiones, quantum natura patitur, & ſuæ poteſtatis ſubtilitas valet.

3. Vel ſecundum apparentiam tantum, deludendo ſenſus per præſtigia & illuſiones phantaſmatum. Si enim ipſe Sathan poteſt apparere in corpore aſſumpto: quare non poteſt formas aliarum rerum effingere, & ſenſibus hominum obijcere?

2. Concl. *Magi vel malefici non poſſunt tranſmutare materiam ex vna forma in aliam: vel clarius, malefici non poſſunt immediatè virtute Dæmonis, in rebus naturalibus ſiue corporalibus aliquam imprimere formam naturalem.*

HAec Concluſio eſt contra quoſdam Platonicos, qui poſuerunt formas corporales deriuari à ſubſtantijs ſpiritualibus, per modum participationis: & quoſdam alios in hac materia, de quibus in ſequenti Concluſione.

Prob. Concl. Dæmones non poſſunt: ergo nec magi, nec malefici: quia ipſi opera Diaboli adiuti operantur. Antecedentis veritatem aſtruunt Auguſt. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 7. & S. Thom. 1. *part. quæſt.* 65. *artic.* 4. & *quæſt.* 110. *artic.* 2. & *quæſt* 114. *artic.* 4. *ad* 2. & *lib.* 3. *contra Gentil. cap.* 103. Alexand. Halen. 2. *part. quæſt.* 43. *artic.* 1. & 2. S. Bonauentura *in* 2. *ſentent. diſt.* 7. *part.* 2. *artic.* 2. *q.* 1. & 2. Francifc. Victoria *in Relect. de arte Magica*

à num. 35. *&* Aristot. *lib.* 7. *Metaph. à textu* 26. Vbi tradit, formas non imprimi in materiam ab aliqua substantia separata, sed reduci in actum de potentia materiæ, per actionem formæ in materia existentis, quia simile fit à simile sibi: sed quod propriè fit, est compositum, ergo fit à composito, & non à substantia separata. Vnde omnia quæ fiunt in hoc mundo, fiunt à similibus caussis, effectus enim virtute est in caussa. Qua ratione cùm omnia sint eminenter in Deo, & non in alijs creaturis spiritualibus, ipseq; sit infinitæ potentiæ, potest transmutare res de forma in formam, creare, annihilare, & producere, absque vllo adminiculo alicuius caussæ particularis, vt etiam fecit in rerum omnium creatione & productione. Atque tunc suo imperio, quod nulla creatura immutare potest, virtutem & naturam naturalibus agentibus indidit, vt suos effectus producant. Vnde sicut de terra dixit: *Germinet herbam virentem*, & non hominem: Ita de homine: *Crescite & multiplicamini*, vt in Genesi scriptũ est. Sicut ergo terra germinat herbam virentem: ita homo hominem, & ignis ignem producit. Ex hac Conclusione sequitur.

3. Concl. *Magi, vel malefici virtute Dæmonis, nec se, nec alios homines verè & realiter possunt transformare in lupos, cattos, vel aliam quamcunque bestiam.*

HAEc Conclusio non solùm est vera secundum veram philosophiam: sed etiam fidei veritatem, ita vt si quis cum pertinacia contrarium credat aut dicãt, sit hæreticus & infidelis. Dictum (verè & realiter) quia per illusionem & appa-

&apparentiam bene fit. Conclusio est contra Ioannem Bodinum, *lib. 2. de Magorum Dæmonomania, cap. 6.* & alios ab eo citatos. Ipse enim multis exemplis probare intendit, Lycanthropiam, vt vocat, id est, transformationem hominis in lupum: nostra autem conclus. est in contrarium; & eam tradunt August. *lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 17. & 18.* vbi expressè tenet omnia talia fieri phantasticè & per præstigias; & sic soluit fabulas illas ex Varrone & poëtis de socijs Vlysis mutatis in bestias, & à Circe & Arcatibus in lupos conuersis. Chrysost. *hom. 29. in Matth. tom. 4.* S. Thom. *1. part. q. 114. art. 4. ad. 2.* S. Bonauent. *loco cit.* Francis. Victoria *in Relect. de arte Magica propè finem.* Alfonsus à Castro *lib. 1. de iusta hæret. pun. cap. 14.* Bartholomæus Spineus sacri Palatij Magister, in *q. de strigibus, cap. 8.* Malleus malefic. *1. part. q. 10. & alibi* Iosephus Angles *in floribus Theolog. quæst. ad Sixtum V. part. in 2. sentent. in q. vnica de arte Magica diffic. 9.* Ioan. à Turrecremata *in 26. q. 5. c. Episcopi.* Vlricus Molitor *in dialogis de Pythonicis mulieribus ad Sigismundum Archiducem Austriæ cap. 10. determ. 3.* quare malè eum Bodinus pro se allegat. Lambertus Danæus *in Dialog. de sortiarijs, cap. 3.* Paulus Grillandus *Iurisc. in lib. de diuersis criminibus lib. 2. de sortilegijs, q. 7. cuius opera sunt in volumine 4. Oceani Iuris.* Et hæc veritas expressè definitur *in cap. Episcopi:* his verbis. Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius commutari, aut transformare in aliam speciem, vel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit & per quem omnia facta sunt: procul dubio infidelis est, & pagano deterior: & ibidē *in cap. Nec mirum,* ex Augustino *de Ciuitat. Et probatur*

euidenti ratione. Si homo poteſt tranſmutari in cattum, lupum, aut aliam beſtiam, aut mutatur, ſecundum corpus vel animam, aut ſecundum vtrumque. Si primum: ergo talis homo moritur, quia mors nihil aliud eſt, quàm ſeparatio animæ à corpore. Si moritur: ergo non poteſt operatione Dæmonis coniungi iterum anima cum corpore, hoc enim eſt opus diuinæ potentiæ: Dominus enim mortificat & viuificat. Si ſecundum dicatur, ita vt fiat tranſmutatio totius in totum: ergo homo deſinit eſſe, quando incipit eſſe beſtia, quia generatio vnius, eſt corruptio alterius: ergo denouo creatur homo, quando beſtia redit ad naturam hominis, nec eſt idem numero homo, qui erat prius: & alia ſequuntur falſa contra veritatem & fidem.

Quod ergo de hominum in lupos, aut alias beſtias conuerſione refertur, nihil veritatis habet, & omnino ridiculum eſt, quod ſcribit de ſe Lucianus *in dialogo de aſino*, nimirum quod cum in Theſſalia diſcendæ Magiæ cauſſa verſaretur, mutatus fuerit in aſinum, cùm fieri optaſſet auis. Non enim hoc dixit, quia ita verè putaret, ſed quia talibus argumentis delectabatur. Simile eſt quod Apuleius *in lib. de aſino aureo* narrat ſibi accidiſſe, quod veneno accepto, humano animo permanente, Aſinus fieret. Sic ouid. *lib.* 1. *Metamorph.* Lycaonem Arcadiæ regem, á Ioue in lupū ob ſua ſcelera mutatū finxit, vbi ſic loquitur.

Colligit os rabiem ſolitæq; cupidine cædis.
Vtitur in pecudes, & nunc quoq; ſanguine gaudet.
Fit lupus, &c.

Sic etiam Vergil. *Eglog.* 8. Merim veneficijs & herbis

herbis se potuisse in lupum transformare canit. Multa ex historijs de his adfert Bodinus, sed à Catholica veritate non est ideò recedendum. Plinius suo tempore etiã refert has fabulas fuisse in opinione quorundam *lib. 8. naturalis histor. c. 22.* vbi ait. Homines in lupos verti: rursumq; restitui sibi, falsum esse confidenter existimare debemus: aut credere omnia, quę fabulosa tot seculis comperimus. Vnde tamen ista vulgò infixa sit fama in tantum vt in maledictis versipelles habeant, indicabitur. Euantes inter auctores Græciæ non spretus tradit, Arcades scribere, ex gente Antæi cuiusdam sorte familia electum ad stagnũ quoddam regionis eius duci: vestituq; in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis congregari per annos nouem. Quo in tempore, si homine àbstinuerit, reuerti ad idem stagnum, & cùm tranauerit, effigiem recipere, ad pristinum statum, addito nouem annorũ senio. Mirum est, inquit Plinius, quò processit Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, vt teste careat. Itaque Copas qui Olympionica scripsit, narrat Demarchum Parrhasium in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana etiam cum hostia faciebant, immolati pueri exta gustasse, & in lupum se conuertisse. Meminit etiam huius narrationis S. August. *lib. d. c. 17. & c. 18.* suam sententiam rectè profert de hac mutatione, quæ cùm multum faciat ad instructionẽ pro fidei veritate, placet eius verba paucis asscribere. Sic incipit *cap.* 18. enumeratis in *cap.* 17. incredibilibus hominum commutationibus ex Varrone. Sed de ista tanta ludificatione Dæmonum, nos

quid dicamus, qui hæc legent, fortaſsis & expectant, quid Chriſtiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri aſſeruntur. Et quid dicimus, niſi de medio Babylonis eſſe fugiendum? Quod præceptum propheticum ita ſpiritualiter intelligitur, vt de huius ſeculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum ſocietas impiorum eſt, fidei paſsibus, quę per dilectionem operatur, in Deum viuum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima poteſtatem Dæmonũ maiorem videmus, tanto tenatius mediatori eſt inhærendum, per quem de imis ad ſumma conſcendimus. Si enim dixerimus ea non eſſe credẽda, non deſunt etiam nunc, qui eiuſmodi quędã, vel certiſsima audiſse, etiã expertos ſe eſſe aſſeuerent. Nam & nos cùm eſſemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione partium, vbi ſtabularias mulieres imbutas his malis artibus, in caſeo dare ſolere dicebant, quibus vellent, ſeu poſſent viatoribus, vnde in iumenta illico verterentur, & neceſſaria quęq; portarent, poſtq; perfuncta opera iterum ad ſe redirent, nec tamen in eis mentem fieri beſtialem, ſed rationalem humanamq; ſeruari. Sicut Apuleus *in li. quos Aſini aurei titulo inſcripſit*, ſibi ipſi accidiſſe, vt accepto veneno, humano animo permanẽte, aſinus fieret, aut iudicauit, aut finxit. Hęc vel falſa ſunt, vel tam inuſitata, vt meritò non credantur. Firmiſsimè tamen credẽdum eſt, omnipotentem Deum omnia poſſe facere, quę voluerit, ſiue iudicando, ſiue pręſtando, nec Dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, quia & ipſa angelica creatura eſt, licet proprio ſit vitio maligna, niſi quod ille permiſerit, cuius iudicia occulta ſunt multa, iniuſta nulla. Nec ſanè Dæmones naturas creant,

si aliquid tale faciunt, de qualibus factis ista vertitur quæstio, sed specietenus quæ à vero Deo sunt creata, commutant, vt videantur esse, quod non sunt. Non ita solum animum, sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim Dæmonum arte, vel potestate in membra vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti, &c. Ex his Augustini verbis clarè ostenditur, nõ esse veras, sed phantasticas transmutationes. Ad idem fortius confirmandum facit ratio naturalis alia, quam facit Alphons. Castrens. *loco citat.* Nulla forma substantialis potest alicui materię velut illius forma vniri, nisi à solo illo agente, qui possit illã producere. Agens quod non potest formam substantialem producere, nec potest etiam illam materiæ vnire. Quoniam sic vniendo videretur ipsum compositum ex materia & forma producere. At ineptia est maxima dicere, quod aliquod agens producat aliquod compositũ, cuius nec materiam, nec formam producere potest. Deus igitur, qui solus animã hominis producere & creare potest, etiam solus potest illam postquam à corpore suo fuit separata, iterũ eidem corpori vniri. Nam alias ille, qui animã corpori vniret, hominem illum fecisse diceretur, quod nefas est dicere Dęmonem facere posse: Quia dicente Deo, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: Aperte nos docuit, ipsius hominis productioné tantam esse, vt propagatione seclusa, soli Deo conuenire possit. Deinde (quod etiam August. in dictis verbis insinuare visus est) anima humana tantę nobilitatis est, vt non nisi corpus humanũ & organicũ informare possit, vt constat. Nã si quęlibet forma substãtialis exigit certas dispositiones in materia,

 vt illam

vt illam informare poſsit: Anima humana profectò, quæ eſt nobiliſsima forma, maiores & nobiliores etiam requirit diſpoſitiones, vt corpus organicum & lineamentis diſtinctum, vt illud informet. Quod autem arte Dæmonis tale corpus organicum verum, & potentia vitam habens tanta celeritate formari queat, vt anima ei vniatur, non eſt credendum. Dei autem potentiæ non repugnat, cui omnis materia ſubiacet, qui etiam de non eſſe omnia produxit: At creaturæ vlli tribuere, hoc eſt Deo proprium ei adimere, & creaturæ potentiam creatoris aſcribere, quod ad blaſphemiam ſpectat.

Quod autem Bodinus magnam vim ponat *in cap.* 4. *Danielis* de Nabuchodonoſore, qui ex hominibus eiectus, & fœnum vt bos commedit, nihil probat, quamuis Ioſephus ante Bodinum occaſione iſtorum verborum, quę dixit (Et figura mea reuerſa eſt ad me) putauerit Nabuchodonoſorem regem non ſolum in amentiam verſum, ſed & in bouem mutatũ, ita quod exterioré figuram amiſerit, indueritq; bouinam. Sed Hieronymus in *illud cap.* Epiphanius, & communiter Doctores Catholici tenent contrarium, vt rectè Dionyſius Carthuſianus *in d. cap.* atteſtatur, & dicunt Nabuchodonoſorem non formam, ſed mentẽ & mores amiſiſſe. Nec textus dicit, quod in bouem mutatus fuerit, ſed contrarium apertè ſignificat his verbis. *Eadem hora ſermo completus eſt ſuper Nabuchodonoſor, & ex hominibus eiectus eſt, & fœnum vt bos commedit, & rore cœli corpus eius infectum eſt: donec capilli eius in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, & vngues eius quaſi auium. Igitur poſt finem dierum ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœlum leuaui & ſen-*

& sensus meus redditus est mihi, & altißimo benedixi. Ex his verbis constat Nabuchodonosorem non verè mutatum in bouem, sed septẽ annis in amentiam versum, fœno & herbis more bouis in locis ab hominũ conuersatione remotis vixisse. Quod adfertur illud *Genes.* 19. *& Luc.* 17. de vxore Loth, quæ in pœnam peccati versa est in statuam salis, nihil ad propositum est. Quia id diuina potestate, non creata virtute factum est, Deus enim, vt supra significatum, cùm sit omnipotens, potest vnam substantiam in alteram transmutare. Fuit autem vxor Loth potius conuersa in statuam salis, quàm aliam substantiam, vt pœna correspon- deret peccato, & vt in quo peccauerat etiam puniretur. Nam, vt refert Nicolaus Lyranus; secundum Hebræos, fœmina ista vespere præcedenti noluit suo marito porrigere sal ad condimentum ciborum pro angelis, quoniam instar conciuium suorum Sodomitarum affectum ad peregrinos non habebat, idcircò in statuam salis est conuersa. Nec etiam iterum statua salis mutata est in hominem sed mansit in sua natura: Et sic Iosephus, *l.* 1. *Antiq. Iudaicarũ c.* 19. testatur se eam vidisse his verbis. Vxor Loth cùm respiceret sæpè ciuitatem, & eius curam haberet, interdicente Domino, ne faceret, in statuam salis conuersa dignoscitur. Vidi siquidem eam, hactenus enim manèt.

Dicet aliquis; Cùm huiusmodi transmutationes verè & realiter non fiant, quomodo igitur apparent? *Respond.* secundum Doctores quod tantum secundum apparentiam fiunt, & hoc potest contingere dupliciter: *Vno modo* ab interiori, potest enim dæmon mutare phantasiam hominis, & etiã sensus corporeos, vt aliud appareat ob-

iectum, quàm ſit. Id quod experientia conſtat fieri etiam ex cauſsis naturalibus. Nam videmus quod quandoq; laborantes vehementiſsimis calidiſsimisque febribus, cadant in phreneſin, vel mentis alienationem, & dicant ſe eſſe, quod non ſunt: & cum dæmon Deo permittente poſsit agere in corpora, nihil vetat, quò minus mediantibus cauſsis naturalibus, varias phantaſias poſsit inducere. *Alio modo* ab extrinſeco, ex parte ſenſibilis. Poteſt enim circumponere cuicunq; rei corporeæ quamcunq; formam corpoream, vt in eius ſpecie videatur: vel res etiam veras ſupponere. Exemplum extat in vitis Patrum. Quædam iuuencula ita extitit maleficiata à quodam Iudæo, ad inſtantiam cuiuſdam iuuenis, cuius turpitudini ſatisfacere nolebat, vt omnibus videretur equa: ducta pro remedio ad S. Macharium, cuius ſanctitatem rei veritas non potuit latere, qui mulierem eſſe cernebat, & ſic orans detegebat illuſionem: & iterũ ab omnibus iuuencula cognoſcebatur. Dicebat autem vir ſanctus id ideò iuuenculæ contigiſſe, quod non vacaret rebus diuinis, & Eccleſiaſticis myſterijs

Ex concluſione & dictis iudicium ſumi poteſt, de mirabilibus effectibus, quos operebatur Simon Magus opere Dæmonum, de quibus Nicephorus *lib. 2. hiſtor. Eccl. cap.* 27. Canem exire, & S. Petrum Apoſtolum humana voce ad ſe vocare iubebat. Vt ſtatuæ mouerentur curabat, & in ædibus vaſa atque inſtrumenta domeſtica ſe ſponte propria hinc inde transferebant, & ipſe flammis circundatus non vrebatur. Ferebatur quoque volans in aëre. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto, panes faciebat. Draconis quoque formam indu-

induebat, & in varias animantium ſpecies mutabatur, duplici facie indutus conſpiciebatur, (& paucis interiectis) Nec ipſe modò ad quam vellet transformabatur ſpeciem, verum etiam alios, quos voluiſſet, in variorum animantium formas mutabat, &c. Hæc Nicephorus.

4. Concl. *Magi & malefici poſſunt poteſtate Dæmonum facere ranas, ſerpentes, Ciniphes, limaces, & ſimilia animalia imperfecta, quæ ſecundum philoſophiam generantur ex putrefactione.* *Magi poſſunt ope dæmonum imperfecta facere animalia.*

SIc docent Auguſt. *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 7. & 9. S. Thomas 1. *part. q.* 114. *artic.* 4. *ad* 2. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 7. *loc. cit.* Alexand. Halenſ. 2. *par. q.* 43. *memb.* 2. & Magiſter ſentent. *in* 2. *diſt.* 7. *propè finem.* Et conſtat quod magi Pharaonis ranas ſerpenteſque fecerunt. Vbi autem ad Ciniphes ventum eſt, defecerunt, & dixerunt. Digitus Dei eſt hîc. Aderat dominatio (*inquit Auguſt.*) prohibentis per ſpiritum ſanctum. Idem patet ratione: Quæ generantur ex putrefactione, qualia ſunt huiuſmodi imperfecta animalia, facilius generantur, & quaſi à caſu, vt docet Ariſt. *lib.* 7. *Metaphyſ. text.* 23. & ex cauſsis naturalibus: ergò Dæmones per applicationem cauſſarum naturalium, citius & celerius potentia ſuæ virtutis poſſunt diſponere ad formæ vltimæ inductionem: & hoc vult Auguſt. *loc. cit. c.* 7. quando dicit: Sicut nec parentes dicimus creatores hominum, neque agricolas frugum, quamuis eorum extrinſecus adhibitis motibus ad iſta creanda Dei virtus interius operatur: Ita non ſolùm malos, ſed nec bonos angelos

los fas est putare creatores, sed præ subtilitate sui sensus & corporis, semina ista rerum nobis occultiora nouerunt & ea per congruas contemperationes elementorum latenter sparserunt. Atq; ita gignendarum rerum, atq; accelerandorum incrementorum præbuerunt occasiones. Atq; in hac authoritate, vt rectè notant quidam Doctores, creationem intelligit August. vltimæ formæ introductionem. Hoc etiam aduertendum, hanc conclusionem duabus præcedentibus non repugnare: quia hac intelligitur, non quod malefici vel magi, virtute diabolica imprimant formam in materiam, sed tantùm dispositiuè, mediantibus agentibus naturalibus, concurrant.

Dæmones cum maleficis venere am rem exercent.

5. Concl. *Malefici vel maleficæ rem venerea m habent cum Dæmone.*

PRobatur ex August. *lib. 5. de Ciuit. Dei cap. 23.* & probat ab experientia, qua & hoc infœlici tempore satis superq; probari potest. Creberrima, ait, fama est, multiq; se expertos, vel ab eis qui experti erant, de quorum fide dubitandum non est, se audiuisse confirmant, Siluanos & & Faunos, quos vulgus incubos vocat, improbos extitisse mulierib9, & eorum appetisse, & peregisse concubitum: & quosdam Dęmones, quos Dusios Galli nuncupant, assiduè hanc immunditiam & tentare & efficere, vt hoc negare impudentiæ videatur. August. sequuntur communiter Doctores. Isidorus *lib. 8. cap. vlt.* S. Thom. *in 2. sent. dist. 8. & 1. par. q. 51. art. 3. ad 6.* S. Bonauent. *in d. 8. 2. sent. art. 3. q. 1.* Dionys. Carthus. *ibidem q. 2.* Guilhelmus Parisiens. *in vltima parte de vniuerso cap. 23.* Martinus Arles *in tract. de superstitionib.* Scotus *in 2. d. 8. q. vnica.*

vnica. Gabr. *ibid. q.* 1. *conclus.* 2. Alphonſ. Caſtrenſ. *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. cap.* 16. Doctores mallei maleficarum 1. *par. q.* 3. Innocentius VIII. Papa *in Bulla præpoſita malleo maleficarum*, quæ nunc eſt reducta in 7. *Decretalium, in titulum de maleficis & incantatoribus.* Cardinal. Caietan. *in* 2. 2. *S. Thomæ, q.* 95. *art.* 3. Barth. Spineus *in tract. de Strigibus. cap.* 6. Barth. Medina *in* 1. 2. *S. Thomæ q.* 72. *art.* 2. Ioannes Nider *in Formicario:* Vlricus Molitor, *in Dialogo habito cum Sigiſmundo Archiduce Auſtriæ. cap.* 5. & 6. Paulus Grillan. *lib.* 2. *de Sortileg. q.* 7. *num.* 13. Ioannes Bodin. *lib.* 2. *cap.* 7. Thomas Eraſtus *docte in Dialogo de Strigibus* non longè à fine, ac alij *alibi*: & hæc eſt indubitata veritas, quam non ſolū experientia certiſsima comprobat, ſed etiam antiquitas confirmat, quicquid quidam medici & Iuriſperiti opinentur. Et ſic ſine ratione ac vllo fundamento Ioan. Fichardus *in conſilio* 111. dicit eſſe incredibile, merè præſtigioſum, & ſomnium: mulierum cum dæmone venereum congreſſum, etiam ſi inquiſitores hæreticæ prauitatis: & alij Papatui adhęrentes ſtabiliant, ac etiā rationi, & naturali intellectui repugnare. Sed fruſtra dicitur quod non probatur. Si antiquitatem ſpectes, Catholicorum ſententia auctoritatem & experientiam habet. Nam Auguſtinus, Guilhelmus Pariſ. D. Thomas & alij ſuis temporibus experientia hanc veritatem compertam atteſtantur. Si auctoritatem, communis eſt Theologorum ſententia, qui non ſolum doctiſsimi in Philoſophia, ſed etiam in Theologia & omni genere diſciplinarum extiterunt, vt eorū monumenta relicta omnibus demonſtrant: Si noſtrorum temporum teſtes requiruntur non ſolum edentulæ vetulæ, nec deliræ mulieres, ſed adole-

adolescentes, iuuenes, & viri docti in iure & sacris literis homines vtriusq; sexus & status, qui ob ingenij, & donorum naturalium ac acquisitorum præstantiam publicis functionibus præfuerunt, attestantur se expertos hanc turpitudinem, ita vt negare impudentiæ videatur, vt August. rectè ait. Atq; aduocati maleficorũ, ne cogantur hoc præsupposito concesso, concedere eos morte mulctandos, etiamsi homines aut iumenta veneno nõ interfecerint, somniant somnia esse, quod docti & indocti verissimum fatentur, & volunt vigilantes facere dormitantios contra eorum propriam voluntatem, vigilantem rationem, & acutam sensuum functionem: Plusquam mille annis per temporum successiones homines experientia compertissmum habuerunt, & nunc aduocati regni Sathanæ somnia esse somniant, quæ vigilantes in vigilia exercent, & sani mente & corpore vera confitentur. Et certè vt rectè Thomas Erastus docet singulæ singulos habent suos Amasios ornatu, aspectu, nomine distinctos, & statim, aut saltem citò à contracta societate, aut pactione congredi solent, sicut vbiq; vniuersæ, vbique captæ fuerint, magno semper consensu asseuerârunt. Quod nos nunc non solum ad fœminas, sed etiam ad viros, quorum hoc deplorato seculo satis magnus numerus hanc sectam detestabilem sequitur, referimus. Et quoniam fortasse multi existimant aliquid impossibile contra rerum naturam & capacitatem humani intellectus dici in hac Theologorum doctrina latius & distinctius eam placet hoc loco in gratiam ignorantium declarare.

Inprimis nemo tantæ sit ignorantiæ quod in

Dæmo-

Dæmonibus putet esse discretionem sexus, quod alius sit mas, alius fœmina. Differentia sexus non habet locum in substantijs à materia separatis. Fuit enim aliquando quorundam error dicentium inter Dæmones esse sexum fœmineum & masculinum genus sicut inter homines, & posse filios & filias generare. Hinc gentiles Deos & Deas adorabant, & Poëtæ de nuptijs & coniugijs Deorum mentionem fecerunt. Sed rectius Marcus quidem qui longo tempore Dæmonum cultui operam dederat, apud Michaëlem Psellum de natura Dæmonum docuit has maris & fœminæ differentias non inesse Dæmonibus, sed apparere, nullamq; formam in eis stabilem permanere. Sic vt experientia cognoscimus viris apparent in maleficorum exercitio sub forma fœminæ: Mulieri autem sub specie viri.

Deinde sciendum, quod aliqui ex Patribus videntur sentire, quod gigantes qui diluuium præcesserunt, fuerint nati ex angelorum & mulierum concubitu, cui sententiæ fauent Iustinus martyr *in Apologia ad Senatum Romanum*, & in alia Apologia ad *Antoninum Pium*. Tertullianus *in lib. de habitu mulierum*. Lactant. *lib. 2. de origine erroris, cap. 15.* Eusebius *lib. 5. de præparat. Euangel. cap. 4.* Philo *in lib. de gigantibus*. Ambros. *lib. 1. de Noë & Arca cap. 4.* hi Patres & alij videntur sentire, quod angeli cum mulieribus peccauerint, & pro his facit illud Genes. 6. *Videntes filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ sumpserunt sibi vxores.* Respondetur, SS. Patres per angelos non intellexisse spirituales substantias, sed viros illustres, Dei cultus studiosos, ex sancta stirpe Seth descendentes, qui quoniam vsq; ad illud tempus in cultu

vnius

vnius Dei perſeuerârunt, à Scriptura vocati ſunt filij Dei. Editio vero ſeptuaginta interpretum vetuſtior angelos Dei appellauit. Iuſti enim homines in Scriptura angelorum nomine nuncupantur. Sic de Ioanne ſcriptum eſt: *Ecce ego mitto angelum meum.* & ſacerdotes in Malachia *angeli domini exercituum*, dicuntur, & hanc expoſitionem Auguſt. loco citato amplectitur. Ad eandem expoſitionem accedit Guilhelm. Pariſ. *loco citato.* Dionyſ. Carthuſ. *in c. 6. Gen. & in 2. d. 8. q. d.* Caſsian. *coll. 8. cap. 21.* & alij nunc communiter dictam expoſitionem apprehendunt. Nunc vt ad reſolutionem proprius accedamus, cum ſpiritus carnem & oſſa non habeat, caret etiam anima vegetatiua, & ſic operationes animæ eiuſdem habere nequit, quia cuius non eſt potentia eius etiam nec eſt actus: Generare autem præſupponit animam vegetatiuam & nutritiuam. Semen enim, quod medium eſt ad generationem, ſiue ſperma, vt vocant, eſt pars ſubſtantiæ corpris viuentis, remanens ex cibo optimè digeſto in proxima diſpoſitione ad ſanguinem, ſecundum phyſicos. Vnde dicuntur multum venerei, quando totum ſemen inſaciabili libidine exhauſerunt emittere ſanguinem. Hinc ſequitur, quod generare propriè non poteſt competere Dæmonibus, cùm non habeant principium intrinſecum generationis, animam vegetatiuam nec ſenſitiuam. Sicut ergò Dæmones nec eſuriunt nec ſitiunt, ita nec nutriuntur, nec ſemen aut ſperma ſecernunt, nec libidine inflammantur, & conſequenti gradu nō generant. Quia vbi non eſt potentia, ibi nec eſt actus. Nullo ergo modo more hominum ſemen ex propria ſubſtantia ſumendo & ſecernendo

Dæmones

Dæmones cum mulieribus coire possunt. Et sic intelligendi sunt Cassian. *loco citato*, quando ait. Nullo modo credendum est spirituales naturas coire cum fœminis carnaliter posse. Chrysost. *hom. 22. in Genes.* Impossibile esse, vt improbi angeli cum fœminis coitum exerceant. Et Philaster Episcopus Brixiensis *in lib. aduersus hæreses, cap.* 108. Et in hoc articulo meritò consentiunt Theologicum omnibus, qui dicunt impossibilem esse coitum Dæmonum cum mulieribus. Et hac annotata doctrina ruunt omnia argumenta, quæ facit Ioan. VVierus *lib. de Lamijs, cap.* 13. *& lib.* 3. *de præstigiis Dæmon. cap.* 21. Confirmant enim ea, quæ iam diximus. Sed quamuis propriè generare non possit Dæmon, generationem tamen procurare eius naturæ non repugnat, & in hoc Catholicorum Theologorum sententia videtur à medicis & quibusdam Iurisperitis Theologiæ ignaris discordare. Quando autem Dæmon cum fœmina in forma viri rem veneream habet, aut semen viri succumbendo recipit, aut procurando alicuius pollutionem colligit, & fœminæ in succumbendo infundit: aut frequenter alium humorem ad illum actũ accommodat, vt videatur sperma emittere. Et hoc postremũ communiter accidit, quando Dæmon cum maleficis & sagis rem habet. Nam confitentur ferè omnes, quod semen sit frigidum. Quia cum non excitatur à corpore viuo sensitiuo, calor naturalis nullus cõcomitatur. Non tamen negandum absolutè, quod non possit sequi, Dæmone procurante, & Deo permittente, generatio in muliere: cùm à multis viris in Philosophia & Theologia doctissimis contrarium dicatur, & quod multis eisq; sapientibus & doctis

doctis videtur, non poteſt omninò eſſe falſum, iuxta doctrinã Ariſt. *in l. 7. Phyſ. & in fine de ſom. & vig.*. Atq; vt hęc Theologia ſimul & philoſophia intelligatur, aduertendum ex S. Bonau. *in 2. d. 8. art.* 3. *q.* 1. & alijs *alibi*, quod in actu generationis hęc concurrũt. Seminis conſtitutio ſecundũ neruos & virtutes, Calor naturalis tali ſpeciei competens, Seminis ſic perfecti transfuſio, & ſuſceptio. Primum conuenit ei ſoli, cui Deus dedit vim vegetatiuam, & propagatiuam: & ſic nullo modo competit Dæmonibus corpus aſſumentibus. Semẽ autem ſuſcipere & transfundere non repugnat Dæmoni in corpore aſſumpto. Quia poteſt aſſumere corpus palpabile & ſolidum, ita vt videatur quaſi humanum, ac habeat figuram & inſtrumenta apta ad recipiendum & deferendum ſemen ad generandũ, atq; etiam illud valet mouere prout conuenit tali actui, vt ſemen à muliere in loco deputato ad generationẽ recipiatur. Recipit autem ſemen, vt antea dictum, ſuccumbendo viris, aut procurando pollutionem, & colligendo ſemen, demum transfundit incumbendo mulieri. Et cùm, vt optimè Guilhelmus Pariſienſis dicit, nemo dubitare poſsit huiuſmodi ſpiritus ſuper omnes Medicos & Phyſicos noſſe naturam tam virilis quàm muliebris ſeminis, illud nouit ſua ſagacitate, & acceleratione in ſua virtute & temperatura conſeruare, vt ſit aptum ad generandum. Quando autem in tali caſu ſequeretur generatio, natus filius non eſſet filius dęmonis, ſed illius hominis, à quo ſemen ſecretum & collectum eſt vt DD. atteſtantur.

Non enim neceſſe eſt, quod omne quod procurat generationem, verè Pater nominetur; atq; hinc

hinc etiam conſtat quod ſic generatus non ſit ſimilis Dæmoni, ſed ei, à quo ſemen exciſum eſt: Quia verè generans generat ſibi ſimile, & ſpeciem propagat. VVierus *d. cap.* 3. dicit S. Thomam nugari, quod tradit Dęmonem calorem naturalem poſſe conſeruare: ſed ipſe verè cæcutiens eſt, quod ſua medicina & phyſica Dęmonis poteſtatem & ſcientiam velit metiri. Non enim ſolùm S.Thomas ſic docuit: Sed etiam S.Bonauen. Scot. Gabriel, Richard. Guilhelm. Pariſienſ. Medina, & tota ſchola Theologorum in eandem abierunt ſententiam; Philoſophi & phyſici fuerunt, & tamen nihil hîc, quod Philoſophiæ repugnaret, inuenerunt. Theologię peritiſsimi extiterunt, & hoc Dæmonum ſubtilitati & potentiæ congruum intellexerunt, nèc in tali Theologia eſt quod reprehendi à Philoſopho aut Theologo poſsit.

DVBIVM HIC MOueri poteſt.

Cum nihil afficiatur niſi ad id quod ſuæ naturæ conueniens & congruum eſt, quomodo ſpiritus qui carnem & oſſa non habet, delectatur peccato carnali, & appetit coire cum fœminis.

HVius dubij difficultatem augere poteſt; ſi vera libido & carnalis delectatio eſt in Dęmonibus, poſſent huiuſmodi libidinem facilius explere inter ſe ipſos, & maiori cum voluptate, cùm facilè ſit eis virorum & mulierum ſpecioſiſsimas formas aſſumere & effingere, & cõiunctio huiuſmodi adinuicẽ magis eſſet naturalis, quã cum viris aut mulieribus propter natu-

ræ ſimilitudinem, ideoq; maior eſſet voluptas. Hæc difficultas quærit quomodo in Dæmonibus ſit peccatum carnale. In primis, ſicut in Dæmonibus quantum ad reatum omnia ſunt peccata, ita & peccatum carnis. Quia homines ad omnia peccata perpetranda inducunt & inſtigant, vt nemini dubium eſt, maximè autem peccatum carnis, vt ex ſequentibus patebit. Deinde vt ad dubium reſpondeamus, in Dæmonibus peccatum carnis non poteſt eſſe ſecundum affectum. Nam illa peccata tantùm ſunt in Dæmonibus, ad quæ ſpiritualis creatura afficitur, vt nunc probatum eſt; ſed ſpiritualis creatura non afficitur ad ea, quæ ſunt carnis & corporis, cùm ſimile delectetur ſimili. Delectantur autem ad modum libidinum & voluptatum turpium ſordibus, vt tradunt Caſsianus *loc. cit. & S.* Auguſt. *in lib.* 4. *de Ciuitate Dei cap.* 27. quod contingit, non quod ipſi afficiantur carnali turpitudine, ſed ex inuidia, qua genus humanum proſequuntur, eiq; inuident fœlicitatem, quam ipſi perdiderunt. Peccata autem pręſtant impedimentum, ne homo finem ſuum vltimum, videlicet beatitudinem conſequatur: præcipuè tamen fornicatione ſiue actu carnali & idololatria delectantur, ſecundum Gloſſam *Leuitici* 18. ſuper illa verba. *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt gentes*, &c. Quia in his & corpus & anima maculatur, & totus homo. *Omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt. Qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat.* 1. Corinth. 6. Aliam rationem adiungere poſſumus: peccata carnalia, & turpes voluptates cum carne hoſte animæ exerceantur, diutius hærent, & exercitio magis trahunt. Sicut enim per opera virtutis & pietatis

pietatis frequentata homo efficitur pius & ſpiritualis: Ita per carnis aut turpis voluptatis facta continuata totus redditur carnalis, & ita non facilè relinquit hoc peccatum, & quò diutius perſeuerat, eò magis ſe implicat, & vehementis libidinis vinculis fortius ſtringit. Quod inimico, qui ſemper quærit, quem deuoret, optimè conſtat.

Dubitare quiſpiam etiam hic poßit.

Quod non videantur mulieres, aut viri commercium cum Dæmone habentes, aliquam voluptatem, aut delectationem in tam fœto actu percipere, ideoq; eum non expetere. Cùm Dæmon vtpote corpore & carnis ſubſtantia carens non ſeminando poſsit concurrere ad coitum. Ante omnia certiſsimum eſt Dæmonem poſſe inflammare carnē ad libidinē vt homo quaſi amore ardeat. *Halitus enim eius ardere facit prunas*, vt Iob ait. Hinc & ſpiritus fornicationis quidam dicitur, Oſeæ 4. *Spiritus fornicationis decepit eos.* Sic legimus apud S. Gregorium *lib. 2. Dialog. cap. 2. in vita S. Benedicti*, quod viro ſancto ſoli exiſtenti tentator. Nam nigra paruaq; auis, quæ vulgò merula nominatur, circa eius faciem volitare cœpit, eiusq; vultui importunè inſiſtere, ita vt manu capi poſſit, ſi ſanctus vir capere voluiſſet, ſed ſigno crucis facto receſsit auis. Tanta autem carnis tentatio, aui [illegible]em recedente ſecuta eſt, quantam vir ſanctus nunquam fuerat expertus. Quandam namq; aliquando fœminam viderat, quam malignus ſpiritus ante eius mentis oculos reduxit: tantoq; igne ſerui Dei animum in ſpecie illius accendit, vt dum in eius pectore amoris flamma vim caperet, etiam penè deſerere eremum voluptate victus, deliberaret.

Tunc subitò superna gratia respectus, ad semetipsum reuersus est: Atq; vrticarũ & veprium iuxtà densa succrescere fruteta conspiciens, exutus indumento nudum se in spinarum aculeos, & vrticas proiecit, ibiq; diu volutatus, donec corporis vulnera animę vulnus curarent. Cùmq; pęnaliter bene foris arderet, extinxit quod intus illicitè ardebat. Si autem Dęmon tãta facilitate potuit ignem libidinis incendere in viro sancto, qui vitã in omni austeritate, continentia & munditia in solitudine agebat: Quid faciet in suo pecore, cui semper insidet & assistit, quodq; tam fœdissimo actu sępius libidinis ęstus inflamat? Simile refert Vincent. *in speculo historiali, ex vita Basilij Magni*, cuius tempore diues quidam vnicam habebat filiam, quam consecrare Deo statuerat: Quam seruus diuitis in coniugem desiderans, & habere non valens, adijt maleficum, qui Dęmonem inuocauit, & fornicationis spiritum mitti obtinuit ad filiam, quam accendit adeò libidine, vt in terram volutata clamaret, se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo in coniugium tradi à patre peteret. Magna sanè est Dæmonis subtilitas, & in carnem occulta operatio, quare mouere potest carnem ad titillationem, vt pruriat, ac concitare spiritus & sperma ad libidinis fomenta. Tamen hoc naturalis ratio dictat, quod vir maiorem delectationem experiatur coeundo cum succubo, quàm mulier cum incubo. Quoniam maior est abundantia seminis & naturalis vigoris in eo: & cùm semen cum concupiscentia & delectatione resoluatur, vbi plus est de semine, ibi maior resolutio, & ex consequenti intensior libidinis ardor. Non tamen

negan-

negandum est fœminam etiam ex eadem caussa sentire in tam fœdo actu delectationem: quia licet semen mulieris imperfectum sit, propter imperfectionem virtutis fœmineæ, naturalemq; sexus debilitatem, maximè cùm etiam sanguis menstruus seminis quantitatem diminuat, tamen cum quadam concupiscentia etiam resoluitur, vt rectè tradit S. Thomas *in 3 part. q. 31. art. 5. ad vltimum.* Quod rectius intelligitur, & magis physicum est, si quorundam medicorum sententiam teneamus contra Arist. *l. 1. de generat. anima. c. 19. in fine. & li. 2. c. 4. & 5.* & Auerroëm *Colliget: cap. de iuuamentis* testiculorum: Qui tradunt fœminam seminando non actiuè concurrere ad generationem, sed menstruum in fœmina proportionabiliter respondere semini in viro. Quare refert Aristoteles menstrua esse in fœminis quod sit in maribus genitura, nec fieri posse, vt duæ simul secretiones seminales agantur. Ideò semen fœminæ non conferre ad generationem, nam si semen esset, menstrua non essent. Id tamen hic notandum ex Auerroë, quod etiam Magnus ille Theologus, Guilhelmus Parisiensis exemplis & experientijs confirmat, *loco citato* facilimè ex receptione qualicunq; seminis fœminam concipere, & attrahere semen virile: quod magis confirmat communem Theologorum sententiam, quod mulier Dæmone procurante possit generare. Addit in rei confirmationem Auerrois, se nouisse fœminam in vicinia cohabitantem probis moribus, & fidei integræ, quæ iureiurando confirmârit, concepisse infantem, semine ex balneo attracto, quod profudisset lasciuiens.

Contrarium tamen, quod ſemen mulieris excernatur & actiuè concurrat ad generandi effectum, tenent Galen. *lib. 2. de ſemine ſiue ſpermate. & lib. 14. de vſu partium corporis humani.* Auicenna *doctrina quinta Fen primæ primi & lib. 9. de animalibus cap. 3.* Albertus *lib. 15. de animalibus, propè finem.* In quam ſententiam, tamquã magis Phyſicam deſcendunt etiam Theologi. Guilhelmus Pariſienſis *loco, cit.* Scotus *in 3. ſentent. d.* 4. latiſsimè Cardinal. Caiet. *in 2. 2. S. Thomæ. q.* 154. *artic.* 12. & oſtendit etiam eſſe ſententiã S. Thomę: Franciſ. Ferrarienſ. *ſuper c. 11. l. 4.* S. Thomę contra gentes, *& alii alibi.* Horum doctorum ſententia, quam veriſsimam puto, eſt quod ſemen mulieris dependenter concurrat cũ cauſſalitate viri, ita vt vtrumq; ſit neceſſarium ad generationem. Et profectò vt rectè Caietan. docet, multum obſtat opinioni Ariſtot. quod natura poſuit veneream magnam delectationem in reſolutione ſeu emiſsione ſeminis in muliere. Cùm enim natura agat propter finem, ita quod ex finali cauſſa optima ſumatur ratio in naturalibus, cõſequens eſt, quod natura appoſuerit delectationem in tali ſemine propter bonum ſpeciei conſeruandę, ſicut in ſeminatione viri. Et cum manifeſtè appareat, quod eſt delectatio nõ ſicut in confricationibus & alleuiationibus naturę, ſed venerea, adeo vt ſenſibiliter quietet concupiſcentiam veneream in mulieribus: non eſt conſentaneũ rationi, quod huiuſmodi ſeminatio ſit excrementum vteri, ſed quod ſit à natura ordinata ad cõſeruationẽ ſpeciei. Delectatio n. venerea ex propria ratione ad act⁹ generationi deſeruientes ſpectat, & illos cõſequitur. His accedit pro cõfirmatione opinionis Galeni: quod vt ipſe & alij tradũt,

& veritas est, quod mulieres patiantur pollutionem, & committunt peccatum mollitiei, cuius ipse contrarium existimaui: & respondi aliquando cùm Theologiam in monasterio Prumisiensi docerem, motus auctoritate & Philosophia Aristot. sed lecto Galeno & eius fundamento, & historijs Sanctorum, & de illusionibus mulierum, adhæsi Galeni sententiæ. Mouet etiam ad confirmationem huius doctrinæ: secundum leges & Iurisperitos, in foro ciuili mortis pœna imponitur mulieribus inuicem in libidinis & veneris actum prorumpentibus, & se corrumpentibus: aut, vt quidam loquuntur, se mutuò subagitantibus, *vt text, est in L. fœdissimam, C. ad l. Iuliam de adult.* secundum vnum sensum. Gloss. Salyc. & Godefr. *ibidem*, & Cynus dicit quasdam mulieres fœdissima nequitia tentari, quæ libidinem suam exercent in alias mulieres, easq; insectantur vt viri. De hanc mulierum libidine Nicolaus Boërius *in decis. 326. num. 13.* Damhauderus *in rerum criminal. praxi cap. 96. num. 10.* Iulius Clarus *lib. 5. sentent. Recept. Iuris, §. Fornicatio, num. 28.* Rationes Aristotelis contra Galeni & Theologorum sententiam soluit Caietan. *loco citato.* Ex his ergo elicitur, non esse difficile Dæmoni, in muliere commouere libidinem & voluptatem, etiamsi ipse è sua propria substantia nullum semen secernat. Vnum hic notandum singulare ex Guilhelmo Parisiens. occasione illius dicti S. Pauli 1. Corinth. 11. *Mulier debet velare caput suum, & propter angelos*: hoc quidem intellexerunt de angelis malis, quorum libidinem opinantur vehementer prouocari ac inflammari pulchritudine muliebrium capillorum: & sic incubi magi infesti sunt mulieribus

pulchros crines habẽtibus. Quod contingit Deo iustè permitente, propter vanitatẽ, pompam, conplacentiamque inanem talium mulierum. Aut enim in cultu & tinctura crinium cura nimia intendunt: aut sua in pulchritudine alios in suam libidinem inflammare consueuerunt: aut in eis insolenter gloriantur. Et forsitan, ait, ad terrorem diuinę bonitatis, prouidentia hanc tentationem à malignis spiritibus eas pati finit, vt ab huiusmodi cultu desistant, timentes viros ad suam libidinem inflammare, dum ipsos Dæmones ad eam instigare & prouocare videntur.

Postremò, in maleficorum & sagarum cum Dæmone coitu, etsi possibile sit ad procurationem Dęmonis in casu sequi generationem, iuxta Theologorum sententiam, tamen communiter non fit: cùm Dæmon non tam intendat generationẽ, quàm spurcitiam eorum: nec verum infundit semen, sed alium humorem, aut saltem semen suo calore naturali destitutum, vt confessione ferè omnium, qui in Germania, Gallia & Italia, & alibi in tali crimine deprehensi sunt, didicimus. De quibus multa exempla Bodinus *lib.* 2. *cap* 7. & aliqua Grilland. & DD. *Mallei maleficorum*. Et apud nos omnis ętatis vtriusque sexus & status homines confitentur, se expertos hanc fœditatem cum suis circumstãtijs. Et qui negat omnis ætatis & sexus in hoc fœdus recipi: etiã bis, duo, quatuor facere, inficiari audebit, vt verbis Thomæ Erasti vtar. Et vt ex nostris aliqua subscribam: Ioannes Cuno prima vice, quando fidei & Deo abrenũciauit matre verba prędicente, & celebratis nuptijs, vt vocat, rem venereã habuit cũ sua Amasia, quã Capribarbam nominauit. Mater huius iuuenis,

Meisenbeins

Meiſenbeins Anna/prima vice, adiacente proprio marito, & eo dormiente, cum ſuo Fedderhans actum carnalem conſummauit, & experta eſt non ſemen naturale, ſed frigidum, & poſt tres dies idem Amaſius nocte redijt, & iterum fœdum actum repetijt, tunc vir adiacens excitatus interrogauit, quid rei & tumultus eſſet in cubiculo? Cui ipſa reſpondit, ſpectrum fuiſſe, & virum ad ſe veniſſe. Tunc maritus: Si ſcirem te ex numero talium perſonarum eſſe, nunquam mihi amplius condormires. Deinde in loco conuentus dicto Hexenroderheidt/ nigram materiam aptam ad vnctionem, mulieri dedit, quam in nomine Diaboli mariti dormientis auribus imponeret, vt profundius dormiret. Nemo miretur hoc factum in præſentia mariti: ſimile enim legimus in vita S. Bernardi *lib. 2. cap. 6.* Erat, vt narrat, in regione illa miſera mulier, quæ à quodam petulante Diabolo vexabatur. Habebat autem virum tam execrabilis commercij prorſus ignarum. Abutebatur igitur ea etiam in eodem lecto, cubante marito, inuiſibiliter impuriſsimus ille adulter & incredibili vexabat libidine. Sex annis latuit malum, nec detexit mulier tantum crimen. Septimo verò anno confuſa eſt in ſe ipſa, & expauit, tum propter colluuionem tam continuæ turpitudinis, tum propter timorem Dei, cuius iudicio ſingulis momentis timebat intercipi& damnari. Cõfugit ad confeſsiones, peragrat ad loca ſancta, ſanctorum implorat ſuffragia, Eleemoſynas largitur: quotidie, vt prius, & importunius à dæmone infeſtatur. Deniq; in publicum ſcelus effuſum eſt. Quo audito & cognito maritus eius cõtubernium

execratur. Interea vir Dei S. Bernard. cum comitatu suo aduenit, cuius aduentum infelix mulier vt intellexit, accessit ad eius pedes tremebunda se proiecit, aperiens cum lachrymis horribilem passionem, & ludificationē inueteratam, & quod nihil ei omnia profecissent quęcunq; fecisset. Addidit, sibi ab oppressore aduentum eius prędictū, & minaciter interdictum, ne ante eius pręsentiam veniret, quia nihil ei prodesset, & ipse recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus fieret persecutor. Vir Dei hæc audiens, blandis mulierē verbis consolatur, & de cœlo promittens auxiliū, pręcepit vt die altera (iam enim nox instabat) confidens in Domino reuerteretur. Reuersa manè, cùm viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audierat, retulisset: Ne cures, inquit vir Dei, minas eius, sed vade tolle baculum hunc nostrum, & pone in lectulo tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lectulo suo, signo crucis munita, iuxta se baculum ponit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumit accedere: minatur tamen acerrimè, quod discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum publicum Episcopi populum in Ecclesiam conueniri. Cùm maximus populus conuenisset, inter Missarum solemnia, comitantibus Carnotensi & Nannetensi Episcopis ambonem conscendit, & vt omnes, qui in Ecclesia erant, accensas candelas in manibus tenerent, locutus edidit. Quod & ipse cum Episcopis & clerricis faciens, inauditos Diaboli ausus publicé aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam

iam contra naturam ſuam exarſerat, cum omnium fidelium, qui aderant, ſubſcriptione anathematizat,& auctoritate Chriſti tam ad illam, quam ad omnes mulieres deinceps interdicit acceſſum. Extinctis itaq; ſacramentalibus illis luminibus, extincta eſt tota virtus diaboli, & mulieri poſt confeſsionem communicanti, nunquam poſtea inimicus apparuit.

Cæſarius etiam ſui temporis exempla producit, *l.3.ſeu diſtinct.cap.* S.Bonnæ, ait, in parœcia S. Remigij ante paucos annos ſacerdos quidam fuit, Arnoldus nomine, filiam habens ſpecioſam, quã nimis diligens, quia pulchra erat, propter iuuenes, & maximè Canonicos Bonnenſes, ei cuſtodiam tãtam adhibuit, vt quoties de domo exiret, in ſolario domus illam clauderet. Die quadam apparens ei Diabolus in ſpece viri cœpit animum eius in amorem ſuum intus ſuggeſtione latenti, foris locutione blandienti, inclinare. Quid plura? Perſuaſa miſera & corrupta, ſæpius poſtea Dæmoni ad ſuam perniciem conſenſit. Vna dierum ſacerdos ſolarium aſcendens, filiam gementem flentemq; inuenit: à qua cauſſam doloris vix extorquere potuit. Confeſſa eſt patri, quod deluſa eſſet à Dæmone, & oppreſſa, ideoq; ſe meritò dolere: Quæ etiam ita dementata eſt, & alienata à ſenſu, tum ex dolore, tum ex diabolica opperatione, vt vermiculos, quos de ſinu colligebat, in os mitteret & maſticaret. Triſtis effectus pater, miſit illam trans flumen Rhenum, ſperans eam ex mutatione aeris aliquid poſſe meliorari, & ob fluminis interpoſitionem ab incubo dæmone liberari. Tranſmiſſa puella, apparuit dæmon ſacerdoti, apertis ei vocibus dicens: Male ſacerdos, quare abſtuliſti

abstulisti mihi vxorem meam? malo tuo hoc fecisti: Et mox trusit eum in pectore tam validè, vt sanguinem vomens, tertia die moreretur. Huius rei est testis Abbas noster, testis etiam Gerardus monachus noster, aliquando Bonnensis Scholasticus, quibus res benè innotuit. *Sic ille.* Aliud ibidem etiam adducit *cap.* 10. Prumiæ Scholasticus quidã fuit, Ioannes nomine, vir quidem literatus, sed leuis & lubricus. Isti, sicut de eo dicebatur, & sicut ab Abbate eiusdem monasterij audiui, fœmina quædam promiserat, quod tali nocte ad eum veniret, Nocte condicta illa quidẽ non venit, sed in eius specie, consimiliq; voce diabolus clerici lectum ascendit: quem putans fœminã bene sibi notam, cognouit eum. Manè surgens, cùm dęmonem, quem fœminã esse putauit, egredi compelleret: Respondit ille: Cum quo putas te hac nocte iacuisse? Cumq; ille diceret, Cum tali fœmina. Respondit dæmon, nequaquam, sed cum diabolo. Postremò satis etiam memorabile est, quod longè ante hos in hominum notitiam duxit Sozomen, apud Tripartitam *lib.* 8. *c.* 1. de Apelle heremita, & fabro ferrario, qui cùm nocte quadam pristinum opus exerceret, apparuit ei dęmon sub vmbra, vt loquitur Sozomen, siue forma speciosę mulieris, inuitans eum ad libidinis actum, nec non ad labefactãdam vitæ & corporis, quam diu coluerat, puritatem. Statim ille ferrum quod elaborabat, è fornace extrahens, in faciem eam percussit. Tunc dæmon stridens & ingemiscens, procul aufugit. Sed & in vita S. Catharinæ filiæ B. Brigittæ, apud Surium *tom.* 2. 22. *Martij. in actis vitæ c.* 16. legitur; filiam quandam magnæ dominæ, viro orbatam, grauissimè infesta-

tam

tam à dæmone nocturno, à quo S. Catharinæ salu-
berrimis & pijs consilijs fuit liberata.

Ex his & alijs scriptorum antiquorum monumentis constat, nunc similia opera Dæmonem facere, qualia temporibus Augustini, Bernardi, Guilhelmi Parisiensis, & aliorum qui nos multo tempore præcesserunt, nec aliquid noui confiteri nostros maleficos, quod ab hoste maligno olim non fuerit factum: formam & pellem benè mutat, sed non mores, malitiam ac fallaciã. Et sic semper in hoc negotio, sicut in alijs, verum manet illud; Ecclesiastes cap 1. *Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est, iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos.* Libet adhuc ad propositum vnum ex nostris addere in dictorum confirmationem. *Anno Domini* 1598. 15. *Iulij* extremo supplicio est affecta, malefica quædam nomine Maria, ex pago S. Medardi, prope Monasterium S. Matthiæ extra ciuitatem Treuirensem, qui pagus subest iurisdictioni monasterij. Hæc quam primùm crimen & maleficia sua confessa fuit, cùm iam Prætor, Scabini adiuncti & notarius, qui eius examini præerant, discessissent relicta ea in custodia, valdè malè fuit verberibus excepta ab amasio, & qui antea fuerat amator, vt minatus etiam fuit mulieri in vita S. Bernardi, crudelissim⁹ factus est persecutor, quia veritatem rei gestæ Iudici & scabinis aperuerat, & iterũ ad Deum redire statuerat. Inimicus necdum verberibus contentus, sed etiam linguam è faucibus vi eruere, & ipsam mulierem iugulare contendit, nisi nuncius superuenisset, quem ob Dei amorem mulier rogauit, vt ei sacramentalem

abstulisti mihi vxorem meam? malo tuo hoc fecisti: Et mox trusit eum in pectore tam validè, vt sanguinem vomens, tertia die moreretur. Huius rei est testis Abbas noster, testis etiam Gerardus monachus noster, aliquando Bonnensis Scholasticus, quibus res benè innotuit. *Sic ille.* Aliud ibidem etiam adducit *cap.* 10. Prumiæ Scholasticus quidã fuit, Ioannes nomine, vir quidem literatus, sed leuis & lubricus. Isti, sicut de eo dicebatur, & sicut ab Abbate eiusdem monasterij audiui, fœmina quædam promiserat, quod tali nocte ad eum veniret, Nocte condicta illa quidé non venit, sed in eius specie, consimiliq; voce diabolus clerici lectum ascendit: quem putans fœminã bene sibi notam, cognouit eum. Manè surgens, cùm dęmonem, quem fœminã esse putauit, egredi compelleret: Respondit ille: Cum quo putas te hac nocte iacuisse? Cumq; ille diceret, Cum tali fœmina. Respondit dæmon, nequaquam, sed cum diabolo. Postremò satis etiam memorabile est, quod longè ante hos in hominum notitiam duxit Sozomen, apud Tripartitam *lib.* 8. *c.* 1. de Apelle heremita, & fabro ferrario, qui cùm nocte quadam pristinum opus exerceret, apparuit ei dęmon sub vmbra, vt loquitur Sozomen, siue forma speciosę mulieris, inuitans eum ad libidinis actum, nec non ad labefactãdam vitæ & corporis, quam diu coluerat, puritatem. Statim ille ferrum quod elaborabat, è fornace extrahens, in faciem eam percussit. Tunc dæmon stridens & ingemiscens, procul aufugit. Sed & in vita S. Catharinæ filiæ B. Brigittæ, apud Surium *tom.* 2. 22. *Martij. in actis vitæ c.* 16. legitur; filiam quandam magnæ dominæ, viro orbatam, grauissimè infesta-
tam

tam à dæmone nocturno, à quo S. Catharinæ salu-berrimis & pijs consilijs fuit liberata.

Ex his & alijs scriptorum antiquorum monumentis constat, nunc similia opera Dæmonem facere, qualia temporibus Augustini, Bernardi, Guilhelmi Parisiensis, & aliorum qui nos multo tempore præcesserunt, nec aliquid noui confiteri nostros maleficos, quod ab hoste maligno olim non fuerit factum: formam & pellem benè mutat, sed non mores, malitiam ac fallaciã. Et sic semper in hoc negotio, sicut in alijs, verum manet illud; Ecclesiastes cap 1. *Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est, iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos.* Libet adhuc ad propositum vnum ex nostris addere in dictorum confirmationem. *Anno Domini* 1598. 15. *Iulij* extremo supplicio est affecta, malefica quædam nomine Maria, ex pago S. Medardi, prope Monasterium S. Matthiæ extra ciuitatem Treuirensem, qui pagus subest iurisdictioni monasterij. Hæc quam primùm crimen & maleficia sua confessa fuit, cùm iam Prætor, Scabini adiuncti & notarius, qui eius examini præerant, discessissent relicta ea in custodia, valdè malè fuit verberibus excepta ab amasio, & qui antea fuerat amator, vt minatus etiam fuit mulieri in vita S. Bernardi, crudelissim⁹ factus est persecutor, quia veritatem rei gestæ Iudici & scabinis aperuerat, & iterũ ad Deum redire statuerat. Inimicus necdum verberibus contentus, sed etiam linguam è faucibus vi eruere, & ipsam mulierem iugulare contendit, nisi nuncius superuenisset, quem ob Dei amorem mulier rogauit, vt ei sacramentalem

& benedictam candelam communicaret. Scabini & notarius regressi ad ipsam, linguam ore prominentem, & quasi extractam viderunt, & omninò tremebundos gest⁹ in muliere animaduerterunt. Hæc mulier inter reliqua confessionis puncta confessa est, quod cũ semel laboraret méstruo, Amasius nomine Beelzebub ad ipsam venerit, volens venerem exercere, & eam menstruo laborantem cognoscens noluerit commercium habere, sed Phoë dixerit discedendo. Exempla quæ hactenus ex actis inserui, & postmodum insertурus sum, auctentica sunt, & scripta, subscriptaque manibus notariorum eorum, qui ea coram criminalibus iudicibus siue præfectis locorum, & aliquibus semper scabinis in examine adiunctis in notam receperunt.

Malefici vim generatiuã coniugum impedire possunt ope dæmonum.

6. Concl. *Malefici ope diabolica adiuti possunt impedire vim generatiuam inter coniuges, vel alias personas.*

PAtet ex iure canonico *in titulo de frigid. & malefic. & 33. q. 1. cap. Si per sortiarias.* & ratio est manifesta. Potestas Dæmonis est maior potestate homins, sed opere humano potest aliquis fieri impotens ad carnalem copulam, vt per castrationem, ruptionem, herbas, vel medicinas. Sic tenent communiter Theologi *in 4. sentent. distinct.* 34. Canonistæ *in tit. de frigid. & malefic. & in d. 33. q. 1. c. Si per Sortiarias.* Potest autem tale impedimentum poni, vel impediendo corpora, ne mutuò appropinquent, vel adhibendo occultè virtutes rerum, quas Dęmon optimè nouit ad hoc validas; vel turbando imaginationem & phantasiam, ita vt reddat alterum coniugum exosum:

osum: vel prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua & seminatiua; & alijs modis, qui Dæmonibus cogniti, nobis autem occulti.] Legendus super hac materia Paludanus *in 4. sentent. dist.* 34. *q.* 2. *art.* 3. Malleus *malef.* 1. *part. q.* 8.

Quare autem Diabolo potius potestas tribuatur circa vim & actum potentiæ generatiuę quam in alijs actibus, hanc post S. Thomam *in 4. dist.* 34. quidam rationem reddunt, quia corruptio peccati prima per quam homo factus est seruus diaboli, in nos per actum generatiuæ deuenit, ideo maleficij potestas permittitur diabolo à Deo in hoc actu magis, quam in alijs: Sicut in serpentibus magis ostenditur virtus Maleficorum, quàm in alijs animalibus, quia per serpentem diabolus in primis mulierem tentauit. S. Bonauentura *in d.d.* 34. *art.* 2. *q.* 2. *in sol. argument.* clarius, licet ferè in eundē sensum tendat, respondet, quod sicut diabolo permissa est à Deo potestas super serpentes magis, quā super alia animalia, in prioris facti memoriā, vnde plus per incantationes serpētes, quā aues capiuntur: sic quia actus ille scilicet potentiæ generatiuę vitiosus est, & quodammodo fœtens, & vt plurimum coniunguntur homines ad illum actum libidinosè, ideò diabolus plus habet ibi posse, & plus ei permittitur, & hoc probatur exemplo Scripturæ, & auctoritate, quoniam dicitur in Thobia, quod dæmonium nomine Asmodæus virum in lecto interfecit, non in conuiuio. *Sic Bonauentura.* Quid autem loco remedij in hoc casu adhibendum, *in d. cap. Si per Sortiarias* declaratur. Si per Sortiarias, ait canon, & maleficas concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus illa

euenîunt, vt ſpiritu contrito & humiliato Deo & ſacerdoti de omnibus peccatis Confeſsionem faciant, & lachrymis, atque eleemoſynis, orationibus & ieiunijs domino ſatisfaciant, & per exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ diſciplinæ munimina miniſtri Eccleſiæ tales ſanare procurent. *hæc ibi.* Hinc nullo modo licitum eſt accedere maleficum, aut magum pro diſſolutione talis maleficij, vt in hac ſpecie S. Thomas *in d.d.* 34. *q.* 1. *art.* 3. S. Bonauent. *vbi ſupra.* Maior *in ead. d.q.* 2. S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 1. *cap.* 12. §. 3. Turrecremat. *in d. cap. Si per Sortiarias.* Malleus maleficor. *in* 2. *part. & ſecundo princip.* & alij alibi communiter tradunt: Quod etiam verum eſt, ſi maleficus paratus eſſet ad ſoluendum, prout communis & vera ſententia tenet contra Angelum *in verb. Superſtitio.* §. 13. poſt Aureol. *in d. d.* 34. *q.* 2. Allegat etiam Angelus pro ſe *Scot. in ead. d.* qui tamen aliter ſentit, nempe licitum eſſe tollere maleficium ſine maleficio, per remotionem ſignorum, ſi quæ poſuiſſet maleficus in aliquo loco, quæ eſſent pacta & ſymbola infidelis amicitiæ inter magum & Dæmonem. Quod non ſolùm Scotus, ſed etiam Gabriel *in* 2. *diſt.* 8. *q.* 2. *art.* 4. *dub.* 2. Sylueſt. *in ſumma verb. Maleficium, q.* 8. Caieta. & Aurea Armilla *ibidem.* Nauarr. *in Manuali confeſſar. cap.* 11. *num.* 29. & alij alibi fatentur. Ex dictis ſequitur cum maximo animæ periculo maleficium curaſſe aduocando magum, eum, cuius meminit Paulus Grilland. *de Sortilegijs, lib.* 2. *q.* 6. *à num.* 15. & caſum in hunc modum refert. In agro Sabinenſi in quo hæc maleficarum ſecta plurimum inualuit, & de præſenti quoque magna ipſarum copia reperitur. Quidam vir egregius, literatus, & illæſæ condi-
tionis

tionis & famæ, qui in vno ex oppidis illis ortum habuit, licet modò sit senex, quadam die à quinquennio citra mihi retulit, quod ipse dum erat in flore senectutis suæ tempore, quo sponsam duxit ad matrimonium consummandum, opera & ingenio cuiusdam maleficæ mulieris, quam mihi nomine proprio declarauit, maleficiatus fuit, & adeò fortiter apprehensus dicto maleficio fuit, vt vxori ea nocte, & postea per multos dies nullum penitus debitum reddere potuerit, ex quo habebat maximam verecundiam, nunquam cessabat admirari, considerans, quod prius erat perquam validus in simili actu carnalis copulæ, ex quo maximam solitus erat habere delectationem: tunc verò contrà, adeò quod sua misera vxor, eiusq; parentes reclamare cœperũt, primò priuatim putantes, postmodum durante impedimento deuenire ad matrimonij separationem, adeò quod iste spõsus pro dolore ac verecundia, quasi demens & desperatus euaserat: & multos medicos conuocauit, vt liberaretur ab ipsa infirmitate & impedimẽto, & nihil proderant sibi: demum quidam senex ipsum consuluit, vt mitteret in quibusdam montibus altis pro quodam magno & solemni magistro, qui vocabatur magister magnæ experientiæ: qui in veritate erat solemnis magus & maleficus: Qui quamprimum vidit ipsum sponsum, cognouit illius infirmitatem, & breui tempore illum liberare spospondit vna nocte tantùm, & iussit quod dormiret illa nocte cum vxore, & prius exhibuit quoddã poculum, dum volebat ire dormitum, & præmonuit ipsum, eiusque vxorem, ne illa nocte munirent se signo crucis, neque

timerent aliquo pacto, si aliquid ea nocte viderent, vel audirent: quia non poterant sibi nocere. Qui maleficiatus, cupiens multum ab ipso maleficio liberari, omnia ad vnguem seruauit. Quinta autem noctis hora, vel circa, cœpit audire maximos tonitus, pluuias tempestuosas, & fulgura quàm maxima, deinde terræmotus adeò terribiles, quod tota domus quassabatur à ventis terræmotûs: deinde audiuit voce humana quosdam magnos vlulatus & clamores, & auertens oculos, vidit in camera plus quam mille, vt apparebat, ad inuicem certantes, & vnguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnantes, & lacerantes alterius facies & vestimenta tota, inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur quod erat malefica, de qua ipse sponsus multum suspicabatur, ne ab ea pollutus fuisset, quæ vltra omnes maioribus gemitibus & vlulatibus cruciabatur, & crines faciemque suam totam vnguibus lacerauerat, propter quæ ipse maleficiatus dixit, quod aliquantulum pertimuit á principio dubitans, ne quid mali sibi accideret: deinde recordatus de monitionibus magistri assumpsit vires: vxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret: postquam verò ita certauerant per mediam horam, vel circa, ingressus fuit magister in camera prædicta, & erat tunc circa mediam noctem. Ad cuius ingressum omnes illi pugnantes vna cum muliere ipsa statim disparuerunt, & penitus abierunt. Ipsa autem magister accessit ad ipsum maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulum dicendo quod non dubitaret amplius, quia iam liberatus erat: & illinc discessit.

Post

Post cuius discessum maleficiatus sentit paulatim calorem quendam in renibus & lumbis, & ita liberatus vxori debitum reddidit, & postmodum optimam prolem vtriusque sexus cum vxore recepit: & ego quosdam ex suis filijs noui, & allocutus fui cum eius vxore tunc vetula, quæ omnia prædicta ingenuè fassa est, dicens, quod nunquã diebus suis grauiori fuit pulsata timore, quàm nocte illa. *Sic Grilland.* Hic certè curationis modus planè fuit diabolicus, vt apertè colligitur ex omnibus adiunctis. Quomodo autem impotentia coëundi maleficio procurata matrimonium impediat vel non, tractant D. Thomas, Bonauentura, Paludanus, & alij Doctores, cum Magistro, *in 4. d. 34.* & canonum periti *in tit. de frigidis & malefic.* & Summistæ *in verb. Matrimonium*, de impedimentis.

7. Concl. *Malefici auxilio dæmonum possunt morbos inferre, homines suis incantationibus interficere, & pecora occidere.*

Constat in primis ex historia *Iob. 2. ca.* quem percussit vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem. Et in Euangelio *Luc. 13. & Marc. 9.* dæmon reddidit hominem surdum & mutum. Et S. Augustinus *in lib. de diuinat. cap. 6.* testatur sæpè accipere potestatẽ morbos immittendi, & aerem viciando morbidum reddendi. Idem patet *ex L. Multi. C de malefic. & Mathemat.* Multi, (ait lex) magicis artibus vsi elementa turbare, vitas insontium labefactare non dubitant, & manibus accinctis audent ventilare, vt quisq; suos conficiat malis artibus inimicos: hos quoniam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absu-

mat. Efficiunt autem talia malefici siue venefici, causis naturalibus, veneno, intoxicationibus, herbis, alijsque medijs, quæ multis modis norunt præparare, & cautissimè applicare.

Narrant quidam, quod Auerroës Auicennam intoxicauerit, ponendo toxicum super folia libri, quem Auicenna solitus fuerat legere: quantò magis diabolica ars nouit omnia occultissimè adhibere? De huiusmodi herbis, quibus homines solent necare, mentio fit. In *l. 3. §. adiect. & seq. ff. ad legem Corneliā de sicarijs & veneficis*. Eiusmodi sunt cicuta, Salmandria, Aconitum, Pintuocarpus, siue Pytiocampas, Bobustrum, Mandragora & Cantharides. Aliquando inficiunt etiam aërem circumstantem, quem homo respirando attrahit. Aliquando insidiantur dormientibus. Familiare autem est maleficis vetulis, vt infantes & tenellos pueros fascinent. Hoc autem efficitur quandoque, vt Doctores tradunt, ex forti imaginatione hoc modo: fortis imaginatio immutat corporis coniuncti spiritus, & hinc immutatio spirituum maximè fit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt. Oculi autem inficiunt aërem continuum, vsq; ad determinatum spacium: quomodo specula noua & pura ex aspectu mulieris menstruatæ, vt tradit Aristoteles *in lib. de somno & vigilia*, maculis inficiuntur. Sic etiam anima vetulæ vehemētissimè ad maleficium concitata, aspectu venenoso, & noxio corpus tenerum infantis inficit. Contingit etiam ad talem effectum, malignum spiritum ex pacto concurrere, & occultè lædere infantem.

8. Concl. *Magi & malefici possunt multos morbos*

morbos curare, quibus nulla medicorum scientia mederi valet, non tamen omnes.

PRobatur prima pars: quia vtuntur arte Dæmonum, qui præstant naturæ subtilitate, & longa rerum experientia: & multo rectius omnibus medicis norunt rerum naturalium virtutes & causas. Sic Plinius *lib.* 24. *cap.* 17. variarum meminit herbarum, quibus Magi vel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos, vtuntur: quæ quia hominibus sunt ignotæ, & velocissimæ operationis, plurimum admirationis adferunt nescientibus. Ad idem facit ratio S. Thom. *in qq. disp. de potentia q.* 6. *art.* 3. Sicut ars, quæ imitatur naturam, potest quædam, quæ natura nequit efficere: ita dæmones multa facere possunt, quæ & præter humanum ingenium, omnem artem, & solitum naturæ cursum sunt.

Patet etiam secunda pars, quod non possint curare omnes morbos: Quia quicquid possunt in hac arte, hoc efficiunt per applicationem causarum naturalium: sed hæc non possunt curare omnem morbum, maximè senectutis.

Dices: Si Dæmones tantæ sunt subtilitatis in naturalibus, possent ne protrahere vitam hominis ad octingentos, vel nongentos annos, sicut olim homines viuebant? Respondetur, quod non: quia per intemperantiam & ignorantiam hominum natura est valdè corrupta, & morbis infecta: & res naturales, præsertim cùm etiam terra deficiat à prima sua integritate, non sunt tanti vigoris & virtutis, sicut in principio creationis. Statim post rerum creationem, ex diuina dispositione, omnia erant maioris perfectionis complexio

hominum fortior & constantior, ac cœli influentia salubrior. Vide ad hanc materiam Franciscum Victor. *in relect. de arte Magica, in solut. ad* 4. non longè à fine, & Iosephum Angles *in q. de ead. materia, octaua difficultate.*

Non licet magorum vti remedio vel cōsilio in maleficijs tollendis.

9. Concl. *Quamuis Magi & malefici possint multos morbos curare, & maleficia illata sæpè dissoluere, licet non omnia: non est tamen licitum Magos vel maleficos accedere pro dissolutione: & qui contra facit, grauissimè peccat.*

PRobatur Leuit. 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.* & cap. 20. *Anima, quæ declinauerit ad Magos,* &c. *interficiam eam,* & Deut. 18. *&* 26. *q.* 7. *cap.* Non obseruetis: *& in C. de malefic. & mathemat. L. Nullus & L. Nemo.* Et hoc in tantum verum est, quod etiamsi maleficus paratus esset, non esset licitū vti ipsius opera, contra Angelum in verb. *Superstitio.* §. 13. allegantem pro se Aureolum *in* 4. *d.* 34. *qui* putat esse licitum petere dissolutionem à parato: sed communis sententia est in contrarium: S. Thom. *in* 4. *d.* 34. *q.* 1. *art.* 3. S. Bonauent. *ibidem q.* 2. Syluester in *verb. maleficicum. q.* 8. Caietan. & Aurea Armilla *ibidem.* Turrecremata 33. *q.* 1. *super cap. Si per sortiarias.* Martinus Nauarr. *in manuali cap* 11. *num.* 29. Ratio etiam probat. Maleficus communiter non potest tollere, nisi per inuocationem & auxilium Dæmonis. At Dæmonis auxilium inuocare, ex se malum est & nulla circumstantia potest muni[illegible] vt sit bonum. Ergo quisquis petit à malefico, vt faciat id quod sine peccato non potest, peccat: quia sic petens, con-

consentit peccato alterius. Non solùm autèm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. Rom. 1.

Si tamen maleficium adhibitum tale esset, quod sine inuocatione Dæmonis remoueri posset per remotionem signorum aut vnguẽtorum, tunc non esset illicitum procurare ipsius dissolutionem. Licitum autem est maleficia soluere per opera pia & Ecclesiastica, vtpote exorcismos sacramentalia, sacramentorum frequentationem, orationes, ieiunia, aliaque pietatis exercitia, de quibus *in cap. Si per sortiarias.*

10. Concl. *Magi & malefici potestate Dæmonum instructi, possunt tempestates mouere, pluuias, tonitrua, grandinem, pruinam, aliaque meteora producere.*

PRobatur ex historia Iob, Sathanæ procuratione, ignis de cœlo cecidit, & tactas oues, puerosque consumpsit, & iterum: vehemens vẽtus irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens, oppressit liberos. & in Psal. 77. *Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina. Et tradidit grandini iumenta eorum, & possessiones eorum igni. Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, & iram & tribulationem, immissiones per Angelos malos, &c.* Super quæ verba legendus est Augustin. Idem patet *in C. de malefic. & mathemat. L. Multi. Verb. Elementa turbare, & ibidem L. eorum:* cuius verba sunt. Eorum est scientia punienda, & seuerissimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominũ moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse detegũtur. Iob. 1. & 2.

Nullis verò criminationibus implicanda sunt quæsita humanis corporibus remedia, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis & grandinis lapidatione quaterentur, quibus nō cuiusq; salus aut æstimatio læderetur, sed quorum proficit actus, ne diuina munera, & labores hominum sternerentur. *Hæc in d. L.*

Probatur ratione. Omnia meteorologica, vt constat ex libris Aristotelis Meteorologicis generantur in regione aëris ex concursu elementorum & caussarum naturalium. Sed dæmonibus hæc inferiora subiacent quo ad motum localem, Deo permittente: ergò.

11. Concl. *Quæ ex proxima elicitur: Magi & malefici possunt efficere sterilitatem, & rerum necessariarum ad conseruationem humanæ vitæ inopiam.*

PRobatur. Omnia quæ in terra crescunt, & necessaria sunt ad sustentationem hominum, dependent ex motu & influentia corporum cœlestium, & elementorum temperamento. Si igitur elementa turbentur, tempestates ventiq; sine ordine & modo excitentur, necnon grandines & pruina immittantur, quæ agris, vineis, arboribus & frugibus noceant: sequuntur sterilitas & rerum inopia.

12. Concl. *Magi & malefici sæpè transferuntur corporibus verè & realiter de loco ad locum, & ad conuentus suos.*

HAEc Conclusio est contra Ioann. Franciscum Ponzinibium *in lib. de Lamijs, & Excellentia*

lentia vtriusque Iuris, qui habetur in *volum.* 10. Oceani iuris, contra Andream Alciatum *l.* 8. *parergon Iuris. cap.* 22. Martinum Arles *in tract. de superstitionibus.* Vlricum Molitorem *in Dialogis de Pythonicis mulieribus*, & alios quosdam. Communis autem & vera sententia tenet Conclusioné. Sic tradunt Turrecre. *in cap. Episcopi.* 26. *q.* 5. Guilhelm. Parisiens. *vltima parte de Vniuerso: cap.* 21. Malleus *in* 1. & 2. *par.* Bartholomæus Spineus *in q. de strigibus. cap.* 5. & *in Apologia prima contra Ponzinibium.* Francisc. Victoria *in Relect. de arte magica, a nu.* 32. Alfons. Castrens. *lib.* 1. *de iusta hæretic. punitio. à cap* 14. Syluest. *in verb. Hæresis.* 3. *à num.* 6. Card. Caietan. 2. 2. *q.* 95. *super art.* 3. *S. Thom.* Ioseph Angles *in florib. loc. cit. diffic.* 5. Mart. Nauar. *in Manuali cap.* 11. *num.* 38. Paul. Grill. Iurisc. *latißime in lib.* 2. *de Sortilegijs q.* 7. Ioan. Bodinus *lib.* 2. *c.* 4. & hæc est communis sententia, cui contradicere, repugnat Theologiæ, Philosophiæ, & rerum experientiæ certissimæ.

Prob. Concl. Dæmones sunt integri in potentia naturali, sicut boni Angeli, vt probatum est in *Præludio* 8. Sed boni Angeli possunt transferre corpora breuissimo tempore de loco ad locum: ergo & mali. *Assumptam prob.* ex 14. cap. Danielis. *Angelus apprehendit Prophetam Abacuc in vertice capitis, & ex Iudæa breuißimo tempore in Babylonem tulit, & restituit iterum confestim in locum suum,* vt Scriptura loquitur: & Angelus malus, *Matthæi* 4. assumpsit Saluatorem, & statuit supra pinnaculum templi, & in Euangelio Dæmones à Christo expulsi, ex permissione diuina intrauerunt porcos, & eos præcipitarunt in mare. Et antiquissimi probatissimiq; historiarum scriptores prodiderunt, Simonem Magum vehiculo & ope-

& opera Dæmonum in aëre volasse, & ad orationem D. Petri fugatis Dæmonijs, in terram, etiã populo spectante, delapsum, & cruribus iacuisse perfractis. Sic Clemens *lib* 6. *Constitut. Apostol. cap.* 9. Egesipp. *lib.* 3. *de excidio Hierosol. cap.* 2. Arnobius *lib.* 2. *aduersus gentes.* Cyrillus Hyerosl. *catechesi.* 6. Maximus Taurinensis *in serm.* 5. *de natali Apost.* & alij alibi. Et Epiphan. *l.* 1. *contra hæresim* 30. de adolescente magica arte corrupto refert, quod in aquis calidis ad Gardara volauerit, & lat⁹ suum ad fœminæ pulchritudine formæ excellentis, latus affricuit. Illa autem signauit se in nomine Christi, vt quæ Christiana esset: cui neq; necessarium erat delinquere, & inter viros & fœminas lauari. Basilius magus vt testis est S. Gregor. *lib.* 1. *dialog. cap.* 4. repulsus à monasterio à fratribus, iussione sancti viri Equitij, dixit frequenter, se cellam Equitij magicis artibus in aëra suspendisse: nec tamen eius quempiam lædere potuisse. Nec etiam desiderãtur testimonia satis nota & terribilia, quibus declaratur, diabolum sua potestate hominem è medio sustulisse, & in aêrem rapuisse. Cæsarius *d.* 5. *c.* 27. narrat in ciuitate Lubecen. puellam quandam fuisse, cui iuuenis quidam procabatur, secundum quod ei promiserat, fœmina consentiente, cùm Theodoricus Susatiensis se eius concubitu vti sperasset, socius ei illudens, accessit illam. Quo cognito, iratus dixit: Diabolus qui me huc adduxit, poterit me etiam hinc reducere. Mox inuitatus adfuit, hominem rapuit, & in aëra leuauit, & vltra ciuitatem transferens, iuxta ripam cuiusdam lacus incommodè satis deposuit. Ad quem sic ait: Si non quocunq; modo te signasses, modò occidissem te: tenuiter enim

& imper-

&imperfectè in ipso raptu signum sibi crucis impresserat, Dimissus à dæmone tam grauiter cecidit, vt in terra sine sensu iacens, sanguinem vomeret. *Et cap.* 34. aliud inserit satis etiam memorabile in Susatia ciuitate Dioecesis Coloniensis, miles quidam Thyemo nomine habitabat, qui sic totus deditus erat ludo tesserarum, vt non die, nec nocte quiesceret, semper sacculum cum nummis secum portabat, vt non deesset ad ludendum pecunia, ac ita in ludis expeditus & fortunatus erat, vt vix aliquis ab illo sine damno recederet. Nocte quadam Deo iustè in pœnam, ad aliorum exemplum permittente, diabolus domũ eius in specie cuiusdam ludere volentis intrans, saccellumq́ nummis refertum, sub ascella portans, ad tabulam sedit, denarios liberaliter apposuit, tesseras iactauit, & multa acquisuit. Cui cùm prosperè succederet, & militi iam pecunia, quam apponeret defuisset, iratus ait: Nuncquid non diabolus es tu? Et ille: Nunc satis est, appropinquat enim tempus matutinale, oportet nos ire. Tollensq́ illum, per tectum traxit, cuius viscera tegulis retrahentibus miserabiliter excussit, & quid de eius corpore factum sit, vel in quem locum illud proiecerit, vsque hodie ignoratur. Et *in cap.* 56. eiusdem distinctionis. In villa quadam, ait, ante paucos annos, dioecesis Coloniensis, quæ Ambula vocatur, campanarius fuit, & fortè adhuc viuit, votum habens cuiusdam peregrinationis. Hic cum die quadam condixisset cum fœmina quadam villæ suæ, quod manè pariter ituri essent, illa eum rogauit, vt maturius surgeret, & matutinas pulsaret, propter solis feruorem: & promisit. Eadem nocte diabolus ad lectum eius veniens, tetigit

git eum, & ait: Pulſa matutinas, ſicq; diſceſsit, Qui mox ſurgens, & lumen in Eccleſia ardere conſpiciens, cùm ante primum gallicantum eſſe deprehendiſſet, putans quia à prædicta fœmina fuiſſet excitatus, de Eccleſia exiuit volens ei dicere, vt iret dormitum, eò quòd nec tempus eſſet. Quam cùm quæreret, nec inueniret, bouem nigrum contra ſe ſtare vidit, qui lingua emiſſa hominem tetigit, eumque ſuper dorſum ſuum per illam miſit, & per aërem cum illo volitans, ſuper pinnam turris Caſtri quod Iſenburg dicitur depoſuit. Cui cùm diceret: Timeſne aliquid modo? Reſpondit ille: Dei permiſsione huc ductus ſum, nihil contra me poteris, niſi quantum ille permiſerit. Ad quod diabolus: Fac mihi homagium, & ego te deponam, daboq; tibi diuitias multas: quod ſi non feceris, vel fame in hoc loco morieris, vel præcipitio interibis. Cui campanarius ſpem habens in Chriſto, reſpondit: Adiuro te per nomen Ieſu Chriſti ne me lædas, & vt me ſine periculo corporis mei deponas. Mox diabolus illum tollens, in campo iuxta villam Gerißheim, ſatis incõmodè depoſuit. Ante lucem diei in dedicatione Eccleſiæ eiuſdem villæ, diluculò homines ad matutinarum ſolemnia cum faculis properantes, cum hominem in agro, in magno defectu reperiſſet, atq; refocilaſſent, auditis his, quæ ei contingerant, ſatis mirati ſunt. Quarto verò die regreſſus in domum ſuam, ſitum tam locorum, quàm ædificiorum, quæ nunquam aliàs ante viderat, tam plenè omnibus expoſuit, vt de raptu eius nihil dubitaret. His & addere poſſumus aliud recentius relatum à Ioanne Georgio Godelmanno Iuriſ. *in tractat. de magis, veneficis & lamiis, lib.* 1.

lib. 1. cap. 1. num. 8. In Saxonia virgo opulenta formoſo iuueni, ſed tenuioris fortunæ, matrimonium promiſit. Hic quid futurum præuidens, illam prædiuitem, & ſexus ratione mutabilem, fidem vix ſeruaturam eſſe, puellæ reſpondit. Illa contra diris ſe execrari his verbis cæpit, ſi alteri quàm tibi nupſero, tunc diabolus in nuptijs illis me abripiat. Poſt interuallum aliquod illa mutat animum, nubit alteri, priore ſponſo ſpreto, qui eam ſemel atq; iterum promiſsi, diræq; imprecationis admonuit. Sed illa poſthabitis his omnibus, nuptias cum altero ſponſo, relicto priore, celebrat. Ipſo die nuptiali cognatis, amicis & conuiuis hilaribus, ſponſa vigilante conſcientia, redditur triſtior ſolito. Tandem diaboli duo ſub ſpecie duorum equitum, in ædes nuptiales veniunt, excipiuntur, adducuntur menſæ, hiſq; remotis, choreę, vniq; ex his ſponſa honoris cauſſa tanquam péregrino adiungitur, cum qua bis ſaltauit, & tandem eam è conſpectu parentum & amicorum, ſummo cum gemitu & lamentatione, per oſtium, in altum ſuſtulit. Altero die parentes & amici mœſti, ſponſam quærunt, vt delapſam fortè ſepelirent, ſed ecce eidem ſocij occurrũt, veſtes, aurumq; referentes, additis his verbis: non in has res, ſed in ſponſam à Deo nobis fuit poteſtas conceſſa.

Memorabile eſt & illud, quod recenter contigit anno elapſo 1595. in oppidulo Vilmarienſi, Treuirenſis diœceſis. Quædam Margareta, vxor Ioannis Eyſenkopff, ciuis illius loci, peperit infantem, nomine Conradum. Hunc etiam ante & poſt diem purificationis ſæpiſsimè à feſto Aſcenſionis vſque ad Diuiſionis Apoſtolorum ſpiritus

ſpiritus è cunis abſtractum in alium locum tranſtulit. Aliquando in lectum matris collocauit, quandoq; in gradibus cellæ vinariæ abſcondit, nonnunquam in partibus ſuperioribus domus, aut ſecretioribus. Ne tamen puer quid mali pateretur, ſpiritus acceptis pannis etiam clam è cuſtodia parentum ſemper tenero corpuſculo ſuppoſuit. Quadam vice cùm mater lectum in hypocauſto pro puero à ſpiritu accommodatum deſtruxiſſet, manus & facies, vbi nuditatem veſtes non cooperiebant, intumuerunt, & cutem exuerunt. Quandoque etiam ſpiritus puerulum in cunis mouit. Fuit & illud vſitatum, quod infans ſemper ferè fleret, quando à matre in cunis collocabatur: quieſceret autem poſitus à ſpiritu in alio loco. Viſis & cognitis tot moleſtijs & vexationibus ſpiritus Reuerendus Dominus VVilhelmus Lyndener, Decanus Ruralis, & vicepaſtor Vilmarienſis, ſcripto me conſuluit, quid fieri poſsit ad liberandum puerum à moleſtia ſpiritus. Inter reliqua remedia admonui vtendum fore rebus ſacramentalibus & benedictis, quas ſancta mater Eccleſia exorcizat & benedicit ad effugandas & diminuendas Dæmonum poteſtates. Parentes huiuſmodi res adhibuerunt, nec non etiam ad locum ſacrum peregrinationem inſtituerunt, Deumq; precati ſunt. His adhibitis & perfectis aliquo tempore tentatio deſijt. Poſtea autem res benedictæ abſciſſæ repertæ ſunt, & iterum ſpiritus puerum transferre cœpit. Hæc latius ad diligentem inquiſitionem præfati Domini VVilhelmi, Scriba ciuitatis Vilmarienſis in notam recepit, atq; perſcripſit.

Alia adhuc plura adduci poſſent, ad demonſtrati-

ſtrationem realis translationis, ſed hæc ſufficiant, deinceps etiam maleficorum & ſagarum certiſſima experimenta in vlteriorem confirmationem adiungentur. Cæterum translatio corporis de loco ad locum virtute diabolica effecta, etſi breuiſsimo tempore fiat, non tamen fit in inſtanti: cùm id repugnet motori finitæ virtutis. Celeriter autem talis motus peragitur propter maximam virtutem & fortitudinem dæmonis: quandoquidem quanto maior eſt potentia mouentis, tanto celerior ac velocior eſt motus, vt rerum experientia & philoſophia atteſtantur. Nunc veritas Concluſionis latius confirmanda eſt varijs experimentis, de quorum veritate minimè dubitandum eſt.

Multi vtriuſque ſexus viri, mulieres, pueri & puellæ confitentur id verum eſſe. Imò quandoque deferuntur à Dæmonibus ad curſum: & quia vel nomen Ieſus ex improuiſo nominant, vel ſigno crucis ſe muniunt, vel aliud ſignum Chriſtiani præſtant, alijs diſparentibus, pedeſtris ordinis fiunt in redeundo, qui ferebantur à Diabolo in adeundo conuentum: quandoque cadunt ex arboribus in terram, & membra collidunt: quandoque, quia leges Diaboli transgrediuntur, miſerè vel à Diabolo tractantur, vel à socijs percutiuntur. Quoniam in priori æditione ſpem dedi me experientijs data meliori occaſione vberius Concluſionem probaturum, id nunc præſtare decreui: in primis aliena, dein de noſtra inſeram. Paulus Grillandus Iuriſconſultus Italus, *in lib. 2. de Sortilegiis*. refert cum alijs experimentis, quod nec dum, inquit, decem elapſi ſunt anni quod mulier quædam iuuencula, infra 16.

annum ætatis suæ existens, adhuc virgo, Sabinensis Diœcesis, ex altero tamen oppido oriunda, à quadam alia malefica seducta, & ad ludum ducta fuerit, vt profiteretur illã sectam, & præmonita ne signo crucis se muniret in loco congregationis, accesserunt, iuuencula videns maximam virorum & mulierum multitudinem, & principem ipsum Sathanam in solio maiestatis superbè sedentem, & ornamentis auratis, & purpuratis vestibus decoratum, vehementer obstupuit, & cùm esset simplex, incauta, immemor præmissæ admonitionis, stupefacta & admirata rerum magnificentiam & statum, signo crucis se muniuit, dicendo: Iesu benedetto, che cosa è questa? id est, Iesu benedicte, quæ res est ista? Nec dum verba protulerat, statim cuncta euanuêre, & omnibus luminaribus penitus extinctis, sola misera in maximis tenebris remansit, & maximo terrore affecta, penè mortua est. Recordata nominis Iesu & B. Virginis Mariæ, deuotissimis precibus se illis commendauit, & vouit castitatem, si incolumis euaderet. Quidam senex rusticus vnà cum filia & asello transibat locum, vbi puella erat, & plurimùm de sorte sua lamentabatur. Qui senex audito gemitu accessit, dicens, filia mea quid facis hic sola tempore nocturno? quam videns nudam magis obstupuit. Virgo pudore confusa lachrymans & suspiria trahens, viro se commendauit, vt illam duceret secum ad domum suam, quæ non multum distabat. In itinere totam facti seriem narrauit. Quibus auditis senex obstupuit, & cùm intellexisset de patria & parentibus virginis, decreuit parentes certiores reddere, & puellam restituere, Retinuit

tinuit eam domi suæ duobus aut tribus diebus, & vxor viri eam beneuolè tractauit. Post tridu-um senex iuuenculam asello suo impositam, re-duxit ad patriam, & parentibus restituit: Qui existimabant puellam raptam, vel à milite, vel alio nequam nocturno tempore. Senex benignis-simè, vt decebat, à parentibus puellæ susceptus & tractatus, & tandem dimissus cum muneribus. Puella quæ dono Dei, & intercessione B. Virgi-nis periculum euaserat, votum adimplere decre-uit, & ingressa est monasteriū S. Francisci, assum-ptoq; habitu, professionem fecit, consentientibus parentibus, & castissimè vixit. Maleficam verò, quæ filiam ad illum locum conuentus duxerat, denunciârunt curiæ, & re comperta, publicè fuit igne combusta. Aliud quod etiam in Italia conti-git, narrat Bartholomæus Spineus *in q. de strigi-bus cap.* 18. Quidam, inquit, Andreas Magnanus Bergomensis, habitator Ferrariæ, hac hyeme mi-hi narrauit, quod à quodam suo affine Venetijs commorante cognouit, hoc quod contigit supe-rioribus annis, quandam puellam, quæ cum ma-tre Bergomi morabatur, inuentam fuisse nocte Venetijs in thalamo sui affinis: quam manè re-pertam nudam, recognitamq;, quia consobrina erat, cùm interrogassent, quomodo illuc venisset, aut ibi esset, & quare? Plorans illa, postquam vestita ab illis fuit, hæc narrauit. Hac nocte cum in lecto vigilarem, vidi matrem meam, quæ me dormire putabat, surgentem de lecto, & exutam camisia, se quodam vnguento, quod ex vasculo assumpsit, de lateribus extracto, perungentem corpus. Et statim assumpto baculo quodam ibi præparato, in modum equitantis ascendens,

extra fenestram deportata est, & á me nequaquam ex tunc ibi visa. Cumque ipsa quoque de lecto surgens, meum vt mater fecerat, perunxissem corpus, extra fenestram educta statim in hunc locum deportata sum, vbi matrem puero huic insidiantem vidi. Ex quo ego territa, cum matrem etiam ob meum aduentum conturbatam vidissem, & comminantem, nomen Domini Iesu & B. Virginis inuocaui, & ex tunc matrem non vidi, & ego hîc nuda solaque remansi. His auditis à puella, omnia hæc affinis scripsit Inquisitori Bergomensi, à quo mater capta, & tormentis exposita, cuncta confessa est, & addidit se à Dæmone plus quàm quinquagesies deportatam, vt puerum illum prædicti affinis occideret, sed tamen nunquam præualuisse, eo quod semper puerum signo crucis, & sanctis orationibus parentum munitum inuenerit. Haud dissimilia refert Bodinus *lib.* 2. *cap.* 4. in Gallia contigisse, & inter alia de Lochiana Saga. Vir enim quidam tenuis, cum vxorem interdum abesse noctu perciperet, bonamque noctis partem emanere: præterea dicentem se aut ad deonerandum aluum egredi, aut ad lauandum cum vicina sua, aliquoties falsi euicisset, suspicionem concepit de perfida eius libidine, & necem interminatus est, nisi locum quo proficiscebatur, indicaret. Illa sibi à periculo metuens, rem vt erat confessa est, atq; vt explores, & videas hæc ita se habere, si volueris, eodem deuenies. Tunc tradidit ei vnguentũ, quo se vterque inunxerunt, & pronunciatis aliquot vocibus, Diabolus eos Lochijs in Arenarias Burdegalenses magno spacio distantes exportauit. Videns itaque vir se in ignota Magorum & Dæmonum

monum humana ſpecie, aſpectus tamen horrifici, frequentia verſari, dicere cepit: Deus mi vbinam ſumus? hoc dicto, repentè cætus diſparuit. Ille verò cernens nuditatem ſui corporis, oberrauit per agros, donec manè ruſticos inuenit, qui ipſum in viam deduxerunt. Reuerſus Lochias ad Quæſtorem rerum capitalium recta via contendit, qui audita probè hiſtoria fœminam prehendi iuſsit: Illa verò minutatim omnia confeſſa eſt, & vltrò agnouit peccatum. Aliud refert, quod cuidam nobili viro ad Melodunum accidit, qui Molitoris verbis & propria curioſitate ductus, cætum maleficorum adijt, ſed quoniam perhorreſcebat metu, quamuis non inuocaret Deum, Diabolus maxima voce inclamauit, quiſnam hîc metuit? Sic volenti nobili viro diſcedere, cætus abſceſsit. Nobilis reuerſus maleficum indicare ſtatuerat, ſed ille admonitus, fuga ſibi conſuluit. Et de Lugdunenſi potenti muliere narrat, quo nocte ſurgens lucem accendit, & arrepta pyxide ſe inunxit, & poſt voces aliquot elata eſt: hos ritus obſeruans mœchus, qui cum ea cubuerat, lucernam capit, perueſtigat vndiq;, & ea non inuenta, cùm pyxidem vnguenti reperiſſet, curioſo animo exploraturus virtutem vnguenti, fecit prout mulier ſe habuerat, ſtatim elatus comperit ſe cum Magorum cætu eſſe in agro Lotharingiæ, & conſternatus eſt: Sed cùm primum Dei opem implorauit, euanuit totus cætus. Ipſe verò Lugdunum reuerſus pedibus, maleficam accuſauit, quæ confeſſa rem totam, igne perijt. Multa quæ in Germania contigerunt, habet Malleus maleficarũ, ſed ex noſtris quæ recentiſsima & notiſsima ſunt, placet aliqua adiungere. *Anno Domini* 1589. 22.

Septemb. quidam Villicus nomine Michaël, de pago Longen, ſub iuriſdictione Reuerendiſs. Domini noſtri Archiepiſcopi Treuirenſis, in præfectura Pfaltzel extremum ſupplicium pertulit, qui inter reliquos articulos confeſſus eſt, quod circa diem natalem Chriſti tunc præteritam, ad locum Congregationis cis Moſellam, ad crucem propè pagum Lonckwich/ deportatus fuerit, & cùm ad dictum locum tardius veniſſet, congregatio abſoluta extitit, tunc tacitè dixit . Domine Deus, iam factum eſt, tunc in eodem morali temporis puncto cecidit in terram planam: & circa horam vndecimam noctis verſus Moſellam ſe contulit, accepta ſcapha traiecit, domum rediens, ad lectum ſe recepit. *Hoc anno* 1591. 4. *die menſis Maij*, in quo adhuc verſamur, etiam in præfectura Palatiolenſi igne vitam finiuit quidam Martinus de Corlingen, qui inter alia confeſſus eſt, quod bis à curſu & conuentu, qui fuerat prope pagum dictum Pellingen, rediens, ceciderit inter frutices, eò quòd dixiſſet. O Deus, quomodo huc appulimus? Idem confeſſus eſt quid ſatis memorabile, quod videlicet illo anno ſuperiori, quando maxima fuit annonæ in his partibus penuria, & ſi bene recolo, contigit talis caritas. *Anno Domini* 1584. in vere Treuiris emerit duas menſuras ſiliginis, quas noſtrates viercellas nominant, & quia edictum Ciuitatis publicatum extitit, ne frumenta dimitterentur extra ciuitatem, propter ciuium neceſsitatem, commodè exportare non potuit, Dæmon ipſum prope pórtam ciuitatis dictam antiquam, in loco iuxta muros, vbi aliquando fuit capella Sanctiſsimæ Trinitati ſacra, cum ſacco frumenti in aërem ſuſtulit, & trans murum & foſſa-

fossata deposuit, deinde cum frumento domum abijt.

Hîc dubium esse possit, quis saccum frumenti tulerit? Responsio digna data est in simili Domino Henrico Huiltzbach, Iuris Doctori, prætori huius Ciuitatis Treuirensis, qui cùm ante paucos annos coram alijs maleficum doctum examinaret super articulis, de quo præcesserant testimonia, quod in congregatione in sella sedisset, exactius rem cognoscere desiderans, interrogauit, quis sedem attulisset? Examinatus molestè tam studiosam interrogationem ferens, respondit, quod principium peteret, addens: qui me deportauit, nunquid potuit & sedem deferre? Sic in proposito, qui hominem transtulit, saccum cum frumento simul portauit. Sicut idem Angelus qui Abacuc Prophetam ex Iudæa in Babylonem portauit, simul etiam pulmentum pro prandio Danielis transtulit. *Anno Domini* 1586. 13. *Augusti*, quædam malefica nomine Gertrudis, de oppidulo Erangh, cum alijs incinerata est, quæ cùm quadam vice ad cœtum, qui tunc congregandus in Hetzenroderheidt/ portaretur à Diabolo sub forma hirci, Deum nominauit nescio qua occasione, & sic hircus eam in frutices & spinas deiecit, ita quod valdè malè se læserit. Altera die domum rediens, vicinis dixit, quod supplicatum iuisset ad B. Virginem in Clusam Euerhardi. Adhuc vnum ex processu Meisenbeins Annæ/ annotandum. Hæc cùm Coloniæ ageret, quadam vice vecta hirco cum Amasio redijt ad solitum cætum in Hetzenroderheydt/ est enim hic locus nominatissimus apud maleficos & sagas, generales conuentus vt plurimum nostra-

tes ibidem celebrant, finito cætu siue concilio, incidit in contentionem ratione quorundam bonorum cum propria filia, eamque verberauit in præsentia filij, vt non solum mater, sed etiam filius & filia deposuerunt. Plurima similia facta adferre possem, sed hæc sufficiant: abundant enim his nostrorum iudicum acta & processus, & res tam clara est, vt nemo negare possit, nisi solem de mundo tollere audeat: Hîc respondendum vni argumento Francisci Ponzinibij, quod quidam maleficorum aduocati Achilleum putant, cùm ne quidem Tersitis sit. Confessio debet continere verum & possibile, per Glossam, Baldum, & alios *in l. 1. C. de Con. & Glos. in cap. fin. de Confess. in 6. ff. ad legem Aquil. l. Inde Neratius. §. fin.* Sed ista quæ confitentur de delatione reali, respuunt ius & natura: ergo non sequitur: istæ mulieres sic confitentur, ergo sic est. Nam Confessio longè distat ab actu: & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impossibile. Ad hoc argumentum facilis est responsio. Si quid probaret, argueret cõtra Scripturam, quod ea quę de delatione Abacuc, Christi Saluatoris, & Philippi, quem Spiritus Domini rapuit, & inuentus est in Azoto, Scriptura narrat, essent falsa, & contra naturam & phantastica. Quia si impossibilis & falsa est confessio, quod Dęmon hominem possit per aërem deferre, & deficit in suis principijs: impossibiles sunt etiam dictæ translationes. Quia sicut data possibilitate in vno, per consequens datur in omnibus alijs, quæ sunt eiusdem ponderis & magnitudinis, vt S. Thomas argumentatur, *in cap. 4. Matth.* Ita posita impossibilitate in vno, sequitur impossibilitas

tas in omnibus alijs eiusdem ponderis ac rationis. Præterea si translatio realis deficit in suis principijs, & repugnat naturæ: aut id contingit ex parte mobilis, aut mouentis, aut vtriusque simul. Non ex parte mobilis, homo enim est corpus, quod moueri potest tam motu naturali, quàm violento, vt omnibus sensu prædictis manifestissimum est. Non ex parte mouentis: quia mouens est fortissimus, & non est creatura super terram, quę ei comparari possit. Non ex parte vtriusq; vtpote quia non possit esse contactus debitus inter agens & patiēs, qui requiritur ad actionem & passionē, cùm homo sit corpore affectus, Dęmon verò spiritualis creatura: hoc, inquā, non impedit. Nam anima mouet suum corpus, & Dæmon etiam corpus assumptum. Si quis dicat: Deus non permittit, frustra hoc dicitur. Quæ enim fieri & facta cognoscimus, nec principijs naturę, aut Theologiæ repugnant, ea Deum permitere dubitare non debemus. Scimus enim quod nihil facere possumus sine permissione diuina, nec aliter inuestigamus, an Deus permittat, nisi quia similia facta & fieri experimur. Argumentum nunc mutatis mutandis retorquetur. Confessio debet esse vera & possibilis. Sed Confessio maleficorū & sagarum est vera & possibilis, ergo fidem meretur.

Maior probatur ex legibus & iuribus à Ponzinibio allegatis: assumptum constat ex dictis. Quicquid Theologiæ conuenit, nec naturę principijs repugnat, & de facto contigit: verum est & possibile, sequitur ergo optimè. Viri & mulieres confitentur delationem realem: ergo sic est, si argumentum rectè intelligatur. Non enim Confessio facit verum & possibile, quod ex rei

natura eiusq; principijs fieri nequit, vt argumentum in oppositū prẹsupponit. Sed confessio prodit verum, quod in facto contigit, res enim non accipit veritatem à confeßione, sed à propria entitate & existentia. Quis enim tam ignarus, qui non nouerit confeßionem distare ab actu. Si quis confiteatur & affirmet chimeram esse, non ideò, quia ignarus id confitetur, chimera est. Confeßio ergò vera est, quando est conformitas siue adæquatio rei & principiorum in ordine ad intellectum: quod est in confeßione maleficorum de reali delatione. Imò etiam Textus *in Cod. Theodosiano L. fin. de malefic. & mathemat.* videtur mentionem facere congregationum magicarum siue maleficarum. Sic enim ait. Ne quis deinceps nocturnis temporibus, aut nefarias preces, aut magicos apparatus, aut sacrificia funesta celebrare conetur, detectum enim & conuictum competenti animaduersione mactari perenni auctoritate censemus. Quid enim aliud nostri malefici faciunt? habent magicos apparatus, nocturnis horis conueniunt, Dæmoni obsequium præstant, Deum inhonorant, & conspirant contra Christum & exercitium eius. Dicet quispiam: aliquando experientia compertum, quod quando mulieres dicebantur in cursu fuisse, domi remanserint, nec loco se dimouerint. Huic dubitationi satisfaciet sequens conclusio. Certum est enim, quod aliquando non sunt realiter in cursu & congregatione, sed tantum repræsentatiuè: tamen tunc consensum Diabolo præbuerunt in repræsentationem: vt proprijs eorum confeßionibus didicimus.

Ex dicta Conclusione elicitur, secundum commu-

communem ſententiam, hanc trãslationem fieri virtute Diaboli, nec vllam virtutem habere vnguenta, herbas, baculos, aliaque corporalia, quæ adhibentur, ſed ſigna tantum eſſe.

Dicet hîc fortaſſe aliquis: compertum experientia quandoque eſt, alios experimenti gratia animaduertiſſe vxores ſe vnxiſſe, qui etiam idem præſtiterunt, & ſecuti ſunt: ergò aliqua virtus ex rei natura ineſt vnguentis. *Reſpondeo*: hoc non probat aliquam virtutem vnguentis ineſſe, ſed tales ex aliqua infidelitate, & quaſi fiducia implicitè in Dæmonem habita id tentaſſe, & ita opera Diaboli talem trãslationem effectam. Si quis autem forti fide inſtructus, in confuſionem diabolicæ machinationis, ad docendum & confortandum alios nihil virtutis ineſſe huiuſmodi naturalibus, ad tales effectus vtatur, procul dubio nulla translatio ſequeretur. Proximæ concluſioni obſtare videtur *cap. Epiſcopo.* 26. *q.* 5. ſed huic reſpondebitur infrà in fine tractatus, in ſolutione argumentorum.

13. Concl. *Non ſemper corporaliter feruntur ad conuentus, ſed quandoque fiunt illuſiones in imaginatione & phantaſia.*

IN hac Concluſione non eſt Controuerſia. Quando tamen fit illuſio, maleficorum accedit conſenſus, quia vt declaratum *in præludijs* 3. 4. & 5. ad maleficia requiruntur coniunctim Dæmonis poteſtas, & peruerſa malefici voluntas. Per conſenſum autem intelligo, tam implicitum, quàm explicitum voluntatis actum. Et, ſi per impoſsibile, ita Deo permittente, ſenſum tam exteriorem quàm interiorem ſomno ſupprimeret

primeret Dæmon, vt intellectus non aduerteret, & voluntatis consensus, qui præsupponit intellectus dijudicantis actum, non accederet, vt accidit in phreneticis & somniantibus: homo non peccaret: quia peccatum ex sua natura voluntarium esse debet, vel in se, vel in sua caussa: & sic Diabolus in huiusmodi actibus non assequeretur suum intentum.

SECVNDVM MEMBRVM QVÆSTIONIS PROPOSITÆ.

An fides maleficorũ confessioni contra socios & participes criminis sit habenda, & quanta, in ordine ad torturam?

NON desunt authores, qui nullam virtutem tribuunt denunciationibus, idq; magna cum iniuria diuini numinis, pernicie animarum, & euidenti reipublicæ detrimento: quorum auctorum princeps esse videtur Ioannes Franciscus Ponzinibius *in tract. de Lamijs, & excell. vtriusq; Iuris.* Quare hanc quæstionẽ ab aliquibus breuiter narratã, à nemine autem ex proposito pertractatam, diuina assistente gratia, elucidabimus & resoluemus per conclusiones hoc ordine. In primis, paucis præmissis, veritas conclusionibus claris proponetur: Deinde argumenta soluentur, & per processum dubijs occurrentibus respondebitur.

Ordo sequentis tractatus.

Pro introductione quæstionis aduertendum est, Iuris vtriusque certissimum ac firmissimum esse decretum, vt de se confessi, super aliorũ conscien-

ſcientijs non interrogentur, vt patet in iure canonico, *c.*1.*de confeßis*, *& c. Veniens* 1.*de teſt.* *&* 15.*q.*3.*cap. Nemini*: & in Ciuili, C.*de accuſ.l.fin.his verbis in medio l.* Nemo tamen ſibi blandiatur obiectu cuiuslibet criminis de ſe in quæſt. confeſſus, veniam ſperans, propter flagitia adiuncti, vel per communionem criminis conſortium perſonæ ſuperioris optans, aut inimici ſupplicio in ipſa ſupremorum ſuorum ſorte ſociandus: aut eripi ſe poſſe confidens, aut ſtudio, priuilegio nominati: Cum veteris iuris authoritas, de ſe confeſſos, nec interrogari quidem de aliorum conſcientia ſinat. Nemo igitur de proprio crimine confitentem ſuper conſcientia aliena ſcrutetur. *Hæc lex.*

Ex quibus omnibus regula ſumitur: Nulli de ſe confeſſo ſuper aliorum crimine creditur. Et ratio reddi poteſt, quia talis perſona eſt infamis, vilis & ſuſpecta ex confeſsione proprij criminis. Quod argumentum in noſtra materia imperiti maleficorum aduocati multum ſolent vrgere, quamuis infirmū admodum & fragile ſit ad propoſitum, vt in ſequentibus manifeſtabitur. Cùm autem, vt Grammatici loquuntur, nulla regula tam firma ſit, quæ non patiatur exceptionem, crimen læſæ maieſtatis excipitur, & cum ob paritatem ſiue identitatem rationis lex ad ſimilem caſum extendatur, cum crimine læſæ maieſtatis alia adhuc excipiuntur, ſecundum canonum & legum diſpoſitionem, vt videre eſt in Gloſſa communiter recepta *in cap.* 1. *de Confeßis.* *& L. fin.* C. *de accuſationibus* *&* *L. Quoniam liberi*, C. *de teſtib.* *&* *Doctorib. in eiſdem locis.* Sunt autem hæc excepta, in quib⁹ ſocius de ſocio interrogandus eſt; Latrocinij crimen. *ff. de cuſtod. & exhibit. reorum L.D. Adrianus.* *Caſus excepti à regula conf. ſſorum de ſe.*

D. Adrianus. & C. de feriis. L. penultima. falsæ moneta. *L. fin. C. de falsis monetis.* Proditionis, *L. penult. & fin. C. ad legem Iuliam Maiestat.* Coniurationis, *cap. fin. de testib. cog.* Maleficij siue strigum. *C. de malefic. & math. L. fin.* crimen lęsę maiestatis diuinę, id est, hęresis. *cap. in fidei fauorem. lib. 6. de hæreticis.* Alij alios casus exceptos colligunt, de quibus videndi Doctores in practicis criminalibus. Prædicti autem expressi sunt in iuribus allegatis. Theologi autem sub prædicta exceptione generaliter videntur comprehendere omnia crimina, quæ tendunt in perniciem & damnum siue spirituale siue temporale reipublicæ quando crimina non sunt correcta, sed in futurum pendent.

Dubium hic esse potest, An in furto socius de socio possit interrogari, & an annumerandum sit furtum casibus exceptis. Bartolus *in L. Repeti. ff. de quæstionibus*; sic videtur sentire: Ab eius tamen sententia communiter Doctores recedunt, licet in praxi in Italia & alibi, vbi furta frequentantur, multi iudices eam sequantur: hanc tamen consuetudinem iuri communi non conuenire certum est. Nam furtum non excipitur à lege, & vbi lex non excipit & ratio dissuadet, excipere non debemus. *Gloss. in L. fin. de accusat.* Salycet. *ibidem.* Stephan. Bertrand. *vol 3. cons.* 268. Hyppol. Marsil. *in consiliis criminalibus, consil.* 22. *num.* 13. Iacobus Menochius *lib 2. pe arbitrariis Iudicum quæstion. casu* 474. *à num.* 20. Quare de fure non habet locum doctrina Bartoli, nisi velimus loqui in furto occulto, propter difficultatem probationis, vt sentire videtur Alexand. *in cons.* 69. *lib.* 2. *citatus à Menochio loco citato.* Vel de furto ita circumstantijs aggrauato quod meritò præsumi possit

sine

ſine ſocijs non eſſe perpetratum: tunc enim locum haberet regula Salyceti *in L.fin.Cod.de accuſat.* qua tradit generaliter Confeſſum proprium crimen poſſe interrogari de ſocijs, quando præſumptio legitima dictat eum habere ſocios: alias ſtandum eſt iuri communi: quia regulæ ſtandum, donec de fallentia oſtendatur, & exceptio probetur, ſecundum Gloſſ.receptam in *L.omnis diffinitio.ff.de regulis iuris.* Decium *in lib.1.eod.tit. Bart.in L.1. Si quis vocatus non ierit.*

Præterea obſeruandum, maximam eſſe differentiam inter crimina excepta, & non excepta, quia Iudex ſi interroget reum de ſe confeſſum, in caſibus non exceptis, contra dictam Regulam, peccat mortaliter, & reus non tenetur reſpondere veritatem dicendo, ſed poteſt ęquiuocè loquendo ſubterfugere, modò tamen mendacio non vtatur: vel ſi quid confiteatur contra alios, eis non præiudicat. In exceptis verò criminibus, Iudex, ſub peccato mortali, obligatur de ſe confeſſum, de ſocijs interrogare, & reus ſi quos ſcit, in conſcientia tenetur denunciare, ſi non ſint correcta crimina, ſed probabiliter præſumit in futurum pendere: vt optimè tradunt Dom. Sot. *in lib. de tegendo & deteg.ſecretum, memb. 3. q. 6. & lib.6.de iuſtit.& iure.q.6. art.2.circa medium.* Cardin. Caiet.*tom. 1. tract. 31. 17. reſponſ. 5. ad patrem Cherubinum de Florentia, & in 2. 2. S. Thom. q. 70. art. 1.* Alfonſ.Caſtr. *lib.2.de iuſta hæret.punit.cap.25.* Ioſep. Angl. *in floribus Theolog. q. 2. part. in 4. ſent. in q. de correctione fraterna.* Mart. Nauarr. *in manuali Confeſ.c.18.à num.58.*& ante hos omnes S.Thom.2.2.*q.70.art.1.ad 2. his verbis* ait, quod quis ea, quæ per confeſsionē nouit in ſecreto, nullo modo poteſt prode-

Criminum exceptorũ, & non exceptorum differentia.

prodere. Circa ea verò, ait, quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguendum est. Quandoque enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur: puta si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritualẽ, vel corporalẽ, vel in graue damnũ alicuiꝰ personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificãdo vel denunciando, & contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum (intellige aliter extra confessionem sacramentalem accepta) ex quibus manifestum est, hanc esse S. Doctoris sententiam.

Dubium. Quæ est ratio, cur Iudex teneatur Reum de se confessum interrogare de socijs in exceptis, & non alijs, & reus tenetur etiam non interrogatus, denunciare? DD. communiter ponunt prædictam differentiam: non tamen fundamentalem assignant rationem, quam pro sua singulari eruditione attingit Mart. Nauarr. *in Rubrica Relect. ca. Nouit. de Iudiciis num.* 92. *& in cap. Sacerdos. de pœniten, distin.* 6. *nu.* 24. In casibus non exceptis si Iudex interroget reum, peccat contra octauum Decalogi præceptum, quo prohibetur ne quis det iniustam causam infamiæ proximi. Ita hæc lex naturalis est de non infamando, qua lege etiam Reus, contra iuris ordinem interrogatus, tenetur celare occultum peccatorem. At in criminibus exceptis, quando agitur de impediendo damna spiritualia, vel temporalia reipublicæ, quæ in futurum pendent, alia lex naturalis accedit, qua etiam priuati tenentur aliorum mortem & pericula, si possunt, præcauere & vitare, iuxta illud Prouerb. 24. *Eripe illos, qui ducuntur ad mortem:*

quæ

quæ fortior est illa de non infamando occultum. Concurrentibus autem duabus naturæ legibus, contraria in casu aliquo dictantibus, standum est fortiori: quia fortius vinculum fortiori modo ligat. Fortior autem est lex de seruanda alicuius spirituali, vel temporali vita, quam de conseruanda fama: Quia præstantiora sunt bona corporis & vitæ, bonis famæ & fortunæ. Prohibetur ergo Iudex octauo Decalogi præcepto, in non exceptis Reum interrogare, & obligatur in exceptis lege naturali fortiori inquirere de consortibus, & reus eodem præcepto denunciare.

Difficultas *hic moueri potest. An Pater filium suum aut filiam teneatur denunciare, quem aut quam cognoscit sequi maleficarum sectam: aut contra filius, aut filia matrem, aut patrem?*

PRo parte negatiua videtur facere, quod pœna scientis, & non reuelantis crimen læsæ maiestatis non habet locum in patre ratione filij. Si pater sciat filium moliri crimen læsæ maiestatis, si non reuelet, non punitur, de iure ciuili & in foro exteriori: ne videatur filium offerre ad supplicium. *L. Miles, §. Desertorem. ff. de re militari.* Salycet. *in L. propter insidias C. Qui accusare non possunt.* Ioannes de Anania *in cap. fin. de his, qui filios occidunt.* Decius *in cap. 1. de offic. delegati numer. 7.* Alexand. *in L. Vtrum. ff. ad L. Pompeiam de parricid.* Bertachin. *in Repertorio iuris, verbo, Reuelans*: & alij alibi. Ante omnia præsupponendum, quòd in hæresi filius potest patris hæresin denunciare, si verisimiliter cognoscat patrem non corrigi admoniti-

nitione priuata, vt est text. in cap. Literas, de præsumpt. & sequitur ibidem communis opinio. Quod de hæresi dicitur, idem statuimus de hoc maleficorum crimine: Quia ad hæresin refertur, & non minus, quam hæresis, imò magis, cæteris paribus, communi saluti obest. *Respondetur* nunc: Pater aut mater si sciat filium, aut filiam hæresi laborare, aut crimine maleficorum, si non sciat emendatos, aut admonitione priuata corrigendos, si alij non sint, qui denuncient, tenetur denunciare. Nauarr. *in Manuali confess. cap.* 25. *numero* 50. & *in comm. cap. Inter verba.* 11. *q.* 3. *concl.* 6. Alexand. Halen. 3. *part.* 4. *præcepto. q.* 33. Alfonsus Castrens. *lib.* 2. *de iust. hæret. pun. cap.* 26. & alij, quos citat & sequitur Iosephus Mascardus *de probationibus, volum.* 2. *conclus.* 857. *num.* 18. Quia etsi Pater filium, aut mater filiam, vel contrà, teneatur amare quantum ad vitam, plus tamen secundum ordinem charitatis tenetur consulere saluti animæ, vt ad suam reducatur viam, quia anima pretiosior est corpore. Adhæc bonum commune reipub. est præferendum priuato. Certum etiam est, quando Pater filium, aut filiam denunciat in tali crimine: vel filia patrem, matrem, aut sororem, quod ei facilè credendum, & maxima præsumptio est de veritate *ex d. cap. Literas*, & communi sententia ibidem. Et talium testimonium tanto firmius, quanto à suspitione odij longiùs absunt. Non est tamen valde humanum, si iudices inquisitione aut tortura, nimis dure exquirant à parentibus contra filios, aut filias, vel contrà: magna est enim vis sanguinis, & naturalis reuerentia horrorem quasi incutit. Quæ caussa facit, quod Doctores iuris citati excusent in foro ciuili pa-

trem

trem ſcientem & non reuelantem crimen læſæ maieſtatis in filio.

Aliud hic occurrit *dubium* ſoluendum. An reus, qui confeſſus eſt crimen, de quo contra eum adſunt indicia, poſsit interrogari de alijs delictis, de quibus contra eum non ſunt indicia: exempli gratia, aliquis ſufficientibus indicijs repertus eſt fur, & hoc confeſſus, an poſsit interrogari de adulterio aut latrocinio, de quibus nulla ſunt legitima indicia. De iure ſecundum omnes non poteſt interrogari, vt docet optimè Iulius Clarus *lib. 5. §. fin. practicæ criminalis, q. 64. verſ.* Succeſsiuè quæro. & Hyppol. Marſi. *in L. Repeti. ff. de quæſtionibus* Mart. Nauar. *in Rubrica cap. Nouit, de Iudicijs à num. 62.* Sed cùm contrarium in multis locis ſeruetur, vt dicunt Angelus *in tract. de malefic. in verb. Fama publica*, Candinus, *in tract. de malefic. in tit. de quæſtionib. num. 19.* Franciſc. Brunus *in tract. de indicijs & tortura*, & alij multi, quos refert Clarus *loc. cit.* An hæc conſuetudo ſit bona, meritò dubitatur. Hanc conſuetudinem & praxim tanquam malam aliqui reprehendunt: inter quos Nauar. *loc. cit.* & Caietanus 2. 2. *q. 69. art. 1.* quoniam cum apertè ſit contra ius, ſtandum eſt regulæ iuris, quando non probatur exceptio: & eſt contra ius diuinum quod aliquis iniuſtè det alteri cauſam ſe infamandi: ad quod nulla lege tenetur.

Quando autem vnum crimen eſt præparatorium ad aliud, vel conſequens, aut annexum: tunc Iudex poteſt interrogare, vt Nauarrus *loco citato numero 64.* tradit. Peccant igitur grauiter Iudices, qui contra ius ſic interrogant: cum ſit contra legem naturalem & diuinam: de quib. ibid. latiùs

in num. 56. & potiùs contrarium facere est corruptela, quam consuetudo. Ex his patet, contra diuinum præceptum & iustitiam facere illos iudices, qui reum crimen confessum, de quo indicia procedebant, cogunt tormentis & minis fateri alia, de quibus nulla adsunt indicia, & quasi totius vitę suæ generalem subire confessionem: hoc nō iudicis, qui iustè iudicare debet, sed Tyranni officium est. His præmissis pro resolutione sit.

1. Concl. *Maleficis de se confeßis credendum est contra participes criminis.*

PRobatur Conclusio rationibus. *Prima ratio:* Maleficus de socijs interrogatus tenetur respondere Iudici interroganti, & iudex obligatus est ad interrogandum reum de consortibus: ergo ei credendum est. Quia si nulla ei adhibenda est fides, non est ratio, quare ipse obligetur denunciare. *Antecedens prob.* authoritate Theologorum citatorum, & ex iure naturali, quo quisq; etiam priuatus tenetur, si potest, maximè sine suo periculo, amouere aliorum mortem, & maxima pericula, quæ tendunt contra salutem reipubl. & multorum, vt fortissimè probant non solum lex illa Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem:* sed etiam *cap. Non inferenda.* 23. *q.* 3. *& cap.* Quantæ. de sentent. excommunicationis, *& c.* 1. *dist.* 83.

Atq; hanc doctrinam aliquando existimaui tantum esse Theologorum & D. Nauarri, ob summam eruditionem in vtroquo iure, & singularem pietatem, Vrbi & orbi notissimi: nunc verò ampliùs extendo & assero, esse communem Iurisperitorum sententiã, atque in primis in summo rigore eam tenet Bartolus *in L. Vtrum, & L. Si sciente,*

sciente, ff. ad legem Pompeiam de Parricid. & in L. 1. §. occisorum. ff. ad Sillanian. in quibus locis tradit, si quis sciat committenda in principem, vel tractatus contra ciuitatem suam aut Rempublicam, vel in patrem, aut dominum, & non indicat, quod sit puniendus pœna legis, id est, mortis: hæc opinio Bartoli communior est, & in multis locis practicatur, vt multorum authoritate ostendit Iulius Clarus *l. 5. § fin. practica Criminalis: q. 87.* Alij dicunt scientem & non reuelantem puniendum pœna graui, sed non mortis, vt Felinus in cap. 1. de offic. & potestate Iudicis deleg. Decius ibidem & Andreas Barbatius Sed quicquid sit, omnes probant scientem teneri ad reuelandum in conscientia. Id quod in specie tradunt Panormit. *in cap. 1. de restitutione spoliatorum.* Felin. & Decius *loc. citat.* Anthonius de Butrio *in cap. Quantæ. de sentent. excom.* & Salycetus, qui quoad pœnam tenet contra Bart. *in L. Quisquis, C. ad legem Iuliam Maiest.* docet, quod in conscientia & apud Deum sciens tenetur ad reuelandum, & id ex lege charitatis, & Lancilottus *in tract. de offic. prætoris in caussis criminalibus, in §. de conscijs. fol. 573. in impressione Coloniensi:* Ad temperandum Bartoli sententiam, quantum ad pœnam, quidam interpretantur eum intelligendum de socijs criminum: sed alij absolutè intelligendum putant de omni sciente & non reuelante. Quare Baldus & alij clamant contra Bartolum, quod anima ipsius & omnium qui eum sequuntur, crucientur in inferno: eo quod sint homicidæ.

Ex his infero, Iudicem non solùm teneri ratione officij, virtute cuius obligatur, vt prouincia purgetur à malefactoribus & hostibus commu-

nis salutis, iuxta *L. Congruit. ff. de offic. presid.* sed etiam legis naturalis vinculo, quo etiam priuati tenentur, ad credendum denunciationi rationali, ex circunstantijs, & ad inquirendum circa denunciatos. Quod si omittat, duplici ratione peccat: quia duplicẽ legem transgreditur, iustitiæ, & charitatis: & ratione iustitiæ, qua obligatur reipub. ex officio prouidere de malis imminentibus si negligit, & respubl. cuius interest delicta puniri, cap. vt famæ, de sententia excom. *& L. Ita vulnerat. ff. ad legem Aquil.* patitur detrimentum, grauissimè peccat, & criminis fit particeps, ex cap. 1. de offic. & potest. iudicis deleg. & Innocentio, Baldo, Decio, Barbatio, Panorm. & omnibus DD. cum, T. *ibid.* & tenetur ad restitutionem omnium damnorum, quæ inde redundant vel in rempub. vel in priuatos, vt definitur ex *d. c. 1. de offic. deleg. & communi sententia Theologorum.* S. Thom. 2. 2. q. 62. *&* 7. Domi. Soti *lib. 4. de iustit. & iure. q. 7. art. 3.* Ioan. Medinæ. *in Cod. de rebus restituendis. q. 9.* Mart. Nauar. *in manuali cap. 17. num. 21.* Syluest. *in verb. Restitutio. 3. num. 6.* Angeli *in verb. Iudex. §. 8.* Caietani *in Summa, verbo restitutio, cap. 1. versic. Non obstans.* Aureæ Armillæ *ibidem*, Iosephi Angles *in floribus in 2. par. 4. sentent. in q.* Quis restituere teneatur, Nona difficultate. Concl. 1. & aliorum. Deinde deduco cum Dom. Soto. *in lib. de tegendo & deteg. secretum, loc. cit.* & Nauarr. Confessarius tenetur huiusmodi reos admonere, vt socios denuncient in casibus exceptis, quod si facere renuant, eos absoluere nequaquam debet, & si absoluerit, æquè peccat absoluendo, atq; rei nõ denunciando. Pro iudicibus annotandũ ex doctoribus, quod quando facienda est interrogatio secundum iuris dispositio-

stionem, de complicibus, vt non fiat in specie vel indiuiduo contra aliquam singularem personam. Quia hoc potius esset officium suggerentis, quam interrogantis, & factu pessimum: sed in genere, quos habeant complices, vt eos nominent, iuxta doctrinam Salyceti *in L. fin. Cod. de accusat.* communiter receptam à practicis. Quare grauissimè peccant iudices, qui cogunt reos quocunq; modo per fas & nefas detegere socios, & summa reprehensione digni sunt, vt bene tradunt Iulius Clarus. *lib.* 5. *loc. cit. q.* 21. *vers.* Retenta igitur, in fine. & Nauar. *Manuali. cap.* 18. *num.* 59.

Sed circa prædicta potest *dubitari*, an Iudex etiã quãdo interrogat de socijs in casib⁹ exceptis possit in aliquo casu in specie, vt iurisperiti loquũtur, seu in indiuiduo interrogare de socio aliquo, exempli gratia, fuitne tecum Titius cum consilium iniretur de proditione, aut alio maleficio perpetrando?

Quod talis interrogatio in specie non sit conueniens, & iuri consona, videtur communis Iurisperitorum doctrina *in L. fin. C. de accusat.* Gloss. Cyn. Salyc. Alberi. in qua communi sentẽtia fundata etiam est Constitutio Carolina *in art.* 31. dum volunt circa nominationem socij, à iudice interrogationem faciendam & proponendam in genere, & non in specie seu indiuiduo, exempli caussa, fuitne aliquis socius tibi in perpetratione talis maleficij? & non in hunc modum; fuitne Titius tibi socius? Quoniam Alberic. *in d. L. fin.* & nunc aliqui aduocati videntur vniuersaliter intelligere prædictam communem doctrinam, ideoque

confeſsionem reijciendam vt inualidam ad talem interrogationem in ſpecie factam exiſtimantes, volui in hac tertia editione clarius hoc dubium proponere, & reſoluere. *Reſpondetur*. ergo ſimpliciter doctrinam illam communem, & conſequenter Conſtitutionem Carolinam in communi fundatam intelligendam, quando nulla alia præſumptio legitima eſt, aut indicia ſuppetunt contra ſingularem perſonam. At quando aliqua prę ſumptio, aut indicium ſeu indicia militant contra perſonam in ſpecie ſiue ſingulari; tunc licitum eſt interrogando deſcendere ad ſpeciem: vt fuit ne tecum Berta in conuentu maleficorum, quando à principe tenebrarum accepiſti vnguentum ad maleficiandum Sempronium. Pro hac vera reſponſione clariſsimè ſunt Salycetus *in d. L. fin.* Franciſc. Brunus *in tract. de inditijs & tortura, quæſt.* 3. *primæ princ. num* 23. Anton. Blancus *in tract. de inditijs, num.* 381. quem allegat & ſequitur Menochius *de arb. iudicum qq. lib.* 2. *caſu* 474. *num.* 53. Iulius Clarus *in q. d. num.* 4. *verſu finem.* Ioſephus Maſcardus *vol.* 3. *de prob. conclu.* 1311. & alij alibi; nec puto doctum in hac re nunc laborare. Hinc quando contra aliquam particularem perſonam duę aut tres denunciationes maleficorum debitis circumſtantijs veſtitæ præceſſiſſent, quæ arguerent, aut præſumptionem præberent, eum, de quo iudex interrogare intendit, criminis participem & ſocium, nihil criminis foret deſcendere interrogatione ad ſpeciem ſiue indiuiduum: Quod euidenter demonſtratur. In tali caſu iudex debet iuquirere contra talem perſonam, imo eandem ſic diffamatam comprehendere, carcerib⁹ mancipare, & torturę ſubij-

ſubijcere poteſt, ſi veritatem neget, vt ex profeſſo infra in concluſionibus 4. 5. & ſeq. probamus. Ergo à fortiori licitum eſt in ſpecie interrogare: An videlicet Sempronius fuerit in ſocietate, quando tale maleficium contra talem hominem commiſſum.

Poſtremò ex ſuperiori doctrina infero: quod ſi reus de ſe confeſſus, aliquem in ſua ſocietate nouerit pœnituiſſe & conuerſum, nec amplius eſſe periculum moraliter præſumpſerit redeundi ad vomitum, non tenetur talem iudici interroganti denunciare: imò ſi denunciet, peccat.

Secunda ratio ſumpta ex differentia criminum exceptorum & non exceptorum. Omnium tam Theologorum, quam Canoniſtarum & legiſtarũ iudicio receptum eſt, quod de ſe confeſſus, ſuper aliorum conſcientia non debet interrogari, & ſi interrogetur, non creditur ei, ex iuribus allegatis: & hac regula non obſtante caſus ſupradicti excipiuntur, in quibus debent interrogari, & eis credendum. Ergo eorum confeſsio fidem facit: aliàs nulla eſt diſtinctio inter caſus exceptos & non exceptos, contra iura & leges allegatas, & communem Doctorum ſententiam.

Tertia. Regulæ ſtandum & inhærendum eſt, donec de exceptione & fallentia oſtendatur, & probatur ex Gloſſ. recepta *in L. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris. & in 6. in Rubrica eiuſd. tit.* Petro de Ancharano *ibidem* Bartol. *l. 1. num. 2. ff. ſi quis in ius vocatus non ierit.* Panorm. *in cap. ad noſtram, nu. 9. & in cap.* *Conſuluit. 1. num. 4. de appellat.* Iacobo Menochio *lib. 1. q. 91. nu. 16. de arbitr. Iudic. quæſt.* Zaſio *in tract. de ſubſti. cap. 6. nu. 3.* Couarr. *lib. 2. variar. reſolut. cap. 12, num. 4.* Nauarr. *in Rubr. cap.* Nouit, *de iu-*

de iudicijs, num. 61. Sed crimen maleficorum ostenditur & probatur exceptum à Regula illa communi posita *in cap.* 1. *de confess. & L. fin. Cod. de accus.* in quo reus interrogandus de socio, & ei credendum est. Ergò. Probatur assumptum *ex L. fin. C. de malefic. & mathem.* cuius verba sunt: Quicunq; maleficorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit: illicò ad publicum pertrahat, & iudicium oculis, cõmunis hostem salutis ostendat. Quod si quisquam ex agitatoribus, id est, aurigis, seu quolibet alio genere hominum, contra hoc edictum venire attentauerit, aut clandestinis supplicijs etiam manifestum reum maleficæ artis oppresserit, vltimum supplicium non euadat: geminæ suspicionis obnoxius quod aut publicum reum, ne facinoris socios publicaret, seueritati legum & debitæ subtraxerit quæstioni, aut proprium fortasis inimicum sub huiusmodi vindictæ nomine, consilio atrociori confecerit: hæc sunt verba legis, in qua notanda verba, quod suspicionis redditur obnoxius: quia publicum reum, ne socios criminis publicaret, etiam puniendos seueritati legum subtraxerit. Atque hanc legem, ne quis in intelligentia dubitet, in hunc modum allegatam interpretantur communiter Doctores, Alberi. *in d. leg.* Bartol. *in lib. repeti. ff. de quæst.* Bald. *lib.* 1. *consil.* 59. *incipiente, Regula iuris est.* Specul. *in titul de accusat. versi. item repellitur.* Angel. ab Aretio *in tractat. de malefic. versu. Sempronium mandatorem, fol.* 19. *colum.* 2. *verbo. Quæro an participes.* Panormitan. Ioan. Immolen. & Anthon. à Butrio *in cap.* 1. *de Confess.* Albert. de Gandino *in tractat. de malefic. in Rubri. de quæst.* Franciscus Brunus *in tract.*

in tract. de indiciis & tortura. q. 3. 1. p. à num 9. Salycet. *in* L. *fin*. C. *de accusat*. Gloss. *ibid. & in* C. *de testib*. L. *Quoniam liberi. & in c.* 1. *de* Confess. Marsil. *in* L. 1. §. D. Antonius. *ff. de quæst. & ibid. in* L. *Repeti. col. penul.* Nauarr. in Manuali *c.* 18. *nu.* 58. Menoch. *li.* 1. *de arbi. Iud. qq. casu* 474. *nu.* 33. & alij *alibi*: Recedere autem à textu iuris, ratione, & communi sententia, summæ temeritatis est.

Quarta. Malefici sunt latrones, & plus quàm latrones: maius enim est occidere veneno, quàm gladio, *ex* L. 1. C. *de malefi. & mathem.* Sed latroni contra latronem adhibetur fides. C *de feriis*. L. *penult. & ff. de custod. & exhib. reor.* L. Diuus Adrian. & communi Doctorum sententia & praxi. Ergo.

Quinta. Malefici faciunt coniurationem cum Dæmonibus, in perniciem hominum, & destructionem omnium, quæ communem salutem tam corporalem, quàm spiritualem humanam promouent, vt experientia constat, & processibus exploratum est: quare d. lex eos meritò hostes communis salutis appellat. Sed in coniuratione datur fides socio contra socium, ex cap. fin. de testib. cogend. & ibid. consensu omnium, & Bald. *in* L. *Quoniam liberi*. C. *de testib*.

Sexta. Malefici sunt rei læsæ maiestatis diuinæ. Ipsam propemodum diuinam pulsant maiestatem. L. *Etsi excepta*, C. *eod*. Si enim crimen læsæ maiestatis committit, qui in Imperatorem, Regem aut Principem conuicia conijcit, eis insidiatur ex odio, in ministros, vel in Reginam delinquit: Quanto magis obnoxij erunt tanti criminis, qui diuinam Maiestatem blasphemant, sanctißimam Dei genitricem Reginam cœli

maximis

maximis iniurijs afficiunt, atque Regis æterni ministros in cœlo regnantes, & in terra militantes omni modo odio persequuntur? Sed in crimine læsæ maiestatis humanæ creditur socio contra socium, vt constat ex *cap.* 1. *de Confess.* & communi omnium sententia. Ergo & in hoc: quia sicut vbi est par ratio, est idem ius: sic etiam vbi est maior ratio, maius. Ratio autem quare excipiatur à regula crimen læsæ maiestatis humanæ, est immanitas, & reipub. vtilitas, quę profectò à fortiori militat in hoc crimine. *Et confirmatur*: quia hoc crimen multa habet priuilegia communia cum scelere læsæ maiestatis, quilibet enim admittitur ad accusandum, quilibet potest capere, modo Iudici deinde præsentet: quilibet etiam ob hoc crimen, cuiuscunque sit dignitatis, torturæ subjicitur, & inuentus reus punitur: ex *d. L. Etsi excepta.* Quomodo hoc crimen spectet ad læsæ maiestatis peccatum, vide Iodocum Damhauderium *in practica Criminali. cap.* 61.

Septima. Malefici sunt sacrilegi, rebus enim sacramentalibus & sacramentis sacramentorum abutuntur in maximis sceleribus. Sed in crimine sacrilegij inquisitus potest interrogari de socijs, & ei creditur, si alij non sint testes. 2. *q.* 1. *& cap. Qui autem* 17. *q.* 4. Campegius *in tractat. de testib. reg.* 86. *fallent.* 9. Lancelot. *in tractat. de offic. prætoris in criminal. in cap. de Sacrilegiis. num.* 2. *&* alibi Menoch. *in loco proximè citato. num.* 30. & alij, quos ipse citat.

Octaua. Malefici sunt proditores patriæ: faciunt enim tractatus, vt experientia constat, quomodo vineas destruant, fructus perdant, & annonæ caritatem introducant. At proditoribus creditur contra

contra socios. *C. ad legem Iuliam Maiest. L. penult. & fin.*

Nona. Malefici aut sunt hæretici, aut eorum facta sapiunt hæresin: *ex c. Accusat. l. 6. §. Sanè.* Hoc qui negat, rerum experientiam impugnat. Quid enim aliud arguit, Deo abrenunciare, pacta cum dæmonibus inire, Diabolos adorare, Dei genitricem blasphemijs lacerare, mysterijs nostræ salutis abuti, corpus Christi conculcare, aliaque nefandissima scelera in Deum, sanctosque committere? Quæ omnia aut hæreses sunt, aut manifestam hæresin sapiunt. Sed in hæresi socius admittitur contra socium, *ex c. In fidei fauorem, in 6.* & communi omnium sententia.

Decima. Eis, qui veritatem loquuntur, credendum est: alias fides humana periret. Sed communiter accidit, vt socij in hoc crimine complices denunciantes, veritatem dicant: &, si in casu vnus inueniatur, qui in denunciando fallatur, centum vel plures veritatem dicunt, vt constat experientia, & processibus contra maleficos. A communiter autem accidentibus licet argumentari in materia morali. Gloss. Bald. *in l. Neque natales. C. de probat.* Boer. *in decis.* 288. *num.* 1. Gloss. & DD. *in l. Non hoc. C. Vnde cog.* Vnde Baldus locum à communiter accidentibus tradit facere indicium indubitatum, in additionibus ad speculatorem tit. de sent. & his quæ ipsam sequuntur, in vers. incipiente, ad mortem. Quod latius ostendit Marsil. *in pract. criminali. §. Secunda. num.* 36. Id quod confirmo ex doctrina S. Thom. 22. *quæst.* 70. *artic.* 2. qui dicit, quod in actibus humanis, super quibus constituuntur iudicia & exiguntur testimonia, non potest adhiberi certitudo demonstratiua,

ſtratiua, eò quòd ſint contingentia & variabilia. Sufficit ergò probabilis certitudo, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & ſic in paucioribus à veritate deficiat: hæc S. Thomas. Si enim teſtimonium hominum eſſet reijciendum, quia teſtes quandoque falluntur, vel falſum teſtimonium dicunt, omne iudicium ceſſaret. Nam & in iudicio Suſannæ falſa erant teſtimonia: & quando Saluator morti adiudicabatur, & *Actor.* 6. in condemnatione Stephani: & apud homines, innocentes quandoque condemnantur: non tamen propterea teſtimonia humana, quæ vt plurimum veritatem attingunt, relinquuntur. Et ideo in hoc crimine etſi error contingat quandoque in denunciationibus, non propterea fides omnis eis adimenda. In iudicijs & teſtimonijs falſitatem & errorem quandoque contingere, probat nobilis illa difficultas apud Theologos & Iuriſconſultos: An Iudex contra veritatem ſibi notam, ſecundum allegata & probata poſsit ſententiam pronunciare, & innocentem ſibi cognitum condemnare? Cuius affirmantem partem tenent S. Thom. 2. 2. *q.* 76. *arti.* 2. *& q.* 64. *art.* 3. *ad* 3. Alexand. Halen. 3. *part.* *q.* 40. *membr.* 6. Caietan. *in loc. S. Thom.* Sylueſt. *in verb. Iudex* 2. *q.* 5. Dominicus Sotus *lib.* 5. *de iuſt. & iure q.* 4. *art.* 2. & ex Iuriſconſultis Bartol. *in L. Illicitas, de offic. præſid.* Ioan. Andreas *in Speculo, tit. de diſputat. & alleg.* §. *Satis.* Gloſſ. *in cap. paſtoralis.* §. *quia de offic. Delegat.* & Felin. *ibid.* Couarr. *lib.* 1. *variar. reſol. c.* 1. *&* alij alibi. Non ergo ex humanis veritas tollenda eſt, quia propter hominum fragilitatem & in conſtantiam quandoque homines à veritate deficiunt.

Vndecima

Vndecima ratio. Testes, qui non debent examinari, examinati faciunt aliqualem fidem, quia faciunt quale quale iudicium, vt DD. loquuntur. Bald. *in L. Martinus. ff. de quæst. & in L. Cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Catho.* Salyc. *in L. Si seruos. C. de testi.* Gloss. *in L. 3. ff. de testi.* Quod latius probat Marsil. *in pract. §. Diligenter. à num.* 141. Ergo magis credendum illi testi, qui debuit examinari, quia maiorem fidem facit. Si enim id quod videtur minus adesse: multo magis quod magis videtur adesse, adest. Sed maleficus de se confessus, examinari debet de complicibus, ex LL. & communi sententia: Ergo.

Duodecima ratio sumpta est ex praxi Ecclesiæ, quæ tradit eis esse habendam fidem. Nam omni tempore iudices ex huiusmodi denunciationibus inquisiuerunt contra denunciatos, vt patet ex Malleo Malefi. & Bulla Innocentij VIII. Malleo præfixa: Nicolao Iaquerio & Barth. Spineo, S. Palatij Magistro *in lib. de Strygibus,* & Paulo Grillando Iurisconsulto, caussarum Criminalium in vrbe Iudice, *in lib. 2. de Sortilegiis.* Omnes enim dicti & alij, processus instituerunt secundum formam Iuris, in inquisitione hæreticorum seruandam. Sed in hac forma continetur, vt credatur consortibus, *ex lib. 6. de hæret. cap. in fidei fauorem*

2. Concl. ***Certum etiam est, quod maleficis de se confessis non habetur tanta fides, quanta hominibus integræ famæ opinionis & vitæ.***

OMnes in hac re conueniunt: quia ex confessione proprij criminis, aliquo modo

eorum

eorum in opinione hominum læsa est fides: Alias etiam ad trium vel quatuor denunciationes posset aliquis damnari: quod non est in praxi, vt in Conclusione vltima plenius declarabitur.

5. Concl. *Confessio malefici contra socium, facit indicium ad torturam.*

NOtandum : hæc Conclusio duplicem potest habere sensum: vnus est, quod confessio vnius contra socium sit sufficiens ad torturam, absque alijs indicijs & adminiculis, & sic tenent Cynus *in L. fin. C. de accusa.* Anthon. de Butrio *in cap.* 1. *de confess.* Paulus de Leazaris *in cap. grauis. De deposito*, vt citat eos Alexand. *lib.* 3. *consil.* 89. *incipiente : Viso themate antescriptæ.* In eundem videntur descendere sensum Ioan. Immol. & Panorm. *in cap. d. de confess.* Angel. *in d. L. fin.* & Dinus *tractatu de quæst.* Secundus sensus est, quod confessio vnius contra socium, vnum faciat indicium, non per se sufficiens sine alia præsumptione vel indicijs: & hunc in Conclusione intendimus.

Probatur nunc conclusio, præsuppositis suprà probatis. In criminibus exceptis socium interrogandum de socijs, & Maleficium esse è numero exceptorum. In criminibus exceptis dictum socij facere indicium ad torturam, à fortiori probat authoritas Doctorũ pro primo sensu citatorum. Nam qui sentit id, quod maius est, multo magis id quod minus est, sub eodem gradu sentire dicitur. Deinde in sensu nostro tenent communiter Doctores, in criminibus exceptis confessionem socij contra socium facere indicium ad torturam: Innocentius *in cap. Quoniam. de testib.* Gloss. *in L.*

in L. fin. C. de accus. & in L. Quoniam liberi. C. de test. quam ibidem Doctores sequuntur. Alexand. *in d. consil. & in lib. 2. consil. 211. incipiente. Visa facti renunciatione.* Philippus Decius *in consil.* 189. *num.* 7. *& 10. incipiente, Lætatus sum plurimùm, &c.* Idem. *in cap. Quoniam de test.* Philip. Corneus *vol. 1. consil.* 58. Hyppol. Marsil. *in consil. Criminal. consil. 22. &* 109. *num. 11. & in L. 1. §. D.* Antoninus *ff. de q. & latè in praxi criminali. §. Diligenter, à num.* 59. Ludouic. Roman. *in consil.* 154. Bald. 1. *vol. consil.* 95. Conrard. Lancilott. *in tract. de offic. prætor. in criminal. in tit. de negatione criminis & tormentis, num.* 23. Albert Gandinus *in tractatu maleficorum. in Rubr. de quæstionibus & tormentis*: & hæc est communis sententia, vt tradit Iul. Clarus *lib. 5. sent. §. fin. q. 21. vers.* Sed quid in criminibus exceptis. Idem confirmo ex definitione & differentia indicij leuis & grauis, secundum practicos. Leue est, cui contingit frequenter abesse veritatem. Graue, cui contingit frequenter adesse veritatem. Sed maleficorum denuntiationibus non solùm frequenter, sed aut ferè semper, aut semper contingit adesse veritatem, vt Iudicum experientia & procesſibus constat, ergo denunciatio malefici contra socium facit indicium graue: quia cui competit definitio, competit & definitum.

4. Concl. *Confeſsio vnius socij in maleficio contra alium, est sufficiens ad inquirendum in criminibus exceptis.*

PRobatur. Confeſsio huiusmodi aliquem habet effectum, vt constat ex dictis. Ergò ad inquirendum: cùm per se non sufficiat ad torturam, imò in non exceptis tradunt Do-

ctores nominationem socij efficere, vt Iudex possit inquirere: quantò magis in exceptis? Deinde nostram Conclusionem tenent communiter Doctores, vt docent Clarus *loc. citat. vers. Retenta ergo communi Conclusione.* Et ante hunc Ludouic. Romanus *in L. Et si certus. ff. ad Syllan.* Augustin. ad Angelum Aretin. *in tract. malefic. in verb. Fama publica, num.* 31. Roland. *in cons.* 73. *lib.* 1. *& alij alibi.*

Ex hac Conclusione sequitur, quod Iudex habita confessione vni⁹ malefici contra participem criminis, debet cautè inquirere circa nominati statum & conuersationem, & indagare an alia reperiantur indicia.

5. Concl. *Confessio socij contra complices & participes in crimine, in maleficorum scelere, si aliam habet præsumptionem adiunctam, vel indicium, aut indicia, facit indicium ad torturam sufficiens.*

PRobatur Conclusio ex Gloss. & Saliceto *in L. fin. C. de accus.* vbi Salicet. dicit in exceptis talem confessionem siue nominationem secundum Doctores facere indicium ad torturam, quam ipse moderatur *ex Gloss. citata,* si talis nominatio sit coniuncta cum alia præsumptione: & hanc doctrinam Saliceti Doctores in praxi sequuntur, vt testatur Iulius Clarus in q. d. & in specie Alexand. *lib.* 3. *consil.* 59: *incipiente: Viso themate.* Albertus Gandinus *loc. citat.* Francisc. Brunus *de indicijs & tortura loco d. vers.* Qualis autem sit modus. Guido à Suzaria, *de indiciis & tortura num.* 49. & ibid. in addit. Ludouicus Bologninus. Hyppolit.

polit. Marsil. *in cons.* 28. *num.* 17. *& in cons.* 130. *num.* 42. vbi latè probat ex Alexand. & alijs. Atque hîc pro lectore notandum, quando citantur consilia Marsilij, intelligendum de criminalibus, & non ciuilibus in hac materia.

Circa hanc Conclusionem & alias de confessione socij criminis, secundum Doctores notandum est, ad hoc vt dictum socij faciat indicium ad torturam, requiri, vt in tormentis confiteatur. Sic tenent communiter Doctores: quia cùm sit infamis & vilis factus ex confessione proprij criminis, purgandus est talis defectus tortura. Bald. 1. *vol. cons.* 95. Alexand. 5. *vol. cons.* 152. *incipiente. Viso processu, num.* 17. Raphael Fulgos. *cons.* 173. *incipiente. In caussa inquisitionis.* Marsi. *cons.* 22. *num.* 22. *&* 109. *num.* 13. *& in pract. criminal.* §. *Diligenter. num.* 61. Gandinus *de quæst. & torment.* §. *Nunc restat formare.* Alberi. *in l. fin. C. de accusat.* Addo his ea, quę secundum Baldum, Salicetum, Oldratum, & alios, Iason *in L. Cunctos populos. c. de summa Trinit. & fid. Cath. num.* 70. *in prima lectura, & in* 2. *nu.* 51. docet infames in criminalibus cum tortura admitti, ad hoc vt indicium faciant ad torturam, in subsidiũ: quæ communis Doctorum est sententia, vt infrà constabit, & licet Couarruuias *lib.* 2. *var. Resol. cap.* 13. *num.* 8. videatur tenere, quod tantum in ciuilibus id obtineat, vt periurium & infamia tormentis purgentur: tamen ipse intelligendus est, quantum ad absolutam probationem: & ita communi non aduersatur, imò maximè fauet. Quia vt Bartol. *in l. fin. in fin. ff. de in lit. iurand.* vult, quotiescunq; probatio probat in ciuilibus: in criminalibus facit indicium ad torturam, quod comprobat Marsi. *in pract. d.* §. *Diligenter. num.* 133. Quod autem

socij criminis cum tormentis admittantur, valdè iuridicum est, & in quibusdam locis seruatur. Dicit tamen Chassanæus *in consuetudinib. Burgundia, in Rubr.* 1. se hoc sæpè allegasse in curia Franciæ: Curiam tamen non attendere in delictis atrocioribus, quæ fiunt de nocte, & clandestinis: sed admittere, propter difficultatem probationis, probationem sociorum criminis sine tortura, in casibus, quibus socij criminis admittuntur. Seruanda autem in hac re consuetudo loci, vbi ius dicitur, vt tradit Clarus *q. cit.* Constitutiones Imperiales Criminales Caroli V. quamuis declarent socium contra socium facere indicium ad torturam, inter alias conditiones, nulla tamen fit mentio, quod debeat fieri nominatio in tortura, vt est videre in articulo 31. Concedendum tamen maximè in vilibus personis, Confessionem reddi probabiliorem, quando examen fit in tormentis. *2.q.1.can. In primis. & 5.q.5.can. Illi qui. & L. ob carnem. & L. 2. ff. de testib. & in Auth. de test. §. Si verò etiam.* Aduertendum tamen pro praxi, non esse necessarium, vt confitens actu tractus sit ad tormenta, modò metu tormentorum confiteatur. Quia confiteri in tormentis, & metu tormentorum, æquiparantur in iure, vt tradunt Bartol. *in lib. 1. §. D. Seuerus, ff. de quæst.* Bald. *in tractat. de quæst. & torm.* Guido à Suzaria *de indicijs & tortura. num. 72. & ibid. in addition.* Bolognin. & communiter practici. Metu autem tormentorum fit confessio, non solùm quando actualiter tortura adhibetur, sed etiam quando est in locum tormentorum ductus ad torquendum, vel præcedunt minæ tormentorum, secundum Angelum ab Aretio *in tract. malefic. verb. Fama publica.*

blica. Bartol. *in d. l. 1. Gandin. in tract. de malef. in Rub. de quæstio. & torment.* Marsil. *in Pract. Criminali. §. Expedita. num.* 10.

Sed hîc exurgit dubium.

An ad hoc vt dictum socÿ faciat indicium requiratur, vt deponat cum iuramento?

Marsilius *in Pract. §. Diligenter. à num.* 63. tenet quod sic: & propterea dicit se Bononiæ semel liberasse à furca quendam furem, nomine Ludouicum de Parisijs. Eundem sequitur Iulius Clarus *in d. q.* 21. *vers. Quæro nunquid ad hoc*: & dicit, quod sic semper viderit obseruari. Sufficit autem vt fiat iuramentum, vel ante torturam, vel præsente ipso, contra quem deponit, prout seruatur in confrontatiône teste Boërio *de incis.* 319. Marc. Anton. Blancus *in tract. de indicÿs. num.* 384. tenet contrarium, vt citant eum Clarus & Menochius *lib. 2. de arbitrar. Iudi. quæst. num.* 60. Tradit Menoch. ex aliorum authoritate praxim esse seruandam: & hoc videtur tenendum. Requirunt enim iura & leges iuramentum in teste, qui plenè probare debet, quod non est in proposito: quare tantus rigor iuris non attenditur. Pro cuius rei confirmatione facit, quod idem Marsil. *in eod. §. infra. num.* 143. latè probat, testem examinatum sine iuramento facere præsumptionem. Hoc tamen semper faciendum à prudenti & timorato Iudice, qui Deum & iustitiam ante oculos habere debet, vt quando Reus complices, in casibus, quibus tenetur, nominat, eum admoneat, vt propriæ memor salutis, nemini in-

ni iniuriam faciat, sed bene consideret, quid loquatur, imò & interrogare poterit reum, an in animam & conscientiam suam velit recipere, sic se rem habere: hoc enim induit quasi rationem iuramenti.

Hîc libet pro nostra materia mouere dubium.

An dictum mandatarij solum sine alijs adminiculis vel indicijs, faciat indicium ad torturam contra mandantem?

EXempli gratia, in præsenti crimine inter maleficos & maleficas sunt homines inferioris sortis, vilis conditionis, mediocris status, & superioris: Nunc maleficus vilis conditionis & pauper fatetur se grandinem mouisse, ad perdendum frumentum. Ipse est pauper, mendicat panem, mallet frumenti copiam, quàm inopiam: præsumit meritò Iudex talem motu proprio non fecisse, sed alio mandante, vel alijs superioris ordinis. Interrogat de mandantibus vel mandante: Mandatarius verò reuelat & denunciat mandantem. An talis denunciatio faciat indicium solùm, ita vt mandans possit capi & torqueri? Ante solutionē notandum est, quod mandatarius potest interrogari de mandante, quando præsumptio est verisimilis, eum fecisse ex alterius mandato. Deinde aduertendum, etsi mandans non dicatur propriè facere, interpretatiuè tamen, vt Doctores loquuntur, concurrit, vnde tenetur de delicto mandatarij, & punitur eadem pœna regulariter, qua mandatarius. Bartol. *in L. Non solùm. ff. de iniurijs. §. Si mandato*: & est com-

communis opinio, vt teſtantur Albert. Gandinus *in tractatu de malefic. in Rubrica de pœnis.* Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. q.* 89. Lancilottus *in tractat. de offic. prætor. in cap. de mandante homicidium.* Didac. Couarr. *in Clement. Furioſus de homicidio.* Hoc tamen ſciendum eſt, quod quando mandans eſt potens & ſeuerus erga eos, mitius puniendus eſt mandatarius: quia cùm actio tum minus ſit voluntaria, minus in eadem ſpecie peccat. Metus enim etſi non tollat, minuit tamen voluntarium.

Reſpondetur nunc conformiter ſuperioribus Concluſionibus, quod mandatarij dictum ſolum ſine alia præſumptione, vel indicijs non eſt ſufficiens ad hoc, vt mandans poſsit ſubijci tormentis, vt patet ex proxima Concluſione. Deinde ob aliam rationem, quam ponunt Clarus *d. lib. quæſt.* 21. & Marſil. *in* §. *Diligenter. num.* 39. Quia aliàs eſſet in poteſtate cuiuslibet hominis ſcelesti, & vilis perſonæ, vt vir probus ſubijceretur tormentis: quod eſſet impium & abſurdum; & ita dicit Clarus, quod viderit ſemper ſeruari: hoc tamen modo, vt in criminibus exceptis leuiores ſuſpiciones ſufficiant, quàm in non exceptis. Quæ praxis bene notanda eſt ad propoſitum, quod propter atrocitatem criminis, & occulti exercitij naturam, leuiores ſufficiant ſuſpiciones: ſicuti etiam in hæreſi omnium iudicio leuiora argumenta & ſigna, quàm in alijs, acceptantur ad præſumendum *ex lib.* 2. *de hæret.* Felin. *in cap. literas, de præſumpt.* Lancilottus *in d. tractat. in cap. de hæret. num.* 8.

Dicet quiſpiam, cùm hic agatur de indicijs, quot indicia requirantur ad torturam? *Reſpond.*

secundum Doctores, in praxi ita seruari, quod per vnum indicium, si sit proximum, procedatur ad torturam: vt si sit vnus bonus testis de visu, vel Confessio extra iudicium, vel res reperta apud reum præsumptum. Atq; etiam duo leuia vnum sufficiens ad torturam efficiunt, vt Doctores practici, Lancilott. *in d. tract. in cap. denegatione criminis. num.* 29. Marsil. *in pract.* & alij colligunt ex Bart. *l. fin. ff. de quæst.* Quod autem de consuetudine seruetur, vt propter vnum indicium Reus tormentis subijciatur, attestantur Ioan. Andreas *in addit. ad Speculato. in tit. de præsumpt. §. Species.* Alexand. *lib.* 1. *cons.* 77. Alberi. *in l. Si quis alicui. C. ad l. Iul. Maiest.* & hæc est communis opinio, vt tradunt Clarus *lib.* 5. *§. fin. q.* 84. & Marsi. *in pract. Criminal. §. Diligenter, à num.* 177. Animaduertendum est, quod in materia indiciorum & torturæ non potest in omnibus dari certa regula, propter varios casus emergentes. Ideò Iudicis arbitrio multa relinquuntur, an vnũ sufficiat indicium, vel plura, vel quale. Iudicis tamen arbitrium in hoc sicut in alijs omnibus, debet esse iuri & æquitati consonum: aliâs non valet, nec debet sequi propriam conscientiam, sed publicam & regulas legum, vt latè Marsil. *in pract. loco cit. à num.* 27. prosequitur: quia in arbitrijs Iudex debet facere suum arbitrium cum consilio peritorum. Quando enim dicitur aliquid relinqui Iudicis arbitrio, non est is sensus, vt fortasse indocti iudices, & iuris imperiti intelligunt, quod quisque Iudex pro suo sensu & cerebro possit decernere, ita vt pro ratione sit voluntas propria, sed quod Iudex consideratis circumstantijs rerum & personarum, necnon etiam legum decretis, & do-

& doctorum ſententijs, arbitretur quod iuri & æquitati conſonum erit, quando lex expreſſè de Iuſtitia non ſtatuit. Vnde arbitraria, quæ dantur iudicibus, intelliguntur concedi, ſecundum mentem legis, & arbitrium intellectus rationis, vt rectè docet Andreas Barbatius *in c. 1. de conſtitut. num.* 167. Si autem lex quid certi ſtatuat in caſu, legì ſtandum eſt. Hinc infertur, illa indicia maximè quæ leges ponunt, & DD. ex legibus colligunt, obſeruanda eſſe. Deinde breuiter deduco (inferius latius Deo duce probaturus) in materia maleficorum peccare quoſdam Judices Iurium ignaros, qui requirunt tantam copiam indiciorum, vt ex natura & ſtatu iſtius exercitij, quod occultiſsimum eſt, vix vnquam ſit, aut eſſe velit, qui aut accuſare, aut denunciare audeat: maximè cùm regulariter omne indicium, ſecundum communem ſententiam, quam etiam Conſtitutio Criminalis Caroli Quinti *in articculo* 23. complectitur per duos teſtes probandum ſit: Cùm tamen iura, Doctores, & praxes doctiſsimarum Curiarum, in enormibus, clandeſtinis, & occultis, ne crimina impunita maneant, Diuina maieſtas grauiſſimè lædatur, atque ad iram prouocetur, & Reſpub. patiatur: leuiores & minores quàm in alijs admittant ſuſpiciones, & minora argumenta ſeu indicia requirant, vt in probatione ſextæ Concluſionis euidenter probabo.

Aliud hîc *dubium* incidenter ſoluendum, quod ſæpè in praxi occurrit: *Caſus talis eſt*. Maleficus indicijs ſufficientibus, & ſeruatis ſeruandis in tortura coram Iudice, notario & aſsiſtentibus proprium crimen confeſſus, deinde de conſortibus interrogatus, cùm iure & potuerit & debuerit in-

rit interrogari, denunciauit duos, vel duas, vel plures: quam confeſsionem ratam habet, & confirmat, dum eſt ad banchum Iuris, vt vocant, & ſententiam expectat. Sententia lata proceditur ad executionem, & dum eſt in manibus Carnificis, locum præparatum ad incinerandum intraturus, vel inſtantia partis denunciatæ, vel importunitate admonentium mortis, & vrgentium per animæ ſalutem, vt cogitet, verè, an falsò denunciauerit: reus perturbatus hiſce vel ſimilibus verbis, dum in extremis militat, vertit ſe ad populum, dicens ad Iudicem, vt paululum expectet, & ait, in præſentia omnium. Rogo vos omnes, vt mihi ignoſcatis, atq; pro anima mea Dominum rogetis, & quia illos vel illas denunciaui tanquam participes criminis: excuſo eos, & dico me nihil mali de ipſis ſcire. Vel, delatis præſentibus & inſtantibus reſpondet: habeo vos pro bonis & probis. Quibus peractis non eſt amplius locus verbis, ſed proceditur ad executionem. Difficultas nunc eſt, an confeſsio in extremis facta elidat primam confeſsionem, in tortura & iudicio factam, ita vt prior non ſit amplius indicium ad torturam contra denunciatos, iuxta modum in Concluſione expoſitum.

Videtur quod elidat, tum quia confeſsio nulla, & non perſeuerans, eiuſdem cenſetur virtutis, apud Doctores: tum quia quilibet in articulo mortis memor ſalutis præſumitur. *can. Sancimus. 1. q. 7.* & Gloſſ. *in cap. literas, de præſumpt.* Quæſtio hæc parum apud Doctores trita eſt. Eam in caſu furti mouet Marſilius *in pract. Criminali. §. Reſtat. in principio*, & ſoluit in partem negantem: & ſic etiam in præſenti reſoluimus: Non eſſe ſtandum tali con-

confeſsioni, quæ in extremis fit: & probatur *ex L. Si quis in graui. §. Si quis moriens. ff. ad Syllan.* vbi illum textum Bartolus & alij dicunt, quod ſi aliquis Iudex, conſtitutus in mortis articulo, dicit ſe falſam tuliſſe ſententiam, non ſtatur ipſius dicto, nec ei creditur ad annullandum ſententiam: & multis alijs iuribus & allegationibus proſequitur dictus auctor. Præterea eadem ſolemnitas requiritur in deſtruendo, quæ exigitur in conſtruendo: nec non etiam eadem ſolemnitas poſtulatur in reuocatione actus, quæ in celebratione. Sed talis reuocatio in articulo mortis fit extraiudicialiter, ſine debita ſolemnitate: denunciatio verò facta eſt ſeruatis ſeruandis in iudicio: & actus fortior eſt, qui fit in iudicio, quàm qui fit extrà, iuxta Gloſſ. receptam *in Authen. Generaliter. C. de Episc. & Cleric.* Ergo poſterior confeſsio derogat priori. Atque in maiorem confirmationem optima eſt ratio. Rei cùm ducuntur ad ſupplicium, & ſunt in puncto mortis, adeò concutiuntur timore, & perturbantur anguſtia necis, vt quaſi alieni à mente videantur, & plenum iudicium non habeant, & oppreſsi mortis timore ſunt veluti ſimiles mortuis. Adhæc: talis perſona, maximè ſi moriatur pœnitens ſana mente & ratione, non confirmaſſet primam confeſsionem factam in tortura quando ſententia danda erat ad banchum iuris: tunc enim conſcientiam ſuam aperuiſſet, & reuelaſſet excuſando, quod in tormentis timore pœnæ, ad liberandum ſe à tortura, vel alia affectione mota, denunciaſſet tales, tanquam participes criminis, contra veritatem. Si autem in iudicio perſiſtit in prima confeſsione, veritatem dixiſſe,

& con-

& consensum præbuisse, in primam præsumitur. Quia qui tacet, quando loqui tenetur, & interrogatur, pro consentiente habetur. Ex his similibusque argumentis videtur concludendum, quod in foro exteriori talis excusatio in extremis non elidat primam confessionem: quamuis maximum quiddam apud Deum & homines sit, quod ille reus statim moriturus exculpet, & excuset, quem inculpauit. Quod in contrarium obijcitur, verum est, quod confessio non perseuerans, æquiparetur confessioni nulli: hoc tamen intelligitur vsque ad sententiam condemnatoriam. Si reus non perseueret in confessione facta in tortura, non potest condemnari vi prioris confessionis. At alia ratio est post sententiam. Quod vero adducitur: moriens præsumitur memor salutis, verum est, si constanti & sana mente, & deliberato iudicio respondeat, & non perturbetur timore mortis, vel instantia importuna partium, aut solicitantium. His addo, Baldus ait, *in tract. de pace Constantiæ. §. extra quæro. num. 66. qui tractatus habetur in 3. vol. Oceani iuris, fol. 77.* quem sequitur Iason. *in L. 1. ff. Per quam factum erit. num.* 16. Non omnis qui moritur, vel est in extremo vitæ constitutus, est Sanctus Ioannes Baptista, licet receperit corpus Christi. Vnde licet sit aliqualis præsumptio, non tamen tanta, vt multùm probet. Ex his duo elicio: *Primùm*, pro Confessarijs, qui talium reorum audiunt confessiones in casibus, quibus socios criminis tenentur denunciare, vt admoneant eos seriò in confessione, ad denunciandum eos, quos in conscientia, ex certa scientia, sepositis omnibus humanis affectionibus, nouerint consortes, Iudici coram notario

notario & testibus, & si quos fortè in tormentis ex odio, inuidia, vel timore pœnæ, vel alia causa contra veritatem denunciassent : reuocent cum eadem solemnitate, ante sententiam. Quia si postea Confessarius reum comitetur ad supplicium, & tunc sæpius conculcando admoneat vt memor salutis, si quem iniustè denunciasset, eum reuocet, stimulis conscientiæ ex vna parte, cùm mors instet, & ratio reddenda sit: & ex altera anxietate mortis exagitatus facile contingere posset, vt totam primam Confessionem in dubium reuocaret. *Secundum*, vt Iudex nunquam permittat, sententia lata partes accedere ad instandum & molestandum reum, sed si iudicet confrōtandos, vt loquuntur, id fieri curet ante sententiam pro commoditate. Alias si post, quid per importunitatem reuocetur, generatur aliquo modo præiudicium tum iudicio, quod sanctum esse debet, & sine mendacio, tum etiam ipsi reo, qui falsum dixit, aut in falsum consensum dedit, dum loqui debebat, & tacuit, si postea non stet confessioni: Nec etiam secundum leges talis subsecuta reuocatio, vt supra dictum, magni ponderis est, præsertim quando prima confessio fulcitur adminiculis, quæ ipsam probabilem reddunt. Vide ad hanc materiam Constitutionem Criminalem Caroli V. *in art.* 31. *vers.* Zum fünfften. Huic resolutioni multum fauet, casus in simili expressus *in L. Si quis in graui. §. Si quis moriens. Ad Syllania.* vbi non creditur vulnerato morienti, qui in extremis vitæ, exempli gratia, dicit, se à Titio vulneratum, nisi potuerit aliter probare. Ex qua lege Angelus *ibidem*, & Marsilius *cons.* 5. *num* 14. *& cons.* 109. tradunt dictum morientis facere indicium ad torturam.

In

In contrarium est communis opinio, facere aliqualem præsumptionem, sed non tantam, quæ sufficiat ad torturam. Stephan. Bertrand. *l. 2. consil.* 137. & alij multi, quos citat & sequitur Iulius Clarus *lib. 5. quæst.* 21. vnde constitutiones Criminales Caroli V. *in art.* 28. determinant, quod sermo morientis si quem denunciet, aliquod faciat indicium.

Dubium. *Cùm in crimine maleficorum denunciantes sæpè sint varij in confessione, dubitatur meritò: Cui confeßioni standum?*

HAEc quæstio si in generali tractetur, intricatissima est, & eam ad longum ex recentioribus tractant, Didacus Couarr. *lib. 2. variarum Resolut. cap.* 13. Anthonius Gabriel. Romanus *lib. 7. com. Concl.* 26. 27. 28. 29. *& seq.* Iul. Clar. *lib. 5. Senten. iuris.* §. *fin.* & latissimè Menoch. *lib. 2. de arbit. Iudic. qq. casu.* 108. Sed omissis alijs, quantum ad nostrum propositum, sit

Prima Concl. In crimine hæresis & negotio fidei, si quis de seipso testificetur, & de alijs, etiamsi ex interuallo fuerint contraria testimonia prolata, nihilominus statur illi testimonio, quo hæresis reuelatur, etsiamsi prius testimonium iuramento sit firmatum, & hæresin non detegat, secundum vero detegat, secundo potius statur: *ex textu & Glos. c. Accusatus.* §. *licet de hæret. in* 6. Felin. *in cap. Cum in tua. col.* 2. *de testib.* Menoch. *loc. cit. num.* 13. Couarr. *vbi suprà num.* & alij ab eo citati. Ratio redditur à Repertorio inquisitorum in verbo. *Testes.* Couarru. & Menochio: Ne tam horrendum crimen, in perniciem Christianæ religionis, omninò maneat occultum. Vbi tamen

seruanda

seruanda est consideratio *d.* §. *licet*, vt ex manifestis indicijs appareat, talem non ex animæ leuitate, vel odij fomite, seu pecuniæ corruptione, sed zelo fidei & religionis suum testimonium corrigere, ac quod reuelat, reuelare. Et hoc est priuilegium concessum in fauorem fidei & religionis. Tantus enim est fauor fidei, vt quamuis in alijs criminibus in dubio tutius sit nocentem absoluere, quàm innocentem condemnare: in hæresi tamen & negotio fidei, in dubio quis præsumitur hæreticus, quantum ad condemnationem pœnitentiæ imponendæ in foro Ecclesiæ, pro vtilitate animæ. Franciscus Squillacens. *de fide Catholica.cap.*34. Glossa, & Immolen. ab eo citati. Iosephus Mascardus *de Probationibus, volum.* 1. *Concl.* 495.*num.* 8. & alij, *quos ipse citat.*

Secunda Concl. Quod de hæresi & negotio fidei dictum, quantum ad testium varietatem, idem seruandum est in crimine maleficorum. Tum, quia eadem ratio multo fortius in hoc crimine militat: Cùm hoc crimen maleficorum omni crimine sit atrocius, maximeque sit in perniciem Christianæ religionis, plurimaque mala in Rempubl. redundent, si lateat: Tum, quia crimen maleficorum omnium iudicio refertur ad hæresin: Tum quia omni tempore, Inquisitores seruârunt modum probandi & detegendi hoc crimen à canonibus præscriptum pro hæreticis. Vt est videre apud Doctores mallei malefic.

Syluestr. Bartholom. Spineum,

Nicolaum Iaquerium,

& alios.

6. Con-

6. Concl. *Confeßio duorum vel trium contra aliquem, vel aliquos participes criminis, regulariter facit indicium ad torturam, in crimine maleficorum.*

HAnc Conclusionem sic intelligo: si duo vel tres socij rei inuenti in tormentis, de confessi, simul vel successiuè denuntient alium, vel alios, faciunt indicium, vel indicia sufficientia contra talem, vel tales, ad torturam: si in confessione constanter perseuerent, pœnitentes ad iudicium accedant, morientes cum contritione, ita vt ex circumstantijs adiunctis non possit præsumi eos mentiri: &, si alia non sint indicia, Iudex potest & debet ex lege naturali suprà insinuata, & ratione officij, tales denunciatos apprehendere, inquirere, & torturæ subijcere. Et in tali confessione multum est obseruandum, an reus sæpius confessionem contra alios reiteret, & geminet in tormentis postea, & ad banchum iuris: quia geminatio arguit magnam firmitatem animi & propositi. Marsil. *in cons.* 113. *num.* 2. *& in l.* 1. *ff. de quæst.* §. *Quæstioni.* Felin. *in cap. si cautio. De fide instrum. num.* 39. Decinus *in consil.* 185. *num.* 10. Talis etiam geminatio & reiteratio præsupponit deliberationem, iuxta Gloss. *in cap. Si quis iratus.* 2. *q.* 3. Qua de caussa non est reuocabilis prætextu erroris aut falsitatis. Ludouic. Roman. *in cons.* 346. *incipiente, in hac caussa.* Barth. *in l. Cùm scimus,* C. *de Agricolis & censitis. lib.* 11. Bald. *in l. Nec damnosa.* C. *de precibus Imperat. offerendis,* & alij iam citati. Dictum in Conclusione (regulariter) quia possit esse casus, in quo tam paucę denunciationes non sufficerent: vt si vir in potestate & authori-

thoritate constitutus, à subditis denunciaretur tanti criminis, possit fortassè præsumi, ex odio factum, vel alio humano respectu, præsertim si nullæ aliæ adsunt præsumptiones coadiuuantes. Si tamen tales denunciationes multiplicentur à personis infimæ, mediocris, & fortassis æqualis (consideratis considerandis) conditionis & status hominibus: iustitia vendicat sibi locum. Videndum etiam, an tales denunciantes sint maioris authoritatis habiti: tunc enim eorum denunciationes sunt maioris etiam virtutis, in æquilibrio rationis, contra pares, si debitæ seruantur conditiones. Propter hoc enim crimen licet quemlibet, non obstante dignitate, torturæ subijcere, & inuentum reum punire ex *L. Etsi excepta. C. De malefic. & mathem.* Probatur nunc Conclusio sic declarata.

Primò, authoritate omnium DD. allegatorum *in 3. & 5. Concl.* Nam cùm dubitant, an vnius confessio in exceptis sufficiat ad torturam, præsupponunt duorum vel trium sufficere: & communis, & in praxi recepta opinio tenet, confessionem siue nominationem vnius facere indicium ad torturam, si alia præsumptione vel indicio iuuetur. Sed hîc in proposito vnius inculpatio, vel nominatio coniungitur nominationi alterius. Ergo.

Secundò, ex communi sententia, vt supra ostensum est, vnum graue indicium & proximum sufficeret regulariter ad torturam. Sed inculpatio duorum vel trium facit grauissimum contra tertium: cùm vnius faciat graue, ex definitione grauis indicij, & proximum: cùm omnes rerum cir-

cumſtantias nominant poſſet ſignificare & aperire viam ad vlteriorem inquiſitionem.

Tertiò, in crimine læſæ maieſtatis diuinæ & humanæ, duorum ſociorum confeſsio contra ſocium vel ſocios, ſufficeret ad torturam, *ex cap. In fidei fauorem. in 6. de hæret. & 6. quæſt. 1. cap. Si quis cum militibus. & in L. Quiſquis. C. ad Legem Iuliam Maieſt.* & communi doctorum ſententia. Ergo & in noſtro caſu: quia vbi eſt ſimilis ratio, idem ius eſt. *ff. ad Legem Aquil. L.* Illud. & vbi maior ratio, maius ius. Ratio autem in dictis criminibus eſt enormitas criminis, & reipubl. damnum. Sed magnitudine & immanitate hoc crimen omnia ſuperat, maximaque damna in rempubl. redundant, vt omnium confeſsionibus conſtat, & hiſce infœlicisſimis temporibus Reſpubl. experitur. Hinc bene Lambertus Danæus *cap. 5. in dialogis de ſortiariis & maleficis*, ait: Sunt à fide ſceleratisſimi apoſtatæ, Dei potentiæ perfidi abiuratores, rei læſæ Maieſtatis diuinæ, transfugæ teterrimi, proditores Dei fœdisſimi, aſſeclæ diaboli turpisſimi, deniq; diabolici venefici & impoſtores. *Hæc ille.* Si ergo in crimine læſæ maieſtatis diuinæ & humanæ, duo ſocij criminis contra participes faciunt indicium ad torturam ſufficiens, imò fortaſsè plus probant in defectu aliorum (nam iura eos in teſtes admittunt indiſtinctè) quis negabit in nefandisſimo ſcelere duorum vel trium teſtimonium, de ſe confeſſorum, contra alios ſufficere ad torturam? quæ ſolum eſt medium ad inquirendum veritatem. Quid immanius, quàm Deo datam fidem abnegare, cum Diabolo fœdus contrahere, Dæmonem adorare, ſanctisſimam Dei geni-

genitricem blaſphemijs impetere, hoſti commu-nis ſalutis obedientiam, homagiumque præſta-re? Etenim qui in religionem diuinam peccat, omnibus facit iniuriam, & publicum crimē com-mittit. *c. Vergentis. de hæreticis. & C. eod. tit. L. Gaza-ros.* Si ergo, vt L. 2. ibidem definit, Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſan-ctionibus debent ſuccumbere, qui vel leui ar-gumento à iudicio Catholicæ religionis, & tra-mite detecti fuerint deuiare: quanto magis qui tot tamque enormibus flagitijs, non dico de-uiare à fide, ſed totam religionem conculcare maximis argumentis cognoſcuntur, & dete-guntur?

Quartò: in crimine latrocinij, & alijs exceptis, omnium practicorum iudicio, duorum vel tri-um denunciationes contra conſortes criminis ſufficiunt ad torturam, ex legibus ſuprà citatis & allegationibus Et ſic practicatur in rebuſpubl. be-ne inſtitutis, doctiſsimorum virorum conſilijs, vt bene docent experientia, & aliorum teſtimo-nijs Iul. Clarus *lib. 5. §. fin. pract. criminalis. q. 21. verſ. Sed pone.* Chaſſanæus *in Conſ. Burg. Rubr. 1. §. 5. num. 123. verſ. Et quantum ad laicum.* Raphaël Fulgoſius *in conſil. 173.* Alexand. *conſ. 89. l. 3. incipiente, Viſo the-mate ante ſcriptæ.* In crimine hæreſis duos tantum ſufficere probat pluribus allegationibus. Ioſeph. Maſcard. *vol. 2. de probat. Concl. 857.*

Quintò. Omnium Doctorum iudicio, in de-fectum aliarum probationum, & in ſubſidium, admittuntur teſtes non integri, inhabiles, infa-mes, & ſocij criminum, quando ex natura rei & actus alij haberi non poſſunt, iuxta commu-nem rerum curſum. Sic tenent Panorm. Baldus.

Hostien. Felinus & alij, *in cap. fin. de test. cogend.* Anthon. à Butrio *in cap. Tertio loco, de Probat.* Ioann. Andreas *in addit. ad Speculat. tit. de teste.* §. 1. *vers.* Quid si olim. Bald. Glos. & alij *Dd. in C. de testib. L. Quoniam liberi.* Alexand. *lib. 2. consil.* 320. incip. *Et viso themate.* & eod. *lib. 2. cons.* 166. incip. *Animaduersus.* & *lib. 5. cons.* 152. incip. *Viso processu causæ.* Philip. Cornæus 1. *part. cons.* 58. incip. *Post reditum consilium dicitur mihi.* Paul. Castr. 1. *part. cons.* 348. incip. *Notandum quod adulterium.* Dec. *in cons.* 189. incip. *Letatus sum. à num.* 10. Marsil. *consil.* 41. *num.* 6. & *consil.* 61. & 102. *num.* 7. & *in pract. criminal.* §. *Diligenter. à num.* 81. Matth. Mathesil. *in singularibus.* versic. *Nota quod subsidium, pag. penult.* Landfranc. *in tractatu de depositionibus testium. num.* 102. Salyce. *in L. Ea quidem. C. de accusat.* Iason *in L. Cunctos populos. C. De sum. Trinit.* & communis ibidem. Mart. Nauarr. *in Manual. Confessar. cap.* 25. *num.* 49. & 50. Plurimas ad hoc congregat allegationes Anthon. Gabrielius, Romanus Fisci Apostolici Aduocatus *lib. 1. communium Conclus. in Rub. de test. Conclu.* 7. Sed in crimine maleficorum aliter veritas haberi non potest, ex natura ipsius rei & actus, iuxta communem rerum cursum. Eorum enim exercitia, conuenticula, coniurationesque de nocte fiunt, & in locis secretis, & ab hominum consuetudine remotis. Vnde dicuntur striges, quia quasi aues nocturnæ de nocte strident, vt notat Syluest. *in summa,* verb. *Hæresis* 3. & sua maleficia exercent. Quæ autem de nocte fiunt, & in locis secretis, difficilis sunt probationis, vt pulchrè ostendunt Alexand. *in d. cons.* 166. & Marsil. *in cons.* 5. Si autem aliquod in rerum natura crimen est, quod aliter probari non possit, nisi per con-

consortes & socios criminis, hoc profectò est, vt rei natura ostendit, & experientia rerum magistra docet.

Nunquid princeps tenebrarum est author principalis, qui odit lucem, & omnia inuisibiliter operatur? & quis probus eorum tractatibus & conuentibus interest, aut interesse permittitur, vt sit testis omni exceptione maior, qui testimonium ferat? Quis enim vir vxorem habens, cum qua noctes diesq; versatur, ipsam innocentem affirmare audebit? Aut quæ mulier, virum ab hoc crimine liberum pronunciabit? Hîc sibi locum vendicat illud poëticum: *Quo minimè credis gurgite, piscis erit.* Quis igitur Iudex tam à ratione alienus est, qui bonorum requirat testimonium, vbi nulli boni interesse possunt, nisi probitatem amittere, & pactum cum dæmone & sua societate inire velint? Atq; hoc argumentum confirmat Regula illa Iuridica; in defectum probationum, si ex negotij & actus natura non potest haberi legitima probatio, admittitur minus legitima: & lex contenta est ea probatione, quæ haberi potest. text. & Glos. *in c. fin. de testib. cog.* Panormit. *ibid.* Alexand. 1. *volu. consil.* 64. incip. *Aeterni numinis inuocato spiritu.* Marsil. *cons.* 5. & *in Pract. Crimin.* §. *Diligenter. num.* 126. Bartol. & Immol. *in L. in illa stipulatione. in fine. de verbor. obligat.* Chassanæus *super Consuetudin. Burgundiæ, Rubr.* 1. §. 5. *num.* 173. Amplius roboratur ex Panormit. *in cap. De cætero. de testib.* vbi testatur, quod licet regulariter non admittantur laici contra clericos, in caussa Criminali: tamen quando delictum est commissum in villa, vbi solùm vnus est clericus, in defectum probationum, admittendi sunt laici. Ad idem

facit doctrina Saliceti *in L. Ea quidem. C. de accusat. q.* 5. recepta ab Angel. ab Aretio, *in Tract. de malefic.* Verb. *Metitor.* & Marsilio *d. cons.* 5. & alijs. Quando in casu sumus, in quo testes integri haberi non possunt, tunc admittendi non integri: & ponit exemplum. Si quis lusit in prostibulo, & fuit deceptus propter taxillos falsos, &c. poterit læsionem & falsitatem probare per lenones & infames.

Sextò, in enormibus & occultis, facilior & promptior debet esse Iudex in procedendo ad torturam, sicut in incantatione, veneratione & similibus, ex Bald. *in L. Nemo deinceps. C. de Episcopali audient.* Barbat. & alij in addit. ad Bart. *L. fin. ff. de quæst.* Quod latè confirmat Francis. Brunus *in Tractat. de indicijs & tortura, 2. part. q. 8. num. 2.* & hæc est communis regula, vt tradit Clarus *lib. 5. q. 64. versic. & ideò.* Ratio redditur: quia ea, quæ in occulto fiunt difficilius probari possunt. Ex qua caussa resultat illud iuridicum pronunciatum: In clandestinis & occultis sufficere probationes per coniecturas, ob rei difficultatem, quæ aliâs non sufficerent. Occulta autem sunt, quæ fiunt de nocte, & in loco occulto. Bald. *in L. Cùm fratrem. C. de his quibus vt indignis. in principio.* Angel. *in L. 1. §. Occisorum. ff. ad Syllanian.* Hinc Bald. clandestinum dicit: quia rarò inuenitur sine tortura, vt est venenatio, *ex d. L. Cùm fratrem.* Quomodo autem quæ de nocte fiunt, difficilis sint probationis, probat latè Alexand. *lib. 2. cons.* 211. incipient. *Visa facti narratione, & eod. lib. cons.* 167. incip. *Animaduersis his, quæ tam per testes.* Atque crimen maleficorum ex his caussis alijsq́; , quod est occultissimum, leuioribus argu-

argumentis tortura inquiri posse quis dubitat? tamen à regula criminum aliorum exceptorum non recedimus, vt satis superq; constat ex supradictis. Quare autem maleficia potius fiant de nocte, & in locis ab hominum conuersatione desertis, duplex redditur ratio à Paulo Grillando, *in lib. 2. de Sortilegiis cap.* 4. Prima, quia Dæmon post casum ex paradiso effectus fuit obscurus, & tenebrosus: quare etiam dicitur princeps tenebrarũ: proinde sua opera facit in loco obscuro, & tempore tenebroso, iuxta commune dictum: Qui malè agit, odit lucem: Secunda: Si de die fierent, possent videri ab aliquo, & facilius discooperirentur eorum maleficia, & deuenirent ad notitiam, & sic caperentur & punirentur.

Septimò. Regulare & iuridicum est, quod propter enormitatem & immanitatem criminis, iura & statuta transgredi licet; Id quod probatur *cap.* 1. *de confess.* Glos. & DD. Excipiuntur, propter immanitatem, quæ vocantur excepta ab illa regula: De se confessus super aliorum conscientia non debet inquiri. *L. Nemo deinceps. C. de Episcopali audient.* In festis Paschalibus relaxantur carcerati, exceptis qui atrocia commiserunt. *L. per omnes C. de defensorib. ciuit.* denegatur defensio, propter magnitudinem criminis. *L. prouinciarum. C. de feriis.* In venerabili Paschæ die, propter immanitatem, admittitur tortura ad honorem Dei: quod & Bald. *in d. l. Nemo deinceps*, tradit. Fecit ad idem Gloss. *in* §. *per contrarium. Instit. de hæred. quæ ab intestat. deferuntur.* vbi propter immanitatem fama defuncti damnatur. Sic Ioann. Andreas, propter atrocissimum crimen, *in cap. Cùm non ab homine, de indiciis.* Testatur

Clericum sine degradatione posse puniri, non attenta dispositione *d. cap.* Sic Marsil. *in singular.* 601. propter immanitaté criminis recipiuntur testes, lite non contestata, & parte non citata: iuxta notata ab Archidiacono, Dominico Geminiano, Hostien. *in cap.* 1. *de homicid. in* 6. & Felin. *in cap. Quoniam*, *num.* 7. *Vt lite non contestata.* Probant hanc regulam latissimè Baldus *in Authent. sed nouo iure. C. de seruis fugitiuis.* & Doctores *in addition. ibid.* Marsil. *in L. vnius.* §. *Cogniturum. ff. de quæst.* & *in d. singulari*: & omnium latissimè Andreas Barbatius *in cap.* 1. *de Constit. à num.* 155. secutus doctrinam Innocentij ibidem. Propter hanc regulam in atrocissimis non seruatur ita processus, recipiuntur testes ante litem contestatam, & parte non citata, & proceditur ad torturam, etiamsi non sint ita sufficientia indicia, vt rectè infert Iulius Clarus *lib.* 5. *q.* 1. §. 1. *vers. sunt etiam.* Enormia enim, vt *in d. singul.* 601. Marsil. tradit, talis sunt naturæ & importantiæ, quod alterent dispositionem statutorum & iuris communis. Atq; si hæc omnia in vllo crimine locum habeant, in hoc nostro proposito in summo gradu obtinebunt. Si quidem vt plurimum in crimine maleficorum, in vno subiecto conueniunt crimen læsæ maiestatis diuinæ, quandoq; etiam humanæ, vt experientia compertum est: latrocinia horrenda, & grauissimis circumstantijs affecta; coniuratio cum diabolo in subuersionem regni summi Regis: Idololatria pessima, pactum cum diabolo & inferno; blasphemia in Deum, Beatissimam Virginem, & omnes sanctos; peccatum contra naturam cum spiritualibus creaturis: sacrilegia nefandissima in abusu sacramenti sacramentorum, &

rerum

rerum ſacrarum; Infantium & innocentium cædes; ſepulchrorum violatio, vt innocentes effodiant, quorum carnibus horrendè abutuntur; perditio agrorum, vinearum, ſyluarum, omniumque rerum ad ſalutem hominum ſpectantium: ita vt meritò à lege appellentur hoſtes communis ſalutis; & alia plurima ſcelera perpetrant, quæ nec mens humana concipere valet. Quis igitur tam inſipiens eſt, qui legibus concludere velit, quod omnes leges immanitate & atrocitate ſuperat? Eſtne vllus canon, aut lex, aut ſtatutum, quod dæmonem cum ſua ſocietate includat? Hîc Iudices atq; poteſtatem habentes, per Deum, communemq; ſalutem obſecro, vt leges, iura, rationes, & authoritatem doctiſsimorum virorum intueantur, oculos aperiant, & cernant, quomodo Deus immaniſsimis criminibus irritetur, quomodo propter periculum communis ſalutis, in enormibus, ne quidem à proceſſu & inquiſitione, & executione in diebus Deo ſingulari ratione conſecratis, ceſſandum ſit; quomodo Deus executione iuſtitiæ reconcilietur. Facilimè, ait, *d.l. prouinciarum. C. de feriis*, in hoc ſummi numinis ſperatur venia, per quod multorum ſalus, & incolumitas procuratur: Quomodo ad honorem Dei, iuxta, *d.L. Nemo deinceps*: crimina punienda ſint; quomodo ſinant crimina impunita coaleſcere, contra *L. per omnes. C. de defen. Ciui.* quomodo in tam enormibus & periculoſis, contra communem ſalutem; relictis legibus diuinis, naturalibus & poſitiuis, dum periculum eſt in mora, iuſtitiæ executionem differant, cum multorum ſcandalo, dantes iuſtam occaſionem multis temerarijs iudicijs, & ſic communicantes gra-

uissimis peccatis alienis ? quomodo deglutiant camelos, exoculantes culices, dum minora & manifesta Lynceis oculis perlustrant, & talpis sunt cæciores in occultis & atrocissimis? quomodo festucam videant, & trabem non animaduertunt, dũ furta simplicia, homicidia sine proposito perpetrata, aliaq́ minora cane peius & angue persequuntur: crimẽ verò læsæ maiestatis diuinæ, apostasiam, tractatus secretos contra patriæ salutem, & alia immanissima facinora, tanquam phantasias & somnia negligunt. Habeant Iudices in hoc negocio doctrinã Magni Basilij ante oculos: Qui veram germanamq́ iustitiam nõ habet in animo repositam, ac velut ex præuia quadam meditatione reconditam, sed aut pecunijs corrumpitur, aut amicis obsequitur, aut etiam inimicos vlciscitur, aut alienam reformidat potentiam; rectè ius dicere, iudiciaq́ exercere non potest.

Octauò & vltimò probo Conclusionem. Si non demus locum denunciationibus consortum in crimine maleficorum, non est via extirpandi hoc crimen, nec inquirendi, aut procedendi contra multos, nec locus puniendi principes huius sceleris; quod concedere est absurdissimum. Et hoc probo reducendo in memoriam ea, quæ posita & probata sunt ex fidei fundamentis, in decimo præludio. Inter Dæmones est prælatio & ordo. Sunt enim supremi, medij, & infimi. Qualis ergo ordo inter dominos, talis inter ministros. Nam norunt optimè tantò stabilius esse regnum, quanto maiori firmatur ordine. Videmus autem in regno temporali, superiores, potẽtiores, & honoratiores principibus assidere; consilia ac responsa dare, ac demum quod executi-

oni mandandum, concludere, conclusa per medios & infimos in effectum deducere. Non enim est supremorum Consiliariorum, manus admouere operi. Sicut enim superiores Dæmones suas prouincias committunt inferioribus: Sic etiam in pessima illa politia, principes & superiores malefici, cum Principe Dæmoniorum concludunt tractatus, atque inferioribus executionem mandant.

Atque hanc doctrinam non solùm ratio comprobat, sed etiam maleficorum & maleficarum confessiones confirmant. Quæro nunc ab homine, qui nullum dat locum denunciationibus, contra ius, doctissimorum virorum authoritatem, & praxim tam Ecclesiæ, quàm rerumpubl. bene institutarum, atque rectam rationem; quis modus erit procedendi contra illos, qui sunt in superiori ordine? manebuntne impunita eorum scelera? eorum tractatus contra rempubl. communemque salutem occulti latebunt, vt in dies plures pertrahantur in Diaboli societatem? Recurris ad externa indicia: perquire quando principes huius sceleris visi fuerint aut scopas erigere ad causandum pluuiam, aut ollam supponere vestibulo alicuius stabuli, aut lites & minas intentasse plebeis, aut alia opera externa exercuisse, quæ indiciorum vices subeant ad probandum. Hæc enim sunt facta vulgarium & vilium personarum, quæ rus incolunt, & ruri versantur inter plebeos. Ibi quandoq; hæc & similia perspiciuntur indicia. Tollatur igitur via inquisitionis & process⁹ per denunciationes, & alantur principes maleficorum, & magistri scholæ Diaboli: & videbitur, cum maximo Reipubl. damno, quis

quis sit futurus rei exitus. Habeant ante oculos, qui gladium portant, iustitiam, quæ tribuit vnicuique quod suum est, bene agenti præmium & honorem; malè operanti pœnam & vindictam: ne si respectu humano omittant punire Dei iniurias, ac reipubl. vindicare scelera, seuerissimã indignationem eius, qui etiam iustitias iudicat, incurrant.

Dubia duo hoc loco paucis mouenda & resoluenda sunt.

Primum. *An testes huiusmodi singulares probent aliquid, ita vt quis possit torqueri ad denunciationes eorum? ex. gra.*

VNus dicit, quod viderit N. venientem in deaurato curru, alius in nigro equo, alius in hirco, ad congregationem nocturnam, sed diuerso tempore. Videtur quod non: Tantum enim probant mille testes singulares, quantum vnus, Bald. *in L. Iurisiurandi, colum.* 2. *C. de testib.* Alexand. *in cons.* 20. *&* 81. *vol.* 4. Marsil. *cons.* 27. *&* 28. & alij alibi. & regulariter testes singulares non probant. *cap. Tam literis. de testib. c. Cùm dilecti. de election.* & *c. licet caussam. de probat.* & *L. ob carmen. ff. de test. §. fin.* His & similibus auctoritatibus quidam persuadere conatus est dictam singularitatem impedire. Sed quia hîc loquimur in ordine ad torturam, parum ad rem facit disputare de testium singularitate: tum quia communissima est sententia, quod vnus testis omni exceptione maior, faciat indicium sufficiens ad torturam: tum quia socij criminis, etiamsi sint singulares, faciunt indicium ad torturam in criminibus exceptis, vt tradit ex praxi doctissimarum Curiarum Iulius

Clarus

Clarus *lib.* 5. §. *fin. q.* 21. *verſ. Sed pone.* Deinde vt communior eſt opinio DD. atteſtante hoc & confirmante Anton. Gabriel. *lib.* 1. *com. concl. conc.* 2. *num.* 19. *in Rub. de teſti.* teſtes ſingulares probant de delicto in genere, vt quem eſſe hæreticum, vſurarium, maleficum, &c. vel quando agitur de probatione actus non momentanei, ſed ſucceſsiui. Quare eſſe poteſt, quod maleficus vna vice veniat ad curſum in figura deaurati currus, alia vice in capro, & ſic de ſimilibus. Quia Dæmon ſicuti dicitur mille artifex: ita etiam verſipellis, quod formam ſubinde mutet.

Dubium ſecundum.

An, quando malefici à ſocijs denunciantur, quod ludis Diabolicis & choreis interfuerint, ſociorum denunciationes faciant indicium ad torturam, etiamſi non fiat mentio, quod hominem, aut equum necauerint, aut damna intulerint?

QVidam diſtinguunt, & dicunt: ſi tantum denuncientur, quod congregatione interfuerint, & ludis, non faciant indicium ad torturam plures denunciationes: ſi autem homines aut equos necauerint, aut damna intulerint, tunc faciunt indicium. Sed hæc diſtinctio tantum narratur, nec vlla ratione aut fundamento ſtabili fulcitur, imò videtur implicare ignorantiam negotij eius quod arte Diaboli ibidem geritur. Et probatur contrarium. Malefici aut ſunt rei læſæ maieſtatis diuinæ, quando in curſu & congregatione ſunt: aut non ſunt. Si rei ſunt læſæ maieſtatis diuinæ, vt certè dicendum eſt: Nam

Nam in hoc grauissimè diuinam maiestatem lædunt, quod Deo & regno suo abrenunciant, pacta cum aduersario contra Christum & eius exercitum contrahunt. Quis enim nescit, omnem societatem cum Dæmone esse homini interdictam: cùm à principe vniuersi, tali hosti perpetuum sit indictum bellum? S. Thom. 2.2. *q*. 95. *artic*. 2. *ad vlt*. Caietan. *ibid*. Domini. Sotus *lib*. 8. *de iust. & iure*, *q*. 3. *artic*. 2. Hostes autem regis & regni dicuntur, quibus à Rege indictum est bellum, per notata *in L. Si quis ingenuam*. §. *fin*. & *L. Hostes ff. de captiu*. Barto. *ibid. circa fin*. Martinus Laudensis *in tractat. de bello*. §. 5. & latius Boërius cum alijs *in decis*. 178. *n*. 1. Sed societas subditi cum hoste regis, aut principis, siue consummata, siue inita solum sit, facit aliquem reum læsæ maiestatis, vt rectè Caietanus 2. 2. *q*. 95. *artic*. 4. docet. & text. *L. Quisquis. C. ad L. Iul. Maiest*. cum DD. conuincit, quod etiam conatus in crimine læsę maiestatis puniendus: quem conatum Caietan. appellat societatem initam, necdum consummatam. Reo autem læsæ maiestatis tam diuinæ quám humanæ multò magis creditur, quàm latroni contra latronem: Quia dicta crimina, vt omnibus in confesso est, multò magis sunt priuilegiata; quàm alia excepta, *ex cap. in fidei fauorem, de hæret. in* 6. & *d. L. Quisquis*, & alijs ibid. magis autem priuilegiata præcedunt. §. *Sanè. cap. Accusatus. de hæret. in* 6. Ergo multò magis denunciantes merentur fidem, si quem in cursu & congregatione fuisse denuncient, quàm si dicerent, ipsum hominem occidisse, aut equum veneficio infecisse. Nisi quis dicere velit, quod equum interficere aut vaccam occidere, sit crimen

men grauius, & magis exceptum, quàm Deum abnegare, & cum summo aduersario fœdus inire. Quis autem ignorat, neminem talem conuentum & congregationem frequentare, qui non prius Deum abnegauerit, pacta cum Dæmone contraxerit, societatem cum eo inierit, & ad omne malum animum habuerit paratum? Quid autem ita professioni nostræ fidei repugnat, sicut DEVM expressis verbis abnegare, & professioni in baptismo factæ abrenunciare, Diabolo fidem & ministerium addicere? Ergo qui in cursu & ludis diabolicis iam apparent, sunt perfidi in fide & religione: ergo socij eorum eos denunciantes plus merentur fidei, quàm si dicerent eos equos, aut vaccas, aut etiam hominem occidisse. Nam si priuilegium fidei est *in d. cap. In fidei fauorem*, quod socij criminis, & alij testes inhabiles possunt testes esse contra participes in crimine: Quomodo plus fauoris habet latrocinium hominis, aut veneficium equi? Nunquid priuilegium, cùm sit quid fauorabile, debet aliquid operari vltra ius commune? *cap. In his priuilegiis.* Gloss. Bernard. Panormit. Anton. cum alijs ibidem. & *lib. 6. eodem tit. cap. Si papa. & l. 1. ff. ad municipales, & de incolis cum Gloss.* Quid ergo operatur priuilegium fidei concessum. Si socij contra latrones, vaccam aut equum interficientes merentur fidem, & non contra eum, qui iam fidem abiurauit, religioni nostræ bellum indixit, communioni sanctorum valedixit? Quæ communiter omnia præstiterunt omnes, qui in congregatione diabolica apparent, vt constat confessionibus innumerabilium hominum vtriusq; sexus & status. Imò vt hoc addam, de quo aliâs dubi-

dubitaui, tantum operatur fidei fauor, *d. c. In fidei fauorem*, quod plures quàm duo testes inhabiles, & minus idonei, in negotio fidei, & hæresi faciunt plenam probationem ad condemnationem, & pœnam ordinariam criminis hæreseos, quando ex circumstantijs, & coniecturis, & personarum qualitate verisimiliter præsumuntur verum deponere. Quam sententiam dilucide verba c. *In fidei fauorem*, videntur probare: Quia vt manifesti iuris est, priuilegium sic interpretandum, vt aliquid operetur, & hanc doctrinam securam & in praxi seruandam ex alijs approbat Ioseph. Mascard. *de probat. volum.* 2. *Concl.* 857. *num.* 39. Si quis autem neget maleficos reos esse criminis læsæ maiestatis diuinæ, quando sunt in ludis diabolicis, & congregatione, hic poterit etiã negare prima principia. Cogitet talis, qua ratione eò deueniant, quæ pacta & acta præcedant, quid ibidem faciant, cui obsequium & famulatum præstent, quis finis tragediæ. Quæ soleant ibidem tractari contra Deum, rempubl. & commune bonum. A communiter accidentibus argumenta ducuntur non solùm à Logicis & Theologis, sed etiam à Iurisperitis. Vnde secundum eos locos à communiter accidentibus facit indicium indubitatum. Bald. *in additionib. ad Specul. in tit. de sentent. & his quæ ipsam sequuntur*, & Marsil. *in pract. Criminal.* §. *Secunda num.* 36. Et talia confitentur ibi fieri facta, & communiter tractari, non solùm vetulæ & melancholicæ mulieres, iam ratione & viribus destitutæ, sed etiam iuuenculæ, non solùm fœminæ; sed etiam viri, iuuenes, adolescentes, & ætate graues, docti, & rerum experientia conspicui, etiam postquam iam se Deo suo iterum reconciliarunt,

liarunt, dispositi ad mortem, & pœnam pro suis sceleribus subeundam cum magna detestatione scelerum, & vt communiter confitentur, ita reperiuntur esse vera, si fortasse vnus sit, qui fallatur, sicut in omnibus rebus moralibus & actionibus humanis accidit quandoq; error, mille repe
riuntur dicere veritatem, vt experientia testis est, quæ est rerum magistra. *cap. Quam sit. cum Gloss. de electio. in 6. & cap. Statutum, de rescript. eod. lib.* & multa experimenta cognitio veritatis insequitur. Bald. *in cap. Contingit, de dolo & contum.* & Marsil. *in pract. Crimin. in §. Principium, num.* 4. & imperator *in Authent. de appellat. vers. Ex rerum experientia inuenimus.* Et certum est in hoc negotio, si multi experientia cognoscerent, & ab eis audirent, qui experti sunt cum suis circumstantijs rerum, personarum, temporum & locorum, non somnia dicerent: si hominibus expertis in sua arte non est credendum, à quibus rerum veritas inquirenda? Peto, quare inexperto credendum, quod terminis suæ artis non continetur? Quia neq; scientiam, neq; experientiam habet, nec meretur fidem in his: vnicuiq; enim artifici in sua arte credendum est. Sic profectò in hac misera secta credendum est expertis. Hi sciunt quid ibi agatur, quæ negotium præcedant, sequantur, & comitentur. Miserum enim est, & à ratione alienum, si ego dormiens velim dicere, me dormiente neminem vigilare, nec velim credere dicentibus alijs, se vigilasse in alio loco, cum circumstantijs locorum, personarum, & rerum actarum: Sic profectò etiam cæci sunt, qui dicunt esse somnia, & in somno tantum accidere, quæ homines vigilantes vnanimi consensu & magna

constantia seruatis circumstantijs omnibus, non tam in commodum suum, quàm etiam contra se confitĕtur fieri, & facta esse. Prædicta ergo distinctio nihil habet fundamenti, sed meritò reijcienda est, cùm rationi & iuri aduersetur.

Ex proxima Conclusione & alijs infero quædam in hac materia:

I. Cæteris paribus, in hoc enormissimo & occultissimo crimine, contra quorundam falsam opinionem, maiorum virium esse denunciationes talibus circumstantijs fulcitas, quales posuimus, omnibus alijs indicijs: tum quia alia vt plurimum sunt simplicia, leuia, & remota à substantia actus: At denunciationes naturam negotij & circumstantias in omnem euentum aperire possunt. Id quod ex definitione indicij confirmatur. Dicitur enim ab indicando, & est medium intellectuale veritatis eliciendæ, ex aliqua singulari circumstantia insurgens, ex *L. Indicia, C. de rei vindicatione, & L. fin. C. de probat.* quæ descriptio multò fortius conuenit denunciationibus, vt patet intuenti. Quare rectè denunciationem sociorum in genere, Constitutio Caroli V. *in art.* 31. refert in numerũ indiciorum, eamque ob caussam etiam inter interrogationes ad maleficij reos adiungit, vt interrogentur de magistro, à quo didicerint. *in art.* 51. Tum etiam, quia omne indicium, iuxta doctrinam Barto. *in L. fin. ff. de qq.* ab omnibus receptam, regulariter per duos testes probari debet. Sed denunciationes fiunt coram iudice, notario, alijsq; adiunctis. Denuncians enim ipse circumstantias explicat & caussas scientiæ, è quibus testis dictum magnas vires sumit, reddit. Præterea semper vt plurimum

denun-

denunciationes aperiunt viam indicijs, & vlteriori inquisitioni. Tandem, quia in hoc crimine, sicut actiones communiter in grauioribus sequuntur operationem Dæmonum, & non maleficorum; ita indicia nullam habent naturalem coniunctionem cum effectu, quare facilè possunt elidi.

II. Illatum: Non esse iuri canonico, ciuilique, praxi, rationi, doctissimorumque virorum authoritati consonum; id quod memini me à quodam Iurisperito audiuisse (seriò an ioco dictum, nescio) se nihil facere etiam mille denunciationes.

III. Siue hoc crimen consideremus vt Ecclesiasticum, siue vt seculare; iustissimè & rectissimè Iudices procedere per denunciationes ad inquisitionem & torturam. Ad Ecclesiasticum Iudicem enim pertinet, quatenus aut hæresis est, aut hæresin sapit, vt tertiodecimo præludio demonstratum est: & sic per participes criminis potest procedi, vt patet *ex Bulla* Innocentij Octaui præfixa malleo maleficorum, & *ex cap. In fidei fauorem*: & *cap. Accusatus. §. Sanè. de hæreti. in 6.* Ad secularem verò; quatenus malefici latrocinia exercent, in perniciem hominum conspirant, vineas & agros destruunt, tractatus contra Rempubl. instituunt, animalia in vtilitatē hominum creata enecant, veneficia intentant, ac similia flagitia contra bonum commune moliuntur. Latrones verò, coniuratores, grassatores, proditores reipubl. hostesq; communis salutis, contra socios criminis, vt constat ex canonibus, legibus, allegationibusq; suprà allatis, testimonium sufficiens ad torturam ferre possunt.

constantia seruatis circumstantijs omnibus, non tam in commodum suum, quàm etiam contra se confitetur fieri, & facta esse. Prædicta ergo distinctio nihil habet fundamenti, sed meritò reijcienda est, cùm rationi & iuri aduersetur.

Ex proxima Conclusione & alijs infero quædam in hac materia:

I. Cæteris paribus, in hoc enormissimo & occultissimo crimine, contra quorundam falsam opinionem, maiorum virium esse denunciationes talibus circumstantijs fulcitas, quales posuimus, omnibus alijs indicijs: tum quia alia vt plurimum sunt simplicia, leuia, & remota à substantia actus: At denunciationes naturam negotij & circumstantias in omnem euentum aperire possunt. Id quod ex definitione indicij confirmatur. Dicitur enim ab indicando, & est medium intellectuale veritatis eliciendæ, ex aliqua singulari circumstantia insurgens, ex *L. Indicia, C. de rei vindicatione, & L. fin. C. de probat.* quæ descriptio multò fortius conuenit denunciationibus, vt patet intuenti. Quare rectè denunciationem sociorum in genere, Constitutio Caroli V. *in art.* 31. refert in numerũ indiciorum, eamque ob caussam etiam inter interrogationes ad maleficij reos adiungit, vt interrogentur de magistro, à quo didicerint. *in art.* 51. Tum etiam, quia omne indicium, iuxta doctrinam Barto. *in L. fin. ff. de qq.* ab omnibus receptam, regulariter per duos testes probari debet. Sed denunciationes fiunt coram iudice, notario, alijsq; adiunctis. Denuncians enim ipse circumstantias explicat & caussas scientiæ, è quibus testis dictum magnas vires sumit, reddit. Præterea semper vt plurimum denun-

denunciationes aperiunt viam indicijs, & vlteriori inquisitioni. Tandem, quia in hoc crimine, sicut actiones communiter in grauioribus sequuntur operationem Dæmonum, & non maleficorum; ita indicia nullam habent naturalem coniunctionem cum effectu, quare facilè possunt elidi.

II. Illatum: Non esse iuri canonico, ciuilique, praxi, rationi, doctissimorumque virorum authoritati consonum; id quod memini me à quodam Iurisperito audiuisse (seriò an ioco dictum, nescio) se nihil facere etiam mille denunciationes.

III. Siue hoc crimen consideremus vt Ecclesiasticum, siue vt seculare; iustissimè & rectissimè Iudices procedere per denunciationes ad inquisitionem & torturam. Ad Ecclesiasticum Iudicem enim pertinet, quatenus aut hæresis est, aut hæresin sapit, vt tertiodecimo præludio demonstratum est: & sic per participes criminis potest procedi, vt patet *ex Bulla* Innocentij Octaui præfixa malleo maleficorum, & *ex cap. In fidei fauorem*: & *cap. Accusatus*. §. *Sanè. de hæreti. in 6.* Ad secularem verò; quatenus malefici latrocinia exercent, in perniciem hominum conspirant, vineas & agros destruunt, tractatus contra Rempubl. instituunt, animalia in vtilitatẽ hominum creata enecant, veneficia intentant, ac similia flagitia contra bonum commune moliuntur. Latrones verò, coniuratores, grassatores, proditores reipubl. hostesq; communis salutis, contra socios criminis, vt constat ex canonibus, legibus, allegationibusq; suprà allatis, testimonium sufficiens ad torturam ferre possunt.

IV. Consultissimè & æquissimè hactenus illos fecisse Iudices, qui processerunt per denunciationes ad inquisitionem & torturam contra maleficos: quia id fecerunt, ad quod obligabantur ex lege diuina & naturali, nec non etiam officio, secundum praxim tam Ecclesiæ, quàm reipubl. ciuilis benè ordinatæ.

V. Infero, satisfaciendo eorum clamoribus, qui clamant, torturam debere præcedere indicia, & à tortura non esse incipiendum, *ex ll. penult. & fin. De quæstio.* & communi sententia, quibus legibus hæc doctrina aduersatur. Respondeo ex dictis sequi confirmationem harum legum. Conclusiones enim prædictæ indicia non tollunt, sed ponunt. Nam probant denunciationes Reorum contra socios, in casibus à iure expressis, esse indicia ad torturam, & subire vices indiciorum. Quis enim Iurisperitus negabit, si quis probet aliquod maleficium, quantum ad substantiam, per vnum testem omni exceptione maiorem, malefactorem posse subijci tormentis, sine omni alio indicio? quam communem sententiam sequitur Constitutio Criminalis Caroli V. *in art.* 30. Tunc enim ille testis supplet locum indiciorum. Atq; sic in præsenti Iudex non incipit à tortura sed denunciationes sternunt viam inquirendi veritatem, per medium torturæ, & eandem præcedunt.

VI. Ex dictis Conclusionibus inferendo, ad argumentum Aduocatorum criminis maleficorum, quo arguunt huiusmodi de se confessos, esse criminosos & infames, ex confessione proprij criminis: ergò eis in hoc casu non esse credendum; respondeo, negandam esse consequentiam.

Quia,

Quia, vt euidenter probatum eſt, poſſunt eſſe teſtes, quando veritas aliter haberi non poteſt; & in promptu ratio eſt, probationis difficultas, ne via probandi tollatur, & enormiſsima crimina impunita in occulto lateant. Si ergo teſtes eſſe poſſunt. ſecundum omnium Doctorum ſententiam: quomodo eis non erit credendum? teſtibus enim fides debetur. Adhæc, vt infames, ſerui, domeſtici, ſocij criminis, non admittantur in teſtimonium; nunquid inductum eſt iure poſitiuo? Sic enim atteſtantur Philipp. Corneus. *in 4. volum. conſil.* 241. *in litera* F. *& eod. lib. conſil.* 259. *in eadem litera.* Philippus Francus *in cap. In fidei fauorem. in 6. De Hæret.* Petrus de Ancharano *in c. Paſtoralis: de re iudicata.* & Andreas Barbatius *in tractat. de teſtib. num.* 42. & ratio ſuadet. Idem ergo ius, quod has exceptiones induxit contra teſtes tempore commoditatis, quando alij haberi poſſunt, ex natura rei & actus, admiſit, vt exigente neceſsitate, ne veritas in multorum damnum occultetur, poſsint teſtimonium ferre ſublata teſtium ſolemnitate, quæ iuris poſitiui eſt, & relicta earundem conditione in iure naturali & diuino. Sic enim locum habet quod communi prouerbio dicitur: Neceſsitas legem non habet. Præterea infamia quandoque etiam purgatur tortura, vt ſuprà ſignificatum eſt. Tandem conſtat ex ll. & canonibus & praxi, infames admitti, vt in crimine hæreſeos, latrocinij, læſæ maieſtatis, &c. Militat hoc ergo argumentum etiam in dictis & ſimilibus. Dicendum ergo eſt, de iure poſitiuo regulariter non admitti infames, quando neceſsitas non vrget, & haberi poſſunt teſtes idonei & habiles.

Dices: cùm alij admittantur testes inhabiles, quare inimici repelluntur in hoc crimine, sicut in alijs? Certissimum est, quod testimonium inimici non recipitur etiam in criminibus exceptis, vt tradunt Bartol. *in L. quæst. ff. ad Legem Iuliam Maiestat.* Marsil. *consil. 20. num. 27.* Angel. *in L. Qui accusare. ff. de accusat.* Bald. *in L. in his §. 1. in fine. ff. Soluto matrimon.* Romanus *in L. Si vero §. Si viro. ff. eod.* Panorm. *in cap. Inquisitionis, de accusat.* Crauett. *consil. 9. numer. 6.* Menoch. *de arbitrar. Iudi. quæst. lib. 1. q. 28.* Iosephus Mascar. *de Probatio. volum. 2. Conclus. 899. num. 2.* & alij alibi, per text. singularem *in cap. Per tuas. de Simonia.* & *in cap. Cum P. de accusat.* Vnde generale est, quod nec etiam in criminibus atrocissimis inimicus admittatur. Imò nec etiam inimici testimonium facit indicium ad torturam, iuxta Baldum *in consil. 36. incipiente, præsupposito statuto. lib. 4. Marsil. consil. 15. numer. 6.* Iacob. Menoch. *in lib. 1. de arbitrar. Iud. quæstionib. quæ. 28. num. 5.*

Respondeo nunc dubio. Quædam exceptiones testium siue inhabilitates sunt iuris naturalis, vt quod puer non habens vsum rationis, furiosus & inimicus non admittantur. In inimico naturaliter ira & odium impediunt animum ne possit cernere verum: Quædam sunt à lege inductæ, ex quadam congruentia, vt quod infamis seruus, familiaris, &c. non possint testimonium ferre. Nunc propter criminum enormitatem & probandi difficultatem, Lex & conditor legis dispensant, in defectum aliarum probationum, vt exceptiones à lege statutæ non impediant. At in ijs, quæ sunt legis naturalis, non dispensatur; cùm non sit potestas. Quare benè docent Ancharanus,

charanus, Francus & Barbat. in loc. cit. Pontificem non posse dispensare, vt inimicus testimonium ferat.

Verùm quoniam aliqui minus docti recipiunt exceptionem cuiuscunque inimicitiæ, causasque etiam minimè validas ab Aduocatis in nostro crimine adductas admittunt, hoc in loco libet aliquid pro latiori intelligentia addere de inimicitia, eiusque causis, quæ testimonium infirmum & nullum reddunt. Atque ante omnia præsupponimus, quod cum crimen maleficij grauissimis sceleribus annumeretur, maximè autem hæresi in multis æquiparetur, quæ est ratio inimicitiæ in hæresi & alijs atrocissimis, ea etiam est cōditio in hoc atrocissimo peccato. Nunc in primis obseruandum, quod quando loquimur de inimicitia repellente à testimonio in criminibus, intelligendum de inimicitia capitali. per *cap. per tuas, de Simonia, & cap. licet Heli, ibidem. c. Repellantur, & cap. Meminimus, de accusat. 3. q. 5. cap. 2. Archidia. in cap. Accusatus, §. licet. de hæret. lib. 6. Emeric. in 3. part. directorij Inquisit. q. 67.* Francis. Pegna *ibid. comment.* 116. Mascar. *de prob. vol. 2. Concl.* 898. Malleus malef. *in 3. par. q. 5.* Ioan. Bodin. *l. 4. de magorū Dæmonomania. cap.* 2. & alij communiter alibi. Quæ autem inimicitia capitalis sit, ad hunc effectum iudicis arbitrio relinquendum tradunt Felin. *in cap. Cùm oporteat, nu. 5. de accusat.* Marian. Soci. *in d. ca. Repellantur.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. Iud. qq. cas.* 110. *num.* 3. allegando etiam Grammat. *in cons.* 57. *num.* 9. & aliqui alij recentiores. Quoniam autem Iudicis arbitrium formandum est in re expressè non cauta in iure, secundum Iurisperitorum scientiam, planius proponendum, quid DD. circa hanc mate-

riam sentiant. In primis autem censetur inimicitia capitalis, quando mors inter testem, & inter eum contra quem deponere intendit, est illata, aut intentata, seu ea quæ via sunt ad mortem, vt vulnera grauia & lethalia, vt docent Eymeri. *in 3. part. directorij in tit. de defensionib. reorum*, & Francis. Pegna Commentator *ibid.* & latius infra *in q. 67. comment. 116.* vbi eruditè hanc materiam discutit. Et plenius id expressum est legibus septipartitis Hispaniæ. *l. 22. par. 3. tit. 16.* quam legem sic latinè Pegna reddit: *Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua caussa possit esse testis; vt si inimicitia sit contracta ob consanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: vel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur vel mors, vel membri abscissio, vel exilium, vel amissio maioris partis bonorum: nam ob singulas ex caussis prædictis non potest vnus contra alterum esse testis, durante inimicitia.* Hæc legis sententia est. His addere possumus DD. sententiam, qui docent ex solis minis de occidendo oriri capitalem inimicitiam. Alexand. *in cons. 14. incip. Ponderatis narratis. lib. 3.* Angel. *in cons. 261. incip. Ponderandum.* Accurs. *in L. Licet. verb. Capitales. ff. de recept. arbitr.* Marsil. *in L. 1. §. Praeterea. ff. de quæstionib.* Panormit. *in d. cap. Repellantur. num. 4. de accusat.* Cardin. & Ioannes ab Anania *in cap. Cùm oporteat. eodem titul.* Iosephus Mascard. *vol. 2. de Probatio. Conclus. 898. num. 14.* & alij alibi. Quod maximè locum habet, quando minas intentans, potens est ad exequendum minas, & consueuit easdem exequi, vt Ioannes ab Anania, & Marsilius declarant. Quod etiam inimicitia capitalis oriatur, ex eo quod quis alterum accusauit de caussa capitali,

exem-

exempli cauſſa, de crimine homicidij, læſæ maieſtatis, proditionis, nefandi peccati &c. *text. in L. Qui cum maior. ff. de bonis libert.* Gloſſa *in L. Licet. verb. Capitales. ff. de recept. arbitr.* & Gloſſa *in §. Item propter inimicitias. verb. Si capitales Inſtit. de excuſat. tutor.* Panormitanus *in d. cap. Repellantur, & in cap. Accedens, de teſtib.* Card. Zabarella *in d. cap. Cùm oporteat, numer.* 12. Bortolus *L. 1. ff. de his quibus vt indig. & in L. 3. in princip. ff. de teſtibus.* Marſil. *in d. §. Præterea,* & Doctores *in L. Liberi. C. de in offi. teſtament.* Maſcard. *in d. Concluſione, num.* 16. & alij alibi paſsim probant. Atque hoc locum habet in quocunque crimine, ex quo infamia naſcitur, & quo probato, imponeretur pœna mortis, abſciſsionis membri, publicationis omnium, aut maioris partis bonorum, aut exilij, vt ex dictis iuribus & Doctoribus in ſpecie colligunt Maſcard. & Franciſcus Pegna loc. cit. Præterea inimicitia capitalis præſumitur quando naſcitur ex eo, quod quis mouit alicui Controuerſiam & litem de omnibus bonis, aut eorum maiori parte. Panormitanus *in d. cap. Repellantur, num.* 4. Ananias *in d. cap. Cùm oporteat. numer.* 6. Felin. *in cap. Quoties. colum.* 2. *de teſtibus.* Bartol. *in l. 3. §. fin. ff. de adimend. legat.* Bald. *in L. Parentes. C. de teſtib.* Alexand. *in conſil.* 99. *incip. In cauſſa accuſationis. lib.* 1. Faber *in d. §. Item propter inimicitias.* Crauetta *in conſil.* 31. *numer.* 3. *& in conſil.* 75. *numer.* 1. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. Iudicum quæſtionib. caſu* 110. Pegna & Maſcard. vbi ſupra. Ratio duplex aſsignari poteſt. Vna eſt, quia temporalia & diuitiæ cùm ſint neceſſariæ ad vitæ conſeruationem, ſunt quaſi ſecundus ſanguis, & loco ſanguinis. Gloſſa *cum textu in L. Aduocati. C. de Aduocat. diuerſor. Iudic.* Bald. *in L. in tuis. C. de oper. libert.* Marſil. *in d. §.*

Præterea,nu. 42. Iaſon *in l. Nec quicquam. §.Vbi decretum, num.* 2.*de offic. proconſul.* Petraſancta *ſingul.* 73. Altera ratio quoniam cauſſa pecuniaria ardua, vtpote quando controuerſia eſt de vniuerſa ſubſtantia, aut maiori eius parte; æquiparatur cauſſæ criminali. Bald. *in l. parentes. C. de teſtib.* Marſil. *in d. §. Præterea* Andreas Barbat. *in conſ.* 3. *incip. Clementiſsimi Dei Patris. num.* 24. & *in conſ.* 16. *incip. Præclarè ſcripſit, nu.* 10. *lib.* 2. vtrobiq; allegans Petrum Ancharan. *in conſ.* 26. Menoch. *in d. caſu* 110. *nu.* 5. Maſcard. *in d. Concluſ.* 898. *nu.* 10. & alij alibi. Si ergo inimicitia orta ex cauſſa criminali & capitali reddit teſtem inhabilem, etiam eundem effectum obtinebit cauſſa ciuilis & pecuniaria, quæ criminali æquiparatur. His additur quod etiam ea inimicitia capitalis cenſeatur, quæ ex graui iniuriarum prolatione originem trahit. Bald. *in c. Veniens de iureiurando.* Iaſon. *in l. Procuratoribus. C. de procurat.* Marſil. *in conſ.* 5. *incipien. Sæpè ac ſæpius decreui. nu.* 12. Fran. Pegna. *in d. Comment.* 116. *cauſa* 8. Maſcar. vbi ſupra *nu.* 24. Quæ autem iniuriæ ſint verbales, docent DD. *in L.* 3. *ff. de lib. & poſth.* & *Inſtit. de iniurijs. §.* 2. & nos latius aliàs *in Commentario ſuper titulo iuris Canonici de iniurijs & damno dato, cap.* 1. *q.* 8. quem Commentarium, Deo fauente, Anno ſequenti 1597. typis committemus. Ad has inimicitiæ capitalis origines aliæ cauſſæ, quas alijs, exactius explicat Pegna, & poſt eum Maſcar. reduci poſſunt. Hæc de inimicitia vera ſunt, durante ea: Si autem antiquitus inimicitia fuerit, quæ reconciliatione ſublata, & obliuioni tradita, aut amicitiæ ſignis obliterata, ita vt nulla veteris odij veſtigia ſuperſint, non poteſt opponi exceptio ratione inimicitiæ. Ex antiquitate enim temporis

poris præsumitur obliuio. Si autem is qui dudum fuit inimicus, recenter sit reconciliatus, adhuc in criminibus non potest esse testis. *cap. Accusatores,* 1. 3. *q.* 5. Accusatores, inquit Anacletus Pontifex, & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, ne læsi se vlcisci velint. Gloss. *in c. Per tuas. de Simonia.* Innocent. & Panormitanus *in cap. Cum oporteat. de accusat.* Bald. *in margarita, in verb. Testis. ver. Testis inimicus.* Iason *in L. apertissimi. C. de Iudi.* Marsil. *in L.* 1. § *Præterea. nu.* 4. *&* 5. *ff. de q. &* post alios plures Didac. Couarr. *practi. qq. cap.* 18. *num.* 3. Mascard. *vol.* 2. *de probationibus Conclus.* 857. *a num.* 47. Fran. Pegna. *in d. Comment.*

Dicet iterum hîc aliquis; An minoris testimonium in nostra materia facere posit indicium ad torturam? cùm experientia constet, quod malefici aliqui pueros & puellas ad conuentus suos ducant: de cuius rei certitudine refero me ad Iudicum processus, & communem huius ciuitatis Treuirensis scientiam, cui se opponere summæ dementiæ & pertinaciæ est. Non desunt docti viri, qui existimant testimonium minoris facere indicium ad torturam. Francisc. Brun. *de indicijs & tortura.* 1. *par. q.* 2. *num.* 18. Alberi. *in tractat. de testib.* 1. *parte.* §. *videndum. num.* 10. Lancilot. *loc. cit. num.* 70. & confirmatur ad propositum: in crimine læsæ maiestatis in testem admittitur minor 14. annis cum tormentis, ex mente Bartoli, Marsilij & aliorum, *in L. de minore, ff. de quæstio.* Non tamen eo modo torquetur minor, quo maior. Minor terroribus mouetur, vel ferula, aut habena cæditur: & hoc ad illum effectum (vt tradit Bartolus) vt faciat indicium.

An minorennes contra maleficos testari possint.

In con-

In contrarium sunt Marsilius *in d. L. de minore*, & alij, & Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. q.* 24. quod minores possint examinari, vt prosint ad inquirendum & veritatem indagandum, præsertim in criminibus atrocioribus, & quando aliter veritas haberi non potest. Proinde iustissimè faciunt nostri iudices, in hoc enormissimo & occultissimo crimine, quod minores examinent, ad accipiendum instructionem pro latiori inquisitione, & eorum dicta, secundum doctorum sententiam, faciunt aliqualem præsumptionem, quæ si alijs indicijs iuuetur, auget indicium ad torturam. Quare existimo diuina prouidentia contingere quandoq;, vt cùm malefici innocentes pueros seducere volunt, puerorum simplicitate capiantur, vt eorum consilia dissipentur & reuelentur.

Septimum illatum. Cùm masculinum non concipiat fœmininũ in exorbitantib⁹ à lege communi, & quando differens est ratio, vt probant aliorum authoritate Alexand. 2. *part. consil.* 166. *incipiente. Animaduersis.* & Ioannes de Cirier *in lib.* 2. *de primogenitura, art.* 5. *num.* 5. cuius libri habentur in 8. volum. Oceani iuris, & nostræ Conclusiones in masculino genere ponantur; in fœminino propter diuersitatem rationis extendo, neminem esse torquendum, nisi ad minimum à tribus vel quatuor sit denunciatus; nisi alia indicia concurrant. Quia testimonium virorum regulariter præfertur testimonio fœminarum. Panormitan. *in cap. Forus. de verbor. significatione.* Marsil. *in cons.* 51. *num.* 42. *& in cons.* 65. *num.* 45. & mulieri non est tanta fides adhibenda, quanta masculis, ob fragilitatem sexus, Lanfrancus *in tract. de deposit.*

deposit. testium, num. 110. §. *Et primò quæritur.* Decius *in L. fœminæ. ff. de regul. iuris.* Conrad. Lancilot. *loc. d. num.* 75. qua de caussa numerus debet supplere defectum.

At obijcis: Cùm secundum iura & Doctores, infames & socij criminum admittantur in testes, in defectum aliorum, quando aliter veritas haberi non potest; quomodo per huiusmodi testimonia non proceditur ad condemnationem, sed tantum ad torturam? Sit ergò

Septima & vltima Conclusio. *Quamuis communiter Doctores secundum iura tradant, infames & socios criminis admitti in testes iuxta prædictam conclusionem: tamen securius est dicere, quod non admittantur ad condemnandum, sed tantum ad torturam inferendam.*

HAnc Conclusionem ponit Salicet. *in L. Cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Catho.* Idem ibidem tenent Bald. & Iason *in* 1. *lectura, à num.* 70. *& in* 2. *lectur. num.* 50. *&* 51. Lanfranc. *in tractat. de depositionibus testium, à num.* 102. Atq; hi omnes Doctores Bartolum, qui *in d. L.* obscurè loquitur, *num.* 4. in hunc sensum interpretantur. Chassanæus *super Consuetud. Burgund. Rubr.* 1. §. 5. *num.* 123. *versic. Et quantum ad laicum.* Hippol. Marsil. *in pract. Crim. §. Diligenter. num.* 3. Anthon. Gabriel. Roman. *lib.* 1. *communium Conclusionum. Conclus.* 7. *num.* 7. Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. q.* 21. *vers. Sed pone, quod non vnus tantum.* Atq; sic in praxi seruari in senatu Neapolitano, Curia Parisiensi & alibi

libi tradit ex Doctoribus, vt non procedatur ad condemnandum, sed tantum ad torturam, propter testimonium duorum vel trium sociorum criminis, idq; esse verum, etiamsi testes sint singulares. Et ratio esse potest, quare huiusmodi testimonia non sufficiant ad condemnationem; quia cùm sit contra eos exceptio aliqua, non sunt tantæ fidei, vt quis posit ex eorum dictis condemnari: Ad condemnandum enim requiruntur probationes luce clariores: ad inquirendum verò veritatem per torturam minores sufficiunt probationes. Videntur tamē aliqui doctores plus tribuere huiusmodi testibus. A communi tamen sententia & praxi Doctorum, in tam periculosa re, non est recedendum. Tutius est ergo cum Salyceto dicere talium testimonium tantum sufficere ad torturam.

Maius autem dubium esse potest, An, si multiplicentur huiusmodi denunciationes, & testimonia, posit quis condemnari? Ioan. Bodinus *in lib.* 4. *Dæmonomaniæ, cap.* 2. *&* 4. affirmantem partem docet. Ad eandem videntur tendere sententiam, qui tradunt ex multis indicijs resultare indicia indubitata, & ex indubitatis indicijs posse aliquem condemnari: quam quæstionem celebrem in vtramque partem disputat Marsilius *in L. Repeti. ff. de quæst. col.* 6. & pro vtraq; parte adfert graues Doctores. De qua materia legendi Bald. & Salycet. *in L. fin. C. de probat.* Felin. *in cap. Tertio loco de probat. num.* 8. Quicquid autem sit in genere de hac quęstione: video tamen communiter in hanc ire Doctores sententiam, quod in occultis & ex natura secretis atq; atrocibus, probatio per coniecturas & multa indicia obtineat

ad

ad condemnandum. Sic Bartolus, Bald. & Angel. *in L. Si quis ex argentariis. §. penult. ff. de edendo,* Franciscus Brunus *de indicijs & tortura. q. 41. partis, nu. 7.* Marsil. *in d. L. Repeti. & in cons. 44. nu. 8. & 9.* Alexand. *in cons. 53. incip. In casu vertente inter. nu. 4.* Chassaneus *super consuetud. Burgun. Rub. 1. §. 2. nu. 18. addition.* & ita dicit obseruari in curia, in atrocioribus, vbi probatio est sua natura difficilis. Idem tradit Iul. Clarus in praxi esse in Mediolanensi & Neapolitano senatibus, *lib. 5. §. fin. q. 20. vers. Scias tamen.* Hinc probatio per coniecturas in casibus clandestinis, dicitur manifesta. Marsi. *in cons. 44. num. 10.* Angel. *in L. Si quis ex argentarijs. §. prætor ait ff. de edendo.* Quando autem aliquis damnatur ex præsumptionibus, indicijs & coniecturis, non deberet sibi imponi vera pæna delicti, sed alia mitior, secundum doctrinam Innocentij *in ca. Verisimile. de præsumption.* receptam à *Baldo in ca. 1. de offi. delegati, num 13. & in L. fin. C. de probat.* Marsil. *in d. L. Repeti.* Lancilot. *in tractat. de offic. prætor. in criminalib. in §. de negatione criminis & torment. nu. 55.* panorm. *in cap. Auditis. de præscript. nu. 32.* Ad quod propositum faciunt multa, quæ dicit Menoch. *lib. 2. de arbitrar. Iud. casu 279.*

Antequam ad solutionem argumentorum descendam, aliqua dubia occurrentia resoluam.

Primum dubium: *Quid sentiendum de purgatione vel probatione aquæ frigidæ?*

PRo declaratione inprimis cognoscendum est, apud quosdam Iudices esse moris, vt si quam maleficam præsumptam habeant, quæ veritatem etiam in tormentis fateri nolit, adhi-

beant

beant probationem aquæ frigendæ in hunc, vt intelligo, modum. Malefica præsumpta adducitur ad flumen, vel lacum: ligatur manibus pedibusque, ligata projicitur in aquam frigidam: si enatat, habetur vehementius suspecta maleficij, & iterum virtute huius indicij repetuntur tormenta: Si verò submergitur, vt innocens absoluitur. Dubium nunc postulat, an hæc probatio licita sit, & conueniens indicium culpæ vel innocentiæ.

Purgatio aquæ frigidæ in VVestphalia frequens.

Hanc probationem aquæ frigidæ ferunt in frequenti esse vsu apud VVestphalos: in nostris partibus hoc tempore quidam Iudices, vt fama est, hac probandi forma vtuntur. Eam longè defendit quidam Gulielmus Adolphus Scribonius Marpurgensis. *lib. 2. de Sagarum natura & potestate*, qui liber prodijt in nundinis Francofordien. Mense Septembr. Anno Dom. 1588. Hic author contra Ioannem Evvichium & Hermann. Neuvvalt, Medicos, defendit & ab antiquitate confirmat purgationem aquæ frigidæ; quia eius meminit Cuiacius Iurisconsultus, afferens ea Christianos olim homines vsos fuisse; & adhuc in consuetudine apud multos est. Caussas verò naturales cùm reddere nequeat, vtpote qui manifestis aduersariorum conuincitur argumentis, alias confingit; in diabolo quandam leuitatem, qua detinentur huiusmodi corpora, ne submergantur: in aqua verò quandam antipathiam, & vt hoc figmentum intelligatur, ponenda breuibus, quæ ipse multis profert. Aqua sagas in se ferre non potest; quia Deus aquam prædestinauit salutari regenerationis lauacro, vt in ea homines abluantur à peccato, & regnum Dei ingrediantur; quare odio

odio maleficas auersatur, & reijcit, vt si maximè pro viribus tentêt, non tamen submergi possint; cùm spreto diuino lauacro, toti Trinitati abrenunciauerint. Fatetur tamen & bene dictus author, hanc suã inuentionem non esse edicta prętoria. Ioannes Bodinus *lib. 4. cap. 4. de Magorum Dæmonomania*, damnat hoc iudicium aquæ frigidæ, tanquam opus quoque magicum.

Nunc pro solutione dico. Primò: Iudex, vel alius potestate & authoritate fungens, qui facit aliquem vel aliquam subire probationem aquæ frigidæ, mortaliter peccat. Probatur *2. quæst. 5. cap. Mennam. ex Registro* S. Gregorij, *in Epistola ad Brunichildam Reginam Franciæ*, vbi reprobatur probatio vulgaris aquæ frigidæ, quia Diabolo fabricante introducta sit.

Deinde similium similis est ratio: & si in lege proprius casus non exprimeretur, ad similem expressum, vbi est identitas rationis, confugiẽdum est. Sed probationis aquæ frigidæ eadem est ratio, quæ candentis ferri vel aquæ feruentis. Tales autem probationes peruersæ sunt & superstitiosæ, iuxta *cap. fin. de purgatione vulgar. & 2. q. 5. cap. Mennam. & cap. Consuluisti.* S. Thom. 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. S. Anthon. 4. *part. tit.* 15. *c.* 34. §. 2. Ioan. à Turrecrem. *in d. c. Cõsuluisti.* & Pet. Panorm. de Anchar. *in c. fin. de purgat. vulgari.* qui author & ibidem meminit probationis aquæ frigidæ. Martin. Nauarr. *in Manual. Confessar. cap.* 11. *num.* 39. Vt rei fundamentum perspiciatur, in quibusdam regionibus & prouincijs antiquitus fuit vsus vulgaris probationis, vt in Francia, sicut patet *ex cap. Mennam*, tempore S. Gregor. & in Liuonia, *ex cap. fin. de purgat. vulg.* ætate Honorij tertij. Quare non est mi-

rum, si Cuiacius Iurisconsultus aquæ frigidæ meminerit: non tamen, vt rectè DD. impugnantes dicunt, eius vsum licitum asseruit. Sunt autem Honorij tertij verba *in d. cap. fin.* Dilecti filij nouiter in Liuonia baptizati, grauem ad nos querimoniam destinârunt, quod fratres Templariorum, & alij, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis iudicium subire compellunt, quibus si qua exinde sequitur adustio, ciuilem pœnam infligunt. Cùm igitur huiusmodi iudicium sit penitus interdictum, vtpote in quo Deus tentari videtur, Mandamus quatenus dictos fratres, & alios vt ab huiusmodi conuersorum grauamine omninò desistant, per censuras Ecclesiasticas appellatione remota repellas: hæc ibi. Purgatio aut ferri candentis, & aquæ calidæ vel frigidæ, dicitur vulgaris: quia nulla canonum aut legum authoritate fundata est, sed à vulgo inuenta, & diabolo fabricante introducta, *ex d. c. Mennā. & c. consuluisti.* & est superstitiosa: quia intendit probare innocentiam vel culpam hominis per experimentum non secundum naturam, neq; secūdum Catholicam Scripturam, sed per modum superstitiosum. Adhæc qui tali vulgari probatione vtuntur, tentant Deum, dum quærunt ab eo miraculum sine causa. Ferrum candens cùm naturalis sit actionis, ita lædit innocentem, sicut peccantem, & in aqua frigida ita mali submerguntur, sicut boni: Admiracula autem, quæ suo arbitrio Deus reseruauit: vt Anchar. ait, non ferro candenti, vel aqua frigida, sed iustis orationibus commouetur Deus. Hinc in huiusmodi probatione duplex committitur peccatum: tentationis nimirum Dei, & superstitio-

perſtitionis: quia pactum implicitum intercedit cum Dæmone. Ad quod facit autoritas D. Thomæ loco citato, dum ait: Dicendũ quod iudicium ferri candentis vel aquę feruẽtis ordinatur quidẽ ad alicuiꝰ peccati occulti inquiſitionẽ, per aliquid quod ab homine fit, & in hoc conuenit cũ ſortibus. In quantum tamen expectatur aliquis miraculoſus effectus à Deo, excedit communem ſortium rationem. Vnde huiuſmodi iudicium illicitum redditur; tum quia ordinatur ad iudicanda occulta, quæ diuino iudicio reſeruãtur: tum quia huiuſmodi iudicium non eſt diuina authoritate ſancitum. Vnde 2. *q*. 5. *c*. *Conſuluiſti*, in decreto Stephani Papæ dicitur. Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione confeſsionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſent canones: & quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumẽdum. Hæc S. Thom., ex canon. De antiquitate purgationis ferri candentis legendus eſt Didac. Couar. *lib*. 4. *variar*. *reſolut*. *cap*. 23.

Secundò: non ſolum peccant mortaliter cogentes ſubire probationem aquæ frigidæ, ſed etiam omnes, qui credunt ineſſe effectum ad probandum innocentiam vel culpam, niſi eos ignorantia probabilis excuſet: quia eſt opus ſuperſtitioſum, à Diabolo introductum, ex pacto cum eo implicitè habito procedens: ergo mortaliter peccat, qui fidẽ adhibet tali rei. Nã ſimiles ſunt qui faciunt ea, & omnes qui cõfidunt in eis. Ex qua cauſa, qui admonẽtur talis erroris, & non deponunt, nec acquieſcunt veritati, tam diu ſunt in peccato mortali, quam diu non deſiſtunt à tali ſuperſtitione. Quia poſt admonitionem & inſtructionem

non est amplius locus probabili ignorantię. Quare rectè Bodinus & alij contra Scribonium, damnant probationem aquæ frigidæ, tanquam opus diabolicum.

Tertiò: Si quis, vel quæ ponatur ad probationem aquæ frigidæ, & virtute talis indicij præsumpti confeſsio extorqueatur in tormentis, confeſsio est nulli⁹ roboris & momenti, & consequenter reus, vel rea non potest ex ea condemnari. Probatur. Confeſsio, quam nullum indicicium legitimum præcedit, etiamsi in tormentis facta sit, & reus in ea perseueret, est nulla ipso iure, nec potest confessus ex eo condemnari. ex text. Gloss. Barto. & alijs *in L. penult. ff. de quæst.* Alexand. *in L. Quin aliena. §. Celsus, num. 12. De acquirend. hæred.* Iason. *ibid. num.* 38. Angel. ab Aretio *in tract. de malefi. in verb. Fama publica. vers. Quintò quæro* Marsil. *in d. L. penult. & in pract. §. Secunda q. nu. 2.* Eman. Soaretz *in thesauro receptar. senten. verb. Confeßio.* Francisc. Bruno *de indiciis & tor. 2. part. q. 5.* Francisc. Viuio *lib. 2. communium opinionum, opin.* 70. Iul. Claro *lib. 5. §. fin. q. 55.* & hæc est communior opinio. Sed hæc talis confeſsio elicitur virtute nullius legitimi indicij, cùm talis probatio iuri & rationi repugnet, vt constat ex dictis. Si ergò indicium nullum est, & confeſsionem inde sequentem esse nullam necessum est: Si confeſsio nulla est: ergo & sententia nulla, quæ inde virtutem sumit. Ex prædictis constat abusum illum probandi apud antiquos fuisse reprobatum, tanquam superstitiosum: nunc verò nostris temporibus denuò maligno procurante reuocatum. Sicut enim hoc nostro infœlici seculo, antiquæ hæreses olim damnatæ prodeunt; sic etiam veteres superstitiones

tiones consopitæ renouantur. Causam verò, quare non submergantur sagæ, si ita sit, vt refertur, non referimus in leuitatem, cùm nulla dæmoni insit (grauitas enim & leuitas sunt qualitates corporum, ex elementis compositorum) sed in potentiam dæmonum. Qui enim potest celerrimè per aëra corpora ad remotissima loca deferre sua virtute, valet etiam sustentare, ne submergantur. Nam si vir mediocris potentiæ puerum potest tenere, ne profundum petat; quanto magis dæmon hominem deferre valebit? Hoc autem facit non vt nocentiam sagæ declaret, cui omnem suam in protegendo operam addixit, ad saluandum innocentiam in conspectu hominum (Mallet enim talem, si in culpa sit, innocentem, quàm culpabilem ostendere, atque sic potius permittet in profundum descendere, quod naturale est corpori graui, quàm natare contra naturam :) sed vt in tali opere, dum fortassè vnam animam perdit, quæ ad Deum per pœnitentiam reuertitur, plures per infidelitatem & superstitionem sibi subijciat. Etenim & cooperantes & fidem adhibentes, in laqueum Diaboli cadunt. Sortitur autem hoc opus, sicut aliæ superstitiones, de quibus in vltimo præludio actũ est, effectum ex pacto implicito cũ Dæmone. Dum.n. homines scire volunt occulta per modum nec à natura nec iure permissum, aut ordinatum; diabolus accurrit, & manus adiutrices porrigit. Atque eam ob caussam canones & Doctores vulgarem probationem, tanquam rem superstitiosam, & diabolo suggerente inuentam reprobant, dum tales effectus neque secundum scripturam, neque secundum canones, vel Ecclesiæ consuetudinem, aut rei na-

turam cum causis coniungantur : quam Regulam, vt suprà significatum est, Augustin. *lib. 2. c. 20. de doctri. Christ.* indicat, pro dignoscendis superstitionibus. Qua regula etiam reijcitur ficta illa antipathia. Nam aquæ talem tribuere effectum, indiget alia confirmatione, aut ratione, aut autoritate probandum est. Quis enim aquam in baptismo diceret talem tantamque vim habere, nisi expresso Christi testimonio probatum existeret? Neque aquæ soli virtus salubriter abluendi tribuitur, sed accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, vt dicit S. Augustinus *tract. 80. in Ioannem.* Prætereà, *vt ex d. cap. Mennam*, & alijs colligitur, hac probatione antiqui abusi sunt etiam in probandis alijs sceleribus : quomodo ergo nunc solùm obtinet in Sagarum crimine? Scribit quoque Malleus maleficarum in *vlti. parte*, familiare esse Magis, vt pro probanda innocentia appellent ad purgationem ferri candentis: sed non eis esse morem gerendum. Hæc de improbatione aquæ frigidæ.

2. Dubium: *Quod conclusio maleficum denunciantem facere indicium contra socium ad torturam, videtur repugnare Constitutioni practicæ Caroli Quinti: in art.* 21. vbi expresse prohibetur, ne aliquis ex denunciatione Incantatorum aut diuinatorum capiatur & torqueatur, imò vt tales, si quid præsumpserint debitis pœnis subijciantur, statuitur. Casus talis est: aliquis perdidit rem pręciosam, vel alicui maleficio inficitur equus: accedit incãtatorem, vel diuinatorẽ, qui adhibita phiala vel cribro facit

facit coniurationes & inuocationes dæmonum. Tandē dicit, consultatione habita cum Diabolo, vel alio modo vs⁹, talem furē rei esse, vel alienum equum maleficio destruxisse. Vel venit diuinator, aut incantator in aliquam villam, vt factum hoc anno intellexi prope Confluentiam in Kerlich; dicit, tot sunt in hoc loco sagæ, & illa & illa est, nominando aliquos; & breui aliquid videbitis, & sic de similibus. Dubitatur an talibus denunciationibns deueniendum sit ad capturam & torturam. Respondetur simpliciter quod non; vt determinat dicta Constitutio Caroli, quæ est iuri & authoritati consona, *in L. item apud Labeonem. §. Si quis Astrol. ff. de iniur. & famos. lib.* Angelus *ibid.* Francis. Brun *in tract. de indiciis & tortura 1. part. q. 3. nu.* 35. Marsil. *in pract.* & alij alibi. Quia, vt Angelus docet, Diuinationes cùm sint illicitæ, nec probant, nec faciunt indicium ad torturam. Aliam rationem ex vltimo prçludio adferre possumus: quia incantatores & diuinatores, si secreta peccata denunciant, vel de futuris diuinant, non possunt ea scire, nisi á Diabolo, à quo cognoscere nō est licitum. Quia talia obiecta cognitionem humanam excedunt, nisi reuelata mediante aliquo, qui sensu cognouit, existant. At in nostro proposito longè alia ratio est: malefici denunciant facta sociorum & consortum in crimine, quæ viderunt in loco, tempore, modoque determinatis, quibus præsentes fuerunt, vbi verè & realiter biberunt, manducauerunt, variosque tractatus habuerunt, circumstantias de accessu & recessu aperiunt, quæ humanam cognitionem non excedunt, sed sensibus apprehenderunt. Feruntur enim ad talem conuentum opera

diaboli : sed cùm in conuentu sunt, functione sensuum corporeorum vtuntur, vident, audiunt, tangunt, saltant, bibunt, & comedunt: quæ omnia sensibilia sunt. Aliquando quædam ex euentu inopinato fœlici relinquuntur in loco, & defessę domum ambulando redeunt: de quorũ veritate refero me ad experientias multas, quæ partim in Malleo maleficorum, Grillando, Bartholomæo Spineo, & alijs: partim in nostrorum Iudicum processibus de translatione reali habentur. Quare qui talia in somno contingere dicunt, sensus negant.

Quomodo somnia sunt, quando dicunt, ex istis locis vinum allatum, ex talibus vasis sumptũ, & hoc modo consumptũ. Adhęc si ea sensũ effugiunt, quæ ibi tractantur, quomodo nunc nostro tempore postquam animaduertunt in aliquibus locis denunciationib⁹ locum esse, honoratiores & maiores vultu & forma teguntur in cursibus & conuentib⁹, ne à vulgaribus cognoscãtur? Hęc ita se habere, multorũ relatione indies cognoscimus. Portabatur Christus à Diabolo, & statuebatur in pinnaculo templi: At ibi existens videbat; audiebatq; populũ, aliaq; sensibilia ad humanam naturam spectantia opera exercebat. Sic & Abacuc ex Iudæa in Babylonem ferebatur ab Angelo: sed in Babylone existens loquebatur, audiebat, videbat, aliasque sensuum functiones exercebat. Non repugnat, quod à Diabolo ad locum ferantur, & in loco existentes humana opera faciant. Ratio ergo fundamentalis, vt paucis concludam, quare maleficorum denunciationes admittantur, diuinatorum & incantatorũ reijciantur, est quia malefici testantur de rebus naturali & humano modo acce-

do acceptis: Hi vero de obiectis, quæ excedunt humanam cognitionem, nisi alia conditio accedat. Vnde necessè est vt aut fallantur; aut à Diabolo, qui etiam fallere solet, & à quo non licet quicquam cognoscere, intelligant. Quare meritò dicta Carolina Constitutio statuit, sicut etiam decernunt. *d.l. Idem apud Labeonem. & in C. de malefi. & mathem. L. Nemo.* vt in tales diuinatores & incantatores seuera fiat animaduersio. Si tamē diuinatores & incantatores veritatem aliter quam per incantationem & diuinationem scirent, non prohiberentur denunciare, seruatis seruandis.

3. Dubium: *An liceat Iudici vel alteri potestatem exercenti, dolo, mendacio, vel falsa promissione impunitatis, à Reo præsumpto in hoc crimine, vel alijs confessionem elicere.* *An iudicibus liceat per mendacia veritatem à Reis elicere.*

Vt melius dubium intelligatur, talis formatur casus. Iudex habet in carcere sagam, quæ non vult etiam confiteri: vt inducatur ad confessionem, ipsemet eam accedit, vel alium subornat & dicit; habeo adhuc tres vel duas tuæ societatis in carceribus (easque nominat) quæ denunciant: cùm tamen nullam habeat: sic fortassè vlciscendi animo par pari referet, ait Bodinus. Vel promittit impunitatem & euasionem, quam nec cogitat, nec potest seruare. Quæritur nunc, an tales modi liciti sint?

Quantum ad primam partem, Ioan. Bodinus *lib. 4. de Magorū Dæmonomania, c. 1. prope finem,* tradit licitum esse iudicibus, mendacijs eruere veritatem à magis & maleficis; Idque diuino & humano iure, probat exemplis veteris testamenti. obste-

trices, *Exo*.1. propter mendacium remuneratæ sunt. Abraham *Genes*. 12. *&* 20. dixit de vxore sua, quòd soror esset. *&* *Genes*. 27. Iacob dixit se esse Esau: & alia extant plurima in libris veteris testamēti. Confirmat latius: Plato & Xenophon magistratibus permiserunt, vt ad reipubl. administrationem sic mendacia proferant, vt erga ægrotos & puerulos adhibentur. Sic ergo, inquit, in iure faciendum, vt occultorum scelerum peruestigetur veritas. His rationibus mouetur ad dicendum, iure diuino & humano licitum esse iudicibus, eruere mendacijs veritatem, quicquid August. *in l. de mendacio*, & Aquinas sentiāt ab octo mēdacij generibus, quæ exponunt copiosè, abstinendum esse.

Bodinus notatur. Sic Bodinus loquitur, & quia hęc doctrina falsissima & pernitiosissima est, in prima parte dubij, contrarium, ne quis eius lectione capiatur, ostendendum, & eius argumentis respondendum est. Huic falsę doctrinę oppono veritatem. Mendacium omne prohibetur iure diuino & humano. Probatur quod iure diuino. Non dices falsum testimoniū contra proximum tuum. *Psal*. 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo. &c. Qui loquitur veritatē in corde suo, & qui non egit dolum in lingua sua.* Ergo à contrario sensu non habitabit in tabernaculo Dei, qui loquitur mendacium, & egit dolum in lingua sua. *Sapient*. 1. *c*. *Os quod mentitur occidit animam*. *Ecclesiast*. 7. *Noli velle mentiri omne mendacium*. *Prouerb*. 6. *Proferentem mendacia odit Deus*. *Psalm*. 5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Rectè ergo August. *in lib. de mendacio*, *c*. 14. *&* S. Thom. 2. 2. *q*. 110. *art*. 3. sentiunt, quos necessario communis sententia sequitur, cum ex verbo Dei euidens sit non esse licitum mentiri in vllo casu, neque

etiam

etiam pro conseruatione alicuius vitæ 22. *q*. 2.*can*. *Ne quis*. Quia iuxta apostolicam doctrinam, non sunt facienda mala, vt eueniant bona; nec etiam pro aliqua vtilitate & necessitate *ex eod.can.* & ibidem in can. Primum, & multis alijs canonibus in eadem caussa quæst. Quare oculos non habuit Bodinus, qui dixit licitum esse mentiri iure diuino & humano. Quod multo magis habet veritatem in Iudice & iudicio, cùm Iudex vir bonus, & iudicium sanctum esse debeat. Qua de caussa communis sententia tradit, omne peccatum esse mortale in iudicio, quando est de aliqua re graui, spectante ad iudicium, vt tradunt S. Thom. 2. 2.*q*.69.*art*.1.Caietan. *ibid*. Martin. Nauarr. *de pœnit. dist*.5.*cap. Fratres, num*. 12. *&* 14. *& in Manuali Confessariorum. cap*. 18. *num*. 3. Domin. Sotus *in relect. detegend. & deteg. secretum memb*. 2. *q*. 7. Didac. Couarr. *lib*. 1. *variar. resolut. cap*. 1. *num*. 2. At quis non intelligit confessionem, ex qua quis vel damnatur, aut absoluitur, rem esse grauissimam, spectantem ad substantiam iudicij? Et confirmatur: quia, vt Doctores tradunt, non licet iustè litiganti in iudicio mendacio, aut falsitate vti aduersus aduersarij dolum & cauillationes. S. Thom. 2. 2. *q*. 71. *art*. 3. *ad* 3. *de aduocato*, quod non liceat ei falsitate vti. Syluest. *in verb. Aduocatus. num*.6. Aurea Armilla *ibid. num*. 19. Nauarr. *in Manuali c*.25. *num*. 29. Ioan. Immol. *in c*.1.*de mutuis petitis. num*. 13. Bald. *in Rubr. C. de fide instrum*. Iason. *in L. Cùm proponas inter vos. C. de pactis post. num*. 4. Couar. *lib*. 4. *variar. resolut. cap*. 2. *num*. 1. Quare falsissima est Bodini sententia, quod licitè possunt Iudices mendacijs & falsis modis eruere veritatem.

Rom. 3.

Ad argu-

Solutio argumentorum Bodini

Ad argumenta Bodini, & quidem ad illud de obſtetricibus: reſpondetur primò, ſecundum Alexandrum Halenſ. *in 3. parte. q. 37. membr. 6.* Quod in facto earum duo conſiderentur: pietas compaſsionis, & mendacium. Compaſsio opus bonum fuit moraliter, & ſi præceſsit ex charitate, fuit etiam meritorium, pro quo remuneratæ ſunt temporaliter: non tamen propter hoc priuatæ præmio æterno, ſaltem ſi adfuit charitas. Mendacium vero fuit officioſum, quia profuit, & vtile fuit ad ſalutem paruulorum, & nulli nociuum: & ideò veniale: & idcircò non impediuit meritum pietatis, licet illi mendacio præmium non debebatur. Secundò, cum S. Thoma *loc. citato ad 2.* Obſtetrices non ſunt remuneratę pro mendacio, ſed pro timore Dei, & beneuolentia, ex qua proceſsit mendacium. Vnde ſignanter dicitur *Exod. 1.* Et quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit illis domos. Mendacium vero poſteà ſequens non fuit meritorium. De hoc argumento latius *in 22. quæſt. 2. can. Si qualibet.* Cum Ioan. Turrecre. *ibid.* Raab ſimiliter propter pietatem in nuncios commendatur, non propter mendacium officioſum, quo ſaluauit viros ad ſe declinantes, *Ioſue. 2.*

Ad alia exempla dico cum S. Thoma *ſol. ad 3.* quod in Sacra Scriptura, vt Auguſtinus dicit, *in lib. de mendacio cap. 5.* inducuntur aliquorum geſta quaſi exempla perfectæ virtutis, de quibus non eſt æſtimandum eos fuiſſe mentitos. Si quę tamen in eorum dictis appareant, quæ mendacia videntur, intelligendum eſt ea figuraliter & propheticè dicta eſſe. Vnde Auguſtin. dicit, *in lib. contra mendacium.* Credendum eſt, illos homines, qui propheticis temporibus digni authoritate fuiſſe cõmemoran-

memorantur, omnia quæ scripta sunt de illis, propheticè gessisse atque dixisse. Abraham tamen, vt Augustin. ait, *in quæst. super Genesin* dicens, Saram esse suam sororem, veritatem voluit celari, & non mendacium dici. Soror enim dicitur: quia filia patris erat. Vnde & ipse Abraham dicit, *Genes.* 20. Verè soror mea est, filia patris mei, & non matris meæ filia: quia scilicet ex parte patris attinebat. Iacob verò mysticè dixit se esse Esau, primogenitum Isaac; quia videlicet primogenita illius de iure ei debebantur. Vsus autem est hoc modo loquendi per spiritum prophetiæ, ad designandum mysterium, quia videlicet minor populus, scilicet gentilium, substituendus erat in locum primogeniti. Iudith vero laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter affectum, quē habuit ad salutem populi, pro qua periculis se exposuit. Pro similium argumentorum & horum solutione legendi Alexand. Halens. loc. dict. S. Bonauentu. *in lib.* 3. *sentent. d.* 38. *quæst.* 2. Gabriel. *ibid. q. vnica arti.* 1. Turrecremata. *cum text.* 22. *quæst.* 2. *can. vtilem. cap.* Si *quis per vetus testamentum, cap. Is autem. cap. Abraham. cap. Quæritur cur Patriarcha, & alijs.*

Quod vero Plato & Xenophon magistratibus permiserunt, vt in administratione reipubl. mendacia proferant, vt erga ægrotos & puerulos adhibentur, nihil probat, sed seipsum interimit: quia erga ægrotos & puerulos aut non vtimur mendacijs, aut si quid dicitur, ioco contingit, aut fingimus. At in iudicijs quando agitur de eruenda veritate, ex qua absolutio sequitur, vel damnatio pendet, res grauissima est, & magni præiudicij.

Quantum nunc ad secundam dubij partem spectat

spectat: An confessio à Iudice extorta promissione impunitatis, sit valida ad hoc, vt quis ex ea possit condemnari?

Negatiuam sententiam tenent Ioan. Immol. *cons.* 109. Hyppol. Marsil. *ff. de quæst. L.* 1. §. *quæstioni. & cons.* 14. *nu.* 25. *& in cons.* 32. *nu.* 22. Decius *in L.* 1. *C. de sentent. quæ pro eo quod interest. nu.* 7. *& in L. Ea est natura cauillationis. ff. de reg. iuris in fin.* & alij, quos citat Couarr. *lib.* 1. *variar. Resolut. c.* 2. *nu.* 16. Probatur hæc opinio. Iuramentum per dolum extortum non nocet iuranti. *cap. Cùm contingat de iure iurando. & cap. Quamuis. de pact. in* 6. ergo eadem ratione non debet nocere confessio dolo extorta. Item renunciatio illius, qui fraudulenter fuit inductus ad renunciandum, non valet. *cap. Sanè de renunciat.* & confessio facta persuasione aduersarij potest reuocari, vt probat Marsil. *in d. cons.* 32. In contrarium, talem confessionem esse validam, & reum ex ea condemnari posse, tradunt Felin. *in cap. Afferte. de præsumpt.* Archidiaconus *in c. vtilem* 22. *q.* 2. Cinus *in L. præsenti. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt.* & alij. Ratio eorum est: quia cùm ista promissio perniciosa reipub. sit, seruanda non est. Hanc quæstionem fusius tractant Couarr. *loc. cit.* Iul. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 55. *vers. Circa secundum.* Iacob Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. Iudi. casu* 367. qui repetit omnia, & in ordinem digerit, quæ Couarr. tradit.

Conueniunt inprimis Doctores, & admonent, vt Iudices abstineant ab huiusmodi promissionibus, & ratio esse potest; quia promissio obligat de iure naturali: quare hosti etiam seruanda fides est. 23. *quæst.* 2. *cap.* Noli. & Gloss. *in L. Conuentionum. ff. de pact.* si sit deliberata, volũtaria, de re possibili,

aut

aut notabili: & qui promissionem non seruat, frangit fidem. Si autem promittit Iudex impunitatem animo non se obligandi, grauiter peccat significando verbis animum, quem non habet: quod spectat ad mendacium perniciosum, si sit de re notabili, tendente contra salutem corporalem vel spiritualem proximi, de qua re legendus Nauar. *in Manuali cap.* 18. *num.* 6.

II. Si reus spe promissionis frustratus in confessione perseueret, damnari poterit secundum communem sententiam.

III. si spe frustratus reuocet confessionem, & excipiat, non debet nec potest ex eo condemnari. Couar. loc. cit. & Menoch. & sic intelligendam primam sententiam tradit.

IV. Quando reus sic confessus est crimen, & confessionem nec reuocauit, nec confirmauit, non pœna ordinaria, sed arbitraria puniendus esset, & mitiori. Couarr. & Clarus loc. cit. & Menoch. &, vt Clarus ait, si talis promissio fiat ab eo qui potest gratiam facere, seruanda esset: nisi circumstantiæ aggrauent: & id in aliquibus curijs practicari tradit.

Prima opinio validioribus nititur argumentis, quę alij non soluunt, nec suam muniunt, quamuis in praxi apud multos sit. Quod vero in oppositum adfertur, hanc Iudicis promissionem non esse seruandam, cùm tendat in perniciem reipub. cuius interest delicta puniri: verum est, vbi de delicto ordine iuris & recto modo constat, vt tradit Couarr. in loc. d. prope finem.

4. Dubium. *An condemnati ad ignem, iuxta dispositionem legis, viui sint comburendi?*

Videtur

Videtur quod ſic: quia ſententia videtur in illum effectum tendere, & quando ignis pœna à lege imponitur, in pœnam imponitur. Cadauer autem cùm careat ſenſibus, non eſt capax doloris & pœnę. Ad hæc Iudices, qui exequuntur ſententias, ſunt miniſtri iuſtitiæ; ergo ſubduntur legibus & debent infligere pœnam à lege præſcriptam: maximè qui agnoſcunt ſuperiorē. His non obſtantib', vſus obtinuit, vt priuſquam igni tradantur, interficiantur compreſsis faucibus, ſiue ſtrangulentur, ad euitandū periculum, ne lenta mors, ob magnos cruciatus, in blaſphemias aut deſperationem reum trahat. Idcirco apud Chriſtianos receptus eſt mos prius ſtrangulandi, quam comburendi, niſi in aliquo caſu, ob ſingulares circumſtantias, criminis atrocitas aliud poſtulet. Si autē reus maneat pertinax in malo, & non cōuertatur ad cor, nec pœniteat, viuus cōburitur in crimine hæreſeos, vt praxis Italiæ & Hiſpaniæ docet. Quod etiam in crimine maleficorum fieri debet: nam in impœnitenti non eſt timenda deſperatio; & ratio, vt viui non comburantur, eſt, ne cadant in deſperationem, vel aliud peccatum in maximo cruciatu. De hoc dubio legendi ſunt Couarruuias *lib. 2. variarum Reſolut. cap.* 10. *à num.* 9. & Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. pract. Criminalis. quæſt.* 99. *verſi. vnum tamen in hoc propoſito notabis.*

5. Dubium: *An maleficis pœnitentibus, nec non alijs damnatis ad mortem, petentibus Euchariſtiæ ſacramentum dandum?*

Reſpondeo, quod ſic, ſi vera ſigna pœnitentię appareant, & ex diſpoſitione deuotioneque petant: de furibus ſuſpendendis eſt textus,

13. q. 2.

3.q. 2.*cap. Quæsitum. de hæreticis. cap. Super eo. de hæret. in.6.* de damnatis in genere, Gloss. *recepta in Clementina* 1. *de pænit. & remissionibus.* Franciscus Cardinalis Zabarella *ibid. quæst.* 9. & 12. Turrecrem. *in dict. cap. Quæsitum.* Stephanus Aufrerius *in tractatu de potestate Ecclesiæ super laicis, num.* 58. Iosep. Angles *in florib. Theologicarum qq.* 1. *part. in* 4. *sent. in q. de Suscipientibus Eucharistiam.* Iuli. Clarus *lo. cit. vers. sed quæro nunquid.* Ange. *in verb. Eucharistia* 3. §. 27. Syluest. *ibid. num.* 7. & ex professo Marti. Nauar. *in Enchiridio de oratione & horis canonicis, cap.* 22. *numer.* 11. & *Manuali confessariorum cap.* 25. *numero.* 23. & hæc est communis sententia: quam in vrbe existens audiui in scholis confirmatam à Pio Quinto pijssimo Pontifice, in motu quodam proprio. Et nunc hunc morem pium sequuntur multi pij Magistratus, quamuis non vbique gentium obseruetur, & in constitut. Criminal. Caroli V. *artic.* 79. statuitur vt Reo tempestiuè mors denuncietur, vt confiteri possit, & si petat Eucharistiam non ei denegetur. Hoc tamen obseruandum est, vt propter sanctissimi sacramenti reuerentiã ipso die executionis non communicent, sed communio anticipetur. Si autem executio non pateretur moram ex rationalibus causis, & damnatus ad mortem pro animæ consolatione cum fructu peteret sacramentum, contra nullam esset legem ipso die executionis communicare, modo communio executioni sententiæ, quatuor horis præmittatur, vt corrupta tanto temporis spacio sacramenti specie, nulla sacramento irreuerentia fiat. Atque hæc consuetudo est in Vrbe Roma, digna maximorum Pontificum pietate & prudentia, quam orbis imitari deberet, vt rectè

V Nauarr.

Nauarr. loco citato hortatur. Hac ratione motus ante decem annos solùm dedi sacramentum, sed etiam quibusdam præfectis & iudicibus consilium super hoc petentibus consului dandum, & adhuc consulo. Sicut enim abusus, qui tendunt in animarum perditionem indies, sine mora extirpandi sunt: sic pij vsus, qui hominum salutem & spiritualem consolationem promouent, introducendi. Confessariorum autem est iudicium, an expediat Eucharistiam huiusmodi damnatis ministrare, vel non: pendet enim ex dispositione recipientium. Quidam enim ita sunt dispositi, vt multum ipsis prosit ad salutem animæ, si hoc salutari cibo confirmentur, ad subeundum mortis supplicium, & frangendum diaboli machinas in extremis.

Ex his deduco, quam impium fuerit dictum, & pastore qui sitientissimus esse debet salutis animarum, indignum, sacerdotis cuiusdam, qui damnatæ ad mortem pœnitenti personæ petenti viaticum respondit: Non est æquum sanctum dare canibus. Minimè canes sunt, sed oues, qui ad cor redeunt, & cum pœnitentia Dominum suum pro reconciliatione in cordis hospitium recipere desiderant. Hic excludenda etiam occurrit praxis execranda quorundam ministrorum iustitiæ, vel potius in hoc casu iniustitiæ, qui damnatos ad mortem occidunt in corpore & anima, quando salutis remedijs ad conseruationem animæ essent muniendi: vt aduersus mortis timorem eos confirment, vino obruunt & rationem tollunt, ita vt miseri homines Dei & animarum obliti, moriantur in corpore & anima, sine fine nunquam ad vitam reducendi, cum post

mortem

mortem tam miſeram nec ſpes veniæ, nec locus pœnitentiæ ſit. Dictum etiam abuſum damnat Carolus V. *in d. art.* 79. Caueant ergo diligentiſsimè Iudices, vt hoc prohibeatur, ne ipſi fiant rei tanti facinoris, atque etiam damnatis petentibus ſuperfluus denegetur potus. Quomodo enim excuſaretur ab homicidio, qui furioſo aut amenti poſtulanti gladium ad interficiendum ſe, morem gereret? Ex dictis quoque haberi poteſt ſolutio dubij, de quo ſemel interrogatus reſpondi affirmatiuè, prout etiam nunc reſpondeo; An pro perſonis maleficis, vel alijs mortis ſupplicio affectis pro ſceleribus, poſsit quis orare, ſacrificium offerre, vel alia ſatisfactionis opera exercere? Reſpondetur, quod ſic; ſi pœnitentes diſceſſerint, poſſunt hæc bona pro eis fieri *ex d. cap. Quæſitum,* Gloſſ. *ibidem.* Angel. loc. citat. Aurea Armilla *in verb. Communio, num.* 27. In cuius rei confirmationem faciunt multa, quę adfert Petrus Rauennas *in quodam tractatu incipiente, valete cum perpetuo ſilentio ad Clariſsimum Theologiæ Profeſſorem Iacobum de alta platea, &c.* Cuius ſcopus eſt probare, corpora ſuſpenſorum & latronum non eſſe in locis publicis relinquenda, ſed ſepulturæ tradenda. Habetur hic Tractatus in fine Alphabeti aurei vtriuſque iuris eiuſdem authoris: his tamen non obſtantibus dico, quod non deceat, vt pro talibus ſolemnes fiant exequiæ, prout pro alijs Chriſtianis, qui cum honore vitam finiuerunt, fieri conſueuit. Pie autem faciunt amici & ſanguine iuncti, qui priuatim pro eis orant, ſacrificia offerunt, vel curant offerre, & ſatisfactoria opera exercent.

6. Dubium. *An ſonitus campanarum,*

 malefi-

maleficorum, sagarum, dæmonumq́ conatus impediat, ne grandine, tempestatibus, ac alijs modis frugibus, seminibus, & vineis nocumentum inferant, vt vtriusq́ sexus homines sectæ fatentur, & vnde talis virtus sit.

DE antiquitate, nec non laudabili ac necessario campanarum in Ecclesia vsu, legendi sunt Anthonius Monchiacenus, Dæmochares *in lib. de obseruanda Missarum celebratione cap.* 13. Guilhelmus Durandus *in Rationali diuinorum officiorum. libro* 1. *cap.* 4. Petrus Messia *in Sylua variæ lectionis, parte* 2. *cap.* 9. Ioannes Andreas & Hostiens. *in cap.* 1. *de offic. custodis.* Authorem campanarum Vergilius Polydorus *lib.* 3. *de inuentor. rerum, cap. vltimo,* vult latere, licet inuentum non sit nouum, cùm vsus earum fuerit tempore Moysis, teste Iosepho *lib.* 3. *Antiquitatum.* Apud Christianos quidam tradunt primum institutorem fuisse Paulinum Nolanum Episcopum, virum sanctitate & eruditione clarum; in cuius rei confirmationem maximè ipsa nominis notatio facit.

Dicitur enim campana à Campaniæ regione, vt attestantur Ioan. Andr. & Durandus, & minora vasa nolę à ciuitate Nolana quæ est in Campania. Vtimur campanis ad laudandum Deum, congregandum Clerum in Ecclesia, vocandum populum ad diuina, concitandum deuotionem in populo, ad fugandas tempestates, & exterrendos hostes. Dum campanę sonantur, pelluntur insidię inimici, fragor grandinum, impetus tempestatū, percussio fulminum, & infesta tonitrua temperantur. Saluberrimum campanarum apud Christianos vsum, tubę argenteę in veteri testamento signifi-

significabant, in quarum locum in nostra Ecclesia campanę successerunt. Vtebantur enim tubis argenteis tempore Moysis, *Num.* 10. ad collectionem populi, & in sacrificijs, dum hostias offerrent, vt memoria eorum esset coram Domino Deo, & cùm ad bellum exirent, clangebant vlulantibus tubis, & sic memor eorum Dominus eruebat de manibus inimicorum. Hinc etiam festa peculiaria clangorem tubarum habebant, quibusquę cæteris clangoribus tubarum insistebant ad præparandum populum, ad laudandum Deum, & reuocandum in memoriam beneficia & munera diuina: tantumq́; Domino Deo clangor tubarum placebat, vt mediante earum sonitu, antè arcam fœderis muros Iericho, quibus cingebatur, aduersantium exercitus cadere fecerit. Mirum ergo nemini videatur, quod mirabiles etiam sint effectus campanarũ, quæ sine dubio Spiritus Sancti inspiratione inductæ sunt. Efficit autem benedictio, vt quod arte & metalli natura fieri non potest, per verbum & orationem sanctificatum mirabiliter operetur, ex diuina dispositione. Neque velim vt quis hîc moueat, quod Caluinus, Brentius, alijq; eius farinæ calumniantur, nos campanas baptizare: hoc enim apud doctos inauditum est, licet rudes ex plebe sic communiter loquantur. Benedicuntur enim campanæ, iuxta ritum in Pontificali præscriptum; verum de Baptismo ne verbo quidem fit mentio, vt rectissimè Cardinal. Hosius *lib.* 5. *in confutatione prolegomenon Brentij asserit.* Quantam virtutem benedictiones in huiusmodi creaturis obtineant, qui voluerit, videat Thomam VValdensem *in lib. de sacramentalibus, à capit.* 166.

Ioseph. lib 3. Antiq. cap. 15.

Num. 29. *Leuit.* 23. *Sophon.* 1.

Campanas non baptizari, sed benedici.

maleficorum, sagarum, dæmonumq́ conatus impediat, ne grandine, tempestatibus, ac alijs modis frugibus, seminibus, & vineis nocumentum inferant, vt vtriusq́ sexus homines sectæ fatentur, & vnde talis virtus sit.

DE antiquitate, nec non laudabili ac necessario campanarum in Ecclesia vsu, legendi sunt Anthonius Monchiacenus, Dæmochares *in lib. de obseruanda Missarum celebratione cap.* 13. Guilhelmus Durandus *in Rationali diuinorum officiorum. libro* 1. *cap.* 4. Petrus Mesia *in Sylua variæ lectionis, parte* 2. *cap.* 9. Ioannes Andreas & Hostiens. *in cap.* 1. *de offic. custodis.* Authorem campanarum Vergilius Polydorus *lib.* 3. *de inuentor. rerum, cap. vltimo,* vult latere, licet inuentum non sit nouum, cùm vsus earum fuerit tempore Moysis, teste Iosepho *lib.* 3. *Antiquitatum.* Apud Christianos quidam tradunt primum institutorem fuisse Paulinum Nolanum Episcopum, virum sanctitate & eruditione clarum; in cuius rei confirmationem maximè ipsa nominis notatio facit.

Dicitur enim campana à Campaniæ regione, vt attestantur Ioan. Andr. & Durandus, & minora vasa nolę à ciuitate Nolana quæ est in Campania. Vtimur campanis ad laudandum Deum, congregandum Clerum in Ecclesia, vocandum populum ad diuina, concitandum deuotionem in populo, ad fugandas tempestates, & exterrendos hostes. Dum campanę sonantur, pelluntur insidię inimici, fragor grandinum, impetus tempestatū, percussio fulminum, & infesta tonitrua temperantur. Saluberrimum campanarum apud Christianos vsum, tubę argenteę in veteri testamento signifi-

Ioseph. lib 3. Antiq. cap. 15.

significabant, in quarum locum in nostra Ecclesia campanę successerunt. Vtebantur enim tubis argenteis tempore Moysis, *Num.* 10. ad collectionem populi, & in sacrificijs, dum hostias offerrent, vt memoria eorum esset coram Domino Deo, & cùm ad bellum exirent, clangebant vlulantibus tubis, & sic memor eorum Dominus eruebat de manibus inimicorum. Hinc etiam festa peculiaria clangorem tubarum habebant, quibusquę cæteris clangoribus tubarum insistebant ad præparandum populum, ad laudandum Deum, & reuocandum in memoriam beneficia & munera diuina: tantumq; Domino Deo clangor tubarum placebat, vt mediante earum sonitu, antè arcam fœderis muros Iericho, quibus cingebatur, aduersantium exercitus cadere fecerit. Mirum ergo nemini videatur, quod mirabiles etiam sint effectus campanarũ, quæ sine dubio Spiritus Sancti inspiratione inductæ sunt. Efficit autem benedictio, vt quod arte & metalli natura fieri non potest, per verbum & orationem sanctificatum mirabiliter operetur, ex diuina dispositione. Neque velim vt quis hîc moueat, quod Caluinus, Brentius, alijq; eius farinæ calumniantur, nos campanas baptizare: hoc enim apud doctos inauditum est, licet rudes ex plebe sic communiter loquantur. Benedicuntur enim campanæ, iuxta ritum in Pontificali præscriptum; verum de Baptismo ne verbo quidem fit mentio, vt rectissimè Cardinal. Hosius *lib.* 5. *in confutatione prolegomenon Brentij asserit.* Quantam virtutem benedictiones in huiusmodi creaturis obtineant, qui voluerit, videat Thomam VValdensem *in lib. de sacramentalibus, à capit.* 166.

Num. 29. Leuit. 23. Sophon. 1.

Campanas non baptizari, sed benedici.

His accedit quod dum campanæ pulsantur, fidelium mentes in Deum mouentur, eius auxilium contra inimicoũ insultus implorant, Guilhelm. Parisiensis *in lib. de legibus, fol.* 44. *colum.* 1. asserit rectè, quod campanæ sortiantur virtutem arcendi fulgura, tempestates & similia ex sua consecratione. Quæ tamen non fiunt nisi virtute creatoris, à quo petitur, vt arceat fulgura, tonitrua, & cætera. Sicut enim regale signũ & sigillum deferentes securos efficit eos, ne iacturam & nocumentum patiantur à subditis regis, & hoc non sua virtute, sed potestate regia & voluntate: Sic Campana non ex virtute aliqua, quæ ei insit, sed omnipotentis potestate & voluntate protegit & defendit loca, in quibus eius sonus auditur, ab aduersitatibus & incommodis aëris. Qua de causa maleficorum conatus infringitur, & Dæmonis cooperatio impeditur ad pulsum campanæ, quando sonus auditur ab eis, vt eorum confessionibus didicimus, & ideo campanas pulsantes vocant communiter in sua schola, canes latrantes. Sylua *variæ lectionis*, & nonnulli alij causam etiam naturalem reddunt, quare sonitu campanarum tempestates sedentur, & temperentur. Motus enim pulsationis aërem rariorem facit, & densitatem materiæ dispergit: vnde sequitur dissolutio & moderatio meteorologicorum, quæ in regione aëris ex concretione materiæ elementaris generantur. Dæmones autem naturalium rerum mutationibus suas operationes admiscent, atque effectus naturalium causarum subtilitate operationis, & peruersitate voluntatis, Deo permittente, in interitum rerum ad humanam salutem productarum, dirigunt. Ex his, vt ad propositum reuertar, patet

patet veram esse confesſionem maleficorum & ſagarum, qua aſſerunt campanarum ſonitum, eorum conatus frequenter impedire, ne valeant peſſima conſilia in conciliabulis propoſita, in effectum deducere: Atque hoc argumentum pluri mùm confirmat fideles in fide, dum cognoſcunt diabolum cum ſua cohorte, inſtituta pro fidei noſtrę promotione abhorrere: corroborat etiam Catholicorum animos, vt quod iuxta maiorum ſuorum antiquiſſimam traditionem hucuſque magno fructu fecerunt, cum maiori feruore facere continuent.

Hîc ad maiorem prædictorum illuſtrationem duo ſenſibilia exempla addere vtile viſum eſt. Vnum narrat Paulus Grillandus *l. 2. de Sortilegiis q. 7. num* 30. quod contigit Anno Domini 1524. menſe Decemb. dum ipſe eſſet in quodam caſtro monaſterij S. Pauli, Romæ, in regione Sabinenſi, ad inſtantiam Abbatis, dicti monaſterij, vbi examinauit maleficas incarceratas, ex quibus vna fuit, quæ cum deferretur à Dæmone ſuo, reuertendo à ludis in itinere, antequam peruenirent domum, dum eſſet vicina oppido patriæ ſuæ, audiuit pulſare campanam manè pro Aue Maria, ſic Dæmon debuit eam deponere & diſcedere, quam depoſuit ſtatim iuxta ripam quandam, vbi erant ſpineta quædam, diluculo iuuenis quidam oppidi illius iturus pro negotijs in alium locum vicinum, viſus eſt ab ea & cognitus, quem ipſa ſaga proprio nomine vocauit. Quam audiens iuuenis prima facie timuit aliquantulum, ſed videns poſtea mulierem ipſam, quæ ſeminuda erat, & crinibus ſparſis de capite pendentibus, magis obſtupuit, nec audebat ipſam accedere.

 Nihilo-

Nihilominus cùm ipsa benignè rogaret, vt accederet, accessit, cumque eam cognosceret, interrogauit, cur ibi sola moraretur in ea forma. Cui illa dixit, quod tota illa nocte asellum suum, quem perdiderat, perquisiuerat, & non potuit inuenire. Cui iuuenis subridens, minusque credens dixit. Hoc enim aliud sibi quærit, quam aselli inquisitio. Qui quærit asellum, vadit cum socio, & non seminuda & scapillata. Aliud est quod quærebas, dixit ipse, dicas mihi veritatem, si vis quod te adiuuem. Vnde venis? vbi fuisti? quid facis hîc sola? quis te adduxit? dicas mihi omnia, si vis habere suffragium, & ero tibi securus & fidus. Tunc mulier satis pinguis & pulchra, cui nomen Lucretia, licet satis timeret sæuitiam viri & suorum consanguineorum, tamen confisa de iuuenis fide, ipsum prius rogauit summis precibus, ne cuiquam reuelaret factum, sed taceret, quod vellet ei pinguia munera dare. Sic iuuenis promisit, quod fidem seruare vellet. Tunc ipsa fassa est, quod ea nocte fuisset in ludis Beneuentanis, & dum esset in itinere, deferreturque per aërem à magisterulo suo, audita pulsatione Campanæ pro Aue Maria, ipsam deposuerit in eodem loco, vbi sola & seminuda inueniebatur. Tunc iuuenis accessit ipsam, & iuuit vt se vestiret & accommodaret omnia, & illam domum reduxit, nemine aduertente factum. Pro laboribus iuueni donauit par caligarum, biretum, camissiam, & partes casei, rogando iterum atque iterum, ne factum reuelaret, quod & promisit. Tacuit per aliquot menses: deinde nescitur quo spiritu, aut indignatione, aut lapsu iuuentutis ductus rem ipsam secreto modo

modo nunc cum vno, deinde cum altero propalauit, adeo quod paulatim res deuenit ad notitiam curiæ. Vnde mulier ipſa capta, & cum alijs incarcerata fuit, & iuuenis ille vt teſtis omnia hæc medio iuramento depoſuit, ita & ipſa poſt multa, quum facinus ſuum diutius tergiuerſare non potuit, confeſſa eſt, & cum alijs vitam flammis finiuit. Alterum exemplum recentiſſimum eſt. Quidam Ioannes ex pago Salmenroer, ſub Iuriſdictione Reuerendiſsimi Domini noſtri Archiepiſcopi Treuirenſis, Palatioli extremam mortis accepit ſententiam, Anno Domini 1586. Iouis poſt Cinerum: Hic confeſſus etiam eſt præter alia, quod cum ſemel die Iouis in nocte in Hetzenroderheidt/ curſui & congregationi interfuiſſet, & curſu perfecto concluderentur varia mala ab ipſis perpetranda, ita vt negotium præter expectationem protraheretur, dies appropinquauit, & opera tenebrarum] pellebantur, & cum dictus Ioannes eſſet in reditu, campana pro Aue Maria pulſata eſt, & ſic in ſuo prato cecidit ſtatim in terram. In quo loco iam erat ſua propria ancilla & famula, & herbas fœnumq; colligebat ad paſcendum vaccas. Quod cùm famula vidiſſet mirum in modum perterrita, dixit. Auuncule, vnde huc venis? Cui reſpondendo iniunxit ſilentium. Cauſſam ſui caſus reiecit in pulſationem campanæ, qua audita hircus ipſum in terram deiecerat. Hoc factum non ſolum ex proceſſu negotij per notarium ſubſcripto, ſed etiam ex relatione nobilis ac validi Domini Ioannis Zanth, vicedomini huius Ciuitatis, in veritate contigiſſe cognoui, qui vtpote Officiatus Reuerendiſſ. noſtri Archie-

pisc. in præfectura Palatioli, plenam inquisitionem accepit super veritate.

Deueniendum nunc ad solutionem argumentorum.

SOLVTIO ARGVMENTORVM.

PRimum Argumentum, *ex c. Episcopi, 26. quæst. 5. in quo hæc verba habentur. Illud etiam non est omittendum, quod quædam scelerata mulieres retrò post Sathanam conuersa, Dæmonũ illusionibus & phantasmatibus seducta, credunt se & profitentur cum Diana nocturnis horis, Dea paganorum, vel cum Herodiade, vel cum innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempesta noctis silentio pertransire, eiusq; iussionibus obedire, velut Domina, & certis noctibus ad eius seruitium euocari: Sed vtinam hæ sola in perfidia sua periissent: Nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cùm aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitrantur.* hæc ibidem.

Respondetur in primis, in hoc capite non damnari sectam maleficorum, sed aliam longè diuersam, vt patet intuenti textum, vt latè ostendunt Bartholom. Spineus *in quæstio. de Strigibus c.* 25. Alfonsus à Castro *lib. 1. de iusta hæreticor. punit. c.* 16. Nicolaus Iaquerius hæreticæ prauitatis Inquisitor *in flagello hæreticorum fascinariorum cap.* 7. Syluester *in verbo hæresis* 3. Paulus Grillandus Iurisconsultus, Romæ caussarum Criminalium Auditor, *in tractat. de Sortilegijs. quæst.* 7. Pro hac sententia citat Syl-

cat Syluester Augustinum Bottam de Sauiliano, & Ioannem Grassum Doctores Iuris, in quibusdam consilijs & responsis. Differunt autem mulieres, *d. cap. Episc.* à maleficis & sagis. 1. Quantum ad credulitatem, quia dictæ *in c. Episc.* credebant, quod equitarent cum Diana Dea paganorum & Herodiade, Sagæ autem nostræ & malefici rectè credunt, quod cum Dæmone magisterulo suo proficiscantur. 2. Illæ *in cap. Episc.* putabant aliquid numinis & diuinitatis esse, præter Deum: Nostri malefici & sagæ non laborant hac ignorantia: Quare ratio legis non competit. Ergo nec etiam lex eos comprehendit, quia lex suam interpretationem sortitur à ratione, quando expressa in lege reperitur, & ratio magis attendenda, quam dictum Legis. *L. Adigere. §. Quamuis. ff. de iure patronat.* L. Cum Pater. §. *Dulcissimis. ff. de legat. 2. L. Milites prohibentur. & L. Milites agrum. ff. de re militari.* Bartol. *in L. omnes populi. in 7. q. principali. ff. de iustit. & iure. & in L. 1. C. Quæ sit longa consuetudo.* Quare cui non conuenit ratio legis, non conuenit ipsa lex, vt probat *d. q. 7.* Griland. 3. Differunt: Nostri malefici & Sagæ expresse abrenunciant Deo, & professioni in Baptismate factæ, & promittunt quod Diabolo velint adhærere. Sed illis *in cap. Episcopi* hoc non attribuitur. 4. Nostri conficiunt sortilegia, & vnguenta venefica, nec non etiam conspirant cum Sathana in perniciem humani generis, de his nihil *in c. Episc.* 5. Nostri Dæmoni reuerentiam faciunt, idololatriam exercent, homines & præsertim infantes sæpè necant, sed illæ non *in c. Episcopi.* 6. Nostri abutūtur Eucharistiæ sacramento, & filium hominis conculcant, de qua re etiam nihil *in cap. Episcopi.* 7. Nostri cooperante Dęmone grandi-

grandines nebulas & similia efficiunt, ad destructionem fructuum nascentium: quod non scribitur de illis *in cap. Episcopi*. Aliæ differentiæ penitius consideranti non deerunt.

Deinde in illo capite aliqua continentur, quæ non sunt vera, sed à fide aliena, & ideo in illo cap. damnantur tanquam contra fidem, nempè quod equitarent cum Diana, vel cum Herodiade Philippi vxore, quia Diana Dea paganorum nulla est, neque in hoc mundo, neque alibi. Herodias autem est in inferno, neque mulier, sed sola anima. Falsum quoque est, quod equitarent super veros equos, aut bestias; quia bestiæ in tam breui tépore realiter & corporaliter, tanta terrarum spacia, in tanto silentio, transcurrere non possunt. Hinc quod in bestias nulla creatura verè transformari valeat, prosequitur textus. Hanc solutionem maximè persuadet ratio textus, quia eiusmodi mulieres, inquit, aliquid diuinitatis & numinis extra vnum Deum arbitrantur. Sic Turrecrema. commentator *in d. c.* Francisc. Victoria *in Relectione de arte magica, num.* 31. Alfonsus à Castro loc. cit. Bernard. Basinus *in tract. de artibus magicis*, 9. propositione. Iosephus Angles *in floribus. in* 2. *sentent.* 1. *part. in quæst. de arte magica, diffic.* 5. Lambertus Danæus in *Dialogo de sortiarijs*, & alij Doctores pro prima responsione citati. Non ergo intendebat *d. caput* delationem corporalem reijcere & improbare, sed ea, quæ fidei erant contraria. Postremo Gratianus vt notum est versato in decretis, ea collegit ex Concilijs tam generalibus, quam prouincialibus, tum etiam alijs Doctoribus. Vnde tantum veritatis habent, quantum in proprijs locis. Concilium autem

autem illud Anquiranum, vel vt alij vocant, Anciranum, fuit prouinciale, vt rectè tradit Reuerendissimus & Illustrissimus Dominus Bartholomęus Caranza, Archiepiscopus Toletanus *in summa Conciliorum, fol. 26. pagina 2. in Antuerpien. editione.* Quare non esset tantæ authoritatis, vt ei adhærendum sit, si in aliquo contra sacras literas Doctorum Theologorum communem sententiam, & veritatem definiret: quod tamen non dicimus, cum non definiat aliquid, quod contrarię parti faueat, vt patet ex dictis. Mirandũ ergo est, quomodo Iurisperitorum conscientia ita constringatur authoritate huius Capituli, cùm Theologi & alij penes quos est Censura, ea quæ fidei sunt discernere, nullam in hac rei inueniant difficultatem? Nonne omnes Doctores, quorum est de sensu Scripturarum iudicare, delationem corporalem comprobant & credunt? Sic Pontifices, Cardinales, Doctores, Theologi, Itali, Hispani & Germani sentiunt: Sic Iurisperiti rectè sentientes, vt patet ex eorum scriptis, quorum nomina hic, & *in* 12. *Conclusione primi membri quæstionis* posuimus. Tantę autem testium nubi propriũ iudiciũ quod fragili & apparenti ratione ducitur, pręferre, summæ temeritatis est. Accedit ad testimoniũ experientia certissima, quam communis vox populi confirmat; atque hîc certè dicere possumus vox populi, vox Dei: cùm omnis veritas à Deo sit.

Postremò illud adductum *in cap. Episc.* in Concilio Anciranо Græco, aut Latino, neq; impresso, neq; manuscripto est inuentum: licet qui tomos Conciliorum ediderunt, asserant haberi in quodã vetusto codice 16. librorum partialium. Fragmentum verò habetur ferè apud D. Augustinum *in lib.*

in lib. de spiritu & anima, cap. 28. vt annotatum est *ad cap. Episc. 26. quaest.* 5. *in Decreto correcto, & Romae edito.*

Secundum argumentum. Angelus Sathanae transfigurat se in Angelum lucis. 2. *Cor.* 11. *& in d. c. Episcopi.* ergo potest diabolus in congregatione repręsentare personam innocentē: & sic innocēs patietur, si detur fides maleficis in denunciationib', ex deceptione dęmonis, & errore maleficorū: & confirmatur hoc argumentum ex historia S. Germani Episcopi, quę habetur in aurea legenda & in summario historiali S. Antonini 2. *part. tit.* 11. *c.* 17. §. 5. Vbi legitur, quod S. Germanus in quodam loco, cùm post cœnam iterum pararetur mensa, admiratus interrogauit, cui denuò pararetur? Cui cùm diceretur, quod bonis illis mulieribus, quae de nocte incedunt: illa nocte S. Germanus statuit vigilare, & ecce vidit multitudinem Daemonum ad mensam in forma hominum venientem, qui eis praecepit, ne abirent, & cunctos de familia domus excitauit: quęsiuit si illas personas cognoscerent? qui responderunt omnes vicinos & vicinas suas esse. Tunc S. Germanus ad domos singulorum de vicinia illa misit, dęmonibus mandans interim ne discederent. Euntes autem missi à sancto viro ad domos vicinorū, repererant eos in lectis suis dormientes. Adiurati ergo Daemones à sancto viro dixerunt, omnibus audientibus, se Daemones esse, qui sic hominibus illuderent.

Historia de S. Germano

Pro resolutione huius argumenti reuocanda in memorium sunt ea, quae diximus in praeludijs tertio & quarto: Diabolum non posse operari, nisi ex permissione diuina, & tantum saltem, & non plus, quantum conceditur à Deo: Quare causa huius-

An daemon innocentes in nocturnis conuentibus repra-

huiusmodi transfigurationis & præsentationis diaboli, non solùm petenda est ex peruersa voluntate & potestate diaboli, sed etiam ex concessione diuina singulari in ordine ad talem effectum. Multa enim potest diabolus ex suæ naturæ potentia & subtilitate, quantum ad actum primum, quæ non potest quantum ad secundum: Manus enim eius ligatæ sunt, vt non possit operari, quando & quantum vult. atque cùm similia rei multum lucis adferant, in simili id ostendam. Quantum ad actum primum, posset diabolus omnes nos occidere & subuertere; & quantum ad voluntatem, vellet: cùm semper circumeat & quærat quem deuoret, omniumque interitum appetat. Quo ad operationem & effectum, deficit: quia Deus non concedit. Quare non valet hoc argumentum, in quo aliqui Theologiæ & Philosophiæ ignari multum gloriantur: diabolus potest se transfigurare in angelum lucis, ad repræsentandum innocentem. Negatur enim simpliciter, vt sonat: quia non potest quantum ad actum secundum, cùm caussa totalis non sit diaboli potestas & peruersa voluntas, sed etiam antequam diaboli potestas exeat in actum, requiratur singularis diuina concessio. Sumitur ergo in argumento causa partialis, & non totalis: & sic non valet. Hoc autem modo ad propositum argumentum formari deberet. Diabolus potest se transfigurare in angelum lucis, ad repræsentandum innocentem: & Deus concedit ei potestatem faciendi, Ergo, &c. Et tunc negatur antecedens, tanquam falsum in proposito, vt latius patebit. Est enim hoc contra diuinam prouidentiam ordinariam, quę ex diuinis literis innotescit, &

sentare possit.

effecti-

effectibus declaratur. Sicut enim diuina misericordia efficiente non potest diabolus (vt rectè Bartholom. Spineus *in quæst. de Strygibus, cap.* 14. & *in Apologia tertia cap.* 3. ait) deludere nisi eos, quorum mentem primo sibi per infidelitatem subiugauerit : Ita credendũ est nullius illum personæ figuram, vt de tanto crimine accusetur, posse prætendere, nisi eius, quam sibi iam per similia crimina deuinctam esse sciuerit, & multoties realiter cũ alijs ad ea perpetranda conuenerit. Quod etiam testantur in confessionibus malefici, & sagæ, vt Iudices referunt. Atque vt hanc prouidentiam Dei erga nos latius ostendamus, reducenda est in memoriam communis Theologorum vera doctrina, quæ ex diuinis literis clarè elicitur, non esse permissam diabolo tantam potestatem super iustos sicut impios & malos. Gaudent enim iusti, vtpote amici & filij Dei, multis priuilegijs, quibus pessimi & malefici, maximè ob criminis immanitatem, tanquam inimici & hostes tam diuinæ maiestatis, quàm communis salutis, iuste dispositione priuantur. Hoc enim diuinæ legis stabiliunt promissiones. Vt in Psalm. *Quoniam in me sperauit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum* : & iterum: *Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum, quoniam non derelinques quærentes te Domine* : & iterum : *Clamauerunt ad me iusti, & ego exaudiam eos.* Item. *Qui sperat in Domino, nõ confundetur. &* 2. *Pet.* 2. *Nouit Dominus pios de tentatione eripere.* & Paulus : *Fidelis Deus*, (scilicet in promissis) *qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis: sed dabit cum tentatione prouentum.* Exempla ad hunc effectum etiam non desunt. Susannam iniustè infamatam, à senibus accusatam, & morti adiudica-

Quare diabolus solos impios in conuẽtibus maleficorũ repræsentet.

Psalm. 19.

Susanna senum calumnijs eripitur, &

adiudicatam Dominus liberauit, & innocentem ostendit. Athanasius vir sanctissimus, in Arrianorum concilio apud Tyrum coacto, ex inuidia stupri accusabatur: & iusto Dei iudicio consilium suggestum est, quo liberatus fuit. Introductus enim in iudicium est Athanasius, & vnà cum eo Timotheus presbyter, qui simulans se esse Athanasium: Egone, inquit, mulier, apud te sum diuersatus? ego te violaui? Cui illa petulanter: Tu mihi vim intulisti; iureiurando affirmans Iudicum fidem obtestabatur, vt tantũ flagitium vindicarent. Qua cognita fraude, reiecta est mulieris impudentia. Iterum alia vice idem sanctus maleficij accusatus fuit, quod ad vsum magicæ artis manum mortuam Arsenio amputatam adhibuisset. At Arsenius noctu aufugiens, cum se in conspectu totius Concilij statuisset, Athanasij inimicorum impudentissimum scelus aperuit. Et in S. Hieron. legenda refertur, quod Diabolus se trãsformauit in formam S. Syluani Episcopi in Nazareth, amici S. Hieronymi: qui Dæmon in lecto fœminam nobilem primò quidem verbis prouocare cœpit ad luxuriam, deinde etiam factis sollicitauit ad malum, quæ cùm clamaret, Dæmõ sub specie S. Episcopi sub lecto fęminę se abscondit; vbi requisitus & inuentus per luxuriosa verba mentitus est se esse Episcopum Syluanum. Postridie ergò vir sanctus disparente diabolo, grauissimè diffamatus est, quæ infamia tandem apud sepulchrum S. Hieronymi, fatente Diabolo in obsesso corpore, purgata est. Maximum ad nostrum propositum testimonium præbet S. Cyprianus, quod & nostri malefici & sagæ in suis cõfessionibus, vt intelligo, confirmant. Hic sanctus

Athanasius Arrianorum.

Syluanus Episcopus, etiam diaboli calumnias tãdem euadit.

Cyprianus martyr è mago fit

Christianus.

Veris Christi cultoribus artes magicæ nihil obsunt.

cum adhuc Magus esset, Iustinæ Christianæ Virginis amore incensus, incantationibus & veneficijs Antiochiæ illam ad suæ libidinis assensum allicere conabatur, & Dęmonem consultabat, quanam id re consequi posset. Cui Dæmon: nullam sibi artem processuram aduersus eos, qui verè Christum colerent. Quo responso cõmotus Cyprianus, relictis magicis artibus se totum ad Christi Domini fidem conuertit. Si hoc argumentum tam validum est apud Magicæ artis patronos, quod diabolus sitientissimus damnationis & humanæ perditionis potest se transfigurare in angelum lucis, ad infamandum innocentes: quomodo non habent lynceos, sed clausos oculos, vt videant argumentum non solum militare in crimine maleficij, sed in alijs omnibus? Quod si concesserint: furibus, latronibus, coniuratoribus, adulteris, & similibus singulare pręstiterint patrocinium, & iustitiæ salutiq; reipubl. maximum detrimentũ. Si enim diabolus secundum eos, potest repræsentare innocentes in cursu & conuentu maleficorum: quomodo non potest repræsentare innocentem in forma homicidæ, adulteri, vel fornicatoris, vt etiam ex exemplo S. Siluani constat, quum omniũ innocentum maximè interitum exoptet? Accusator ergo quis homicidij, latrocinij, adulterij, vel alterius criminis sint duo vel tres testes: excipiat negando factum, & respondendo, diabolum se transformasse in suam formam, & facinus perpetrasse, cũ etiam se posit transfigurare in Angelum lucis, multò magis in formã hominis: maxime cum nihil magis desideret, quàm interitum animarum: Negare autem, quod diabolus in forma huma-

na occi-

na occidere, furari, scortari & similia perpetrare valeat, si à Deo permitteretur, veritatem eius impugnare. Huius argumenti nodum soluere non poterunt, qui ita vrgente conscientia, vel non raro excæcantibus affectionibus laborant. Ad diuinam oportet recurrant prouidentiam, quam etiam in nostra materia allegamus. Sed vt hoc magis magisq; veritatem habere ostendamus, in simili pergendum est. Diabolus, ex omnium Theologorum & etiam Iurisperitorum recte sentientium iudicio, potest corpora deferre de loco ad locum: ergo potest eos eripere è manibus iustitiæ, & custodia publicæ potestatis: quod quidem non raro ad decipiendum promittit, sed tamen non præstat. Quæritur nunc, quare hoc non facit? impediuntne carceres, clausuræ, aut alia corporalia impedimenta & vincula? At hoc dicere cogitareq; stultum & ridiculum est; cum tanta eius potestas sit, vt nulla super terram ei poßit comparari. Potest subuertere ciuitatem: quanto magis soluere & rumpere clausuram? Confugiendum ad diuinam prouidentiam, ne iustitia è medio tollatur, & impiorum audacia crescat. Sed negabit obstinatus. Probandum erit ex factis: quia experientia conspicimus, quod pro suo beneplacito magiæ rei, non possunt aufugere, nec rapi à Dæmone extra muros clausuræ vel carceris. Regulare autem est, quod diuina voluntas non solùm nobis innotescat per Sacras litteras, promißiones, comminationes, permißiones & prohibitiones; sed etiam effectus. Diabolus est potés ad liberandum eos, & optaret, ad conseruandum in perpetuam damnationem, Sed non potest illud efficere siue reipsa præstare: quia

Quare diabolus maleficos & magos à potestate magistratus non eripiat.

re: quia potentissimus Deus manus eius ligat, vt non operetur. Sic in præsenti cognoscitur diuina prouidentia erga innocentes, ex sacris literis & factis, quamuis etiam ipsi malefici veritatem attestentur. Quod enim nunquam factum est, neque fit secundum communem rerum cursum: nequaquam fieri posse, si ex facti contingentia, incommoda [illegible]quantur, iudicandum est. Sed nunquam aut rarissimè auditum est, ex constantibus & perseuerantibus confessionibus, quod innocentes repræsentati sint in talibus conuentibus, imò semper experientia compertum ibi repræsentatos eos, qui fuerunt rei tanti criminis. Si tamen de extraordinaria Dei potentia loqui velimus, negandum non est, Deum posse permittere, vt innocens accusetur in hoc crimine: sicut in alijs ad bonum aliquem finem: Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Tandem tamen innocentia manifestabitur, vt supra sacris literis & exemplis declaratum est. Cùm etiam diabolo fallaci perspectum sit ex sacris literis, Deum non permittere, vt electi tribulentur aut tententur, nisi ad meritum, probationem & bonum; non appetit talem repræsentationem iustorum. Hæc etiam doctrina maximum robur sumit ex conscientijs innocentum. Quis enim innocens angitur aut timorem concipit, ne à Dæmone inter maleficos & sagas repræsentetur? Aliàs si hoc posset Diabolus, semper omnes meritò in timore & tremore versaremur, ne in fabulam & tragœdiam, in qua salus animæ & corporis periculo exponeretur, traheremur. At securæ conscientiæ nullo modo sibi metuunt, sed stant in magna constantia, etiamsi quandoque ab iniustis angustientur.

Deus extra ordinē potest permittere, vt innocens à dæmone repræsentetur in nocturnis maleficorum conuentibus.

Atque

Atque hanc ſententiam & veram doctrinam, quod Diabolus non poſsit in conuentu repræſentare innocentem, præterquam quod noſtri malefici teſtimonium perhibeant, tenent DD. Mallei malef. 2. *par*. *q*. 1. *c*. 11. Nicolaus Iaquerius Gallus Inquiſitor, *in flagello hæreticorum faſcinariorum*, ſtatim in procœmio, & *in cap*. 26. Barthol. Spineus S. Palatij Apoſtolici Magiſter, *in q. de ſtrigibus, cap*. 14. *& in Apologia* 3. *cap*. 3. Petrus Loyerius conſiliarius Senatus Andegauenſ. *lib*. 2. *de ſpectris, cap*. 5. & vocat Theologorum ſententiam. Neque in hac Grilland. Bodin. & alij dubitarunt, qui tradunt complicibus in hoc crimine credendum.

Ad illa autem, quę adferuntur in confirmationem ex hiſtoria S. Germani, reſpondetur primò; concedendo hiſtoriam illam S. Germani ad literam, ſi rectè inſpiciatur, nihil facit contra hanc doctrinam, imò eam confirmat. Dæmones illi repręſentabant perſonas adhuc in lectis dormientes ex pacto, quod cum Dęmonibus habebant, non propterea illæ perſonæ erant innocentes. Sicut etiam in materia præſenti doctores ſentiunt, maleficos non perſonaliter ſemper intereſſe, ſed aliquando repræſentatiuè: talis tamē repræſentatio fit accedente eorum conſenſu expreſſo, vel tacito. Hęc ſolutio clara & breuis, ex hiſtoria corroboratur. Homines enim in hoſpitio ſciebāt eos ſolitos venire, & dicebant eſſe vicinos & vicinas, qui menſæ accumbere ſolebant. Non eſt autem abſurdum, quod pro illo tempore & actu patiebantur illuſionem. Certum enim eſt, ſi ſecundum hominum morale iudicium loqui velimus, quod hoſpes non volebat menſam ſtatutis temporibus gratis præparare. Hoſpites aduentantibus porri-

 gunt

gunt cibos & potum pro pecuniis. Præſumendum ergo eſt, quod vicini ſolebant ſoluere, & veras pecunias offerre. Diabolus non veros ſed apparentes nummos ſuis dat, qui cito euaneſcunt, & humano vſui non inſeruiunt.

Deinde reſpondet Barthol. Spineus *in q. de Strigibus*, *cap.* 28. quod illa hiſtoria ſit ſuſpecta, quantum ad hoc punctum, eò quod durum videatur, & à communi hominum ſenſu alienum, hoſpitem illum voluiſſe tot cibaria crebrò gratis præparare, & ſi vicini erant & cognati, non petere ab eis pretium alimentorum. Dicere autem, vicinos dediſſe pretium, ſi deludebantur, & ſe ſaturatos non inueniebant, ridiculum eſt. Et ſi dicatur, quod dæmones ipſi pretium exoluebant vice illarum perſonarum, mirum eſt ſi talia ſe facere ſomniabant perſonæ illæ, & non cito deluſionem aduertebant, ſi pecuniæ non realiter deficiebant? Si vero talia non ſomniabãt ſe facere, mirum non minus eſt, ſi cum hoſpite & familia de his ſæpius illi vicini ſermonem non habuerint, & ſic tam ab hoſpite quã eius familia audientes illa de ſe referri, quę ſcirent ſibi contigiſſe, facile tam ſe quam hoſpitem illum & alios omnes ab huiuſmodi deluſionibus non liberauerint.

Poſtremò, conceſſo quod vera ſit hiſtoria; fuerint etiam omnes viri illi ac mulieres, qui repræſentabantur, immunes à veneficij crimine: nihilominus inde non ſolùm non refellitur doctrina communis, ſed etiam validè roboratur: oſtenditur enim ex illa narratione, eam eſſe Dei in ſuos prouidentiam, & curam paternam, vt ſi quando permiſerit innocentem repręſentari per dæmonem, ne in periculum veniat, clariſsimè ſe innocentiam

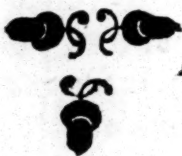
centiam manifestaturũ. Quocirca quibus à Deo gladius datus est ad vindictam malorum, in bonum autem innocentium, nisi grauissimam Dei in se velint prouocare iram, & fieri rei tot cædium & calamitatum, perfidiæ ac sacrilegiorum, quę ex mora executionis iustitiæ sequuntur: procedant contra eos, qui in conuentibus à maleficis visi sunt, donec aliquis Germanus suscitetur, qui innocentiam clarè manifestet denunciatorum & humanitus delatorum.

Tertium argumentum esse potest, quod obscurè insinuat Ponzinibius, licet non deducat. Testes de nocte non vident: ergo non possunt ferre testimonium illi noctiuagi contra socios: quia testes debent cognoscere partes, vt tradit Bartol. *in L. Minorem. C. de transactio.* Antecedens probatur *ex l. Si non in speciali. C. de testament. & in L. fin. cum exceptione. ff. Quod metus causa.* Cum ergò malefici nocte sua conuenticula habeant & maleficia exerceant, decipiuntur: & sic eis non est habenda fides. Hoc non obstante argumento respondetur, testes de re nocte patrata testimonium ferre posse, & fidem mereri, si dicant lunam, aut aliquod lumen illuxisse: aut delinquentem admodum fuisse propinquum, subiungant. Cõmunis sententia est, quod cum prædictis circumstantijs, & causis scientiæ, possunt testimonium ferre, licet alias non. Iason *in d. L. Si non in speciali. num.* 13. & *in* L. *Non minorem.* C. *de transact. nu.* 4. & 5. Bartol. *ibid.* Bald. *in d. L. Si non in speciali.* Doctores *Commu. opini. siue recept. sententi. lib.* 18. *in verb. Testis. vers. Testis deponens se noctu.* Emanuel Soaretz *in Thesauro recept. sent. in verb. Testis.* Iul. Clarus *in lib.* 5. §. *fin. pract. Criminalis q.* 21. *vers. Sed quid si testis non viderit.*

 Nemo

Nemo autem putet diabolo & suis difficile fore efficere lumen ad videndum, quod etiam non facilè extinguatur à vento, naturalibus medijs. Multa enim dæmon nouit, quæ hominibus haud fieri posse videntur. In cuius rei confirmationem facit Augustin. *lib.* 21.*de. Ciuit. Dei cap.* 6. loquens de quadam lucerna inextinguibili, in quodam phano seu templo Idolorum, quæ nec tempestate, nec pluuia, aut vento extinguebatur: & dicit, id factum naturalibus aut magica arte, aut repræsentatione dæmonis. Quare etiam non est mirandũ, quod luna non lucente, dæmones & malefici posſint habere lumen ad videndum. Confirmant hoc etiam confesſiones maleficorum: fatentur enim, quod choreis peractis, conuiuijsque expletis, luminaria extinguantur, quando inhonestas & fœdas carnis voluptates explent, vt patet ex procesſibus, de quibus Malleus, Bodinus, Grillandus & alij.

Hæc breuiter pro tractatu quæstionis scripsisse sufficiat, quæ omnia subijcio Censuræ Sanctæ Matris Ecclesiæ.

COM-

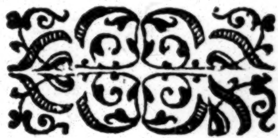
COMMENTARIVS IN TITVLVM CODICIS LIB. IX. DE MALEFICIS ET MATHEMATICIS, THEOLOGIÆ & iuris ſcientiæ, ſecundum materiæ ſubiectæ naturam, accommodatus, nunc de nouo reuiſus, & in pluribus locis auctus.

AVCTORE,

PETRO BINSFELDIO SVFFRAGANEO Treuirenſi, Doctore Theologo.

Deut. 18. cap.

Nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, nec diuinos.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

Sumptibus PETRI HENNINGII.

Anno M. DC. XXII.

CVM in tractatu de maleficorum & sagarum confessionibus sæpius mentionem legum ciuilium in tit. C. de malefi. & mathem. fecerim, quibus etiam mea probaui, nec desint qui has leges in multis effectibus, quos maleficis tribuunt, ita commententur, vt eis omnem veritatē adimant, quasi Imperatores ex falsa vulgi opinione & non rei veritate locuti fuerint, cum tamē scriptum sit: Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: Per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam: hunc commentarium subiungere decreui, vt veritas, quæ impugnari, non tamen vinci potest, magis elucescat, leges ab iniuria vindicentur, & Imperatorum dicta salua persistant. In quo diuino aspirante fauore, legum sententiam Patrum Theologorumq; doctrinæ conformem ostendam, præsertim cùm impugnantes has leges addant in caussis definiendis eis, quæ spectant ad animum, cuiusmodi est de Maleficorum negotio, dicta patrum & canonum, legibus esse præferenda. Et quia in hac materia multa occurrunt, quæ muros Hierusalē ædificant, & ciuitatem Babylonis destruunt: scio quod hisce meis laboribus quoque non deerit Sanaballath subsannator. Non tamen ideò incepta relinquenda sunt, sed constanti animo perficienda, ad laudem & gloriam eius, quo confortante omnia possumus.

Prouerb. 8.

2. Esdr. 4.

Seruabitur autem hic ordo in toto Cōmentario. Inprimis in Rubricam aliqua notabilia, quæ toti materiæ aliquod intelligentiæ lumen adferent, præmittentur. Deinde singularum legum verba ponentur, quibus positis, si quid circa literam declarandum sit, breuius explicabitur. Tandem secundum materiæ occurrentis naturam, quæstiones mouebuntur cum sua resolutione.

RVBRICA DE MALEFICIS ET MATHEMATICIS, ET CÆteris ſimilibus.

PRIMVM *notabile in Rubricam.* Continuatio: Cùm in ſuperioribus actum ſit de homicidio, quod non ſolùm gladio: ſed etiam veneno arte diabolica præparato, incantationibus, & maleficijs committitur, rectè hæc Rubrica ſubiungitur.

2. *Notabile.* Recto ordine hîc tractandum eſſet de exiſtentia maleficiorum : An in rei veritate ſint maleficia, & opera diabolica. Sed hæc veritas probata eſt ſacris literis, canonibus, legibus, & ratione in ſuperiori tractatu, præludio primo.

3. *Notabile.* De inuentore Magicarum & Diabolicarum artium varij variè iudicant. Conueniunt autem communiter Doctores, à Perſis has pernicioſas artes eſſe inuentas. *26. q. 4. can. igitur genus.* S. Auguſt. *in lib. de natura Dæmonum, & lib. 7. de Ciuit. Dei, c.* 35. Iſidor. *lib. 8. c. 9. Etymolog.* Rabanus *de Magorum præſtigijs.* Plinius *lib. 30. natur. hiſtoria. cap. 1.* Perſæ enim cæteris fuerunt curioſiores, & in naturali Philoſophia perſpicatiores, cuius terminis cùm non eſſent contenti, & vellent plus ſapere, quam oportebat, in Diaboli laqueos inciderunt. Apud Perſas autem primum Magicarum artium inuentorem ferunt Zoroaſtrem Bactrianorum Regem. Hunc, vt Auguſtin. tradit *lib. 21. de Ciuit. Dei cap.* 14. dicunt ſtatim à natiuitate riſiſſe, cùm

cùm potius more omnium mortalium plorare debuisset. Nec ei aliquid boni monstros⁹ ille risus portendit: cùm magicarum artium fuerit inuentor, quæ quidem illi nec ad præsentis vitæ vanam fœlicitatem contra suos inimicos prodesse potuerunt. A Nino quippe rege Assyriorum, cum esset ipse Rex Bactrianorum, bello superatus est & demum ictu fulguris tactus impiam vitam finiuit. Quod malum præuidere non potuit, quamuis talis ac tantus esset magus & Astrologus, vt viuens astrum Zoroastres diceretur. Hic scripsit de arte Magica multa millia versuum. Si veritati magis, quam curiositati studere volumus, absq; dubio dicere debemus, primum Magistrum Magicarum artium fuisse mille artificem Dæmonem: Quia nullus mortalium tam malas artes inuenire potuit, qui ab ipso instructus non sit: cùm opera magorum & maleficarum humanum captum superent. Et id satis clarè habetur *26. q. 2. can. Qui sine saluatore.* Vbi dicitur. Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorum in toto orbe terrarum pluris seculis inualuit. Id quod clarius Lactant. *lib. 2. de orig. erro. cap.* 17. tradit, dum de dæmonibus loquitur: Eorum inuenta, inquit, sunt Astrologia, & Aruspicina, & Auguratio, & ipsa quæ dicuntur oracula, & Necromantia, & ars magica, & quicquid prætereà malorum exercent homines, vel palàm, vel occultè, & post pauca: Hi sunt qui imagines (intellige astronomicas, de quibus infra) & simulachra fingere docuerũt: qui vt & hominũ mentes à cultu veri Dei auerterent, & fictos mortuorum regum vultus, & ornatos, exquisita pulchritudine statui consecrariq; fecerunt: & illorum sibi no-

bi nomina quasi personas aliquas induerant. Sed eos magi & ij, quos verè maleficos vulgus appellat, cum artes suas execrabiles exercent, veris suis nominibus cient illis cœlestibus, quæ in literis sanctis leguntur. Zoroastres autem primus inuentor dici potest: non quod ipse eas inuenerit, sed quod eas à Diabolo traditas prius hauserit, scriptis tradiderit, & alios homines docuerit. Nam à nostris maleficis & magis discimus, quod non omnes instituuntur & erudiuntur immediatè ab hominibus eiusdem artis peritis, quamuis rarò similibus consortibus seducantur, sed plurimi ab ipso Dæmone, in forma humana apparente, in tam execrabili negotio instruuntur.

4. *Notabile.* Quandoquidem Rubrica inscribitur de maleficis & mathematicis, & cæteris similibus, leges præsentes in suo gradu & latitudine comprehendunt omnes artes magicas humano generi perniciosas, easq; damnant. Quia similium est similis ratio.

5. *Notabile.* Omnes artes perniciosæ magorum & maleficorum, à Dæmone contra salutem hominum inductæ, sunt affines & caudas habent colligatas, quamuis facies habeant diuersas: vt de hæresibus etiam dicitur *in cap. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.* Quare earum sectatores diuersis nominibus à Doctoribus quandoque appellantur, quandoque etiam confunduntur. Sic vocantur Lamiæ, Striges, Magi, Venefici, Incantatores, Malefici, Sortiariæ mulieres, Viri Sortilegi, fœminæ Sagæ. Lamias nominant Apuleius *lib. 1. de asino aureo*, Philostratus *in vita Apollonij Pythagorici*, Franciscus Ponzinibius *in suo tractatu*. Thomas Erastus, & alij. Striges Syluester in verbo

Hære-

Hæresis 3. & *lib. de Strigimagis*. Bartholomæus Spineus *in tract. de Strigibus*. Paulus Grillandus & alij. Sortiarias. *can. Si per Sortiarias*. 33. *quæst*. 1. & Lambertus Danæus *in dialogo de Sortiarijs*. Maleficas & maleficos Sacræ literæ, & leges in præsenti titul. & communiter Doctores, & vulgus. Lamiæ vocantur per transſumptioné à Lamia beſtia monſtruoſa, quæ pedes habet equinos, & cætera membra humana, & ita crudelis eſt, vt filios ſuos dilaniet. Sic noſtræ Lamiæ etiam infantium ſanguinem expetunt, quo abutuntur in ſuis ſceleribus. Striges appellantur ab aue ſtrige, quæ nocte ſtridet, & etiam aggreditur tenellos infantes & ex eorum corporibus ſanguinem abſorbet. Eodem pacto noſtræ ſtriges nocturno tempore ſtrident, volant, & opera tenebrarum exercent, nec non infantum cædem ſitiunt. Sagæ dictæ, eò quod ſatis agant, & in officio ſuo peſſimo diligentes nimis ſint: vel à ſagiendo, quia multa ſcire volunt. Magi, quia ea, quæ mirabilia ſunt & humanam naturam excedunt, virtute dæmonis exercent. Venefici quia ſæpè veneno nocent. Incantatores, quia verbis & carminibus maleficia perficiunt. Malefici à malefaciendo. Sortiarij & ſortilegi à ſortilegio, quod vniuerſaliter acceptũ omnes diabolicas artes complectitur, vt atteſtantur Paulus Grillandus *lib. 2. de Sortilegiis*. Iodocus Damhauderus *in praxi Criminali cap*. 61. & Plinius *lib. 28. cap. 4.*

6. *Notabile*. Quamuis maleficus dicatur omnis malefaciens, ſicut maleficium dicitur omne malefactum in genere. 26. *q*. 5. *can. Non liceat. L. Congruit. ff. de officio præſid. ff. ad Legem Aquill. L. Ita vulneratus. C. de pœnis, L. Si operis*: hoc tamen nomen ſagis &

gis & nostris maleficis tribuitur per antonomasiam siue excellentiam, ob insigne nocendi studium, & facinorum magnitudinem. 26. *q.*5.*can. Nec mirum.* & *L. Nemo. C. de malef.* & *mathemat.* Isidor. *lib.*8.*Etymolog.cap.*9. Atque sic semper magos, & magicis siue diabolicis artibus vtentes vulgus maleficos appellauit. Lactan. *loco citato.* Cassian. *in Collat.* 8. *cap.* 19. August. *in d.cap. Nec mirum.* Isidor. *loco citato.* D. Thomas *lib.*3.*contra Gent.cap.*106. Nomina enim rectè intelliguntur ex vulgi & hominum vsu & consuetudine. *L. Labeo.ff. de supellectile legata*: & Horat. *de arte poëtica.*

7. *Notabile.* Etsi leges in præsenti tit. Codicis loquantur in masculino genere, comprehenduntur tamen etiam fœminæ. Quia masculinum in materia indifferenti inter masculum & fœminã prolatum, semper concipit & comprehendit fœmininum. *ff. de verbor. significatio. L.*1.*ff. de legat.*2.*L. Si ita scriptum.* Glossa. Ioannes Immolensis, & alij ibidem. Bartol. *in L. Quicunque. de seruis fugiti.* Marsil. *consil.*85.*num.*20. Ludouicus Romanus *in consil.* 98.*num.*3. Petrus Anchar. *in cap. In generali de elect. in* 6. Archidiac. *in can. Si quis suadente.* 16. *q.* 4. & alij alibi. Quod non solum veritatem obtinet in lege Ciuili, sed etiam diuina, vt rectè annotat Panormit. *in cap. Maiores. de Baptismo* & *eius effectu. num.*3. ex illo Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* & *Spiritu Sancto, non potest introire in regnum cœlorum*: Ad quod propositum allegari possent multæ Scripturæ tam veteris quàm noui testamenti. Psalm. 14 *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requiescet in monte sancto tuo. Qui ingreditur sine macula,* & *operatur iustitiam. Qui loquitur veritatem in corde suo,* &c. Deuter. 18. *Nec inueniatur in te, qui lustret filium*

suum,

suum, aut filiam ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atque auguria, nec sit maleficus, aut incantator, neq; qui Pythones consulat, nec diuinos: omnia hæc abominatur Dominus. Matth. 7. *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est*: & 25. cap. *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum*: & iterum. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

8. *Notabile.* Doctores plerique quando hanc materiam tractant, loquuntur in fœminino genere, vt constat ex Malleo maleficarum, Francisco Ponzinibio, Bartholomæo Spineo, Syluestro Prierate, Thoma Erasto, Vlrico Molitore, & alijs, non quia fæmininum masculinum concipiat, contra *d. L. Si ita scriptum*, & communem sententiam, sed quia maleficia & sortilegia frequentius in mulieribus inueniuntur. Quare autem plures fœminæ sint superstitiosæ & maleficæ quàm viri, aliquæ redduntur rationes á Doctoribus, quas ponunt Doctores Mall. maleficarum 1. *parte q.* 6. Ioannes à Turrecremata. 36. *q.* 5. *can. Episcopi.* Alphonsus Castrensis *lib.* 1. *de iusta hæreticorum punitione.* Paulus Grillandus *lib.* 2. *de Sortilegijs. quæst.* 7. *num.* 31. Martinus Arles *in Tractat. de superstitionibus & alii alibi.*

Prima ratio: Mulieres sunt pronæ ad credendum, cùm non habeant magnam experientiam. Vnde à diabolo facilè decipiuntur, iuxta illud: *Qui facilè credit, facilè decipitur.*

Secunda. Mulieres sunt curiosæ, & appetunt scire, quæ eis non conueniunt. Curiositas autem magna est dispositio ad superstitiones & maleficia, vt alibi dictum; & cùm hic sexus sit simplex,

Dæmon

Dæmon ſub ſpecie recti ſæpè fœminas decipit.

Tertia. A natura fœminæ ſunt mollioris complexionis: quæ cauſſa efficit, vt facilius impreſsiones à ſpiritibus capiant. Et ſicut quando à bonis ſpiritibus inſtruuntur reguntur que, valdè bonæ & deuotæ redduntur: Ita quando Dæmonum ſuggestionibus conſenſum præbent, peſsimæ fiunt, ita vt non ſit malitia ſuper nequitiam malæ mulieris.

Quarta. Maior eſt fragilitas ad caſum in ſexu muliebri ex natura ſexus. Quare Dæmon ſtatim in principio primæ mulieri inſidiabatur, & eam ad peccatum pertraxit.

Quinta. Hic ſexus ſi iram, aut odium aduerſus aliquem concipiat, vehementiſsime iraſcitur, & ſe vindicare determinat: Cùm autem ſit imbecillis, & vana ſit ſine viribus ira: Dæmon data opportunitate offert vindicandi modos, & auxilium pollicetur.

Sexta. Fœminæ ſunt puſillanimes, & quando in triſtitiam aut deſolationem cadunt, non facilè ſe expediunt, ſed diu in puſillanimitate triſtitiaquè remanent. Accurrit Dæmon, occaſionem perſcrutatur; tentat, & ſæpè vincit.

Septima. Lubricam habent linguam, & ſic ſi quas malas norunt artes, conſortibus citò reuelant, quibus ſine difficultate perſuadent, vt idem ſapiant ſecum, non conſiderantes, quis rei exitus ſit futurus.

9. *Notabile.* In Rubrica nomine mathematicorum intelliguntur diuinatores. Prohibetur autem maximè diuinatio, quia principatum obtinet, & nunquam in bonam partem propriè dicta accipitur, 1. *q.* 1. *can.* *Nunquam diuinatio*, Hieronym.

*in cap.*3.*Michea*.S. Thom.2.2.*q*.95.*artic*.1. Dominic. *in cap. Accusatus*.§.*Sanè de haret.in* 6.Ioannes Andreas *in cap.In tabulis.de Sortileg*. Troilus Maluetius Iurisperitus *in tract. de sortibus*, 1.*parte*, *& alij alibi*.

Variȩ autem multȩq́; sunt diuinationis species secundum diuersitatem mediorum & obiectorum, circa quæ diuinatores versantur. De his speciebus agitur *in* 26. *q*.4.*can.Igitur genus*: & ibidem *quæst*. 5.*cap*. *Nec mirum*. Et nota, hoc cap. *Nec mirum*, attribuitur à Gratiano D. Augustino, *in lib. de Ciuit*. Non tamen est Augustini, vt rectè obseruauit Alphonsus Castrens. *lib*. 1. *de iusta hæret. punit.c*.15. Habetur autem hoc c. integrum apud Rabanum, in libello de magorum præstigijs, quem ipse ex varijs locis D. Augustini & Isidori confecit, vt annotatur *d. cap Nec mirum in decretis* à Gregorio XIII. fœlicissimæ memoriæ Pontifice, repurgatis. De ijsdem speciebus diuinationis tractant. S. Thomas 2.2.*q*.95.*art*.3. Isidor *lib*. 8. *Etymolog*. *cap*. 9. Et ex Iurisperitis Troilus Maluetius *in tract. dicto*. Damhauder. *in praxi crimina.cap*. 61.*à num*. 87. Grillandus *lib*. 2.*de Sortilegiis quæst*. 2. Latissimè Petrus Gregorius Tholosanus, *in* 3.*parte Syntagmatis iuris vniuersi,lib*. 34.*cap*.3.

Omnis diuinatio vtitur ad præcognoscendum futuros euentus, Dæmonum consilio, aut auxilio. Duobus autem modis Dæmones inuocantur: Expressè & Tacitè, siue præter intentionem hominis. Quando expressè inuocantur, solent multipliciter futura prædicere. Quandoque superstitiosis quibusdam apparitionibus se aspectui, & auditui hominum ingerunt ad prȩnunciandum futura, & hæc species vocatur prȩstigium, quia oculi hominum prȩstringuntur.

Quando

Quandoque per somnia futura prænunciant, & vocatur diuinatio somniorum. Quandoq; per mortuorum aliquorum cadauerum apparitionem, vel locutionem, aut responsionem: & hæc est Necromantia, & huius artis professores vocantur Necromantici, quoniã incantamentis videtur mortuos resuscitare, vt dent responsa, & hi solent cadauer sanguine conspergere, eo quod Dæmones sanguine delectari dicantur. Quandoque verò futura prænunciant per homines viuos, sicut in arreptitijs, & vocatur diuinatio per Pythones: Qui sic dicti à Pythone Apolline auctore diuinationis. Quandoq; diuinant per aliquas figuras, aut signa, quæ in rebus inanimatis apparent. Quæ si appareãt in aliquo corpore terrestri, vtpote ligno, ferro, aut lapide polito; dicitur Geomantia: Si in aqua, Hydromantia. Si in aëre, Aëromantia: Si autem in igne, Pyromantia: Si autem in visceribus animalium immolatorum in aris Dæmonũ, Haruspicium dicitur. Diuinatio, quæ fit absque expressa Dæmonum inuocatione, in duo genera diuiditur. Quorum primum est, quando ad præcognoscendum futurum aliquid consideramus in dispositionibus aliquarum rerum, & si fiat in consideratione astrorum & syderũ, pertinet ad astrologos, qui & Genethliaci vocantur, propter obseruationes natalium dierum. Hi obseruant diem natalem, & horam ortus in hanc lucẽ, mox per duodecim cœli signa, syderumq́ cursus discurrunt, & ad iustum signi calculum referunt, & hinc prędicunt hominis nati faustam, aut infaustam fortunam, futurosq; euentus. Si verò attendantur motus & voces auium, seu quorumcumque animalium, vel etiam hominum sternuta-

tiones, aut membrorum ſaltus, pertinet ad augurium, quod dicitur à garritu auium: ſicut auſpicium ab inſpectione auium, quorum primum ſpectat ad aures: ſecundum ad oculos. Si autem conſideratio fiat ad verba hominum præter intentionem dicta, quæ aliquis retorquet ad futurorum euentuum præcognitionem, appellatur omen. Si obſeruentur aliquæ diſpoſitiones figurarum in corporibus, aliæ ſpecies ſunt, vt ſi ex inſpectione linearum in manibus Chiromantia eſt, quaſi diuinatio manus. Si autem quædam ſigna in ſpatula alicuius animalis conſiderentur, ſpectat ad ſpatulamantiam: Si ex facie inſpecta iudicium ſumatur futurorum, phyſiognomia nominatur. Ad ſecundum diuinationis genus, quod eſt ſine expreſſa Dęmonum inuocatione pertinet diuinatio, quæ fit ex conſideratione eorum, quæ eueniunt ex quibuſdam, quæ ab hominibus ſeriò fiunt ad aliquod occultum inquirendum, ſiue per protractionem punctorum, quod pertinet ad artem Geomantiæ, ſiue per conſiderationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aquam proiecto, ſiue ex quibuſdam ſcedulis ſcriptis, vel non ſcriptis in occulto repoſitis, dum conſideratur quam aliquis accipiat: vel etiam ex feſtucis inæqualibus propoſitis, quis maiorem vel minorem accipiat, vel taxillorum proiectione, quis plura puncta proijciat: vel etiam dum conſideratur quid aperienti librum occurrat, hæc omnia ſortium nomen habent. Quomodo & quando ſortes ſint licitæ, infrà, quando leges explicabuntur, in proprijs locis declarabitur.

10. *Notabile.* Cum diuinatores futurorum & ſecreto-

ſecretorum cognitionem à Dęmonibus hauriant, videndum eſt ex Theologorum & Doctorum ſententia aliquid de Dęmonum ſcientia. De hac materia habetur 26.*q*.4 *can.ſciendum*,ex Auguſtin. *de natura ſeu diuinatione Dæmonum*, *c*. 3. 5. & 6. Tractant Theologi communiter cum Magiſtro in ſecundo ſentent. *d*.7. S. Thom. 1.*part*.*q*. 64. Iſidorus *de ſummo bono lib*. 1.*cap*. 10.

Triplici acumine ſcientiæ vigent Dæmones: ſubtilitate naturæ: Experientia temporum : & reuelatione ſupernorum ſpirituũ. Quantũ ad ſubtilitatem naturæ, etſi per malitiam ſint indurati, ſcientia tamen naturali non ſunt priuati. Vnde perſpicaciſsimè cœlorum motus, ſtellarum ſyderumq; influentias, Planetarum coniunctiones, elementorum miſtiones & temperamenta, herbarum vires, animalium proprietates, lapidum virtutes, metallorum operationes ac omnium mixtorum qualitates cognoſcunt , nec eſt quippiam rerum naturalium , quod eorum cognitionem effugiat, exceptis occultis cordium noſtrorum cogitationibus, quę ſolùm Deo cognitæ ſunt, vt infrà latius dicetur. Sic ergo vt Paulus Grilland' *in lib.de Sortilegiis q*.6.*nu*.11.ex Syluestro *in lib*.1.*c*.13. & *lib*. 2. *c*. 7. *de Strigimagis* atteſtatur, Dæmon optimus eſt Philoſophus, Theologus, Arithmeticus, Mathematicus, Dialecticus, Logicus, Grammaticus, Muſicus & Medicus excellentiſsimus.

Experientia etiam inſignis in Dæmonibus cõparatur diuturnioris vitæ beneficio, qua experientia nos priuamur , ob momentaneam vitam, quæ modico tempore durat , & vt bulla ſtatim perit. Sic hominum inclinationes, & modos ſuperãdi eos diſcit & obſeruat Dęmon, Quomodo

cognitio Dæmonum indies augeatur & crescat, doctè tradit Guilhelmus Parisiensis *in 2.part. de vniuerso cap.* 114. Amplius, ait, ipse vsus siue consuetudo malignandi, ex necessitate auget astutiam ipsarũ (intellige substantiam spiritualium:) Hoc enim manifestum est animabus humanis. Homines enim malignationibus assueti, ipsa huiusmodi assuetudine astutiores efficiuntur ad malignandum. Quomodo igitur, vel qua de caussa prohibitæ erunt primæ peccatrices substantiæ, vt non possint in sua versutia crescere: præsertim cùm incessanter videamus ac audiamus easdem nouis & hactenus inauditis insidijs homines seducere atque subuertere, & in noua flagitia atque stupenda inducere? An fortè creatoris bonitas malignitatem eorum compressit, atque frenauit vsque modò, vt eos non permitteret tanta ac talia mala suggerere hominibus? Quod vtique verisimile dici posset pro parte. Vix enim inueniuntur vitia, vel peccata in hominibus, quorum similia non præcesserint in eisdé, propter quod dixi, pro parte. Non enim improbabiliter, neq; impiè creditur, eam esse circa homines diuinæ pietatis sollicitudinem, vt malignos spiritus non permittat totis malignitatis suę conatibus sæuire in homines, cùm & ipsos sibi inuicem inimicantes homines à mutuis nocumentis reprimat & compescat. Amplius, cùm nō omnes isti primi peccatores sint partes etiā nunc astutia, vel malitia, quomodo prohibentur minores à maioribus de astutijs addiscere ea, quę ignorant? Pręsertim cùm maiores per minores tanquam sibi subditos & ministros, innumeras suæ malignitatis fraudes exerceant? Amplius, quis ignora-

ignorat omnem affectionem, siue bona sit, siue mala, ad ea quæ ad ipsam pertinent exacuere, & quodammodo, vt ita dicatur, docere? Cuius exemplum vnum est in auaritia, quę alias simplicissimas mentes ad exquirenda lucra, & ad vias eius excogitandas incredibiliter exacuit & dirigit. Sic & turpis amor se habet erga turpem amatorem, docens ipsum excogitare vias, quibus obtineat, quod amor suggerit, hoc est, vel amasiam ipsam, vel delitias amatorias. Amplius sic verum est, iuxta sermonem Aristotelis, quod virtus omni scientia certior & melior. Sic quod malitia omni astutia certior ac nequitior sit, dubiū esse non debet. Quare sicut virtus scientiam illuminat circa ea, quæ ad doctrinam pertinent: Sic & malitia ipsam malignandi astutiam circa ea, quę malignitatis sunt, illuminat. Quod autē crescat diabolica malitia incessanter, habet sermo scripturæ. Superbia eorum, qui oderunt te ascendit semper: & paucis interiectis. Quis dubitat eos incessanter insistere seductionibus & subuersionibus hominū? Deinde ludificationibus, & magicis operibus, quæ per eos fiunt, iugiter inseruire? Quemadmodum igitur ex frequenter malè agere crescit malitia in hominib9, sic necesse est, & fieri apud illos, præsertim cum tantæ renouationes, & malorum operum, & malarum dispositionum seu passionum in eis euidenter appareant. Si igitur semper crescat eorum malitia: necesse est etiam, vt crescat astutia ex eadem consuetudine studiorū malignitatis. Amplius, cùm apud eos sint principatus, & potestates, noua mala semper imperant, & nouas malitias eis suggerunt. Quomodo ergò incessanter noua mala non addiscunt, cum & no-

 uis sug-

uis suggestionibus principum suorum, & noua faciendi experientia reuelentur? Hęc ex Guilhelmo, ex quibus clarè animaduertitur, quomodo astutia diabolica indies augeatur, & experientia crescat. His accedit August. *lib. 2. de Genesi ad literam c.* 17. qui tradit eos experientia temporum, propter tam magnam longitudinem vitæ, calli- diores fieri. Aduertendũ tamen ex S. Thoma 1. *part. q. 64. art. 1. ad* 5. quod cognoscunt per experientiam longi temporis, non quasi à sensu accipientes, sed dum in rebus singularibus completur similitudo eius speciei intelligibilis quam sibi naturaliter habent inditam, aliqua cognoscunt pręsentia, quæ non præcognouerunt futura. Postremò reuelatione bonorum angelorum, cum quibus non conueniunt quidem per conformitatẽ voluntatis, sed per similitudinem intellectualis naturę: aliqua addiscunt Dęmones, quę boni spiritus ab omnipotenti Deo acceperunt, ad cuius imperium & beneplacitum Dæmonibus reuelãt. S August. Thom. Isidor. Magist. & DD. loc. citat. Obijcit contra hoc S. Bonauent. *in 2. d. 7. par. 2. in expositione literæ.* Dæmones sunt inimici Dei & angelorum. Si ergò ab inimicis abscondenda sunt secreta consilia, videtur quod Deus eis nunquam faciat reuelare. Item, ipsi dæmones sunt in tenebris damnationis. Cũ ergò non sint idonei ad gratiã, & reuelatio sit cognitio gratię & non naturę: videtur quod nullo modo fiat ipsis reuelatio. Respondet S. Bonauent. pro vero habendum esse, quod dęmones aliqua pręsciant reuelatione supernorũ spirituũ, cuius reuelationis attendendus est finis & modus. Finis: quia mirabilis sapientia per inimicantes sibi implet voluntatẽ suam. Vnde sicut

ſicut reuelatio ſomnij de exaltatione Ioſeph facta inſidiantibus, ſecundum mirabilem Dei diſpoſitionem, fecit ad eius impletionem, licet ſecundum intentionem illorum eſſet ad impedimentũ: ſic Deus ita oſtendit per angelos ſuos Dæmonibus, dum illi obuiant, aliquid valdè decens & competens ordinatiſsimè impleat, & eliciat: & ex hoc patet primum argumentum: quia non eſt ſimile. Humanum enim conſilium poteſt irritari, non tamẽ diuinum. Attendendus etiam modus. Duplici enim modo fit reuelatio. Aliquando mentis illuſtratione, ſicut fiebat ſanctis Prophetis, & hæc eſt gratiæ. Aliquando verò ſola prędictione, ſicut homo reuelat quandoq; ſuam voluntatem, & hæc non eſt gratiæ aliquo modo perficientis, vel eleuantis naturam, ſed poteſt eſſe opus miſericordiæ, ſi illud ordinetur ad bonum eius, cui prędicitur: Vel iuſtitiæ, ſi ordinetur ad punitionem alicuius mali, vtpote ſi ad fallendum fallaces: Vel vtriuſque, ſi ſimul ad vtrumque, & ita eſt quaſi ſemper. Quia huiuſmodi futura prædicuntur Dæmonibus, & permittuntur mirabilia ab eis fieri, vt boni talia parui pendant, in quibus ſe vident è damnatis & miſeris ſuperari. Et mali proficiant in peius errantes & inerrorem mittentes, occulto Dei iudicio, tamen iuſto. Vnde valdè ſtultum eſt deſiderare facere mirabilia, vel præſcire futura, & quaſi magna hæc reputare, cum inimicos Dei, in his videamus abundare.

Duplici modo fit reuelatio.

Nunc videndum eſt, *an Dæmones præſcientiam habeant futurorum & ſecretorum, ita vt ex eorum reuelatione homo poſſit prognoſticare & occulta cognoſcere?* Dubium eſſe poteſt de futuris contingentibus, cordium cogitationibus, & rebus occultis latentibus,

vt sunt furta occultissima, deperdita, & thesauri in visceribus terræ obsconditi. Vt rectius & distinctius proposita difficultas resoluatur, aliquæ Conclusiones sunt ponendæ. De hac materia legendi sunt Doctores *in 2. sent. d.* 7. S. Thom. *lib.* 3. *contra Gentes, cap.* 147. S. Augustin. *in lib. de diuinatione seu natura Dæmonum, tom.* 3. Alexand Halens. *2. part. q.* 26. *memb.* 4. Decretistæ *in can. Sciendum, cum textu* 26. *q.* 4.

1. Concl. *Futura, si in seipsis considerentur, à nullo, præterquam à solo Deo, cognosci possunt.*

CONclusio est de fide. Probatur: Prædicere res futuras, signum diuinitatis est, vt ex locis sacræ Scripturæ probatur. Isaiæ 41. *Annunciate, quæ ventura sunt in futurum, & sciemus: quia Dij estis vos.* & 45. *suam prophetiam diuinam esse probat. Hæc dicit Dominus sanctus Israel, plastes eius: ventura interrogate me.* Sap. 18. *Signa & monstra scit, antequam fiant, & euentus temporum & seculorum.*

2. Concl. *Futura in seipsis Dæmones nequaquam cognoscere possunt, nisi ab Angelis bonis eis reuelentur, vt dictum est.*

COnstat ex prima Conclusione. Futura enim sic prædicere, spectat ad Deum: ergò non competit Dæmonibus. Et sic Dæmones quando pręducunt huiusmodi futura contingentia, fallunt & mentiuntur. Sic 3. *Reg.* 22. *c.* Prophetæ Baal mentiti sunt Achab Regi Israël. Aliquando etiam prædicunt Dæmones futura, quæ ipsi facturi sunt. Aliquando intelligunt etiam ab

alijs

alijs hominibus, quæ facere intendunt, & suis magis vel maleficis, qui nec rei cognitionem habent, prædicunt. Sic cuidam Annæ ex S. Medardo sub iurisdictione Monasterij S. Matthiæ, extra muros Treuirenses, quæ mortis sententiam & executionem recepit Anno Domini 1590. 11. Augusti. comprehensionem suam, & incinerationem futuram prædixit proprius magisterulus. Cui mulier respondit: Miserabilis Dæmon, huius rei tu causam dedisti. Iterum Dęmon: Tibi facio, sicut tui similibus.

3. Concl. *Futura, quæ habent causam necessariò determinatam & infallibilem, ad eorum esse producendum, Dæmones naturali cognitione cognoscere possunt.*

HAEc Conclusio constat ex *d. c. Sciendum*: & communi sententia Doctorum: & Ratio est: Huiusmodi futura habent esse in suis causis necessariò determinatis, quod quidem esse cùm sit determinatum, infallibile & necessarium, certò potest cognosci. Quia Philosophiæ est pronunciatum: Sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci. Sic multò certius quocunque Astrologo eclipses, & planetarum coniunctiones prædicere Dæmones possunt. Quia rectius causas talium effectuum cognoscunt.

4. Concl. *Futura, quæ habent causam, vt plurimum determinatam, sed fallibilem, cognoscuntur certa quadam coniecturali cognitione, sed non infallibili, à Dæmonibus.*

RAtio: Quia cum hæc futura solùm habeant esse

esse in sua caussa determinata non necessariò & infallibiliter, sed vt plurimum simili modo cognoscuntur iuxta dictum pronunciatum. Sic Dæmon posit prędicere mago vel malefico anni fertilitatem, quando est bona cœli constitutio, aut aeris optima constitutio, non tamen infallibiliter, quia fructus multis modis possent impediri ex alijs caussis.

5. Concl. *Futura merè contingentia, & intedermmata Dæmones non poßunt naturaliter cognoscere.*

QVia hæc futura cùm sint ad vtrumlibet indeterminatam & fallibilem habent caussam, atq; ab hominis libero pendent arbitrio, quod in vtramq; partem potest flecti. Liberum enim arbitrium, quantum ad actus sui determinationem, non cadit in cognitionem certã Dæmonis. Et confirmatur ratione. Quia si posset cognoscere, vtiq; vellet scire. An vinceret hominem, vel esset vincendus ab homine, quẽ tentat: Quia cùm superbus sit, nunquam tentaret eum, à quo se vincendum præsciret. Ideoq; semper tantum eum tentaret, quem se victurum præcognosceret. Sed clarum est ex sacris literis, gestis Sanctorum, & experientia, quod tentat etiam alios, à quibus vincitur, vt patet in Iob, Saluatore nostro, S. Anthonino, Hilarione, & multis alijs. Ergo non præcognoscit futura ad vtrumlibet.

6. Concl. *Dæmones sæpè de actibus humanis coniecturaliter vera prænunciant.*

Ratio

Ratio: Quoniam Dæmones paſsiones appetitus ſenſitiui, ac inclinationes corporales cognoſcunt, & cùm plures ſint, qui appetitum & carnalia deſideria ſequuntur, quàm qui illis reſiſtunt, ſæpè de actibus humanis vera conijciunt. Qualis enim quiſque eſt, talem ſibi finem præſcribit. Ex externis etiam ſignis & operibus qualis interior homo ſit, non eſt difficile iudicare, iuxta illud Euangelij. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

7. Concl. *Cogitationes hominis pendentes à voluntatis noſtræ libertate, ſi ſolo intellectus & voluntatis termino contineantur, Dæmones non cognoſcunt.*

Probatur. Quia hoc diuinæ maieſtatis proprium eſt. Ieremiæ 17. *Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* 1. Paralip. c. 28. *Omnia enim corda ſcrutatur Dominus, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit.* 3. Reg. 8. *Tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum.* Pſalm. 43. *Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis.* Iob. 42. *Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio* Matth. 9. *Cùm vidiſſet Ieſus cogitationes eorum.* Actorum 1. *Tu Domine, qui corda noſti omnium.* Roman. 8. *Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus.* Hebr. 4. *Diſcretor eſt cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius, &c.* Eandem veritatem docent ſancti Patres Hieron. *ſuper dicta verba Matth.* 9. Ambroſ. *ſuper c.* 2. 1. Cor. & *lib.* 1. *de officijs c.* 14. S. Auguſt. *de diuinatione Dæmonum cap* 5. &

cap. 5. lib. 2. Retract. cap. 30. Chrysoſt. *hom.* 23. *ſuper Ioan. ſuper illa verba. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.* S. Thomas 1. *part. q.* 57. *art.* 4. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 7. *part.* 2. *art.* 1. *q.* 3. *& alij alibi.* Hinc deducitur: quod nullus etiam Magus, aut diuinator poteſt cognoſcere ſecretas hominis cogitationes.

8. Concl. *Cogitationes hominis & affectiones cordis indirectè & coniecturali cognitione Dæmones quandoq; poſſunt cognoſcere.*

PAtet: Homo ex effectibus exterioribus ſic interiores actus poteſt cognoſcere, iuxta illud Eccleſiaſt. 13. *Cor hominis immutat faciem eius:* & aliud Matth. *A fructibus eorum cognoſcetis eos*, &c. Ergò multò magis Dæmones, qui maiori naturæ ſubtilitate ſunt præditi.

9. Concl. *Dæmones cognoſcunt ſecreta, furta, deperdita, & theſauros quæ hominum cognitionem fugiunt.*

QVia cùm ſint incorporei, acrimonia ſenſus, & celeritate motus vigent nec impediuntur interpoſitione corporum, ſed omnia naturalia obiecta perfecta habere poſſunt. Nullo tamen modo licet homini à Dæmonibus huiuſmodi inquirere, vt infra latius probabitur.

11. *Notabile.* Artes huiuſmodi magicæ & diabolicæ diuidi poſſunt in diuinatrices & operatrices. Diuinatrices, quarum exercitium maximè verſatur in diuinando, ſecreta reuelando, & reſponſa accipiendo: Ad quas referre poſſumus auguria, ſortilegia ſpeciatim ſumpta, Chiromantiam, Spatulamantiam, &c. Operatrices, quæ virtute & cooperatione diabolica mirabilia &

ſcelera

ſcelera operantur, vt eſt magia propria dicta, quæ arte diaboli mirabilia ad vanam oſtentationem operatur. Ad eandem claſſem referre poſſumus incantationem, veneficia amatoria, & maleficorum crimen: quod cùm omnium peſsimum ſit, vtpote contra ſalutem humani generis, ſemper verſatur in operatione: Quamuis quidem etiam huius ſectæ reperiantur, qui vacent diuinatrici, quam operatrici magiæ.

12. *& vltimum notabile.* Cum ad maleficorum & ſagarum crimen Dei permiſsio, Dæmonis poteſtas, & hominis voluntas liberè conſentiens concurrant, manifeſtiſsimum eſt maximam huius argumenti cognitionem ad Theologum pertinere. Quis enim quid Deus permittat, quid Dæmon poſsit, & quæ ſocietas inter hominem & angelũ eſſe queat, cognoſcit, niſi Theolog⁹ ex ſacris literis? De Dei permiſsione nihil phyſicus tractat: De diaboli poteſtate nihil leges ciuiles ſcribunt: leges humanæ non Dæmonibus, ſed hominibus viuendi modum ſtatuunt. At quia maleficorum crimine nocumenta Reipublicæ inferuntur, humana pax læditur, & publica tranquillitas perturbatur, vt ab omni hominum memoria experientia rerum magiſtra compertum eſt: iuſtiſsimè pœnas leges ciuiles in maleficos & mathematicos decreuerunt. Cauſſarum autem concurrentium, ad tam immane maleficorum crimen, in effect⁹, flux⁹ Theologi iudiciũ requirit, quamuis etiam philoſopho ſuas partes non denegemus in diſcernendis effectibus veris à falſis & præſtigioſis. Atque hæc cauſa eſt, quare Iuriſperiti tam parum, vt omnibus notum eſt in commentatione argumenti harum legum præſtiterint. Bartolus,

Baldus,

Baldus, Salycetus, Angelus & alij copiosissimi in alijs legum titulis extiterunt: de harum ll. materia, aut nihil, aut valdè parum cum Glossæ explicatione scripserunt. Quare nemo miretur me hoc argumenti genus, quod multum in praxi & controuersia hisce infœlicissimis temporibus versatur, ad tractandum suscepisse, qui professione sum Theologus, atque etiam iam longa lectione Theologiæ tantum scientiæ iuris adiunxi, quantum huius materiæ necessitas postulat. Exactiorem iuris cognitionem, in harum legum interpretatione relinquo eis, qui omnem ætatem in Iurisprudentia consumpserunt.

C. DE MALEFICIS ET MATHEMATICIS & cęteris similibus.

LEX I.

Plus est hominem veneno extinguere, quàm occidere gladio.

DVplex huius Legis sensus esse potest. Prior secundum Gloss. & Bald. Atrocius est venenare, quàm occidere gladio, quia venena dans tenetur L. Cornelia de Sicarijs & venific. ff.

Secundus sensus Salyc. & aliorum. Grauius est veneno extinguere, quia dolo & clandestinè committitur, & occultè vita hominis subtrahitur, & vt plurimum non est locus remedio. Similis ratio sumi potest ex Baldo *L. Cum fratrem. C. de*

quibus

dequibus vt indign. cum textu ibidem. Venenatio est crimen occultum, & sapit proditionem. & idem Bald. in L. Nemo. C. de summa Trinit. col. 2. in verbo. Simile est in veneficio. Ille qui venenat aliquem, dicitur proditoriè eum occidere. Salycet. in d. L. Cùm fratrem. Alexand. in cons. 145. num. 6. lib. 7. Carrerius in pract. Criminali. §. Homicidium. num. 98. & post alios Couarr. in relect. Clement. Si furiosus, de homicid. in initio, num. 11.

Nomen (venenum) medicum est, & sumitur in vtramq; partem, bonam & malam L. Qui venenum ff. de rerum & verbor. signification. Qui venenum dicit, adijcere debet, vtrum bonum esset, an malum. Nam medicamenta venena sunt, quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum eius naturam, cui adhibitum est, mutat: dicitur enim secundum Gloss. ibidem in verb. mutat venenum à vi vehementi immutandi naturam eius, cui adhibetur. Ad idem facit L. Eiusdem legis. ff. ad legem Corneliam de sicar. & venefi. *Quomodo nomē veneni accipiatur.*

Pro maiori præsentis legis intelligentia annotandum cum Paulo Grilland. lib. 2. de Sortilegiis, q. 12. nu. 14. quod ff. ad L. Corneliam de Sicarijs fit mentio & tractatur de venenis naturalibus, quæ hominis ingenio, & medicorum peritia fiunt, absq; aliqua superstitione seu dęmonis inuocatione. Venenum autem in præsenti L. accipitur pro eo, quod fit per Sortilegos, magos, maleficos & Necromanticos, similesq;, ope & suffragio Dæmonis. Sicut nomen (venenum) pro naturali veneno accipitur, & etiam pro eo, quod arte diabolica vel pręparatur, aut administratur: ita nomine veneficij & venefici comuniter Doctores non solùm prophani, sed etiam Ecclesiastici

vtuntur pro maleficio & malefico. *Exod.* 22. vbi nostra versio Hieronymi habet; Maleficos non patieris viuere, Septuaginta Interpretes habent, veneficos. S. August. *lib.* 21. *cap.* 6. Magos nostra Scriptura, *inquit*, Veneficos & incantatores vocat. Isichius *lib.* 6. *in Leuit. cap.* 19. Pessimum, *ait*, est etiam veneficis adhærere: quia Dæmonum inimicorum nobis & pestilentium nomina dicunt, & ibidem, *in cap.* 20. Non qualecunque peccatum esse declinare ad magos, siue vt septuaginta, ventriloquos & veneficos, prædiximus. His accedit Philo *in lib. de specialibus legibus*, cuius verba quoniam maximè faciunt ad d. L. 1. intelligentiam, ad longũ inserenda duxi. *Cæterum*, inquit, *qui gladio, hasta, fuste, saxo, alioue telo interimunt, fieri potest vt inconsulto repentinoq; impetu perciti scelus admittant, furori non rationi obsecuti, ita vt dimidiatum videatur facinus, cui non accessit longa deliberatio. Alii verò sceleratissimi polluti mente ac manibus, magi & venefici, per otium & in secessu dant operam malis damnatisq; artibus, captantes occasionem variarum calamitatum inferendarum proximis. Ideò lex vult veneficos & veneficas, ne vnum quidem diem viuere, sed mori, quam primùm deprehensi fuerint, nec vllo pacto differri supplicium. Nam qui propalam & cominus aggrediuntur, vtcunque caueri possunt: occultæ autem insidiæ veneficiaqúe non animaduertuntur facilè. Præstat igitur vt noxa, quam illaturi erant aliis, auertatur in eorum capita, & alioquin etiam qui gladio, vel alio quouis telo grassatur, non enecat multos eadem tempore: venenis autem lethiferis innumeri pereuntur, inter esculenta clàm admixtis confusisque per insidias: & accidit aliquando in numeroso conuiuio, sodalibus ad eiusdem salis eiusdemqúe mensæ societatem collectis, inter libationes violari sodalitatis fœdera, repente mutatis*

mutatis rerum vicibus, & in conuiuij locum succedentibus funestis exequijs. Quapropter etiam mitissimos clementissimosq́ue iudices sæuire in id genus conuenit, nec saluti eorum vnquam parcere. Quid enim est iniquiùs quã alimenta ad tuendam vitam facta vertere in perniciem, & naturæ beneficia corrumpere? vt qui ex cibo potuq́ue petunt refectionem necessariam, in insidias præcipitati, pro salute mortem inueniant? Eadem pœna manet eos, qui non læthifera venena conficiunt, sed longos morbos, & tabem lentam inferentia. Nam sæpè satius est emori, quã ægrotare, præsertim diuturno morbo, non habituro fœlicem exitum. Respuunt enim medicinam morbi contracti è veneficiis. Molestiores autem sunt in hoc genere animarum noxæ, quam corporum: quoniam inde nascuntur deliria, & intolerabiles insaniæ, quibus mens, qua nihil pretiosius homini datum est diuinitus, oblæditur: vel potiùs in totum demigrat sine vlla spe reditus, brutam deterioremq́ animi partem relinquens corpori communem cum bestiis. Quandoquidem sublata ratione homo in feram mutatur, vtcunque lineamenta humanæ speciei retineat. Veram quidem illam Magiam, hoc est, perspectiuam scientiam, per quam naturæ opera cernuntur clariùs, vt honestam expetendamq́ue non plebei solùm sectantur, sed etiam reges regum maximi, præsertim Persici, tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat, nisi cũ magis versato. Ex hac adulterata deprauataq́ descendunt, quas maximè proprio vocabulo malas artes dicimus, circulatorum, ariolorumq́ studia, & mulierum mancipiorumq́ue, nequissimorum expiationes, lustrationesque profitentium mutationesq́ue amoris in odium: aut è diuerso in amorem odij, per quasdam potiones & incantamenta idonea. Atque his dolis inuncant simplicissimum quemque, donec in calamitates ingentes pertrahant, vt nonnunquam magnæ familiæ cognationesq́ue paulatim insidendo sine ruinæ strepitu intercidant.

tercidant. His omnibus opinor consideratis, noster legislator non sinit procrastinari veneficorum supplicia, sed absque mora vult exigi, quod dilatio noxiis opportunitatem peccandi præbeat, vltrò ad mortem properantibus, cæteros verò suspicione metuque repleat, existimantes quicquid illorum vitæ accedit, suæ securitati decedere. Idcircò sicut viperas, scorpios, aliasque venenosas bestiolas, priusquàm mordeant, aut saucient, aut omninò se commoueant, sine mora ad primum aspectum occidimus, præcauendo geminam eorum malitiam prius, quàm noceant: Eodem modo etiam homines plectendi sunt, qui cùm sint animalia rationalia, nihilo secius à natiua mansuetudine in ferinos mores degenerant, & pro delectamento habent lædendi quotquot possunt licentiam. Hactenus in præsenti de veneficiis dictum sit. Hęc Philo, in quibus materiam d. L. 1. rectissimè explicat, quomodo grauius, plus atrociusúe sit veneno quàm gladio occidere, & quod secundum legem etiam diuinam per veneficos malefici intelligantur. Consonant his etiam quæ prophani docent. Iustinian. *Institut. Iuris ciuilis, de public. iudic. in §. Item lex Cornelia. vers. Eadem lege venefici damnantur, qui artibus odiosis, tam venenis quàm susurris occidunt*: susurris, id est, incantationibus, secundum Glossam. Sic Plato & Platonici, veneficij nomine, pro incantatione & fascinatione vtuntur. Plato *lib. 11. de legibus*. Porphyrius *lib. 2. de sacrificiis*, & Iamblycus *in lib. de mysteriis*, & confirmo hoc ex LL. *L. qui venenum, ff. de verb. signific. & L. Quod sæpè. §. veneni. ff. de contrahen. empt.* nomine veneni continetur omne, quod adhibitum, eius naturam, cui adhibitum est, mutat. Ergo nomine veneni maleficium seu incantatio etiam intelligitur, quia maleficio & incantatione corpus eius, cui incantatio siue maleficium applicatur, mutatur in

tur in peius, & inficitur veneno & morbo, nisi quis diuinas literas, canones & leges negare velit. Atque hoc latini sermonis obseruantissimus etiam Calepinus obseruauit, in verbo. *Malefacio tibi.* Maleficæ mulieres incantatrices dicuntur, & veneficæ: & in verbo, veneficus & venefica, qui vel quæ venena conficit, & qui incantationibus & cæteris malis artibus vtitur. Hinc triueneficus, id est, excellens veneficus. Plautus. *Mussas adhuc triuenefica* ? Nomen ergò (venenum) commune est veneno naturali, & illi, quod incantatione & arte malefica siue magica conficitur. Quod etiam verum est apud Græcos. Φάρμακον enim vtrique conuenit, vt doctè admodum multorum auctoritate ostendit Ioannes Bodinus *in confutatione opinionis Ioannis VVieri.*

Dubium *hîc esse potest, quod mouet Salycetus, & breuibus resoluit: An, quando aliquis emit aut præbuit venenum ad occidendum, & non secutus est effectus, teneatur pœna ordinaria?*

Non est dubitandum, quando effectus sequitur, tunc enim omnium consensu receptũ est, quod pęna ordinaria afficiendus sit. Sed in casu proposito alia ratio est. Quidam distinguunt: Conatus præbendi venenum, aut ad remotum actum tantum venit, vt, emit aliquis venenum ad occidendum hominem, sed non propinauit, quia impeditus, vel pœnitentia ductus mentem mutauit: & in hoc casu, communissima est sententia, quod non puniatur pœna ordinaria, sed arbitraria, sic Salycet. & Angel. *in præsenti L.* Bald. *in cons.* 443. *incip. Cecebus confe. l.* 3. Didac. Couarr.

uarr. *in Clem. Si furiosus, de homicid. part.* 2. non longè ab initio, *num.* 11. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. Iud. quæstionib. casu* 360. *num.* 46. & alij à Couarr. & Menoch. citati. Aut conatus venit ad actum proximum, vtpote emit aliquis & propinauit venenu: sed venenatus medicorum ope adiutus effugit mortem: tunc is maleficus pœna ordinaria punitur. Sic Salycet. Angel. Couarr. Menochius, & alij locis dictis. Alij indistinctè tenent ementem & etiam propinantem venenum, non fore puniendum pœna ordinaria, si effectus non sequitur. Bertachinus *in Repertorio Iuris, in verbo, venenatio.* Carerius *in practica, fol.* 190. *num.* 19. vt citatur à Didaco, Iulius Clarus *lib.* 5. *sentent. in* §. *Homicidium, num.* 14. Bertach. attestatur se hanc sententiam sæpè Romæ practicasse: & hæc magis communis opinio videtur, & in praxi receptior: vt Clarus docet. Hæc circa primam L. sufficiant.

LEX. II.

Artem Geometriæ disci, atque exerceri publicè interest: Ars autem mathematica damnabilis est, & interdicta omninò.

NOmine Geometriæ intelligitur scientia, quæ docet mensurare terram. De qua conscripsit libros Euclides, quos vertit Boëtius. In his varias mensuras, lineas, superficies, angulos & figuras Geometricas ponit. De hac eadem latè scripsit Orontius Fineus Delphinas in duobus libris. Plato *in* 7. *lib. de Republ.* magnis laudibus extollit Geometriā: & inter cætera attestatur, Geometriā ad veritatem animum attollere, & ad philosophandum præparare cogitationem, conducere

conducere etiam ad rem militarem, ad castra ponenda, regionem occupandam & ad machinamenta, quibus circa acies, vel in obsidione, vel in itinere vtendum est. Tantum Plato Geometriæ tribuit, quod voluerit scribi in foribus suæ scholæ, vt referunt: ἀγεωμέτρητος οὐδεὶς εἰσίτω, id est, nullus ignarus Geometriæ ingrediatur. Iudicabat enim maximè interesse ad disciplinas comparandas, si quis Geometriæ vacasset.

Dubium circa literam huius L. mouere aliquis posset.

Quomodo mathematica, quæ est vna ex scientijs secundũ Philosophum *lib. 6. methaphys. text. 2.* & cõmunem philosophorũ sentẽt. omnino damnatur, & Geometria, quę eius est pars, tanquã vtilis Reipub. admittitur? Mathemat. n. complectitur Arithmeticã, Music. Geometriam, & Astronomiã. Respond. Mathematica dupliciter accipitur. Vno modo pro sciẽtia, quę considerat quantitatẽ, ratione, sed non re à materia separatam, vt Aristot. lo. cit. dicit: hęc cum consistat intra terminos humanę rationis, est vna ex humanis scientijs vtilis & necessaria Reipubl. & dictas sub se continet scientias, eiq; Geometria subijcitur. Hinc Pythagoras, & multi eius scholæ discipuli firmiter statuebãt, absq; mathematico quadriuio haud facilè philosophiæ apicem contingi, nec posse verum percipi. Et in initio quidem Geometria & Arithmetica, ab eodem Pythagora, referente ex alijs Ludouico Cœlio Rhodigino, *lectionũ antiquarum lib. 4. cap. 30.* in mathematicarum album sunt aduocatæ, quod ad omnem scientiam, omnemque disciplinam capescendam has cum primis accõmodas perspexisset. Alio modo accipitur mathematica, pro scientia diuinatiua, & iudiciaria,

Mathematica dupliciter accipitur.

& hæc iuxta hanc L. omnino damnatur, quando non ſtat in certis & definitis terminis. Atque huius mathematicæ profeſſores damnantur, & vulgo dicti fuerunt mathematici, vt conſtat ex Auguſt. *lib.* 4. *Confeſſ. c.* 3. Cuius verba referuntur à Gratiano 26. *q.* 2. *c. Illos planetarios, quos mathematicos vocant, planè conſulere non deſiſtebam.* & ibidem *q.* 4. *cap. Igitur.* ex eodem Auguſt. *de natura Dæmonum.* Hi ſunt, qui vulgo Mathematici vocãtur; cuius ſuperſtitionis genus conſtellationes latini vocant, id eſt, notationes ſyderum, quomodo ſe habeant, cum quiſq; naſcitur. Primum autem ijdem ſtellarum interpretes Magi nuncupabantur. Poſtea hoc nomine ſolum mathematici dicti sũt: hęc ibi. Ad idem facit illa lex CC. Honorij & Theodoſiij *in L. Mathematicos. C. de Epiſ. audien.* Mathematicos, niſi parati ſint, codicibus erroris proprij, ſub oculis Epiſ. incendio concrematis, Catholicæ religionis cultui fidem tradere, nunquam ad errorem primũ redituri, non ſolum vrbe Roma, ſed etiã omnibus ciuitatibus pelli decernimus. Nunc pro latiori intelligentia dictæ L. aliqua ſunt quærenda.

QVÆSTIO I.

An corpora cœleſtia agant in hæc inferiora?

Hac quæſtione reſoluta facilè patebit, ad quæ mathematica & Aſtrologia ſe extendant.

1. Concl. *Corpora cœleſtia agunt, & imprimunt in hæc inferiora.*

S. Auguſtin. *lib.* 3. *de Trinitat. cap.* 4. Corpora craſsiora & inferiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, & D. Dionyſius

sius *in* 4. *cap. de diuinis nominibus*: Lumen solis ad generationem sensibilium corporum confert, & ad vitam ipsa mouet, & nutrit, & auget, & perficit. S. Thomas 1. *part. q.* 115. *arti.* 3. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 14. *part. vlt.* & alij Theologi ibidem, & Aristoteles *lib.* 2. *de generat.* tradit, Solem, per accessum & recessum esse causam generationum, corruptionum, aliarumque variationum, quæ in his inferioribus fiunt.

2. Concl. *Corpora cœlestia non habent actionem vllam in creaturas purè spirituales, id est, in Angelos & Dæmones.*

Quia corpora cœlestia sunt inferiora spiritualibus creaturis. Inferiora autem non agunt in superiora, vt docent S. Augustin. *lib.* 12. *super Genes. cap.* 16. S. Thom. 1. *par. q. d. artic.* 5.

3. Conclu. *Nullum cælorum cogit hominis arbitrium.*

S. Thom. 1. 2. *q.* 9. *art.* 5. & loc. cit. *art.* 4. *&* 6. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 24. *part. vlt. q.* 3. Damasc. *lib.* 2. *de fide Orthod. cap.* 6. & alij *in* 2. *d.* 14. Turrecr. *in* 26. *q.* 2. *can. Illos.* Probatur ratione: Si cœlum cogeret liberum arbitrium: superius subderetur inferiori. Homo enim est superior cœlo & stellis, homo autem non est propter astra, sed astra propter hominem facta sunt. Præterea, si cogeretur voluntas ab astris, nec esset consilium, nec quid dignum pœna, aut præmio.

4. Concl. *Mores hominum, & euentus futurorum, vel actus humanarum voluntatum simpliciter & sufficienter attribuere con-*

stellationibus syderum, est superstitiosum, & contra fidem Catholicam.

HIeremię 10.*cap.* à signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ sunt. Deinde hoc spectat ad errorem Priscilliani, qui dixit homines fatalibus stellis alligatos. Eius errorem damnauit Concilium Braccarens. primum c.9. *Si quis animas & corpora humana fatalibus stellis credit astringi, sicut Pagani & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* & cap.10. *Si qui duodecim signa, quæ mathematici obseruare solent, per singula animæ, vel corporis membra dissipata credunt, sicut Priscillianus dixit: anathema sit.*

5. Concl. *Dispositiuè & indirectè corpora cælestia possunt agere in hominis voluntatem, & tunc eam contingenter inclinant, sed non necessitant.*

S. Thom. 1. 2. *art. d.* S. Bonauent. & alij. Ratio est. Quia varia corporum dispositio plurimũ facit ad humanorum morum variationem. Cœlorum autem virtus potest directè in corpus humanum imprimere, tunc tamen voluntas non cogitur, sed tantum inclinatur. Vnde dicitur: *Sapiens dominabitur astris.*

QVÆSTIO. II.

An Astrologia, quæ est pars Mathematicæ, omninò sit prohibita?

DE hac materia tractant S. Thom. 2. 2. *q.* 95. Alexand Halen. 2. *par. q.* 184. Turrecr. *in d. c. illos.* Alberic. *in Repertorio Iuris, in dictione.*

Sortilegus

Sortilegus. Troilus Maluetius *in tractatu de sortibus*, *part*. 1. *Panorm*. Ioan Andr. Petr. Ancharan. & Ioan. de Anania cus alijs *in cap. Ex tuarum, de Sortileg*.

Astrologię sunt duę quasi partes. Vna, quę tradit notitiam corporũ cœlestium, & influentiá eorundem in hæc inferiora. Alia, quæ iudicat ex astrorum & corporum cœlestium inspectione ac obseruatione de rebus, quæ occurrunt vel geruntur circa hominem: & hæc dicitur Astrologia iudiciaria, quæ quando in ferendo iudicio metas humani intellect⁹ transgreditur: reprobatur atq; vt hoc meli⁹ & rectius intelligatur, in primis notandũ ex Doctoribus. Varij possunt esse effectus, de quibus Astrologus suum iudicium interponit. Aliqui sunt, qui necessariam naturalemque cum suis causis coniunctionem habent, vt sunt Eclypses, oppositiones syderum, coniunctiones planetarum, &c. Alij reperiuntur, qui non semper, nec necessariò à suis causis dependent, sed vt plurimum: vt siccitas, pluuia, sterilitas terræ, pestis, &c. Alij sunt effectus, qui contingenter, & fortuitò ex mera liberaque hominis voluntate dependent. Alij sunt effectus quidem occulti & ab humana cognitione remoti, vt sunt ea, quæ occulta sunt: vt, furta secreta, thesauri in visceribus terræ, perditorum inuentio, &c. Et quoniam de singulis hisce effectibus potest esse dubium: per Conclusiones ponetur resolutio.

Astrologia dua sunt partes.

1. Concl. *Astrologus si iudicium ferat de prioribus effectibus, qui naturalem necessariamque dependentiam à sua caussa habent, non peccat contra vllam legem.*

Proba-

PRobatur. Tales effectus possunt cum certitudine scientiæ cognosci ex suis causis, à quibus semper, naturaliter, & infallibiliter dependent: ergo nihil superstitionis est admixtum tali iudicio, sed spectat ad humanam scientiam. In hac Conclusione omnium est idem sensus.

2. Concl. *De effectibus secundi generis, qui ex astris & cælorum motione non infallibiliter, sed sæpè eueniunt, infallibiliter iudicare, & eos futuros prognosticare non potest Astrologus.*

PRobatur. Sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci: sed tales effectus non dependent ex suis causis necessariò & infallibiliter, ergo infallibiliter astrologus nō potest de eis prognosticare. Deinde, tales effectus oriuntur non solum ex sy- derum constellatione, sed etiam elementorum, mixtorum, & corporum varia dispositione, quæ habent qualitates non raro contrarias, quas Astrologi, aut non cognoscunt, aut non considerant: & quando ex aliqua parte in his contingit ignorantia, corruit cognitio vt optimè Gabriel *in 2. d. 14. q. vnica* prope finem docet. His accedit, quod ministerio bonorum Angelorum Deus hunc mundum regit & disponit, prout expedit homini, in cuius vsum hæc inferiora diriguntur. Homo autem aliquando peccat & Deum prouocat ad pœnam. Aliquando etiam ad cor per pœnitentiam redit, Dei misericordiam implorat, bona opera, quibus Deum conciliat, exercet. Quare pro meritis & peccatis ministerio angelorum varias dispositiones non raro Deus immittit

immittit, iuxta illud Psal. 106. *posuit flumina in desertum, & terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.* Ex dictis infertur, quod si Astrologus tam perfectam haberet Astrologiæ cognitionem, quam Dæmones habent, sæpè posset prædicere & verè prognosticare de huiusmodi effectibus, ex causarum concursu.

3. Concl. *De prædictis effectibus coniecturaliter Astrologus potest prognosticare.* Cõclusio constat ex dictis.

4. Concl. *De effectibus fortuitis, moribus, & actibus humanis ex libera voluntate dependentibus, Astrologus cum nulla certitudine potest aliquid prædicere.*

PRobatur in primis ex sacris litteris. Sic, futura prædicere spectat ad Deum. Esaiæ 41. *Anũciate, quæ ventura sunt nobis, & sciemus, quod Dii estis.* & cap. 47. *Stent & saluent te augures cœli, Astrologi, qui contemplabantur sydera cœli, & supputabant menses, vt ex his annunciarent ventura tibi.* Sap. 8. *Signa & monstra scit, antequam fiant.* Iob. 38. *Nunquid nosti ordinem cœli, & ponentes rationem eius in terra?* Deinde constat hæc Conlusio ex canonib. 26. *q.* 2. *can. illos planetarios, & can. Sed & illud:* obseruare auguria, requirere stellarum cursus, & euentus ex ijs futurorum rimari, seruare somnia; superstitioni tribuitur. *& q.* 4. *can. Igitur genus.* Astrologi dicti, eò quòd in astris augurantur, Genethliaci appellati sunt, propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, syderumque cursu, nascẽtium mores, actus & euentus prædicere co-

nantur

nantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ, qui nascitur. Hi sunt qui vulgo Mathematici vocantur, *& ca. 2. de. Sortilegiis*: & de hac astrologia etiam d. L. intelligitur, cum ait: *Ars autem Mathematica damnabilis est, & interdicta omninò*. Damnant etiam sancti Patres hanc Astrologiam, & attestantur eam esse superstitiosam, inutilem, vanam, & impossibilem. Ambros. *lib. 4. Exameron c. 4.* Basil. *in serm. in principium Prouer.* Gregorius *in hom. de Epiphania Dom.* Augustin. latissimè *lib. 5. de Ciuitat. Dei à principio,* per aliquot capita. *& lib. 2. super Genes. cap. 16. & 17: lib. 2. de doctr. Christiana, à c. 21.* per aliquot capita, *& super. Psal. 61.* Euseb. *de præparat. euangelica lib 6. c. 6. 7. 8. & 9.* Guilhelm. Paris. *in tract. de legib. ad longum.* S. Thomas *2. 2. q. 95. art. 5.* S. Anton. *2. part. tit. 12. cap. 1. §. 6.* & hanc sententiam omnes Theologi meritò sequũtur. Consentiunt Iurisperiti in locis in principio q. citatis. Ratio etiam est manifesta. Tales effectus non pendent à lege astrorũ, vt ex supra dictis patet: ergo per inspectionem astrorum non potest certa de his haberi cognitio. Fuit enim error Gentilium, astra efficientiam exercere in actus humanos: quare diebus Septimanæ nomina planetarum assignarunt, Diem Dominicam Soli, feriam secundam Lunę, tertiam Marti, quartam Mercurio, quintam Ioui, sextam Veneri, Sabbathum Saturno: Sic à Sole dicebant se habere spiritum vitalem: à Luna corpus: à Marte sanguinem: à Mercurio ingenium & linguam: à Ioue temperantiam humorum elementarium: à Venere voluptatis delectationem: à Saturno humorem. Ex dictis patet impium esse dicere, quod sydera aut planetæ efficaciter inclinent, & instigent quosdã

ad furta,

ad futura, aliquos ad homicidia, alios ad luxuriam & venerē, & sic de similibus. Quia natura corporum cœlestium est bona, & à Deo Opt. Max. omnium bonorum auctore creata, ad bonum finem. Ergo eorum inclinatio naturalis est in bonum, & non ad malum. Alioquin cum dans formam, det etiam quæ naturaliter formam consequuntur, Deo esset tribuenda naturalis astrorum inclinatio ad malum. His addi potest, quod corpora cœlestia operantur sua opera secundum Dei præceptum, quod nunquam transgrediuntur. Si ergò instigant ad malum: id fieret ex præcepto Dei, quod est accusare diuinam bonitatem, quæ omnia fecit valde bona, vt diuinæ literæ docent. His omnibus id consonat, quod index librorum damnatorum à Concilio Tridentino in Regula sexta vult, vt Episcopi diligenter prouideant, ne Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut ijs actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid euenturum affirmare audent.

5. Concl. *Damnabile est contra diuinas literas, contra canones & leges, per Astrologiam inuestigare res occultas, furta secreta, thesauros, virginitatem. &c.*

DEuteron. 18. *Non inueniatur in te, qui Pythones ac diuinos consulat.* Leuit 19. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini.* Ex cap. 20. *Anima quæ declinauerit ad magos, & c.* Et in iure canonico textus est *in c. 1. de Sortilegijs. & ibidem cap. Ex tuarum.* Imponitur pœnitentia Presbytero, eò quod

quod accessit cum quodam infami ad priuatum locum, non ea intentione, vt vocaret Dæmonium, sed vt inspectione Astrolabij furtum cuiusdam Ecclesiæ recuperaret. Et hoc fecit bono Zelo, vt ex simplicitate: tamen grauissimum fuit id crimen iudicatum, & non modicam inde maculam peccati contraxit, vt canon ait. De lege ciuili etiam non est dubium ex d. L. & infra *L. Nemo Aruspex.* & *in L. Item apud Labeonem quæritur. §. Si quis astrologus, &c.* Consultus aliquem furem dixerit, *ff. de iniur. & famosis libell.* & *L. 1. C. de Thesauris lib.* 10. Consentiunt Theologi, Canonistæ, & iurisperiti in d. locis. Causa huius Conclusionis esse potest. Quia occulta reseruantur diuinæ cognitioni, & per naturales sciendi modos non possunt cognosci, ideo necesse est quod cognoscantur cõsilio aut auxilio Dæmonum, à quibus, cùm sint fallaces, & inimici Dei generisque humani, nõn licet aliquid sine maximo scelere inuestigare.

CIRCA PRÆDICTA POtest moueri dubium.

Si ex syderum & planctarum inspectione nihil possunt prædicere Astronomi de rebus & euentibus futuris: Quomodo ergo sæpè vera prognosticant?

RESpondeo secundum ea, quæ ex Patribus adducit Bartholomæus Medina *in 1. 2. S. Thomæ q. 9. arti. 6.* veritas talium prædictionum non referenda est in constellationum obseruationem, sed ad alias quatuor potiores causas: nimirum ad sortes, ad pacta, ad prudentiam consultorum, & stultitiam consulentium. Vim

sortis

fortis hoc facere, attestatur S. Augustin. *lib.* 4. *Confess. cap.* 3. Si enim, *ait*, de paganis poetæ cuiuspiam longe aliud canentis atque intendentis, cùm forte quis consuluit, mirabiliter consonus negocio sæpè versus exiret, mirandum non est, si ex anima humana superiore aliquo instinctu nesciente quid in se fieret, non arte, sed sorte sonaret aliquid, quod interrogantis rebus factisque concineret. Hæc August. Secundò, multa ab Astrologis dicta eueniunt ex Astrologia diuinante, quæ nulla est, sed societate & fœderibus inter eos & Dæmones constitutis, & sic Astrologi vera respõdent ex occulto instinctu spirituum, vt S. August. docet *lib.* 5. *de Ciuit. Dei cap.* 7. in fine. *& lib.* 2. *de Genesi ad literam cap.* 27. Fatendum (*ait*) est, quando à mathematicis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes patiuntur: quod tamen ad decipiendos homines fit, spirituum immundorum & seductorum operatione, qui quædam vera de temporalibus rebus nosse permittuntur. Tandem concludit. Quapropter bono Christiano, siue mathematici, siue quilibet impiè diuinantium & maximè dicentes vera, cauendi sunt, ne consortio Dęmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant.

Tertiò: implentur frequenter, quæ Astrologi prænunciant, non ex constellatione, sed sola animi prudentia, qua non solum præterita recolunt, præsentiaque perspiciunt, sed etiam futura prospiciunt, & quæ ventura sunt longè antè præuident. Fiunt aliquando quidem homines exercitatione & longa rerum experientia ita sagaces, quod ex hominum & negotiorũ circumstantijs

bene consideratis, certitudine quadam morali de rebus futuris vera enuncient. Sic Hannibalem prudentissimum ducem, perspecta temeritate ac imperitia Terentij Varronis Romani Consulis, produnt veterum scripta prędixisse Afris victoriam, & Romanis cladem: quam prognosticationem rerum euentus confirmauit.

Quarta & postrema causa est, consulentium stulta credulitas. Solet enim talis credulitas immittere credulis consulentium animis, aut spem fœlicitatis à diuinatore promissæ, aut metum calamitatis ab eo denunciatæ. Hi autem duo effectus crebro efficiunt, vt humana negotia prænunciatos effectus sortiantur. Nam quemadmodum spes & fiducia ardua quæque opera audenter aggrediuntur, & fœliciter magnificeque absoluunt: Ita pauor & metus pauidè incipiunt, & incepta facili negotio imperfecta relinquunt. His addo cum S. Thoma. 2. 2. q. 95. *artic.* 5. *ad* 2. quod Astrologi ex consideratione astrorum frequenter etiam vera prænunciant: quia plures homines pasiones corporales sequuntur. Et ideo actus eorum disponuntur, vt in pluribus, secundum inclinationem cœlestium corporum. Pauci autem sunt, id est, soli sapientes, qui ratione huiusmodi inclinationes moderentur. Et eà de caussa, Astrologi in multis vera prę nunciant coniectura quadam, & præcipue in communibus euentibus, qui dependent ex multitudine. Vnum tamen hîc annotare licet de calendariorum nostorum scriptoribus, quorum cognitio est ex Astrologia, quod quidam tam multas faciũt prognosticationes de rebus futuris, vt moraliter loquẽdo, necesse sit aliquod verum incidere. Nam qui multa

qui multa dicit, non ſemper mentitur. Multorum autem ex vulgo tanta eſt credulitas, vt Aſtrologo ſiue mathematico ſæpè falſa prænuncianti, ſi in vno veritatem conijciat, fidem adhibeant certam. Melius autem mihi placent calendaria Italiæ, ex quibus aliqua vidi, quæ ſolum tempus, & lunæ ſolisq́ mutationes cum Ecclypſibus indicabant.

QVÆSTIO III.

An Cometæ ſint ſigna bellorum, infirmitatum, calamitatum, aut mortis principũ, &c.

Antequam quæſtio reſoluatur, quædam ſunt præmittenda ex Philoſophia.

Cometa generatur ex vapore ſicco, calido, terreſtri, craſſo, cuius partes adinuicem bene cohęrent. Cauſſa eius efficiens eſt duplex. Remota, & Proxima. Remota Cometæ cauſſa efficiens eſt ſol, qui radijs ſuis calefaciens terram, eleuat ex ea prædictum vaporem. Proxima autem cauſa efficiens eſt, ſuprema regio aëris, quoad altiſsimam eius partem ſpheræ ignis contiguam. Nam vapor paulatim aſcendens, cum peruenerit ad ſupremam illam partem æſtuantem & calidiſsimam, propter vicinitatem ignis, dilatatur.

Duplex eſt cauſſa efficiens.

Apparet autem potiſsimum in triplici figura, Comæ, Barbæ, & Caudæ. Hinc dicitur ſtella comata, quia in ciruitu & ſecundum omnes partes emittit radios velut crines argenteos, & quaſi coma capitis, quæ ex omni parte pendet à capite. Eandem ob cauſſam à quibuſdam ſtella crinita appellatur. Dicitur ſtella barbata, quando non ſecundum

cundum omnes partes in circuitu, nec secundum plures, sed tantum secundum vnam partem emittit radios ad instar barbæ, quæ tamen ab anteriori parte fluit, scilicet à facie. Nominatur stella caudata, quando nec à circuitu, nec secundum omnes partes, sed tamen ex vna emittit radios oblongos, ad modum caudę, & in hac figura frequenter apparet. Prouenit autem hæc diuersitas figurarum in cometis, ex diuersitate densitatis & raritatis, & diffusionis ipsius vaporis sicci, calidi, terrestris. Nam quando inflammatur in suprema parte supremæ regionis aëris, aliquando attenuatur secundum omnes extremitates in circuitu, in medio autem remanet densus: & tunc emittit radios in circuitu, fitq; comata stella. Aliquando est adeò crassus & densus, quòd solùm in aliquas partes extremas, in quibus est minor densitas, attenuatur & diffunditur, & tunc secundum aliquas partes immittit radios, in quibus est minor densitas, & apparet vt stella habens barbam. Aliquando est adeo densus, quòd vix secundum vnam partem minus densam potest ex calore ignis subtiliari & diffundi: & tunc ex tali parte tantum emittit radios, per modum caudæ.

Quantum ad calorem cometæ, aut est albus vt argentum, aut rubeus: vt ferrum ignitum, non tamen benè inflammatum: vel niger vt carbo extinctus. Ratio huius varietatis est, quia vapor ille diuersis modis potest variari. Aliquando est ita temperatę densitatis, quod ex calore sphęrę ignis potest subtiliari secundum omnes extremitates suas, & inflammari, & tunc ex flamæ & sua subtilitate apparet, vt stella alba. Aliquãdo est adeo densus quod non potest bene inflammari licet ignia-tur: &

tur: & tunc apparet vt ſtella rubea, & tanquam lignum denſum, ignitum, rotundum, à quo non exit flamma clara, ſed rubea. Aliquando eſt adeo condenſatus ex ſua viſcoſitate, quod nec ingnitur, nec inflamatur, ſed extinguit ignem ſibi propinquum ex craſsitia ſuę materiæ; ſicut quando in ignem proijcitur pomum viride, quod ex ſua frigiditate & humiditate indigeſta extinguit carbones ſibi propinquos, & tunc talis vapor in ſuprema aëris regione non apparet, vt ſtella, ſed vt carbo niger magnus. Quandoque autem vapor aſcendens eſt adeo rarus & ſubtilis, quod dum appropinquat ſpheræ ignis, citiſsimè conſumitur ex calore ignis, ſicut ſtipula, & leuis palea, quando in ignem proijciuntur magnum : & tum ex tali vapore non generatur aliquid apparens. Quando autem per aliquot dies pro diſpoſitione materiæ cometa apparuit, reſoluitur & conuertitur in ignem, vel aërem. De his Ariſtotel. *lib.* 1. *Meteorologicorum*. Albert. *lib.* 1. *tract.* 3. *c.* 5. Chryſoſt. Iauellus *in Epitome in lib. Meteorologicorum lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 2. & alij alibi.

Tandem vt ad propoſitum reuertamur, & intelligatur quomodo liceat ex cometæ apparitione prognoſticari, aduertendum eſt quod cometa aut poteſt habere ortum ex cauſis naturalibus modo dicto, aut ex miraculoſa Dei diſpoſitione. *Cometa aut procedit ex cauſa naturali aut ſupernaturali.*

Quando ex naturalib⁹ principijs cometa oritur, in primis poteſt ſignificare famē futuram. Quia gignitur ex multo vapore ſicco, calido, terreſtri, eleuato ad extenſa & diurna calefactione Solis: & ſic terra multo tempore remanet exciccata ob defectū pluuiarū, & aduritur, ita vt ſemina & alia vegetabilia nō poſsint fructificare: & ſic ſequitur *Quæ ſint ſignificationes cometæ?*

rerum necessariarũ penuria, quam fames comitatur. Cometa etiam denotat pestem instare: Nã vapor siccus, crassus, calidus, terrestris, qui est materia cometę, inficit aërem vt venenũ: aërem autem infectum homines attrahunt per respirationem, qui attractus inficit corpus, sequiturque pestis ex corruptione aëris. Præterea signat etiam prælia. Quia tempore cometæ est excessiua caliditas in aëre diffusa, quę inflammat spiritus in humano corpore existentes, ac reddit cholericos. Ex cholera autem excitantur homines ad iram, ex ira ad vindictam, ex vindicta ad prẹlia. Et quoniam ad prælia plerumque sequuntur mutationes dominiorum, sectarum & legum: solet dici, q̃ Cometa hęc omnia significat. Postremo, Cometa etiam significat mortẽ Regum & Magnatũ tam naturalẽ quam violentam: naturalem quidem, quia tempore cometę, vt dictũ est, in aëre excessiua caliditas diffunditur: deinde aër ex incessu calefactus alterat corpora, præcipuè delicatè viuentiũ, vt sunt principes & Magnates; disponitq; ad ægritudines peracutas, quæ vt plurimũ mortem inferunt. Violentã etiam denotat, quia tempore cometę bella, secundum dicta, oriuntur, in quibus principes & magnanimi pro suo honore se exponũt; ac sic frequenter pugnãdo succũbũt.

Cum autem Cometa ex speciali Dei dispositione apparet, semper significat aliquam calamitatem imminentem, aut mortem Regum vel principum. Et in hac significatione Theologi loquũtur de Cometa. Cùm enim sic naturalem non habeat productionem, nec sit stella in firmamento posita; eius quoque significatio non est naturalis. De his cometis & signis loquitur Damasce. *lib. 2. de fide*

de fide Orthod. cap. 7. Adgignuntur autem, ait, & frequenter cometæ & signa quædam interituum Regum, qui quidem non sunt ex eis astris, quæ ab rerũ initio facta sunt, sed diuina iussione opportuno tempore constituuntur, & rursus dissoluuntur. Quando quidem princeps est persona communis, ex cuius morte frequenter solet oriri perturbatio totius regni, de cuius custodia angeli solliciti sunt, iussu diuino angeli faciunt tales apparitiones in aëre, quandoque ad significandum mortem principum, qui præsunt populo: & tunc vtile est recurrere ad Deum per pœnitentiam, orationem, & alia opera pia. S. Bonauent. *in* 2. *d.* 14. *q. vlt.* Ex varijs Scriptoribus placet aliqua adferre exempla. 2. Machab. cap. 5. *Cum Antiochus secundam profectionem in AEgiptum pararet, contigit per vniuersam Ierosolymorum ciuitatem videri quadraginta diebus per aëra equites discurrentes, auratas stolas habentes, & hastas quasi cohortes armatas, & cursus equorum per ordinem digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladijs districtis, &c. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti.* 4. Reg. cap. 7. *In castris Syriæ Dominus fecit apparere sonitum tumultumque curruum & equorum, & exercitus maximi, quibus auditis aduersarij obsidionem soluerunt, fugeruntque. Iosephus lib. 7. de bello Iudaico,* de stellis & cometa præcedentibus deuastationem Hierosolymorum, per Titum & Vespasianum, loquitur in hæc verba: *Infœlicem plebem tetermini quidam homines & deceptores, falsa vaticinantes suadebant, vt euidentibus signis & indicijs iracundiæ, & indignationis diuinæ non crederent, quibus apertè futurum & vrbis & gentis præsagiebatur excidium, sed velut afflati & amentes, & qui neque oculos, neque animas*

in se haberent, spernebāt omnia, quæ cœlitus minabantur. Etenim stella præfulgens, gladio per omnia similis, imminere desuper vrbi; & cometes præterea exitialibus flammis ardere visa est per totum annum. Sed & ante excidij & belli tempus, cūm populi ad festum conuenirent, octauo die mensis Xantici (qui est Aprilis) tempore noctis hora nona tantus luminis fulgor aram templumq; circumdedit, vt putarent omnes diem clarissimum factum, & permansit spatio horæ mediæ. Quod imperitis quidem & ignaris prosperum videbatur, sed legiperitos & probos quosque non latuit exitiale portentum: Et post pauca. *Sed transacto die festo post aliquot dies, prima & vicesima die mensis Arthemesij* (qui apud nos vocatur Maius) *prodigiosus apparuit visus, & fidem pene excedens, quod verè falsum putaretur, nisi oculorum fidem confirmasset malorum consecuta pernicies. Etenim prope solis occasum visi sunt currus & quadrigæ in omni regione per aërem & armatorum cohortes misceri nubibus, & vrbes circumdari agminibus improuisis.* S. Gregor. *hom. 1. super Euangel. in illud Luc. 21.* Erunt signa in sole: narrat, quod ante effusum sanguinem Christianorum tempore Gotthorum, vel Longobardorum, in Italia visæ sint acies igneæ in aëre, priusquam Italia gentili gladio ferienda traderetur, & has acies ipsemet S. Gregorius vidit, vt attestatur. *In vita S. Thomæ Aquinatis* legitur, cometa per triduum ante ipsius mortem super monasterio fossæ nouæ, vbi infirmabatur, stetisse, & eo mortuo non amplius apparuit. S. Antonin. 2. *part. tit. 12. c. 10.* §. 1. *tradit Anno Dom.* 1400. apparuisse Cometam per longum tempus, habentem comas nigras, & signasse mortem magni ducis Mediolan. qui tunc mortuus est. Et in principio regiminis Eugenij IIII. eodem Antonin. referente, apparuit cometa cum crinibus quasi

bus quasi argenteis, & deinde secuta sunt multa mala bellorum & mutationes.

Dicunt autẽ Cometã semper radios suos ad illam partẽ dirigere, ad quã minatur calamitatem, aut malũ imminens. Quare secundũ dicta tunc tempus est redeundi ad sanã mentẽ, & recurrendum est ad Deum, vt amoueat mala imminentia.

QVÆSTIO. IV.

Quid de Physiognomia membrorum corporis humani sentiendum, an liceat ex hac diuinare de moribus, & vita?

Difficultatem facit, quod quidam Iurisperiti Physiognomiam referunt ad indicia: & dicunt, quod sicut bona prodest, ita mala nocet reo, quia mala facit quẽ præsumi procliuẽ ad scelera. Bald. *in L. 2. C. Quorum appellationes non recipiuntur nu.* 5. Hippollit. de Marsilio *in practica Criminali* §. *Expedit. num.* 35. & Paris de puteo ab eo citatus, *in tractat. Synaic. charta* 108. Iosephus Mascard. *de probationib. volum.* 2. *conclus.* 821. *num.* 27. Et Gregorius Nazianzenus Athenis Iulianum cõspiciens, antequam imperio potiretur, ex ipsius Physiognomia de moribus iudicium tulit exclamando: Deus bone quantum malum Romanum fouet imperium? quod postquam ad imperium peruenit, cognitum est, vt videre licet ex ipso D. Greg. *in oratione inuectiua secunda in Iulianum*, & Nicephero *lib.* 10. *p.* 37. Socrates etiam verum Zopyri iudicium de se ipso ex ipsa physiognomia sumptum, illum scilicet stupidum, libidinosum, & bardum esse futurum dixit, nisi naturæ motus, incompositos Philosophiæ studio rectius mode-

ratus fuiſſet, auctore Cicerone *in lib. de fato*. Et Democritus Mileſius Diagoram Mileſium ſeruum emit, eo quod ex phyſiognomia intelligebat eum optimo ingenio præditum: vt teſtatur Suidas. Huc facit illud Ciceronis, *in oratione pro Roſcio Comœdo*: Oro atque obſecro vos, qui noſtis, vitam inter ſe vtriuſque conferte: Qui non noſtis, faciem vtriuſque conſiderate: nonne ipſum caput & ſupercilia penitus abraſa, olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis vnguibus vſque ad verticem ſummum (ſi quam cõiecturam adfert hominibus tacita corporis figura) ex fraude, fallacijs, mendacijſque conſtare totus videtur, qui idcirco capite & ſupercilijs ſemper eſt raſis, ne vllum pilum viri boni habere dicatur? In horum etiam confirmationem eſt, quod Paulus Grillandus *lib. 2. de Sortilegijs q. 3. nu. 14* & Troilus Maluetius *de Sortib. 1 part. num. 32.* ex mente Ariſtotelis approbant Chiromantiam, quę fit in lineamentis manuum, tanquam ſcientiam naturalem.

De materia phyſiognomiæ legendi Doctores. Pelbartus *in Roſario aureo Theologiæ 2. parte.* verbo, *Corpus humanum, à* §. 18. Conradus à Vagis, *in lib. de ſignis cap.* 18. ex naturalibus Ariſtot. *in lib. de phyſiognomia.* Galenus *in lib. An mores ſequantur temperaturam corporis.* Barthol. Cocles Bononienſ. medicus *in compendio phyſiognomiæ*, & Pomponius Gauricus Neopolitan. *in tract. de eadem materia.* & Plato *in Timæo.*

Antequam aliquid in ſpeciali de phyſiognomia, quę imaginẽ quandã diuinationis induere videtur, cum verſetur circa indicium morum humanorum, dicatur, pro introductione & cognitione

rei

rei quædam regulæ generales physiognomo sunt obseruandæ, quarum sit.

Prima: Humana membra, quæ in proportione naturali sunt, quo ad figuram, colorem, situm, motum & quantitatem, indicant mentis bonam habitudinem naturalem. Et è contra: membra quæ non habent debitam proportionem, signant peruersam mentis qualitatem. Propterea Plato dicebat, quod quæcunque similitudo animalium aliquorum est in hominibus, tales homines etiam talium animalium imitantur mores: puta similitudo porci indicat carnalem concupiscentiam: similitudo canis, iram: Leonis, rapinam, &c.

Secunda regula. Licet per signa membrorum naturalium mores hominum cognoscantur, non tamen imponunt necessitatem, sed tantum inclinationem naturæ ostendunt probabiliter, & cum coniectura.

Tertia. Propter signa exteriora, non statim proferendum est iudicium de moribus hominum. Quia fortè signum est per accidens, & non per naturam: aut forte natura deuicta est per contrariam bonam consuetudinem, & fręnum rationis cohibentis naturam ad malum inclinatam. Sic legitur, quod cum Philomines dixisset ex Physiognomia iudicando de Socrate, eum esse luxuriosum: & Socrates illud percepisset, discipulis referentibus, respondit: verum naturaliter iudicauit, sed ego naturam vici ratione.

Quarta. Vt physiognomia sit licita, non debet iudicare de donis diuinis & gratuitis: Quia Deus auctor naturæ, non est ei alligatus, sed distribuit dona sua prout vult.

Quinta. Physiognomiæ iudicium non debet proce-

procedere ad ea, quæ extrinsecus aduenunt, vt sunt honor, diuitiæ, mors violenta, fortuna bona aut mala, &c. nec etiam ad ea negotia, aut status conditiones, quarũ electio ex mera & libera voluntate dependet. Quoniam huiusmodi non sequuntur naturę complexionem & inclinationem, sed originem sumunt ex alijs causis.

Sexta. Quando signa contraria in eundem incidunt, vt sæpè contingit, habenda est ratio præcipuorum, & eorum, quæ maximè ad substantiam pertinent, & minus ad accidens: vt, exempli gratia, fortitudinem magis propriè latera magna significant, quàm fuscus color.

Septima & vltima regula. Pręcipua cura physiognomiæ consistit in vultu, & maximè in oculis. Quare Philosophi communiter affirmarunt oculum esse verum cordis indicium.

His generalibus præmissis, de physiognomia membrorum, aliquid ad recreandum lectorem, ex auctoribus annotandum est, & à superiori parte incipiendum & descendendum vsque ad infimam.

Pili molles timidum, sicut duri fortem significant: Hoc signum sumptum est ex animalibus. Lepus & oues mollissimos habent pilos, & sunt timidissima animalia. Leo autem & aper, cùm habeant duros pilos, fortissimæ sunt bestiæ. Si autem pili sunt molles & rari, hebetem ingenio denotant: Si crispi timidum & lucri cupidum: Si subnigri, & moderatè tenues, bonos mores indicant.

Caput nimis magnum, stolidum declarat: globosum & breue, sine memoria & sapientia: humile & superius quasi planum, insolentem:
oblon-

oblongum, & malleo simile, prouidum designat.

Frons nimis angusta, indocilem indicat; lata, minus discretum: rotunda, iracundum: humilis & dimissa, verecundum: Quadrata & moderatæ magnitudinis, sapientem & magnanimum.

Supercilia si sint longorum & multorum pilorum, significant ferum & magna meditantem.

Oculi quando variè mouentur, vt modo currant, modo quiescant, signant mala reuolui in animo: Si sint glauci, splendore tamen micantes, significant peruigilem ad nocendum: oculi puri nigri, hominem siue virtute lucri cupidum? Si minores iusto, pusillanimem: Si debito maiores, tardum: Si in mediocritate constituti, bene natum ostendunt.

Aures prominentes & valdè magnæ significant stoliditatem & garrulitatem, valde paruæ, malignitatem, paruæ astutum: pendulæ demissum; arrectæ solicitum.

Nasus si grossior fuerit, significat concupiscentem: Si in extremitate ingrossetur, insensibilem: Si acuatur, irascibilem. Simus lubricum. Aquilinus à fronte perpendens, magnanimum indicat. Qua de causa, vt ferunt, Persæ Regē non eligebant, nisi eum, cui nasus esset regius, id est, aquilinus: eò quod hoc signum sit magnanimi & prudentis viri, qui aptissimus est ad regendum.

Facies dependens, cogitatorem subdolum: Si carnosior debito, concupiscibilem tumidumque: Si macilenta, solicitum: minor debito, pusillanimem illiberalemq;: Maior æquo, tardum: Superrubescens, verecundum: pallida, meticulosum: moderata in colore, figura & compositione, temperatum prodit.

Labia

Labia soluta aliquantulum ab ore dependentia inertem designant: Subtilia in extremitate relaxata, si superius inferiori intercalatim iungitur, magnanimum : Labia autem bene colorata, & plus subtilia, quàm grossa, significant hominem bonæ conditionis in omnibus, magis natum ad virtutes quam vitia.

Os vltra modū dilatatum, voracem & immitem significat: os autem, cuius parua est clausura & apertio, pacificū, timidū, secretū & verecūdū, &c.

Mentum paruum & breue, immitem & inuidum indicat: prolixum aliquantulum, minus iracundum: nimis prolixum, dolosum: Quadratum, moderatè bonum.

Pectus multis carnibus congestum, indocilem: Si autem longius sit ventre, prudentem signat: Si nimietate pilorum simul cum ventre tegatur, instabilem: Si autem solum pectus habet pilos, animosum denotat.

Manus & brachia, quando sunt tam prolixa, vt erecto corpore extremitas medij digiti appropinquat ad genu, licet fortè mensura quatuor digitorum deficiat, significant, humilem, fortem, & liberalē. Manus crassæ, si breues digitos vltra modum habent, insidiosū & furem: sed intortæ manus & tenues, significant voracem & loquacem..

Vngues albi & plani & molles subrubei, tenues & bene perlucidi, optimum ingenium indicant. Vngues nimis breues, malignum.

Pedes grossi & valde breues, infirmum: nimis prolixi, dolosum: Pedes bene lati magis articulati & neruosi, fortem ostendunt.

Quantum ad colorem corporis humani, color cutis niger versutum indicat: albus rubeusq;, fortem

fortem & animosum: color vehementer albus cum pallore, defectum virium ex nimia victoria phlegmatis denotat. Color ignitus lucentibus oculis, ad insaniam vel furiam tendit. Color autem medius inter nigrum & album, qui declinat in brunum, si clarus est, ostendit virum boni ingenij, & bonorum morum. Hæc breuibus dixisse sufficiat. Qui curiosius vult inquirere, legat Doctores citatos: Ita tamen dictis signis fidem habeat, vt supra positas regulas non transgrediatur.

QVÆSTIO V.

An ars Alchimiæ sit alicuius veri effectus operatrix, quantum ad transmutationem rerum in alias naturas, ac an possit licitè exerceri sine suspicione magiæ?

Huius quæstionis materiam in diuersis locis attingunt Theologi, Iurisperiti, & Physici. Nos autem doctrinam more nostro, Conclusionibus comprehendemus.

1. Conclusio. *An virtute artis Chimicæ verum aurum fieri possit, Problema esse potest.*

Conclusio cōstabit ex sequentibus. Fieri posse hac arte verū aurum, nec repugnare naturæ, existimant Albert. Magnus *lib.* 3. *de mineralibus, tractat.* 1. *cap.* 9. adductis pro ea sententia etiam alijs Arabibus. Antonius Mirandulanus *in lib.* 19. *sect. de euersione singularis certaminis*, & quidam Ianus Lacinius, qui *de facultate Chimica in transmutandis metallis* scripsit, vt referunt Hieronym. Cardanus, & post eum Benedictus Pererius *lib.* 1. *cap.* 12. *aduersus fallaces & superstitiosas artes*, & ex Iurisperitis,

peritis, Oldradus *in cons. 74. incip. An Alchimista peccet*, & post eum Panormit. *in cap. 2. de Sortileg.* Ioan. And. *in addit. ad Specul. in tit. de crimine falsi.* Alberic. *in dictionario, in verb. Alchimia.* Fabianus *de monte S. Sauini, de empt. & vendit. q. 5. princip. num. 8.* Ioan. ab Anania *in d. cap. 2. de Sortileg.* Ancharan. *ibidem cap. 1.* & alij alibi. Et ex Theologis non repugnare naturæ & phisicæ exstimant, Pererius loco citat. Syluest. *in verb. Alchimia, nu. 2.* Caietan. *2. 2. q. 77. art. 2.* Pro hac sententia hæ sunt potissimum rationes. Ea secundum naturæ ordinem sunt inuicem transmutabilia, quæ non habent omninò diuersas operationes, sed easdem in eo tantum differentes, quod quædam habent eas imminutas & imperfectas, sicut fœtus comparatione infantis, ouum respectu pulli, &c. Sed æs, plumbum, argentum, &c. nullas habent operationes ab auro distinctas: sed quas hoc habet, vtpote liquescere, duci, graue esse, nitere, ignibus resistere, easdem habent illa, licet vitiatas & imminutas; non enim ita splendent, non sunt adeò grauia, minus resistunt ignibus, non tota liquescunt, non tam tenuiter ducuntur. Ergo sunt veluti aurum imperfectum, & beneficio artis perduci possunt ad perfectum & verum aurum. Hinc eam addere possumus, quam Albertus insinuat simul etiam modum efficiendi declarans in hæc verba: Oportet nos dicere Alchimicos peritos, non aliter operari quàm peritos medicos, qui per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & nonas sanitati, & postea per remedia confortantia naturam, iuuant virtutem naturalem, vt dicentes sanitatem inducant, quæ sanitas est effectus & naturæ & artis: sed illius effectiuè, & principaliter,

cipaliter, huius autem organicè & instrumentaliter: Sic Alchimistæ primo bene purgantes materiam argenti viui & sulphuris insitam omnibus metallis confortant: deinde deducunt vires elementares & cœlestes tali materiæ inhærentes ad proportionem mixtionis metalli quod intendũt inducere: & tunc ipsa natura operatur, & non ars, nisi organicè iuuando & expoliendo, & sic verum aurum & argentum educere & facere videntur. Quod enim virtutes elementares ad cœlestes faciunt in vasis naturalibus, si artificialia formantur ad modum vasorum naturalium: & quod facit natura calore solis & stellarum, hoc faciet ars calore ignis, dummodo sic contemperetur, vt non excedat virtutem se mouentem & informantem, quę est in metallis: Huic enim cœlestis inest virtus, quæ primò commiscuit eam, & hęc inclinatur ad hoc vel illud, per artis iuuamen. Alchimia igitur per hunc modum procedit, id est, corrumpens vnum à sua specie remouendo, & cũ iuuamine eorum, quæ in materia insunt alterius speciẽ inducendo. Quare omnium operationum Alchimicarũ melior est illa, quę procedit ex eisdem, ex quibus procedit natura: Sicut ex purgatione sulphuris per decoctionem & sublimationem & expurgationem argenti viui, horumque bona permixtione cum materia metalli, in his enim & ex virtutibus horum, omnis metalli species inducitur. Qui aut per alba albificant & per citrina citrinant, manente specie prioris metalli in materia, procul dubio deceptores sunt, & verum aurum & argentum non faciunt: & hoc modo ferè omnes vel in toto, vel in parte procedunt. Sic Albert. Postremò omnia metalla pro-

cedunt ex eodem principio, vt hæc opinio videtur præsupponere, scilicet ex sulphure & argento viuo. Et ex virtute elementorum, ac influentia astrorum: ibi producitur pretiosius metallum, vbi hæc influentia maior & perfectior. Hinc per influentiam astrorum cum herbis & lapidibus, quibus insunt multæ magnæque virtutes, via naturali vna species metalli potest conuerti in aliam magis pretiosam, maximè cum in habentibus symbolum, iuxta Aristotelis doctrinam facilior fit transitus. Cùm ergò ars naturam imitetur in hoc quantum potest, videtur quod per virtutem herbarum, lapidum, aut elementorum aliorum vnum vile metallum in pretiosius possit transmutari: Quando quidem ambo sunt ex eisdem principijs sulphure & argento viuo. Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quædam seminariæ & occultæ rationes, quibus arte dispositis & temperatis ad perfectum prorumpunt in species debitas suis modis & finibus, vt indicat text. *in c. Nec mirum. §. Aruspicinæ. prope finem.* 26. *q.* 5. Hac ratione vt plurimum mouentur Iurisperiti locis cit.

Negantem partem tenent Auicenna *in commentarijs super libros Meteororum* vt eum allegat Aegidius Roman. *quodlibeto* 3. *q.* 8. Auerr. *in paraphrasi super* 1. *lib. de generatione animalium in cap.* 1. Conciliator *differentia* 209. & ex Theologis D. Thom. *in* 2. *d.* 7. *q.* 3. *art.* 1. *ad* 5. *& in qq. disput. de poten. q.* 6. *art.* 1. *ad* 18. Aegidius loco cit. Michael de Palatio *in* 2. *d.* 6. & alij alibi. S. Thomas *in. d. d.* 7. ita declarat suam mentem: Potest, inquit, ars virtute naturalium agentium aliquas formas substantiales inducere in materiam. Sunt tamen quædam

formæ

formæ, quas nullo modo ars poteſt efficere, quod propria actiua & paſsiua earum non poteſt inuenire atque adhibere, ſed bene ſimile illis aliquid efficere. Sicut Alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro quantum ad accidentia exteriora, ſed tamen non faciunt verum aurum, eo quod forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis, quo Alchimiſtæ vtuntur, ſed per calorem ſolis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum non habet operationem conſequentẽ ſpeciem: Et ſimiliter in alijs, quę eorũ operatione fiunt: AEgidius aliter oſtendit. In vnoquoq; genere entium, quædã ſunt perfecta, alia imperfecta: Perfectorum autem generatio eſt determinata tam ſecundum principium actiuum & ſecundum materiam, quàm ſecundum locum in quo ſit: Imperfectorum aut minimè: Exempli cauſſa. In genere animalium quæ ſunt perfectiora ita ſe habent natura, vt equus non generetur, niſi ab equo, & ex ſanguine menſtruo equæ, & intra matricem. At mures poſſunt generari ex ſemine, & ſine ſemine, intra matricem & extra. Idem perſpicitur in plantis, idemque ſimiliter contingit in elementis, nam purus ignis elementaris, nec generari nec conſeruari poteſt niſi in ſuo loco naturali, id eſt, in concauo lunæ. Ergo ſimiliter etiam eueniet in metallis. Quare cùm aurum ſit perfectiſsimum omnium metallorum, habebit determinatum agens & materiam, & locum naturalem, & propriam venam, quæ latet intra ſinum & ventrem terræ, extra quem locum aurum nullo modo confici poſsit. His tamen addiderim, non omnes Alchimiſtas conuenire in principio vno eodemque, ex quo

aurũ producitur, vt ex Alberto *loc. cit. cap. 7. & 8.* constat, qui varias sententias hac de re colligit: Vnde adhuc incertior eorum sententia redditur. Argumenta quæ fiunt pro posteriori sententia diluuntur ex eis, quæ Pererius adfert. Prioris verò opinionis rationes confutant pro parte Ægidius & Gregor. de Valentia *in 2. 2. S. Thomæ disput. 6. generali q. 13. de vanis obseruationibus, puncto 2.* Ex his elicitur.

II. Concl. *Adhuc sub iudice lis est, an virtute Alchimiæ verum aurum fieri possit.*

HAnc docent Hieron, Cardan. *de varietate rerum, lib. 10. cap. 51.* S. Thom. *2. 2. q. 77. art. 2. ad 1.* dum ait: Ad primum ergo dicendum, quod aurum & argentum non solum cara sunt propter vtilitatem vasorum, quæ ex eis fabricantur, aut aliorum huiusmodi: sed etiam propter dignitatem & puritatem substantiæ ipsorum. Et ideò si aurum & argentum ab Alchimicis factum veram speciem non habeat auri & argenti, est fraudulenta & iniusta venditio: præsertim cùm aliquæ vtilitates auri & argenti veri secundum naturalem operationem ipsorum sint, quæ non conueniunt auro per Alchimiam sophisticato. Sicut quod habet proprietatem lætificãdi, & contra quasdã infirmitates medicinaliter iuuat. Frequenter etiam potest poni in operatione, & diutius in sua puritate permanet aurum verum, quã aurum sophisticatum: Si autem per Alchimiam fieret aurum verum, non esset illicitum ipsum pro vero vendere, quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus ad producendum naturales & veros effectus: sicut Augustinus dicit *in lib. 3. de*

3. *de Trinitate, cap* 8. *de his quæ arte Dæmonum fiunt.* Hæc S. Thomas Sotus *lib.* 6. *de iustitia & iure, quæst.* 3. *art.* 2. *ad* 1. respondet. An verò per Alchimiam exprimi possit verum aurum, sub iudice S. Thomas relinquit. S. Thomæ sententiam etiam apprehendunt Andreas ab Isernia, & Iacob. Aluarot. *in cap.* 1. *Quæ sint regalia. de vsibus feudor.* & alij tam Iurisperiti, quàm Theologi. Hæc conclusio satis probatur ex diuersitate sententiarum, & incertitudine principiorum vt visum est in præcedenti conclusione.

III. Conclusio. *Moraliter loquendo impossibile, aut difficile, rarumque est vi iuste artis Chimicæ verum producere aurum, vt ferè impossibile, & supra humanum captum videri possit.*

HAnc tradunt Cardan. & Mirandulan. Pererius & Gregor. Valentianus loco cit. Aurea Armilla in verb. *Alchimia*, & pro hac sententia interpretatur D. Thomam. Bartholom. Chassanæus *in Catalogo gloriæ mundi.* 11. parte, 40. consideratione, & alij alibi.

Nunc conclusio probatur, atque in primis ab experientia, quæ rerum magistra est, & qua veritatem discimus. Non inueniuntur, aut saltem rarissimè inuenti sunt, qui hac arte verum aurum effecerint. Ars autem probata & vera, vt plurimum suum effectum producit, vt inductione omnium artium firmissimè constat. Quis enim artem pinsendi panes possibilem respectu sui effectus affirmaret, si vix in centum an-

nis & tuncadhuc cum maxima difficultate effectum debilem consequeretur? Quis industriã studiumque efficiendi ferrum potens ad producendum ferrum iudicaret, si ferè semper suo fine frustraretur, & non, nisi rarissimè ferrum produceret, de cuius tamen rarissima productione adhuc dubitaretur, an ferrum verum & legale esset atque vtile ad omnem ferri vsum? Si ergo ars Chimica potest aurum efficere, quare non vt reliquæ artes vtiles & necessariæ generi humano semper, & vt plurimum & facile suum effectum consequitur. Talis enim ars aut est naturalis potentia, aut est habitus. Si est naturalis potentia, ergò omni homini communis est: cuius tamen contrarium apparet. Si est habitus, vt necessariò Alchimici & omnes rectè sentientes confiteri debent. Ergò promptè, faciliter, & vt plurimum operatur, suumque effectum producit. Id enim est de ratione habitus. Videmus autem arte Chimica cum difficultate, longa expectatione, & magnis sumptibus non tam produci verum argentum & aurum, quàm ex vero argento & auro generari fumũ, dum Alchimistæ, ad semper desideratum, & nunquam habendum effectum, aut saltem infirmum & coloratum maximas expensas faciunt, quę in fumũ resoluuntur, vt rectè loquitur Cardinalis Caiet. *super 2.2 S. Thomæ q. 77. art. 2. & in summa.* verb. *Alchimia*, & sic suas facultates, omnemq; substantiam in ventũ stolidè conuertunt. Ideoque, vt bene Caietan. *in d. art. 2.* infert, huiusmodi ars aut non humana: aut principũ post res consultas cũ sapientibus est. His adiungere possumus, quod nemo cum laude & fructu talem artem verbo, aut scripto tradiderit: quod

quod signum est, talem artem impossibilem, & inanem esse: Cùm sapientis sit prodere rem laudabilem & necessariam reipublicæ, in hominum notitiam. Imò prodit Albertus Brunus *in tract. de augmento & diminutione monetarum* statim à principio, *num.* 13. & 14. (habetur hic tractatus in 2. vol. Oceani iuris, nō longè à fine) de Magistro Arnaldo de Villa Noua, qui tempore Ioannis Andreæ in Curia Romana, vt hic *in addit. ad Speculator. in tit. de crimine falsi* attestatur, summus fuit medicus, Theologus & magnus Alchimista, imò & Dæmonum inuocator, quod Ioan. Andreas non obseruauit: sed Franciscus Pegna *in Comment. in Directorium, 2. part. quæst.* 11. nec non seminator multorum errorum & hæresum, de quibus directorium inquisitorum *ind. q.* 11. Bernardus de Lutzenburgo *in Catalogo hæreticorum lib.* 2. & Gabriel Prateolus *lib. 1. cap. 69. de vitis & sectis hæretic.* quod fecerit in scientia Alchimiæ librum vnum, qui mille homines depauperauit: aut quia nō verum, aut quia non intelligitur: & subdit Brutus: Cùm haberē quendam socium in legibus multum insudantem in illa arte, (intellige Alchimicam) volui videre vnum mirabile experimentum, vt plura scirem. Nam habuimus nobiscum vnum antiquum Alchimistam pauperrimum tamen: & me præsente, meus collega reduci fecit vnciam vnam argenti pretiosissimi ad instar auri in pondere, fusione, & maleatione saluo colore: quia non erat croceus, sed mutatus ad instar quasi plumbei coloris: & ille collega meus habebat modum dandi colorem, & croceum, & illa materia patiebatur & sustinebat aliqua experimenta: sed non extremum experimentum, &

admixta cum tantundem auri pretiosi videbatur aurum 20. characterum, & plus & minus, secundum quod illa materia erat melius disposita; & quidam magnus Prælatus, ac multi antiqui Alchimistæ mirati fuerunt de illo experimento, & vnus antiquus Alchimista, putans se diuitem, putabat reducere illam materiam ad veram speciem auri, & non potuit, putauitq; tunc ipsam artē illusoriam, maximè ex quo tot viri in 40. aut 50. annis non viderunt tam notabile experimentum quod nihilominus erat sophisticum, ita vt aliud experimentum videre noluerim. Hæc Brunus.

IV. Concl. *Licet arte Alchimia moraliter non possit effici verum aurum, aut alia transmutatio naturalis in aliquod metallum perfectum, nihilominus Alchimia potest habere aliquos veros & vtiles effectus.*

HAnc tradunt Cardan. & Pererius loc. cit. nec puto esse aliquem qui neget. Sunt autem hi effectus. *Primus*, Potest Alchimiâ vnum metallum fieri simile alteri, quantum ad accidentia, & superficiem exteriorem, vt ferrum æri, stannum argento, æs auro, &c. lapilli viles, pretiosis gemmis, atque in hoc exercitio multum versantur Alchimistæ: cùm id multum iuuet ad decipiendum simplices, & ad exhauriendum loculos incautorum. *Secundus*. Virtute etiam artis commodè & facilè educi potest, si quid potentia contineatur in aliqua alterius metalli materia, & in hoc casu non est tam productio metalli noui, quàm separatio eius, quod permistum erat cum alijs in terra & fodinis. Nemo enim est qui neget,

get, quandoq; in fodinis metallorum aut plumbo esse permistum aliquid argenti, aut æri parum auri: & sic de similibus. Atque hoc ipsum quicquid latet potest arte secerni, vt indies experientia cognoscũt, qui viciniores sunt fodinis metallorum. Sicut enim non omnis fert omnia tellus: ita etiam non vbique in visceribus terræ materia metallorum reperitur. *Tertius effectus.* Quod vi ignis potest multa purificare, nec non distillationes facere quæ suas etiam vtilitates habent. Ex his sequitur.

V. Concl. *Ars Alchimica ex sua natura & obiecto non est illicita.*

HAnc docent Cardin. Caietan. *in sua summula. verb. Alchimia.* Rosell. Syluest. & Aurea Armilla, *in eod. verb.* Petrus à Nauarra *lib. 3. de restitut. cap. 2. num. 66. & seq.* Oldrad. Ioan. Andr. & Panormit. loco cit. & alij alibi. Contra tamen hanc conclusionem sentit Angel. *in verb. Alchimia,* eamq; vt illicitam omninò condemnat: sed Angeli opinio in hoc sensu ab alijs reprehenditur eiusq; argumenta Syluest. *in d. verb. q. 4. dissoluit.* Ratio Conclusionis redditur, quia hæc ars ex se non habet repugnantiam cum ratione: cùm vtatur naturalibus caussis ad naturales effectus & arti conuenienter producendos, quibus etiam aliquis finis intendi bonus potest. Vnde Cardan. *lib. 10. de varietate rerum cap. 51. ait:* Quæ ab Alchimistis fiunt, ea vel ad voluptatem pertinent, vel ad vsum: Ad voluptatem sunt gemma & metalla nobiliora: Ad vsum, tincturæ, colores, materię vasorum, & alia similia. Hinc Alchimia, vt ait Syluest. *in d. verb.* statim à principio post S. Thomam

mam super Boëtium de Trinitate computatur inter scientias subalternatas Philosophiæ naturali, habentes opus corporale, quæ dicuntur artes mechanicæ, cuiusmodi est etiam medicina, & videtur reduci ad artem fabrilem, quantum ad materiam. His addo, quod ars, quæ sine peccato exerceri potest, non est illicita arg. *cap. Negotium. de pœnit. d.5.* quod desumptum est ex B. Gregor. *hom. 24. in Euang.* Nauarr. *in d. cap. Negotium. & in Manuali Confess. c. 14. num.* 34. Quod etiam confirmatur per doctrinam S. Thom. & Caietani 2. 2. *quæst.* 169. *art. 2. ad* 4. Syluest. *in verb. Ars quæst.* 4. quando S. Thomas inquit: Ad quartum dicendum, quod si quæ ars est ad faciendum aliqua opera, quibus homines vti non possunt absque peccato, per consequens artifices talia faciendo peccarent, vtpote præbentes directè alijs occasionem peccandi, puta si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Si qua verò ars sit, cuius operibus homines possunt benè & malè vti (sicut gladij, sagittæ, & alia huiusmodi) vsus talium artium non est peccatum. Sic S. Thomas. Sed arte Alchimiæ potest quis rectè & benè vti, producendo modo arti humanæ proportionato effectus veros & naturales ad finem aliquem bonum, vtpote ad moderatam delectationem, aut aliquem vsum necessitati communi expedientem, vt ex superioribus apertum est. Ergo ars Alchimica ex sua natura non est illicita. Dictum in Conclusione (ex sua natura & obiecto.) Quia ratione circumstantiarum variè vsus artis chimicæ potest reddi illicitus, vt ex sequentibus plenius constabit.

VI. Con-

VI. Concl. *Artis Alchimicæ studium si dirigatur ad faciendum verum argentum & aurum ex alio metallo inferioris gradus, est vanum & stultum.*

EAdem ratio est in alijs perfectioribus speciebus, quas quandoque pauperes & fallaces Alchimistæ promittunt, sed nunquam præstant. Hanc Conclusionem tradunt Caietan. 2. 2. *quæst.* 77. *artic.* 2. Syluest. *in verb. Alchimia q.* 4. Petrus à Nauarra, & Pererius loc. cit. Gregor. de Valent. *in comment.* 2. 2. *disput.* 6. *quæst.* 13. *punct.* 2. eruditè & latè, & alij alibi. Nunc pro Conclusione sit Prima ratio. Vanum & stultum est studium, quod impenditur rebus, quæ humanum ingenium & facultatem superant, & quarum nunquam & rarissimè effectus acquiritur. Sed huiusmodi est studium Alchimiæ in casu huius Conclusionis, vt latius probatum extitit in tertia Conclusione. Secunda. Imprudens & stolida opera meritò iudicaretur eius negotiatoris, qui vacaret negotiationi, in cuius exercitio ex mille vix vnus aut alter essent, qui non maximam suarum fortunarum iacturam facerent, & nullum lucrum acquirerent. Tertia. Non est viri prudentis laborem & industriam impendere, vt Sisyphi saxum voluat, aut montes transferat: Cùm id impossibile omnes sapientes existiment, & meritò iudicent id non esse opus humanarum virium. At etiam moraliter impossibile est, verum aurum, aut argentum ex inferiori metallo efficere, vt supra ostensum est. Ergo stultum est, velle arte Chimię aurum producere. Quare verè de Chimicis dici potest illud Psal. 4. *Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem*

nitatem, & quaritis mendacium? Quærunt enim Alchimistæ aurum quod nunquam in rerum natura fuit, nec eorum opera fieri poteſt, promittunt quod reddere nequeunt, & conuenientiſsimè huic hominum generi accōmodatur illa D. Pauli 2. ad Timoth. 3. inſerta 26. quæſt. 5. cap. Nec mirum. §. Auruſpicinę. *ſemper addiſcentes, nunquam ad veritatis ſcientiam peruenientes.*

VII. Concl. *Alchimiæ opera eſt inutilis pernicioſa reipublicæ, ſi ordinetur ad faciendum verum aurum & argentum, aut gemmas pretioſas.*

HAnc docent Angel. & Sylueſt. in verbo Alchimia. Pererius & Gregor. de Valentia loc. allegat. Franciſcus Pegna *in Commentar. ſuper direct. Inquiſitor.* 3. *par. comment.* 26. *colum. fin.* Chaſſanæus *in Catalogo gloriæ mundi,* 11. *parte,* 40. *conſideratione,* & alij alibi. Ratio huius Concluſionis eſt. Quoniam ars Alchimiæ conſiderata in ordine ad effectus intentos in Concluſione, aperit & ſternit viam multis deceptionibus, & fraudibus: vnde ſæpiſsimè & frequentiſsimè imponitur non ſolum ſimplicibus, ſed etiam magnatibus, qui aureis ſplendidiſque verbis, quibus montes aureos promittunt Alchimiſtæ, cùm nec ferreos præſtare queant, deliniti, magnos inutileſque ſumptus cum iactura propriarum fortunarum, & magno ſubditorum onere impendunt. His accedit, quod etſi hęc ars non poſsit facere verum argentum & aurum, aut pretioſas gemmas, tamen expoliendo, tingendo, varijſque modis & coloribus vtendo, poteſt inducere ſimilitu-

militudinem veri argenti & auri, ita vt hominibus falsum pro vero Chimici vendant, aut commutent: hinc etiam nascitur euidens & certa occasio adulterandi monetam, & expilandi rempubl. Vnde Albert. *lib.* 3. *de mineralib. cap.* 9. apte ad propositum loquitur in hæc verba: *Qui per alba albificant, & per citrina citrinant, manente specie prioris metalli in materia, proculdubio deceptores sunt, & verum aurum atque argentum non faciunt: & hoc modo ferè omnes vel in toto, vel in parte procedunt. Propter quod ego experiri feci aurum Alchimicum quod ad me delatum est, & postquam sex aut septem ignes sustinuit, tandem amplius ignitum consumitur & perditur, & quasi ad fecem reuertitur.* Sic Albert. Hinc DD. testantur aurum arte Alchimiæ confectum, non diu durare, sed redire ad suam priorem materiã: Et dicit Michael de Palatio loco cit. quod à magno & perito Alchimista intellexerit hoc aurum non durare vltra decem annos. Nec etiam, vt communiter DD. produnt, aurum alchimicum habet vsum in medicina, nec confortat: Quæ omnia eius falsitatem arguunt: Quamuis sæpè cauti & fallaces Alchimistæ ita suas fraudes occultare didicerint, vt quasi omnes probationes illud delinitum aurum sustineat, quamuis cum tempore tandem fraus detegatur. Atque ex hoc genere Alchimistarum fuit quidam Marcus Bragadinus, magnns habitus in hac arte, qui multos & magnos etiam decepit hoc exercitio, & tandem pro suis laboribus, cúm etiam Germanis simplicioribus suæ gentis hominibus imponere vellet, Anno 1591. capitis suppliciũ Monachij in Bauaria pertulit. Atque hic Marcus ante mortem scripto propria manu exarato, toti mundo testatus est

tus est vanitatem puluerum, quibus aurum fieri voluit, vt testis est Gregorius de Valentia loc. cit. qui scriptum vidit, atque cum eodem Marco pro salute animę egit. His omnibus fortissimum prębet argumentum Pontifex Ioannes XXII. *extrauag. incipienti: Spondent*, quæ habetur inter extrauagantes communes, *in tit. de crimine falsi.* Vbi in sequentem modum decernitur.

Spondent quas non exhibent diuitias pauperes Alchimistæ, pariterque qui se sapientes existimant, in foueam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubiè huius artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cùm suæ ignorantiæ conscij, eos qui supra ipsos aliquid huiusmodi dixerint, admirantur: quibus cum veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt, ijdem verbis dissimulant falsitatem: vt tandem quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum, sophistica transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, vt fictis (seu fictis) metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias Alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hanc autem perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus, vt quicunque huiusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandauerint, vel ad hoc scienter, dum id fieret, facientibus ministrauerint, aut scienter vel auro, vel argento vsi fuerint, vendendo vel dando in solutum: Verum tanti ponderis aurum, vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti alchimicum existat, circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum vel argentum alchimicum, aut ipso, vt præmittitur, scienter vtentibus, perpetuæ infamiæ nota respersis.

Ex his

Ex his infertur id quod DD. maiori consensu tradunt non licere vendere regulariter argentū & aurum alchimicum pro vero argento & auro, nec margaritas & gemmas sophisticatas arte Chimiæ pro veris & naturalibus gemmis & margaritis S. Thomas 2. 2. *quæst.* 77. *art.* 2. *ad primum*, Caietan. ibidem, *& in summula verb. Alchimia.* S. Antonin. 2. *part. tit.* 1. *cap.* 17. § . 4. Syluest. *in verb. Alchimia quæst. fin.* Nauarr. *in Manual. Confess. cap.* 23. *num.* 89. Petrus à Nauarra *lib.* 3. *de restitut. cap.* 2. *num.* 65. *& seq.* Andr. ab Isernia. Bald. & Aluarot. *in cap.* 1. *Quæ sint regalia. de vsib. feud.* & alij alibi. Ratio est, quoniam fraudulenta & iniusta efficitur venditio, tum quia emens si sciret, non emeret, cùm non sit ei æquè commodum aurum sophisticatum atque verum, tum quia non habet eosdem effectus, vt ad confortandum, & imponendum medicinis. Postremò quia per omnia non est tanti valoris & præstantiæ, sed est defectus in substantia & mutatio tantum in accidentibus, aut saltem magna permixtio aliorum metallorum. Quæ omnia non solum reddunt emptionem inuoluntariam, sed etiam iniustam & ex parte pretij & valoris. Nemo enim dubitat verum aurum & argentum maioris esse pretij quam sophisticatum, & aliquam vilem gemmam non æquiualere pretiosæ margaritæ, pro qua ab Alchimista perito sophisticata posit vendi & distrahi. Si autem aurum sophisticatum, aut lapillus bene expolitus, pro auro sophisticato, aut gemma colorata, ita vt non pro substantia vera, quæ tantum apparet, venderetur scienti ad vsum aliquem, vt ad ornatum & splendorem, non committeretur aliqua iniustitia. Vel vt Bald. *in d. cap.* 1. *in verb. Item* mone-

moneta loquitur: Si impenditur tantum pro tanto, & tale pro tali, sine aliqua falsificatione formæ aut materiæ non punitur Alchimista.

VIII. Conclus. *Ars Alchimia est periculosa, & perniciosa, etiam ipsi Chimista studioso artis, aut eam exercenti respectu bonorum anima & corporis.*

HAnc conclusionem colligo ex DD. qui de hac re rescripserunt, & eam latius probo. In primis ex S. literis. Eccle. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris,* & post pauca. *In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim supra sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplantauit suspicio illorum. &c. Et qui amat periculum, in illo peribit.* Sed ea quę intentantur arte Alchimię, sunt altiora, quam vt hominis ars ea attingere queat, & sunt superuacua, & curiosa, vt ex dictis satis constat. Ergo sunt periculosa. His accedit quod prout visū supra, talis ars multis subiaceat regulariter deceptionibus & fraudibus. At decipere, & fraudes dolosque committere, non solum est periculosū & pernitiosum animæ, quam decipiens, aut defraudans occidit, sed etiam corpori. Vnde etiam Alchimistæ detectis suis fraudibus & dolis puniuntur in corpore, suspenduntur, aut capite truncantur, vt est exemplum in dicto Marco Bragadino: aut si longius procedant, adulterando monetas etiam quandoque igne consumuntur. Familiare tamen multum est Alchimistis, vt postquam multis splendidis promissionibus, & longa aurei vel argentei thesauri

ſauri expectatione pecuniam emunxerint, loculoſque ſuorum patronorum inſipientum, & diuitum propemodum exhauſerint, aut cum notabili damno facultates extenuauerint, ſeu in fumum verterint: animaduerterintq; iam amplius locum ſuam artem non habituram, ſed fraudes ſine vlteriori mora detegendas, fugam arripiant, non ſalutato hoſpite. Poſtremò etiam nemo ambigere poteſt, hanc artem officere ſubſtantiæ externæ ipſius artificis ſiue Alchimiſtæ, quoniam ſępè ditiſsimi exercitio huius artis ad ſummā miſeriam & maximam inopiam deueniunt, vt DD. communiter atteſtantur. Angel. & Syluest. *in verb. Alchimia*, Baptiſta Mantuanus *lib.* 3. *cap.* 2. *de patientia*. Perer. & Gregor. de Valentia locis cit. Mirandulan. vbi ſupra. & alij alibi. Vnde Albert. Brunus loco cit. teſtis eſt, quod liber ſcriptus de Alchimia à magiſtro Arnaldo de Villa Noua, mille depauperauerit & Aberic. *in L.* 1. *ff. de pignorat. actio. ait*. Multos vidi ad extremam paupertatem deductos, & nullum ditari. Vbi etiam ſubiungit ſe audiuiſſe à medicis, quod hæc ars noceat corporis valetudini. Huic congruum eſt, quod Ioannes XXII. *in d. extrauag.* vocat eos pauperes Alchimiſtas, & dicit, quod facultates exhauriant.

9\. Concl. *Alchimiſtæ vt plurimum etiam ſunt inuocatores Dæmonum, ita vt Alchimia ſæpè ſit coniuncta cum magia.*

HAnc docent Eymericus *in Directorio inquiſitorum.* 3. *part. in tit. de ſignis exterioribus per quæ* Necromantici hæretici dignoſcuntur, & Franciſcus Pegna *in Comment. ibidem num.* 115. *& in* 2. *part. coment.* 36, Nec ſunt alieni ab hac ſententia Iu-

risperiti, quando docent Alchimiam esse licitam, si fiat sine arte magica, aut alia prohibita & legibus odiosa, vt volunt Oldrad. Ioan. Andreas, Petrus Ancharanus. Ioannes ab Anania, & alij plerique in locis allegatis in prima Conclusione. Roboratur hæc conclusio *ex L. vnica, lib. 10. de Thesauris*, vbi permittitur vnicuique thesaurum in proprijs locis quærere, sine sceleratis ac puniendis sacrificijs, aut alia qualibet arte legibus odiosa.

Ratio autem ab Eymerico auctore directorij, optima hæc redditur; quandoquidem Alchimistæ, quando non possunt pertingere ad finem intentum, Dæmonis auxilium quærunt, inuocant & implorant, & implorando obseruant, & tacitè vel expresse sacrificant. Sic Arnaldus de Villa noua, qui fuit Alchimista, magnus etiam fuit hæreticus, & Dæmonum inuocator.

Annotat tamen Franciscus Pegna circa hanc Eymerici rationem, plurimũ referre intelligere, à quibus Alchimia exerceatur: Nam si à Principibus tractetur, & opulentis, ac pecuniosis diuitibus, hac fortassè suspicione, quam ei tribuit Eymericus, vacabit. Quod si à pauperibus, vel mediocriter diuitibus vsurpetur, quoniam isti maiori ex parte ad inopiam rediguntur, ad duo incommoda solent se conuertere: aut ad Dæmones inuocandos, aut ad falsam & adulterinam monetam cudendam. Imò rectè etiam ab angelo *in verbo Alchimia*, obseruatum est aliquando diabolica fallacia apponi, & occultè adduci verum aurum, vt Alchimistæ feruentius huic arti inuigilent. Ex his omnibus clarissimum redditur, nemini consulendum esse, vt tali arti vacet, sed potius

tius omnibus persuadendum, vt eam, vti rem periculosam, perniciosam, & cunctis bonis odiosam detestentur. Hinc rectè se habet illud dictū à Francisco Pegna relatum loco citato.

Ars suspecta probis, ars ipsa inuisaque multis,
Inuisos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, adeo, multi manifestè videntur,
Qui seipsos, aliosq; simul frustrantur inertes,
Dum rerum vertere species tentant.

LEX III.

Nullus aruspex nullus sacerdos, nullus qui huic ritui assolet ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam, sed ab huiusmodi hominum amicitia (quamuis vetus) repellatur: concremando illo aruspice, qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando, post ademptionem bonorum, qui eum euocauerit suasionibus vel præmijs: Accusatorem autem huius criminis non delatorem esse, sed dignum magis præmio arbitramur.

QVantum ad intelligentiam literæ huius L. Aruspex dicitur ab auræ inspectione, eò quod momenta temporum & horarum inspiciat, quo puncto aliquid sit inchoandum. Secundum Glossam Aruspex potest etiam dici ab aue & inspicio: quia ex auium garritu diuinat. Alij aruspex, quasi horarum inspector. Parúm

videtur referre, an dicatur auruſpex, vel aruſpex vel cum aſpiratione haruſpex, vt aliqui putant: & ſic componi dicunt ab hara, & ſpicio. Hara verò auis eſt, cui vaticinantes haruſpices intendebant. Poteſt etiam dici ab ara, hoc eſt, à victimis in ara aſpiciendis, quoniam auſpices exta pecudum inſpiciunt, vt ex eis futura prędicant: ſed quomodocunq; legatur, mens legis ſaluatur, cũ eius intentio ſit diuinationem prohibere, quæ diuerſis medijs contingit. Ad huius L. explicationem facit *can. Igitur genus*. 26. *quæſt*. 4. ex Auguſt. *de natura Dæmonũ* vbi dicitur, quod Haruſpices nuncupati, quaſi horarum iuſpectores: Dies enim & horas in agendis negotijs, operibusq́ꝫ cuſtodiunt: & quid per ſingula tempora obſeruare debeat homo, intendunt. Hi etiam exta pecudum inſpiciunt, & ex eis futura prædicunt. Augures ſunt, qui volatus auium, & voces intendunt, aliaque ſigna rerum, vel obſeruationes improuiſas hominibus occurrentes ferunt. Iidem ſunt & auſpices: Nam auſpicia ſunt, quæ iter facientes obſeruant. Dicta autem ſunt auſpicia, quaſi auium ſpicia: & auguria, quaſi auium garria, id eſt, auium voces & linguæ. Item augurium, quaſi auigerium, quod aues gerunt. Duo autem ſunt genera auſpiciorum: Vnũ ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos, ſcilicet volatus: ad aures, vox auium. Hæc *in d. can*. Haruſpicinæ artem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur quidam Tages. Hic ex horis Haruſpicinam dictauit, & poſtea non apparuit. Nam dicitur fabuloſè, arante quodam ruſtico ſubitò ex glebis exiluiſſe, & haruſpicinã dictaſſe, qua die & mortuus eſt. Quos libros Romani ex Hetruſca lingua in propriam mutauerunt,

Duo ſunt genera auſpiciorum.

runt, vt habetur 26. *q.* 5. *can. Nec mirum.* §. *Haruspicina.*

Nomine sacerdotis intelligitur secundum Glossam, doctor Necromantiæ, aut diuinator, iuxta Salycetum, Angelum & alios. Qui huic ritui solent administrare, sunt malefici & venefici, & similes diabolicis artibus & ritibus operam dantes. Cum talibus nulla est conuersatio habenda. Amicitia reproborum est repellenda, vt ait Salyc. Pœna ignis hac L. statuitur in diuinatores. Si quis eos cõsulat aut recipiat, deportatur in insulam, & bona eius publicantur. Ad prohibitioné huius L. facit scriptura, Deuter. 18. *non inueniatur in te, qui lustret filium suum, aut filiam ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur & obseruet somnia, atque auguria, nec sit maleficus, aut incantator, neque qui Pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo*, Leuit. 19. *Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini vt polluamini per eos.* Et cap. 20. *Anima, quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi.* Et in fine cap. ibidem. *Vir siue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis spiritus fuerit, morte moriantur: lapidibus obruent eos.* Est etiam grauis prohibitio in iure canonico. 26. *q.* 5. *can.* Si quis Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vel quilibet de ordinibus clericorum auspices, aut incantatores, aut ariolos, aut certe augures vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam aut aliquos eorũ similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, mona-

sterij curam accipiat, ibique pœnitentiæ perpetuę deditus scelus admissum sacrilegij soluat. Qui canon est ex Concilio Toletano quarto, *c.* 28. & *in ead. q. can. Augurijs*, ex Concilio Carthaginensi 4. *c.* 89. & *can. nec mirum.* & in eadem causa multi sunt canones ad idem propositum. Notandum etiam in d. L. quod consulens & recipiens augures & diuinatores, mitiùs punitur pœna deportationis & ademptionis bonorum: Ipse autem diuinator aut augur concrematur. Pœna deportationis olim in multis casibus imponebatur, sed nunc non est in vsu. Quidam dicunt, quod eius loco successerit decapitatio. Alij putãt bannũ perpetuum dictam pœnam supplere, quos refert more suo Iulius Clarus *lib.* 5. *sentent.* §. *fin. practicæ crim. q.* 67. *nu.* 8. Receptior nunc sententia est, loco deportationis iudex imponat pœnam arbitrariam, iuxta qualitatem facti & personæ, nec non aliarum circumstantiarum. Sic Clarus loco cit. & Menochius *de arbitrar. Iud. qq. lib.* 2. *casu* 330. qui plures in hanc senteniam citat. Dicit tamen Clarus, quod non consuleret iudici, vt loco deportationis imponeret pœnam mortis, vbi pro eo delicto nõ esset imposita à statuto, vel à cõsuetudine, & ita obseruatur. Vnum hic tam ex lege diuina, quã canonica & ciuili annotandum, quod quamuis grauissimum sit peccatum diuinatores consulere, eorum operam requirere, & responsa expetere: tamen hisce temporibus sine scrupulo multi eos accedunt, cum Magistratus scientia & tolerantia, nec est qui cogitet vel minima pœna eos afficere. Imo nec ipsi diuinatores aut sortilegi puniuntur. Quare quia principijs non adhibetur remediũ, non est mirum si homines paulatim in maiora scelera cadant.

QVAE-

QVÆSTIO. I.

An diuinatio per augurium aut auſpicium omnino ſit illicita?

VIdetur quod ſic, ex ſcripturis citatis, præſenti L. & can. in quibus locis damnantur augures, aruſpices, & diuinatores.

De hac materia agunt S. Thom. 2. 2. q. 95. S. Antoninus. 2. *part. tit.* 12. *cap.* 1. §. 8. Syluest. *in ſumma, in verb. Superſtitio.* Alij ſummiſtæ in eodem verbo, vel in verbo ſortilegium, & diuinatio. Ioannes Turrecremata *in* 26 *q.* 2. *can. Sed & illud* Archidiac. *in eod. c. q.* 4. *cap. Igitur.*

Circa hanc vanitatem multum gentiles fuerunt curioſi. Vnde ſingulariter certas aues obſeruabant. Phryges, quid cornix loquatur, *inquiunt*, diligenter auſculta, ſitumque eius ſedentis aut volantis nullatenus contēnas. Refert enim plurimùm à dextris ſit, an à ſiniſtris, qua poſitione reſpiciat cubitum gradientis: loquax ſit an clamoſa, an ſilens omninò: præcedat, ſequatur, tranſeuntis aduentum, an fugiat, quoúe diſcedat, non negligenter ferunt attendendum. Hinc illud Virgilij.

Quid, niſi me quacunque nouas incidere lites,
Ante ſiniſtra caua monuiſſet ab illice cornix?
Nec tuus hic Meris, nec viueret ipſe Menalcas.

Referunt quidam, quod ea die, qua Alexander natus eſt, duæ aquilæ ſuper culmine partis domus eius tota die ſederint, auſpicium duplicis imperij, Europæ Aſiæque præferentes. Semper autem auguratores arbitrati ſunt infauſta eſſe bubonis, ſtrigis, & noctuæ auguria. Ad quem finem

tendit illud narratum in historia Scholastica, quod Herodes Agrippa, cùm esset Romæ in carcere quodam, quidam Augur dixit ei: Noli timere: quia citò liberaberis & sublimaberis, & in illa prosperitate morieris: quod præsens bubo in arbore residens demonstrat. Quàm citò autem huius generis animal super te videris, vltra quintum diem viuere non valebis. A gentilibus ad nostra tempora puto hanc superstitionem deriuatam. Multi si ęgrotent, molestissimè ferunt noctuæ clamores. Sed his omissis superstitionibus, veritas rei determinanda est.

1. Concl. *Licitum est aliquando ex garritu, motu, aut auium dispositione futura prædicere quæ pendent ex instinctu naturali auium.*

CVm enim bruta animalia habeant animam tantum sensitiuam, cuius omnes potentiæ sunt actus corporalium organorum, subiacet eorum anima dipositioni continentium corporum, maximè cœlestium, & ideo nihil prohibet aliquas eorum operationes esse futurorum signa, in quantum conformantur dispositionibus corporum cœlestium, & aëris continentis, ex quibus proueniunt aliqui futuri euentus. In hoc tamen duo consideranda sunt: Primũ quidem, vt operationes huiusmodi non extendantur, nisi ad præcognoscenda futura, quæ efficiuntur per motus cœlestium corporum, de quibus suprà. Secundum vt non extendantur, nisi ad ea, quæ aliqualiter possunt ad huiusmodi animalia pertinere. Consequuntur enim per cœle-

stia

lestia corpora cognitionem quandam naturalem, & instinctum ad ea, quæ vitę sunt necessaria, sicut sunt immutationes, quæ fiunt per pluuias & ventos, & alia huiusmodi. Sic S. Thomas loco citato, quem sequuntur S. Antonin. Turrecrem. Syluest. & alij. Ad huius conclusionis confirmationem facit illud Hieremiæ 8. *Miluus in cælo cognouit tempus suum: turtur & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui.* Sic quędam aues quando frequenter garriunt, indicant futuram pluuiam. Sic grues & hirundines præsentiunt futurum frigus hyemis, ac fugiunt ex partibus nostris, & aduentante calore æstatis, redeunt. Sic etiam experientia compertum est, quod quando perdices, aliæ aues, aut lepores, vel quædam alia animalia circa medium hyemis pinguiora sunt, longius erit frigus: quia natura hoc dictante, & quasi præsagiente, se impinguant. Hæc enim & similia cùm sint naturalia & sensibilia, vtpote ad conseruationem indiuidui necessaria; à dispositione cœlestium corporum imprimuntur naturæ sensitiuæ animalium.

2. Concl. *Ex auium gestibus prædicere aliqua futura, quando mouentur ad aliquid agendum motu angelico, non est illicitum.*

VT patet in columba super Christum descendente: & in coruo, qui pauit Heliam: & in cete, qui euomuit, & eiecit Ionam. Sic S. Thomas & Doctores citati.

3. Concl. *Ex motibus aut garritu auium futura, quæ non subsunt eorum naturæ, aut cælorum motui: prædicere non licet.*

HAnc Conclusionem probant sacræ literæ, canones & leges locis citatis. Quia sic futura prædicere, non potest prouenire, nisi ex pacto cum Dæmonibus, qui vtuntur motibus & vocibus auium ad deceptionem illorum, qui talibus intendunt.

4. Concl. *Quæ dicta sunt de motibus & vocibus animalium, quantum ad futurorum præsagia, eadem locum habent in cæteris animalibus ratione carentibus.*

QVia similium similis est ratio. Dictis obstare videtur. quod legitur de Ioseph Genes. 44. cuius dispensator dixit: *Scyphum, quem furati estis, ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet.* Et ipse dixit postea fratribus suis. *An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?* S. Augustinus *in quæstionibus super Genesin cap.* 145. dicit Ioseph dixisse, non esse similem sibi in scientia augurandi ioco, & non seriò, referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur. Et sic etiam dispensator eius locutus est. Hanc responsionem S. Thomas *in q. d. art.* 7. *ad* 1. & Doctores reliqui amplectuntur.

QVÆSTIO II.

An diuinatio per somnia sit licita.

TRactant S. Thom. *q. dicta artic.* 6. S. Antonin. *loco cit.* §. 7. Turrecremata 26. *q.* 7. *can. Non obseruetis.* Syluest. in verbo superstitio. Somniorum etiam materiam ad longum prosequitur Cœlius Rhodiginus *lectionum antiquarum lib.* 14. *c.* 40. & latissimè Benedictus Pererius *l.* 2. *de magia.*

Ante

Ante resolutionem annotandum est, quod aliquid, quod significat alterum, cum eo aliquam coniũctionem habere debet. Vel per intellectum, vt hædera vinum vendibile significat: vel secundum rem, prout fumus denotat ignem. Res autem cum re connectitur aut vt causa, aut vt effectus, aut per accidens, vt, exempli gratia, aliquis nocte somniat se hominem occidisse, interdiu ex accidenti ab alio homo occiditur. Deinde considerandum est, ex Theologorum doctrina, quod somnia futurorum euentuum quandoque sunt causa, vtpote cùm alicuius mens solicita ex his, quæ videt in somnijs, inducitur ad aliquid faciendum, vel vitandum. Quandoq; somnia sunt signa aliquorum euentũm, in quantũ reducuntur ad aliquam causam communem somnijs & futuris euentibus; & secundum hoc vt plurimum pręcognitiones futurorum in somnijs fiunt. Quandoq; etiam effectus, qui consideratur à somniante, merè per accidens, & causaliter se habet ad somnium.

Consideranda ergò est causa somniorum, quę inprimis duplex est: Interior, & exterior. Interior, quæ latet intra ipsum somniantem. Exterior, quę est extrinseca ipsi somnianti. Interior somniorũ est iterum duplex. Vna animalis, in quantum ea occurrunt hominis phantasiæ in somno, circa quæ cogitatio & affectio intenta fuit in vigilando. Alia causa interior somniorum est corporalis, quando ex interiori corporis dispositione formatur aliquis motus in phantasia, conueniens suæ dispositioni. Sicut homini, in quo abundant frigidi humores, occurrit quod sit vel in aqua, vel niue. Causa etiam exterior somniorum est duplex. Causa [somnio]rum duplex

duplex. Corporalis & Spiritualis. Corporalis, quando imaginatio dormientis mouetur, immutaturque vel ab aere ambienti, vel ab impressione cœlestium corporum, vt sic dormienti aliquæ phantasiæ appareant conformes dispositioni corporũ cœlestium. e g. somnio me esse in aqua, quoniá aeris dispositio est in propinqua dispositione ad pluuiam, & sic in corpus meum influit. Sicut enim quádo cœlestia corpora influunt in corporalem materiam, formę varię producũtur: vt, plantarum, lapidum, metallorum similiumq; rerum. Sic virtute eorundem corporum, in phantasia quæ corporeis organis immersa est, possunt formari phantasmata cõformia alicui effectui à cœlestibus corporibus producendo. Spiritualis caussa exterior etiam duplex esse potest. Bona, quando Deus aliqua reuelat ministerio angelorum, vel alio modo: & mala, quando mali spiritus se insinuant phanthasiæ dormientis & aliquid ad decipiendum reuelant. Has omnes somniorum caussas distinctius D. Gregor. *lib.* 8. *moral. in c.* 7. *Iob. c.* 18. *& lib.* 4. *dial. c.* 48. exprimit & ostendit. Aliquando namque, *ait*, somnia ventris plenitudine, vel inanitate: aliquando verò illusione: aliquando autem cogitatione simul & illusione: aliquando autem reuelatione: aliquando autem cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subiũcta autem quatuor in S. Scripturæ paginis inuenimus. Somnia etenim nisi plerumq; ab occulto hoste per illusionem fierẽt, nequaquam hoc vir sapiens indicaret, dicens: Multos errare fecerunt somnia & illusiones vanę, &c. Non augurabimini: nec obseruabitis somnia.

nia. Quibus profectò verbis, cuius sunt detestationis ostenditur: quæ augurijs coniunguntur. Rursus nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederent, Salomon minimè dixisset. *Multas curas sequuntur somnia.* Ecclesi. cap. 5. Et nisi aliquando somnia ex mysterio reuelationis orirentur, Ioseph præferendũ se fratribus per somnium non videret, *Genes.* 37. nec Mariæ sponsum vt ablato puero in AEgyptum fugeret, per somnium veritas admoneret. *Matth.* 2. Rursũ nisi aliquando somnia cogitatione simul & reuelatione procederent: nequaquam Daniel Propheta Nabuchodonosor visionem edisserens, à radice cogitationis inchoasset, dicẽs; *Tu rex cogitare cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc.* Daniel. 2. &c. Daniel itaque dum somnium adimplendum reuerenter insinuat, & ex qua ortum sit cogitatione manifestat: patenter ostenditur, quia hoc plerumque ex cogitatione simul & reuelatione generatur. Sed nimirum cum somnia tot rerum qualitatibus alternent, tanto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulsu veniant facilius non elucet. His præmissis, quid sentiendum de diuinatione per somnia, videndum est.

1. Concl. *Somnia nec debemus omnino contemnere, nec omnino de eis curare.*

Est Aristotelis *in lib. de somno & vigilia.* Quia nec omnia sõnia sunt falsa, nec omnia vera: & in sacris literis quandoq; prohibitum, ne somnijs attendamus. Deute. 18. *Non inueniatur in te, qui obseruet somnia.* Quandoque etiam obseruatio somniorum admittitur. *Genes.* 40. & 41. Ioseph est interpretatus somnia pincernæ Pharaonis: &

eius

eusdem etiam Pharaonis. & Daniel. 2. *& 4. cap.* declarauit somnium Regis Babylonis.

2\. Concl. *Quando causa somnij est corporalis intrinseca, potest homo intendere somnijs, & præuidere effectus causis coniunctos.*

IN hac Conclusione non est dubium. Sic medici dicunt esse intendendum somnijs, ad cognoscendum interiores dispositiones. Hinc Aristotel. *de somno & vigilia.* Si somnia sunt ex his, ex quibus componimur: tunc sunt signa sanitatis, vel infirmitatis secundum eorum differentias: vt, si quis somniet de occupationibus igneis, signum est, quod prædominetur in eo cholera. Si de negotijs aëris, vt de volatu, signum est sanguinis. Si aquæ aut alterius liquoris: signum est phlegmatis. Si de rebus terrenis, signum est melancholiæ: & sic iuuantur medici ad ferendum iudicium de dispositione corporis.

3\. Concl. *Si quis vtatur somnijs ad præcognoscenda futura, quæ habent causam naturalem extrinsecam vt influentiam corporum cælestium, aut aëris ambientis, si in tantum de futuris prædicat ex somnio, in quantum talium corporum virtus se potest extendere non est illicitum.*

EST S. Thomæ & aliorum Doctorum in locis citat. Ratio esse potest: Quia effectus proportionatur suæ causæ, & sicuti se habet ad esse, ita ad cognosci.

4\. Concl.

4. Conclus. *Si quis ex somno prænunt:et futura contingentia, aut ea, quæ spectant ad liberum somniantis aut alterius voluntatis actum, peccat & malefacit.*

COnstat Conclusio. Quoniam huiusmodi non habent caussam determinatam, sed dicuntur à casu per accidens, secundum Philosophum *de somno & vigilia*. Eorum autem quæ sunt per accidens, non est determinata scientia. Quare si quis huiusmodi futura prædicat: aut necesse est vt mentiatur: aut vt cognoscat ex pacto habito cum Diabolo.

5. Concl. *Si quis ex somnis prædicat futura, quando procedunt ex reuelatione diuina, non peccat, sed licitum est.*

COnstat ex sacris literis. Genes. 15. *Cumque sol occumberet, sopor irruit super Abram, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Dictumque est ad eum. Scito prænoscens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subijcient eos seruituti, & affligent quadringentis annis* & *Genes.* 40. & 41. Ioseph interpretatus est somnia. *Matth.* 1. Angelus Ioseph apparuit in somnijs, & futura prædixit, & Matth. 2. *Magi in somnis acceperunt responsum, ne redirent ad* Herodem: *per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Et ibidem. *Defuncto Herode iterum Angelus* Domini *in somnis Ioseph apparuit in Aegypto, dicens. Surge & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel, defuncti sunt enim qui quærunt animam pueri.*

DVBI-

DVBIVM CIRCA DIctam Conclusionem.

Quare Deus potius in somnis reuelat futura, quàm in vigilia?

RESpondet S. Bonauent. *in 2. d. 25. quæst. vltima.* Primò, quia anima in vigilia dispersa est ad exteriora sensibilia, & sic minus apta cõprehendere reuelationes à Deo. Hanc causam etiam insinuat Hippocrates *in initio libri de insomnijs*, dum docet animam hominis in vigilia grauibus distineri negotijs, curisque distrahi: per sensus etiam exteriores euocari ad ea quæ extra ipsum sunt, & per varia eorum sensuum spectacula diuagari, multiplicique rerum humanarum strepitu interpellari, & à sui, rerumque cœlestium consideratione auocari. Contrà vero in quiete & somno eiusmodi omnibus interpellationibus & impedimentis vacuus est animus, sibi totus præsens est, sibique attendit, & vires suas collectas habet. Secundò, quia Deo sic placet sæpius ad occultationem sui luminis, qui posuit tenebras latibulum suum. Tertio, quia homo in somnis magis agitur, quam agat, & in reuelatione plus se habet per modũ suscipiẽtis, quam agentis. Vltimo, quia dicente Deo Exod. 33. *Non videbit me homo, & viuet.* Ideò secundum quod dicit Gregorius non potest homo Deum videre, & eius reuelationes, scilicet de lege communiori loquendo, nisi quãdo abstractus est à sensibus, vt quasi dicatur non viuere, videlicet secundum sensuum vsum exteriorem. Sed quia homo in somno est medium tenens inter mortuum & viuentem, quodammodo à vita recedit: Ideo sic ordinauit Deus fieri reuela-

reuelationes supernaturales in somnis, quando homo naturaliter non habet vsum rationis, vt Deo soli attribuatur laus gloriæ.

VI. Concl. *Reuelatio futurorum euentuum in somno à Dæmone impressa, non est licita.*

QVia huiusmodi reuelatio procedit ex pacto tacito vel expresso Dæmonis, qui decipere semper contendit.

Quando dubium, an reuelatio in somnis facta sit à Dæmone, vel bono spiritu, non est præcipitandum iudicium, sed probandus spiritus si ex Deo sit. In qua re multa sunt consideranda de probationibus spirituum, de quibus multa scribunt Ioannes Gerson *in tract. de probationibus spirituum*. S. Vincentius *in tract. de vita spirituali*, & plurima ad hanc materiam doctè colligit Bartol. *in 3. part. S. Thomæ. q. 25. artic.* 3. Pererius loc. cit. *q.* 3.

QVÆSTIO III.

An diuinatio per sortes sit omnino reprobata.

TRactant S. Thom. *q.* 95. *art.* 8. S. Antonin. 2. *part.. tit.* 12. *cap.* 1. §. 9. Syluest. *in verbo Superstitio. quæst.* 9. Alij in verbo Sors aut Sortilegium. Turrecre. *in 26. q. 1. in principio*: Archidiac. *ibidem. can. Sors.* Canonistæ cum tex. *in tit. de Sortilegijs*, maximè *in cap. Ecclesia vestra*, Troilus Maluetius *in tract. de sortib.* Paulus Griland. *in lib. 2. de Sortileg.* & alij alibi.

Ante resolutionem præmittendum est, quod Sors dicitur, quando aliquid fit seriò quidem ab homine, vt considerato eius euentu aliquid occultũ innotescat. S. Thom. loc. cit. Syluest. verb. Superstit. Angel. Aurea Armilla, Caiet. & alij in verb. Sors. *Quid Sors sit.*

 Tri-

Quotuplex Sors,

Triplex est Sors: Diuisoria, Consultoria, & Diuinatoria. Diuisoria est, cùm quæritur, quid cuilibet sit dandum, siue illud sit illud res, siue honor, siue pœna, aut actio aliqua. Consultoria, quando inquiritur, quid sit agendum. Diuinatoria, quando aliquid futurum inquiritur.

Ad genus sortium peritinet, si quis aliquid occultum inquirat, siue per protractionem punctorum, siue per considerationem figurarum, quæ proueniunt ex plumbo liquefacto in aquā proiecto, siue ex quibusdam scedulis scriptis, vel non scriptis in occulto repositis, dum consideratur, quam quis accipiat: vel etiam ex festucis inęqualibus propositis, quis maiorem vel minorem accipiat: vel taxillorum proiectione, quis plura puncta projciat, vel etiam dum consideratur, quid aperienti librum occurrat. S. Thom. *d. q. art.* 3. Frideric. de Senis *in cons.* 284. *&* de similibus similis est ratio. Nunc pro resolutione, sit

I. Conclusio. *Sors diuisoria licita est.*

SIc sentiunt communiter Doctores locis citat. Quia quando partes sunt æquales, nec res diuidenda sine discordia potest diuidi, fortunę locus datur ad dirimendas lites: Sic secundum leges in tribus iudicijs comuni diuidundo, familiæ erçiscundæ, & finium regundorum, sortes admittuntur debitis seruatis conditionibus. Sic Iudęi miserunt sortē super tunica inconsutili Christi, quę non poterat diuidi. Sic Appianus *lib.* 2. *de libello ciuili* narrat, post mortem Iulij Cæsaris, cum essent discrepantes sententiæ in senatu, de remunerandis interfectoribus, statuit sortibus litem dirimendam. Sic etiam partes terræ Israëlitis

per

per sortes distribuebantur. *Num.* 33. *Iosue* 15. Ioseph. *lib.* 5. *antiquit. Iudaic. cap.* 3. Eadem est ratio de aliqua pœna subeunda, si contentio sit inter aliquos, quis soluere debeat, exemplo Ionæ 1. *cap.* qui à facie domini fugiens sorte deprehensus est, & in mare deiectus. Seruandum autem in missione sortium, vt ius sit æquale partium, ne alicui præiudicium generetur, vt non mittantur sine caussa, hoc enim vanum esset, sed quando consideratis circumstantijs rerum & personarum, prudentia dictat, litem, aut aliud negotium sorte dirimendum esse. Dictis casibus ex Augustini sententia *in Epist.* 180. *ad Honoratum*, annumerari potest, si inter ministros Ecclesiæ fieret discrepatio, qui eorum persecutionis tempore manere deberent, ne fuga esset omnium, & Ecclesia omninò relinqueretur, & qui fugere deberent, vt aliqui in futurum reseruarentur pro Ecclesiæ vtilitate, sorte lis finienda est. Idem posset esse casus, si tres aut quatuor tempore pestis curam haberent, & non omnes vellent periculum subire, nec etiā Ecclesiæ expediret. Mos autē capiendi sortes ex vrna vel situla, vel hydria aquæ, antiquissimus est, vt patet ex illo Plauti *in Casina*, vbi senē Virginis amatorem post quā id, quod cupiebat, à seruo impetrare non potuit, inducit ita loquentem.

Intrò abi, atq; actutum vxorem huc euòca, ante ædes citò.
Et situlā huc tecum afferto cum aqua, & sortes.

II. Concl. *In electionibus Ecclesiasticis non est licitum vti sortibus.*

CAp. *Ecclesia vestra*, de *Sortileg.* & *can.* Non

statim. & *cap. Non exemplo.* 26. *quæst.* 2. & hæc est communis tam Theologorum quam Canonistarum sententia. Et ratio redditur, quia huiusmodi electiones Spiritus sancti inspiratione fieri debent. Et si sorte aliqua fieret electio, aut nulla esset, aut certè cassanda. Panormit. & alij *in d. cap. Ecclesia vestra.* Si quis obijciat. *Actor.* 1. S. Matthias sorte ad Apostolatum electus est: ergo potest electio in Ecclesiasticis sorte fieri. Respondet S. Hieron. *super Ionæ.* 1. cuius verba referuntur 26. *q.* 2. *c.* Non statim debemus sub exemplo Ionæ sortibus credere, vel illud de actibus Apostolorum huic testimonio copulare: vbi sorte in Apostolatum Matthias eligitur: cum priuilegia singulorũ non possint legem facere communem.

III. Concl. *Sors consultoria, quando exspectatur iudicium à Deo, & quasi ad eum recurritur pro cognitione euentus sortium, est licita.*

PRouerb. 16. *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* Quando enim humanum non superest auxilium, tunc ad diuinum recurrendum. 2. 2. *q.* 2. *can. Quæritur.* Nemo debet tentare Deũ suum, dum habet, quod rationabili cõsilio faciat. & 23. *q.* 8. *c. Si nulla.* Ad idẽ facit illud 2. Paral. c. 10. *Cùm ignoramus quid agere debeamus: hoc solũ habemus residuum vt oculos ad te Domine leuemus.* Idem clarius habetur 26. *q.* 2. *c. Non exemplo Matthiæ vel quod Ionas Propheta indifferenter deprehensus sit, indifferenter sortib. est credendum, cùm priuilegia singulorum communem legem facere non possint. Si qui tamen necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus, exemplo Apostolorum esse consulendum: Videant hoc ipsos*

Aposto-

Apostolos non nisi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fusis egisse. Vt autem in casu huius Conclusionis licitum sit vti sortibus, quatuor sunt consideranda ex. S. Thoma loco citato. S. Anthonin. Angelo, Syluest. Panormitan. & alijs. Primũ vt absq; necessitate non recurratur ad sortes, aliàs esset tentare Deum. Secundum, vt quis etiam in necessitate absq; reuerentia sortibus non vtatur, vt patet *ex d. c. Non exemplo.* Tertium, vt non pro rebus terrenis, sed pro spiritualibus & ad salutem pertinentibus fiat recursus ad sortes, vt habetur ex Augustino ad inquisitiones Ianuarij *epist. 119. tom. 2. 26. q. 2. c Hi qui de paginis euangelicis sortes legunt, etsi optandum est, vt id potius faciant, quam ad Dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo ad negotia sæcularia, & ad vitæ huius vanitatem propter aliam vitam loquentia oracula diuina velle conuertere.* Quartum, vt non fiat in electionibus Ecclesiasticis, quæ Spiritus sancti inspiratione fieri debent. Vnde dicit Beda *cap. 1. in Acta Apostolorum.* Matthias ante Penthecosten ordinatus sorte quæritur, quia scilicet nondum erat plenitudo Spiritus sancti in Ecclesiam effusa. Septem autem Diaconi postea non sorte, sed electione discipulorum sunt ordinati.

IV. Concl. *Quando contentio esset de electione aliquorum, nec esset via humana dirimendi litem, vtpote quia esset paritas vtrique in omnibus scilicet votis, doctrina & meritis, & ambo moraliter essent æquè digni: tunc litem sorte dirimere non esset illicitum,*

 si debita

si debitæ conditiones seruentur, vt exitus rei à Deo expetatur preuijs orationibus eo modo quo D. Matthias electus est iuxta d. c. Non exemplo.

GLossa & Turrecre. *in c. Quod autem 26.quæst.* 2 Aurea Armilla in verbo Sors, & alij alibi.

V. Concl *Licitum est vti sortibus in electionibus ad temporales & sæculares dignitates quæ ad terrenā dispositionem ordinantur.*

HAnc Conclusionem communiter DD. citati tenent. Tamen in tali electione obseruandum, vt prius electis quibusdam idoneis, deinde sors mittatur: Aliàs si imprudenter fieret, & cum periculo boni communis, & iustitię, vtpote quià sors caderet in aliquem ineptum, qui damno esset Reipublicæ: culpa non careret. Olim apud Romanos, iudices ex equitum ordine per sortes eligebantur, prætore vrnam mouente, & si qui ex illis reijciebantur, iterum subsortiebantur alij in eorum locum, vt videre est apud Ciceronem *in orat. in Pisonem,* & Panormit. *in cap. fin. de Sortileg. id* vsurpari attestatur, quod seculares eligant officiales in multis locis per ballotas, & breuia.

VI. Concl. *Sors diuinatoria, quæ innititur societati Dæmonum explicitè vel implicitè, est damnata & reprobata.*

EZechiel. 21. *Rex Babylonis stetit in biuio, in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiscens sagittas interrogauit idola, exta consuluit* & in 26. q. 5. can. Sortes, dicitur: *Sortes, quibus cuncta vos vestris discri-*

discriminatis prouinciis, quas partes damnauerunt, nihil aliud quam diuinationes & maleficia decernimus. Quãobrẽ volumus omninò illas damnari, & vltra inter Christianos nolumus nominari, & ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus. De hac Conclusione nõ dubitant nec Theologi, nec Canonistæ. S. Thom. *in d. art. ad* 3. iudiciũ ferri candentis, vel aquæ feruentis ad sortes reducit. Probatio ferri cadentis & similium ordinatur ad alicuius peccati occulti inquisitionem, per aliquid, quod ab homine fit, & in hoc conuenit cum sortibus. In quantum tamen expectatur aliquis miraculosus effectus, à Deo, excedit cõmunem sortium rationem. Vnde huiusmodi iudicium est illicitum, & quia ordinatur ad iudicanda occulta, quę diuino iudicio reseruantur, & quia diuina auctoritate non est sancitum. 2. *q.* 5. *c. Consuluisti.* Eadem videtur ratio de lege duellorum seu monomachiæ, nisi quod plus accedit ad communẽ rationem sortium, in quantum non expectatur ibi miraculosus effectus, nisi pugiles sint impares virtute vel arte. De duello vide textum cum DD. *de purgatione vulgari. c. Cura suscepti. &* 2. *q.* 5. *can. Monomachiam*, & Caietanum ad longum *in S. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. Concil. Triden. sess. 25. *cap.* 19. *de Reformatione.*

LEX IV.

Eorum est scientia, punienda, & seuerissimis meritò legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliti, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur: Nullis verò criminationibus implicanda sunt quæsita

 huma-

humanis corporibus remedia: aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres: aut ventis & grandinis lapidatione quaterentur, quibus non cuiusque salus, aut æstimatio læderetur: sed quorum proficit actus, ne diuina munera & labores hominum sternerentur.

THeodosianus rectius posteriora verba ponere videtur (sed quorum proficerent actus, ne diuina munera & labores hominũ sternerentur) imo in Cod. illud (ne) in antiquioribus impreſsionibus, saltem non habetur.

Hæc L. cùm satis multos effectus Magis & maleficis attribuat, in primis breuibus, quæ literam concernunt, percurrenda sunt. Deinde mouendæ quæstiones occurrentes & resoluendæ.

In Superioribus actum est vt plurimum de eis, quæ spectant ad magiam diuinatricem: quæ autem in hac L. continentur, concernunt artes magicas operatrices.

Sicut bonæ scientiæ ad ornamentum vtilitatemq; Reipub. sunt promouendæ: ita malæ cùm tendant ad interitum communis salutis, merito legibus sunt vindicandæ, iuxta præsentem Legẽ.

Magicis artibus accincti malefici mirabilia & humanam naturam excedentia opera perficiunt. Malefici dicuntur bene accincti diabolicis artibus: quia eis vtuntur tanquã armis quibusdam, ad impugnandum alios. Poſſunt & dici accincti in alio sensu: quia se promptos expeditosq́ue exhibent, ad actiones malas, pro Diaboli voluntate.

Magi-

Magicę vetitæ vanitates artes dicuntur: quia ex prę scripto Dęmonum aut suorum ministrorum, certis ritibus & modis exercentur. Artem igitur magicam aut maleficam intelligimus, cognitionem, experimentum & exercitium diabolicarũ operationum. Ars enim est potius habitus operatiuus, quàm speculatiuus, vt docent Aristot. *lib.* 6. *Ethic.* & S. Thomas 1. 2. *q.* 27. *art.* 3. Quare qui opera diabolica exercent, artem magicam exercere dicuntur. Nec est de ratione artis, vt quidam sentire videntur, vt ex libris addiscatur; quando improbant maleficas nullas scire artes, eò quod libros non habeant, imò vt plurimũ legere nesciant. Sunt enim artes liberales: vt Grammatica, Poëtica, Rhetorica & cæteræ. Sunt etiam mechanicæ: priores ex libris addiscuntur: posteriores commu niter ex instructione magistri: & inter has quædam sunt vilissimæ: vt vendere sal, oleum & huiusmodi similia. Bartol. *in L. Ne quis. C. de dignit. lib.* 12. Bertach. *in repertorio, verb. Ars.* Ars magica refertur inter artes vetitas & reprobatas, quare dicitur legibus odiosa. *C. de thesaur. L. Vnica lib.* 10. Reprobatæ autem sunt, quia earum magister Dęmon est, qui eas docet vel immediatè per se, vel mediatè per suos ministros. Nec longum tempus ad discendum requiritur, cùm ipse mille artifex sit breuissimo tempore suos docet facere mirabilia quæ humanum ingenium superant. His addere possumus, maleficas etiam dici artes in alio sensu familiari non solùm grammaticis, sed etiam legibus: ars enim significat astutiam, dolum, & fraudem ac singularem nocendi malitiam *can. Quicunq;* 22. *q.* 5. Quacunque arte verborum quis iuret, Deus non decipitur: & *C. de his, qui ad statuas*

confugiunt. L. 1. Si probati fuerint artibus suis (Glossa ibidem, id est, malitijs) inuidiam inimicis creare voluisse. *C. de præscrip. triginta vel quadraginta annor. L. Omnes.* Omnes nocendi quibuslibet modis artes omnibus amputantes. *C. de suffragio L.* 1. Si artibus moram nectant. Magicæ artis nomine rectè ergo intelligere possumus insigne nocendi studium, aut decipiendi malitiam, aut fraudem & dolum. Quid enim ex his omnibus desideratur in maleficis? Discipuli sequuntur præscriptum magistri, qui abundat malitia, nequitia, fraude & dolo.

Præterea circa illa verba L. (*Nullis verò criminationibus implicanda sunt quæsita humanis corporibus remedia: aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, &c.* Notant plerique Doctores Bartol. Salyc. Godefrid. Azo & alij, incantationes ad finem boni, de lege ciuili esse licitas: Non autem de iure canonico, & in foro conscientię. Sed infra hoc dictum examinabitur. Angelus verò dicit: Nota, hîc posse incantari grandines vt non noceant: & intellige, in virtute diuina, non per inuocationem Dęmonum: quia istud est prohibitum omni iure.

Obseruandum quoque antiquis temporibus maleficos consueuisse sua maleficia & incantationes in agrestibus, siluestribus & occultis locis exercere: vt nunc etiam faciunt. Causas autem huius rei assignauimus in superiori tractatu. Quas cæteris latius explicant Paulus Grillandus *lib. 2. de Sortileg. q. 4.* & Iodocus Damhauderus *in pract. Criminal. cap. 61. n. 119.*

Circa finem L. considerandum est, quod maleficorum opera, diuina munera & labores hominum

minum proſternantur & perdantur. Fructus terræ ſunt diuina munera: quia etſi homo plantet, Deus tamen incrementum dat, vt creſcant pro conſeruatione hominum. Et ſunt labores mortalium: Quia homo operibus manuum ſuarum terram fodit, ſerit ſemina & agros vineaſque colit. Vnde in Sacris literis fructus dicuntur etiam opera manuum. Aggæi 2.c. *Percuſsi vos vento vrenti, & grandine omnia opera manuũ veſtrarũ.* Iob.1. *Opera manuum eius benedixiſti, & poſſeſsio eius creuit in terra.* Sternuntur autem munera diuina, & labores hominum, quando malefici cooperantibus Dæmonibus aut meſſem in herbis perdunt, aut iam flori propinquos ſegetes grandine, pruina, aut intempeſtiuis imbribus lædunt, ne labores hominum debitum ſortiantur effectum: aut grandinis lapidatione fructus iam colligendos excutiunt, vel etiam vineas vuis matureſcentibus inutiles reddunt. Perduntur enim labores hominum, quando ferè integro anno homines laborârunt, omnem ſubſtantiam impenderunt, & cum fructus iam propemodum maturi impediuntur, ne ſuum effectum conſequantur. Hæc circa literæ explicationem ſufficiant.

QVÆSTIO I.

An malefici poſsint animos ad amorem deflectere ac mouere, vt lex Conſtantini hoc in loco innuit?

IOannes VVierus *lib.* 3. *de præſtigijs Dæmonum c.*38. ſugillat Imperatorem in hac L. quod arte magica amorem conciliari ſenſerit.

In primis ex fidei principijs præſupponendum eſt

est, Diabolum non posse efficaciter cogere liberam hominis voluntatem ad peccatum, vt S. Thomas. 1. 2. *q.* 80. *artic.* 2. *&* 3. ostendit. Mouetur autem homo indirectè à diabolo ad peccandum, qui tanquam potentior creatura, potest agere in materiam corporalem, & sic sensum vel interiorem vel exteriorem aliquando immutat: aut de nouo sensibile aliquod formando, aut formatum sensui obijciendo, aut spiritus & humores intus commouendo: Cùm autem summa sit coniunctio inter potentias sensitiuas & rationales, motis sensitiuis, indirectè mouentur rationales. Sic Diabolus, quando vult animum ad libidinem flectere, aut ad odium, mouet exteriorem hominem causis intrinsecis, deinde obiectum proponit sub ratione boni vel pulchri, vt ametur appetaturque: aut sub ratione mali & deformis, vt efficiat horrorem & odium, & hoc modo indirectè per modum persuadentis & proponentis obiectum vt appetendum, aut fugiendum, deflectit animum ad libidinem, aut odium: voluntas autem manet libera, licet aliquo modo trahatur, iuxta illud: Trahit sua quemque voluptas. His præmissis statuitur, Conclusio resolutoria.

Magi & malefici possunt animos pudicos ad libidinem & amorem flectere, & verissimè Constantinus Imperator in d.L. attestatur.

Hæc est communis rectè sentientium Theologorum & Iurisperitorum doctrina. Probatur inprimis ex alijs ll. leges tradunt esse venena & pocula amatoria. L. 3. §. *Adiectio. ff. ad L. Corneliam de Sicarijs & ff. de pœnis. L. Si quis aliquid.* §. *Qui abortionis. aut amatorium poculum.* Atque has leges sequuntur

quuntur Iurisperiti in d. ll. & alibi. Aberic. *in Rubr. C. de hæretic. num. 6.* Azo *in hoc tit. de malef. & ma-temat.* Bonifac. de Vitalinis *in tract. de maleficiis.* Godefrid. *in præsenti L.* Angelus *ibid.* rectissime ad-monet his verbis. Nota, per incãtationem animũ mulierum ad libidinẽ flecti, & ideo non truseris, cùm audis istas facturas fieri, quia veræ sunt. Pau. Grillandus *de Sortilegiis q. 3. & q. 12.* Oldradus de Ponte *in consil. 210. incip. Regularis habet traditio.* Panormitan. *in cap. In tabulis, de Sortilegiis num. 4.* Ioannes ab Annania *ibidem in Rubrica.* Petrus An-char. *ibid. in c. Ex tuarum. Et in lib. 6. de hæret. cap. Accusatus. §. Sanè*: Hostiens. *in summa, de Magistris. §. Quam scientiam.* Franciscus Squillacens. *de fide Ca-tholica, cap. 9.* & alij alibi. Theologi sequuntur. S. Hieron. *super Nahum 3. c.* Attribuit maleficijs & incantationibus, quod faciant amare ea, quæ o-disse debuerant: & detestari, quæ amare debebãt. Idem Hieron. *lib. 3. commen. in epi. ad Ephes. cap. 6.* Sunt quidam Dæmones amoribus & amatorijs canticis seruientes. S. Thom. & Bonauent. *in 4. sent. d. 24.* Petrus Paludan. *ibid.* Turrecr. *in 33. q. 1. c. Si per sortiarias.* Doctores mallei mallefica-rum. *1. part. q. 7.* Alphons. Castren. *lib. 2. de iusta hæret. punitione, cap. 15.* Michael Medina *lib. 2. de re-cta in Deum fide, cap. 7.* & alij alibi. Ratio ducitur ex sacris literis, & experientia. Dæmon, omnium rectè sentientium iudicio, potest incẽdere homi-nem ad libidinem: Qua ratione dicitur spiritus fornicationis, *Oseæ 4.* vt annotat Cassian. *collat. 7. cap. 32.* Ergo non potest alienum esse à Magis & maleficis: quia hi Dæmonum potestate sua perfi-ciunt maleficia. Ad hanc materiam faciunt ex-empla, atque illud imprimis de S. Cypriano me-

morabi-

morabile est. Cùm enim S. Iustina Antiochiæ frequentaret Ecclesiã, visa est à quodam scholastico nomine Agladio, qui ob virginis pulchritudinem incidit in eius amorem, eamq; in vxorem petijt: quæ cum omnibus ob eam causam aduétantibus diceret, quod Christo cœlesti sponso desponsata esset. Iratus cum aliud medium non occurreret, abijt ad Cyprianum tum adhuc Magum, promittens ipsi duo talenta auri, vt Iustinam maleficijs caperet: Cyprianus magicis artibus Dæmonem accersit, & ait illi: amo virginem de Galilęa (Christiani enim tunc vocabantur Galilæi) potesne ei persuadere & adducere mihi? Qui promisit ei dicens: Accipe hoc medicamentum, & sparge circa domum eius, & ego superueniens paternum sensum ei inijciam, & statim obediet mihi. Cumq; Cyprianus ita fecisset, sancta virgo tertia noctis hora surgens ad orationem, sensit impetum Dæmonis. Signauit itaque se, & domum suam signo sanctæ Crucis, & Dæmonem in fugam conuertit. Qui veniés ad Cyprianum confusus, & cur virginem non adduxisset requisitus, ait: Vidi quoddã signum Thau. Iterum Cyprianus arte magica alium Dæmonem fortiorem vocauit, & simili modo fecit, & similiter eidem accidit. Tandem vocauit Dæmonem superiorem, & ait illi: Quænam est vestra infirmitas? victa est ab vna virgine omnis vestra virtus? Respondit Diabolus. Nunc adducam tibi eam ad desiderium, tu tantũ paratus sis. Tunc Diabolus in specie virginis ad Iustinam intrauit, & sedens super lectum eius, eandem tentando dixit,: Hodie missa sum à Christo ad te, viuere tecum in castitate: Multùm auté te video vexatam abstinentia. Sancta autem virgo dixit:
merces

merces autem multa, labor verò modicus. Dixit ei Diabolus. Deus in Paradiso benedixit Adam & Euam, dicens: Crescite & multiplicamini. Si ergo in virginitate manserimus, in iudicium incidemus, quia verbum Dei contemnimus. Tum virgo turbata surrexit, & per spiritum sensit, quis esset qui ei loqueretur, signo crucis se signás: quo facto Dæmon disparuit, & Cypriano confusus apparuit. Qui dixit ei: & tu victus es, vt cæteri subiecti tui? Quomodo enim victi estis ab vna virgine Christiana? Dic mihi quæ sit virtus victoriæ eius. Qui respondit, dicere tibi non possum: quoddam vidi terribile signum Thau. Si autem virtutem huius signi vis cognoscere, iura mihi quod nunquam velis à me discedere. Qui cùm iurasset, ait illi. Vidi signum crucifixi, & Thau: & sicut cera à facie ignis fluxi. Cui dixit Cyprianus. Ergo crucifixus maior est? Qui respondit: etiam maior omnibus est: quia desertores Dei accipiunt ab eo sententiam ignis. Cyprianus autem ait: Festinabo igitur, vt amicus fiam crucifixi, ne talem pænam incurram. Diabolus respondit. Iurasti namque mihi. Cyprianus ait: Contemno te, & omnes fumigantes virtutes tuas, meque ipsum tibi denego, & me consignans dico: Gloriã tibi do Christe, & tu Dæmon recede à me. Abijt ergo Diabolus confusus. Cyprianus vero errorem suum agnouit & propalauit, fraudemq; & seductionem diutinam, libris magicis in ignem coniectis, Vulcano dicauit: & per eam Virginem, scilicet Iustinam, Christo pulcherimè desponsatus, sacraque Christianorum complexus est, paulatim in presbyterum ordinatus, mox ad Episcopatum euectus, doctrina & conuersatione

clarus, consummatæ virtuti martyrium adiunxit. Huius historię Nicepho. Callist. *lib.* 5. *histor. Eccl. cap.* 27. Gregorius Nazianzen. *in orat. in laudem Cypriani martyris.* Metaphrastes *apud Lipomanum tom.* 6. *de vitis Sanctorum.* & *apud Suriũ tom.* 5. *in mense Septemb.* meminêre. Ad eundem scopum illustre est, quod narrat S. Gregor. *lib.* 1. *Dialog. cap.* 4. Eo, *ait*, tempore, quo malefici in hac sunt vrbe Romana deprehensi, Basilius (qui in magicis operibus primus fuit) in monachico habitu Valeriam fugiens petijt. Qui ad virum Reuerendissimum Castorium, Amirtinę Ciuitatis Episcopum pergens, petijt ab eo, vt eum Equitio Abbati committeret, ad sanandum monasterio illius commendaret. Tunc ad monasterium venit Episcopus, secumque Basilium monachum adduxit, & Equitium Dei famulum rogauit, vt eundem monachum in congregationem susciperet. Quem statim vir sanctus intuens, ait: Hunc quem mihi commendas, pater, ego non video monachum esse, sed diabolum. Cui ille respondit: occcasionem quæris, ne debeas præstare quod peto. Ad quem mox Dei famulus dixit: Ego quidem hoc eum esse denuncio, quod video: ne tamen me nolle obedire existimes, facio quod iubes. Susceptus itaque in monasterio est. Post non multos verò dies idem Dei famulus, pro exhortandis ad desideria superna fidelibus, paulò longius à cella digressus est. Quo discedente contigit, vt in monasterio virginum, in quo eiusdem patris cura vigilabat, vna earum, quæ iuxta carnis huius putredinem speciosa videbatur, febricitare inciperet, & vehementer anxiari, magnisque vocibus cum stridore clamare: Modò moritura sum

ſum, niſi Baſilius Monachus veniat, & ipſe mihi per ſuę curationis ſtudium ſalutem reddat. Sed in patris abſentia accedere quiſpiā monachorum in congregationem virginū non audebat: Quanto minus ille, qui nouus aduenerat, cuiusq; vita adhuc congregationi ignota erat. Miſſum repentè eſt, & Dei famulo Equitio nunciatum, quod ſanctimonialis illa immenſis febribus æſtuaret, & Baſilij monachi viſitationem anxiè quæreret: Quo audito vir ſanctus dedignando ſubriſit: atq; ait: Nunquid nam dixi, quod diabolus eſt iſte, non monachus? Ite, & eum de cella expellite: ſanctus autem vir ancillam Dei monialem abſens ſolo verbo curauit, ita vt neque amplius febri laboraret, nec Baſilium expeteret. Omnes autem monachi iuſsionem patris ſui implentes, eundem Baſilium ex monaſterio repulerunt. Qui repulſus dixit frequenter, ſe cellam Equitij magicis artibus in aëra ſuſpendiſſe, nec tamen eius quempiam lædere potuiſſe. Baſilius autem non poſt longum tempus in Romana vrbe exardeſcente zelo Chriſtiani populi, igne crematus eſt. Hæc ex Gregorio. Haud diſsimile narrat. B. Hieronymus *in vita S. Hilarionis*. Erat enim iuuenis Emporij Gazenſis, qui virginem deperibat, id eſt, vehementer amabat. Qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, ſibilis, & cæteris huiuſmodi, quæ ſolent moriturae virginitatis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit Memphim. Anno elapſo magicis artibus inſtructus, ab AEſculapij vatibus redijt, & ſubter limen domus puellæ tormenta quædam verborum, & portentoſas figuras ſculptas in æris Cyprij lamina defodit, & illicò amore

insanire virgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippè amoris eam in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus in monasterium seni traditur, vlulante statim & confitente Dæmone. Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O cruces, O tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus sub limine teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet dimiserit. Tunc senex: Grandis *ait*, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? vt seruarem, inquit, eam virginem. Tu seruares proditor castitatis? Cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris Dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret virginem, vel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur aut ipse sermoni eius accommodasse fidem afferens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis reddita sanitate increpuit virginem, cur fecisset talia, per quæ Dæmon intrare potuisset. Hęc ex Hieronymo. His accedunt Poëtæ & naturales, qui faciunt mentionem de Philtro & Hippomane. Ouid. *lib.* 2. *de arte amandi.*

Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Et Propertius lib. 4. in lenam quandam.

Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fœtæ semina legit equæ.

Iuuenalis Satyra 6.

Hic magicos adfert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Hippo-

Hippomanes à doctis refertur inter veneficia amatoria, & est caruncula quædam, quæ in pulli equini fronte consurgit, quæ euulsa & in puluerem conuersa ad amorem concitandum dicitur efficacissima. De hoc Hippomane agunt Aristoteles de natura animantium *lib. 6. cap. 22.* Plinius *lib. 8. histor. naturalis cap. 42.* & Seruius *lib. 3. Georgicorum* in illud Vergilij.

Hinc demum, Hippomanes vero quod nomine dicunt Pastores.

Dicit Aristoteles quod Hippomanes petitur & percipitur à veneficis mulierculis, Philtrum autem latinè dicitur amatorium. Vnde Philtrum cōmuniter vsurpatur pro genere veneni, amorē & insaniam inferentis: & sic tradunt frequentissimè hominem ad furorem & insaniam concitare: & aliquando sequitur mors. Quare Doctores quando agunt de pœna propinantis poculū amatoriū, distinguunt, an sequatur mors, vel non. Vt infra *q. 3.* Id tamen obseruandum est, quod licet quędā naturalia vim habeant ad accendendum libidinem, & cōmouendum animos in genere: non tamen eis inest naturalis vis, vt in hanc personam potius animus feratur, quàm in illam: sed hoc contingit operatione Dæmonis, qui cum mago aut malefico ex pacto concurrit ad procurandū amorem in illa persona, in cuius perniciē maleficus sua signa dirigit. Tamen hoc etiam annotandum est, vt Michael Medina *loco citato* tradit, quod est differentia inter ea veneficia amatoria, quę à verbis: & ea, quę à potionibus, aut rebus descendunt: quod priora minus sunt periculosa, vtpote quæ tantum diabolica suggestione imaginationem perturbent : Posteriora autem

præter hanc inuaſionem, etiam corporali æſtro libidinis vexent, & ita plerũq; inſania comitetur.

QVÆSTIO II.

De veneficijs & poculis amatorijs.

An ſapiant hæreſim, vel ſpectent ad peccatum hæreſis pocula amatoria.

DIſputant Doctores vt plurimum locis citatis in principio ſuperioris q. Pro termini intelligẽtia, nota (ſapere hæreſim) nihil aliud eſſe, quàm vehementem hæreſis ſuſpicionem præbere. Vnde quandocunque aliquod factum, aut dictum grauem præſumptionem hæreſis offert, hæreſin ſapit. Deinde in maleficiorum diſtinctione & cognitione voluntas intentioq; inſpicienda eſt, quid operans intendat, quis eius ſit finis, quam fidem habeat in applicatione rerum, quibus vtitur. Aliquando enim adhibentur naturalia, quæ nullam habent efficientiam in ordine ad effectum producendum: aliquando ſacramenta & ſacramentalia, quibus etiam nullus ineſt effectus ad tam ſceleratum finem. Nunc pro reſolutione, quum varietas rerum efficiat deciſionis diuerſitatem, ſit

Prima Concluſio. *Si ſortilegia amatoria fiant, vt in illis adſit inuocatio Dæmonis per modum adorationis, apertè ſapiunt hæreſim.*

OLdradus *in conſ.* 210. Grilland. *inq.* 10. *de Sortilegijs, &* alij vbi ſupra.

II. Concl. *Etiamſi non fiant per modum adorationis, modo in talium maleficiorum exercitio expetatur, & exſpectetur à Dæmone aliquid*

aliquid, quod soli Deo facere conuenit, sapiunt hæresim.

Quia tribuitur creaturæ quod Deo debetur.

III. Concl. *Si inuocetur simpliciter Dæmon ad tentandum pudicitiam hominis, licet grauissimum sit peccatum superstitionis, non tamen sapit hæresim.*

Conclusio est communis Doctorum. Ratio: quia in casu huius conclusionis tribuitur Diabolo, quod eius proprium est, scilicet, tentare, vnde tentator dicitur, *Matth.* 4.

IV. Concl. *Ab illis, qui amatoria maleficia exercent, inquirendum est cum diligentia, an credant maleficia, aut Dæmonem posse cogere alicuius viri, vel fæminæ voluntatem ad amorem inhonestum.*

Quod si hoc credant, vehemens est hæresis suspicio, & si instructi de veritate, acquiescere nolint, tanquam hæretici sunt habendi. Quia credere hominis voluntatem à Dæmone, aut malefico efficaeiter cogi ad amandum aliquem, vel aliquam: hæresis est aperta, cum repugnet libertati à Deo nostræ voluntati inditæ. Si enim voluntas à Dæmone cogitur ad aliquem amandum, iam non est libera, nec in manu consilij sui, secundum Salomonem *in Ecclesiast. 15. cap.*

V. Concl. *Omne maleficium, quod exercetur per commixtionem alicuius sacramenti, aut rei sacramentalis, reddit ipsum operatorem de hæresi suspectum.*

HAnc Conclusionem tradunt Panormit. *in c.1.de Sortil.ex Glossa lib.6.de hæretic.c.Accusatus.* §.*Sanè*.& Alphonsus Castrens. *loc. cit. contra Oldradū & Grillandum.* Ratio clara est. Sapere hęresin nihil aliud est, quàm fortem præbere hæresis suspicionem. Quis autem ad tam abominabilem vsum res sacras adhiberet, nisi aut effectum habere existimet, aut nullius esse momenti iudicet, & sic contemnat mysteria nostræ salutis: quæ an non sapiant hæresin, quisq; æquus rerum æstimator facilè animaduertet.

QVÆSTIO III.

Quæ sit pœna præbentis poculū amatorium?

VT huius quæstionis resolutio fiat, prænotandum: quod quando poculum amatorium præbetur; aut sequitur mors, aut non sequitur. Pręterea aut tale poculum sapit hęresin, aut non. Tandem aut componitur ex naturalibus medijs, sine vlla arte diaboli: aut magica arte efficitur tale poculum.

Prima Concl. *Quando poculum amatorium conficitur tali modo, qui sapit hæresin punitur pœna hæresis.*

GRilland. *in tract. de Sortil. q.* 11. Menochius *casu* 388. *num.*4. Petrus Gregor. Tholosan. *in* 3.*part. Syntagmatis iuris vniuersi lib.* 34.*c.*12. *num.* 9. Ratio clara est: quia pœna sequitur naturam delicti, & eidem commensuratur.

II. Concl. *Dans poculū amatorium ad malum finem, si ex eo mors sequatur quomodocunq; sit compositum tale poculum punitur pœna mortis.*

SIc ſcribit Petrus Crinitus *in lib. de Poëtis latinis cap.* 19. quod Lucretius aſſumpto poculo amatorio ita furore percitus ſit, vt propria manu mortem ſibi intulerit. Et Plinius *lib.* 25. *natural. hiſtor. c.* 3. narrat de Lucullo, quod hauſto poculo amatorio, vitam finierit. Dicta concluſio conſtat ff. *de pœnis. L. Si quis aliquid ex metallo.* §. *Qui abortionis.* vbi expreſsè decernitur, quod mulier ex poculo abortionis, vel amatorio, aut vir pereat, vltimo ſupplicio dans afficiatur. Ibidem Bartol. Grilland. *de Sortileg. quæſt.* 12. Damhauderus *in practica Crimin. cap.* 61. *num.* 88. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. Iudic. qq. caſ.* 358.

III. Concluſ. *Si quis arte malefica & magica animum hominis ad amorem illicitum deflectat, pœna vltimi ſupplicij punitur, etiamſi mors non ſequatur, ſi ſtemus in d. L. Eorum.*

PRobat Grilland. *quæſt.* 11. *num.* 7. Quia dicta L. ę qui parat, quantum ad pœnas, illos maleficos, qui flectunt pudicos animos ad libidinem, & illos qui contra ſalutem hominum moliuntur, & ſtatuit eos ſeuerisſimis legibus vindicandos. Eandem Concluſionē docent Menoch. *lib. d. caſu* 388. *num.* 5. & Petrus Gregor. *loc. cit. num.* 11. Ratio eſt etiam in promptu. Quia arte magica & diabolica vti, tam ſecundum legem diuinam quàm ciuilem capitale eſt vt infra latius patebit in *L. Nemo Aruſpicem.*

IV. Concl. *Prabens poculum amatoriū abſque arte magica, ſi mors nō ſequatur, punitur*

extraordinariè ad iudicium iudicis, pro varietate circumstantiarum occurrentium.

MEnoch. *in d. casu* 358. Petrus Gregor. *loc. cit. & alij alibi.* Ratio est: quia tentat pudicitiã, quæ res est turpissima, & pessimi exempli: olim tamen, vt clarum est ex text. & Gloss. *in d. L. Si quis aliquid ex metallo.* §. *Qui abortionis.* de lege ciuili humiliores in metallum damnabantur, honestiores in insulam, amissa etiam parte bonorũ, relegebantur. Et quia hisce temporibus pœnæ relegationis & effodiendi metallum in vsu non sunt, iudicis arbitrio talis puniendus est.

QVÆSTIO IV.

An malefici possint inducere pluuias, tempestates, grandines, & similia meteorologica, quibus fructibus, aut seminibus noceant, vt d. L. significat.

IOannes VVierus *lib. 6. de præstigijs Dæmonum, cap. 27. & alibi,* dicit, Christianum Imperatorẽ in his LL. locutum, non quasi ipse crediderit, vel alios credere voluerit, eiusmodi miracula siue calamitates ab hominibus per malas magicasq́; artes edi ac perfici; sed ita potius accipienda, quasi desumpta & scripta ex opinione vulgi, & secundum communem loquendi formam. Quanquam, *inquit,* si auctoritatem spectemus quis est qui ambigat, in hoc negotio iuri diuino summam tribuendam & fidem & reuerentiam? In causis definiendis ijs præ-

fertim

fertim, quæ ſpectat ad animum, cuiuſmodi noſtra eſt, dicta Patrum & canonum legibus ſunt præferenda. Panormit. *in cap. ſuper illa, de ſecundis nuptijs*, neq; leges ipſæ dedignantur ſacros canones imitari. *Authent. vt cleric. apud proprium Epiſcop. in fine.* Hæc VVierus, quem ſequitur Ioannes Georgius Godelmannus Iuriſperitus *lib. 2. de Lamiis c. 7. nu. 15.* Antequam huic quæſtioni ſatisfiat, ad rei cognitionem quædam ſunt præmittenda.

Primum. Deo permittente, natura corporalis nata eſt moueri ab angelo, tam bono, quàm malo, motu locali, vt tradunt S. Auguſtin. *lib. 3. de Trinitat. cap. 8. & 9. &* S. Thom. 1. *par. q.* 110. *artic.* 3. & 1. 2. q. 80. *artic.* 2. ac alij Theologi *in 2. d.* 7. Quæcunq; ergo ſolo motu locali fieri poſſunt, hæc per naturalem virtutem Dæmones (niſi diuinitus prohibeantur) facere poſſunt. Venti autem & pluuiæ, grãdines, & ſimiles meteorologicæ impreſsiones, ac aëris perturbationes, ſolo motu vaporum reſolutorum ex terra & aqua fieri poſſunt. Vnde ad huiuſmodi procreanda naturalis virtus Dæmonis ſufficit: & vt hoc clarius pateat. *Secundo loco præmittendum*, cauſam efficientem vniuerſalem & remotam horum meteorologicorum effectuum, ex Ariſtotele, Alberto & alijs, *in lib. Meteorologicorum*, eſſe calorẽ ſolis & aliarum ſtellarum, quæ lumine & influentia ſua agunt in aquam & terram, quæ ſunt elementa vaporabilia & ea mouent: mota dant ex ſua diſpoſitione naturali vapores: ex quibus generantur impreſsiones humidæ in aëre, qui aptus eſt ad recipiendum hos vapores. Eleuantur autem quatuor vapores ex dictis elemẽtis, virtute ſolis & ſtellarum. Primus ſiccus & calidus eſt, qui aſcendens vſque ad ſummam ſiue ſupremam

aëris regionem, prope ſpheram ignis inflãmatur, & ex eo generantur impreſsiones ignitæ. Secundus eſt calidus & humidus, qui quando recipitur in prima aëris regione, quaſi ſemper conuertitur in aërem, niſi intenſa aëris frigiditas impediat eum: Cũ enim in qualitatibus aſsimiletur aëri, & in habentibus ſymbolum facilior ſit tranſitus: facilimè in aërem conuertitur, ita quod ex eo rariſſimè generetur impreſsio aliqua meteorologica. Tertius eſt frigidus & ſiccus, & hic efficit ventum & terræ motum. Quartus eſt frigidus & humidus, qui aſcendẽs cauſat omnes impreſsiones aqueas: aliquas per cõdenſationem, vt rorem & pluuiam: alias per congelationem, vt pluuiam, grandinem & niuem. Vapor autem humidus diſtinguitur per ſubtilem & craſſum: ex ſubtili generatur ros & pruina: ex craſſo reliquę aqueę impreſsiones oriuntur. Cum autem non raro pruina & grandine noſtri malefici nocumenta inferant, de his ex naturalibus aliqua altiùs ſunt repetenda. Quoniam pruina ex frigiditate nocturna intenſa & acuta generatur, maximè flante vento Boreali, eius effectus eſt, quod mortificet vegetabilia, vt patet omnibus ad ſenſũ. Eſt enim pruina omnino frigida, & tendit ad ſiccitatem, quæ duo ſunt cauſa mortis ex Ariſtotele *in lib. de cauſa vitæ & mortis*: Sicut e contrario ros viuificat vegetabilia, quoniam temperatè eſt calidus & humidus. Calidum autem & humidum temperatè mixta, ſunt cauſa vitæ, vt patet in æſtate, quando manè ex nocturno rore omnia vireſcunt. Hæc virtus pruinæ patet etiam ex illo Pſalmi 77. *Et occidit in grandine vineas eorum, & mores eorum in pruina.* Atque hinc apparet ratio quare noſtri malefici & ſagę tempore Veris, quando om

do omnia terrę nascentia viuere & florere incipiunt, & adhuc teneriora sunt, pruinam generent, & sæpius eo tempore in congregationibus suis sceleritatis tractat⁹ ineant de generatione pruinę, Grando fit in nubibus à terra longinquis, eleuatis in altũ. Cuius generationis causa est calor, qui est in vapore ascendẽte à terra & aqua: quare plus generatur in partib⁹ & tẽporibus calidis, quàm frigidis. Quãdo.n. in aëre est multitudo calidiatis, aperitur nubes ex caliditate, & calor extenditur in aëre: & ideo totum frigus tanquam cõtrarium calori ab aëre repellitur, & recipitur ad vnum locum in interiora nubis. Sicut videmus in pane cõgelato, si igni apponatur, repentè in medio panis frigus colligitur, & ibi fit durissimus ex congelatione. Sic in nube vndique calefacta exterius, frigus contrahitur ad interiora. Ac stillæ pluuiæ ventis & frigore congelantur, & in lapides grandinis mutantur: & cum sint naturæ aqueæ, congelantur in modum guttarum aquæ, & fiunt lapilli rotundi & parui. Quando autem multæ guttæ conglobantur in vnum, & sequentes cum præcedentibus coniunguntur, fiunt longioris formæ grandines, & excedunt solitam quantitatem, & quandoque non solum bestias, sed etiam quæcunq; terrestria sata & frumenta concutiunt & conterunt. Effectus grandinis in primis est mortificatio fructuum, & nascentium terræ, quæ non solum prouenit ex percussione, sed etiam ex frigiditate intẽsa, quę est rei viuentis mortificatiua, ex Aristotele *in lib. de causa mortis & vita*. Deinde vt plurimũ fructus illo anno percussos facit amaros: quoniã cum generetur ex calidissima nube, habet aliquid de adusto, quod vuas

præsertim

Præſertim à grandine tactas adurit, vt patet ad ſenſum, quando vuę necdum maturæ grandinis lapidatione tanguntur, & quatiuntur. Eſt & aliud notandum in grandine, aliquando ſi granum diuidatur in medio, habet partes nigras, per modum circuli depicti: cuius ratio eſt, quoniã habet multum de terreſtri impuro, quod vt magis denſum tendit ad medium grani, vtpote magis graue. Et quod ſit ibi multum de terreſtri impuro, ſignum eſt, ſecundum Albertum *in 2. lib. Meteor. tract. 1. c. 20.* quod aliquando in fruſtis grandinis inueniuntur pili, paleæ, & fruſtula ligni, quæ eleuauit ſol cum vapore humido, qui eſt materia grandinis. Quare aliquando ſimplices, qui cauſas rerum naturales ignorant, quando aliquid huiuſmodi grandini incluſum animaduertunt, ſtatim ſuſpicantur eſſe negotium diabolicum, cùm tamen ſit opus naturale. Inuenimus autem in Scriptura, ſæpiſsimè Deum Optimum Maximum puniuiſſe homines grandinis lapidatione. Exod. 9. cap. *Extende manum tuam in cœlum, vt fiat grando in vniuerſa terra Aegypti, ſuper homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnem herbam agri, in terra Aegypti. Extenditque Moyſes virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua & grandinem, ad diſcurrentia fulgura ſuper terram, pluitque Dominus grandinem ſuper terram Aegypti. Et grando & ignis miſſa pariter ferebantur, tantaq; fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in vniuerſa terra Aegypti, ex quo gens illa condita eſt. Et percuſsit grando in omni terra Aegypti cuncta, quæ fuerunt in agris, ab homine vſque ad iumentum, cunctamque herbam agri percuſsit grando & omne lignum regionis confregit.* Ioſue 10. *Cum fugerent filios Iſrael hoſtes, miſit Dominus ſuper eos lapides magnos, & mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis*

grandinis, quam quos gladio percusserunt filii Israel: *Agei* 2. *Percussi vos vento vrenti, & aurugine, & grandine omnia opera manuum vestrarum, & non fuit in vobis, qui reuerteretur ad me, dicit dominus.* Sap. 5. Esaiæ 30. &alibi similia habentur de pœna grandinis. Quare nunc etiam non est mirum, hominum peccatis id exigentibus, si mediante opera Dæmonum & malorum hominum, permittat grandinis lapidatione nos puniri.

Tertium præmittendum. Regula est Theologorum, quam ponit Martinus Arles *in tract. de superstitionibus,* & elicitur ex Doctoribus *in* 2. *sentent. d.* 7. *&* 8. *& in* 4. *d.* 34. quod malefici, procurante Dæmone, omnibus modis possunt procurare nocumenta & læsiones, in hominibus & eorum rebus, quibus potest Dæmon lædere: Qui malefici, diuina permissione præcedente, concurrunt cum Dæmone, ad vnum eundemq; effectum, tãquam causæ partiales, vt alibi dictum est, & clarius est quam vt egeat probatione: per pactum enim tacitum aut expressum coniunguntur homo & Dæmon, ad operationem effectuum, homini quidem per se impossibilium. Homo voluntatis consensu concurrit ad actum suas vires superantem, ac etiam extremum nonnunquam actũ exercet, quo Dæmonem in auxilium vocat, vt exequatur suam voluntatem pessimam. Qui Dæmon tunc immediatè concurrit ad efficientiã actus. Quare valde malè argumentãtur in hac materia, qui arguũt: homini nec vires suppetunt nec potentia adest, vt guttam aquæ efficere possit: ergo malefici non possunt grandinis lapidatione, aut intempestiuis imbribus nocere. Quia malefici concurrunt cum Dæmone, qui potest huiusmodi

modi Meteorologica in pernitiem hominum, Deo permittente, excitare: & quando sic concurrim*, perinde est ac si nos faceremus, nobisq; imputatur ad culpam. Quæ enim per nostros facimus, perinde imputantur , ac si nos faceremus. Quia sic paria sunt, aliquid per se, vel per alium facere. *L. idem eorum.* §. 1. *ff. quod cuiusque vniuers. nom. L. hoc non iure.* §. 1. *ff. de regul. iuris & L. Is damnum ff. eod. tit.* Certum autem est Dæmonem posse excitare grandines & tempestates, quamuis VVierus neget, *in Epistola ad Ioannem Brenzium, de concione eius habita de Grandine.* Quia clarum est *ex Iob.* 1. quod Sathanas efficit, vt ignis de cœlo caderet, qui consumeret pecora Iob. Et iterum : *vehemens ventus irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus , quæ corruens oppressit liberos.* Atque hunc ignem à Diabolo procuratum textus clarus indicat, & attestantur S. Augustin. *in Psalm.* 77. *vbi ostenait*, Dęmonem multo maiorem habere actionem in Elementa, quam homo habeat. S. Thom. *in cap.* 1. *in Iob.* Dionysius Carthusianus *ibidem* , & alij Doctores , & in Psal. 77. *Tradidit grandini iumenta eorum , & possessiones eorum igni. Misit in eos iram indignationis suæ , indignationem & iram & tribulationem , immissiones per angelos malos.* Apocalyp. 7. *Posthæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos , ne flarent super terram , neque super mare , neque in vllam arborem. Et vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis , quibus datum est nocere terræ & mari , dicens. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus , quoadusque signemus seruos Dei in frontibus eorum.* Glossa ordinaria in illum locum ait:

quatuor

quatuor illos Angelos fuisse Dæmones. Catholica ergo Theologorum & Patrum doctrina est, Deo permittente, Dęmonem posse efficere impressiones meteorologicas, in perniciem hominum. Arguit VVierus *in dicta Epist.* contra hanc Catholicã veritatem. Impium est & idololatriæ conforme, tribuere creaturæ, quod conuenit creatori. At Deo secundum sacras literas tribuitur, condere & efficere grandinem & pluuiam: Hieremię 9. *Nunquid sunt in sculptilibus gentium, qui pluant?* Exod. 9. *Dominus dedit tonitrua & grandinem.* Iob. 18. *Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexistis:* Iosuæ 10. Agg. 2. his scripturis & similibus VVierus ostẽdere studet, & Brentizus, moderatiùs tamen, Dæmonem non posse procurare ignem, pluuiam aut grandinem: & ita multo minus posse maleficos & magos. Sed vt robur huius argumenti clare pateat rudibus, qui distinctionem rerum non cognoscunt, in simili ostendam solum habere apud indoctos apparentiam, & nihil roboris. Scriptura tribuit Deo quod sit auctor mortis & vitæ, occidat & viuere faciat, percutiat & sanet. Ergo huiusmodi effectus tribuere hominibus impium est, & idololatrię conforme. Ergo nõ est dicendum, quod homo occidat, percutiat, aut medicus vitã conseruet, aut sanet, aut homo sit auctor vitæ, siue parens, & sic de similibus. Antecedens probatur Deuteronomij 32. *Videte quod ego sum solus: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere.* 1, Reg. 2. ca. *Dominus mortificat & viuificat.* Sap. 16. *Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis & reducis:* & Tobiæ 13. *Magnus es Domine in æternum,*

& in

& in omnia secula regnum tuum: quoniam tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis, & non est qui effugiat manum tuam: similia alibi in scriptura habentur. Nunc pro dissolutione huius nodi, notandum est, quod secundum veram philosophiam, & etiam Theologiam, Deus est prima principalis & independens causa efficiens, sua propria virtute, omnium rerum: sic tamen, vt res creatæ non careant sua virtute agendi, quàm Creator in creatione indidit. Quare Deus est factor & sator rerum omnium, & operatur omnia in omnibus: ita tamen, vt creaturæ in ordine suo etiam operentur. Est Deus auctor vitæ & mortis. Sol tamen & homo generant hominem, vt rectè auctor Arist. est; cum concurrant ad vitæ introductionem, & cooperentur. Principalis ergo causa est Deus, particulare agens in ordine suo est causa minus principalis. Iam ad argumentum respondetur: Deus optimus Maximus est causa principalis independens, & primaria omnium impressionum Meteorologicarum, qui causas naturales ad hoc ordinauit, vt hisce effectib⁹ inseruiãt. Qui etiam pro sua voluntate, cum non dependeat à causis naturalibus, sine his particularibus potest producere propria virtute similes effectus, quod nulli creaturæ competere potest, cum de eius intrinseca & essentiali ratione sit, habere esse communicatum & participatum ab alio, scilicet creatore. Quantum autem ad inditam naturam spiritualium substantiarum, tanta eis data est in creatione naturalis operandi potestas, quæ per peccatum non est diminuta, secundum communem Theologorum doctrinam, vt nulla ei super terram valeat comparari: sicq; ex naturali etiam

rerum

rerum ordine, cum substantia corporalis, vtpote imperfectior, infra spiritualem sit quantum ad motum localem: Elementa subsunt operationi Angelorum tam bonorum, quam malorum vt S. August. *in d. Psalm. 77. & in 3. d. Trinit. cap. 8. &* S. Thom. 1. *part. q.* 110. *art.* 3. *& in c.* 1. *Iob. &* alij Theologi *in 2. d. 7.* ac alibi docent. Dæmones autem, in productione talium effectuum Meteorologicorum, nihil aliud faciunt, nisi Deo permittente coniungunt aut continuant, naturali sibi virtute communicata, causas à Deo ordinatas per motũ localem, quod fieri posse cõstat ex nunc dictis, de potestate Dæmonis, & ex alijs suprà in 2. præmisso, de generatione Meteorologicorum. Vtuntur ergo Dæmones causis naturalibus ad pluendum, & generandum grandinem, pruinam, fulgura, aut ventum à Deo ordinatis aliquando quasi extraordinariè & artificialiter ad pluuiam, ventum & similia producendum. His præmissis nunc quæstioni satisfaciendum.

Conclusio responsiua. *Certissimum & nullatenus dubitandum est, maleficas & sagas, cooperante Dæmone posse mouere tempestates, intempestiuis imbribus, & grandinis lapidatione nocere hominibus, vt Christianissimus Imperator in L. hac indicat.*

PRobatur Conclusio. 1. Elementa subiacent operationi Dæmonum, ex communi Theologorum doctrina, quantum ad motum localem, vnde ea possunt conturbare. 26. *q.* 5. *can. Nec mirum. Magi sunt, qui vulgo malefici, ob facinorum*

magnitudinem nuncupantur: *hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt*: quæ verba Isidor. *lib.* 8. *Ethymolog. cap.* 9. ponit, & infrà *in L. Multi*: *verbo*, *Elementa turbare*. Ad huius Constantini L. mentem accedit Innocentius Octauus, *in Bulla præmissa Malleo Maleficarum*, quam infra post finem libri, cum alijs hanc meteriam concernentibus subijciemus. In hac Bulla multi tribuuntur effectus maleficis. Sanè nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quod in nõnullis partibus Alemaniæ superioris, nec non in Moguntinen. Colonien. Treuiren. Salzburg. & Bremen. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis & Diœcesibus, complures vtriusque sexus personę, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, cum Dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, alijsque nefandis superstitionibus, & sortilegijs, excessibus, criminibus, & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum vuas, & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia, vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari, & extingui facere & procurare, ipsosque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris tam intrinsecis, quàm extrinsecis doloribus, & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque ne vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeát, impedire: Fidem pręterea ipsam, quam in sacri susceptione Baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare: Aliaque quàm plurima nefan-

nefanda, excessus & crimina, instigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, diuinæ Maiestatis offensam, ac perniciosum exemplum ac scandalum plurimorum. Sequuntur Theologi. S. Augustin. *lib.* 8. *de Ciuit. Dei. cap.* 19. Isidorus *loco cit.* S. Thom. *in* 2. *d.* 7. & 8. Doctores mallei maleficarum 2. *part. q. cap.* 15. Syluest. *in summa. verb. Maleficium.* Ioannes Nider *in formicario.* Alphonsus Castrensis *l.* 2. *de iusta hæret. punitione c.* 15. Nicolaus Iaquerius *in flagello hæreticorum, & alij alibi.* Consentiunt Iurisperiti Bartol. Angel. Azo. Salyc. Godefrid. *in d. L. eorum.* Bonifacius de Vitalinis *in tract. de maleficijs, in cap. de Sortileg. & mathem.* Ioann. ab. Anania. *in cap.* 1. *de Sortileg.* Paulus Grilland. *lib.* 2. *q.* 6. *& alibi.* Ioan. Bodin. *lib.* 2. *de magorum Dæmonomania cap.* 8. *& in confutatione Ioannis VVieri.* Petrus Gregorius Tholosanus *in Syntagm. iuris vniuersi, cap.* 11. *num.* 12. *& ca.* 12. *lib.* 34. *part.* 3. Vlricus molitor Constantiensis, *in Dialogo ad Sigismundum Archiducem Austriæ, cap.* 1. *& alij alibi.* His accedit sententia etiam Ethnicorum, qui firmiter crediderant incantationibus nocumenta frugibus & satis inferri. Vnde illa lex 12. tabularum L. 53. extat. *Qui fruges excantasset, pœnas dato: neue alienam segetem pellexeris excantando ne incantando, ne agrum defrugando.* VVierus *in lib. de Lamiis cap.* 12. ad hanc L. sic respondet. Hic & explodenda venit, illa duodecim tabularum lex: Qui fruges excantasset, &c. Nullo siquidem modo incantationum verbis & imprecationibus fruges lædi queunt: sed ne à Dæmone quidem Deo concedente, aut veneficis, multo minus ex traduci alio possũt. At huius persuasionis colostrum ex Poeta-

rum vberibus ſuxerunt veteres, ad nos quoque deriuatum. *Hæc VVierus.* Godelmanus *loco cit. num.* 17. reſpondet: Si legiſlatores 12. tabularum cognitionem religionis Chriſtianæ habuiſſent, hanc certè legem non tuliſſent, quam ex libris veterũ Poetarum conſcripſerunt. *Hæc ille.* Sed hãc legem 12. tabularum approbant alij magni nominis viri, tam Chriſtiani quàm Ethnici. S. Auguſtin. *lib.* 8. *de Ciuit. cap.* 19 Lodouic. Viues *in comment. eiuſdem cap.* Franciſ. Balduinus Iuriſconſult. & alij *in d. L.* 12. *tabularum.* Iacob Menoch. *de arbitrarijs Iudicum quæſtionib. lib.* 2. *caſu* 388. Ioann. Bodin. *loc. cit.* Petrus Gregor. Tholoſanus *in d. c.* 11. Petrus Matth. *in* 7. *decretal. in tit. de malef & incantator. cap. vlt. in notabili.* Lambert. Danæus *in Dialogo de Sortiariis cap.* 3. *& alii alibi.* Accedunt prædictis, ex Ethnicis, in confirmationem d. legis. Cicero *in lib. de Republ.* quem ad hunc effectum citat Auguſtin. Plinius *lib.* 28. *naturalis hiſtoriæ cap.* 2. *& lib.* 30. *ca.* 1. Eiuſdem ſententiæ eſt Vergilius Ecloga 8.

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Et Ouid. lib. de amore.

Carmine læſa Ceres ſterilem vaneſcit in herbam,
Deficiunt læſi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataque vitibus vua
Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

Neque enim quia Poetæ veritatem dicunt, ideò veritas reijcienda eſt, nam multa ad hominum vtilitatem cecinerunt. Quare non rarò Sancti Patres eorum auctoritate etiam vtuntur, vt eſt videre apud Auguſtin. *in lib. de Ciuit.* qui illud Vergilij poſitum *loc. cit.* adducit. Et apud Euſeb. *de præparat. Euangel.* Hieron. *in diuerſis locis, &* alios.

Con-

Confirmo legem d. 12. tabularum latius. Sacræ litteræ, & Sancti canones prohibent incantationem, & ei aliquam vim tribuunt: ergo aliquam vim habet incantatio: aliâs si titulus sit sine re, frustrà S. literę & canones sub pœna prohibent, Antecedens confirmatur. Deuter. 18. *Nec inueniatur in te maleficus, &c. Aut incantator.* Psalm. 57. *Venefici incantantis sapienter.* Ecclesiast. 12. *Quis miserebitur incantatori?* Et *in can.* 26. *q.* 5. *can. Si quis, & can. Nec mirum: & ibidem q. vlt. can. Admoneant.* Et sancti Patres Augustin. *lib.* 2. *de doctrina Christiana cap.* 20. Chrysost. *serm.* 7. *de fato.* S. Thomas 2. 2. *q.* 96. *artic.* 2. S. Antonin. 2. *part. tit.* 12. *cap.* 1. §. 12. Summistæ *in verb. Incantatio.* Si ergo incantatio aliquam habet virtutem, vt nemo sapiens negare potest, aut illam exercet in hominem, aut in alia creata ad conseruationē hominis: Si solum in hominem: maior erit prouidentia Dei in media ad finem, scilicet creaturas irrationabiles, quàm erga hominem, ratione cuius creatæ sunt reliquæ creaturæ. Si autem in hominem & creaturas: habetur intentum LL. prædictarum, quod malefici & magi, cooperante Dæmone, posſint incantare fruges & sata. Amplius confirmo exemplis veterum. Plin. *lib.* 28. *cap* 3. *prope finem*, postquam multis incantamentorum & carminum vim confirmasset, attestatur. Pagana lege in plerisque Italiæ prædijs cautum est, ne mulieres per itinera ambulantes neant siue fusos torqueant: aut omninò detectos ferant: quoniam aduersatur id omnium spei præcipuè frugum. Sic statim subiungit. Carmina quædam extant contra grandines, contraq; morborum genera, contra arbusta. Quædam etiam in partus. Gellius *lib.* 9. *cap.* 4. narrat in Africa familias

familias esse hominum, voce atque lingua fascinantium, qui si impensius fortè laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, moriuntur hæc omnia repentè, nulli alteri causę obnoxia. Petrus Gregori⁹ vbi suprà *c.13.* refert ex Dione Cassio *l.56. historiæ*, quod eo tépore, quo Cn. Sidius Geta contra Salabum ducé expeditionem faciebat, neque aqua esset ad extinguendam sitim, quendam indigenarum confœderatorum incantationibus plurimam aquam cœlo elicuisse. Olaus Magnus *lib. 3. historiæ. de gentium Septentrionalium variis conditionibus, cap. 28.* refert de Oddone quodam Danico, pirata maximo, qui magicæ artis ita peritus extitit, vt absque carina altum mare pererrans, hostilia sæpè nauigia concitatis carmine procellis euerteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet, exasperatos maleficio fluctus & ventos ad naufragia eisdem infligenda perducere solebat. Qui tandem dignam suis sceleribus recepit pœnam, à peritiore hoste circunuentus, gurgite submersus est, qui marinos vortices præstigiosis carminibus olim calcare cõsueuit. Imò idem auctor *ibidem cap. 16.* mentionem facit magorum & maleficorũ in Finnorũ, qui negotiatorib⁹ in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalẽ exhibere, mercedeq; oblata tres nodos magicos, non cassioticos loro constrictos reddere solebãt. eo seruato moderamine, vt vbi primũ dissoluissent, ventos haberẽt placidos: vbi alterũ vehementiores: At vbi tertium laxauissent, ita sæuas tempestates se passuros, vt nec oculo extra proram in euitandis scopulis,

pulis, nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potirentur. Hique infœlicius rem experti sunt, qui vim eiuscemodi nodis per contemptum inesse negarunt. De ventorum venditione, eodem Olao referente, testatur etiã Herodotus *lib. 7. de præfectis Xerxis*, quod ij triduana tempestate 400. naues amisêre, donec quarto die magi incisiones faciendo, & veneficijs incantando, ventum Theti & Nereïdibus sacrificando, tempestatem compescuerunt, siue eadem tempestas aliter cessauit. Ex dictis constat, legem prædictam nihil à ratione & Theologorum doctrina alienum includere.

QVÆSTIO V.

An licitum sit vti maleficijs ad finem boni: vt, ad curandum infirmitatem, aut ad arcendum pluuiam, & tempestates?

PRo parte affirmante facit textus in hac L. Vnde eruitur, quod incantationes ad finem boni liceant & non puniantur, vt communiter Iurisperiti in hac L. sentiunt. Bartolus, Salycetus, Godefridus, Azo, & alij alibi. Angel. tamen in hac L. sentit incantationes etiam ad finem boni illicitas, nisi fiant virtute diuina. Apostilla ad Salycetum in d. L. notat, etiam de iure ciuili prohibitas incantationes ad finem boni: vt pro inueniendo thesauro *L. vnica, de Thesaur.* C. *l.* 10. Petrus Gregor. Tholosan. *lib.* 34. C. 18. *in fine Syntagm. iuris vniuersi* dicit, iure ciuili hanc magiam, quę fit ad finem boni, etiam improbatam à Leone Cęsare, qui hac de re edidit Constitutionem 65.

 1. Con-

familias esse hominum, voce atque lingua fascinantium, qui si impensius fortè laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu atque cultu opimas, moriuntur hæc omnia repentè, nulli alteri causę obnoxia. Petrus Gregori⁹ vbi suprà *c.13.* refert ex Dione Cassio *l.56. historiæ*, quod eo tēpore, quo Cn. Sidius Geta contra Salabum ducē expeditionem faciebat, neque aqua esset ad extinguendam sitim, quendam indigenarum confœderatorum incantationibus plurimam aquam cœlo elicuisse. Olaus Magnus *lib. 3. historiæ. de gentium Septentrionalium variis conditionibus, cap.* 28. refert de Oddone quodam Danico, pirata maximo, qui magicæ artis ita peritus extitit, vt absque carina altum mare pererrans, hostilia sæpè nauigia concitatis carmine procellis euerteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet, exasperatos maleficio fluctus & ventos ad naufragia eisdem infligenda perducere solebat. Qui tandem dignam suis sceleribus recepit pœnam, à peritiore hoste circunuentus, gurgite submersus est, qui marinos vortices præstigiosis carminibus olim calcare cōsueuit. Imò idem auctor *ibidem cap.* 16. mentionem facit magorum & maleficorū in Finnorū, qui negotiatorib⁹ in eorum littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalē exhibere, mercedeq; oblata tres nodos magicos, non cassioticos loro constrictos reddere solebāt. eo seruato moderamine, vt vbi primū dissoluissent, ventos haberēt placidos: vbi alterū vehementiores: At vbi tertium laxauissent, ita sæuas tempestates se passuros, vt nec oculo extra proram in euitandis scopulis,

pulis, nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potirentur. Hique infœlicius rem experti sunt, qui vim eiuscemodi nodis per contemptum inesse negarunt. De ventorum venditione, eodem Olao referente, testatur etiã Herodotus *lib.7. de præfectis Xerxis*, quod ij triduana tempestate 400. naues amisêre, donec quarto die magi incisiones faciendo, & veneficijs incantando, ventum Theti & Nereïdibus sacrificando, tempestatem compescuerunt, siue eadem tempestas aliter cessauit. Ex dictis constat, legem prædictam nihil à ratione & Theologorum doctrina alienum includere.

QVÆSTIO V.

An licitum sit vti maleficijs ad finem boni: vt, ad curandum infirmitatem, aut ad arcendum pluuiam, & tempestates?

PRo parte affirmante facit textus in hac L. Vnde eruitur, quod incantationes ad finem boni liceant & non puniantur, vt communiter Iurisperiti in hac L. sentiunt. Bartolus, Salycetus, Godefridus, Azo, & alij alibi. Angel. tamen in hac L. sentit incantationes etiam ad finem boni illicitas, nisi fiant virtute diuina. Apostilla ad Salycetum in d. L. notat, etiam de iure ciuili prohibitas incantationes ad finem boni: vt pro inueniendo thesauro *L. vnica, de Thesaur. C. l.*10. Petrus Gregor. Tholosan. *lib.*34. C. 18. *in fine Syntagm. iuris vniuersi* dicit, iure ciuili hanc magiam, quę fit ad finem boni, etiam improbatam à Leone Cęsare, qui hac de re edidit Constitutionem 65.

1. Conclu. *In dicta L. Eorum tolerantur, & non puniuntur incantationes, quando fiunt ad bonum finem: vt ad sanandum infirmum, aut ad repellendum tempestates.*

HAEc est comunissima Iurisperitorum sententia. Bartolus. Salycet. Godefridus Azo *in d. L.* Grilland. *lib. 2. de Sortileg. quæst. 6. nu.* 20. Hostiens. *in summa de magistris. §. Quam scientiam.* Troilus Maluetius *in tract. de sortibus, à num.* 13. *& alij alibi.* Nec mirum. Cum enim L. ciuilis pacem & bonum tantum externum quęrat, non ita attendit ad ea, quæ conscientiam concernunt: quia tamen tolerat, & non punit, non ideo approbat, tanquam rectè facta: exemplum in alijs habemus: de lege ciuili licitum est marito vxorem in adulterio deprehensam occidere, nec punitur. *L. Gracchus. C. ad Legem Iuliam de adult. & L. Marito. ff. eod. tit.* Sic etiam iure ciuili non punitur in emptione & venditione infra medietatem iusti pretij decipiens. *L. 2. C. de rescind. vendit.*

2. Conclu. *Non est licitum in foro conscientia, secundum legem diuinam & canonicam, vti magicis artibus & incantationibus, etiam ad finem bonum.*

IN hac Conclusione Theologi, Canonistæ & Iurisperiti consentiunt. Probatur conclusio, Leuit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.* Et cap. 20. *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi, &c.* & in iure canonico, 26. q. 5. *can. Nec mirum.*

mirum. Vbi post multas enumeratas superstitiones, sic dicitur: *Ad hæc omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars non commendat medicorum, seu in præcantationibus seu in characteribus suspendendis, atque ligandis, in quibus ars Dæmonum ex quadam pestifera societate hominum & malorum Angelorum exorta. Vnde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Et in cap. Admoneant, eadem causa q. 2. in cap. Ex tuarum, de Sortileg.* Et ratio satis clara etiam est. Vti enim magica arte aut maleficorum opera, est res per se mala: cùm inuoluat pactum inuocationemque Dæmonum. qui sunt inimici Dei & humani generis: ergo nullo quocunque fine, etiam optimo, huiusmodi factum potest cohonestari. Quia finis non necessario attrahit ad naturam sui ordinata in finem, vt rectè etiam annotârunt Anthonius à Butrio, & Ioannes de Anania *in d. cap. Ex tuarum,* Expressa enim est Apostoli Pauli sententia, non sunt facienda mala, vt eueniant bona. *Rom. 3.* Expedit ergo magis pati in corpore & temporalibus bonis, quàm in anima: Quia minor est corporis & temporalium rerum iactura, quàm animæ. *Ex d. c. Admoneant.* Præstat igitur, vt bene ait Grilland. mille pati mortes, quàm opera diaboli liberari ab infirmitate. Hanc doctrinam facultas Theologica Parisiensis, in articulis de superstitionibus definiuit, *in artic.* 5. Quod licitum sit vti magicis artibus, vel alijs quibuscunque superstitionibus, à Deo & Ecclesia prohibitis, pro quocunque bono fine: error. Quia secundum Apostolum, non sunt facienda mala, vt bona eueniant. *Et in artic.* 6. Quod licitum sit, aut etiam permittendum, maleficia maleficijs repellere: error.

Et art. 7. Quod aliquis cum aliquo poſsit diſpenſare in quocunq; caſu, vt talibus licitè vtatur: error. Hinc patet quam impium ſit illud dogma Paracelſi, *in lib. de morbo caduco*: Nihil referre, an Deus, vel diabolus, Angeli vel immundi ſpiritus ægro opem ferant, modò morbus curetur. Sanè dolendum eſt apud multos Chriſtianos hanc etiam ſententiã inualuiſſe: quod ſi aliqua calamitate premantur, modò liberentur, non curant, an medijs licitis vel illicitis. Quare non eſt admirandum, apud noſtrates tam magnam portam Dæmonibus apertam eſſe, vt penè Gentiles ſuperſtitionibus ſuperent.

3. Concl. *Etiamſi maleficus paratus ſit ſemper maleficia exercere, non licet tamen eius vti opera ad tollendum maleficium, ſi probabiliter cognoſcatur & præſumatur, quod alio maleficio vtetur ad ſoluendum adhibitum.*

HAEc eſt communis Theologorum ſentẽtia, contra Angelum *in verb. ſuperſtio.* §. 13. allegãtem Aureolum *in 4. d. 34. q. 2.* pro ſua parte. Conſtat Cõcluſio. Maleficus grauiter peccat, quando arte magica, & diabolica maleficium à ſe, ve alio illatum tollit, vt ex dictis in ſecunda Concluſione patet. Ergo non licet eum inducere, etiamſi paratus ſit, vt id faciat, quod ſine peccato exequi non poteſt. Quia ſic inducens conſentit in peccatum alterius, quod ſine ſcelere fieri non poteſt, iuxta Pauli ſententiam: *Digni ſunt morte non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus:* & ſic in caſu, petens eſt cauſſa proxima & efficax peccati. Licet enim talis paratus eſſet, non tamen

Rom. 1.

feciſſet

fecisset illud particulare maleficium, ad finem petitionis directum, nisi petens induxisset. Pro dictæ sententiæ persuasione facit: licitũ est vnicuique vti malo alterius ad suum commodum. Sic secundum S. Augustinum licitum est mihi vti, ad commodum meum, iuramento hominis infidelis, quamuis sciam illum iuraturum per Deos falsos, quos colit. Ad idem pertinet, quod communi Doctorum consensu potest quis mutuum petere ab eo, quem scit non nisi ad vsuram daturum. Respondetur, quod non est similitudo in exemplis. Quia in his casibus qui petit, cupit id, quod sine peccato fieri potest, etiam cum merito. Malitia enim in duobus exemplis positis non sequitur ex natura rei, sed ex ipsius operantis mala voluntate quæ est extrinseca operi. Qui enim petit iuramentum ab infideli, non cupit vt per falsos Deos iuret, (alioquin sic petens peccaret, quia peteret id, quod est aperte peccatum) sed solum petit, vt iuret: Etsi esset optio in offerente iuramentum, mallet eum per verum Deum iurare. Eadem ratione, qui cupit mutuum ab vsurario, non petit ad vsuram pecuniam, quia sic peccaret: cùm id sine peccato fieri nequeat: sed petit sibi dari mutuum, quod laudabile & meritorium est. Ad maiorem & clariorem harum obiectionum lucem vide S. Thom. 2.2. *q.* 78. *artic.* 4. Ioan. à Turrecremata *in d. cap. Mouet te*: & Dominicum à Soto *l.* 6. *de iustit. & iure q.* 1. *artic.* 5. & Alphonsum Castrens. *l.* 1. *cap.* 15. *de iusta hæret. punitione.* Alia autẽ ratio est in casu propositę conclusionis, quia qui petit à malefico, vt arte magica maleficiũ soluat, pro suo commodo & vtilitate, is petit quod ex rei natura sine peccato nequit fieri. Qare optimè declarauit

In ep. 154. *ad Publicolam & habetur* 22. *q.* 1. *ca. Mouet te.*

clarauit facultas Parisiens. *in d. artic. 7.* quod sit error dicere: quod posſit dispensari vt quis licite talibus posset vti. Quia communis & verissima Theologorum sententia est, quod dispensatio non cadat in ea, quæ ex natura sua sunt mala.

4. Conclu. *Si maleficium adhibitum eius esset generis, quod naturali aliqua virtute, aut actione, sine vlla Dæmonis inuocatione & auxilio posset dissolui, non esset illicitum petere dissolutionem à malefico aut incantatore.*

VT, exempli gratia, si malefica posuisset sub limine alicuius ianuæ aliquod maleficium, quo remanente, vaccæ morerentur, aut lac eis subtraheretur: non esset peccatum remouere tale signum, aut maleficium. Haud dissimile est, qud refert Gregorius Turronensis *lib. 8. Historiæ Francor. cap.* 33. Aiebant, *inquit*, Parisianam vrbem quasi consecratam fuisse antiquitus, vt non ibi incendium prȩualeret, non serpens, non glis appareret: nuper autem cum cuniculi pontis emundarentur, vt cœnum, quo repletus fuerat, auferetur, serpentem gliremque æreum repererunt, quibus ablatis, & glires extra numerum ibidem, & serpentes apparuerunt. Dictam Conclusionem tenent. Scotus *in 4. d. 34. quæst. vnica.* Gabriel *in 2. d. 8. q. 2. art. 4. dub. 2.* Syluester *in summa verb. Maleficium*, Aurea Armilla. & Caietan. ibidé. Alphons. Castrés. *loco cit. & alii alibi.* Ratio est, quia in tali casu nihil commercij aut fœderis habetur cum Dæmone, sed tantum fit quod homo naturaliter facere potest dum signum, aut instrumentum, quo maleficium destruendum est, remouetur

uetur & destruitur. Tum enim Dæmon, respectu talis maleficij, amplius non molestat: Quia ex pacto, cum malefico contracto, tã diu assistit & cooperatur, quàm diu signum positum remanet: &, sicut cessante caussa, cessat effectus: sic etiam ea durante durat effectus.

5. Concl. *Quando maleficia illata sunt alicui, homo debet ad Deum recurrere corde contrito, peccatorum confessione, profusis lachrymis, largioribus eleemosynis, & arationibus, ac exorcismos aliaque Ecclesiastica remedia adhibere.*

CAn. Si per Sortiarias 33. q.1. & cap. fin. de frigid. & malef.

QVÆSTIO VI.

An malefici, incantatores & magi semper valeant curare maleficia, à se, vel alijs illata?

NOtandum, quod morbi, aut infirmitates dupliciter inferuntur à maleficis. Aut aliquando ipsi malefici per se rebus naturalibus & venenosis morbum inferũt. Aut ipsi solúm adhibent signa rebus, aut verbis, quæ nullam habent efficaciam naturalem ad effectum, sed tantũ adhibito signo Dæmon operatur inuisibiliter, circa corpus hominis, aut bestiæ, cuius nocumentum maleficus intendit, applicãdo actiua passiuis.

Deinde aduertendum, ex Malleo maleficarum, Syluestro, Grillando & alijs, quod quædam male-

maleficæ nocent, sed non curant: quædam verò è conuerso curant, sed non nocent: quædam verò vtrumque præstant.

1. Conclu. *Maleficiatum hominem quandoque nemo curare potest, nisi eiusdem artis sit peritus.*

PRobatur. Malefici frequenter in inferendis morbis & calamitatibus vtuntur Dæmonis ministerio, qui cum sit callidissimus & perspicacissimus physicus, nouit talia adhibere, quæ ars medicorum ignorat. Quare *inc. Nec mirũ 26.q. 5.* etiam reprobantur remedia & medelæ, quas ars medicorum non commendat. Necesse ergo est, vt eadem arte mala huiusmodi tollantur, qua illata sunt. Quia nihil est tam naturale, quàm eodẽ genere vnumquodque dissolui, quo colligatum esse reperitur. *ff. de regul. Iuris. L. Nihil tam naturale.* & eiusdem est soluere, cuius ligare.

2. Conclu. *Quando ægritudines aut infirmitates introducuntur à maleficis, causis merè naturalibus, veneno, aut venenosis potionibus, vt plurimum possunt curari remedijs naturalibus, & medicorum arte.*

QVia quæ mediantibus causis naturalibus proueniunt, mediantibus contrarijs eiusdem ordinis tolli possunt. Dixi, vt plurimũ: quum ex accidenti & circumstantijs adiunctis contingere posit, quod ars medicorum non sufficiat, vtpote si venenum fuerit fortissimum, ita vt statim totius corporis dispositionem inuaserit: aut

aut si nimis diu expectatum sit, antequam medicorum cura adhibita: aut si subiectum veneficijs infectum, ita sit debilis complexionis, quod medicinas vsque ad debitam operationem retinere nequeat. Quia vt Poëta cecinit.

Non est in medico semper, releuetur vt ager:
Interdum docta plus valet arte malum.

Atque hoc etiam perpendendum, quod nostri malefici & sagæ frequentissimè vtuntur venenis mirificè à Dæmone præparatis & porrectis, quæ sine dubio efficatioris sunt operationis, quàm ea, quæ præparantur arte & industria humana, & huiusmodi solet non rarò in congregatione finita chorea distribuere, vt multorum confessione didicimus.

3. Concl. *Quandoque maleficus non potest dissoluere maleficium ab alio malefico inductum.*

RAtio: quia maleficus in dissolutione vtitur auxilio Dæmonis, si ergo Dæmon, qui cooperatur in dissolutione, sit inferioris ordinis, & is, cuius artificio malum infectum, potentioris virtutis, non poterit inferior dissoluere, nisi potentior aliquo respectu in maiorem hominum perniciem suo iure cedat. Atque sic regulariter non potest inferior maleficus remedium adferre calamitatibus à superiori immissis. Cui rei breui, in quodam loco vicino, vt à viro fide digno accepi, quædam malefica testimoniũ perhibuit. Cùm enim interrogata fuisset, num illi, quem maleficio infecerat, remedium adferre potuisset: Respondit: Ah ego & mei similes hoc

non possumus, licet inferamus: fuerat autem talis mulier misera, ex communi consortio, & non honoratiore loco. Idem patet experientia in rebus humanis. Quidam medici sunt præstantiores in scientia & praxi, qui optimè & facili negotio curare possunt, quæ indocti Medicine quidem cognoscere valent.

4. Concl. *Regulariter, qua inferior maleficus intulit maleficia, superior pot est curare.*

PRobatur. Superior maleficus operatur virtute superioris Dæmonis, qui inferiorem potest cogere, vt ipsemet dissoluat, vel superior valet dissoluere, cum in sua potestate sit. Rex enim in suo regno omnia, quæ excellentiæ & potestatis sunt, potest quæ Prętor, vel officiatus sibi subditus. Intelligo autem hic superiorem maleficum eum, qui pactum habet cum Dæmone superioris ordinis.

5. Conclusio. *Quandoque infirmitates & calamitates illata tales sunt, vt amplius nullo etiam maleficio dissolui queant.*

PRobatur. Sicut mala aliquando ita periculosa & inueterata sunt, vt nulla arte medicorum curari queant: Ita etiam ob diuturnitatem maleficia hominis naturam destruere possunt vt impossibile sit curare. Quia cum maleficus curet cooperaante Dæmone, qui impedimenta sanitatis remouere debet naturalibus: si ob diuturnitatem omninò natura destructa sit, non poterit remedium adferre. Ex quo fundamento in prima parte superioris tractatus intulimus, nõ posse diabolum

lum

lum omnem morbum, maximè senectutis, curare. Hinc sæpissimè audimus, quando incantatores & malefici interrogantur & consuluntur de morbis illatis (quod nullo modo fieri deberet) eis quandoque respondetur, quod nimis tardè veniant.

6. Concl. *Maleficus aliquando curare potest morbos, quos ars medicorum aut ignorat, aut curare non valet.*

QVia Dæmon, qui ex pacto cum malefico concurrit, maioris est scientiæ & potentiæ naturalis, quàm præstantissimus & expertissimus quicunque Medicus.

7. Concl. *Quando quis in morbis & infirmitatibus curandis vtitur modis & medicamentis, quæ medicorum ars ignorat: aut rebus, quæ secundum physicam, & naturalem philosophiam nullum habent naturalem ordinem ad effectum producendum, ratio curationis est suspecta, & sapit superstitionem & maleficium.*

QVia naturali causæ inesse debet aliqua vis insita naturalis, in ordine ad productionem effectus: & si hæc in curationibus non inueniatur, necesse est effectus expectetur à Dæmone ex pacto. Hinc infero, vt plurimū remedia vetularum aut virorum, aut (quod magis detestandum) quandoque sacerdotum, esse valde suspecta. Cúm enim sint indocti in medicina, & res naturales ignorent, contendunt non rarò sa-

nare morbos grauissimos & inueteratos, de quibus medici, qui suam ætatem in studijs consumpserunt, desperant, & non raro media adhibent huiusmodi homines superstitiosi, in quibus nulla est similitudo causæ & effectus.

QVÆSTIO VII.

Quomodo claui, scopuli, panni, seta, ferramenta & similia dura quandoque in corporibus hominum inueniantur, & qua ratione ingerantur aut eijciantur: An huiusmodi tribuenda maleficijs, & diabolicæ arti?

CIrca hanc quęstionem difficilem diuersi diuersa sentiunt. Paulus Grilland. *lib. 2. de Sortilegijs q. 3. numero* 27. duas refert opiniones. Alias vidi, *dicit*, sæpenumero, quod maleficio infecti, vbi liberationis remedium vsurparunt, frequenter ex ore euomerent, vel per secessum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas maleficio læsum vorare potuisse, erat impossibile: non solum integras, sed nec fractas, nec minutè in frustra concisas. Vnde quid mirandum videtur? Sed dic, vt quidem censuerunt, Sathanam ad maiorem hominum deceptionem facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, vt res miranda magis videatur. Quandoquidem inspiciuntur & considerantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, vt impossibile fuerit talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi, per aliquam partem naturaliter: sed in rei veritate non sunt species naturales. Et quod hoc

verum

verum sit, hinc apparet: quia illa eijciuntur per vomitum, vel secessum, atque ita inter illas liquidas apparent à principio, cum primum è corpore emittuntur: At si seruaueris illas materias biduum aut triduum, aut dies quinque quemadmodum ego alias studiosè seruari feci, videbis omnia ea liquefacta penitus, & ipsarum formas perijsse totas. Quod si naturalia essent, profectò in sua priori forma remanerent, nec corrumperentur, maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem, vt manifestum est omnibus. Quidã alij dixerunt, dæmones, vt res miranda videatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad vomitum, vel ventris opus, velocissimè & inuisibiliter afferre ibi species illas, siue materias veras & naturales aliunde acceptas, & ostendere quasi in hominis corpore fuerint. Sed nota, licet Dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inferere in vomitu & stercore maleficio agitati, vt nullus hominum aduerteret: Prior tamen opinio magis placet, apparentis tantum species, & non naturales esse: eò quod non diu durent, sed resoluantur breui tempore in liquores. Multa pertinentia ad hanc materiam adfert Ioannes VVierus *lib. 4. de præstigijs Dæmonum, à cap. 2. per aliqua capita.* Libelli Germanici auctor, qui asscribitur Domino Iacobo Baroni in Lichtenbergh, *de præcipuis articulis maleficij*, hanc rationem ingerendi huiusmodi materias ponit. Corporis pori Diaboli artificio extenduntur, & per eos inseruntur stramina, setæ, corium & acutæ similesque materiæ: deinde pori iterum occluduntur, & remanent materiæ in corpore occlusæ. Ostendit similitudine: Quẽadmo-

admodū si quis manu in profundo aquæ lapidem ponat, lapide relicto manū attrahit, quo deuenerit lapis nescitur. Eadē ratione naturali fulminis radius poros vaginæ transit, ferrumq; liquefacit, relicta integra vagina. Simili modo contingit in hac illusione, quæ magis noxia stigmata & vulnera infert. Huius opinionis primus inuentor videtur fuisse Paracelsus *in lib. de occulta philosophia*, qui vult veneficas & sagas alicui per poros cutis cineres, pilos, plumas, piscium spinas & similes res noxias, sine cuius apertione, in corpus inferre, per easque continuos cruciatus concitari nec posse eximi huiusmodi materias maleficas per vulnus, aut incisionem. Hic auctor te curatione talium ridicula & plena superstitione docet, quare omittanda sunt. Quidam alij medici iudicant in rei veritate nihil esse huiusmodi effectus, sed tantum præstigias & technas Dæmonis. Cosmas Philiarchus Pistoriensis Canonicus, & Theologus Florentinus, *in lib. de officio Sacerdotis in 2. part. lib. 3. cap. 8. in primo præcepto Decalogi*, putat aliquando huiusmodi res esse tantum illusiones, vt videantur, quæ verè non sunt, vel quod Dæmon aëris condensatione & coloratione faciat apparere illa: aliquando verò esse realia. Nam diabolus inuisibiliter illa stomacho infert, & inde visibiliter educit, non obstante quod sint ita magna: quia potest ad libitum ea diuidere, & reunire, & vbi opus fuerit, actiua naturalia ad id applicare, & hoc tanta celeritate, vt oculus diuisionem & compositionem discernere non possit, sed iudicet ita magna emitti, & quod oculus decipiatur, & non possit ratione velocitatis motus percipere rem, vt est. Adducit ad hanc materiam dictus Doctor exemplum

plum apud Surium *tomo 3. ex vita S. Petri. Archiepiscopi Tarantasii.* In castro S. Symphoriani Lugdunensis Ecclesiæ, erat vir fidelis, & religiosorum officiosus, sedulusque susceptor, & ad suum hospitium vim faciendo, pertraxit Abbatem magnæ conuersationis, & opinionis. Illi erat filia, quæ opera mulieris maleficæ, per nequitiam inuidæ socrus, languore tabescebat desperato, nec viri sui præsentiã, nec aspectus vllatenus tolerabat: mater, vt Sathanas Sathanã eijceret famosum quendam maleficum accersiuit, qui arborum cortices contriuit, & pocula verbis & herbis confecta dedit, & proprijs dentibus illius brachium momordit, quæ ab illo languore conualuit, sed interdum velut ex corde procedere acus sentiens, cruciabatur atrociter, donec per morsuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta, plures in hunc modum, quã triginta, per temporum interualla prodierant: pater lachrymis filiæ infirmitatem Abbati exposuit, & ab eo auxilium petijt. Ducta ad præsentiã Abbatis, eadẽ hora sentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenit ad foramen: solitus iam præcesserat cruor, iam cæperat apparere, & accedens vnus ex fratribus laicis eidem Abbati deseruiens cruentam extraxit. Orat Abbas, & locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur, nec ferrum vltra, nec chalybem exinde processurum: Factum est, sed mutata materia est, malitia nec dum prorsus extincta: cæperunt lignei sudes paruuli pro ferreis acubus egredi, & non omnes eiusdem magnitudinis, & crassitudinis: sexdecim intra annum, & paucos menses, ex mulieris lingua prodierunt. Adfuit demum S. Petrus

pis. Tarãtasij, cui diuinitus seruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier missarum solemnia celebranti, sicut præceperat vespera præcedenti: Eadem hora septimum decimum lignum ex muliebri carne egreditur, quod sub oculis omnium sacrista extraxit: confitentem mulieré absoluit, sacram ei dedit Eucharistiam, & ab omni deinceps cuiuscunque materiei progressu iubet esse securam: *Hæc ibi.* Materia huius puncti semper mihi visa est difficilis: tum quia multi dicunt constanti testimonio se huiusmodi educta sæpius vidisse, per incisionem, aut etiam aliam eductionem: communis autem sensuum experientia non semper falsa est, tum quia via ingerendi huiusmodi in corpus sine dolore, & tactu, & signo res mirabilis quædam apparet, & cognitum nobis naturæ cursum effugere. Quid tamen mihi sentiendum videatur paucis resoluam.

Præmitto in primis ex Theologia & philosophia, naturaliter non esse posibilem corporum penetrationem. Quare miraculum maximum fuit, quod Christus clausis ianuis ad discipulos venit, vt ex Euangel. lectione *Ioan.* 20. constat, prout docent S. Gregor. *in hom.* 26. *in Euang.* S. Augustin. *tract.* 121. *in Ioannem.* S. Thom. 3. *part.* *q.* 28. *art.* 2. *& alii alibi.* Quare cum Diaboli potestatem excedat miracula facere, concedendum non est, quod eius operatione fiat penetratio corporum. His præmissis, fit

1. Concl. *Non est à ratione alienum, quod quandoque huiusmodi res non sint naturales, sed generentur ex mala humorum dispositione, ad modum rerum naturalium, & conseruata* *resol-*

resoluantur in materiam liquidam, vt Grillandus cum prima opinione sentit.

2\. Concl. *Aliquando etiam ex causis naturalibus in homine nascuntur dura, quæ torsiones, dolores, & acutas infirmitates generant.*

PAtet de calculo & alijs rebus. Ad quod propositum probandum, multa ex medicis adferuntur à Ioanne VViero *lib. d. cap.* 16. Quare non est boni Christiani omnes acutas internas, & longas infirmitates referre ad maleficia.

3\. Concl. *Secunda opinio à Grillando recitata etiam aliquando vera esse posset.*

QVia Diabolus tantæ est subtilitatis & potentiæ, quod posit illudere sensibus astantiū, & veras res velocissimè afferre, & apponere, motis prius doloribus & torsionibus in corpore, & membro infecto, quasi lateant intus res naturales.

4\. Concl. *Quod huiusmodi dura immittantur per extensionem pororum, & pori iterum immissis huiusmodi rebus duris occludantur, imaginarium est, & à naturali ratione alienum.*

QVia pori ita sunt à natura constituti, vt præter tenuissimum liquorem & sudorem nulla solida substantia egredi valeat, nec patiantur sine cutis & carnis scisione tantam extensionem, vt tam crassæ, duræ & solidæ materiæ

immittantur, vt omnibus ratione vtentibus ad sensum patet. Quantum ad illa, quæ adferuntur pro similibus, dissimilia potius sunt. Aqua enim est liquida, & diuiditur in omnem loci differentiam, & ad immissionem alterius solidi corporis statim cedit, & educto tali corpore iterum coadunatur. At alia ratio est corporis humani solidi: diuisum sine sensu & dolore non coniungitur. De ictu fulminis etiam alia ratio est: Quia, vt Physici tradunt, eius est naturæ, quod durũ lædat nullo apparente signo in molli. Sic quandoque experientia cognoscimus in hominibus fieri, vt carne integra manente exterius, ossibus & neruis interius confractis & contritis, fulminis ictus hominem lædat. Ad hoc facit quod Isidorus *lib. 13. Ethymolog.* Seneca *lib. 5. & 6. naturalium quæstionum*, & Plinius *lib. 2. hist. nat.* & alij tradunt, quod fulmen talis sit naturæ, quod loculis & bursis in nullo læsis, sed integris manentibus, suo tactu constat & consumit pecunias, aut gladium in vagina liquefacit, vagina intacta. Non enim fulmen eodem modo omnem materiam lædit. Quę enim ob duritiam ei resistunt, vt lapis, ferrum, æs, & similia, vehementius & fortius dissipat & conterit: teneris, mollibus & rarioribus parcit. Hinc contingit, vt dictum est, quod quando hominem lædit, nihil vulneris exterius apparet, cõtritis interius ossibus.

5. Concl. *Existimo non esse negandum, aliquando res huiusmodi duras in partibus corporis, Dæmonis potentia & maleficorum opera includi.*

Quia

Quia multorum hominum diligenti oculati inspectione compertum est, similes materias è corporibus excisas & emissas esse. In eis autem, quæ multis ad sensum patent, omnia ad deceptionem referre, quando clara sunt testimonia etiam Doctorum, infirmi est intellectus. Quia multa sunt, & fiunt, & non est dubium ea esse, quæ tamen rectè non possunt cognosci, vt Augustin. *lib.* 21. *de Ciuit. cap.* 5. *docet*.

6. Concl. *A ratione alienum esse non puto, Dæmonem subtilitate suæ scientiæ, & virtute potentiæ posse immittere homini profundissimum somnum, & medijs naturalibus efficacissimæ operationis adimere sensum doloru, vt scissione carnem diuidat, & huiusmodi materias duras imponat, & iterum breuissimo tempore curet alijs naturalibus fortissimisque remedijs nobis incognitis.*

Siquidem & medici vel chirurgi naturalibus & soporiferis herbis nonnunquam immittũt soporem, ad remouendum dolorem, quando aliquod membrum abscindere volunt. Dæmonis autem peritia insignis est, & potentia eius maior, quàm ab homine intelligatur. Nemo existimet, quod sine caussa mille artifex dicatur. Nec quis admiratione capiatur, quod nullum signum talis incisionis appareat. Cum cicatrix relinquatur, aut ob imperitiam medici, aut ob medicinæ debilem & tardam operationem, quæ omnia Dæmon supplere potest. Quare videmus, quod cæteris paribus præstantior Chirurgus perfectius curet, & minorem cicatricem relinquat.

Huic Conlusioni congrua exempla ponit Nicolaus Remigius *lib. 2. c. 4.* Quædam Margareta Ienina adiunctis sibi socijs, cum propriũ filium odisset, inuecta est nocte à Dęmone in illius ædes, quæ erant Sarbringen, vbi dormientẽ prius tamẽ vnguento illinitũ, ad altius dormiendũ aggressæ simul sunt: sed cum aliud fato aliquo impeditę efficere nõ potuissent, testã humi repertam lateri filij, cui nomẽ erat Iaquilin⁹, facto prius vulnere, quod tamen momento coalesceret, inseruerunt: vnde etiam post multorum mensium vexationem videntibus multis erupit. Sennel Armentaria, quæ Dusæ in oppido Lotharingiæ pridie Calend. Octob. Anno 1586. mortis supplicium pertulit, confessa est, se in summum pedem cuiusdam Philippi Pistoris os è veruecina coxa inseruisse: cùm prius admota piscis spina vulnus fecisset, quod deinde callo obductum, ingentes diuturnosque dolores eidem peperit, vt ab eodem pistore etiam postea compertum est.

7. Concl. *Puto dissimilem imponendi rationem esse eorum, quæ immittuntur in carnosam corporis substantiam, & aliorum, quæ ad intestina & stomachum transeunt.*

RAtio diuersitatis est. Quia orificium, arterię, guttur & alia organa ad naturæ conseruationem ordinata, ita sunt constituta, quod nõ dilatentur, aut comprimantur, nisi ad naturales suos effectus: Sensum autem fugit, quod tam dura, solida & crassa transeant tam angusta foramina, sine dolore perceptibili. Etsi enim Dæmon sua subtilitate corpus penetret, eique illabatur; non tamen potest mediantibus corporalibus rebus

ita

ita interius operari, ſicut exterius in carne, vbi facilius actiua paſsiuis coniunguntur. VVierus *lib. 4. de præſtig. Dæmonum*, c. 9. vnum adfert exemplum ex Ioanne Langio, illuſtriſsimorum Principum Palatinorum Rheni medico, *lib. 1. Epiſt. 38.* Quod contigit Anno Domini à Chriſti natiuitate 1539. in quodam Eiſtetenſis Epiſcopatus pago Fugelſtal. In hoc pago Vlricus Neuſeſſer agricola, cùm crudelibus dolorum tormentis circa alterum hyppochondrium conficeretur, ſubitò clauum ferreum ſub illæſa cute manu apprehendit, quem Chirurgus illuc balneator nouacula exciderat: nec tamen ceſſarunt dolores, ſed indies magis incrudeſcebant. Quapropter cùm nec aliud doloris remedium fore miſer, quàm mortem ſuſpicaretur, arrepto cultello, ſibi guttur abſcidit. Itaque dum tertio die ad ſepulchrum mortuus efferretur, aderant tũ Eucharius Roſenbader ex VVieſenburg, Noricorũ oppido, ac Ioannes ab Ettenſtet balneator, qui aſtante magna hominum frequentia, demortui agricolę ventriculum inciderunt, in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim inſtar ſerræ dentatos, ac duo ferramenta aſpera repererunt, quorum ſingula ſpitami longitudinem excedebant: aderat & capillorum inſtar globi inuolucrum. Sed quid potiſsimum hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cauitate contineri potuerint: an qua arte ſint ingeſta? certè non alia, quàm Dæmonis aſtu & dolo. *Hæc dictus auctor.*

QVÆSTIO VIII.

Quomodo malefici aut ſagæ nocte ades malefici-

leficiandi ingredi possunt, sine strepitu & rumore, ita vt non deprehendantur?

COnfeſsionibus maleficorum & ſagarum didicimus, quod non rarò de nocte ædes intrant, infantes rapiunt, aut homines dormientes veneficijs inficiunt. Quæritur ergo qua ratione ita cautè ædes & cubicula clauſa intrare valeant? Tractat aliquid de hac quæſtione Grilland. *lib. 2. de Sortilegijs q. 8.*

Hic in memoriam reuocandum eſt, quod in ſuperiori tractatu inſinuatum, de cuſtodia & ducatu Angelorum. Sicut enim bonus Angelus homini dux eſt in bonis, ita malus in malis. Dęmon enim magiſterulus, qui ſuum clientem incitat ad nocendum homini, nocte dum homines dormiunt præcedit ad locum deſtinatum, feneſtras, vel ianuas clauſas etiam fortiſsimis ſeris aperit, & maleficos vel ſagas intromittit, inſtruitque quomodo dormientem maleficio inficere debeant, imò etiam aliquando dormientibus remedijs ſoporiferis altiorem ſomnum imprimit, ad lectum dormientes ducit, ac lumen producit vt videant, cautè pannos diſcooperit, nec non etiam quandoque ſuam operam impendit, vt potum veneficij ori, naribus, vel auribus infundant, vel corpus vnctione peſtifera inungant. Re expedita Dæmon feneſtras, aut ianuas iterum recludit, quando malefici egreſsi ſunt, vt antea repererat. Niſi enim opera Diaboli vterentur, incredibile videtur, quod intrantes ædes alienas, in quibus fortaſſe nunquam fuerunt nocturno tempore clauſis oſtijs & feneſtris, ita tacitè ingrederentur, & egrederentur, nec aliquando deprehen-

henderentur. Sic dicit Grillandus se audiuisse à duabus mulieribus maleficis, quas examinandas habuit.

Retulit idem Ioannes Cuno de Rouer, cuius maleficij longam seriem retulimus in prima parte superioris tractatus. Cum enim Anna mater sua & duæ aliæ sagæ conuenissent, vt de nocte virum quendam Zelosum persecutorem maleficorum maleficio conficerent· Magisterulus præcedens fenestras & ianuas aperuit. Ipse autem Ioannes Cuno pro comite à matre & alijs adductus fuit, vt candelam ardentem, quæ non naturalis, sed arte diabolica confecta erat, (ipso Ioanne Cunone proprijs scriptis sic distinguente) teneret. Venientibus autem eis in cameram maleficiandi in ciuitaté Treuirensem, cum maleficiandus pro more bonorum Christianorum se signo crucis & pijs exercitijs, antequam se quieti tradidisset, muniuisset, nihil efficerè potuerunt, sed re infecta reclusis ianuis auolare debuerunt. Vir autem bonus, cui nocere voluerunt, adhuc viuit Dei gratia, & tam diu viuet, quam diu Deo placuerit. Mater dicti Ioannis Cunonis, cum & ipsa examinaretur super articulis propositis eodem modo confesfsa est, sicut filius in hoc puncto. Si quis autem miretur, quomodo tam quiete hęc fieri posfsint quod homines non excitentur. Respondeo quandoque etiam homines euigilare, quando huiusmodi tentant facere, imò nonnunquam aliqui percipiunt, quando potionem infundere contendunt, & euigilãt non sumpta sufficienti parte ad tollendam vitam, sed tantum ad aliquorum membrorum debilitatem, vt exemplis doceri posset, si expediret. Qui autem talia magi-

magisteruli aut Martineti, siue mali ducis opera fieri miratur ita clanculum, vt homines semper non eo excitentur: recogitet quomodo Apostolus Petrus dormiens inter duos milites, vinctus duabus catenis, & adhibita custodia ante ostium carceris, ipsa nocte, cum eum iam producturus esset Herodes, à bono Angelo nemine rescifcente eductus sit. *Et ecce*, ait scriptura, *Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri, excitauit eum, dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad Petrum: Præcingere, & calcia te caligas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi. Circunda tibi vestimentum tuum: & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat quia verum est, quod fiebat per Angelum: existimabat autem se visum videre. Transeuntes autem primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum, & continuo discessit Angelus ab eo. Et Petrus reuersus ad se dixit: Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis.* Hic considerandum, quam secretò Angelus bonus Apostolum eduxerit, & aduertendum, secundum naturalem potentiam non esse etiam difficile facere Martineto, quæ ei asscripsimus, in nocturno ducatu sui clientis.

QVÆSTIO IX.

An Magi & malefici nostri etiam possint seminibus & arborum floribus, nocumenta inferre productione ranarum, murium, erucarum, locustarum, & similium bestiolarum?

Ex

Ex confessione earum percipimus passim eas fateri, quod non raro huiusmodi operentur: proinde paucis huic quæstioni respondendum.

1. Concl. *Certum est maleficos & magos mediante Dæmonis opera posse producere ranas, cyniphes, erucas, & similia animalia imperfecta.*

HAEc conclusio probatur ex scriptura Exod. 7.& 8. *fecerunt malefici per incantationes suas ranas, & serpentes.* At Chyniphes educere non potuerunt, non ob eorum impotentiam, sed quia aderat dominatio prohibentis per Spiritum S. vt ait D. Augustin. *lib.* 3. *de. Trinit. cap.* 9. Vnde Scriptura inquit: *Digitus Dei est hic.* Atque quantum ad hanc Conclusionem attinet eam communiter DD. Theologi recipiunt. D. Hieron. Lyran. Dionysius Carthusianus, & alij *in cap.* 8. *Exod.* Augustin. *in loc. cit.* S. Thom. 1. *part. q.* 114. *artic.* 4. Alexander Alensis *in* 2. *part. q.* 43. *memb.* 2. Magist. *in* 2. *d.* 7. *in fine.* Bonauent. *& alii ibidem.* Guilhelm. Parisien. *in lib. de vniuerso. part.* 3. *& alii communiter alibi.* Ad eundem effectum facit Psalm. 77. *Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locustæ. &c.* Et deinde subiungit: *immissiones per angelos malos.* In quem Psalm. legendi D. Augustin. Cassiodor. & alij.

2. Concl. *Ad productionem talium bestiolarum & animalium imperfectorum, Dæmon ex pacto cum mago & malefico tantum dispositi-*

dispositiuè concurrit per applicationem agentium naturalium.

HAnc docet Augustin. *in d. lib. 3. de Trinit. c. 8.* & post eum S. Thom. Alens. Bonauent. & alij. ait enim Augustin. Non solum malos, sed nec bonos angelos fas est putari creatores, sed pro subtilitate sui sensus & corporis, semina rerum istarum nobis occultiora nouerunt, & ea per congruas temperationes elementorum latenter spargunt, atque ita gignendarum rerum, & accelerandorum incrementorum præbent occasiones.

3. Concl. *Huiusmodi animalia ad operationem Dæmonum producta ex operatione suæ naturæ nocumenta inferunt segetibus, floribus arborum, aut fructibus adhuc teneris.*

HVius Conclusionis sensus est, quod quidem productio huiusmodi bestiolarum facta ope diabolica, sit præter communem naturæ cursum, & ita mirabilis quantum ad producentem, & mouentem agentia naturalia ad suum effectum, presupposita tamen productione, quod quædam depascant olera, alia flores arborum, quædam folia, nonnulla etiam hominibus molestissima sint, id conuenit naturæ talium bestiolarum. Hæc Conclusio satis probatur ex locis Scripturæ allegatis. *Exod. 8. & Psalm. 77.* & DD. in eisdem locis. His accedit quod sicuti miracula non sunt multiplicanda sine necessitate: ita nec mirabilia censenda, quæ fieri communi cursu naturæ ratio conueniens suadet. Cùm enim huiusmodi animalia licet imperfectoria sint, quippe quæ ex

quę ex putrefactione facilimè generantur, & quâ-sidcasu, auctore Aristotele *lib. 7. Metaphys. tex. 23.* vitam habeant, indigent nutrimento aliquo, atque in id sibi conueniens ex natura indita feruntur. Ideo quando magi & malefici auxilio Dæmonis volunt hominum generi detrimenta inferre in seminibus aut fructibus arborũ, dæmones concurrunt, Deo tamen permittente, ad productionem similium animalium in tanta copia, vt verisimiliter magna ex parte flores arborum, aut fructus adhuc teneros depascant, corrodant, mortificent & contaminent. Ex qua corruptione humano generi, ad cuius cõseruationem fructus terræ & arborum necessarij sunt, damna maxima contingunt.

4. Concl. *Possunt etiam magi & malefici auxilio malorum spirituum animalia imperfecta hinc inde in varijs locis conspersa congregare in vno loco & coaceruare.*

Hanc, in qua Theologum non puto posse dubitare, breuiter docet Nicolaus Remigius Serenissimi Ducis Lotharingiæ consiliarius *lib. 1. Dæmonolatreiæ cap. 21.* Prodierunt anno præterito 1595. huius auctoris Dęmonolatreię lib. 3. in quibus ex indicijs capitalibus nongentorum plusquam minus, qui propter sortilegij crimen intra annos quindecim in Lotharingia, vbi ipse est cognitor publicus, morte mulctati sunt, omnes effectus, quos maleficis & strigibus tribuimus, multarum confessionum exemplis ostendit atque illustrat. Conclusionem hanc nunc paucis probamus. Atque in primis ex communi &

recepta Theologorum doctrina. Corpora hæc inferiora etiam angelis malis, quantum ad motum localem obediunt (intellige semper, nisi Deus cui omnia subiecta sunt, impediat.) Atque hanc propositionem post S. Augustin. *lib.* 3. *de Trinitate cap.* 8. & 9. tradunt. S. Thom. 1.*part.q.*110. *art.* 3. & *lib.* 3. *contra Gentiles, cap.* 103. S. Bonauent. Palud. Richard. & alij cum Magistro *in* 2. *d.* 7. Syluest. *in verb. Maleficium. q.* 2. Franciscus Victoria *in relect. de arte magica, a nu.* 32. Benedict. Pererius *lib.* 1. *de magia, cap.* 6. & *alii alibi.* Vnde citissimè & celerrimè propter magnã potentiam & virtutem possunt corpora de loco ad locum transportare. Hinc sicuti res alias alibi factas Dæmones celerrimè ad magorũ aliquando ostentationem ex locis etiam latè distantibus possunt asportare: Sic quoque valent animalia imperfecta & minutiora in diuersis via naturali enata, coaceruare, & in locum destinatum mouendo congregare. Qui enim homines mouendo celerrimè ex diuersis locis in vnum locum potest coadunare: quid impedit, quo minus erucas, limaces, locustas & similes bestiolas in vnum locum cogat? Atque hoc modo fieri potuit, quod aliquando memini relatum, quosdam ex nostris maleficis confessos quod habuissent tempore quodam autumni vas plenũ limacibus paruis ad perdendũ semina frugum. Dæmoni enim minimè difficile est paruo tempore colligere, & vno loco includere magnum cumulum, & quasi infinitum numerum minutiorum bestiolarum. Nicolaus Remigius refert exempla ex processibus iudicijs in hunc modum. Alexia Violæa in agro Tentræo Anno Domini 1583. refert se, postquam bacchantium

more

more hac atque illac vnà cum æqualibus multum discurrisset, solitam in aere spargere minutũ quendã puluerem, ad id sibi idcirco à Dæmone concessum: vnde erucæ, bruchi, locustæ, atque id genus pestes satorum adeo densæ nascerentur, vt ijs agri illicò vndequaque contaminarentur. Apra Hoselotia, Alexia Drigæa, Odilla Boncuriana, & Rosa Gerardina memorant se simili facto ingentem murium copiam non semel in agris excitauisse, qui ilicò in terram se abderent, corrodendis ortarum frugum germinibus: Et post quædam subdit: Quemadmodum nostra ætate visus est Nenceij Comes quidam è Germania vniuersas cubiculi muscas circa infixum in parietem pugiunculum congregans, non aliter atque apes in fuga vberis instar è ramo pendere solent. Et alius è tota vicinitate, ac confinio excitos angues in ignem Magico circulo conclusum inducens, ac cũ ex ijs quę corpore immanior erat, in illum ingredi detrectaret: coacta est tamen repetitio identidem carmine id facere, ac se cum cæteris in obiectum ignem dedere & prouoluere. *Hæc ille.* Ex his non difficile colligere, qua ratione quidam incantatores aliquando in alicuius ædes, cui malè volunt, maximum glirium, aut murium cogant, vt frumenta consumant, & alias molestias inferant. Non enim in verbis, aut signis est aliqua virtus coactiua, sed Dæmon ex pacto ad prolationẽ verborum & applicationem signorum operatur ad coadunationem murium, & glirium in tali loco, quem incantator & magus præfigit. Cùm hîc mentionem fecerimus, dęmonem per motum localem varia operari, dubium occurrit hoc loco soluendum, vt constet, *an su-*

 persti-

perstitio sit credere, vel aliquid veritatis obtineat opinio illa, tam quorundam incantatorum & magorum, quam etiam multorum venatorum, qui existimant incantationibus impediri posse capturam ferarum. Ad quod dubium respondetur affirmatiuè, fieri posse vt impediatur captura ferarum incantatione & arte magica. Vt hoc melius intelligatur, recolendum quod feræ aut canibus capiuntur, queadmodum vt plurimum lepores multi capiunt: & tunc impedimentum potest fieri à Dæmone ex parte canum insequentium leporem, quos in cursu potest impedire, vel in apprehensione: aut etiam leporem velocius potest impellere, & motu locali transferre, ita vt canes effugiat. Si autem feræ retibus sint capiendę his modis aut similibus impedimentum opponitur. Aut ante retia potest se in corpore assumpto ponere, vt feram anteuertat, vel ad eundem finem imprimere illusioné phantasmati feræ, vt apprehendat hominem, vel canem sibi aduersantem. Aut denique transferendo per motum localem feram, ne retia attingat: vel eadem etiam retia, inuisibiliter eleuando, vt pateat securus transitus. Cum enim Dæmon sit mille artifex, non desunt illi modi, quibus hominum commodis aduersetur, & suorum clientū, scilicet incantatorum & magorum caussam promoueat. Siquidem incantatores omnem fiduciā collocant in suis incantationibus & signis magicis in ordine ad pręstandum impedimenta capturæ ferarum, ita & ipse ex pacto tacito, si non quandoque etiam expresso, concurrit tanquam fidelis cooperator ad impediendum, vt augeat rerum vanam confidentiam, & suam fallacem fidem confirmet.

LEX V.

LEX V.

Nemo Aruspicem consulat, aut Mathematicum: Nemo Ariolum: Augurum & vatum praua confessio conticescat, Chaldæi & Magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas: Etenim supplicio capitis ferietur, gladio vltore prostratus, quicunque nostris iussis obsequium denegauerit. Lex est Constantij & Iuliani Cæs. ad populum.

HAEc L. partim spectat ad magiam diuinatricem, partim ad effectricem. Litera ferè patet ex superioribus, vbi de varijs diuinationis speciebus dictum est. D. Hierony. *lib. 1. commentariorum in Danielem cap. 2.* in illa verba: *Præcepit Rex, vt conuocarentur harioli, & magi, & malefici & Chaldæi:* distinctioné ponit inter hęc nomina. Secundum eum harioli sunt, quos alij ἐπαοιδοὺς, id est, incantatores interpretati sunt, & secundum eundem doctorem rem verbis peragunt. Magi, qui de singulis philosophantur. Malefici, qui sanguine vtuntur & victimis, & sępe contingunt corpora mortuorum. Porro in Chaldæis genetliaci significantur, quos vulgus mathematicos vocat. Sed latius quædam nomina, ex dictis in hac lege accipiuntur. Etsi enim sacris literis Chaldæi intelligantur, qui per considerationem astrorum & astronomiam diuinabant, eò quod astronomia in

Chaldæa viguerit, vt apparet ex illo Esaiæ, vbi Esa. 47.
scriptum est de Babylone ciuitate Chaldææ. *Stent & saluent te augures tui, qui contemplabantur, & supputabant menses, vt ex eis annũciarent futura tibi*: tamen in hac lege videntur idem esse, quod magi. Magos enim Chaldæos Assyrij, à Chaldæa Asiæ regione nominabant. Et cùm magi apud Persas potissimum Deorum cultui vacare solerent, in tantum postea aucta est eorum vanitas, vt non solùm obseruatione syderum futura prædicere, sed artibus quibusdam & maleficijs & scire se omnia, & facere posse profiterentur: quæ duo comprehendunt tam magiã diuinatricem, quàm operatricem. Per magos in hac L. diabolicis artibus mirabilium rerum effectores intelligo, quos vulgus omni tempore maleficos appellauit, vt patet *ex Rub. hac L. & L. Etsi excepta. infra. & in can. Nec mirum. §. Magi sunt, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes, ac sine vllo veneni haustu; violentia tantum carminis interimunt.* Hos effectus etiam hæ ll. magis maleficis tribuunt Atque sic magos malas artes exercentes maleficos à vulgo semper appellatos, testes sunt antiquissimi Patres, Cassianus *in collat.* 8. *cap.* 19. Augustin. *de Ciuitate Dei lib.* 21. *cap.* 6. Lactant. *lib.* 2. *de origine erroris c.* 17. Isidorus *lib.* 8. *Etymolog. c.* 9. & S. Thom. *lib.* 3. *contra gentiles cap.* 106.

Nota hîc in illis verbis, *quos maleficos ob facinorum magnitudinem, vulgus appellat*, maleficium, vt etiam nos experientia discimus, vix vnquam, vt in præsenti negotio de eo loquimur, continere vnum simplex crimen, sed semper multa includere: & proinde iudicium sumendum ex multis comitan-

comitantibus. Nostri autem malefici hæc scelera committunt: abnegationem Dei, quæ est porta ad omnia scelera, fidei in Baptismo susceptæ, ac communioni Sanctorum abrenunciant: cum Dæmone pactum in destructionem cœlestis regni ineunt, cum Sathana rem Veneream exercent, nocte eodem cooperatore ad congregationem proficiscuntur, ibidem idololatriam exercent, exhibendo honorem & cultum Dæmonibus; conspirant cum eisdem in perniciem humani generis, quomodo fructibus & seminibus, nec non hominibus nocere possint, & talia exequuntur Dęmoniaco auxilio accito, homicidia committunt: infantum corpora non rarò exhumant, quæ vel in cineres, aut liquores igne resoluunt, nonnunquã etiam corda infantum comedunt, Sacratissimo Eucharistiæ Sacramento turpissimè sæpius abutuntur, iumenta & pecora morbis vsque ad mortem inficiunt, personas matrimonio iunctas impediunt, ne matrimonij actus debito modo exercere possint: odia inter coniuges aliquando generant, parricidia frequenter committunt, blasphemias frequentant, & alia plura facinora nefanda, quę nominari nec possunt, nec decet, perpetrare non verentur, vt plurimis fidelissimis confessionibus testimonijsque didicimus. Quare rectè malefici dicuntur, non solum ob facinorũ magnitudinem sed etiam multitudinem. Neque tamen omnes malefici & sagæ omnia hæc coniunctim semper committunt, sed alij alijs sunt peiores. Hæc tamen ferè omnibus sunt communia: Abnegatio Dei, abrenunciatio fidei in Baptismo susceptæ, pactum cum Dæmone, Apostasia, idololatria in congregatione, abusus sceleratissimus

Dęmonis in forma incubi aut succubi, conspiratio ad perpetrandū aliquod malum contra Reipubl. ac patriæ salutem, homicidium, aut aliquorum animalium perditio, sacrilegium in abusu Eucharistiæ, & blasphemia.

Postremò circa illa verba, *Etenim supplicio capitis ferietur, gladio vltore prostratus*, aduertendū, quod quamuis secundum Iurisperitos generaliter loquendo, per pœnam capitalem non intelligatur pœna mortis, sed etiam exilij: Cyn. *in L.1.C.de falsis*. Marsil. *in pract. Crim.* §. *Opportunè. num.* 40. Boër. *in decis.* 254. Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 67. *& alij*. tamen hîc intelligitur pœna mortis, vt intelligitur ex verbis adiunctis, supplicio capitis ferietur, gladio vltore prostratus.

QVÆSTIO I.

An malefici sic dicti à vulgo, ob facinorum magnitudinem, morte sint afficiendi?

QVæstio hæc hoc tempore solemnis est, cum ob frequentiam maleficiorum dubium quandoq; in casibus occurrentibus incidat, maximè cū non omnes malefici sint pares in malitia. Ante resolutioné quædam sunt prænotanda.

Primum notabile. Secundum legem diuinam & humanam, pœna est commensuranda delicto & culpæ. Deuteron. 25. *Iuxta mensuram delicti, erit plagarum modus. can.* Non *afferamus* 24. *quæst.* 1. *cap. Sicut dignum, de homicid. & cap. Fœlicis, de pœnis in* 6. *& L. perspiciendum. ff. de pœnis. L.* 1. §. *Sed & qui ff. de abigeis.*

Secundum. Delictum tanto grauius est, quanto dignior persona, in quam peccatur. S. Thom. 1.2. *quæst.* 73. *artic.* 9. Antonin. 1. *part. tit.* 9. §. 1. *cap.* 1. *& alij ali-*

dijs alibi. *cap.* 1. *de calumniat. cap. Cum illorum. de sen-ten. excommunicat. Institut. de iniurijs.* §. *Atrox.* Ex quo fundamento, cæteris paribus, grauiora sunt peccata, quæ in Deum committuntur illis, quæ in homines *cap. Vergentis, de hæret.* & *in Authen. Gazaros. in C. eod. tit.* Hinc deducitur, quod abnegatio Dei, idololatria, præuaricatio, Apostasia, hæresis, sortilegium, diuinatio, incantatio, & similia, sunt grauissima peccata, & referuntur ad crimen lęsæ maiestatis diuinæ.

Tertium. Est differentia inter hæresin propriè dictã, & crimen maleficorum: quia hæresis simplex peccatum est, nec tam multa alia inuoluit: at maleficium colluuies peccatorum comitatur, vt ex dictis clarum est. Sic communiter malefici incidunt in pœnam multorum criminum. Participant vt plurimum cum hæreticis in aliquo: longè tamen eos malitia superant in alijs. Ex hac caussa non est eadem caussa cognitionis & pœnæ. Si nihil aliud maleficium haberet, quàm hæresis crimen, nullo modo cognitio eius ad iudicem sæcularem spectaret: cum autem diuersa habeat adiuncta, misti est fori, & est locus præuentioni, nisi consuetudo alibi aliud obtineat.

Prima Conclusio. *Malefici sic dicti à vulgo, ob facinorum magnitudinem, secundum legem diuinam & humanam, morte sunt mulctandi.*

PRobatur primò ex lege diuina. Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* Glossa ibid. *Maleficos* qui præstigijs magicę artis & diabolicis figmentis agunt. Glossa alia interlinearis. *Maleficos*, id

est, cooperatores & adiutores Diaboli. Raban. ibidem Maleficos appellat illos qui præstigijs magicæ artis, ac diabolicis figmentis caussas agunt, & ab vno Deo, qui est auctor omnium bonorum auertere satagunt, quos vltrà valere ad hominum perniciem, lex non patitur, sed magis extinguere iubet. Nicolaus Lyranus, Maleficos non patieris viuere: in Hębręo dicitur: Sortilegam non patieris viuere: & licet exprimat mulierem tantum, tamen intelligitur de homine sortilego, sicut exprimit translatio nostra: sed Scriptura exprimit id, quod communius est, scilicet quod mulieres sint sortilegæ. Ponitur autem hæc lex inter eas, quæ reprimunt concupiscentiam carnis: Quia sortilegia frequenter fiunt in his, quæ spectant ad actum carnis. Dionysius Carthusianus accedit ad has expositiones. Sed Hugo Cardinalis in illum locum aptè ad materiam hanc loquitur: Maleficos vocat non quoslibet intentos criminibus, sed præstigiatores, hariolos, magos, inspectores peluis, vel gladij, inuersores psalterij, criminatores, qui scilicet carminibus diabolicis vtũtur. Omnia enim ista fiunt contradicente Domino, & Sacra Romana Ecclesia, & sacris canonibus. Hos sequuntur Nicolaus Iaquerius *cap. 22. in flagello fascinariorum*. Ioannes Trittemius *in tract. de reprobis*. Barthol. Spineus *de strigibus cap. 3*. Malleus maleficarum, Bernard. Basinus *de artibus magicis, 10. Conclus.* Martinus Arles *in tract. de superstitionibus, num. 102*. Latè & doctè Thomas Erast. *in dialogo de Lamijs*. Amplectuntur eandem expositionem Iurisperiti. Troilus Maluetius *in tractat. de sortibus, num. 17*. Martin. Nauar. *in manuali Confessar. cap. 11. num. 28*. Damhauder. *in pract. crim. cap. 61. num. 137*. Iacob.

cob. Menoch. *de arbitr. Iud. qq. caſ.* 388. *num.* 16. copiosè. Ioan. Bodinus *in confutat. opinionis Ioannis VVieri. & alij alibi.*

Contra communem Patrum & Doctorum ſententiam obijcit Ioan. VVierus, nec vult ita intelligi textum *in Exod.* 22. ſed veneficos: quia textus græcus habet φαρμακȣ̀ς, quod ſignat veneficos, qui veneno naturali occidunt, & non arte magica vtuntur. Sed valdè malè VVierus aduertit, cum non ſolum apud Græcos, ſed etiam apud latinos, vt ſupra etiam ſignificatum eſt, nomen veneni & veneficij etiam magicis artibus conueniant. Sic Sancti Patres nomen, *veneficos*, maleficis attribuunt. S. Hieronymus, qui teſte Auguſtino *lib.* 18. *de Ciuitate Dei cap.* 43. & ipſa experientia, trium linguarum peritiſsimus fuit, vbique nomen græcum φαρμακὸς, vertit maleficus, vel maleficos ſecundum inflexionem nominis, vt patet ex locis paulò poſt citandis. Sic etiã ad magos & maleficos transfert Philo Iudæus *in lib. de ſpecialibus legibus*, cuius verba ad longum adduximus *in explicatione prima L. huius tituli.* S. Auguſtin. *de Ciuitate Dei lib.* 21. *cap.* 6. Si magorum opera, quos noſtra ſcriptura veneficos & incantatores vocat, in tantum Dæmones extollere potuerunt, &c. Quæro hîc, vbi noſtra ſcriptura magos vocat veneficos & incantatores, niſi in d. loco Exodi, & ſimilibus: ſecundum interpretationem LXX. interpretũ? Eodem modo Iſychius in Leuit. c. 19. in illa verba. *Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos.* Septuaginta autem edunt, *ait*: Nõ ſequimini ventriloquos, & veneficis non adiungamini, &c. Et paulò poſt, vt eius mens intelligatur, quid per veneficos intelligat, ſubdit:

pesſi-

pessimum est etiam, & veneficis adhærere: quia Dæmonum inimicorum nobis, & pestilentium nomina dicunt. Qui etsi ad breue tempus, vt in errorem mittant, videntur operari aliquid, quod ad corporalem sanitatem vile & paruum, quale etiam imperiti medici operari possunt: veruntamen nec hoc vt boni, neq; vt bene volentes hominibus, operantur, sed in seruitutem illos redigere, & à Deo separare cupientes. Ad eundem sensum interpretatur *in cap. 20. Leuitic. lib. 6.* His addo, si quod obscurum esset exponendum in sacris literis, quod tamen minimè in hoc loco est, id foret exponendum secundum similia loca Scripturæ. Sed in similibus locis accipitur in sensu à Patribus declarato: Ergo. Probatur assumptum, *Exod. 7.* vtitur Scriptura eodem verbo, quo cap. 22. Sed ibi accipitur pro magis cooperatoribus Dæmonis, vt clarè patet ex textu, qui sic habet. *Vocauit autem Pharao sapientes & maleficos & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam similiter.* In quo loco quis non videt per maleficos, quos textus græcus φαρμακοὺς appellat, id est, veneficos, non intelligi eos qui naturali veneno, & modo inficiunt, sed solum per incantationes & arte diabolica, ad mentem Sanctorum Patrum? Et iterum circa finem capitis. *Feceruntque similiter malefici Aegyptiorum incantationibus suis,* & cap. 8. *Fecerunt autem malefici per incantationes similiter, eduxeruntque ranas, super terram Aegypti.* Et iterū in eodem cap. *Feceruntque similiter malefici incantationibus suis, vt educerent cyniphes, & non potuerunt: & dixerunt malefici ad Pharaonem. Digitus Dei est hic.* In quibus locis omnibus patet, quod nomen græcum sicut etiam latinum, non physicè accipitur, sed pro

ſed pro veneficis, qui arte Dæmonis & magica ranas educebant. Idem patet ex alijs locis. 2. Paralip. cap. 23. *Ezechias tranſire fecit filios ſuos per ignem, &c. obſeruabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat, habebat ſecum magos & incantatores.* Hierem. 27. *Vos ergo nolite audire prophetas veſtros, & diuinos, & ſomniatores & augures, & maleficos*, Daniel. 2. *Præcepit rex vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi, vt indicarent regi ſomnia.* Eſaiæ. 47. *Venient tibi duo hæc ſubitò in die vna, ſterilitas & viduitas. Vniuerſa venerunt ſuper te, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem.* In his locis ſcripturæ alijsq́; quæ adferri poſſent, vt clarum eſt ex antecedentibus, & comitantibus, circumſtantijsq́ adiunctis, per nomen φαρμακὸς, non intelligitur is, qui veneno Phyſicè vtitur, ſed arte diabolica, cùm tamen idem nomen vbiq́; ponatur, mutatis tantum mutandis, ſecundum declinationem. Quare vim infert literæ, qui contra totius Eccleſiæ & Patrum conſenſum vnanimem, dictum locum, *Exod.* 22. aliter explicat. Accedit quod hebræi ſermonis periti exponunt: Sortilegam, vel præſtigiatricem non ſines viuere. Eadem Concluſio probatur alijs ſcripturæ locis. Deuter. 18. *Nec inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiam ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, &c. nec ſit maleficus nec incantator, &c. omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiusmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo*, & Deuter. 13. *Dominus præcipit iudici, vt falſum prophetam & ſomniatorem, ſeducentem populum poſt Deos alienos ſine mora interficiat, & filios Beltal cū aſſeclis igni & gladio perſequatur.* Hieremiæ 50. *Gladius ad Chaldæos, ait dominus, Gladius ad diuinos.* 4. Reg. 1. cap.

Ochozias.

Ochozias, quia consuluit Beelzebub Deum Accaron, super infirmitate sua, mortuus est, iuxta sermonem Domini. 1. Paralip. c. 10. *Saul mortuus est, quia Phytonissam consuluerat, nec sperauerat in Domino.* 1. Reg. c. 28. *Saul adhuc memor præcepti Domini, abstulit magos, & hariolos de terra, & interfecit eos,* & ibidem Phytonissa mutato habitu: *Tu scis quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & ariolos de terra. Quare ergo insidiaris animæ meæ vt occidar?*

Secunda pars Conclusionis, quantum ad L. humanam & ciuilem, constat ex hac L. *& ex L. Nemo & L. Nullus. L. Multi. & L. Etsi excepta. eod. tit.* & DD. iuris ciuilis in has leges. Azo. *in summa eod. tit.* Bonifac. de Vitalinis *in tract. de maleficijs. in tit. de sortilegis & mathemat.* Panormit. *in cap.* 1. *de Sortileg.* Hostiens. *in summa eod. tit.* §. *Quæ sit pœna.* Ioan. ab Anania *ibid.* Paul. Grilland. *lib.* 2. *de sortileg. q.* 11. *num.* 11. Damhauder. *loco citato.* Menoch. *de arbitr. Iudic. qq. cas.* 288. *num.* 5. *&c.* Approbat has leges, quantum ad pœnas S. Augustin. *lib.* 8. *de Ciuit. cap.* 19. Vnde argumentatur aliquam vim inesse arti magicæ. Cur enim, *inquit*, tam grauiter ista plectuntur seueritate legum, si opera sunt numinum colendorum? An forte istas leges Christiani instituerunt, quibus artes magicæ puniuntur? secundum quem alium sensum, nisi quod hæc maleficia generi humano perniciosa esse non dubium est?

Dubium hic incidere potest, *An malefici & sagæ de quibus nunc loquimur, sint morte afficiendi, etiamsi hominem, equum, vaccam non interfecerint, sed tantum in congregatione, aut cursu fuerint?* pro resolutione, sit

2. Con-

2. Concl. *Malefici & sagæ, de quibus nunc agimus, etiamsi damna nemini in exterioribus intulerint, si in conuentu fuerunt, nocturnas congregationes frequentauerunt, & alia exercuerunt, quæ communiter ibi fieri solent, secundum legem diuinam & humanam iuste morte afficiuntur.*

PRobatur Conclusio. Primò, quantum ad legem diuinam. Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* Malefici autem, vt ex dictis constat, appellantur, qui præstigijs magicæ artis & diabolicis figmentis caussas agunt, Deo abrenunciant, & & ad diaboli castra declinant. Sed qui ad nocturnos conuentus veniunt, omnes tales sunt. Quia nullus ad talem locum venit, qui inprimis Deo non abrenunciauerit & cum Dæmone pactum inierit, vt omnium, qui tam infaustam artem exercent, confessionibus discimus. *Prima pars probatur.*

Secundò: Idololatræ, secundum legem diuinam, mortem merentur. *Exod.* 30. *&* 32. *Deuteron.* 13. *&* 27. *& alibi.* Quæ autem natio vnquam tam grauem idololatriam commisit, ac nostri malefici comittunt: qui Deo vero relicto, Dæmoni obedientiam, honorem, ac cultum impendunt. Iudæi ac gentiles, si quam idololatriam exercebant, id faciebant, quia idolis ligneis, aut lapideis diuinitatem aliquam inesse credebant. At nostri malefici & sagæ scienter ac prudenter ei honorem, obedientiam & cultum Deo debitum impendunt, quem Dæmonem cognoscunt. Quid enim aliud in suis nocturnis conuentibus faciunt, quàm Dæmoni famulatum præstant, & honorem impendunt? Qui eos idololatriam com-

Exod. 32 committere dubitant, recogitent, an non populus Hebræorum idololatriam commiserit, quando coram vitulo lusit, choreas duxit, edit & bibit? quid aliud malefici in nocturnis conuenticulis coram Dæmone faciunt? ipsum certis diabolicis ritibus honorant, ludunt, choreas ducunt, edunt & bibunt. Et si Moyses hoc factum populi capitale non duxit, quomodo ergo viginti tria millia hominum occidit, vt Scriptura testatur?

Tertiò: secundum legem diuinam, qui consulit diuinos, magos & incantatores, mortem meretur Leui. 20. *Anima, quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei:* ergò multo magis ipse magus, aut malefic⁹ mortem meretur, quia ipse vtitur diaboli opera. Sed non apparent in conuentibus nostri malefici, nisi iam declinauerint ad Dæmones, & fornicati fuerint cum eis: ergo secundum legem diuinam, hoc titulo, mortem merentur.

Quartò: Secundum legem Dei mortem meretur, qui cum iumento coierit, *ex Exod.* 22. quæ lex statim subiungitur legi de pœna maleficorum. Sed grauius est cum Dæmone rem veneream exercere.

Quintò: lege diuina blasphemus lapidibus obruitur, & morte plectitur. Leuit. 24. *Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus. Et ad filios Israel loqueris. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus obruet eum omnis multitudo populi.* Quanta autem sit blasphemia maleficorum in Deum. Beatissimamq; Virginem,

gnem, &c. nemo est qui ignoret, nisi tam fœlix sit, quod de hoc infœlicissimo hominum genere nihil vnquam audiuerit.

Probatur nunc, quantum ad secundam partẽ, quod secundum legem ciuilem & rectam rationem etiam Conclusio locum habeat. *Probatio Conclusionis quantũ ad leges ciuiles.*

Primò: Malefici nostri sunt Apostatæ. Apostatæ autem puniuntur vltimo supplicio, sicut etiam hæretici. Hostiensis & Panormitanus *in cap. 1. de Apostat.* Damhauder. *loco cit. num.* 43. Quod autem apostatæ sint, patet. Discedunt enim à vero Deo, & Diabolum sequuntur.

Secundò: Qui paganorum ritus & sacrificia exercent, vltimo supplicio afficiuntur. C. *de paganis & eorum sacrificiis.* L. 1. *&* 2. *& ibidem.* L. *Nemo venerantis.* Quid ergo merebuntur, qui non solùm paganorum, sed diabolorum ritui & sacrificijs insistunt?

Tertiò: Vita nostra est militia super terram. Huius autem militiæ duo sunt duces. Christus Electorum, & Sathan peruersorum, & inter hos duces eorumq́; milites bellum est perpetuum, & odiũ vehementissimum. Duci autem supremo, Domino Deo, & Christo, nomina nostra dedimus, fidem addiximus, & obedientiam promisimus ante Baptismi susceptionem, quando quisq; nostrum interrogatus: Abrenuncias Sathanæ? & responsum. Abrenuncio. Et iterum: Et omnibus pompis eius? Abrenuncio. Et iterum: Et omnibus operibus eius? Abrenuncio. Et tum subsequitur. Credis in Deum patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ, &c. Et responsum, credo. Huius abrenunciationis, tanquam rei antiquissimæ, meminere sancti Patres, Dionys. Areopagita

cap. 2. Ecclesiast. Hierarchia, Basil. *in lib. de Spiritu sancto cap. 27.* Ambros. *in lib. de iis, qui mysteriis initiantur, cap. 2.* Orig. *hom. 12. in Numeros.* Cyrill. Hierosolym. *Catechesi 1. mystagogica.* Tertullian. *in lib. de corona militis.* Raban. *lib. 1. de institu. clericorum, & alij alibi.* Ex qua renunciatione constat nos abrenunciasse Sathanæ, & eius operibus, & addixisse supremo Regi & duci fidem obedientiamq; cuius militiæ iura, fœdera ac signa suscepimus indicto continuo & perpetuo bello, regno Sathanæ. Nunc ad propositum. Qui in bello ad hostes aut fugit, aut vult transfugere, vltimo supplicio afficitur; secundum leges. *L. Desertorem, §. Is qui ad hostes. ff. de re militari. L. Si quis aliquid ex metallo. §. Transfugæ ff. de pœnis.* Transfugæ ad hostes, aut secretorum nostrorum renunciatores, aut viui exurantur, aut furca suspendantur. Qua pœna ergo dignus erit, qui à Duce Christo, cui fidem dedit, & obedientiam promisit, fit trausfuga ad crudelissimum omnium hostem Dæmonem? His accedit, quod secundum rigorem iuris militaris, miles si arma amisit, vel alienauit, capitis damnari potest, *in d. L. Desertorem. §. Miles.* Miles ergo Christi, qui abijcit, contemnit, & conculcat armaturam Christi, & scutum fidei, in quo posset, si vellet, secundum apostolicam doctrinam, extinguere tela nequissimi aduersarij, qua merebitur pœnã?

Quartò: Secundum legem non solum diuinã, sed etiam ciuilem, blasphemus mortem meretur, vt est textus clarus *in Authent. vt non luxurientur contra naturam*, quam authent. Ioan. ab Anania *cap. 2. de maledic.* vehementer laudat, & magnifacit: ita affirmant & concludunt Doct. vt attestantur Damhaud. *in pract. crim. cap. 61. num. 26.* & Iul.

Clar.

Clar. *lib.* 5. *sent.* §. *Blasphemia num.* 3. Quæ tamen pœna hodiernis temporibus non seruatur, ob defectum religionis & iustitiæ, vt dicit Lucas de penna, *in L. omnes. C. de delator. lib.* 10. Seruanda autem esset huiusmodi pœna, si esset magna & enormis blasphemia, quæ ex deliberato, & doloso proposito procederet, vt Zasius *lib.* 1. *consil.* 19. *annotat.* & sic Boerius *in decis.* 301. aliquando practicatum in mobilibus & doctis curijs tradit. Cogitet ergo Christianus qua pœna digni sint malefici, qui non solùm verbis, sed etiam facto maximas blasphemias in Deum, B. Virginem & Sanctos iaciunt vt placeant Dæmoniorum principi, cui magis probatur, qui maiora scelera perpetrat. Committitur enim blasphemia facto, vt docet Ludouic. de monte alto, *in tract. de Reprobatione Sententiæ Pilati, num.* 6. pro qua doctrina faciunt quæ dicunt Franciscus Squillacensis *de fide Catholica cap.* 15. *&* 16. & Ioan. Immolen. *in Clem.* 1. *de vsur.*

Quintò: Peccatum contra naturam, siue Sodomia, secundum ius ciuile etiam morte punitur, tam in agente, quàm patiente. *L. Cùm vir nubit in fœminam. C. ad L. Iuliam de adult. & in d. Authentica, vt non luxurientur contra naturam.* 15. *quæst.* 1. *can. Mulier. &* 23. *quæst.* 5. *can. Reos.* §. *Qui coierit.* Et quàmuis textus *in d. L. Cùm vir nubit*; innuat pœnam gladij: consuetudine tamen receptum est, vt peccantes contra naturam, igne concrementur, vt docent Angel. *in d. L.* Damhauder. *in pract. crimin. c.* 96. *num.* 12. Iulius Clarus *lib.* 5. *in* §. *Sodomia. & alij alibi.* Quam consuetudinem sequitur Constitutio Criminalis Imperatoris Caroli V. *in artic.* 116. Quis igitur dubitat pœna mortis afficiendum

eum qui hoc enormiſsimum peccatum non dubitat exercere cum ſpirituali creatura, quod omnia peccata carnis malitia & enormitate ſuperat? Et confirmo. Si Iudæus Chriſtianam carnaliter cognoſcat, maximè accedente aliqua circumſtantia augente malitiam, morte plectitur, ſecundum aliquorum Doctorum ſententiam, quam etiam amplectuntur Conſtitutiones nouæ Mediolanenſium, *ſub Rubrica de pœnis, cap. Iudæus*, referente Menoch. *lib. 2. de arbitr. Iudic. quæſt. caſu* 290. idq; ob diſparitatem cultus & infidelitatem. Quanto maiorem meretur pœnam, qui cum Dæmone coit, vbi non ſolùm naturarum diuerſitas, ſed etiam in nullo communicatio? De pœna Iudæi coëuntis cum Chriſtiana, tractant ad longum Paulus Grilland. *de pœnis omnifariam coitus. q.* 12. Boerius *in deciſ.* 316. Menoch. doctè *loc. cit.* Anthonius Gabrielius Roman. *lib. 7. communium concluſionum, concluſ.* 21. Marſil. *in conſ.* 101. *incipiente, Illumina quæſo.* Alexand. *in conſ. 99. vol. 6. incip. Viſa inquiſitione formata contra Abraham.* Oldradus de ponte, *in conſil.* 333. *incipien. Qualiter puniatur Iudæus cognoſcens.* Philip. Corneus *lib. 1. conſ.* 114. *incip. Licet primo aſpectu.* Canoniſtæ *in cap. In nonnullis, cum Gloſſ. de Iudæis.*

Sextò: Secundum leges humanas, qui crimen læſæ maieſtatis humanæ committit, extremo ſupplicio afficitur. *L. Quiſquis. C. ad Legem Iuliam Maieſt.* & hæc communiſsima eſt ſententia. Ergo multò magis, qui reus eſt læſæ maieſtatis diuinæ. Quia grauius eſt diuinam lædere maieſtatem, *cap. Vergentis. de hæret. & in Authentic. Gazaros. C. eodem tit.* Sed noſtri malefici ſunt rei læſæ maieſtatis diuinæ. *L. Etſi excepta. infra eod. tit.* id quod ratio euidens

euidens demonstrat: declinant enim à partibus proprij sui domini & Regis, ad hostem regni, & cum eo pactum ineunt contra proprium & summum suum principem, quod est de natura criminis læsæ maiestatis. Sed non sunt rei læsæ maiestatis, quatenus damna in exterioribus inferūt, quia sic in longè minora crimina incidunt, ergo quatenus pacta ineunt cū Dæmonib⁹, aduersus Deum & regnum eius. Nisi quis ita impudens sit, qui iudicet maius esse peccatum, hominem occidere, aut duos equos interficere, quam Deum abnegare, communioni Sanctorum abrenunciare, & pacta cum Dæmonibus inire. Sed omnes qui in congregatione apparent, & cum reliquis conuenticula frequentant, iam sunt rei læsæ maiestatis diuinæ: Alias non interessent tam fœdę societati.

Septimò. Secundum ll. hasce ciuiles, diuinatores, aruspices, & similes morte mulctantur, vt patet *L. Nullus. L. Nemo. L. Multi. L. Etsi excepta.* sed hi nulla damna inferunt in exteriorib⁹. Ergo maiori supplicio afficiendi malefici per excellentiam, qui Deum suum derelinquunt & castra diaboli sequuntur: quæ leges, diuinæ legi concordant, vt ex superioribus constat. Huc facit illud edictū Athalarici Regis Gothorum, cuius meminerunt Cassiodor. *lib.* 9. Olaus Magn⁹ *lib.* 3. *c.* 19. *de Gentium septentrionalium varijs conditionibus* & Petrus Gregor. *lib.* 34. *Syntag. iuris vniuersi cap.* 14. Maleficos, *inquit*, vel eos, qui ab eorum nefarijs actibus aliquid crediderint expetendum, legem seueritas insequatur: quia impium est, vos illis esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Qualis enim fatuitas est creatorem vitæ relinquere, & sequi potiùs mortis auctorem.

Octauò : probat dictam conclusionem Lex fin. *in C. Theodosiano de malefic. & mathe.* Ne quis deinceps nocturnis temporibus, aut nefarias preces aut magicos apparatus, aut sacrificia funesta celebrare conetur. Directum enim & conuictũ competenti animaduersione mactari perenne auctoritate censemus. Quid aliud nostri malefici agunt, quam quod nocturnis temporibus ad opera diabolica proficiscuntur, ad celebrandum magicos apparatus, ad sacrificandum Dæmonibus, ad cultum eorum perficiendum?

Postremò : Efficaciter hanc conclusionem probat constitutio quædam Electoris Saxoniæ lib. 2. parte 4. quam allegat Ioan. Gregorius Godelmannus *lib. 3. de magis & veneficis, cap. 11. num.* 19. Constitutionis autem verba è germanico ideomate in linguam latinam ad verbum translata sic habent. *Si quis oblitus Christianæ fidei, cum Dæmone fœdus inierit, operatur, aut rem habuerit, talis persona etiamsi veneficio siue maleficio nemini nocumentum intulerit, igne è vita ad mortem tolletur, & punietur. Qui vero absque dæmonis huiusmodi pacto aut fœdere, alicui veneficio siue maleficio damnum intulerit, siue id paruum siue magnum fuerit, magus aut maleficus, siue vir aut mulier fuerit pœnam gladij sustinebit.* Hæc certè Constitutio iuri diuino & ciuili congrua est, quantum ad primum eius membrum, quod ad propositum dictæ Conclusionis allegamus. Pacta cum Dæmone habere, & rem, cùm spectent ad atrocissima crimina, vt supra ostensum est, maximam merentur pœnam.

Prædictæ Conclusioni videtur obstare Constitutio Criminalis Caroli V. in artic. 109. Si quis maleficio siue veneficio hominibus damnum aut nocumentum

tum intulerit, morte ignis plectatur. Si verò nulli damnum intullerit, pœnas patiatur pro delicti qualitate & quantitate, super qua re Iudex consilium requiret, prout infrà scriptum est: Ex hac Constitutione sequi videtur, quod si maleficus Deum abnegauerit, idololatriam & apostasiam commiserit, conuentus diabolicos frequentauerit, cum Dæmone rem veneream exercuerit, sacramenta contempserit, eisq; abusus ad horrenda scelera fuerit, si hominem, equum, aut vaccam non maleficio necauerit, non sit morte afficiendus. Quisquis ratione vtitur, si quem in scientia gradum assecutus est, scire debet, non solùm leges, sed etiam Constitutiones ita interpretandas, vt omnis contrarietas videtur, & absurdus intellectus locum non habeat. L. *Nam absurdum. ff. de bonis libertor. L. in ambigua. ff. de legibus L. Scire oportet. §. aliud. ff. excus. tut.* Alexand. *in consil.* 83. *incip. Visa facti narratione vol.* 2. Ludouic. Roman. *in consil.* 485. *incip. In cas. propositæ consultationis.* Bart. *in L. omnes populi, in q. 6. principali, in versic. Iuxta præmissa quæro. ff. de iustit. & iure.* Marsil. *in consil.* 16. *num.* 45. *incip. Inclina cor meum & in consil.* 85. *num.* 8. *incip. post redditum consilium : & in pract. criminali. §. vlt. num.* 36. pro quibus facit *L. Scire leges. ff. de legibus* & illud Hieronymi *in epist. ad Galat. cap.* 1. *& positum in* 1. *quæst.* 1. *can Marcion. & Basilides* relatum à Petro Ancharano *in cons.* 283. *incip. In auxilium veritatis, in penult. colum.* Veritas non consistit in verbis scripturarum, sed in eorum sententia, non in superficie, sed in medulla, non in folijs, sed in radice rationis. Nunc respondetur dictæ constitutioni. Secundum legem diuinam & humanam, vt in præsuppositis huius quæstionis annotauimus,

pœna est commensuranda peccatis. Quare valde absurdum est, & à ratione alienum, quod qui homicidium commiserit, equum aut vaccam interfecerit, sit comburendus & morte afficiendus: Et is qui professionem Christianæ fidei in Baptismo susceperit, eamq; abnegauerit, cum Dæmone pactum inierit, idololatriam commiserit, cum Dæmone venerem expleuerit, & similia horrenda crimina perpetrauerit, veniat absoluendus à morte: hoc enim esset maioris facere equos & vaccas, quàm Deum & professionem nostræ fidei, grauius constituere, equos & vaccas interficere, quàm diuinam maiestatem grauissimè lædere, vt omnium sententia in hoc crimine contingit. Adhæc, quod vnquam crimen grauius in sacris literis idololatria & magia punitum est, aut etiam Sodomia? vt passim omnibus clarum est ex veteris testamenti libris. Velle ergo homicidam aut interfectorem vaccarum & equorum occidere, & perfidum fidei Christianæ abiuratorem, idololatram, diuinæ maiestatis reum, & pessimum Sodomitam conseruare, est iniquam stateram adferre, sine ratione contra legem Dei & hominum statuere, & absurdissimum inuehere in leges & constitutiones. Nam & Imperator infrà in *Constitutione sua artic.* 116. peccatum contra naturam pœna ignis plectendum decernit: sed propius ad constitutionem. Nomen maleficij aut sortilegij generale nomen est, conueniens omni superstitioni, & operationi, quę diabolicam sapit cooperationem, vt constat ex Paulo Grillando de *Sortilegiis.* Damhauder. *in practica Criminali, c.* 6. *num.* 79. & Doctoribus canonum *in tit. de Sortilegiis.* Cùm autem multæ sint superstitionis species,

non-

non omnes eandem habent malitiam, aut parem gradum in offensa, Principales autem species sortilegiorum sunt tres. Diuinatoria, Amatoria & Venefica, quę etiam species non sunt pares in gradu malitiæ. Loquitur ergo Imperator in sua Constitutione illa non secundum totam latitudinem maleficij, sed secundum quod veneno vtuntur ad nocendum hominibus & iumentis: iuxta *L. 1. huius tit.* Grauius est veneno quam gladio occidere, & eam sententiam apprehendit, quam d. L. diximus communiorem, & in praxi receptioré, iuxta mentem Iulij Clari *lib. 5. senten. in §. Homicidium* & Didac. Couar. *in Clem. Si furiosus, de homicid.* quod præbens aut propinans venenum non subsecuto effectu, scilicet morte, non puniatur pœna ordinaria, sed extraordinaria, formato arbitrio secundum circumstantias rerum occurrentium. Et quoniam liquida res est, subsecuto effectu pœnam decernit: Quando autem effectus non subsequitur, pendet ex arbitrio prudentis Iudicis aut discreti, qui si sibi non sit sufficiens, requiret consilium, prout in Constitutionibus decernitur. Et sic non loquitur Imperator de maleficis per excellentiam sed tantum prout nocent veneno hominibus & iumentis. His addere possumus, quod cúm non omnia sortilegia sint eiusdem malitiæ, etiam non semper pari pœna puniuntur, sed arbitrium & consilium habet locum, vt Plato *in 11. de legibus* Menoch. *de arbit. Iud. qq. casu.* 388. & Petr. Greg. *in 3. parte Syntag. iur. vniuersi. lib.* 34. *cap.* tradunt: sic d. Constitutio non facit mentionem maleficorum per excellentiam, sed tantũ quantum ad effectum nocendi, mediante veneno. Atque vt penitius hæc materia intelligatur, annoto

breuius, quod lati⁹ extēdit Alphonſ. Caſtr. *lib. 2. de iuſta hæreticorum punitione cap. 12.* ex doctrina Galeni, *in opuſculo inſcripto. Quod animi mores corporis temperaturam ſequuntur.* Tres ſunt cauſſæ, quare facinoroſi è medio tollantur. Prima, ne ſcelerati & peſsimi viuentes, alijs contumeliam, & damnum inferant Reipub. & eius membris. Sic præſes ſiue Iudex ex officio tenetur prouidere ſuæ prouinciæ, vt purgetur à malefactoribus. Aliàs ſi ex ſua negligentia & conniuentia Reſpub. aut eius membra damna patiantur, fit reus culpæ reſtitutionis damnorum. *c. 1. de offic. iud. de legat.* & DD. ibid. *L. Congruit. ff. de offic. præſid.* Hęc cauſſa facit, quod fures, ſicarij, homicidę & alij eiuſdē notæ facinoroſi è medio tollātur. Secunda cauſſa; vt alij ſimilis pœnæ timore, deterreantur à ſimilibus criminibus perpetrandis, iuxta illud Poëticum: *Oderunt peccare mali formidine pœnæ.* Prima cauſſa ciuium inter ſe pacificum conuictum, & totius Reipub. conſeruationem per hoc, vt nemo alterum lædat, concernit. Secunda proſpicit bonis ciuium moribus, vt nemo atrocia crimina committat. Intereſt enim Reipub. vt bonos ciues habeat. Multi enim natura, aut praua conſuetudine ſunt procliues ad ſcelera, qui pœna mortis deterrentur: & alij pœnas flagitioſorum perſpicientes, etiam exemplo fiunt cautiores, iuxta illud Salomonis: *Peſtilenti flagellato, ſtultus ſapientior erit*: iterum
Prouer. 10. *ſtulto pereunte ſapiens aſtutior fit.* Ex hac radice multæ ſunt leges, imponentes pœnam mortis, propter crimina, quæ nulli nocent, niſi ipſi peccanti: vt de diuinis, magis, eos conſulentib⁹, blaſpemis, idololatris, Sodomitis, Baptiſmum reiterantibus, & ſimilis farinæ ſceleſtis hominibus. Tertia cauſſa, pro-

sa, propter quam scelerati de medio tolluntur, est bonum ipsius hominis mali, ne de die in diem in peius prolabatur, & maiori inferni supplicia pati cogatur: omnes tres caussæ vt plurimum militant in maleficis & sagis. Quare Damhaud. *in pract. crim. cap.* 61. *num.* 136. rectè definit, cum ait. Quanta mala hoc perniciosissimum genus hominum nusquam non regionum faciat, cuiuis hominum est notissimum. Amplius enim hi perniciosissimi homines mendacijs, superstitionibus plenissimi sua malignitate obsunt, quàm boni quiuis, aut precibus, aut pietate prosunt. Plus incommodi Reipub. Christianæ illi inferunt, quàm hi commodi conferunt, nisi Deus obstiterit. Ideoq; non sunt vspiam tolerandi, sed vbiuis locorum potius tollendi funditus, omnium creatore sic præcipiente, Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere. Hæc ille.*

3. Concl. *Iustè malefici pœna ignis interficiuntur.*

PRimò, quatenns Deo abrenuntiant, & ad diaboli societatem declinant. Apostatæ enim perfidiæ pœna hæresis puniuntur. Hostiensis & Panormitanus *in cap.* 1. *de Apostat.* pœna autem hæresis est meritò ignis. Ex Ioan. 15. *Si quis in me nō manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum & in ignem mittent, & ardet.* Ad hunc finem allegatur à Panormitano, Ioanne Andrea, & Hostiensi *in cap. Ad abolendam, de hæreticis.* Sunt etiam malefici præuaricatores, qui quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ non tolluntur manibus, igneque succensæ comburentur vsque ad nihilum. 2. *Reg.* 22. Secundo quia committunt peccatum contra naturam, cui secundum legem diuinam

nam, & iustam iudiciorum receptam consuetudinem, debetur pœna ignis. Tertiò, lex ciuilis *in L. Nullus aruspex, in hoc tit.* pœnam ignis etiam ponit, quam nunc passim praxis criminalis obseruat. Imò tempore B. Gregorij hæc pœna pro Magis Romæ fuit in vsu. Nã *lib.* 1. *Dialogor. c.* 4. attestatur, quod eo tempore, quo primum malefici in vrbe Romana deprehensi sunt, Basilius quidam in magicis operibus primus, exardescente zelo Christiani populi, Romæ igne crematus sit. Et quamuis ad mentem ll. malefici viui essent comburendi, tamen quando ad cor redeunt & conuertuntur, strangulati prius in multis locis comburuntur, ne lenta & atrox mors desperationẽ inducat: & id obseruandum, nisi speciales circũstantiæ aliud suadeant, vt alibi traditum est.

Aliquæ sunt ponendæ obiectiones contra prædictas Cõclusiones, & soluendæ, quibus aliqui aduocati maleficorum vtuntur.

Prima obiectio. Malefici non sunt occidendi propter abnegationem fidei, alias omnes Christiani forent occidendi: quia fidem abnegant, quoties præcepta Christi non seruant. 2. ad Timoth. 3. *Erunt homines seipsos amantes, &c. voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Et confirmato exemplo B. Petri, qui, vt Euangelistæ attestantur, ter Dominum abiurauit & negauit, & tamen non fuit capitis damnatus. Et quotus quisque est nostrum, qui id ipsum non facit, id est, Deum non abneget, & Dæmonio non adhæreat? siquidem omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: & qui committit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio peccat. Hoc argumentum magni facit & exaggerat sæpius VVierus.

Matth. 26. Marc. 14. Luc 22. Ioan. 15. Ioan. 8. 1. Ioan. 3.

Re-

Reſpondetur ad hanc obiectionem, quod maxima eſt differentia inter Chriſtianos mortaliter peccantes alijs peccatis, & inter maleficos Deum abnegantes. Sicut enim non omnis mortaliter peccans eſt hæreticus, vt docet Franciſcus, Squillacenſis, *de fide Cathol. cap.* 22. Ita non omnis peccans abnegat Chriſtum eo modo, quo malefici. Ad cuius rei declarationem notandum eſt ex S. Thoma 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. & alijs Theologis alibi, quod apoſtaſia importat retroceſsionem quandã à Deo, quæ quidem diuerſimodé fit, ſecundum diuerſos modos, quibus homo Deo coniungitur. Homo autem Deo coniungitur tum per fidem, tum per debitam & ſubiectam voluntatem ad obediendum præceptis eius: tum per aliqua ſpecialia ad ſupererogationem pertinentia, ſicut per religionem, clericatum, aut ſacrum ordinem. Nunc ad argumentum. Impropriè eſt apoſtaſia, quando aliquis retrocedit à Deo per inobedientiam & tranſgreſsionem mandatorum Dei, & non ſubdit ſuam voluntatem diuinis præceptis, vt contingit in omni peccato mortali. At propria & peſsima eſt apoſtaſia, omnino à Deo recedere, per expreſſam abnegationem Chriſtiani nominis, & renunciationem profeſsionis in Baptiſmo ſuſceptæ, quod eſt ſtatum Chriſtianæ religionis derelinquere, & ſeruitutem Dæmonis aſſumere: quod nullus hominum facit præter maleficos: & hæc poteſt dici apoſtaſia perfidiæ. Dicitur ergo largo modo infidelis & fidem negare, qui non ambulat ſecundum legem mandatorum Dei, quatenus non operatur conformiter ad præſcritum fidei. Simile exemplum habere poſſumus in odio Dei. Omnis enim mortaliter peccans, a-

liquo modo Deum odio prosequitur. Nam scriptum est: qui male agit, odit lucem: non tamen omnis peccator peccat peccato odij Dei specialiter sumpti, contra charitatem Dei, vt apud Theologos in confesso est. Ad quod penitius intelligendũ obseruandũ est cũ Scoto *in 2.d.* 37. & Gabriele. *ibid.* 35.*q.vnica art.*4.*dub.*1.quod auersio à fine vltimo, scilicet Deo, duplici modo intelligi potest: Formaliter, & Virtualiter. Formaliter, quando in auertendo habet vltimum finem pro obiecto positiuè vel priuatiuè. Positiuè, vt scilicet voluntas nolit illum finem actu positiuo: & hoc est propriè odio prosequi Deum, & formaliter proprio peccato se auertere à Deo, nec aliud hoc peccatum habet obiectum à Deo. Virtualiter auertitur à Deo q̃ño auertitur ab aliquo necessario ad consequendũ vltimũ finẽ: Sicut infirmus dicitur se auertere à sanitate, quãdo auertit se à poculo amaro, sine quo nõ potest haberi sanitas. Auersio formalis constituit distinctam peccati rationem, nec formaliter includitur in quolibet peccato mortali, sed efficit speciale peccatum, scilicet odium Dei. Virtualis autem auersio communis est omni peccato mortali. Quia in omni mortali voluntas inordinatè se habet, respectu alicuius necessarij ad vltimum finem, ratione diuini præcepti *Si vis ad vitã ingredi, serua mandata Dei.* Cõformi ratione in nostra materia dicere possumus, non omnis peccans formaliter Deũ abnegat, vel explicitè, vt aliqui dicunt, quemadmodum malefici & sagæ, qui expresse Deo, professioni in Baptismo suscepto, & communioni Sanctorum abrenunciant, & declinant ad inimicum, eique suam operam addicunt. Quod nec etiam hæreticus facit,

Duobus modis quisquis se potest à Deo auertere.

cit, qui quamuis proprio sensu ductus aliquem fidei articulum ex errore neget, quem putat non esse articulum fidei, nec ex pertinacia vult suum iudicium Ecclesiæ submittere tamen non abnegat, nec quidem abnegare Deum cogitat modo prædicto. Quod objicitur negatio S. Petri: nihil facit ad propositum. Quæ enim est similitudo illius negationis & abrenunciationis maleficorum sagarum? Petrus & metu mortis Christum quidē ore negauit, nō tamē corde recessit, nec in partes Iudæorum declinauit, nec consilium aut pactum inijt contra Dominum suum. At malefici à Dæmone tentati in tam crudele facinus perfidiæ cōsentiunt vt abiurent suam professionem, Dęmonē sequantur, venerentur ac cum eo conspirent contra regnum Dei. S. Petrus statim ad cor redijt, peccatum defleuit, & reuersus est ad Dominum: Sed sagæ & malefici etsi à Dæmone se deceptos recognoscant, perditum tamen statum sequuntur, & indies in peius relabuntur, nec resipiscunt. Fatendum enim est id, quod omnibus notissimum, humanum esse cadere, quod & Petro accidit, sed diabolicum esse perseuerare: quod ferè omnibus maleficis conuenit. Sanè misericorditer subueniendum esset tam misere à callidissimo hoste deceptis, & mitiùs cū eis agendum, si excusso iugo seruitutis, ad Deū per pœnitentiam, & veram peccatorum confessionem redirent, & non in tam miserabili statu persisterent cum periculo animæ & corporis. At ex maximo numero paucissimi excutiunt duram illam seruitutem, ante finem vitæ, si non ad manus iustitiæ deueniant. Tunc cùm iam quasi de vita desperant, ob peccata commissa, metu mortis & in-

structio-

ſtructione ſana concutiuntur, miſerum ſtatum recognoſcunt, in quo ſi diſcederent impœnitentes, (quod communiter fieri ſolet, quando morte naturali præueniuntur) ſine dubio igne perpetuo cremarentur, quem pœnitentes Deoque reconciliati, temporali & quidem breuiſsima ignis pœna redimunt, ſi iuſtitia publica puniantur. Ex qua cauſa profectò crudeles non ſolùm in Remp. ſed etiam in corpus & animam maleficorum hominum ſunt illi, qui ipſos non conuerſos per pœnitentiam opportunam, & liberam & firmam, liberare contendunt, aut conſultatione fugę, aut patrocinio, aut potenti defẽſione, vt ſic in ſtatu diabolico moriantur: Quaſi miſericordia ſit parcere corpori, ob aliquem humanum reſpectum, contra ordinem charitatis, qui requirit vt magis anima proximi diligatur, quam etiam corpus proprium. S. Auguſt. *lib.* 1. *de doctrina Chriſtiana cap.* 27. & S. Thomas 2. 2. *q.* 26. *arti.* 5. & deinde in æternum anima & corpus ardeant, quod Dæmon maximè in hoc opere deſiderat, vt habeat eos ſocios in pœna, quos imitatores & participes ſceleris fouit in hac vita. Conſiderandum illud: *Momentaneum eſt quod delectat, ſed æternum quod cruciat:* quod nos ad noſtrum propoſitum tranſponere poſſumus. Momentanea in hac vita pœna pro magnis ſceleribus eſt, quæ cruciat: ſed æternum gaudium in cœleſti patria, quod delectat. Perpendendũ etiam aliud Auguſt. *Ad Vincentium Donatiſtam, inſertum* 23. *q.* 4. *can. Nimium.* Non omnis, qui parcit, amicus eſt, nec omnis qui verberat, inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quam blanda oſcula inimici. Melius eſt cum ſeueritate diligere, quàm cum lenitate decipere. Atque

hic

hic paucis recolendum est & respondendum, quod quidam aduocati horum clientulorum obijciunt contra quosdam Magistratus, magos & maleficos pro officio suo & potestate tradita persequentes, quod audito nomine malefici, aut sagæ, clament: Ad ignem: non secus atque olim Tyranni contra Christianos & Martyres clamitabant: Ad Leones. Talem clamorem necdum audiui: si tamen iudices aliqui non ex temeritate, aut sanguinolentia, sed Zelo iustitiæ & amore diuinæ maiestatis pronuncient dicta verba de maleficis & sagis, non video quam Tyrannidem ostendant. Nisi velimus damnare Hieronymum *in regula Monachorum, part. 3. tract. 9. cap. 7.* dicentem. Non est crudelitas pro Deo crimina punire, sed pietas: aut multo magis clamantem & verba repetentem Dominum apud Ieremiam redarguere, *Gladius ad Chaldæos, gladius ad diuinos, gladius ad fortes illius, &c.* Si gladius ad Chaldæos & diuinos, *Ierem. 50.* nunquid ignis ad magos, & maleficos ob excellentiam, quorum crimina grauissima diuinam maiestatem lædunt, & Dei Optimi Maximi indignationem prouocant, vt iuste nobis irascatur. Crescente enim malitia crescit & pœna, quæ commensuratur culpæ. Si ergo Chaldæi & diuini, secundum Dei sententiam, gladio puniuntur, sicut etiam tales capitaliter leges ciuiles in hoc tit. C. statuerunt puniendos: nescio quid iniustitiæ committatur, si malefici & magi sic dicti, ob criminum magnitudinem, pœna ignis afficiantur.

2. *Obiectio.* Malefici & sagæ non sunt etiam puniendi ob pactum initum cum Dæmone, cum hoc pactum imaginarium sit, & nemo dicat huiusmodi esse, nisi delusæ mulieres, cum etiam

impossibile sit tale pactum. Hoc argumentum latius deduximns & confutauimus *in 1. parte superioris tractatus de confess. malef. prælud. 6. à pag. 23. & 35.* quare lectorem eò remittimus.

3. *Obiectio.* Non sunt etiam malefici comburendi, ob peccatum venereum contra naturam cum Dæmone commissum. Quia hoc etiam imaginarium, & impossibile est. Hoc argumentum etiam ad longum formauimus, & dissoluimus *in d. tract. part. 1. conclus. 5. à pag.* 191. Ideo lector illum locum videat.

4 *Obiectio.* Non etiam sunt igne absumẽdi, propter incantationes frugum, inductionem grandinum & tempestatum: quia huiusmodi etiam efficere non possunt, cùm excedat eorum potentiam. Etsi pro responsione huius argumenti multa dicta sint *in L. 4. quæst.* 4. tamen hîc breuius respondendum est. Ad memoriam reducendum est, quod alibi tractatum est in superioribus, Dæmonem, Deo permittente, concurrere ad huiusmodi maleficia cum maleficis & sagis, & nisi ipsi concurrerent, Dæmonemq; in auxilium ex pacto vocarent, effectus non sequeretur. Quare rectè Glossa interlinearis in Exod. 22. in illa verba: *Maleficos non patieris viuere,* interpretatur: Cooperatores & adiutores Diaboli. Et licet homo physicè & naturaliter tales effect⁹ proximè attingere nequeat, cum eius potestatem excedant: concurrit tanquam caussa partialis moralis, voluntate & consensu, accedente etiam aliqua non rarò actione exteriori physica, & conatu præuio. Quæ omnia sufficiunt, vt culpa imputetur, & pœna infligatur, quia quando voluntas & consensus præbent efficacem caussam effectui malo consecuto facien-

facientem & consentientem par pœna constringit, secundum Sacram Scripturam, & vtrumque ius *Rom.* 1. 86. *d. can. facientis.* 2. *q.* 1. *can. Notum. cap.* 1. *de offic. & potest. iudic. delegati.* Agentes & consentientes pari pœna Scripturæ testimonio puniuntur. & *L. Si quenquam. C. de Episcop. & cler. & L. Quisquis. C. ad Legem Iul. Maiest.* Quod maximè verum est, quando auxilium dans & cooperans, se ad maleficium committendum coadunauerit, vt multis allegationibus comprobat Marsil. *in practica* §. *Constante. num* 46. *& in cons.* 34. *num.* 7. *& consil.* 67. *num.* 44. & alibi. Maleficus autem semper coadunatur Dæmoni in talibus operationibus, in ordine ad effectum. Confirmo latius communi Canonistarum & Legistarum doctrina, quod quando auxilium dans est caussa proxima maleficij, eadem pœna, qua principalis, punitur: & hanc esse communem, attestantur ex alijs Didac. Couarr. *in Clement. Si furiosus, de homicid.* Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. pract. Criminalis. quæst.* 90. & Damhauder. *in pract. Criminali cap.* 133. Quod maximè obtinet secundum Iulium Clarum & Marsilium *in cons.* 25. *num.* 8. quando delictam committitur præuio tractatu, vel deliberatione, & accedente consensu eius, qui cooperatur: quæ nostris magis conueniunt. Nam semper quando volunt concurrere ad inferendum aliquod maleficium, & calamitatem, præuio consilio, tractatu, & deliberatione in nocturno conuentu, aut secretè communicant, & medijs à Diabolo præpositis se accingunt. Sic iam proximè in quatuor temporibus Pentecostes, noctè diuidente dies Iouis & Veneris, hoc Anno Domini 1591. tractatum habuerunt de perditione fructuum, & frumentorum, cuius effe-

ctum Deus orandus est, vt auertat. Ex quorum congregatione, Deo omnia suauiter disponente, & Iudicum corda mouente, quamuis nec duo menses à tempore tam sceleratæ congregationis transierint, iam aliqui & aliquæ interceptæ sunt, & flammis absumptę, quę tractatum aperuerunt, imò etiam admonuerunt, vt diuinam precibus interpellarent homines maiestatem, vt eorum conatus impediret, & potestatem dirigeret ad prosecutionem iustitiæ. His addo, quod non solum consensu & prævio tractatu maleficus concurrit ad maleficia incantationis & perditionis frumentorum, per aëris perturbationē, sed procedit ad actum proximiorem, quem potest exercere, & putat efficacem ad executionem maleficij. Quando effectus ex definitione tractatus, aut proposito malę voluntatis expediendus est, signū & symbolum extremum ex pacto admouet, quo excitus Dæmon prosilit, & concurrit ad productionem effectus suæ potentiæ congruentis. Sic quando excitanda pluuia, Saga scopas erigit, aut aquam in nomine Dæmonis post tergum in aërem proijcit: vel si velit grandines fieri, fortè ex præscripto Dæmonis, silicem percutit aliquo instrumento ligneo aut ferreo, quemadmodum quidam fecit superiori Anno 1591. circa festum S. Iacobi, non procul hinc, quando grandinis lapidationes in certis quibusdam locis, & non alijs, ad vnum miliare circa, & prope ciuitatem hanc, maximum damnum vineis inuectum est, & auena in agris grandinibus triturata in multis locis. Talibus signis principalis operans prouocatur, quando maleficus, quem potest proximum conatum ad effectum exercere, adhibet. Si ergo qui

dat

dat signum furanti ad furti perpetrationem, furti fit reus. *ff. ad L. Iul. peculatus. L. Sacrilegij §. Si quis ex metallis.* & qui dolosè ac malignè dando signum & occasionem ad homicidium concurrit, vt homicida punitur. *L. Item si obstetrix, ibi: Quemadmodum. ff. ad L. Aquil. L. cuiusque. ff. ad L. Iuliam Maiest. L. Nihil interest. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Damhauder. *in pract. crim. cap. 72.* Quomodo non punitur incantationis signum dans diabolo, ad nocendum hominibus, & rebus ad eorum conseruationem necessarijs?

V. Obiectio. *Nunc quidam crassorum ingeniorum, vt intelligo, sic argumentantur. Deus permittit maleficia fieri, & maleficos viuere, ergo non sunt puniendi, & è vita tollēdi.*

TEmpore. S. August. quidam hoc argumento contendere volebant diuinationes non esse malas, nec Deo displicere, vt est videre apud S. August. *in lib. de diuinatione, cap.* 1. Respondetur breuiter ad argumentum, si quid probaret: concluderet homicidia, adulteria, blasphemias, crimina læsæ maiestatis tam diuinæ, quam humanę, & omnia scelera non esse punienda. Quia Deus ea fieri permittit, & non semper punit in hac vita, vt videmus. Non ergo sequitur, Deus ea fieri permittit, & non punit: ergo scelerati homines non sunt è vita tollendi. Sed bene hinc inferimus ea esse mala, quia Deus prohibuit fieri, magistratuique mandauit, vt scelera puniant, & ipse etiam quædam flagitia seuerissimè puniuit, vt passim patet in veteri testamento, & sic Iudicibus etiam imperauit, vt maleficos non sinant viuere. Ma-

gistratus enim non sine caussa gladium portat, est enim Dei minister, vindex in iram ei, qui malum agit, vt Paulus ait, & S. Petrus in epist. inquit. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum, siue Regi quasi præcellenti: siue Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.* Sic igitur licet Deus scelera per se nunc non puniat, dedit tamen magistratui puniendi non solum potestatem, sed etiam mandatum, vt puniant. Quæ caussa est, vt magistratui imputetur ad culpam, si gladio non vtantur pro officio iniuncto, & sinant sceleratos cum scandalo multorum & reipub. detrimento viuere. Ad hoc propositũ faciunt ea, quæ Orig. *hom.* 20. *super lib. Numer.* adducit, occasione illorum verborum. Num. 25. *vbi cum populus Israel fornicatus esset cum filiabus Moab, Dominus iratus ad Moysen dixit. Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auferatur furor meus ab Israel.* Orig. *hic ait.* Populus peccat, & principes ostentantur contra solem. Iidem ad examinandum producuntur, vt arguantur à luce. Vides quæ sit conditio principum populi, non solum pro suis proprijs arguuntur delictis, sed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem, ne ipsorum culpa, quod populus deliquit, ne fortè non docuerint, ne fortè non monuerint, neque soliciti fuerint arguere eos, qui initium culpæ dederint, vti ne contagio disspergeretur in plures. Hæc enim omnia fare principibus imminent, & Doctoribus. Si enim illis hæc non agentibus, nec solicitudinem gerentibus circa plebem, peccauerit populus, ipsi ostentantur, & ipsi ad iudicium producuntur. Arguit enim eos Moyses, id est, lex Dei, velut negligentes & desides,

Exod. 22.
Rom 13.
1. *Petr.* 2.

des, & in ipsos conuertetur iracundia Dei, & cessabit à populo. *Hæc Origenes.*

Dubium hic resoluendum est, quod aliquando in hac materia occurrit, ob frequentiam sceleris.

Quid dicendum sit de pueris, qui incidunt in crimen maleficorum?

IN his locis pueri vtriusque sexus, hisce annis reperti sunt, hoc detestabili crimine infecti.

Certum est ex commum Doctorum sententia, quod impubes etsi sit doli capax, non punitur capitali pœna, aut membri mutilatione, nisi sit proximus pubertati: de qua materia tractant Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. practic. Criminal. quæst.* 60. Marsil. *in pract.* §. *Quoniam num.* 96. *& alii alibi.* Impuberes autem censentur secundum DD. *in cap.* 1. *&* 2. *de delictis puerorum*: fœminæ vsque ad 12. annum, masculi vsque ad 14. annum quantum ad peccatum carnis. Sic etiam minor ætate excusatur á pœna ordinaria Sodomiæ, Socinus Iunior *lib.* 3. *cons.* Menochius *lib.* 2. *de arbitr. Iudic. qq. cas.* 329. Semper autem illa ragula iuris habenda est ante oculos, quod fere in omnibus pœnalibus iudicijs ætati & impudentiæ succurrendum est, *L. fere ff. de regul. iuris.* Si autem infans minimè sit doli capax, in totum excusatur à pœna. *L. infans. ff. ad L. Corneliam de Siccarijs. Clem.* 1. *de homicid.* Si autem quis sit doli capax, & proximus pubertati, tenetur

non ordinaria, sed mitiori pœna. *L. Auxilium. §. In delictis. ff. de minoribus.* Quando autem puer sit doli capax, iudicis arbitrium requiritur: Quia quidam citius, quidam tardius fiunt doli capaces, & ita nonnunquã etiam contingit, quod malitia ætatem suppleat. Ioan. Andr. Hostiens. Panorm. Ioan. ab Anania *in c. 1. de delict. puerorũ* & alij alibi ex Dialogis S. Gregorij referunt. Diabolum è manibus Patris eripuisse puerum quendam quinque annorum, iurantem & blasphemantem Deum: quod Deus non permisisset, si ille infans non fuisset doli capax. Ex circumstantijs ergo iudicandum est, an puer sit doli capax, & quando malitia ætatem suppleat. Huc facit id, quod narrat Aelianus *lib. 5. variæ histor. cap. 16.* de puero ob sacrilegium damnato, *his verbis.* Puer cum auream Laminam, quæ ex Dianæ corona deciderat, sustulisset, in iudicium adductus est, Iudices igitur crepundia, talos & auream laminam proposuerunt puero: qui cum iterum ad aurum inclinaret, plexus est tanquam sacrilegus, nec ætati veniam dederunt, sed flagitiũ & scelus vindicauerunt. Quantum ad casum præsentem, in materia magiæ & maleficorum, si puer 8. 9. 10. 11. annorum aut plurium deprehendatur, diligenter incumbendum inprimis, vt ad meliorem frugem & viam salutis reducatur: quia in tam parua ætate, astutia Diaboli & malorum hominum, etiam nonnunquam propriorum parentum malitia, pueri in hoc peccatum seducuntur, seducti ob ignorantiam teneræ ætatis nesciunt quid remedij adhiberi possit, imo etiam ex instructione Diabolica tenent in secreto, & nemini mortalium extra consortium more omnium maleficorum reuelant. Contingit ta-

git tamen quandoque vt puto ex singulari diuina dispositione, quod ex simplicitate vel alia causa, pueri, qui secretum tenere non possunt, prodant congregationes & tractatus maleficorum nocturnos, vt experientia compertum est in nostris partibus. Deinde, etsi pueri ante decimum quartum annum sint doli capaces, & culpam incurrant in multis delictis, præsertim quando sunt proximi pubertati, id est, ingressi decimū quartum annum, & consequenter possint puniri etiam in corpore: non puto tamen esse hoc etiam ex Iudicis arbitrio faciendum acerbius in hoc crimine, sed forte virgis castigandum, iuxta illud Dyni relatum ab Alberico *in L. 1. §. Impubes, in verbo. Ferula. ff ad Syllan.* Castiga iuuenem ferula, furca senem, peccantem iuuenem corrige, pende senem. Huc facit quod communiter, minores 14. annis non debent torqueri, nisi ferula, aut virgis terreri, non tam ad condemnandum, quam ad inquirendum. Post decimum quartum annum completum iudicis arbitrium potest habere locum, an in tam graui crimine in minorem ætatem sit mortis supplicium statuendū, ex circumstantijs occurrentibus in casu, vt, si talis diu fuerit in tali crimine, an perpetrauerit plurima alia crimina, quæ solent hoc crimen comitari: vt sunt Sodomia, rerum sacrarum abusus, & similia, an magno dolo & astutia præditus, an spes constantis conuersionis & emendationis: his & similibus considerandum, ne si fortè corpori parcatur, & ætati, anima cum corpore intereat. Pro hoc dicto facit *L. Excipiuntur. ff. ad Syllan.* vbi puer non multū à puberis ætate distans, qui ad pedes Domini cubuerat, cum occideretur, nec postea cædem

eius prodiderat, capitalem patitur sententiam. Vbi Bald. inquit, ex pluribus concurrentibus, augetur delictum, & ex multis delictis resultat plena probatio, etiam ad condemnationem capitalem, contra impuberem. Et putat ibidem Bartolus eandem esse rationem, vbicunque dolus impuberis euidentissimè arguitur: Quod eius dictum nimis esse seuerum existimo cum Angelo, *in L. Impuberem. ff. de furtis.* Et exempla allata ex B. Gregorio & Aeliano ostendunt, in enormibus non parci ætati, quando militia ætatem supplet. Comprobat idem Constitutio criminalis Caroli V. *in art.* 164. vbi declarat, quid cum furibus minoris ætatis faciendum sit, & statuit, quod si nec tales fuerint 14. annorum, non afficiantur morte: Si autem propemodum 14. annū compleuerint, & furtum graue sit ex circumstantijs, ita vt malitia videatur supplere ætatem: Iudicum officium erit consilium inquirere, quomodo tales fures sint puniendi vel in bonis, vel in corpore, vel mortis supplicio. Vbi patet, quod consideratis circumstantijs Iudex potest moderare pœnam, etiam vsque ad vltimum supplicium inclusiuè. Hinc argumentum formo. Si hoc locum habet in minoribus criminibus, iuxta iura prædicta, quanto magis obtinebit in atrocissimis & enormibus, in quorum genere summum sibi vendicat locum crimen maleficorum & sagarum, ob magnitudinem scelerum. Et si puer necdum pubes iuxta *d. L. Excipiuntur*, in capitalem pœnam condemnatur, quod dolo præsumpto cædem sui Domini non reuelauerat: quid patietur puer castra Diaboli sequens, tractatus & nefanda scelera contra Rempub. & propriam Patriam cognoscens,

ſcens,nec ea reuelans? Quamuis enim Iudex in leuioribus & minoribus criminibus pronior ad abſoluendum liberandumque eſſe debeat, in grauioribus atrocioribusque tamen contrarium ſentiendum, maximè quando tendunt in diuinæ humanæque maieſtatis offenſam, & communis boni detrimentum, iuxta ea quę Marſilius *in pract. §. Occurrunt. num. vlt. in fine libri,* Damhaud. *in practica cap.* 150. *num.* 6. & alij alibi annotant: quod multis iuribus probari poſsit. Quia maior eſt fauor diuinæ humanæque maieſtatis & Reipub. quam priuatarum perſonarum. In hoc crimine quando quis reus inuenitur, non facilè eſt banniendus, aut relegandus extra fines Prouinciæ, aut Dominij: quia cum crimen etiam dependeat à cooperatione Dæmonis, facile nocte redeunt ad ſuos, vt conuentui adſint, quando agitur contra ſalutem Patrię, vt iudices noſtri non rarò percipiunt ex confeſsione reorum de alijs, qui extra prouinciam fugerunt, moti conſcientia patrati ſceleris, & timore pœnæ, & in exemplo allato in prima parte tractatus patet de Anna Rouer, quæ Coloniæ habitauit, & tamen nocte ad conuentum redijt in Hetzenroderheidt. Aliud etiam ad hoc dicendum mouet, etſi, quando banniuntur, aut relegantur, putentur conuerſi ad mentẽ, tamen in tanto timore eſt quaſi coacta conuerſio: Et ita quando ſunt in banno & exilio, in puſillanimitate & deſolatione ambulant, & Dæmon diligens in officio magnis & terribilibus tentationibus eos aggreditur, vt quaſi deſperent. Qua ratione ſuperiori anno quędam ſaga in proximo loco, fuit bannita ex cauſſa mouenti: cum paululum abfuiſſet, voluntariè ſe iterum obtulit magi-

magistratui, & maluit pati pœnam mortis (quam etiam æquo animo pertulit) quam diutius intolerabili vexationi immanissimi inimici subesse extra prouinciam & patriam. Vt tamen hoc addam, non auderem vnquam consulere iudici in conscientia, vt in hoc enormissimo crimine arbitrium extenderet ad vltimum supplicium, ante decimum sextum annum completum, nisi maximæ circumstantiæ accederent, quamuis de rigore legis aliud fieri posset: Ante talem ætatem minor esset custodiendus intolerabili custodia, & instruendus: quo tempore elapso, si non sit circumstantijs adiunctis spes firmæ constantisque conuersionis, adhuc est locus iustitiæ, in quam sententiam, in genere loquendo, consului superiori tempore.

QVÆSTIO II.

An corpus malefici mortui in carcere sit sepultura tradendum, vel comburendum, aut aliqua pœna afficiendum.

Vidi quandoque dubitatum, & etiam memini in quodam casu erratum in hac re. Qua de causa breuiter quid sentiendum, hoc in loco resoluere statui.

Ante resolutionem præmittenda hæc prima distinctio, quod sic moriens in carcere: aut moritur naturali morte ante confessionem criminis: aut post eius confessionem. Secunda distinctio. Aut ipsemet reus infert sibi mortem conscientia perpetrati sceleris motus : Aut aliqua debilitate illata ratione torturæ, aut accidentaria incidit in mor-

morbum, & moritur in vinculis. Nunc pro resolutione, sit

1. Concl. *Si maleficus aut reus alterius criminis capitalis morte naturali in carcere moriatur ante criminis confessionem, aut legitimam probationem, neutiquam in corpus sæuiendum, sed sepulturæ ecclesiasticæ tradendum est.*

IN hac Conclusione non puto doctum dubitare posse. Cum enim crimina morte extinguantur. *L. Defuncto. ff. de public. iudic.* Gloss. Bartol. Bald & communiter DD. ibidem. A fortiori hoc verum est in casu nostræ Conlusionis, vbi nec confessione, nec probatione de delicto constat. Præterea talis Christianus est, nec de crimine conuictus, ob quod Ecclesiastica sepultura priuari debeat. Quare more aliorum Christianorum, hoc corpus sepelire conuenit.

2. Concl. *Si Iudex aliquem ob indicia & suspicionem maleficij in carcere detentum, morbo aliquo aut infirmitate correptum, & mortuum ante criminis confessionem, aut probationem, habuerit, & postea in corpus pœnam statuerit, aut illud deferri in locum publicæ executionis, ad sepeliendum in loco ignominioso, aut ad afficiendum aliqua ignominia curauerit: hæredes aut consanguinei possunt contra talem iudicem actionem iniuriarum*

arum instituere, & cogere ad reparationem iniuriæ, & restitutionem famæ.

HAEc Conclusio satis probatur *ex L. 1. §. Quotiens. ff. de iniurijs.* & ex eis, quæ Alber. Angel. & alij ibidem dicunt. Ratio est clara pro Conclusione. Sic enim mortuus nullo modo est condemnatus de crimine, imò nec in hoc casu possit condemnari, cum nec confessus sit crimen, nec probationibus conuictus. Ergo Iudex qui corpus tali infamia afficit, iniustè facit, & iniuriam infert cadaueri defuncti, quam vindicare spectat ad hæredes defuncti. *arg. d. §. Quotiens.* Præterea talis nullo iure fuit prohibitus sepeliri in loco sacro. Ergo sepultura non debet priuari. Hinc superioribus annis iustissimè quidam senatus amplissimus, ad instantiam hæredum & amicorum condemnauit quendam officiatum, qui ob suspicionem & indicia maleficij & magiæ carceribus detentam fœminam, & infirmitate mortuam curauerat apud patibulum sepeliri, ad exhumandum cadauer, idque non per carnificem, aut homines infames, sed per probos, & ad sepeliendum in loco sacro. Hanc Conclusionem etiam intelligo habere locum, quoties & confessio nulla intercessisset, vtpote sine indicijs præcedentibus, aut reuocata fuisset, & reus in ea non perseuerasset. Tunc enim perinde esset, ac si non confessus fuisset, vt alibi in superioribus explicatum est.

5. Concl. *Confessus crimen, aut de eodem conuictus, si pœnitens fuit, aut signa contritionis dedit, si moriatur infirmitate in carcere,*

cere, regulariter iure corpus non priuatur sepultura Ecclesiastica.

PRobatur Conclusio, arg. eorum quæ habentur *in cap. Placuit.* 23. *q.* 5. ex Concilio Bracharen. primo, *& cap. Ex parte, de sepult.* Nec etiam vllibi in iure cauetur, quod sic mortuus non sepeliatur in loco sacro. Nihilominus apud multos consuetudine receptum est, quod tales non sepeliantur in loco sacro, sed educantur à carnificibus aut ad locum supplicij, aut alium locum prophanum, maximè quando crimina sunt grauissima & enormia, quæ confessa sunt, & perpetrârunt.

4. Concl. *Qui ex intentione sibi mortem violentam inferunt in carceribus, quando ob crimen inquisiti aut accusati fuerunt, ecclesiastica iure priuantur sepultura.*

PRobatur *ex text. in d. cap. Placuit.* Gloss. & DD. ibidem. & vult Gloss. tales habere debere caninam sepulturam. In hac re non est dubium. Tales enim moriuntur in statu peccati mortalis, & permanent in perpetua damnatione. Vnde meritò sunt eorum corpora reijcienda è societate aliorum.

5. Concl. *De iure non est licitum sæuire in corpus defuncti in carcere, vtpote cadauer suspendendo, aut igne consumendo.*

HAnc tenent Bald. Iaso & alij *in* L. 1. C. *Qui testamen. facere possunt.* Angel. & Imol. *in* L.

De-

Defuncto. ff. de publ. iudic. & communiter DD. *in L. Imperium. ff. de iurisdict. omnium iudic.* Anton. Gomez. *variar. resolut. tom. 3. cap. 1. num. 79.* Menoch. *de arbitrar. Iud. qq. lib. 2. cas. 285.* & hæc est communis sententia, vt post alios plures Iulius Clarus *lib. 5. sentent. § fin. pract. crim. q. 51. num. 15.* iudicat. Ratio communiter à DD. assignatur, quia crimen & pœna per mortem extinguitur *ex. d. L. defuncto.* quæ communis conclusio est, vt post Cagnol. *in L. pupillam qui. §. in hæredes. ff. de regul. iuris* refert Clarus *in d. q. 51. num. 12.* Vnde quidam ex Doctoribus reprehendunt practicam contrariam, & dicunt, assessores posse conueniri actione iniuriarum, qui corpora defunctorũ faciunt suspendi, aut cremari: cum inferant iniuriam defuncto, & per consequens eius hæredibus.

6. Concl. *Quamuis de iure fieri id non possit, tamen in multis locis praxis cõtrarium seruat, quod in enormissimis criminibus, & grauibus maleficijs pro varietate circumstantiarum aliquando cadauera suspendantur, aut afficiantur pœna, qua reus, si morte præuentus non fuisset, punitus extitisset.*

HAnc tenent Bald. Decius, & Iaso *in d. L. 2. C. Qui testam. fac. poss.* Marsil. *in L. quæstionis modum. ff. de quæst.* Imol. *in d. L. Defuncto,* Gomez. Menoch. & alijs pluribus enumeratis Iul. Clar. locis cit. Sic Gomez ait se vidisse practicari in ciuitate Salmanticensi, vbi quidam forensis voluit & tentauit habere accessum ad puerum, & cum eo committere peccatum contra naturam, & ex indicijs captus fuit, & in carcere se suspendit, &

statim

statim publicè ductus est per ciuitatem, & vias publicas, & tandem concrematus fuit. Alia exempla refert etiam Clarus. Propter facti memoriam, & aliorum terrorem consideratis circumstantijs rerum & personarum conuenit aliquando huiusmodi statuere exempla in eos, qui se ipsos conscientia sceleris commisi interficiunt, vt euitent pœnam ignominiosam in publico loco inferendam; quiq; ita miseri sunt atque cæci, quod pluris faciant honorem, quem iam sceleris ratione amiserunt, quàm animæ & corporis salutem perpetuam, quam de facto amittunt, dum corpus & animam simul interficiunt.

Cohibentur ergo non rarò aliqui, ne sibi mortem consciscant, dum aliorum exemplo animaduertunt, etiam post mortem propriam decerni pœnam, & maximam etiam ignominiam inferri corpori mortuo, ad dedecus proprium & amicorum. Ad hoc argumentum illustrandum, facit illud, quod de Milesiorum virginibus memoriæ prodiderunt, Plutarch. *de claris mulieribus, lib.* 10. & Gellius *noct. Attic. lib.* 15. *cap.* 10. Cùm enim Milesiorum virgines sine vlla euidenti caussa voluptate obeundæ mortis captæ essent, sicq; plurimæ vitam suspendio proderent, nec statim finis huic malo imponeretur, vt remedium adhiberent, Milesij statuto decreuerunt, vt virgines, quæ corporibus suspensis interirent, omnes nudæ, cum eodem quo essent suffocatæ atque præcinctę laqueo, efferrentur. Deinde huiusmodi decreto publicato, virgines amplius voluntariam non inferebant mortem, solo pudore deterritæ tam ignominiosi funeris. Nec mirum videatur, quod hæc practica non sit iuri conue-

niens; quandoquidem propter enormitatem criminis, & in terrorem aliorum licet quandoque iura & leges transgredi, vt multis tradunt Bald. *in Authen. Sed nouo iure. C. de seruis fugit.* & auctores *in addit. ibidem*, & latius alijs Andr. Barbatius *in cap. 1. de constit. à num.* 155. Marsil. *in L. Vnius. §. Cognituram. ff. de quæst. & in singulari* 601. vbi ait: Enormia talis esse naturæ & importantiæ, quod alterent dispositionem statutorum & iuris communis. Nec illud prætereundum est quod Athenienses, cùm necem sibi quisquam manu propria consciuisset, defuncto cadaueri manum tanquam facinorosam abscindebant, illamque abscissam corpore, inhumatam relinquebãt, reliquum vero cadauer humo tegebant, & sepeliebant, vt meminit AEschines *in oratione aduersus Ctesiphontem*, post eum Alexander ab Alexand. *Genial. dier. lib. 5. cap. vlt. prope finem.* Andreas Tiraquell. *ibid. in annotat. & in lib. de nobilitate, cap.* 31. & Menoch. *in d. lib. 2. casu* 284. *num.* 5. Detestanda est etiam quorundam amicorum & sanguine iunctorum crudelitas, & audacia, qui curant sibi vinculo sanguinis obligatos, ob crimina capitalia morte digna in carceribus detentos, veneno ad bibendum, aut comedendum dato, necari, ne ignominiosè publicam pœnam subeant. De quibus Bald. & Iason *in L. 1. C. qui testam. facere possunt.* Marsil. *in singulari* 150. Menoch. *in d. cas.* 285. *à num.* 5.

LEX VI.

Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, & manibus accinctis audent ventilare,

re, vt quisque suos conficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absumat.

HAEc Lex est etiam Imperatoris Constantij & Iuliani Cæs. ad populum: Vnde eruitur, opera maleficorum, quæ nostri consitentur se commisisse, non esse noua, sed etiam antiquitus magos fuisse & maleficos in magno numero, qui similia fecerunt, & cum Dæmonibus contra hominum salutem conspirauerunt. Et aduertendum ex hac etiam lege, maleficos magicis artibus, & non naturalibus nocere: atque (vt hoc etiam annotem, quoniam aliqui maleficos melioris conditionis videntur facere, quam magos) quod omni tempore, vt suprà clarè docui, vulgus magos maleficos appellauit, & certè fraternizant. Qui enim ait magum interficiendum, haud negare potest maleficum ob excellentiam, maiori pœna afficiendum esse. Conueniunt autem magus propriè dictus, & maleficus: quod vterq; operatur ex pacto cum Dæmone inuo, tametsi mag⁹ occultius & obscurius id faciat, vt rectissimè Thomas Erastus *in Dialogis de Lamijs docet*. Differunt autem: quia magus mirabilia operatur ad delectationem, iocum & ludum, aut ostentationem: Maleficus sua opera in perniciem & detrimentum aliorum dirigit. Magus putat se Dæmonem cogere, & in hoc se potentiorem illo putat, & quod sic coactus concurrat ad actionem. Maleficus Dæmonē tanquam patronum agnoscit, ei reuerentiam exhibet, & in auxilium tacitè vel expressè inuocat, quando operationem perficere cupit. Magus ex libris vel aliorum instru-

niens; quandoquidem propter enormitatem criminis, & in terrorem aliorum licet quandoque iura & leges transgredi, vt multis tradunt Bald. *in Authen. Sed nouo iure. C. de seruis fugit.* & auctores *in addit. ibidem,* & latius alijs Andr. Barbatius *in cap. 1. de constit. à num.* 155. Marsil. *in L. Vnius. §. Cogniturum. ff. de quæst. & in singulari* 601. vbi ait: Enormia talis esse naturæ & importantiæ, quod alterent dispositionem statutorum & iuris communis. Nec illud prætereundum est quod Athenienses, cùm necem sibi quisquam manu propria consciuisset, defuncto cadaueri manum tanquam facinorosam abscindebant, illamque abscissam corpore, inhumatam relinquebãt, reliquum vero cadauer humo tegebant, & sepeliebant, vt meminit AEschines *in oratione aduersus Ctesiphontem,* post eum Alexander ab Alexand. *Genial. dier. lib. 5. cap. vlt. prope finem.* Andreas Tiraquell. *ibid. in annotat. & in lib. de nobilitate, cap. 31. &* Menoch. *in d. lib. 2. casu* 284. *num.* 5. Detestanda est etiam quorundam amicorum & sanguine iunctorum crudelitas, & audacia, qui curant sibi vinculo sanguinis obligatos, ob crimina capitalia morte digna in carceribus detentos, veneno ad bibendum, aut comedendum dato, necari, ne ignominiosè publicam pœnam subeant. De quibus Bald. & Iason *in L. 1. C. qui testam. facere possunt.* Marsil. *in singulari* 150. Menoch. *in d. cas.* 285. *à num.* 5.

LEX VI.

Multi magicis artibus vsi elementa turbare, vitam insontium labefactare non dubitant, & manibus accinctis audent ventilare,

re, vt quisque suos conficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absumat.

HAEc Lex est etiam Imperatoris Constantij & Iuliani Cæs. ad populum: Vnde eruitur, opera maleficorum, quæ nostri confitentur se commisisse, non esse noua, sed etiam antiquitus magos fuisse & maleficos in magno numero, qui similia fecerunt, & cum Dæmonibus contra hominum salutem conspirauerunt. Et aduertendum ex hac etiam lege, maleficos magicis artibus, & non naturalibus nocere: atque (vt hoc etiam annotem, quoniam aliqui maleficos melioris conditionis videntur facere, quam magos) quod omni tempore, vt suprà clarè docui, vulgus magos maleficos appellauit, & certè fraternizant. Qui enim ait magum interficiendum, haud negare potest maleficum ob excellentiam, maiori pœna afficiendum esse. Conueniunt autem magus propriè dictus, & maleficus: quod vterq; operatur ex pacto cum Dæmone inuo, tametsi mag⁹ occultius & obscurius id faciat, vt rectissimè Thomas Erastus *in Dialogis de Lamijs docet.* Differunt autem: quia magus mirabilia operatur ad delectationem, iocum & ludum, aut ostentationem: Maleficus sua opera in perniciem & detrimentum aliorum dirigit. Magus putat se Dæmonem cogere, & in hoc se potentiorem illo putat, & quod sic coactus concurrat ad actionem. Maleficus Dæmoné tanquam patronum agnoscit, ei reuerentiam exhibet, & in auxilium tacitè vel expresè inuocat, quando operationem perficere cupit. Magus ex libris vel aliorum in-

ſtructione ſuam artem diſcit: Maleficus ab ipſo Dæmone ſeducitur, licet etiam aliquando aliqui perſuaſione aliorum inducantur. Magus non expreſsè Deo & communioni Sanctorum abrenunciat, niſi in ſummo malitiæ ſit gradu: Maleficus autem communiter hoc facit. Ex quibus clarum eſt, magum ſtrictè ſumptum in malitia ſuperari à malefico. *Elementa turbare.* Quomodo magi ſiue malefici Elementa perturbent, latè declaratum eſt in L. præcedenti, q. 4. *Vitam inſontium labefactant*, inducendo infirmitatem, aut mortem. *Manibus accinctis audent ventilare, vt quiſque ſuos malis artibus conficiat inimicos.* Quidam rectiùs videntur legere quam antiqua Cod. lectio habet, videlicet, manibus accitis, id eſt, Dijs infernalibus inuocatis (ad mentem Gloſſæ) qui ex pacto cooperantur, vt quiſq; ſuos inimicos ſecretò & occultè inficere & interficere valeat. Huic doctrinæ conuenit Theologorum vnanimis ſententia, quod in maleficijs & quibuſdam alijs ſuperſtitionibus ſemper fiat inuocatio Dæmonum tacita vel expreſſa. S. Thom. *2.2.q.95.art.4.& ſæpius in ead.q.* Cardin. Caiet. *in d.art.4.* Alphonſus Caſtrenſis *lib.1. de iuſta hæreticor. punit. cap.13.* Syluest. *in verb. Maleficium. & in verb. Superſtitio.* Turrecr. *26.q.2.can. illud.* Nauar. *in manuali Confeſſar. c.11. num.28.& alibi.* Et articulus Pariſienſis primus *de ſuperſtitionibus.* Quod per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias, quærere familiaritates & amicitias & auxilia Dæmonum, non ſit idololatria. Error. Aſtipulantur Iuriſperiti, Gloſſa, Angelus, Salycetus, Alber. *in præſenti L.* Bonifac. de Vitalinis *in tract. de maleficiis, in cap. de Sortileg. & mathem.* Ioan. de Anania *in Rubr. de Sortileg.*

Grilland.

Grilland. *q.* 2. *&* 3. *de Sortileg.* Damhauder. *in practica crim. c.* 61. *a num.* 132. vbi pulchra ad huius L. explicationem pertinentia adfert. Neque etiam putandum est, inquit, tam prodigiosos effectus maleficarum ab huiusmodi rebus, quibus vtuntur ad maleficiandum, oriri, sed ab instituente hæc signa Diabolo, qui cùm sit superbissimus, Deo cupit in omnibus quàm similimus esse. Quemadmodum enim omnipotens Deus quædam in Ecclesia sua Sacramenta instituit, quæ dignè vtentibus (ipso aspirante) salutarem designant & producunt effectum: Ita & Diabolus, qui nihil impensiùs appetit, quàm in pretio haberi, & Deo æqualis videri, signa quædam tanquam sacramenta instituit, quibus inuocatus ab his, quibus confœderatus est pactis, operator malignus assistit: & quoties Deus permiserit, quod rogatur, malum perficit. Et post pauca: Mulieres autem maleficæ quæ iam voluntate deprauata, & consensu in consortium Dæmonum per pacta transierunt, notas quasdam & signa symbolica ab ipsis recipiunt, quibus exciti Dæmones mox prosiliunt. Quocirca in his perniciosis operationibus Dæmonum, nihil efficacius stulta maleficarum crudelitate, quæ pactis augetur & votis. Nam quanto vel Dæmonibus, vel eorum signis firmiorem adhibuerint fidem, tanto velociorem assequuntur, cooperantibus ipsis, effectum. Hæc ille ex Ioanne Tritemio *in tractat. de reprobis & maleficis mulieribus, ad quæstiones propositas à Maximilia. Cæsare.* Si quis dicat. An semper inuocati accurrere cogantur? Respondetur quod non. Aliquando enim vltro non coacti adueniunt, & suum auxilium præstant, vt suos clientulos in sua

 perfi-

perfidia cōtineāt, & sic magi putant, quod inuocationibus & coniurationibus eos cogant, sed decipiuntur. Illa enim verba non sunt tam efficacia, vt Dæmonem cogant, sed tantum ex pacto concurrit. Aliquando ad inuocationem Magi siue malefici non fert auxilium, nec cooperatur: quia Deus non permittit. Aliquando autem Magus verbis & coniurationibus cogit dæmonem in hunc modū, quando habet scilicet pactum cum superiori dæmone, cui inferior morē gerere tenetur: tunc tamen verba & coniurationes respectu superioris non habent vim coactionis, sed tantum rationem signorum & inuocationis. *Hos quoniā natura sūt peregrini, feralis pestis absumat.* Merito vocantur malefici naturæ peregrini: quoniam vitæ humanæ insidiantur, & non solum alienæ, sed etiam quasi propriæ, dum proprios nonnunquam infantes, qui sunt portio suo substantiæ, occidunt, Dæmonibus consecrant, aliquando corda eorum comedunt: aliquando autem igne in pulueres, quibus ad nefandos actus abutuntur, redigunt. His accedit, quod destruunt ea, quæ ad conseruationem humanæ vitæ necessaria sunt. Quare meritò ea pœna, quę hic decernitur, sunt digni, vt scilicet bestijs tradantur ad dilacerandum. Damnatio ad bestias pœna etiam erat in lege diuina. 4. Reg. 2. *Pueri illudentes Helisæo & dicentes; ascende calue, ascende calue, à duobus vrsis lacerati sunt, qui ex eis 42. lacerauerunt ex diuina iussione.* Deut. 32. *Dentes bestiarum immittam.* Ezech. 5. *Congregabo super vos, & conteram baculum panis, & immittam in vos famem, & bestias pessimas.* Sic Daniel. 6. & 14. *Darius rex Medorum & Persarum in adorantes Deos alienos statuit bestiarū & leonū obiectionem.* Quæ pœna olim

fami-

familiaris fuit gentilib⁹, contra Christianos martyres, vt constat maximè ex Hieronym. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* vbi vitam S. Ignatij describit, *qui ait.* De Syria vsq; ad Romam pugno ad bestias, in mari, in terra, nocte dieq; ligatus cũ decem Leopardis, hoc est, militibus, qui me custodiunt: quibus & cum benefeceris, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea doctrina est: sed non idcirco iustificatus sum. Vtinam fruar bestijs, quæ mihi sunt præparatę: quas & oro mihi veloces esse ad interitum, & ad supplicia, & allici ad comedendum me: ne sicut & aliorum martyrum, non audeant corpus attingere. In alijs quoque LL. imponitur damnatio ad bestias, *vt in L. pœna, ad L. Pompeiam, de parracid. & L. Ad bestias. ff. de pœnis. & alibi.* Sed hæc pœna nunc amplius non est in vsu, vt docet ex Angel. & Marsil. Iulius Clar. *lib. 5. Sentent. §. fin. pract. Crim. q. 67. num.* 4. & in eius locum successit decapitatio naturalis.

QVÆSTIO I.

An propter multitudinem maleficorum, hoc tempore seueritati legum detrahendum sit, & crimen debeat manere inultum vt quidam maleficorum aduocati volunt?

Videtur, quod sic: quia detrahendum est seueritati, vbi multorum strages iacet. Glossa *in cap. Latores. de cleric. excomm. & in L. Aut facta. de pœnis. §. fin. ff.* facit ad idem, *can. Vt constitueretur.* 50. *dist. can. Commessationes.* 44. *dist.* Hinc celebre illud dictum Gloss. *in d. cap. Latores.* Ob populum multum, crimen pertransit inultum.

In contrarium est L. præsens, quæ multos maleficos siue magos fuisse eo tempore attestatur, & tamen statuit eos seuerissimè puniendos laceratione bestiarum. S. Thomas. *2. 2. q.* 108. *art. 1. ad* 5. quem citat & sequitur Alberic. de Rosato *in dictionario iuris. in verb. Correctio. vers. Qualiter attendendum*, respondet, quòd quando tota multitudo peccat, de ea vindicta sumenda est, vel quantum ad totam multitudinem, sicut AEgyptij submersi sunt in mari rubro, prosequentes filios Israel, vt habetur *Exod.* 14. & sicut ob sodomiam Sodoma & Gomorrha vniuersaliter perierunt: vel quantum ad magnam multitudinis partem, sicut patet *Exod.* 32. in pœna eorum, qui vitulum adorauerunt. Quandoque verò si speretur multorum correctio, debet seueritas vindictæ exerceri in aliquos paucos principaliores, quibus punitis cæteri terreantur. Sicut Dominus *Num.* 25. mandauit suspendi principes populi, pro peccato multitudinis. Si autem non tota multitudo peccauit, sed pro parte: tunc si possunt mali secerni à bonis, debet in eos vindicta exerceri, si tamen hoc fieri possit sine scandalo aliorum. Alioquin parcendum est multitudini, & detrahendum seueritati. Quando autem peccatum multitudinis est tale, quod magis noceret multitudini vel spiritualiter, vel temporaliter, quàm scandalum, quod exinde oriretur, vindicandũ est: hæc ex S. Thoma.

Ad hanc materiam multa adferunt Bartolus *in L. Aut facta. §. Nonnunquam. ff. de pœnis.* Nicolaus Boerius *in tract. de seditiosis, in septimo & vltimo præsupposito.* Ioan. de Anania, & Felin. *in cap. Dilectus 2. de Simonia.* Alphons. à Castro *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap.* 14 *prope finem.*

Respon-

Respondetur nunc ad propositum. In hoc enormissimo crimine nihil detrahendum est seueritati, propter multitudinem eorum, qui immersi sunt. Probatur in primis: propter Sodomiam in Sodoma & Gomorrha nocentes cum innocentibus interfecit, & ciuitates igne succendit Dominus. Et *in cap. d. Exod.* 32. eò quòd populus vitulum conflatilem adorauerat, & coram eo lusit, & choros duxit, occisa sunt triginta tria millia hominum, nec pepercit Dominus in tam enormibus criminibus multitudini. Similia exempla non desunt alibi in veteri testamento. In tam enormibus, vt ait Ioan. de Anania *in d. cap. Dilectus*: cessant omnes rationes. At idem facit expressus textus *in d. L. Aut facta* §. *d.* Nonnunquam, ait, euenit, vt aliquorum maleficorum supplicia exacerbantur, quoties nimis multis personis grassantibus exemplo opus sit. Hinc, quando sunt delicta grassantia, & ad malum tendentia, iuxta Glossam ibidem, propter multitudinem peccantium pœna exacerbatur. Sic Glossa, Bartolus *in eadem L.* Ioan. de Anania loco citato, Nicolaus Boerius. Felinus vbi suprà: & Archidiac. *in can. Denique d.* 4. quando delictum est commissum, aut committitur à multis, & est dubium ne committatur propter multas personas aptas ad hoc, & in futurum pendet, non parcitur multitudini. Quod multò magis est verum, quando crimen est maximum, sicut crimen maleficorum, & tendit in corruptionem spiritualem & temporalem multitudinis, & multo maius est nocumentum instans, quàm sit scandalum quod nullum oritur ex vindicta. Quia vt Gloss. & Anthon. à Butr. *in d. cap. latores*, tradunt, quando non

timetur ſcandalum, ſed præſumitur quod populus ęquanimiter tolerabit rigorem, propter multitudinem non eſt tollendus rigor: quod profecto obtinet in peſsimo crimine maleficorum. Populus enim cum animaduertat grauitaté huius criminis, & damna, quæ in Rempub. redundant ex eo, & quomodo malum latius indies ſerpat, niſi proſpiciatur, ægerrimè fert, ſi magiſtratus executionem iuſtitiæ protrahat, & multũ etiam ædificatur ex tanti criminis punitione, velletq; Rempubl. optimè repurgatam à tam exitiali peſte, imò multa ſcandala oriuntur in populo, quando negligentius agitur in extirpatione vt experientia diſcimus. Tunc enim populus murmurat contra magiſtratum, multæ ſiniſtræ ſuſpiciones oriuntur, & plurima peccata murmurando, detrahendo, ſiniſtrè iudicando, & mendacia ſpargendo committuntur. Quorum alienorum peccatorum magiſtratus fit particeps, ſi conniueat, & ſomnolentius procedat: laudem autem conſequitur apud Zelatores iuſtitiæ, ſi ſine acceptione perſonarum, habita iuſtitia & gloria Dei ante oculos, ad puniendum procedat, & ad purgandum Rempub. à malefactoribus, iuxta *L. Congruit. ff. de offic. præſidiis*, accingatur. In hoc crimine profecto veritatem habet illud Stratoclis, relatum à Damhauder. *in pract. crimin. in c.* 150. *num.* 6. Ignoſcendo nocentibus, innocentium ſalutem cuſtodiri non poſſe. Item illud vulgare Prouerbium: *Qui parcit malis, nocet bonis.* Ad ea quæ in contrariũ allata ſunt, reſpondeo: Seueritati detrahendum eſt propter multitudinem, in leuioribus delictis, quæ in futurum non pendent, & quando plus ſcandali ex punitione oritur quàm boni ſequi-

ſequitur, vtpote contingere poſſet, quando de ſceleratis non poſſet haberi vindicta ſine maxima Reipub. perturbatione. Tunc locum habet: Quæ emendare non poſſumus, tolerare neceſſe eſt: Ne ſi quis velit eradicare zizania, euellat & triticum. Alphonſ. à Castro *loco citato* reſpondet, parcendum eſſe multitudini, & mitius cum illa agendum, quando talis multitudo peccatum ſuum agnoſcit, & parata eſt de illo corrigi, & bona de illius correctione habetur ſpes: quod in hoc crimine etiam locum habere poteſt: de membris ſingulis multitudinis iudico in ſuo gradu. Alioquin ſi multitudo ipſa peccans peccatum ſuum non agnoſcit, ſed in eo perſeueret, aut tanquam rem benegeſtam velit defendere: tunc ſeuera punitione eſt coërcenda, vt à ſuo errore diſcedat, ne nimia indulgentia obſtinationis anſam illi præbeat, præſertim ſi ipſa multitudo in potentia ſua confidẽs, inde ad peccatū audacior fiat.

QVÆSTIO II.

An magi & malefici inſontium, maximè infantium vitæ inſidientur, vt præſens L. ſignificat?

PRO huius Legis maiori elucidatione pro certo habendum eſt, quod Dæmones feruntur delectari ſanguine humano. 26. *q.5.c. Nec mirum.* Sic omni tempore ſuos cultores ſolicitauerunt ad effundendum ſanguinem, & ad immolandum homines. Pſal.105. *Immolauerunt filios ſuos & filias ſuas Dæmonijs, & effuderunt ſanguinem innocentem filiorum ſuorum & filiarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Canaan.* Vbi benè annotat Arnobius.

Primo

Primò enim dixit. Effuderunt sanguinem innocentem. Et ne putarentur extranei, addidit, filiorum suorum, & filiarum suarum, quorum salus in humana conuersatione dulcissima est, vt illis non parcerent, pro quibus pij parentes etiam interfici non recusant. Et vt colligitur ex 4 *Reg. cap.* 23. *& Hierem.* 32. *& Leuit.* 18. *& alibi*: Idolo Moloch pueros immolabant, qui & supposito igne comburebantur. Sic etiam Iulianus Imperator postquam Christum abnegauit, & vacauit Dæmonum incantationibus, ita crudeliter magiæ operã dedit, quod post mortẽ eius corpora & capita hominum iugulatorum multa in cistis, in puteis, & locis secretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ fuerint reperta, quos mactauerat clam futura inquirens, vt tradunt Niceph. *lib.* 10. *Ecclesiast. histo. cap.* 36. Socrates *lib.* 6. *hist. tripartita cap. vlt.* Similia sunt & magis horrenda, quæ referuntur contigisse in Huketan, siue noua Hispania, vbi in maxima ciuitate Temixtitan Dijs suis annuatim vltra viginti millia puerorum puellarumq; corda sacrificare solebant, quæ nunc non Dæmonibus, sed altissimo Deo per doctrinam Euangelij & verum cultum Dei offeruntur. Hæc Episcopus illius ciuitatis, in Epistola data Anno Domini 1531. in mense Iunio, ad Capitulum generale Fratrum minorum regularis obseruantiæ, celebratum Tholosæ Anno Domini 1532. de profectu & animarum lucro significauit. Laurentius Surius *in commentario breui rerum in orbe gestarum pag.* 515. *in impreßione de Anno* 1574. refert ex Archiuis Caroli Cęsaris inter reliqua, quod horrendum dictu est, mille plerumque homines vno die in ciuitate Mexicana fuisse immolatos idolis, quæ nunc

nunc per gratiam Dei exturbata sunt, & Dæmonibus silentium indictum. Doctores mallei maleficarum *in 2.p.q 1.c.13.* narrant, in diocœsi Basiliensi & oppido *Dan* maleficam obstetricem incineratã, quæ confessa est se vltra quadraginta pueros necasse. Nicol. Iaquer. *in flagello hæret. fascinariorum cap.15.* attestatur, in Gallijs repertum fuisse suis temporibus Magum Baronem, qui clam iugulasset circiter viginti pueros, vt de eorum sanguine quendam librum conscriberet, in obsequium Dæmonum, qui deprehensus fuit, & publicè pœnam tantis sceleribus debitam persoluit. Quomodo olim homines dæmonibus sacrificabant apud varias nationes & gentes, multis ostendit Euseb. *lib.4.de præparat.Euangel.c.7.* Nostri malefici & sagæ plurimos infantes interfecerunt, vt passim ex processibus apud Iudices constat: imò, quod plurimùm à natura alienum est: corda infantium exscindunt, & comedunt, hac persuasione à diabolo inducti, quod tunc, si ad manus iustitiæ deueniant, non possint veritatem fateri, vt apertum est ex processu Annæ de Rouer, cuius supra mentionem fecimus, & aliorum. Immò multum insidiantur puerulis nondum baptizatis. Corpora autem infantium comburunt, & in cineres redigunt, quibus ahutuntur in suis maleficijs. Immò, quod multò horribilius est, quandoque parentes consensum & auxilium præbent, vt propria eorum carò sic tractetur, ipsis præsentibus, vt exemplis docere possem, si expediret: quæ caussa rectè quendam Iudicem superiori anno mouit, vt patrem maleficum, aliàs in primis strangulandum, viuum flammis tradendum iusserit, eò quòd præsens & fautor fuisset

cùm

cùm sua proles à maleficis combureretur. Sæpè enim, vt experientia cognoscimus, malefici & sagæ sunt etiam parricidæ. Quod profectò si quis penitius introspicere velit, prædicta L. 6. significat, quando eos appellat peregrinos naturæ: quũ ipsa natura auditis tam horrendis factis, horrorem intra se concipiat, & quasi contremiscat. Nemo tamen miretur, quod homines aliàs bonæ naturæ & conuersationis in tam detestabilia scelera consentiant, vt (proh dolor) indies præter opinionem conspicimus. Sicut enim qui Christum imitatur, Deoq́ adhæret, diuinæ fit consors naturæ clementiæq́, ac alia fit creatura: Ita qui Dæmonem sequitur, & in eius castra transit, propriam quasi naturam exuit, & participat quandam proprietatem ferocitatis & truculentiæ Diabolicæ. Quod autem Dæmon maximè insidietur infantibus necdum baptizatis, id accidit ex inuidia maxima. Inuidet enim illis æternam fœlicitatem, quam ipse amisit: & infantes, si Baptismo abluerentur, consequerentur. Baptizatis autem struit insidias propter insigne odium nominis Christi, quod præcipuè relucet in effectu Baptismi, quo mediante Christum induunt, & eius nomen participant, vt dicantur Christiani, nec non innocentiam per Adamum & Euam primos parentes perditam, infantes baptizati de noua adhuc retinent, quam molestissime fert. Quare eorum vitæ (cum animæ saluti adhuc nihil damni, ob infantilem ætatem, inferre possit) nocere studet. Optimum autem remedium est contra Diabolicas artes in hoc studio nocendi, vt parentes pij sint, bonam curam puerorum habeant, eos conseruent, ne personæ iustis ex caussis suspectæ eos

propi-

propiùs accedant, vespere & manè salutem infantiũ Domino Deo commendent ac eos signo Crucis muniant. Nam sæpius sagarũ iudicialibus cõfessionibus cognitum est quod infantibus signo Crucis munitis nihil nocumenti inferre potuerunt. Quod autẽ Deus concedat potestatem Dæmonibus nocendi pueris innocentibus, id ad prouidentiã Dei, quæ omnia in iustissimũ finem dirigit, referendũ est: quãuis sæpè cõtingat, vt doctissimi viri tradiderunt, infantes, iusto Dei iudicio, sed nõ omnibus noto, puniri ob peccata parentũ.

QVÆSTIO III.

Quid de imaginibus, quibus magi siue malefici vtuntur, sentiendum?

IN primis aduertendum ex Doctoribus tam Theologis quam Iurisperitis, duplices reperiri imagines in exercitio apud eos, qui diabolica potestate vtuntur. Quædam enim dicuntur Astronomicæ siue Astrologicæ, quibus vt plurimum vtuntur ij, qui vocant magiæ diuinatrici, ad inuestigationem rerum occultarum, & futurarum. Aliæ sunt, quibus malefici vtuntur ad inferendum malum aliquod hominibus, aut bestijs. De postremis loquitur Glossa, Salycetus, Angelus & alij in præsenti L. Multi: vbi loquuntur de imaginibus maleficorum & incantatorum. Deinde obseruandum est: nomine imaginum in hac materia intelliguntur non solum imagines sic dictæ secundum communem vsum, sed multo magis figuræ, characteres, signa aut instrumenta, quibus superstitiosum genus hominum vtitur, ad inuocationem tacitam aut expressam Dæmonum, pro ferendo auxilio, De posterioribus imaginibus

ginibus Gloſſa & DD. in hac L. loquuntur, vbi Angelus *ſic ait.* Nota benè contra facientes imagines ceræ, qui pungendo eas, vitas homiuum labefactant, & ideo non derideas iſta. Earundem etiam mentionem faciunt Paulus Grillandus *de ſortileg. cap.* 5. Oldratus de ponte *conſil.* 210. *incip. Regularis habet traditio.* Damhaud. *in cap.* 61. *num.* 116. *& alii alibi.* Quibus conſentiunt Theologi, Ioan. Gerſon. *in* 1. *part. in tract. de erroribus circa artem magicam, in litera* O. Malleus 1. *part. q.* 5. Alphonſ. Caſtrenſis *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. cap.* 15. Sylueſt. *in verbo. maleficium.* Martinus Arles *in tract. de ſuperſtitionibus.* Vniuerſitas Pariſienſis *in articulis determinatis contra ſuperſtitiones, in art.* 21. *his verbis.* Quod imagines de ære, plumbo, vel auro, de cera alba, vel rubea, vel alia materia baptizatæ, exorcizatæ, & conſecratæ, ſeu potius execratæ, ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habent virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & philoſophia naturali, & Aſtronomia vera. Cuius articuli ſenſus eſt, quod tales res & imagines ex ſua natura non habent naturalem vim ad effectum, ſed effectus ſequitur ex miniſterio Dæmonum, prout definitum eſt *in art.* 18. Vſum huiuſmodi imaginum apud maleficos ſic deſcribunt probati doctores. Malefici imagines quaſdã, certis temporibus obſeruatis & determinatis carminibus, & ritibus quibuſdam & ſignis, conficiunt, quas in nomine Belzebub, principe Dæmoniorum baptizant adhibitis & expreſsis quibuſdam alijs verbis quæ ob horrorem non ſunt referenda. His ſic peractis prædictas imagines ad ignem applicant, & ibi petunt infirmitates, aut alia mala, quæ in perſona illa, cuius imaginem con-

confecerunt, euenire optant. Quandoq; etiam acubus, aut alijs acutis ferris perforant, aut pungunt illius imaginis caput, aut pectus, aut ventrē, aut fœmora, aut aliam corporis partem, in qua cupiunt malum aliquod oriri in persona, cui nocere intendunt. Quibus sic peractis sæpè contingit, quod persona, cuius nocumentum maleficus desiderat, grauiter torqueatur in illa parte corporis, quam maleficus pupugit, aut transfixit. Qui effectus non ex imagine, aut figura, sed ex operatione latenti diabolica proficiscitur. Maleficus enim habet pactum cum Dæmone, qui operatur circa corpus maleficiandi, quando imaginem maleficus pungit: Adhibet autem applicatq; dęmon naturalia venena & alia, quæ sunt apta ex sua natura inferre dolorem & infirmitatem. Ipse enim subtilissimè & inuisibiliter applicat. Et maleficus quando animaduertit morbum, aut malū productum in corpore maleficiati, persuadet sibi talem vim inesse imaginibus & figuris, cùm tamen Dæmon alijs caussis naturalibus applicatis efficiat infirmitatem. De hac materia memorabile est exemplum, quod referunt Ioan. Bodinus *lib. 2. de magorum dæmon. cap.* 8. Cosmus Philiarch⁹ Theologus Florent. *lib. 3. 2. part. de officio Sacerdotis, cap. 8. in primo præcepto, & alii alibi*, ex Hectore Boëtio *lib. 2. historiæ Scoticæ*. qui attestatur in tota Scotia notissimum esse. Duffus rex Scotię noctu sub perpetua vigilia decumbens in sudorem sine modo soluebatur, corpus lenta conficiebatur tabe, effœto simillimum, hærebat cutis rigida, venas, neruos, & qua forma, & sicut ossa essent humana ostendens, & tamen medici in ea omnia signa sanitatis inueniębant. Obortus est rumor incerto

auctore, Regem è quibusdam mulieribus maleficiatum esse, quę apud Forres oppidum Morauiæ manebant. Rex statim sub specie ineundæ pacis inter eum & coniuratos Morauos mittit, qui rei veritatem inquirant, missi Forres adiere & arcem ingressi (quæ adhuc erat in regis fide) Denoualdo arcis præfecto, quare venerint, exponunt: quo audito quidam miles, qui erat in arcis præsidio, significauit Denoualdo quandam meretricem (cuius mater erat sortilega) dum blandiusculè eam tractaret, locutā ei fuisse de regis infirmitate, & morte: erat tunc illa meretrix in arce, quæ tormentis exposita, veritatem aperuit. Denoualdus in ipsa nocte milites ad sortilegarum ædes mittit, qui vnam veneficarum, simulacrum ad Regis Duffi imaginem ex cera confectum, ligneo veru affixum, ante ignem torrentem, alteram carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensim supra statuam, inuenerunt: & ductæ cum simulacris in arcem, interrogatæ dixerunt, dum simulacrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in sudorem solui, carminibus autem recitatis perpetua teneri vigilia, & adliquescentem ceram macie confici, consumpta cera mortem regis continuò secuturam: ita se Dæmones docuisse, & ad facinus exequendum mercede à Morauorum primoribus conductas. Simulachrum effractum fuit, & in eadem nocte rex absq; sudore quieuit, & postridie redeuntibus viribus, ita sanitati restitutus est, ac si nulla aduersa valetudine antea fuisset detentus. Sagæ viuæ crematæ sunt. Gerson *loco citato* narrat, quod Philippus quondam rex Francorum, cum perciperet de quadam cerea imagine,

quam

quam dicebant baptizatam, aut execratam taliter nomine suo, quod ea destructa rex moreretur: Rex fide plen⁹, videbimus, inquit si potentior erit Dæmon ad perdendum me, quam Deus ad sanandum, & hæc dicens ceram proiecit in ignem. Petrus Gregor. Tholosan⁹ *in Syntagm. iur. vniuersi lib.* 34. *cap.* 11. narrat ex Gagnino *lib.* 7. *histor. in vita Philippi Huttini.* vxorem cuiusdam Enguerrani Quæstoris gallici, qui expilauerat ærarium Galliæ, cum de mariti carcere conclusi liberatione desperaret, ad magiam & diuinationem se conuertisse, Pauioto quodam malefico & Clauda muliere ad id facinus opem ferentibus: atque cerea quædam simulachra, ad regis Caroli Valesiensis formam, Dæmoniaca arte confecisse, quæ languentiū speciem præseferrent, ad quorum similitudinem, nisi mala sors prodita fuisset, Rex & ipse Carolus conficiendi macie sensim erant, & definita ad tempus morte consumendi. Quo cognito, suspensus fuit Enguerranus: Pauiotus & Clauda vxor Enguerrani flammis consumpti. Prod. L. ampliori elucidatione, attendendum est, quod malefici opera diaboli non solùm mediantibus imaginib. vitę hominū insidiantur sed etiā possunt aërem morbidū reddere, vt homines eū attrahentes inficiantur, aut pestem seminare. *Sic* Philostratus. *lib.* 4. *de vita Appollonii Tyanei* narrat. Ephesi Dæmoniacum quoddam spectrum pestem disseminasse, idq; in forma & specie senis mendici perā gestantis, panniceis frustis refertā, lacerā & sordidam vestē gerentis, quē Appolloni⁹ id expiandam ciuitatē, cùm detexisset, iussit lapidib⁹ obrui; quod factū est, & sublatis deinde aceruis lapidū, ait in ei⁹ loco inuentū esse carnē tanquā

tanquã molossũ magnitudine tanta quanta maximi leonum esse solent, quasi rabidi canis spumã emittentem, & ita liberatam à peste ciuitatem. Fam liare est etiam Magis, teneros ad huc infantes fascinare.

LEX VII.

Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa videlicet crimina, quæ legibus demonstrantur: Etsi homines magi in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: tamen quoniam qui in comitatu nostro sunt ipsam pulsant propemodum maiestatem: Si quis magus, vel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur, aut auspex, aut ariolus, aut certè augur, vel etiam mathematicus, aut narrandis somniis occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid simili horum exercens, in comitatu meo vel Cæsaris deprehensus fuerit, præsidio dignitatis exutus, & cruciatus & tormenta non effugiat. Si vero conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit denegando, sit eculeo deditus: vngulisq; sulcantibus latera, perferat pœnas dignas facinore proprio. Hæc L. etiam est Constantij, & Iuliani Cæs.

PRiuilegio à tormentis excepti, de crimine maleficij & magiæ accusati, possunt sine præiudicio torqueri, & culpabiles inuenti puniuntur. De lege communi excusantur à tormentis personæ in dignitate constitutæ, vt sunt Doctores, Equites aurei velleris, Decuriones & Capitanei militum, Officiarij Principum, Rectores Ciuitatum, & similes dignitate fulgentes De quibus legendi Franciscus Brunus *de indicijs & tortura 2. part. q. 3.* Gandinus *in tract. de maleficiis in tit de quæstionibus* Marsil. *in practica crimin. in §. Expedita. à num. 27.* Damhaud *in pract. crim cap. 41.* Iul. Clar. *lib. 5. Sentent. §. fin. pract. crim. quæst. 64. & alii alibi.* Excipiuntur tamen aliqua crimina, in quibus dignitas non excusat à tormentis: crimen læsæ maiestatis. *L. Nullus. C. ad legem Iul. Maiest.* Eadem est ratio proditionis patriæ, Ciuitatum aut principū & similium. *L. Desertorem. §. His qui ad hostes. & L. proditores. ff. de re militari.* crimen maleficorum & mathematicorum *in præsenti L.* Secundum communem Doctorum sententiam. falsi. *L. Si quis decurio C. de falsis.* Priuati carceris. *L. 1. C. de priuatis carceribus.* & Gloss. hic. Considerandum etiam in hac L. quam seuerè animaduertendum Imperator statuat in maleficos aulicos, vt bene Bodinus *lib. 4. de magorum Dæmonom. cap. 5.* notauit. Vnus enim, *inquit*, in comitatu magus omnibus viris fęminisq; principibus corrumpendis sufficit, qui sequuntur aulam. Pessimi enim sunt tales, qui & principes non rarò in suam sententiam pertrahunt, vt horum fauore & patrocinio conseruentur, imo etiam similes sibi aliquando principes efficiunt. Sic Licinius, Valerianus Cæs. successor Galli in Imperio, primis temporibus pius in Chri-

ſtianos fuit, ſed magorũ AEgyptiorum princeps eum præſtigias & imposturam docens magicam perſuaſit ei, vt ſanctos viros domo eijceret, longè à ſe repelleret, ferro etiam tolleret, ſi malis artibus obſtarent. Sic quoque Iulianus Imperator pietatem Chriſtianam primum ariolorum conſuetudine adductus abiecit, tandem apertè Chriſtum abnegauit, ac Dæmonum incantationibus vacauit, vt ex Nicephoro alijſque conſtat. Quod rectè deducit Petrus Gregorius *in Syntagam. Iuris lib.* 34. *cap.* 21. Ab his malis ſe liberare voluit Conſtantius, dum ſeuerè præcipit animaduertendum in eos, ſi qui in ſuo comitatu reperiantur etiam nulla obſtante dignitate.

Ex hac L. eruitur, quod in honore conſtituti, antequam tormentis ſubijciantur, debent exui inſignijs dignitatis. Tandem ſi quis de hoc crimine teſtibus conuictus fuerit, & nihilominus obſtinato animo ſteterit in negando, etiam præſentibus teſtibus, qui illius facinus detexerunt, traditur viuus beſtijs vorandus in eculeo, id eſt, ſacco, ac dentibus vngulisq; lacerandus.

QVÆSTIO I.

Quis modus deueniendi ad torturam, & in eadem procedendi in hoc maleficorum crimine?

Quoniam in hac L. mentio fit torturę, paucis aliquid tractandum.

Prima Cõncluſio. *Ad torturam nunquã procedendum ſine legitimis & ſufficientibus indicijs.*

Pro-

PRobatur ex *L. Vnius §. in ea. & L. fin. ff. de quæstionibus* Bartol. & Marsil. *ibidem*, & idem *in pract. Criminali. §. Constante. num. 27. & alibi.* Iason *in L. Si sic legatum. num. 24. ff. de legat. 1.* Guido de Suzar. *de indiciis & tortura. num. 28. & ibid. in addit. Ludouic. Bolog.* Paulus Grilland. *in tract. de quæstion. & tortura. quæst. 6.* Panormitan. *in cap. Cum in contemplatione. de reg. iuris.* Iulius Clar. *lib. 5. sententiarũ. §. fin. quæst. 64. num. 9.* Menoch. *de arbitrar. iud. qq.* 84. & alij communiter.

Atque hæc Conclusio etiam obtinet in criminibus exceptis, vt in crimine læsæ maiestatis diuinæ & humanæ, &c. Gloss. cum text. *in L. Si quis alicui. C. Ad Legem Iul. Maiest.* Cyn. Bald. & Salycet. *ibidem.* Marsil. *in L. penult. ff. de quæstionibus.* Brun. *de indiciis & tortura q. 5. 2. partis.* Menoch. & Clar. *loco citat.* Ioseph. Mascard. *de probat. vol. 3. Conclus.* 1285. & hæc est communis sententia, vt post Brunum recentiores sentiunt. Quare & in hoc nostro crimine communis regula fundata *in L. 1. ff. de quæstionibus. & in L. Maritus. ibid.* à tortura non esse inchoandum, habet locum. Quæ autem, & quot, & qualia indicia requirantur, partim in superiori tractatu, secunda parte dictum est: partim in L. fin. latius explicabitur.

2. Conclusio. *Si reus torqueatur sine legitimis indicijs præcedentibus, & crimen confiteatur, confeßio talis non est efficax ad condemnationem, nec confitenti præiudicat.*

BArtol. *in L. penult. ff. de quæstionibus* DD. *in additionib. ibidem* Angel. & Paulus Castrens. in

L. Qui in aliena. §. *Celsus. ff. de acquirend. hæred.* Ludouic. Bologn. post alios plures *addit. ad Guidon. de Suzar. de indiciis & tortu. num.* 29. Roland. à Valle *consil.* 31. Mascard. *loco cit. num.* 5. Emanuel Soarez *in thesauro recept. sent. verb. Confessio.* Iul. Clar. *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 55. *& alii alibi.* Quam sententiam etiam amplectitur Constitutio Criminalis Corolina *in cap.* 20. Dictum in conclusione (sine legitimis indicijs præcedentibus.) Quia etiamsi postea legitima indicia superuenirent, non tamen confessio, ea tortura antecedenti, indicia indebitè extorta, valida redderetur, & legitimaretur. Gloss. & Bartol. *in L. Maritus. ff. de quæstion.* Alberic. *ibidem* qui dicit quod ita tenent communiter DD. & aduocati. Ludouic. Roman. *in consil.* 167. *incip. Antonius accusatus.* Bald. *in L. fin. C. de accusat.* Decius *in cap. At si clerici. col.* 3. *de iudic.* Iul. Clar. *lib.* 5. *q.* 64. *num.* 9. & alij passim alibi. Ratio, quia quod ab initio non valuit, ex post facto conualescere non potest. *L. Quod ab initio. ff. de reg. iuris.*

3. Concl. *Regulariter, quando per testes, aut confessionem, aut alias de delicto constat, non est deueniendum ad torturam.*

ANgel. *in L. fin. C. de quæst.* Alberic. *in Rubric. ibid.* Marsil. *in L.* 1. *in princip. ff. eod. & in pract. Crimin.* §. *Nunc videndum. à num.* 25. & attestatur communem esse opinionem. Angel. Aretin. *in tract. maleficiorum, in verb. Fama publica.* Boërius *in decis.* 163. *num.* 1. & alij ab eo allegati. Iulius Clar. *lib.* 5. §. *fin. pract. Crim. quæst.* 64. *num.* 5. Damhauder. *in praxi rerum criminal. cap.* 35. & hæc opinio communis est, vt post Marsil. & alios Didac. Couarr.

practic.

practic. quæst. cap. 23. *num.* 5. & Antonius Gomez *variar. resolut. tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 20. docent. Atque hæc sententia probatur per text. *in L. Diuus Pius. & L. Edictum. ff. de quæst.* in hac L. Edictum. sic text. habet: *Quæstiones nec semper in omni caussa, & persona desiderari debere arbitror, sed cum capitalia & atrociora maleficia non aliter explorari, & inuestigari possunt, quam per seruorum quæstiones.* Ratio etiam pro Conclusione à DD. assignatur. Tortura est remediũ quoddam subsidiarium eruendæ veritatis. Ergo non est deueniendum ad eam, nisi deficientibus alijs probandi modis. Occasione huius Conclusionis orta est controuersia inter DD. *An si reus torqueatur super delicto confesso, vel probato, & neget in tortura, veræ & legitimæ probationes elidantur & eneruentur, ita vt non possit virtute earum condemnari?* Pro affirmante parte, & etiam negante sunt celebres DD. Et quia ex professo materiam torturæ non hoc loco tractamus, sed tantũ attingimus, lectorem remitto ad Didac. Couarr. Gomezium, & Iul. Clarum *locis allegatis*, qui pro vtraque parte ad longum sententias, & eorum auctores allegant. Sed hæc relinquendo, quantum ad nostrum propositum, reus confessus, aut testibus plenè conuictus, censura prudentium & doctorum iudicium non torquetur super crimine de quo per probationem, aut confessionem constat, sed super alijs, de quib⁹ indicia habẽtur: aut super socijs & complicibus. Itaque quando Iudex in hoc casu torturam super confessione sociorum, aut alijs criminibus instituit, prius debet protestari, quod id faciat sine præiudicio criminis confessi, aut probati, vt communis Doctorum in praxi obseruantia habet, teste Cæpoll. *in cons.* 32. Qua de caussa Al-

 beric.

beric. *in Rubr. C. de quæst. num. 9.* dicit, quod fatuus esset Iudex, qui torqueret aliquem, contra quem esset plenè probatum, nisi id faceret cũ protestatione, quod non intendat eum torquere super probatis, debetq; facere, vt talis protestatio appareat in actis.

4. Conclusio. *Tortura non est adhibenda in omni caussa & delicto sed tantum in atrocibus & grauibus criminibus, pro quibus de iure vel consuetudine, aut statuto pœna mortis, aut corporalis notabiliter affligens infertur.*

DOctores *in d. L. Edictum* cum textu quando ait: Quæstiones nec semper in omni caussa & persona desiderari, &c. sed cum capitalia & atrociora maleficia, &c. Marsil. *in Rub. de quæstionib. & ibidem.* Salycet. & alij. Francisc. Brunus *in tract. de indiciis & tortur. 2. part. 3. q.* Paul. Grilland. *de eadem materia q. 5. princip.* Iul. Clar. *in d. q. 64. num. 4.* & post alios Gomez. *in d. cap. 13. num. 2.* Ratio redditur: Quandoquidẽ tortura est grauis afflictio, ideo non debet maior pœna inferri reo nec conuicto, nec condemnato, quàm esset inferenda ex ipsa condemnatione, si reus crimen esset confessus, aut de eo conuictus probationibus.

5. Conclusio. *Tortura debet adhiberi cum moderamine secundum qualitatem personæ, delicti, indiciorum & temporis, ita vt mortaliter & verisimiliter reus tortus remaneat saluus & illæsus in vita & membris.*

Con-

CONclusionem tradunt Bartol. Alberic. Marsil. & alij *L. quæstionis modum. ff. de quæstionibus* latè Marsil. *in pract. crimin.* §. *Expedita, a num.* 85. Bald. *in L.* 1. *C. de confess.* Gandin. *in tractat maleficin principi. in versi. Quintò nota.* Ioan. Andreas *in cap. Cum in contemplatione, de reg. iuris.* Anthon. Gomez. vbi supra *num.* 5. *& alii alibi.* Conclusio probatur *ex d. L. Quæstionis modum.* quæ sic habet: *Quæstionis modum magis est iudices arbitrari oportere, itaque quæstionem habere oportet, vt seruus saluus sit vel innocentiæ, vel supplicio.* & ibidem *in L. de minore.* §. *tormenta. vers. Sed vt moderata rationis temperamenta desiderant.* Hinc iustè secundum DD. receptam sententiam reprehenduntur iudices seueri & crudeles, qui nec rationem, nec modum tormentis adhibent, sed voluntatem propriam sequentes, conscientiam rectam, & ordinatam prudentiam relinquentes, ac vanam gloriam affectantes, hominibus non magis in tormentis parcentes, quã deliris & furiosis bestijs: vt rei sæpè vitam aut amittant, aut tam miseram seruent, vt magis mori quàm viuere saniori iudicio exoptandũ foret: cùm ita tormentis aut membra dilacerentur, aut certè debilitentur, vt in perpetuum inutiles sint homines laboribus, & nunquam quàm diu vita agitur, tormenta desinant.

6. Conclusio. *Iudex in torquendo non debet adhibere modos exquisitos & non consuetos, sed solitos, & à consuetudine approbatos.*

BRunus *in tract. de indiciis & tort.* Damhauder. *in rerum Criminalium praxi, cap.* 57. *a num.* 17.

Fran-

Franciſcus Pegna *in 3. part. direct. commento* 110. Gomez.*loco cit.* Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. pract. crim. quaeſt.* 64. *num.* 36. & alij paſsim alibi. Eſt autem generaliter vſu frequentior in multis prouincijs modus fune torquendi, qui etiam ſolus videtur ex iure colligi. *L. Nullus. C. ad L. Iul. Maieſt.* Hinc DD. Iudices nouos & inuſitatos torquendi modos inuenientes, aut inuentis vtentes, carnificibus comparant. Et ſanè in hoc maleficij crimine durum & inhumanum, imò ab omni humanitate alienū eſt, quod quandoq; Iudices nō meminerint, ſe agere cum hominibus, quando diros & omni tyrannide & crudelitate plenos torquendi modos adhibent, vt candelas ardentes carni apponentes, aut oleum calidum infundentes, &c. Iudicis enim officium eſt, iudicio, ratione & diſcretione vti in his, quæ circa reum agenda ſunt, & carnifici torquenti modum & regulam præſcribere, ne quid nimis fiat, & ipſe ſceleris & iniuſtitiæ particeps fiat.

7. Concluſio, *in hoc crimine maleficij nemo aut ratione dignitatis, aut prætextu priuilegij excipitur à tormentis.*

HAEc concluſio clara eſt ex L. præſenti, & communi ſententia. Dictum, ratione dignitatis & priuilegij: quia ob corporis infirmitatem, & partus periculum, nec in hoc crimine nec in alijs exceptis quiſpiam torquendus eſt, vt poſt alios Gomez. *in d. cap.* 13. *num.* 3. oſtendit. Mulier autem prȩgnans, propter periculum partus nec terreri debet, vt rectè obſeruauit Franciſ. Pegna *in 3. part. directorij, comment.* 39. *in lit. D.* Quoniam etiam ex terrore & comminatione poſsit ſequi abor-

abortus. Expectandum ergo est cum prægnante donec pepererit, & integram valetudinem post partum recuperauerit.

8. Conclusio. *Quando ex sententia & decreto Iudicis reus torquendus est, & tortura veritas eruenda, id faciendum in præsentia iudicis, & ad minus duorum scabinorum, nec non scribæ iudicij, aut notarij.*

HAnc Conclusionem satis comprobat Constitutio Carolina *in art.* 47. & vsus omnium iudiciorum rectè constitutorum. Cùm enim tortura res sit magni momenti, & poßit esse maximi præiudicij, Iudex non debet carere hominibus fide dignis, qui testimonium perhibeant veritati in casu neceßitatis, de rebus gestis. Quare aliquando valde suspecta est aliquorum tortura: Vbi quidam Iudices sunt valdè imperiti, qui soli, adiuncto aliquo scriba, vt audio, pro sua imperitia, aut voluntate, tantum homines torquent, vt non mirum sit, si sæpè fateantur, quæ nunquam cogitauerunt.

9. Conclusio. *Quando plures torquendi, ab eo incipiendum, à quo verisimile est, veritatem facilius eruendam fore.*

BArtol. *in* L. 1. *ff de quæst.* Gandin. *in tract. malefic. in Rubr. de quæst. & tormen.* Marsil. *in pract. crimin.* §. *Expedita. num.* 49. Angel. ab Aretio *in tract. malefic. in Glossa in verb. Fama publica præcedente.* Damhauder. *in rerum crimin. praxi, cap.* 37. *num.* 14. *& alij alibi.* Vnde hanc Gandinus ponit regulam

lam. Quando de pluribus habenda est tortura, sagax Iudex debet considerare, à quo facilius veritas erui potest, & ab illo debet quæstionem incipere tanquam à timidiore & magis suspecto, & debet incipere à viliori, & non à fortiori vel digniori. Huius Conclusionis doctrina maximè seruanda est in hoc crimine maleficorum, vbi vt plurimum primi rei confessio præbet occasionem latiorē inquirendi circa alios, & aperit quasi viam alijs indicijs: cum ferè semper accidat, quod malefici vnius loci societatem, & vnum conuentū inuicem habeant. Quando autē nō est magis verisimile de vno quàm de altero, quod veritas facilius eruetur, tunc incipiendum à magis suspecto. *argum. L. 1. in principio. ff. de quæst.* Bartol. ibidem, & Marsil. *loco cit.* Is autem semper iudicatur magis suspectus de maleficio, qui pluribus, & vrgentioribus laborat indicijs & suspicionibus. Indicia ēnim & argumenta reddunt aliquem suspectum: & quo ea sunt grauiora & vehementiora, eò magis reddunt suspectum.

10. Conclusio. *Iudicis arbitrio relinquitur, an tortura semel illata possit iterum repeti.*

Bald. *in L. 2. C. Quod metus caussa* Bartol. *in L. Vnius. § .reus. ff. de quæstion.* Marsil. *in L. quæstionis modum. ff. eod.* Salycet. *in L. 2. C. de custod. reor.* Menoch. *lib. 2. de arbitrar. iudic. qq. casu 272. & alii alibi.* Sed quia hæc Conclusio satis generalis, & Iudex suum iudicium latius extendere potest, quàm ratio patiatur, Ideò distinctius res explicanda est. Sit ergò

11. Con-

11. Conclusio. *Semel leniter tortus potest repeti in tortura, vt sufficienter torqueatur.*

BAld. *in L. 2. C. Quorum appell. non recip.* Marsil. *in L. Repeti. de quæstio. & in pract. crim. §. Quoniã. num.* 3. Alberic. *in Rubr. C. de quæst. num.* 8. & post alios plures Iul. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 64. *nu.* 64. Franciscus Pegna *in 3 part. Directo. commen.* 39. Menoch. vbi supra. Ratio à quibusdam redditur, quoniam leuis tortura non dicitur tortura, sicut nec febricula, id est, parua febris dicitur febris. Pro huius Conclusionis meliori intelligentia notandum, quod plures sunt gradus torturæ de quibus Iulius Clarus *in d. quæst.* & alijs clarius Paulus Grillandus *in tract. de quæst. & tortu. quæst.* 4. & ita à leuioribus tormentis incipiendum est, quibus si reus tortus veritatem fateatur cessandum est à tortura. Cùm enim torturæ locus sit, quoties veritas aliter haberi non potest, à reo indicijs grauato : sicuti non habet locum quando reus sine tormentis veritatem purè & simpliciter confitetur : Ita etiam ab ea cessandum, quando reus fatetur crimen, sicuti necessarium est. Habito enim fine, cessat motus. In casu huius conclusionis, vt notant DD. periti Iudices, quando iubent reum deponi à prima tortura, solent curare, vt notarius scribat in actis, se eum deponere animo repetendi tormenta. Hæc tamen repetitio torturæ verius dicitur continuatio torturæ, quam eiusdem repetitio, licet etiam interpolatis & diuersis diebus id fiat.

12. Conclus. *Quando reus sufficienter fuit tortus,*

tortus, ita quod priora indicia diluerit & purgauerit, & tamen nihilominus nihil confessus est, sed in negatiua persistit, tunc regulariter non possunt repeti tormenta, nisi noua indicia superueniant.

HAnc docent DD. communiter in locis allegatis in conclus. 11. & alij *in d. L. Repeti*, & alij multi, quos ad longum allegant Boërius *in decis.* 163. & Anton. Gomez. *tom. 3. variar. resolut. num.* 26. Dictum in Conclusione (regulariter non possunt repeti.) Quia quando prima indicia sunt multum vrgentia & manifesta; tunc licet de iure tortura non posit repeti, nihilominus de consuetudine tormenta repetuntur, & ita practicatur, vt post Bartol. *in L. vnius. §. reus. ff. de quæstionibus* docent Alexand. *lib. 1. consil. 5. incip. In casu inquisitionis formatæ.* Alberic. Iulius Clar. Menoch. Gomez. *loc. cit. & alii alibi.* Quod à fortiori verum est in grauissimis exceptis criminibus, quæ tendunt contra communem spiritualem, aut corporalem reipublicæ salutem, cuiusmodi sunt veneficium, proditio, crimen læsæ maiestatis tam diuinæ quam humanæ, &c. In eis enim quando vrgentia, manifestaq; sunt indicia priora, & reus est robustus corpore, solet repeti tortura virtute priorum indiciorum. Monent tamen aliqui DD. rectè circa hanc doctrinam, cauendum esse ne quid nimis seuerum ratione huius doctrinæ intentetur. Sæpè enim contingit ob sæuitiam Iudicum, & tormentorum acerbitatem multos confiteri, quæ nec committere cogitârunt. Etenim tortura res est fragilis & periculosa, & quæ veri-

tatem

tatem fallat, vt ait Vlpian. *L. 1. §. Quæstioni fidem. ff. de quæst.* Nam plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri, quam pati tormenta velint, ita fit, vt etiam vario modo fateantur: vt non tantum se, verum etiam alios criminentur. *Hæc in d. L.* Hinc ab oratoribus, Cicerone *lib. 2. de inuentione* & Quintiliano *lib. 5. orator. institut.* assignatur locus communis à quæstionibus contra quæstiones. Vnde infertur, quod non omnis innocens est apud Deum, & in veritate, qui purgatis per torturam indicijs, absoluitur; nec omnis sceleris reus, qui ad confessionem tormentis extortam condemnatur. Apud historiarum scriptores non desunt exempla multorum, qui nulla tormentorum sæuitia, multitudine & magnitudine cogi & impelli potuerunt, vt veritatem confiterentur. Inprimis memorabile est illud de Zenone Philosopho, dialecticæ primo inuentore, qui cum Phalaridem tyrannum plus æquo, & crudeliter dominari animaduertisset, incensus cupiditate liberandæ patriæ cum nobilissimis adolescentibus conspirauit in mortem Tyranni. At arcanum eorum consilium detectũ fuit, & machinatio Zenonis patefacta Phalaridi, à quo eam ob caussam captus, & ad quæstiones raptus, conuocato in forum populo: cumq; acerbissimis tormentis laceraretur, vt consilij & machinationis participes reuelaret, nulla tormentorum vi & terrore adduci potuit vt conscios facti proderet, sed vultu imperterrito, & magna constantia in sua sententia persistens, etiam Tyranno intimos & fidissimos familiares, quanquam in-

 sontes

tortus, ita quod priora indicia diluerit & purgauerit, & tamen nihilominus nihil confessus est, sed in negatiua persistit, tunc regulariter non possunt repeti tormenta, nisi noua indicia superueniant.

HAnc docent DD. communiter in locis allegatis in conclus. 11. & alij *in d. L. Repeti,* & alij multi, quos ad longum allegant Boërius *in decis.* 163. & Anton. Gomez. *tom.* 3. *variar. resolut. num.* 26. Dictum in Conclusione (regulariter non possunt repeti.) Quia quando prima indicia sunt multum vrgentia & manifesta; tunc licet de iure tortura non possit repeti, nihilominus de consuetudine tormenta repetuntur, & ita practicatur, vt post Bartol. *in L. vnius. §. reus. ff. de quæstionibus* docent Alexand. *lib.* 1. *consil.* 5. *incip. In casu inquisitionis formatæ.* Alberic. Iulius Clar. Menoch. Gomez. *loc. cit. & alii alibi.* Quod à fortiori verum est in grauissimis exceptis criminibus, quæ tendunt contra communem spiritualem, aut corporalem reipublicæ salutem, cuiusmodi sunt veneficium, proditio, crimen læsæ maiestatis tam diuinæ quam humanæ, &c. In eis enim quando vrgentia, manifestaq; sunt indicia priora, & reus est robustus corpore, solet repeti tortura virtute priorum indiciorum. Monent tamen aliqui DD. rectè circa hanc doctrinam, cauendum esse ne quid nimis seuerum ratione huius doctrinæ intentetur. Sæpè enim contingit ob sæuitiam Iudicum, & tormentorum acerbitatem multos confiteri, quæ nec committere cogitârunt. Etenim tortura res est fragilis & periculosa, & quæ veri-

tatem

tatem fallat, vt ait Vlpian. *L. 1. §. Quæstioni fidem. ff. de quæst.* Nam plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri, quam pati tormenta velint, ita fit, vt etiam vario modo fateantur: vt non tantum se, verum etiam alios criminentur. *Hæc in d. L.* Hinc ab oratoribus, Cicerone *lib. 2. de inuentione* & Quintiliano *lib. 5. orator. institut.* assignatur locus communis à quæstionibus contra quæstiones. Vnde infertur, quod non omnis innocens est apud Deum, & in veritate, qui purgatis per torturam indicijs, absoluitur; nec omnis sceleris reus, qui ad confessionem tormentis extortam condemnatur. Apud historiarum scriptores non desunt exempla multorum, qui nulla tormentorum sæuitia, multitudine & magnitudine cogi & impelli potuerunt, vt veritatem confiterentur. Inprimis memorabile est illud de Zenone Philosopho, dialecticæ primo inuentore, qui cum Phalaridem tyrannum plus æquo, & crudeliter dominari animaduertisset, incensus cupiditate liberandæ patriæ cum nobilissimis adolescentibus conspirauit in mortem Tyranni. At arcanum eorum consilium detectũ fuit, & machinatio Zenonis patefacta Phalaridi à quo eam ob caussam captus, & ad quæstiones raptus, conuocato in forum populo: cumq; acerbissimis tormentis laceraretur, vt consilij & machinationis participes reuelaret, nulla tormentorum vi & terrore adduci potuit vt conscios facti proderet, sed vultu imperterrito, & magna constantia in sua sententia persistens, etiam Tyranno intimos & fidissimos familiares, quanquam in-

 sontes

sontes, tanquam coniurationis capita, suspectos reddidit: quibus sublatis, Agrigentinę vrbis multitudinem sæuientem, eorum ignauiam & timiditaté increpando, effecit, & oratione magnifica impulit, vt facto impetu Phalaridem lapidibus prosternerent, vt post alios posteritati tradiderunt Valerius Maximus *lib.* 3. *cap.* 3. & Alexand. ab Alexandro *genialium dierum lib.* 1. *cap.* 30. Simile referunt hi auctores de Theodoro viro grauissimo. Sed & in muliebri sexu non deest exemplũ: Leæna cum per omnes cruciatus & artus à tyrannis torqueretur, nunquam cogi potuit vt consilia Harmodij, & Aristogitonis tyrannicidarum manifestaret. Qua de caussa ad perpetuam rei memoriam Athenienses illi erexerunt simulachrum, videlicet leęnam ęneam, cui ob insignem & memorabilem taciturnitatem linguam addi vetuerunt. Huius Leænæ meminerunt Tertullianus *in Apologetico, cap. vltimo.* Lactantius *diuinar. institut. lib.* 1. *cap.* 2. Plinius *histor. natural. lib.* 7. *cap.* 23. Pausanias *lib.* 1. & Alexand. ab Alexandro *loco cit.* Alia plura ad eundem effectum colligit Valerius Maximus *loco citato & lib.* 8. *cap.* 4. Ex alia parte quidam ita impatiens, vt metu tormentorum fateantur, quæ non fecerunt. Sic Magi argentarij seruus Alexandri Rafani seruum occidisse insimulatus est, & eam ob caussam tortus à domino se id facinus admisisse, constanter confessus est, & Fannio deditus, supplicio affectus est. Paulo post ille de cuius nece agebatur, domum redijt referente Valerio *in d. c.* 4. Sic etiam Iulius Clarus vbi supra *num.* 46. testatur se intellexisse suo tempore de duobus, qui in tortura confessi fuerunt se occidisse quendam nobilem eorum

inimi-

inimicum, qui deinde post multos annos repertus fuit viuus in quodam castro carceratus à magno quodam Domino. Ipsi tamen propter confessionem vi tormentorum factam, fuerunt vltimo supplicio affecti. Ex his alijsq; quæ adferri possent, satis clarum redditur id quod *in d. §. Quæstioni fidem*, à Iurisconsulto dicitur, quod tortura res sit fragilis, & periculosa, & quę veritatē fallat: idque vt ex sequentibus liquidum est, nascitur ex diuersa & varia hominum constitutione.

13. Conclusio. *Quando reus in tortura crimen contra se confessus est, potest repeti ad torturam ad detegendum socios criminis, in casibus, quibus de sceleris participibus interrogatio iure institui potest.*

L. *fin. C. de accusat. & inscript.* DD. *ibidem.* Marsil. *in practica.* §. *Diligenter*, Damhauder. *in rerum crimin. praxi, cap.* 38. *num.* 14. & alij communiter in hac materia: hoc enim omnium iudicum praxis recepta attestatur. In quibus autem casibus quis de socijs iure interrogetur, demonstratum est in secundo membro superioris tractatus.

14. Conclusio. *Quando reus in tortura confessus fuerit crimen & deinde ductus ad ratificandum confessionem eandem reuocauerit, potest repeti in tortura etiamsi alia indicia non superuenerint.*

BArt. *in L. vnius. §. reus, in fine. ff. de quæstionibus.* Bald. *in L. Bonæ fidei C. de reb. cred. col.* 2. *in fine* Marsil, *in L. Repeti. ff. de q. & in practica. §. quoniam.*

à num.

à num. 4. Gomez. *tomo.* 3. *variarum resolutionum cap.* 13. *num.* 26. & hæc est communis opinio vt post Blanc. *de indicijs num.* 219. Bossium *in tit. de tortura, num.* 34. attestatur Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 21. *num.* 36. Ratio pro hac Conclusione à DD. redditur, quia indicia non videntur sufficienter purgata ratione negationis subsecutæ. Deinde talis variatio & vacillatio rei nouum exhibet indicium ad torturam. *argum. in L. De minore.* §. *Plurimum ff. de quæstionibus.* Vnde vbique locorum receptum est, vt in hoc casu fiat repetitio torturæ. Circa doctrinam huius Conclusionis Iulius Clarus & post eum Franciscus Pegna *in* 3. *part. Director. comment.* 39. admonent, vitandam iudicum quorundam crudelitatem, & immanem plusquam carnificum sæuitiam, qui tam diu reum detinent in tormentis, donec perseueret. Sed dubium esse potest. Quoties repeti possit tortura ob reuocatam confessionem, exempli gratia, vt casus melius intelligatur, reus fuit præcedentibus indicijs in causa maleficij & veneficij tortus, & confessus crimen, deinde in tempore statuto ductus ad locum ordinatum, siue banchum iuris, ad ratificandum confessionem priorem, negat eandem atque reuocat tanquam metu tormentorum factam: sic iterum reducitur ad locum tormentorum, tortus denuò confitetur, & ita iterum congruo tempore ad banchum iuris producitur: secundò negat. Postea iterum torturæ subijcitur, denuò confitetur: Verum tertiò ducitur ad banchum iuris, & iterum recantat, &c. Hic casus solet in facto occurrere, & quæritur quoties ob talem confessionem negatam possint tormenta repeti. Casus est in iure decisus, vt fatetur Gomez. *loc. cit. nu.* 27.

Conue-

Conueniunt DD. & meritò, quod in infinitum non est procedendũ in repetitione talis torturę, quoniam infinitas est euitanda, maximè in actu tam odioso & pœnali, *argum. textus in L. qui bona fide. §. fin. ff. de damno infecto. & in L. fideicommissa. §. Si quis decem. ff. de legat. 3. & cap. Licet dilectus de testibus.* Vnde aliquando deueniendum est ad absolutionem & relaxationem: cum virtute talis confessionis, in qua non perseuerat, sed eam semper reuocat ad banchum iuris, non possit condemnari, vt communiter DD. tradunt in praxi receptum. Nunc ad dubium respondetur, quod in hoc casu ter ob talem negationem possit repeti tortura, & post tertiam talem negationem non repetitur tortura. Sic sentiunt Paris de Puteo *in tract. Syndicatus, in verbo, Tortura. c. Viso de repetitione torti,* quem refert & sequitur Marsil. *in L. Repeti. ff. de quæstionibus. colum.* 4. Carerius *in pract. criminal. numer.* 194. Boërius *in decis.* 163. *incip. Dico præmittendo primò. num.* 20. & dicit, quod ita seruatum fuit in Curia contra Heliotum de Chinal de Riberaco appellantem, qui trina vice ob variationem fuit sine nouis indicijs positus in tortura, in qua confitebatur, sed postea in crastinum negabat, dicendo, formidine tormentorum confessum fuisse. Anton. Gomez. *loc. cit.* Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. pract. Crim. q.* 21. *num.* 36. *& alij alibi*, & hæc est communior sententia. In cuius confirmationem adducitur sententia Baldi notabilis *in c. Olim ex literis. de rescriptis. in cap. fin. de consuetudine num.* 29. quod arbitri, quibus est data potestas prorogandi compromissum quoties velint, non possunt prorogare vltra tertiam vicem. Quod etiam amplectitur Ias. *in L. fin. C. de sacrosanct. eccles. num.* 17. & facit

 etiam

etiam illud Angel. *in L. fin. C. de quæst.* quod si testis examinatus & varius, & tortus dicit vnum, deinde repetitus dicit aliud, quod debet tertiò examinari, & stabitur illi tertiò dicto.

Verum quibusdam alijs placet, quod tantùm bis hæc repetitio fieri debeat. Sic Damhauder. *in rerum criminal. praxi, cap.* 38. *num.* 12. qui in eum finem allegat Hyppol. de Marsil. *in pract.* §. *Nunc videndum, num.* 26. vbi tamen in eo saltem libro nihil ad propositum dicit. Imò *loco citato & in eadem practica*, §. *Quoniam*, *à num.* 6. tenet cum alijs, vt eum etiam intelligit Gomez. *loco cit.* Opinionem tamen hanc etiam amplectuntur Iacobus Simaneas *in Cathol. institut. tit.* 65. *num.* 82. & eo allegato Franciscus Pegna *in* 3. *part. direct. comm.* 39. Receptior ergò sententia est, quod tertia vice sit torquendus, & postea relaxandus, si in negatione iterum persistat modo prius dicto. Lepidum ad hoc propositum refert exemplum Marsil. *in d. L. Repeti*, quod accidit ipso agente Officialem Ducis Mediolani. Habui, *inquit*, quendam ribaldum (id est nebulonem) in manibus pro furto, qui in tortura confitebatur: postea ad banchum iuris omnia negabat & ego semel dixi sibi, quare decreuisti velle totiens repeti in tormentis? nonne esset tibi melius affirmare illud quod confiteris in tortura, quàm velle totiens affligi in tormentis? Qui ribaldus respondit mihi & dixit: Domine, melius est mihi millies torqueri in brachijs quam semel in gula (id est, gutture.) Nam multi inueniuntur medici, qui sciunt aptare ossa brachiorum, & illa ad pristinũ locum reducere: sed nullus inuenitur medicus qui sciat aptare gulam & eius ossa: ideo ego malo al-

lo altiari (id est, eleuari) a milite vestro in tortura, quam pedibus meis ascendere scalam furcarum. Item dicebat, quare non possum ad banchum iuris, vbi est periculum & importantia vitę meæ, sic vertere mihi linguam ad dicendum, *non*, sicut ad dicendum, *sic*, cum tantus sit mihi labor, dicendo *non*, sicut dicendo *sic*, & tot literæ sunt in vno verbo, sicut in alio. Profectò erat ribaldus in excellentia: attamen fuit mihi necesse eum liberare: quia nunquam voluit ad banchum iuris ratificare illud, quod dicebat in tortura. *Sic Marsilius.*

15 Conclusio. *Quod tam malefici, quàm rei in alijs criminibus, non confiteantur etiam in tortura veritatem, quandoque contingit ex incantationibus & maleficijs.*

HAnc Conclusionem communiter DD. amplectuntur. Marsil. *in d. L. Repeti.* Paul. Grilland. *in tract. de quæstio. & tort. in quæst.* 4. *à num.* 12. Damhaud. *in rerum criminal. praxi cap.* 37. *à num.* 21. Eymericus *in* 3. *part. director. Inquisitorum*, *in cap.* De tertio modo terminandi processum *in caussa fidei per tormenta.* & Commentator eius Franciscus Pegna *ibidem, comment.* 39. *in litera* F. Malleus malef. *in* 3. *part. quæst.* 15. Frater Hieronym. Menchi *in compendio de arte exorcistica, & stupendis operationibus Dæmonum. lib.* 2. *cap.* 18. *& lib.* 3. *cap.* 11. huius D. libri, qui tractant de omnibus operationibus Dæmonum & maleficorum, sunt scripti in lingua vulgari Italica, & sunt impressi Bononiæ, Anno Domini 1590. & nouissimè Nicolaus Remigius *lib.* 3. *cap.* 8. *&* 9. *Dæmonolatriæ*

& in hac re non potest esse dubium. Valde enim familiaris est hæc ars malefaciendi in crimine maleficorum, quod omni ex parte Dæmonis artificio instruitur: Atque vt scelus scelere cumuletur, solet illis suggerere, vt infanticidia innocentium infantum, aut etiam sępè non baptizatorum committant & deinde in cineres igne resoluant illa tenera corpuscula, aut corda exscindant, & huiusmodi rebus abutantur ad inducendū taciturnitatem in tormentis. Non desunt autem multi modi Dæmonibus inducendi huiusmodi taciturnitatem in tormentis. Ex quibus, quantum nobis nunc occurrit, placet aliquos ad huius materiæ clariorem intelligentiam subiungere. Primus modus potest esse per applicationem rerum naturalium, quæ vim habeant efficiendi insensibilitatem in doloribus & tormentis, aut saltem leniendi & minuendi dolorem. Est enim Dæmon, vt suprà etiam significatum est, peritissimus, acutissimusq; rerum naturalium perscrutator, vnde exactè cognouit herbarum, lapidum, aliarumq; rerum, quæ naturę ordinem non transcendunt, vires & effectus. Scribit enim Albert. Magnus *in lib. de secretis natur.* vt eum allegant Paris de Puteo, *in tract. Syndicatus, in cap. 2. de tortura,* Grilland. *in d. q. 4. num.* 13. quod lapis quidam Mesites dictus, eo quod oriatur in ciuitate appellata Mesis in partibus orientalibus, A Egypto contritus, & aqua, aut vino mixtus, datusque ad potandum illi, qui torquendus est, inducat insensibilitatem pœnæ & cruciatus. Hunc lapidem rectius cum Dioscoride *lib.* 5. *pharmacorum simplicium, cap.* 149. & alijs, Memphitem appellaueris, à Memphi ciuitate. Secundus modus est per

per leuationem coporis. Dæmon enim cum inuisibilis & spritualis sit, etiam inuisibiliter operatur, & sic potest sua virtute corpus malefici, aut strygis in altum eleuare, vt tortura nullum dolorem inferat. Et sicut corpus potest in altum tollere, sic etiam non est eidem Dęmoni difficile pondera eleuare, ita vt nequaquam corpus & eius membra extendant. Tertium modum taciturnitatem inducendi considerare possumus, per assistentiam dæmonis interius in faucibus & ore malefici, & eum impedientis ne posit loqui. Nouimus enim ex Euangelio, dæmonem posse hominem reddere mutum. Hoc congruit illi confessioni Annæ Xalleæ, quæ Blainuillæ in Lotharingia Anno Domini 1587. 5. Calend. Mart. supplicio affecta est, referente Nicolao Remigio *in d. cap.* 8. Hac Anna dixit, se imis faucibus Dæmoné suum, cum torqueretur, occlusum habuisse, quo facilius locuturæ vocem inhiberet, si fortè per doloris impatientiam ad fatendum vrgeretur. Sic qui torturæ assistebant, aduerterunt tortæ fauces in eum tumorem excedere, vt mentum ipsum sua elatione ferè adæquare viderentur. Haud multum dissimile, vt Grillandus narrat, accidit eo iudice Romæ. Malefica quædam antequam in tortura eleuaretur, verba quædam submissa voce dicebat: deinde eleuata silebat penitus velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos, more illorum qui strangulantur, emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni, neque mali. Eandem silentij necessitatem sibi à Dæmone illatam confessa est Francisca Fellæa, morte mulctata Pangæij, Anno Domini 1584. 5. id.

Matt 9. & Luc. 18.

Nouembr. Nicolao Remigio teste, quæ præterea ita occlusas ad vocem Iudicis aures se habuisse dixit, vt quam primum is interrogaret, nihilo plus audiret, quam si is nihil omnino loqueretur. Erat ergo huius fœminæ malus spiritus non solùm mutus, sed etiam surdus, id est, sua præsentia mutum & surdum pro sua voluntate efficiebat. Quemadmodum *Marc.* 9. Spiritus à Christo eiectꝰ erat surdus & mutus quantum ad effectum. Quarto modo inducit taciturnitatem malus spiritus per assistentiam exteriorem aut suggerendo ei, qui torquetur, ne loquatur, aut eum confortando, vt breuem quidem torturam fortiter perferat, spe vitæ longioris: aut etiam minando verbera, si delictum confiteatur. Atq; hic modus vt puto, maxime locum habet in eis, qui duritia mentis, & fortitudine corporis valent, de quibus ab Vlpiano *in L.1 §. Quæstioni fidem. ff. de quæst.* dicitur, quod plerique patientia siue duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, vt ab eis veritas exprimi nullo modo possit. Sed existimo quod hic modus minus sit perniciosus, imò & facilius vincatur torturæ applicatione, & eius lenta moderataque continuatione: si tamen tormenta ita adhibeantur, vt plus corpori molestiæ, quam doloris & læsionis inferat. Notabile est ad hoc propositum tormenti genus, de quo Marsil. *in d. L.1. col. 12. testatur,* se experientiam sumpsisse in duabus fœminis maleficis, dum esset Capitaneus vallis Lugani, quę tormenta alia non timuerant & vicerant, sed adhibito hoc in spacio quadraginta horarum, omnia plenè delicta confessæ fuerunt. Est autem huiusmodi tormenti genus, quod non lædit corpus, & est maximæ poten-

tiæ ad confeſsionem eruendam. Reus ponitur ſuper ſcamno ad ſedendum, & ibi adſunt duo qui eum cuſtodiunt, vt non dormiat, nec de die nec de nocte: & cùm ipſe reus inclinat caput in vnam partem, propter ſomnum, famulus qui eſt ab illa parte, dat cum manu ſibi in capite, & excitat eum, & eleuat caput: Idem facit alter famulus, quando caput inclinat verſus ſuam partem, & quando illi duo ſunt defeſsi, & volunt dormire, alij duo noui ſubrogantur in locum illorum, & non permittunt vnquam dictum reum dormire & quieſcere, donec omnia confiteatur, promiſſa ſibi quiete. & in duabus noctibus & vno die hoc modo defatigabitur & confitebitur. Fatetur Marſil. ſępè ſe vſũ hoc tormento contra obſtinatos & non timentes tormenta, & ait: Verè nemo tã ferox inuenitur, qui huic tormento poſsit reſiſtere. Quando aũt ſuſpicio oritur maleficã penes ſe habere aliquid maleficij ad inducendã taciturnitatem, ſolent curare iudices, vt proprijs veſtibus exuatur, ne aliquod maleficium inſutum habeat. Eandem ob cauſſam pilos vndique iubent abradi, vt DD. mallei maleficarum, Damhauderius, Ioannes Bodinus, & poſt eos alij iuniores obſeruârunt.

16. Concluſio. *Reus ſufficienter tortus, ſi nihil confeſſus fuerit, ſed in negatiua perſeuerauerit, liber dimittendus & relaxandus eſt.*

HAnc tenent Eymericus *in 3. parte direct. in cap. de tertio modo terminandi proceſſum, in cauſſa fidei per tormenta.* Franciſcus Pegna *ibidem in comment.* 39. Paul. Grilland. *de quæſtionib. & tort. quæſt.*

quæst.7.num,11.Marsil. *in d. L. Repeti.*Iacob.de Bellouiso *in tract.crimin.in tit. de quæstionibus.* Marsil. & Alberic.*in L. Edictum. ff. de quæst.* Anton. Gomez. *in d. cap.* 13.*num.*28.*& alii alibi.* Ratio est, quoniam per torturam indicia purgantur, vt communiter Doctores loquuntur, quasi sufficienter tortus ipsam veritatem dixisse videatur, iuxta illud Cicero. *in Topicis ad Trebatium*, allegatum *in d.L.Edictum*: Verberibus torti, & igni fatigati, quę dicunt, ea videtur veritas ipsa dicere, &c. dicit Alberic. *in d. L. Edictum*, & post eum alij, quod communiter totus mundus ita tenet & seruat.

Verùm hoc loco incidit dubium apud DD. An talis qui per dura tormenta se purgauit, & nihil confessus est, absolutè sit dimittendus, & plenè absoluendus: An verò caussa indecisa sit relinquenda, & sic tortus relaxandus sub fideiussoribus.

Simpliciter absoluendum arbitrantur Eymericus, Francisc. Pegna, Iacob. de Bellouiso Bartol. *L. fin.num.* 1. *de quæst.* Angel. *in tractat. malefic. in verb.Fama publica,&c.prope finẽ.* Cępol.*in consil.crim.* 32.*incip.Quidam rustici Vicentini.* Anton. Gomez. *loco cit.*Hanc sententiam de iure etiam tenendam, videtur sentire Iulius Clarus *lib.*5.*§.fin.pract.crim. quæst.* 62. *num.* 2. *& quæst.* 64.*num.*38. & ita etiam de iure plenè absoluendum censet Damhauder.*in rerum criminal. praxi. cap.* 40.*& alii alibi.* Alij contendunt in tali casu reum relaxandum & absoluendum sub fideiussoribus, & caussam indecisam relinquendam. Pro hac sententia sunt Salycet.*in L. Si qui adulterii. C.de adult.& in L.Ea quidem.C.de accusat.col.penult.& in L.Quisquis. C. ad L. Iul.Maiest.* & ibidem Angelus Perusinus. Paris de

Puteo

Puteo *in tractat. Syndicatus, in parte, Viso de repetition. torturæ* Alberic. *in L. Diuus Marcus. ff. de offic. præsid.* Marsil *in L. Repeti. colum.* 8. *in pract crim.* §. *Quoniam num.* 49. qui dicit, quod communis practica totius Italiæ est, apud peritos ius dicentes, vt in tali casu accipiat Iudex fideiussores è reo de se repræsentando ad mandatum Curiæ. Boërius *in decis.* 163. *num.* 15. *&* 16. & dicit etiam Carauita *super ritu magnæ Curiæ,* 248. *num.* 18. vt eum allegat Iulius Clarus *in d. q.* 26. *num.* 2. communiter obseruari, quod hoc casu inquisitus præstet fideiussores de stando iuri, & se præsentando toties, quoties fuerit requisitus. Iulius Clarus attestatur in hoc casu in Ducatu Mediolanensi reum non absolui definitiuè, sed stantibus rebus prout stant, & tunc si deinde superueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur non obstante tali sententia, & alibi etiam talis obseruantia viget. Damhaud. dicit apud eos receptum esse in practica, vt si noua indicia intra aliquod tempus pro Iudicis prudentia, quo in carcere post purgationem indiciorum per torturam reus conseruatur, non superuenirent, reus ex omnibus vinculis liberetur, pristinęq; libertati, qua ante capturam fruebatur, restituatur. Quousque: hoc est, donec denuò in iudicium accersetur : sine ampliori & plenaria absolutione. Vt varietas sententiarum melius perspiciatur, & quantum fieri potest, concilietur, quid rectius & tutius sentiendum ex omnibus, quantum consequor, distinctè resoluam, præmissis aliquibus, quorum primum sit: In Iudicis arbitrio & prudentia consistere, quando indicia per torturam sufficienter censeantur purgata. Ioan. Andr. *in cap. Cùm in contemplatione, de regul. iuris.*

iuris Augustinus de Arimino *in addit. ad Angel. in tract. malefi. in verb. Comparent dicti inquisiti.* Marsilius *in L. quæstionis modum. ff. de quæstionibus* & post hos Menoch. *lib. 2. de arbitrar. Iudic. qq. casu* 273. Secundum, cum casus præsens clarè à iure non sit decisus, vt Gomez. rectè fatetur *in d. num. 28. à principio*, atque notabilis, & in praxi quotidianus etiam sit, optimum est obseruare, quæ sit praxis summarum curiarum, quibus solent præesse viri eruditione & prudentia conspicui: Hi enim iudicium ferunt secundum æquitatem & rectam rationem, & certè talis practica in loco pro lege habenda, vbi recepta est. Tertium: Circa talem tortum considerandum, quod fideiussio potest concernere, seu pro obiecto habere: aut pœnam aliquam pecuniariam: aut expensas iustè caussatas ratione ipsius rei: aut corporalem aliquam criminis pœnam. Nunc pro resolutione dico in primis iuri conformiorem esse primam opinionem, quod purgatis indicijs, reus simpliciter & definitiuè absoluendus sit. Hanc tenent vt plurimum DD. primæ sententiæ, & probatur primò per regulam illam, Actore, vel Accusatore non probante, reus debet absolui. *L. Actor. quod esse. C. de probat. L. Qui accusare. C. de edendo.* & hæc regula intelligenda de plena absolutione. Deinde *per text. in L. fin. ff. de calumniatoribus.* seruus tortus præcedentibus indicijs, & non confessus plenè absoluitur. Baldus *ibidem* notat erpresse, & alij, *& in cap. Quotiens. & in cap. fin. de purgat. canon*, qui stantibus indicijs cùm purgatus fuerit, definitiuè statim absoluendus. Rationem huiusmodi fundamentalem adfert Gomezius. Si talis caussa remaneret indecisa, reus

accu-

accusatus, vel inquisitus remaneret in maximo damno & periculo, cum esset aperta via inimicis & sibi odiosis, vt possint quotidie super illo delicto inquietare & molestare, quod non est permittendum, imo malitijs hominum obuiandum. L. 1. §. *Cum quis latrones ff. de quæstionibus & in L. 2. ff. solut. matrim.* Alia adfert Gomez. & soluit fundamenta alterius partis. Dico secundo, quando indicia per torturam pro iudicis, aut iudicum prudentia & matura censura sufficienter non essent purgata, licet pro tempore veritas non possit haberi, tunc Iudex possit reum relaxare, & absoluere stantibus reb. prout nunc, cũ fideiussione de se repræsentando ad requisitionem & mandatum Iudicis, toties, quoties requisitus fuerit, & in tali casu, meritò Iudicis sententia potest suspendi, & reus cum fideiussione relaxari, si fortè breui alia indicia superuenirent: & sic practica alterius sententiæ optimè locum habet. Tertiò, quando indicia multum sunt vrgentia, & quasi indubitata, tunc etiam post grauem torturam, & perseuerantiam in negatione potest reus condemnari ad pœnam aliquam extraordinariam, vt post Bossium *in tit. de inquisitione, num.* 30. Iulius Clar. *in d. quæst.* 64. *num.* 38. & alij docent. Et dicit Clarus apud eos obseruari, vt in tali casu, si indicia sint valdè vrgentia senatus reos condemnet ad pœnam extraordinariam, puta triremium ad tempus, & aliquando etiam in perpetuum, præsertim quando reus est valdè famosus. Quartò, quando agitur criminaliter, reus pro criminis pœna corporali non dimittitur cum fideiussione. *per text. in L. 3. ff. de custod. & exhib. reor.* vbi dicitur: Nisi tam graue scelus ipsum commisisse constet, vt nec

vt nec fideiussoribus, nec militibus committi debet, &c. DD. communiter *ibidem*. Gloss. *in cap. Cùm homo 23. quæst. 5.* Bald. *in L. Neque. C. Ne fil. pro patre & in L. Nullus. C. de exhib. reis.* Angel. ab Aretio *in tract. malefi. in verb. Pro quibus Antonius fideiussit.* Salycet. *in L. Ad commentarienses ff. de custod. reor.* Petrus Ancharan. & Ioann. Imolen. *in Rubr. de fideiuss.* Marsil. *in pract. §. Examinanda num. 12. & in §. Attingam. num. 2.* Anton. Gomez. *tom. 3. variar. resolut. cap. 9. num. 8.* Couarru. *lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 8.* Iul. Clar. *lib. 5 §. fin. pract. crimin. quæst. 46. num. 7.* hæc est communis opinio. Ratio à. DD. redditur, quia nemo est dominus membrorum suorum, nec vitæ propriæ. *cap. Contingit. de sent. ex comm. & L. Liber homo. ff. ad L. Aquil.* Hinc nemo potest se obligare, aut fideiubere ad pœnam corporalem, exmpli gratia, ad subeundam pœnam mortis, aut mutilationis, &c. pro suo principali: Nec talis obligatio, aut fideiussio valeret, aut aliquam vim haberet, iuxta Gloss. *in d. cap. Cùm homo, in verb. supplicium.* quæ Glossa ab omnibus recepta est, vt ait Couarru. *loco citato* & videre est ex Felino *cap. 2. de constit.* & Marsil. *in Rub. de fideiuss. q. 29.* & Iul. Clar. *in d. quæst. 46. num. 18.* Quintò, si reus absoluitur cum fideiussione, intelligitur, quod teneatur consignare, aut sistere reum ad iudicis requisitionem sub pœna pecuniaria certa, si sub certa conuentum sit: si autem certa non sit promissa tunc pœna pecuniaria iudicis arbitrio decernitur, nisi statutum aut consuetudo pœnam certam habeat. per text. *in L. 4. ff. de custod. reor.* Bart. & DD. *ibidem.* Salyc. & alij *in L. penult. C. de custod. reor.* Gloss. Archid. & alij *in d. cap. Cùm homo.* Abbas & Anchar. *in Rub. de fideiuss.* Felin. *in cap. fin. de ac-*

de accus.& post alios plures Gomez.*loco citato.* Vnde sæpè contingere solet, quod reus absoluatur sub fideiussione de soluendo certam summam. e.g. 200. aureos, quam summam fideiussor soluere tenetur, nisi reum & suum principalem consignet. Eadem ratione potest fideiussio tendere ad solutionem expensarum, & interesse, quando iustæ expensæ fiunt in caussa rei.

17. Conclusio. *Tortus ad eruendam veritatem, si in negatione persistit, & indicia præcedentia tortura sufficienter purgauit, & absolutus est, non infamatur per torturam.*

BArtol. *in* L. *Nullam.* C. *Ex quibus caußis infamia irrogetur.* Addit.*ibid.*Bald. Salycet. Iacob. Butr. & Paul. Castrens. *in eadem* L. *per text. ibidem* Francis.Brunus. *de indicijs & tort. quæst.* 8. 2. *partis num.* 3. Berthachinus *in Repertorio, in verb.Tortura. num.*70. Vnde ait Iacob.de Bellouiso *in tract. crim. de quæst. fol.*88.*col.*3. *vers.Et sic ex prædictis colligo, &c.* quod beatus homo, qui se omninò tenere potuit in tormentis, quoniam absoluetur, & melior quàm ante accusationem reputabitur, cum prosperè & feliciter se purgauerit à sibi impositis, argum. *Authent. Quomodo oporteat Episcopo. & cleric.* §.*Si nemo accusauerit.* Quod dictum allegat, nec improbat Boërius *in decisione* 163. *num.* 14. Hinc si quis alicui objiceret aliquod crimen etiam magię, super quo se tortura purgauit, & absolutus extitit, posit talis contra obijcientem & exprobrantem agere iniuriarum.

18. Conclusio. *Tortura etiam inferri potest die feriato & festo, etiam paschalibus die-*

 bus

bus in maioribus & atrocioribus criminibus, in honorem DEI.

HAnc Conclusionem probant *L. Nemo. C. de Episcop. audientia. & L. Prouinciarum. C. de feriis*, & eam tradunt Bald. *in d. L. Nemo* Francisc. Brunus *de indicijs & tort. q. 5. 2. par. num.* 52. Marsil. *in pract. crimin. in §. Expedita num.* 83. Iul. Clarus *lib. 5. § fin. pract. crimin. q. 64. num.* 34. & hoc obseruatur in multis Italiæ locis, & laudat Clarus fieri in delictis capitalibus in honorem Dei. Reprehendunt autem idem auctor & Brunus in minoribus delictis id obseruari. Ratio hæc Conclusionis à Bruno redditur. Tortura est quædam examinatio extraiudicialis, vndè si præcessit iudicialis cognitio indiciorum, potest fieri postea examinatio quolibet tempore: exemplo testis qui iudicialiter iurauit, potest examinari quolibet tempore, etiam feriatio, in honorem Dei, vt tenent Specul. *in tit. de fer. §. 2. vers. Quid si tunc testis.* Barto. *in L. Damni. §. Sabini. ff. de damn. infect. &* Bald. *in L. Si quando. C. de testib. &* Gloss. *in Clem.* 1. Maiora & atrociora crimina, in quibus diebus feriatis in honorem Dei potest inferri tortura, sunt: raptus virginum, adulterium, incestus, homicidium, parricidium, veneficium, maleficium, & similia, quorum mentio fit *in d. L. Nullam.* vbi Bald. dicit specialiter locum habere in delictis, quæ clam committuntur, sicut est, aliquem incantare, vel in cantationem facere, adulterium committere, &c.

Et hanc Conclusionem maximè puto habebere locum in sceleratissimo crimine maleficorum, in quo communiter plurima enormissima peccata concurrunt, quod etiam ferè semper

clam

clam committitur, ſummeq́; Deus eodem offenditur, & periculum ſemper eſt in mora. Hoc certum eſt, & experientia compertiſsimum, periculoſiſsimum eſſe maleficos diu in carcere tenere, expeditionem protrahere, & moram procedendi nimiam ſeruare: Cum Dæmon tum in carcere varijs tentationibus hominum genus adoriatur, vel vt veritatem taceant, vel vt confeſſam reuocent, vel vt ſibijpſis vitam eripiant, atque in deſperationem perducat, &c. Quandoquidem in hoc maleficij crimine diaboli poteſtas coniungitur hominis operationi, & quoddam fœdus acceſsit, ſemper inſiſtit vexationibus & moleſtijs, vt hominem, quem tam immani ſcelere perſtrinxit, in perpetua captiuitate retineat. Ea de cauſſa, cum nec muris, nec clauſtris impediatur, quo minus ſuos clientulos accedere, inſtigare, & magis decipere valeat, etiam in vinculis, tormentis, & manibus iudicum præſtò eſt, & ſuam opem quantum fieri poteſt, ſalua Diuina permiſsione ſemper, promittit & præſtat, vt plurimorum Iudicum proceſsibus notiſsimum eſt. Quandoquidem ergo periculoſiſsimum & perniciosiſsimum eſt: tum reſpectu animarum quæ periclitantur: tum intuitu ſalutis multorum, quibus periculum imminet, ab hoc ſceleſto hominum genere: tum quod maximum, & omnibus præponendũ ratione diuinæ maieſtatis, quæ grauiſsime læditur, & quãdoq́; maximè offenditur, q̃ non maior zelus eſt expediendi iuſtitiam, iudices meritò ad hoc propoſitum commendatum habere debent illud Imperatorũ *in d. L. Prouinciarũ. C. d. Ferijs.* Prouinciarũ præſides, *ait Lex*, moneãtur, vt in quæſtionib⁹

 latro-

latronum, & maxime Hysaurorum (latrones enim de Hysauria perfidiores erãt alijs iuxta Gloss. ibidem) nullum quadragesimarum, vel venerabilem Pascharum diem existiment excipiendum, ne differatur proditio consiliorum, quę per latronum tormenta quærenda est: Cùm facillimè in hoc summi numinis speratur venia, per quod multorum salus & incolumitas procuratur. *Sic Lex.* Per hæc tamen non intendo laudare & promouere quorundam Iudicum præcipitatum potius furorem, quàm moderatum, & prudentiæ sale conditum zelum, qui in hoc crimine, vt intelligo, nimis præcipitanter procedunt, & vix vllam dantes dilationem reis, vt maturè considerare valeant necessaria ad statum suæ conditionis & salutis, sed manè reos apprehendunt, carceri statim tradunt, mox sine mora ad quæstionem rapiunt, & confessos aut eodem die, aut quàm primum sequenti ad sententiam audiendam, & executionem quæ statim subiungitur, faciendam rapiunt. Hic enim furor non zelus iudicandus est. Res humanæ, vbi agitur de salute mentis & corporis, & vertitur periculum animarum, agendæ cum maturitate iudicij, & grauitate coniuncta moderatione. Grauissimè enim iudices peccant, quando modum excedunt in tortura, & tenentur ad restitutionem omnium damnorum in foro conscientiæ, si quæ sequantur ex eorum culpa. Et in foro exteriori pro ratione culpæ, damnæ, & excessus, sunt pœna afficiendi. Quomodo autem sint tales puniendi, docent Gomez. *in d. cap.* 13. *num.* 6. Iulius Clarus *in d. quæst.* 64. *num.* 37. & Menoch. post alios *lib.* 2. *de arbitrar. Iud. qq. casu* 340.

QVAE-

QVÆSTIO II.

An in dignitate, aut honore constitutus possit puniri pœna mortis, absque exauctoratione siue degradatione?

VIdetur quod non, *ex hac L. in verb. præsidio dignitatis exutus & cruciatus & tormenta non effugiat.* Ad idem facit Glossa singularis *in L. Omnes in verb. amißionem C. de Episc. & cleric.* Nemo in dignitate mori debet. Angelus hic: quem citat & sequitur Ioan. de Anania *in cap. 1. de Sortileg.* Et dicit quod non licet Doctorem ad torturam ponere antequam insignijs Doctoralibus exuatur. Ad idem accedunt Bartolus *in L. Quod ait Prætor §. Ignominiæ. ff. de his, qui notantur infamia.* Petrus Lenauderius *in tract. de Doctoribus 4. part. quæst. 26.* Iul. Clar. *lib. 5. Sentent. §. fin. pract. crimin. quæst. 73. num. 2. & quæst. 74. num. 5. & alii alibi. in d. L. Quod ait. §. Sed & si* L. vocat exauctorare, id est, insignia militaria detrahere. Et quia Lex dicit de milite non simplici, sed fulgente dignitate siue honore militari, argumentum etiam trahitur ad Doctores. In exauctoratione doctor priuatur cingulo doctorali, & miles exuitur cingulo militiæ. Locum exauctorationis in secularibus constitutis in dignitate subit degradatio in clericis. Sed vt ad propositum redeamus, solemnitas exauctorandi in desuetudinem abijt; vt benè attestatur illustris Iurisconsultus Andræas Gaill *lib. 1. de pace publica cap. 1. num. 30.* Quod præsertim in atrocioribus delictis & enormisſimis locum habet, in quibus licitum est iura transgredi. Bald. *in Authen. Sed nouo iure. C. de seruis fugit.* Marsil. *in L. Vnius. §. Cognitorum.*

turum. ff. de quæst. & in singulari 601. Barbatius *in cap.* 1. *de constitut. à. num.* 155. *& alii alibi.* Confirmatur hoc Latius: in atrocissimis criminibus clericus etiam quandoque sine degradatione reali punitur extremo supplicio, vt in clerico assasino est text. *in cap.* 1. *de homicidio in* 6. Dominicus Geminian. *ibidem.* Ioan. Andr. *in cap. Cùm non ab homine, de iudiciis.* Petrus Ancharan. *in consil.* 158. *num.* 5. *incip. ex narratis in facto.* Marsil. *in d.* §. *Cogniturum, & in pract. crimin.* §. *Diligenter. numero* 160. *& alibi* Barbat. *in cap. At si cleric. de iudic.* Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. iudic. quæstionibus casu* 415. *num.* 28. Andræas. Gaill, *loco citato.* Et hanc sententiam ex alijs esse communem ostendunt Iulius Clarus *in d.* §. *quæst.* 36. *num.* 30. & 33. Couarr. *lib.* 2. *variarum resolutionum c.* 20. *num.* 11. *& practic. quæst. cap.* 32. Alios ad idem allegat Felicianus Episcop. Scalens. *in Enchridio de censuris, in tractat. de deposit. & degradat. cap.* 14.

QVÆSTIO III.

An, quando quis probatur maleficus, vel magus duobus vel tribus testibus idoneis, etiamsi neget delictum, & in negatione persistat, possit condemnari?

QVidam DD. voluerunt ad condemnationem requiri vtrumque, & reum conuictum, & illud confessum esse. Sed hac sententia tanquam falsa reiecta, dicendũ conuictum testibus idoneis de crimine, etiamsi in negatione persistat, condemnatum fore etiam in hoc crimine, vel in alijs. Pro hac doctrina sunt Alexander *in addit. ad Bartol. in lege Vnius* §. *reus. ff. de quæst.*

Albe-

Alberic. *in* L. *Obseruare*. C. *Quorum appell. non recip.* Marsil. *in sing.* 108. Bald. *num.* 4. & Felin. *num.* 1. *in cap. Ad nostram de probat.* Andræas ab Isernia *in cap. vnic.* §. *publici latrones, de pace tenenda*, & post alios plures Didacus Couarruu. *practic. quæst. cap.* 23. *num.* 5. *conclus.* 1. non longe à fine, & in hac materia recentiores Ioannes Bodin. *de magor. dæmonoman. lib.* 4. *c.* 2. Godelmannus *de magis & veneficis lib.* 3. *c.* 8. *num.* 16. Theodericus Graminæus *in inductione siue directione iudicis in caussa criminali maleficorum & sagarũ, pag.* 149. *& alii alibi*. & probatur hęc sententia ex 2. *quæst.* 1. *cap.* *Nos in quenquam sententiam ferre non possumus, nisi aut in conuictum, aut confessum. &* L. *Qui sententiam*. C. *de pœnis, & in d.* L. *Obseruare*. Constitutio etiam Carolina *in art.* 22. in hanc tendit sententiam, dum ad condemnationis effectum requirit propriam confessionem, vel criminis probationem disiunctiuè. Hinc in tali casu iudex exactè debet expendere probationes, & earum vim, quæ si plenè & legitimè probent, poterit reus condemnari etiamsi in tormentis, aut extra ea crimen negauerit, de quo conuictus & accusatus est, quod maximè veritatem habere videtur in criminibus homicidij, veneficorum, maleficorum siue incantatorum & magorum, & aliorum, de quibus fit mentio *in d.* L. *Obseruare*. Ex his concluditur quod etiam Bodin. & Godelman. tradunt, si duo vel tres testes idonei deposuerint venefici suspectum ipsis videntibus sublimen stabuli posuisse ollam sortilegiorum, quæ inuenta, & pecudes mortuæ sint, etiamsi talis neget crimen maleficij poterit condemnari, ad pœnam ordinariam virtute legitimæ probationis & de similibus simile est iudicium.

Quod & confirmatur per text. *in præsenti L. dum* ait. *Si vero conuictus & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit denegando , sit eculeo deditus : vngulisque sulcantibus latera perferat pœnas dignas facinore proprio:* Quorum verborum sensus manifestus est ad huius quæstionis dissolutionem, licet quidam verbis non bene perpensis eum inuertant vt innuit Alberic. *in hac L. Etsi excepta.*

LEX VIII.

Culpa similis est, tam prohibita discere quàm docere.

QVantum ad libros magicos attinet, omnes eiusmodi libri sunt comburendi, & à nullo Christiano cõseruandi. Actor. 19. *Ephesi multi ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt eos coram omnibus, & computatis pretijs illorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.* Et Index librorum prohibitorum editus auctoritate Concilij Trident. in Regula noua his verbis *Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Nicromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ prorsus reiiciuntur.* Consonant leges ciuiles *in hac L. & in L. Mathemat. C. de Episcopali audient*: mandatur, Mathematicorum & improbatæ lectionis codices esse concremandos in conspectu Episcopi : *& in L. Cæteræ ff. familiæ Heriscundæ*, statuitur magicos libros esse corrumpendos. His adiungitur illa lex apud Iulium Paulum *lib. 5. Receptarum. Sentent. tit. 25. ad L.*

Cornel. de Sicar. & venefic. Libros, *ait* magicæ artis apud ſe neminem habere licet: At penes quoſcunque reperti ſint, bonis ademptis, ambuſtisq; his publicè, in Inſulam deportantur: Humiliores capite puniuntur. Non tantum huius artis profeſsio, ſed etiam ſcientia prohibita eſt. Sic Nicephorus *lib. 20. hiſtor.* narrat, quendam iuuenem Lollianum miſſum in exilium, & bona eius publicata, eò quod librū magicum deſcripſiſſet. Titus Liuius *lib. 5. Decade* 3. docet, quomodo de vtilitate Reipub. ſit quod mali libri corrumpantur & comburantur. Dum enim diutius bellum Punicum, *inquit*, ſecundum traheretur, & paſsim à ritu ſacrificandi more patrio diſcederetur, & ſacrificuli & vates cœpiſſent hominum mentes, re ad patres, & ad publicam querimoniam delata, incuſati ſunt primum grauiter à ſenatu ædiles, triumuirique capitales, quod non prohiberent: datumque negotium M. Aemilio vrbis prætori, qui ſenatuſconſultum renunciauit, & edixit, vt quicunq; libros vaticinios, precationesque haberet, aut artem ſacrificandi conſcriptam, ad ſe deferret, quæ ipſe combuſsit.

Et tempore Valentis Imperatoris circa annum Chriſti 370. magna & acris fuit facta inquiſitio codicum artium vetitarum: & ad eum finem rectius conſequendum, cuiusque fermè domus penetralia accuratè perluſtrata fuerunt, & innumeri codices, imo multi voluminum aceruí congeſti, atque in conſpectu iudicum concremati, vt poſt Anmianū *lib.* 29. prodit Baronius *tomo 4. annaliū ſub anno Chriſti 370. pag. 226. in impreſſione Antuerpien. de Anno* 1594. Ea de cauſſa innocenter etiā D. Chryſoſtomus in diſcrimen, à quo tamen di-

uino præsidio liberatus extitit, deuenerat, vt ipse testis est *in hom. 39. in acta Apost.* vbi sic loquitur: Mota est olim, me adhuc adolescentulo, magna tyrannorum hostilitas: militibus etiam foris extra ciuitatem ad insidias positis, forte fortuito libellos quærebant incantatorios & magicos. Et qui scripserat librum, nondum perfectum in flumen abiecerat, & captus, cum postularetur ab eo, reddere non poterat, sed ducebatur per totam ciuitatem vinctus: & cum ita accusaretur, dedit pœnam. Tunc ego ad martyris ædem proficisci volens, transibam per hortos iuxta flumen cum alio quodam. Ille autem viso libro qui in superficie fluebat: primum quidem putabat linteum esse, propior autem factus, agnouit esse librum, & descendens recepit. Ego aut contendebam, vt de communi inuento, & ridebam. Sed videamus, inquit, quid nam hoc sit. Reuoluit partem paginæ, & inuenit scripta magica. Accidit autem eodem tempore, militem transire: qui hoc animaduertens abijt, & timere nos fecit. Quis enim credidisset, quod è flumine sumptum sustulissemus, cum omnes tunc etiam qui non suspecti essent, detinerentur? & abijcere non audebamus, ne videremur: idem erat periculum si scinderemus. Concessit igitur Deus & abiecimus, & postea à periculis liberati sumus. Hinc clarum redditur quam illis temporibus fuerit periculosum & infame habere libros magiæ: Quod tamen hoc tempore impunè dissimulatur maximèque apud corruptam iuuentutem in abusu est.

Libri hæreticorũ comburendi.

Ex dicta L. comprobatur non solum magorum, sed etiam hæreticorum libros esse comburendos, & non conseruandos. Leo Papa primus

mus *in Epistola quadam ad Toribium Astorigensem Episcopum, cap. 15. sic ait.* Curandum est & sacerdotali diligentia maximè prouidendum, vt falsati codices & à syncera veritate discordes, in nullo vsu lectionis habeantur. Apocriphæ autē scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorū, multorum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ, sed etiā penitus auferendæ sunt, atq; ignibus concremandæ. Quamuis enim sunt in illis quædam, quæ videantur habere speciem pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis, sed per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione seductos, laqueis cuiuscunq; erroris inuoluant. Huius Epist. meminit Alphons. Castr. *lib. 2. de iusta hæret. punit. c. 5.* qui hanc materiam omnibus latiùs discutit. Super hoc articulo digna lectione est Epist. Victoris Constantini ad Episc. & populum ex Socrate, de Ario & eius scriptis. *lib. 2. c. 15. histor. tripartitæ, in hæc verba.* Malignos & impios Arius imitatus, dignum est vt illorum quoq; suscipiat vltionē. Sicut ergo Porphyrius diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quam in posterum esset opprobrium, & plurima compleretur infamia, & nunc placuit Arium & consectatores eius vocari Porphyrianos, vt quorum mores imitati sunt, eorū vocabulo perfruantur. Super hæc autem si qua conscriptio ab Ario facta reperitur igni tradatur, vt non solùm praua eius doctrina depereat, sed neq; vlla eius possint remanere commenta. Hoc etiā præcipio, si conscriptiones Arij celasse comperitur, & non repente proferens igne consumpserit, mortis supplicio subia-

subiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalem suscipiet vltionem. Deus vos custodiat. *Hæc est Constantini Epistola.* His accedunt aliæ Christianorum Imperatorum leges *in C. de hæret.* L. *Omnes vetitæ legibus diuinis & imperialibus constitutionibus hæreses perpetuo quiescant, & nemo vlterius conetur, quæ reperit prophana præcepta, vel docere, vel discere, nec antistites eorundem audeant fidem insinuare, quam non habeant. &c.* Et L. *Damnato.* §. *Nec non impios,* ait Lex. *libros nefandi & sacrilegi Nestorii aduersus venerabilem Orthodoxorum sectam, decretaque sanctissimi cœtus Antistitum Ephesi habiti scriptos habere, vel legere, aut describere quisquam audiat: quos diligenti studio requiri, ac publicè cōburi decernimus, &c.* Et in fin. L. *Scientibus vniuersis violatorē huius legis publicatione bonorū esse coërcendum.* Vbi optimè notat Salyc. quod non est licitum libros improbatæ fidei legere, aut describere, sed debent comburi in præsentia Episcopi, *iuxta d. L. Mathem. & in L. Quicunque.* §. *Nulli etiam contra venerabilem Calcedonensem Synodum liceat, vel aliquid dictare, vel scribere, vel edere, atque emittere, aut aliorum dicta vel scripta super eadem re proferre. Nemo huiusmodi habere libros, & sacrilega scriptorum audeat monumenta seruare. Quod si qui in his criminibus fuerint deprehensi, perpetua deportatione damnentur.* & in §. *Omnes verò huiusmodi chartæ ac libri, qui funestam Euthicetis, hoc est, & Apollinarij complexi fuerint dogmata, incendio concrementur, vt facinorosæ peruersitatis vestigia flammis combusta pereant: æquum namque est, vt immanissima sacrilegia par pœnæ magnitudo percellat, scientibus moderatoribus etiam prouinciarum, earumque apparitoribus, defensoribus etiam ciuitatum, quod si ea, quæ legis huius religiosissima sanctione custodienda decernimus, aut neglexerint, aut aliqua permiserint temeritate violati. de-*

lati: denarum librarum auri mulcto fisco nostro inferre cogantur: Insuper etiam æstimationis suæ periculum sustinebunt. Ad idem facit illud, quod Iurisperiti tradunt, quod quis præsumatur hæreticus, & de hæresi possit condemnari eo ipso, quod libri hæresis penes aliquẽ reperiũtur. Ludoui. Roman. *in singulari* 323. *incip. Eo ipso, quod libri hæresis, &c.* Alberic. *in L. Quicunq;. C. de hæret.* Hippol. Marsil. *in pract. crim. §. diligenter. nu.* 92. Idẽ *in cons.* 52. *incip. Misericordia domini. nu.* 34. Archid. & Ioan. Andr. *in cap. Filii, de hæret. lib.* 6. Carrer. *in tract. de hæret. num.* 135. *& alii alibi.* Et lex Pontificia *in bulla cœnæ Domini*, excommunicatione prima etiam prohibet legere, & retinere libros hæreticorum publicè vel occultè, quouis ingenio vel colore, sine auctoritate & licentia sedis Apostolicę, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, cuius absolutio reseruata est summo pontifici: De qua re Martin. Nauar. *tract. lib.* 5. *consiliorum in tit. de Hæreticis consil.* 3. *num.* 1. *& cons.* 8. Si quis autem ignoranter incideret in librum hæreticum, existimans bona fide Catholicum & legeret, non incideret: Quia bulla excommunicat scienter legentes & retinentes. Nec etiam Episcopi & ordinarij possunt suis subditis dare licentiam legendi aut retinendi libros hæreticos, nisi ex speciali delegatione pontificis, vt idem Nauarrus docet *lib.* 1. *Consil. de Constitut. consil.* 1. *numero* 75. Quia inferior non potest legem superioris tollere. *cap. Cum inferior. de maior.* & Clem. *Ne Romani. de elect.* Neque absoluere à reseruatis *Papæ. cap. Ad eminentiam, de sent. excommu.* & id etiam litera d. *Bullæ Cœnæ* ostendit, cum dicit. *Sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ.* Omni enim tempore, quando Religio viguit, vt ex dictis constat,

ſtat, curæ fuit non ſolum Epiſcopis, ſed etiam Imperatoribus, vt libri à Catholica fide alieni comburerentur, & non impunè retinerentur, nec venderentur. Cuius nunc (proch dolor) in multis locis contrarium videmus, cum maxima Chriſtianæ religionis pernicie, & animarum interitu. Si enim Apoſtolus Paulus, Prophana & vaniloquia hæreticorum deuitanda pronunciat, eo quod multũ proficiant ad impietatem, & eorum ſermo, vt cancer ſerpat: multo magis profectò librorum lectio cauenda, ſcriptura enim manet, & vox perit, & ea quæ permanent fortius imprimunt in animum, magisq; mouent. Hinc vt ex illo *Acto. 19. citato* conſtat, ſicut teſtimonium & ſignificatio apertiſsima veræ fidei & conuerſionis eſt, libros curioſos, & à fide Catholica alienos incendio tradere, vt patet ex illis verbis ſubiectis. *Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & confirmabatur*: Sic infirmæ fidei & fictæ charitatis argumentum eſt, legere, retinere, & non velle Vulcano conſecrare huiuſmodi libros. Quare rectiſsimè ſecundum Iuriſperitorum ſententiã, contra tales eſt vehementiſsima præſumptio hęreſis.

Contra dicta, obijciunt quidam Catholici etiam ſcioli, hæreticorum lectionem eſſe licitam & admittendam, ex illo S. Pauli 1. ad Theſſalonicenſes 5. Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Ergo poteſt aliquis hæreticorum libros legere, cùm etiam aliqua bona in eis contineantur, & ad effectum bonum, maximè, vt eorum errores melius cognoſcat, ac rectius eis reſpondere queat. Reſpondetur; hoc argumentum probat, quod ſi nullum præceptum Eccleſię eſſet, licitum fore legere huiuſmodi libros eis, qui dignoſcere

gnoſcere & ſecernere bonum à malo poſſunt, ita vt eis nullum immineat periculum ſubuerſionis, quod qui amat, peribit in illo. Ad huius rei illuſtrationem pulchrum adfert exemplũ Euſebius *lib.7.hiſt.Eccle.c.6.* de Dionyſio Alexandrino, cuius verba adfert ex eiuſdem *l.3.de Baptiſmate ad Philomenem Presbyterum vrbis Romæ.* Sic enim ſcribit Dionyſius. Ego & tractatus hæreticorum lego, & traditiones eorum perſcrutor, etiamſi videar ad horam verbis illorum pollui. Sed multum mihi cõfert hoc ipſum, quod ex ipſorum verbis arguere eos poſſum. Denique cùm aliquis ex fratribus & compresbyteris prohiberet me, ne hæretica lectione tanquam cœni alicuius fœtore pollueter, viſio mihi quædam à Deo oſtenditur, quæ me confirmaret, & ſermo ad me factus eſt, hæc mihi euidenter proloquens. Lege omnia quæcunq; in manus tuas venerint: quia probare ſingula quæcunq; & diſcernere potes. Quãdoq; ex initio hæc tibi cauſſa fuit credendi. Amplexus ſum viſioné: quia & Apoſtolicę ſententię concordabat, dicenti: Omnia probate, quod bonum eſt tenete. *Hæc Euſeb.* Ex qua hiſtoria patet, eo tempore etiam habitam eſſe tanquam rem periculoſiſsimam, lectionem hæreticorum, nec debere ſibi vnũquemq; tribuere, quod poſsit diſcernere, ſed tale iudiciũ à ſuperiori poteſtate conferendũ, pręſertim cùm Scriptura nos in contrariũ moneat in Euangelio. *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium*: & iterum: *Cauete vobis à fermento Phariſæorum*: & iterum Ioannes. *Nolite omni ſpiritui credere.* Qui ergo ſimplices & ignari ſunt, deberent abſtinere, etiamſi nulla prohibitio eſſet, propter imminens & euidens periculum. 1. Ioan. 4.

Nec

Nec mouet, quod etiam aliquid boni in eorum ſcriptis inueniatur. Quia, vt S. Gregorius *lib. 5. moralium cap.* 11. ait. Habent quippe hoc hæretici proprium, vt malis bona permiſceant, quatenus facilè ſenſui audientes illudant: Si enim ſemper praua dicerent, citiùs in ſua prauitate cogniti, quod vellent minimè perſuaderent. Rurſum ſi ſemper recta ſentirent, profecto hæretici non fuiſſent: ſed dum fallenti arte ad vtraque deſeruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala abſcondunt. Sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit, dumq́ hoc quod dulce eſt, primo attractu delibatur, etiam illud quod eſt mortiferum, indubitanter abſorbetur. Itaq; hæretici permiſcent recta peruerſis vt oſtendendo bona, auditores ad ſe trahant, & exhibendo mala latenti eos peſte corrumpant. Et ſi quid boni in libris hæreticorum inueniatur, id etiã ex Catholicis haberi poteſt. Nihil enim dicitur, quod non prius dictum ſit. Nec etiam Deus aliquid ſingulare boni per peruerſos diffundit, quod non multo vberi' per organa Spiritus ſancti communicet, iuxta illud Ioannis: *Paracletus Spiritus ſanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* Cum ergo lectio hæreticorum librorum & alienorum á fide Catholica ſemper ſit damnata, vt res pernicioſa, nemini dubium eſſe poteſt, quod ſummus in Eccleſia monarcha eam non potuerit ſub culpa & pœna prohibere. Atq; hoc præceptum operatur, vt quod antea ex ſuo genere erat periculoſum, & licitum eis, qui ſine periculo poterant legere & approbare, poſtea omnibus vi præcepti fiat illicitum, niſi licentia ſedis Apoſto-

licæ accedat, cuius etiam est ante licentiam cognoscere & iudicare, an sine periculo & cum fructu licentiam petens legere possit. Nemo enim iudex in propria caussa esse potest. Si quis autem legerit, aut habuerit sine licentia libros Catholicorum, quibus annotationes, elucidationes, aut commentaria hæretici inseruerunt, non incidit quidem ad pœnas Bullę cœnę Domini, sed in censuram latam à Pio Quarto Anno Domini 1564. 14. Martij super approbatione Indicis librorum prohibitorum, quæ bulla indici præfigitur: & talis etiam reatū peccati mortalis incurrit, iuxta ea, quæ bene dicit Nauarrus *in manuali confessariorum, cap.27. num.56.* & Ipsa bulla decernit. Si quis autẽ in dubium trahere velit, an Pontifex rectè prohibere possit lectionem & conseruationem librorum hæreticorum sub pœnis & censuris, is etiam vertat in controuersiam, an Catholici & pij Imperatores in legibus ciuilibus, sub pœnis capitalibus & temporalibus prohibere potuerint, & reuocet in litem, an potestati iusta præcipienti, sub reatu mortalis peccati sit obediendum, iuxta illud Lucæ. *Qui vos spernit, me spernit*: & aliud Apostoli. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* *Luc. 10.* *Rom. 13.*

LEX IX. & finalis.

Quicunque maleficorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occuperauerit: ilico ad publicum pertrahat, & iudicum oculis

communis hostem salutis ostendat. Si quisquam ex agitatoribus, id est aurigis, seu ex quolibet alio genere hominum contra hoc edictum venire tentauerit, aut clandestinis supplicijs etiam manifestum reum malefica artis oppresserit: vltimum supplicium non euadat, geminæ suspicionis obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris socios publicaret, seueritati legum, & debitæ subtraxerit quæstioni: Aut proprium fortassis inimicum sub huiusmodi vindictæ nomine, consilio atrociore confecerit.

CIrca hanc L. notandum est ex Doctoribus, qui in hanc, sicut in alias leges huius tituli, breuissimè commentati sunt, quod maleficum licet cuilibet propria auctoritate capere, & Iudici præsentare. Quod singulare est, sed ita intelligendum, quamuis Doctores generaliter loquantur) quando in manifesto crimine deprehenditur. Regulariter autem in alijs criminibus prohibitum hoc est. Commune autem est in hoc crimine & in alijs, quod nemini licet maleficum etiam manifestum propria auctoritate occidere. Deinde ex hac lege in illis verbis: *Ne facinoris socios publicaret, &c.* colligunt DD. crimen maleficij esse de genere exceptorum. Alberic. hic & Godefrid. Glossa & Salycet. *in L. fin. C. de accusat.* Barto. *in L. Repeti. de quæst.* Marsil. *ibid.* Bald. *lib. 1. consil. 95. incip. Regula iuris.* Panormitan. Ioan. Imol. & Anthon à Butr *in cap. 1. de confess.* & alij. quos citaui ad longum *in 2. memb. tractat. de confess. malef. conclus. 1.*

clus.1.ratione 3. Quare consequenter tradunt, confessum de se in hoc crimine super aliorum scilicet sociorum criminis conscientia, posse & debere interrogari, & interrogatus in conscientia, sub pœna peccati mortalis tenetur facinoris socios iudici publicare, vt *in 2. memb. d. tract.* ostensum latius est. Vnde communis regula eruitur, quam ponunt Glossa cum text. *in cap. 2. de confessis.* Panorm. Anthon. Ioan. Imol. Cardinal. Zabarella, Hostiensis, & omnes Doctores ibidem, cum Iurisperitis *in L. fin. C. de accusatio.* quod in criminibus exceptis de se confesso, credendum est contra socios criminis, non quidem quantum ad condemnandum, sed ad præsumendum. Aliàs profectò non est inuenire discrimen inter crimina excepta, & non excepta, secundum mentem canonum & legum, ac Doctorum. Maximè autem inquirendum in hoc crimine de socijs, quia malefici communiter, vt experientia docet, habent socios, & credo haud ex multis repertum vnum, qui solus sine socijs hoc scelus commiserit. Præterea cùm malefici sint hostes communis salutis, iuxta præsentem L. contra socios inquirere etiam tendit ad communem salutem omnium. Quia nisi maleficorum crimen radicitus extirpetur, salus communis non habebitur. Præterea cum DD. aduertendum est, quod si quis propria auctoritate notoriũ maleficum interfecerit, duplicẽ suspicionem ex hac L. incurrit, tũ quod conscius sit maleficij, timueritq; ne socios detegeret, si tortura adhibeatur; tũ quod ratione vindictæ fortasſis fecerit. Circa hunc articulum notat Bald. singulariter, quod non licet subtrahere aliquem reum quæstioni, vel torturæ, nec facere,

quod veritas non possit apparere. Ex dictis mala præsumptio sumitur contra eos, qui aliquãdo maleficis consulunt, aut eos admonendo instruunt, vt fugiant, quando grauibus indicijs laborant: Hi incurrunt suspicionem, aut quod socij criminis sint, aut quod veritatem velint latere & iustitiam impedire; aut quod magis ament corporis & famæ æstimationem rei contra ordinem charitatis, quàm eius animæ salutem, quæ præstat omnibus rebus in hoc mundo habitis.

Circa hanc L. cùm Doctores ex ea colligant, nominationem malefici facere præsumptionẽ contra socium facinoris, breuiter tractandum est de indicijs, ex quibus crimen maleficorum deprehendi potest.

DE INDICIIS CRIMINIS maleficij.

NOtandum inprimis, quod diuersus est gradus indiciorum. Quædam enim sunt remota: quædam propinqua: alia propinquissima.

Deinde in materia indiciorum multum valet omnium iudicio arbitrium iudicis: falluntur tamen aliqui in intelligentia huius nominis, aut saltem in iudicio, qui putant, quod arbitrium iudicis sonet, quod ipsi ex suo capite & voluntate possint definire, & quod eorum propria prudentia debeat formare iudicium. Iudicis arbitrium formandum est ita, vt sit iuri & æquitati consonum, & in hoc non debet sequi propriã conscientiam, sed publicam scientiam, vt multis allegationibus ostendunt Andræas Barbatius *in cap. Canonum statuta*

tuta. de constitut. à num. 167. Marsil. *in pract. crim.* §. *Diligenter. à num.* 24. & Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. Iud. quæstion q.* 13 *num.* 15. Quando ergò iudex formare rectum vult arbitrium, debet sequi canones, leges, consilium peritorum, & praxim doctissimorum & proborum virorum, In materia indiciorum semper hæc doctrina ante oculos habenda est, vt quoniam variæ in casibus occurrentibus circumstantiæ occurrere possunt, Iudex si sibi non sit sufficiens, peritorum consilium adhibeat. Præterea reducendum est in memoriam pro varietate criminum, varia etiam esse indicia. Quædam communia, quæ omnibus criminibus accommodantur: quædam propria particularibus sceleribus, vt adulterio, furto, homicidio.

Cùm autem latus sit indiciorum campus, & magnus numerus, vt patet ex Doctoribus, qui integros tractatus scripserunt, & ex dicendis manifestum erit, hîc tantum proponentur, quæ huic materiæ conuenient; in reliquis remittitur lector ad Doctores.

Primum indicium: sumptum ex hac L. finali: Denunciatio siue denominatio malefici contra facinoris socios, secundum communem Doctorum sententiam, quos suprà ad longum adduximus. Quomodo & in quem sensum hoc verum sit, remitto lectorem ad ea, quæ multis declarata sunt in 2. membro superioris tractatus. *Indicia perpendēda in hoc maleficorum crimine.*

2. *Indicium*, maximè proprium huic materiæ, est superstitio cum suis varijs speciebus, de quibus ad longum *in* 1. *membro superioris tractatus*. Cùm enim superstitio procedat vt plurimum ex pacto implicito, vel expresso cum Dæmone, verum religionis cultum lædit, fidem Christianam labefactat,

factat, ac viam sternit ad maleficorum impietatem. Ad hoc facit etiam Constitutio Criminalis Caroli V. *in articul.* 44. vbi indicia maleficij ponit, dum ait. *Si quis res suspectas, verba, & opera, quæ incantationem sapiunt, vsurpauerit.*

Tertium: Si quis alios artem magicam siue maleficium docere voluerit: *ex eadem Constitutione.*

Quartum: Si quis minatus sit alicui maleficia inferre, & effectus sequutus fuerit: *ibidem.* Ex minis enim præcedentibus oritur indicium ad maleficium, quando fuerunt præsertim factæ ab eo, qui consueuit eas exequi. Gandinus *in tract. de malef. in tit. de indiciis dubitatis.* Hyppol. Marsil. *in pract. crim.* §. *Diligenter, à nu.* 85. Bald. *in L. Metum. C. Quod metus causæ.* Francis. Brun. *de indiciis & tort. part.* 1. *q.* 3. Decius *in cons.* 189. *nu.* 17. *&* alij multi, quos allegant Iulius Clarus *lib.* 5. *senten.* § *fin. pract. crimin. q.* 21. *nu.* 37. & Iacob. Menoch. *lib.* 1. *de præsumpt. q.* 89. *à num.* 60.

Quintum: Singularis familiaritas, & frequens conuersatio cum maleficis & incantatoribus: ex eadem Constitut. *in d. art.* 44.

Omnium enim Iurisperitorum sententia, ex mala conuersatione oritur indicium ad torturam, si modò aliud adminiculum concurrat, vel alia indicia adiuuent. Qualis enim quisq; est, tali socio delectatur. Similis gaudet simili. Prouerb.

Prou. 13. 13. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus*

Psalm. 17. *stultorum similis efficitur.* Et in Psalm. *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris.* Sic sentiunt Angelus *in tract. maleficiorum, in* §. *Fama publica. vers. Quæro an indiciū.* Guido de Suzar. *de indiciis & tort. num.* 32. Marsil. *in pract.* §. *Expedita num.* 91. Bald. *in tract. de quæst. nu.* 10.

Albert.

Albert. Gandin. *in tract. de malef. in Rub. de quæst.* Ioſeph. Maſcard. *vol. 1. de probation. Concl.* 451. Menoch. *in d. q. nu.* 125. *& alij alibi.* Amicitia enim reproborum, ait Salyce. *in L. Nullus, ſupra eod. tit.* eſt repellenda. Ex hac cauſſa prouenit, quod aliquando in vno pago, aut loco tam multæ ſint ſagæ & malefici, vt (proh dolor) experientia diſcimus, imò etiam ſi aliæ accedant, ex cohabitatione inficiuntur. Vna enim malefica aliam inficit, præſertim ad voluntatem & imperium Dæmonis, qui nihil magis appetit, quàm vt numerus ſuorum augeatur, & regnum Chriſti diminuatur. Quamuis etiam exiſtimem ob magnitudinem ſcelerum, quæ malefici, vbi in vno loco ita morantur, committunt, cum nolint benedictionem, accipiant maledictionem, & relinquatur Dæmoni maior poteſtas in commorantes in tali loco, vbi notabilis eſt numerus maleficorum.

Sextum: Eſt fama vehemens cum alijs adminiculis, contra multorum doctorum ſententiam, quos Menoch. *in d. q. num.* 32. adducit, qui volunt famam vehementem per ſe ſufficere. Sed communior & tutior doctrina eſt, quod non ſine alijs adminiculis, vt oſtendit Iulius Clar. *loco citato, nu.* 1. Quia fama eſt indicium valdè remotum à delicto & fallax facilè, & ſic ex nuda fama durum eſſet hominem tormentis ſubijcere, niſi eſſet delictum difficilis probationis, & perſona vilis alijs criminibus conſperſa. Vnum tamen in hoc crimine eſt ſingulare, quod (vt experientia quotidie docet) multi homines, quorum conuerſatio in exterioribus omni reprehenſione caret, deprehenduntur hoc nefandiſsimo ſcelere coinquinati. Quia huius criminis exerciti-

um est occultissimum, cùm dependeat à cooperatione Principis tenebrarum, qui amat noctẽ, & odit lucẽ. Qua occasione aut impossibilis, aut saltem difficilis potest esse purgatio canonica in hoc crimine: Cùm hæc fundetur in conscientia bonorũ virorũ, qui nocte dormiunt, quãdo malefici sua negotia expediunt, & sic non possunt de secretis & ignotis in sua conscientia maleficij aliquem innocentem pronunciare. In probatione autem famæ non satis esse dicere & probare famam, sed oportet etiam eius originem ostendere. Quia fama debet originem habere ab honestis personis & fide dignis, non à maleuolis & vilibus, vt probatur *ex cap. Qualiter & Quando. 2. de accusat.* Bart.*in L. de minore.* § *Plurium. de quæst.* Marsil.*ibid.* Abb.*in cap. Veniens.* 1. *num.* 8. *de testib. & alijs alibi.*

Quare quidam arbitrantur, & hoc argumento probant, quod ea fama, quæ in hoc maleficorum crimine originem ducit à maleficorum & complicum iudiciali denunciatione, non habet locum. Sed aduertendum est, dictum hoc commune iuxta diuersitatem rerum & circumstantiarum aliter atq; aliter esse intelligendũ, in hunc sensum, quod fama debet habere originem à viris bonis & honestis, quando qualitas personæ, natura rei, ac circumstantiæ hoc admittunt, & sic subintelligendum, nisi agatur de re turpi. Nam tunc non est contemnẽda fama, quæ ortum habet à turpibus personis, exempli gratia, si agatur de peccato commisso in lupanari, poterit oriri fama à meretricibus, & lenonibus, non autem à Doctoribus, aut alijs personis honestis, quę non solent ibidem conuersari, & similiter si agatur de chartarum, vel taxillorum ludo, fama ortum

trahit

trahit à luſoribus, & ſic in hoc crimine maleficorum & ſagarum, boni honeſtiq; viri non interſunt eorum ludis, choreis, maleficijs & coniurationibus, in profunda nocte, in abditis, remotis, agreſtibus, ſecretiſque locis. Quare fama etiam à talibus originem trahere non poteſt, ſed à conſortibus, qui tam turpibus ſceleribus præſentes ſunt. Hanc expoſitionem docent Salycet. *in L. Ea quidem. C. de accuſat. non longè à fine, vlt. q. principali*, & Iulius Clarus *lib.* 5. §. *fin. pract. crim. quæſt.* 6. *num.* 17. Et hoc eſt quod Bartol. *in d. L. de minore.* Iuſtinus Amedæus *in tract. de Syndicatu. num.* 51. & 55. Panorm. *in cap. Qualiter & quando*, ſecutus Bartol. & alij alibi tradunt, famam debere habere initium ex probabilibus coniecturis & cauſsis, vel iuſta cauſſa, ſicut etiam ex delicto aliquando docent ſumere originem.

Septimum : Fuga eſt etiam indicium ad torturam, quando aliquis præſertim fugit ante accuſationem, vel inquiſitionem contra eum formatam, vel antequam ad aliquem actum ſit proceſſum. Bart. *in L.* 1. *ff. de bonis eorum, qui ante ſententiam ſibi mortem conſciuerunt.* Angel. *in tract. malef. in verb. Fama publica. verſ. An fuga ſit ſufficiens.* Marſil. *in d.* §. *Diligenter. num.* 41. & alij multi: quos allegant Menoch. & Clar. *loc. cit. nu.* 21. & Andræas Gaill. *pract. obſeruat. lib.* 2. *obſeruat.* 109. Addit Marſil. etiam habere locum, quando fugit, dum habet ſuſpicionem, quod contra eum formabitur inquiſitio. Malefici ſæpè fuga ſolent ſibi conſulere. Alia tamen eſt ratio, quando quis fugit poſt inquiſitionem, & citatus redit, vel cauſſas probabiles abſentiæ & fugæ allegat.

Octauum: Si aliquod opus magiæ, aut maleficij

inueniatur, aut quod ſapiat incantationem, vt olla plena vnguentis variarum rerum magicarum, aut alia inſtrumenta in ædibus diffamatæ & ſuſpectæ inueniantur. Aut etiam liber magiæ penes aliquem reperiatur, qualis ante tres ſeptimanas mihi oblatus à quodã amico, qui eum poſt mortem cuiuſdam, qui eo vſus fuerat, repererat. Qui tam charus ſuo domino fuerat, quod eum emerat 15. daleris, ſecundum ſcriptionem in libro annotatam, & tam peſtilens erat, (vt primo aſpectu animaduerti) vt legere non vellem, ſed ſtatim in præſentia amici tradentis Vulcano, cui cum auctore debebatur, conſecrarem. Neſcio quot myriades Dæmonum in eo continebantur, & horrendæ execrationes cum diris nominibus. Hoc indicium ſumitur etiam ex d. Conſtit. Carolina *in art*. 44. Ad idem facit ſi liber hæreticus penes aliquem reperiatur, ſuſpectus vehementiſsimè habetur, vt condemnari poſsit, ſi aliæ coniecturæ accedant, modò non habeat cum auctoritate ſuperioris, poteſtatem habentis & concedentis ad bonum finem. Ludouic. Roman. *in ſingul. 323. incip. Eo ipſo, quod libri hæreſis reperiuntur.* Marſi. *in d.* §. *Diligenter. num.* 92. Menoch. *lib. 2. de arbitr. Iud. qq. caſu* 374. *num.* 12. & alij ab eo citati. Huic congruit *L. Maiorem. C. de falſ.* qui habet penes ſe inſtrumentum falſum, præſumitur falſarius, niſi oſtendat vnde habuerit. Dictum indicium ponit etiam Bodinus *lib.* 4. *cap.* 4. quod puto eſſe tam vehemens, vt ſi quæ alia leuiſsima adſint, reus poſsit torqueri. Huic adiungere poſſumus, ſi de maleficio ſuſpectus inueniatur in domo, aut ſtabulo alterius, aut loco & tempore, vbi & quando non debet, & ſequatur effectus aliquis,

vt

vt mors, mutilatio, aut morbus. Eadē est ratio, si duobus testibus legitimis probetur reū exercuisse aliquē actum superstitiosum, qui ex communi maleficorū praxi ad aliquod maleficium dirigitur. Exempli gratia: Si duo viri viderint mulierē in aqua stantem, & aquam à tergo proijcientem in aërem, vel virum etiam tempore æstatis, dum tempestas instare animaduertitur, lapidem percutientem, aut mulierē flores de varijs arboribus colligentē, & ollæ imponentem, & de similibus simile est iudiciū: hæc sunt indicia vrgentissima, quorū vnumquodq; per se sufficit ad torturam. Eadem est ratio, si vnus testis omni exceptione maior deponat de ipso crimine, vtpote q. viderit sagā equo infundentē potionem, qui mortuus reperitur. Ad dictum enim vnius testis omni exceptione maioris, deponentis de ipso maleficio, potest quis rapi ad torturam, secundum cōmunem Iurisperitorum sententiam, cui astipulatur Carolina Constitutio *in artic.* 30.

Nonū: Confessio extraiudicialis rei siue accusati, si duob. testib. probetur, facit sufficiens indiciū ad torturā, secundum communem DD. sententiam quam communem attestantur Felinus *in c. Olim de rescriptis.* Dec. *in c. At si cleric. de indi.* Menoch. *lib.* 1. *de præsupt. q.* 89. *nu.* 14. Ioseph. Mascard. *vol.* 1. *de probat. Conclus.* 349. Iul. Clar. *in d. q.* 21. *nu.* 31. & alij ab eo cit. Et quamuis, vt ipse Clar. doctè dicit, quidā DD. teneant, quod huiusmodi confessio possit reuocari, ad euitandum torturam, licet de errore non doceatur: hoc tamen nullo modo est tenendum. Nā si sola reuocatio hoc operaretur, nunquā esset locus cōmuni Conclus. Propter hoc enim deuenitur ad torturā, quia reuocatur confessio, quia si reus

si reus in ea persisteret, non esset tortura. Semper ergo confessio extraiudicialis facit indicium ad torturam, nisi error probetur. Bodinus *lib.4. cap.4.* plus videtur in hoc crimine tribuere confessioni extraiudiciali, sed à communi sine euidenti ratione, aut lege non est recedendum. Ad hoc indicium reduco verba maleficorum & sagarum, quæ aliquando proferunt, quando capiuntur, quibus quasi implicitè confitentur; vt si dicant, actum est de me: aut, ne me morte afficiatis, rei veritatem libenter fatebor. Vel quando abducitur ab habitatione, valedicit domesticis, & propinquis, petendo veniam, & de similibus simile est iudicium: de his etiam Bodinus *loco cit.*

10. *Indicium* commune etiam alijs criminibus, tamen in hoc maximè sibi vendicat locum, est taciturnitas rei, quando scit, vel ex literis amicorum, vel eorundem admonitione, vel etiam ex aliorum obiectione siue opprobrio, se haberi pro malefico, aut mago, & tamen non contradicit, nec opponit, sed sedata mente transit, quasi non curaret. Marsil. *in pract. Criminali. §. Diligenter. num.* 137. Ludouicus Carrer. *in pract. pag.* 55. *in* 28. *indicio.* Menoch. *loco citato num.* 129. Quisquis enim innocens est, ægerrimè fert infamiam sibi imponi de tanto scelere. Et vt ait Bodinus, Qui purus ab isto crimine est, calumnias à quibus in alijs criminibus metuitur, nunquam pertimescet. Dictum tamen indicium alijs adminiculis debet iuuari.

Vndecimum: Si quis scelerata iuramenta, execrabiles blasphemias, & verba impudicissima frequentet, aut Dæmonis nomen semper effutiat ore, aut pueros proprios, siue alienos, aut etiam bestias in nomine Diaboli execrari solitus sit: vt, ex-

vt, exempli gratia, rapiat te Diabolus: exeas in nomine ipsius: vellem te haberet Dæmon; & de similibus similis est censura. Qui enim talia iuramenta & execrabiles blasphemias assiduè exercent, de hæresi suspecti sunt, vt docet Iacobus Simancas *in comment. Catholicarum Institut. tit.* 8. *de blasphemis.* Carrerius *in tract. de hæret.* quos allegat & sequitur Menoch. *lib.* 5. *de præsumption. præsumpt.* 6. *& lib.* 1. *q.* 10. *à nu.* 8. Alphōs. Castrens. *lib.* 1. *de iusta hæretic. punitione. c.* 12. Quomodo ergò meritò non possunt esse tales blasphemi, & immundi execratores vehementer suspecti de maleficij crimine, in quo Deus in sūmo gradu lęditur, relinquitur & abiuratur: & Dęmon colitur, honoratur & patronus assumitur. Quare in præludijs superioris tractatus inter caussas dispositiuas ad hoc infœlicissimū exercitium posuimus execrationem & maledicendi siue imprecandi rabiem. Huic annumerare possumus, si quis cōmiserit etiam alia grauissima scelera distantia à maleficio, vt Menoch. *d. lib.* 1. ex Simanca etiā de hęresi allegat. Nā vix fieri potest, vt homo, qui Deo adhæret, & ad Diaboli partes non declinauit, horrenda scelera perpetret. Qui autem Deo valedixit, & Dæmoni fidem addixit, portam iam omnibus sceleribus etiam fœdissimis aperuit.

Duodecimū ponunt Doctores mallei maleficarū, Grilland. & Bodinus, quod sagę lachrymas emittere non possint. Quod si intelligant lachrymas ex dolore peccatorum, aut oleo diuinę suauitatis prodeuntes, facilè assentior: aliàs quod non possint excutere guttas aquarum & lachrymarum, parum fidei attribuo. Quia verum est de mulieribus, quod quidam cecinit,

Vt flerent, in oculos erudière suos.

Imò sæpè ex pusillanimitate, tristitia, aut dolorē corporali lachrymas emittunt.

Decimumtertium. Quidam indicium sumunt ex facie de maleficis, vt si oculos in terram defigant, aut terribiles deformesq; vultus habeant. Quare communiter dici solet. Deformis, vt saga. Huic concordat Bodin. *lib.* 3.*c.* 3. ex Hieronym. Cardano *lib.* 20. *de subtilitate.* & Martin. Arles *ex alijs in tract. de superstit. à. n.* 100. Sicut enim qui in fodina auri sequitur ipsum minerale, pallidus efficitur, & tremulus fit, qui tractat venam argenti viui: Ita qui sequitur, & inspicit horribilem & turpem visionem Dęmonis, deformis & horribilis in facie redditur. Pro his est etiam Direct. inquisitorum *in* 3. *par. in c. de signis exterioribus, per quæ necromantici hæretici dignoscuntur & magi hæreticantes*, vt loquitur. Habent enim, *ait*, vt communius, ex visione & apparitione, ac collocutione malorum spirituum toruum visum & obliquum. Pro hac sententia facit, quod Iurisperiti tradunt, indicium ad torturam sumi ex mala physiognomia. Marsil. *in pract.* §. *Expedita. num.* 53. ex Baldo *L.* 2. *C. Quorum appellat. non recip.* Carrer. *in pract. pag.* 55. *in* 29. *indicio.* Menoch. *lib.* 1. *de prob. q. d. nu.* 13. & alij ab eo allegati. Quomodo de moribus hominum ex physiognomia iudicari posit, suprà ostensum est. Etsi non sit improbabile, quod asseclæ Dæmonum deformitatem in facie contrahant, tamen cùm deformitas ex multis alijs caussis originem sumere posit, valde infirmum & leue indicium hinc desumitur.

Decimumquartum ponitur à Lamberto Danæo, *in Dialogo de sortiarijs*, & Ioanne Bodino *lib.* 2. *c.* 4. & *lib.* 4.

lib. 4. *c.* 4. & eſt ſtigma ſiue nota, quam Dæmon imprimit eis maleficis & ſagis in aliqua parte corporis, quos timet ſibi non fore fideles: vnde principes quiq; magi tale ſignum non habent. Memini me etiam audiuiſſe, quibuſdam noſtris maleficis & ſagis ſigna impreſſa fuiſſe. Triſcalanus Magus, Bodino referente, dicebat ſignatis magis ineſſe quaſi veſtigium leporis, & quamuis ad oſſa indatur quaſi acus, locum tamen ſenſus expertē eſſe. Sed quicquid ſit, non puto tale ſignum magni faciendum eſſe. Facile enim, ſi quis querat huiuſmodi ſigna, finget aut putabit eſſe, quod non eſt. Quod enim Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum. 2. *q.* 5. *c. Conſuluiſti.* Imò ſi Dæmon cognoſceret ſuos ex tali ſigno cognoſci, non imprimeret: Sicut etiam Bodi. exempla refert, in quibus poſtera die, poſt deprehenſionem ſigni, fuit nota deleta. Similiter admodum ſuperſtitioſum eſt, quod prędicto affine eſt, quod quidā in fronte ex eradicatione Chriſmatis ſagas cognoſcere volunt.

Decimum quintum. Referunt quidam in hunc ordinem indiciorum, quibus ſagæ cognoſcuntur, probationem aquæ frigidæ, ſed hæc in canonibus, expreſsè reprobatur 2. *quæſt.* 5. *can. Mennam,* & *in cap. Tuarum , de purgat. canonica.* Sed de hac materia latiùs actum eſt *in* 2. *memb. ſuperioris tractatus, dub.* 1. *principali.*

Decimum Sextum. Firmum putat eſſe Bodinus *lib.* 4. *cap.* 4. indicium in diffamata, ſi nata ſit ex parentibus maleficis, aut altero tantum. Vnde putat hanc ampliſsimam eſſe regulam, & paucißimas exceptiones admittere. Si ſaga eſt mater, eſt etiam filia. Sed hæc conſequentia quomodo

tam

tam necessariò cohæreat, vt Bodinus infert, non video. Sicut enim ex bonis parentibus nonnunquam oriuntur filij mali: ita ex malis quandoque etiam boni nascuntur, sicut è spinis rosæ producuntur. Sic etiam Achaz pessimo rege & idololatra natus est sanct⁹ rex Ezechias vt *in libro. Reg.* est videre. Sic etiam Iosias, rex pius, qui tulit abominationes impietatis, cuius memoria secundum Ecclesiasticum quasi mel indulcabitur, filius fuit impij Idololatræ Amon. Quamuis enim in filijs paterni criminis exempla metuantur. *can. Si quis 6. quæst.* 1. non tamen necessariò ita contingit. Mores enim multum iuuantur gratia Dei, instructione, conuersatione, ac regimine. Quando autem filia alijs indicijs grauatur, auget præsumptionem, si parens alter, vel aliquid de cognatione & familia fuerint magi & malefici. Hoc tamen refertur ad indicium malæ conuersationis & cohabitationis: qui enim tangit picem, coinquinatur ab ea. Expetit tamen non raro malus spiritus à sagis, vt filios, aut filias sibi in obsequium deuoueant. Quare aliquando tam malas inueneris matres in hac arte, vt prolem necdum natam Dæmoni in abominabile offerant obsequium.

4. Reg. 16.

Ecclef. 49.

Decimumseptimum. Est singularitas quędam notabilis in actibus religionis. Cùm sint superstitiosi, gaudent singularitate, & in actibus exterioribus non rarò incedunt in vestimentis ouium, more magistri sui, qui se etiam transfigurat in angelum lucis, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Decimumoctauum. Est mutatio loci, currunt huc atque illuc, præsertim quando sibi timent, vtpote quum iam sunt diffamati, vel in proximo sunt, vt depre-

deprehendantur: aut iam ſciunt ſocios ſui facinoris deprehenſos, à quibus metuunt ſe denunciandos. Tunc enim timent, & mirabiliter in animo diſcruciantur propter pœnam, quam ratione conſcientiæ ſceleris animus quaſi præſagit, iuxta illud quod Sapiens attribuit magicæ artis peritis in lib. Sapientiæ. *Frequenter enim, ait, præoccupant peßima, redarguente conſcientia.* Cùm ſit enim timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæua perturbata conſcientia, id eſt, conſcius ſui ſceleris remorſu conſcientiæ mouetur, vt ſe ipſum condemnet, & ſuſpicetur pœnam promeritam, inſtare antequam etiam præſens ſit, & ſic nequitia efficit timidum, cùm ſemper propinqua eſſe & ante oculos verſari timeat tormenta. Id quod Cicer. breuibus verbis *in Orat. pro Milone ſignificat*, cum dicit: Magna eſt vis conſcientiæ in vtramque partem, vt nec timeant, qui nihil commiſerunt, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent qui peccauerunt. Alia eſt etiam huius inconſtantiæ & mutationis de loco in locum cauſſa. Cùm enim tam magna ſit inter ſpiritum bonum & malum pugna, quando conſcientia iam incipit remordere, mota ex tribulatione & timore extrinſeco aduenienti, ob pericula & tormenta imminentia, magna naſcitur etiam in animo malefici perturbatio. Quare currit de loco ad locum, quærit requiem, & non inuenit, idque in multis obſeruatum eſt.

Sapien. 17.

Decimum nonum eſt inconſtantia & contrarietas in verbis. Facit enim conſcientia ſceleris timorque quo concutiuntur, vt parum ſibi conſtent. Hæc autem indicium facere ad torturam tradunt Doctores. Marſil. *in d. §. Diligenter. nu.* 74.

 Fran-

tam necessariò cohæreat, vt Bodinus infert, non video. Sicut enim ex bonis parentibus nonnunquam oriuntur filij mali: ita ex malis quandoque etiam boni nascuntur, sicut è spinis rosæ producuntur. Sic etiam Achaz pessimo rege & idololatra natus est sanctꝰ rex Ezechias vt *in libro. Reg.* est videre. Sic etiam Iosias, rex pius, qui tulit abominationes impietatis, cuius memoria secundum Ecclesiasticum quasi mel indulcabitur, filius fuit impij Idololatræ Amon. Quamuis enim in filijs paterni criminis exempla metuantur. *can. Si quis 6. quæst.* 1. non tamen necessariò ita contingit. Mores enim multum iuuantur gratia Dei, instructione, conuersatione, ac regimine. Quando autem filia alijs indicijs grauatur, auget præsumptionem, si parens alter, vel aliquid de cognatione & familia fuerint magi & malefici. Hoc tamen refertur ad indicium malæ conuersationis & cohabitationis: qui enim tangit picem, coinquinatur ab ea. Expetit tamen non raro malus spiritus à sagis, vt filios, aut filias sibi in obsequium deuoueant. Quare aliquando tam malas inueneris matres in hac arte, vt prolem necdum natam Dæmoni in abominabile offerant obsequium.

4. Reg. 16.

Eccles. 49.

Decimumseptimum. Est singularitas quędam notabilis in actibus religionis. Cùm sint superstitiosi, gaudent singularitate, & in actibus exterioribus non rarò incedunt in vestimentis ouium, more magistri sui, qui se etiam transfigurat in angelum lucis, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Decimumoctauum. Est mutatio loci, currunt huc atque illuc, præsertim quando sibi timent, vtpote quum iam sunt diffamati, vel in proximo sunt, vt depre-

deprehendantur: aut iam sciunt socios sui facinoris deprehensos, à quibus metuunt se denunciandos. Tunc enim timent, & mirabiliter in animo discruciantur propter pœnam, quam ratione conscientiæ sceleris animus quasi præsagit, iuxta illud quod Sapiens attribuit magicæ artis peritis in lib. Sapientiæ. *Frequenter enim*, ait, *praeoccupant pessima, redarguente conscientia.* Cùm sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsumit sæua perturbata conscientia, id est, conscius sui sceleris remorsu conscientiæ mouetur, vt seipsum condemnet, & suspicetur pœnam promeritam, instare antequam etiam præsens sit, & sic nequitia efficit timidum, cùm semper propinqua esse & ante oculos versari timeat tormenta. Id quod Cicer. breuibus verbis *in Orat. pro Milone significat*, cum dicit: Magna est vis conscientiæ in vtramque partem, vt nec timeant, qui nihil commiserunt, & pœnam semper ante oculos versari putent qui peccauerunt. Alia est etiam huius inconstantiæ & mutationis de loco in locum caussa. Cùm enim tam magna sit inter spiritum bonum & malum pugna, quando conscientia iam incipit remordere, mota ex tribulatione & timore extrinseco aduenienti, ob pericula & tormenta imminentia, magna nascitur etiam in animo malefici perturbatio. Quare currit de loco ad locum, quærit requiem, & non inuenit, idque in multis obseruatum est. *Sapien. 17.*

Decimum nonum est inconstantia & contrarietas in verbis. Facit enim conscientia sceleris timorque quo concutiuntur, vt parum sibi constent. Hæc autem indicium facere ad torturam tradunt Doctores. Marsil. *in d. §. Diligenter. nu. 74.*

Francis. Brunus *de indicijs & tortura part. 1. quæst. 3.* Angel. ab Aretio *in tract. malefic. verb. Fama publica.* Bartol. *in L. fin. ff. de quæst.* & alij multi, quos refert Menoch. *in d. quæst. 89. lib. 1. de præsumpt.* hoc tamen indicium non est tantum, vt ex eo quis debeat subijci tormentis, nisi alia magis mouentia accedant. Habent tamen hoc proprij sagæ & malefici vt vix respondeant ex proposito ad interrogata, sed nutant in responsionibus, vt obseruandum statuit Bodinus *in d. cap. 4. lib. 4.*

10. *Indicium*, efficere possunt titubatio & animi trepidatio, quando reus examinatur, & interrogatur. Marsil. *loco citato* Bartol. *in L. de minore, §. Plurimum.* Angel. *in d. verb. Fama publica.* Menoch. vbi supra. *num. 72.* Iulius Clarus *in d. quæst. 21. lib. 5. num. 39.* & alij communiter. Huc facit illud Ciceronis *lib. 2. ad Herennium.* Titubatio, *inquit*, mutatio coloris, oratio inconstans, tremor & id genus alia: nempe si constiterit reum, cum ad eum ventum est, erubuisse, titubasse, expalluisse, inconstanter locutum esse, concidisse, pollicitum esse aliquid. Et illud Prouerb. 10. *Pauor his, qui operantur malum.* Postremò, quoniam Iudices aliquando ad inquirendam veritatem maleficos captiuos duos in conspectu opponunt, vel vt aliqui vocant confrontant, summa tum adhibenda est iudici prudentia, vt bene dicta examinet, quid apponatur, quomodo ab altero respondeatur, an alter taceat an neget, qua animi constantia, qua verborum arte, quia quosdam honoratiores & prudentiores instruit Diabol. vt valde callidè loquantur. Hic etiã valde bene notanda duo illa vltima indicia. Hoc loco de confrondatione maleficorũ aduertendum est quando alter eorum tantum in vincu-

vinculis, & vult alteri necdum vinculis constituto crimen in frontem dicere, in quo sibi socius fuit, vt hoc non fiat temerè, nisi alia indicia talia præcedant, vt si testis in frontem deponens constanter in confessione & obiectione perseueret, cum probabili circumstantiarum declaratione, in custodia detineri possit, si rationibus legitimis opponentis dicta non elidat, sed potius indicia facinoris præbeat. Quia magna est infamia ei, qui pro bono viro habetur, confrontari cum homine reo tanti sceleris, quasi socius criminis sit, quã non licet vlli iudici alicui inferre, nisi alia sufficientia indicia præcedant, quæ loco diffamationis sint. Etenim indicia propinqua siue semiplena supplent locum diffamationis, vt multis allegationibus declarat Marsil. *in practica crimin.* §. *Constante. à num.* 19. Si autem confrontatus sufficientibus indicijs grauatus, post confrontationem iterum dimittatur, magis confrontatione suspectus redditus, quam purgatus, & ipse hoc animaduertat, facile fugiet. Hæc sunt, quæ pro ratione temporis, in commentarium de maleficis & mathematicis referre volui, precando Deum optimum Max. lucis authorem, vt principis tenebrarum tyrannidem, qua nunc in multos Christianos sæuit, reprimat: lapsis manus misericordiæ ad surgendum per salutarem pœnitentiam porrigat, & hunc laborem ad ipsius honorem, patriæque salutem susceptum, fœlici fine remuneret.

Amen.

EXTRAVAGANTES ET BVLLÆ APOSTOLICAE DIVERSORVM PONTIficum editæ contra Magos, Incantatores, Sortilegos, aliosq; Superstitiosos.

EXTRAVAGANS IOANNIS XXII. CONTRA Magos, magicasque superstitiones.

VPER illius specula, quamuis immeriti, eius fauente clementia, qui primum hominem humani quidem generis protoplasti, terrenis prælatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & consimilem imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reinuenit perditum & redemit venditum merito suæ passionis, vt contemplaremur ex illa super filios hominum, qui Christianæ religionis cultu Deum intelligunt & requirunt: dolenter aduertimus, quod etiam cum nostrorum turbatione viscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilantur, quod cum morte fœdus ineunt & pactum faciunt cum inferno: dæmonibus namque immolant: hos adorant, fabricant, ac fabricari procurant imagines: annulum, vel speculum, vel phia- lam

lam, vel rem quamcunq; aliam magicè ad dæmones inibi alligandos, ab his petunt, responsa ab his recipiunt, & pro implendis prauis suis desiderijs auxilia postulant, pro re fœtidissima fœtidam exhibent seruitutem (proch dolor) huiusmodi morbus pestifer, nunc per mundum solido amplius conualescens, successiue grauius inficit Christi gregem. Cùm igitur ex debito suscepti pastoralis officij oues oberrantes per deuia, teneamur ad caulas Christi reducere, & excludere à grege Dominico morbidas, ne alias corrumpant: Hoc edicto in perpetuum valituro, de consilio fratrum nostrorum, monemus omnes & singulos renatos fonte Baptismatis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis præcipientes eisdem, quod nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat: vel quod execrabilius est, quomodolibet alio in aliquo illis vti. Et quia dignum est, quod hi, qui per sua opera peruersa spernunt Altissimū, pœnis suis pro culpis debitis percellantur: Nos in omnes & singulos, qui contra nostra saluberrima monita & mandata facere de prædictis quicquam præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsos incurrere volumus ipso facto: statuentes firmiter, quod præter pœnas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum aliquo infra octo dies à munitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, ad infligendas pœnas omnes & singulas, præter bonorum confiscationem dumtaxat, quas de iure merentur hæretici, per suos competentes Iudices procedatur. Verùm cùm sit expediens, quod ad hæc tam nefanda omnis via, omnisq; occasio præcludantur, de dictorum nostrorum fratrum consilio vniuer-

vniuersis præcipimus & mandamus, quod nullus eorum libellos, scripturas quascunque de præfatis damnatis erroribus quicquam continentes, habere, aut tenere, vel in ipsis studere præsumat; quin potius volumus, & in virtute sanctæ obedientiæ cunctis præcipimus, quod quicunque de scripturis præfatis vel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum spatium ab huiusmodi edicti nostri notitia computandum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte abolere, & comburere teneantur: alioquin volumus, quod incurrant sententiam excommunicationis ipso facto, processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad pœnas alias grauiores. Datum Auinione.

SIXTVS QVARTVS.

DILECTO FILIO VICARIO Venerabilis Fratris nostri Episcopi Bononiensis in spiritualibus generali.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

• Nunciatum est nobis, nonnullos ordinis. S. Mariæ de monte Carmeli fratres, tantæ fuisse temeritatis, vt veriti non sint disputando & prædicando in nostra ciuitate Bononiensi eiusque comitatu asserere, non esse hæreticum, & à puritate fidei alienum, dæmonum exspectare responsa: ob quod aduersus ipsius fidei puritatem scandala multa exorta videntur. Nos id indignè molesteque ferentes, & de præmissis certam notitiam non habentes, discretioni tuæ per præsentes committimus & mandamus, vt

mus, vt omni opportuna adhibita diligentia & industria, veram notitiam habere cures, an sit, qui fuerint huiusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quicquid autem in præmissis inueneris, in scriptis authenticè redactum, ad dilectum filium Franciscum de Toleto, Notarium & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo transmittas: vt ab eo de omni re certiores facti, quid agi conueniat auctore Domino statuere valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, die 1 . Iunij. M. CCCC. LXXIII. Pontificatus nostri anno secundo.

INNOCENTIVS VIII.

Inquisitoribus Germaniæ.

INNOCENTIVS EPISCOPVS Seruus Seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam.

SVmmis desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, vt fides Catholica nostris potißimè temporibus vbiq; augeatur & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum votiuum sortiatur effectum, cunctisq; propterea per nostræ operationis ministerium, quasi per prouidi operatoris sarculum erroribus extirpatis, eiusdem fidei zelus & obseruantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur. Sanè nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemaniæ

superioris, nec non in Moguntinen. Colonien. Treueren, Saltzburgen & Bremen. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis & diœcesibus, complures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, cum Dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus & coniurationibus, alijsque nefandis superstitionibus & sortilegijs, excessibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum vuas & arborum fructus, nec non homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia; vineas quoque, pomeria, prata pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari & extingui facere, & procurare, ipsosque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris tam intrinsecis quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines ne concipere, virosque ne vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant, impedire: fidem prætereà ipsam, quam in sacri susceptione Baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare: Aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina instigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarũ periculum, diuinæ maiestatis offensam, ac pernitiosum exemplum ac scandalum plurimorum. Quodque licet dilecti filij Henricus Institoris, in prædictis partibus Alemaniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ, diœceses, & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: nec non Iacobus Sprenger, per certas partes lineæ Rheni, Ordinis Prædicatorum, & Theologiæ Professores, hæreticæ prauitatis Inquisitores per literas Apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc

existunt,

existunt, tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere quàm oporteat pro eo quod in literis deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, diœceses, terræ, & alia loca prædicta illarumque personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specificè expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minimè contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in Prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, terris & locis prædictis huiusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundẽ super excessibus & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in Prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis excessus & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta qualibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset, de medio submouere, & ne labes hæreticæ prauitatis, aliorumq; excessuum huiusmodi in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundat, opportunis remedijs, prout nostro incumbit officio, prouidere volentes, fidei zelo ad hoc maximè nos impellente, ne propterea contingat, Prouincias, ciuitates, diœceses, terras, & loca prædicta sub eisdem partibus Alemaniæ superioris debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis huiusmodi exequi licere, & ad personarum earundem, super excessibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac si in literis prædictis Prouinciæ, ciuitates, diœceses, terræ &

loca ac personæ, & excessus huiusmodi nominatim, & specificè expressa forent, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus. Proque potiori cautela litteras & deputationem prædictas ad prouincias, ciuitates, diœceses, terras, & loca, nec non personas, & crimina huiusmodi extendentes, præfatis Inquisitoribus, quod ipsi & alter eorũ accersito secũ dilecto filio, Ioan. Gremper Clerico Constantien. diœcesis magistro in artibus eorum moderno, seu quouis alio notario publico, per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in Prouinciis, ciuitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis contra quascunque personas cuiuscunq; conditionis & præminentiæ fuerint, huiusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasquè personas, in quas præmissis culpabiles repererint iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire & mulctare. Nec non in singulis Prouinciarum huiusmodi parochialibus Ecclesiis, verbum Dei fideli populo, quotiens expedierit, ac eis visum fuerit, proponere & prædicare, omniaq; alia & singula in præmissis & circa ea necessaria & oportuna facere, & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam, eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro Episcopo Argentinensi, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se, vel per alium, seu alios præmissa vbi, quando, & quotiens expedire cognouerit, fueritquè pro parte Inquisitorum huiusmodi seu alterius eorum legitimè requisitus, solemniter publicans, non permittat eos per quoscunquè super hoc contra prædictarum & præsentium litterarum tenorem, quauis auctoritate molestari seu alios quomodolibet impediri: molestatores & impedientes, & contradictores quoslibet & re-

& rebelles cuiuscunqúe dignitatis, status, gradus, præeminentiæ, nobilitatis, & excellentiæ, aut conditionis fuerint, & quocunq; exemptionis priuilegio sint muniti, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac alias etiam formidabiliores, (de quibus sibi videbitur) sententias, censuras, & pœnas, omni appellatione postposita, compescendo, & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias ipsas, (quotiens opus fuerit) aggrauare, & reaggrauare auctoritate nostra procuret, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Nō obstantibus præmissis ac Constitutionib⁹ & ordinationibus Apostolicis cōtrarijs quibuscunq;. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultū, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunqúe tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat, quomodolibet vel differri, & de quacunqúe toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis.

Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, extensionis, concessionis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1484. Non. Decembr. Pontificatus nostri anno primo.

ALEXANDER VI.

DILECTO FILIO ANGELO de Verona, Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Professori, in Prouincia Lombardiæ hæreticæ prauitatis Inquisitori.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Cùm acceperimus in Prouincia Lombardiæ, diuersas vtriusquè sexus personas, diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operam dare: suisquè veneficijs, & vanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare, homines & iumenta, ac campos destruere, & diuersos errores inducere, magnaquè inde scandala exoriri: decreuimus pro pastoralis officij nobis ex alto commissi ministerio, scelera huiusmodi compescere: ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Ea propter tam tibi: quàm etiam successoribus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus & mandamus; vt etiam soli, honesto tamen comitatu per vos eligendo associati, contra easdem vtriusquè sexus personas diligenter inquiratis: easque iustitia mediante puniatis & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis & concessionibus, ordinariis forsan

san pro tempore factis, cæterisque contrarijs quibuscunq; non obstantibus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die, &c.

LEO PAPA X.

VNIVERSIS ET SINGVLIS locorum Ordinarijs, ac hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in dominio Venetorum consistentibus, Salutem & Apostolicam benedictionem.

HOnestis petentium votis libenter annuimus eaq; fauoribus persequimur opportunis. Alias ad petitionem dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & Dominij Venetorum, cùm in Brixiensi & Pergamensi ciuitatibus & diœcesibus, quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum labe hæretica, per quam suscepto renunciabatur Baptismatis Sacramento, Dominum abnegabant, & Satanæ, cuius consilio seducebantur corpora & animas conferebant, & vt illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum esse videbatur, vt ad eorũ errorem extirpandũ opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam eiusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinatè vitam potius perfidè amittere, quàm errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (vt dicebatur) vestri ordinariorum contra tales processu, dubitantes, Venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem

Ducem

Ducem & dominium Nuncium vobis adiungendum duximus, cum facultate per se vel alium, seu alios processus per vos habitos, seu factos examinandi, & reuidendi: & si vos Inquisitores processus prædictos ritè, & rectè ac iuxta formã iuri habitos fecissetis contra tale hominũ damnatorũ genus vnà vobiscũ procedendi & inquirendi, nec non procuratores & aduocatos, scribas, cæterosque ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos, officiales & ministros cum competentibus salariis deputandi, & homines prædictos (quod redire ad Ecclesiæ vnitatem vellent) clementer suscipiendi, eisque pœnitentiam salutarem iniungendi, & eos absoluendi, etiam in vtroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio sæculari tradendi, cæteraque quæ vos de iure, vel consuetudine facere possetis, & deberetis faciendi, gerendi, exercendi, & exequendi prout in litteris desuper confectis continetur.

Cùm igitur commissionis huiusmodi vigore præfatus Nuncius, venerabilem fratrem Episcopum Iustinopolitanum in partibus illis commorantem, ad præmissa vna vobiscum pertractanda & exequenda subdelegauerit, vosq; & ipse subdelegatus in valle Communicæ Brixiensis diœcesis, vbi maximè huiusmodi damnati generis homines vigent & pullulant, processeritis; ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ seculari tradendos, nec non iam condemnatos habueritis, videtur quod per Venetorum Collegium Prætori Brixiensi mandatum fuerit, ne sententias huiusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expensas & salaria pro huiusmodi Inquisitionis negotio necessaria

subm-

submoueret, & retraheret: nec non processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in ciuitate Venetiarum comparendum cogeret & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus Nuncius adiunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quod prout ante datas huiusmodi litteras potuissetis, procedere non poßitis: indecensq; & contra iuris & sacrorum canonum dispositionem, ac Ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & caußis ecclesiasticis se intromittere, nolleq; inuictam à vobis executionem adimplere, nisi processibus, ac sententijs per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos caussasq; ecclesiasticas superioritatem & iurisdictionem haberent: cum tamen in clericos caussasque huiusmodi, laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, nō auctoritas imperandi, propter quod inter Christifideles non modicum surgit scandalū. Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum caussarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infœlices animæ huiusmodi peccatis magis grauentur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos prout ante datas dictas litteras de iure & consuetudine seu priuilegio procedere poteratis, nec non etiam contra maleficos & sortilegos ac à fide apostatantes, prout criminis postulauerit qualitas, procedere posse & debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus; vobis committentes & mandantes, vt eosdem

dem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales suos, ne ipsi vlterius in huiusmodi caussis se intromittant, sed quod iniunctas sibi executiones, & fortè iniungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processuum, per dictos ecclesiasticos iudices factorum visione, vel examinatione prompte exequantur moneatis & hortemini. Etsi hoc facere neglexerint, vel recusauerint, vos eos per censuras ecclesiasticas & alia iuris opportuna remedia appellatione postposita compellatis. Præmissis ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis statutisq; & consuetudinibus ciuitatum & diœcesum prædictarum, iuramento, firmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, cæterisq; contrarijs non obstantibus quibuscunque.

Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die 15. Februarij. M.D.XXI. Pontificatus nostri anno octauo.

ADRIANVS VI.

Inquisitori Comensi.

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Dudum, vti nobis exponi fecisti, per fœlicis recordationis Iulium Papam II. prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hæreticæ prauitatis Inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quam-

quam plures vtriusq; sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptione Baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam Crucem pedibus conculcantes, & oppr bria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eiq; obedientiam & reuerentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsq; nefandis superstitionibus, iumenta & fructus terræ multipliciter lædentes, aliaq; quàm plurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes, & perpetrantes, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosumq; exemplum, & scandalum plurimorum. Contra quæs cùm dictus Georgius tunc (vt asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgij incumbebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici quàm laici illarum partium, quærentes plus sapere quàm oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij Inquisitionis officium non pertinere temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminauerunt: sicq; eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgij officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quod propter præmissa, personæ prædicta delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicū fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pra-

uitatis longius venena diffunderet) prouidere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis litteras, cõmisit & mandauit quatenus in locis eiusdem Georgij inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra quascunque personas cuiuscunque conditionis & praeminentiae forent, inquisitionis officium exercere & exequi: ipsasque personas quas in praemissis culpabiles reperiret, vnà cum locorum ordinariorum Vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios haereticos à iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & alia iuris opportuna remedia compescendo. Eos verò qui in praemissis, consilium, auxilium, vel fauorem praestarent, praefatus praedecessor noster, eisdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus crucesignati contra alios haereticos, ex indulto Apostolico eis concesso, tunc gaudebant & vtebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solùm delicta & crimina huiusmodi contra fidem Catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur, sed in omnibus alijs locis & dioecesibus, sub iurisdictione aliorum inquisitorum dicti ordinis congregationis Lonbardiae, indies perpetrantur & committuntur. Et cùm eadem sint delicta, eadem profectò prouisione & castigatione eis est earundem literarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictae prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis haereticae prauitatis

Inquisitorum vbilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prædictas ad vo. extendere & ampliare aliasq; desuper opportunè dignaremur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas, cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdē litteris continetur, ad te & ad alios ordinis congregationis huiusmodi Inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quàm in futurum perpetuis futuris temporibus deputandos, ac si tibi, & cuilibet Inquisitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuissent, Apostolica auctoritate tenore præsentium extendimus. Ipsasq; litteras tibi & illis, vt præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Iulius prædecessor voluit non obstare, cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Et quia difficile foret præsentes litteras, ad singula loca, in quibus de eis fides forsan fuerit facienda, deferre: volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod ipsarum transumptis, manu cuiuscunq; notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius Curiæ, seu personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis: in iudicio & alibi, vbi opus fuerit, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris die XX. Iulij, M.D.XXIII. Pontificatus nostri anno I.

SIXT. V. PROHIBITIO

CONTRA IVDICIARIAE ASTROlogiæ artem, incantationes, diuinationes, & sortilegia, & libros, in quibus huiusmodi continentur, &c.

SIXTVS EPISCOPVS

Seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam.

COeli & Terræ Creator Deus, quem vnum Omnipotentem corde credimus ad iustitiam, & ore confitemur ad salutem; etsi homini, quem ad imaginem, & similitudinem suam creauit, mentem dederit, quæ non solum diuino fidei lumine illustrata, mysteria illa cognosceret, quæ humanam intelligentiam superant, sed etiam natura suæ vi, magno licet cum labore, præclara multa inuestigaret, atq; intelligeret, Tamen, vt superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam conditoris sui maiestatem, humi stratus veneraretur, sibi soli eorum, quæ euentura sunt, scientiam, & futurarum rerum cognitionem reseruauit. Solus enim ipse, cuius oculis omnia nuda, & aperta sunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, omnia præsentia, & ante oculos posita habet, solus denique omnia, & singula quæcunque totius temporis decursu, & seculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate nouit, & admirabili prouidentia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec Dæmones

ipsi

ipſi præſentire poſſunt. Quare Idolorum in futuris annunciandis falſitatem & imbecillitatem, & eorum qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet Spiritus S. apud Iſaiam illis verbis Anunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis, *& in nouo Teſtamento Chriſtus Dominus diſcipulorum ſuorum de futuris euentis paulò cupidius inquirentium, interrogationem graui illa reſponſione retudit, qua etiam omnium fidelium ſuorum curioſitatem coërcuit.* Non eſt veſtrum ſcire tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. *Nec verò ad futuros euentus, & fortuitos caſus prænoſcendos (futuris euentibus ex naturalibus cauſsis neceſſario, vel frequenter prouenientibus, quæ ad diuinationem non pertinent, duntaxat exceptis) vllæ ſunt veræ artes, aut disciplinæ, ſed fallaces, & vanæ improborum hominum aſtutiæ, & Dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, conſilio, vel auxilio omnis diuinatio dimanat, ſiue quod expreſsè ad futura manifeſtanda inuocentur, ſiue quod ipſi prauitate ſua, & odio in genus humanum, occultè, etiam præter hominis intentionem ſe ingerant, & intrudant vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominum pernicioſis vanitatibus, & fallaci contingentium prænunciatione implicentur, & omni impietatis genere deprauentur. Quæ quidem ipſis cognita ſunt, non diuinitate aliqua, nec vera futurarum rerum ſcientia, ſed naturæ ſubtilioris acumine, & alijs quibuſdam modis, quos hominum obtuſior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non eſt, in huiuſmodi futurorum, contingentium, & fortuitorum euentuum inquiſitione, & præcognitione, diaboli operationem ſe*

Iſaiæ 41.

Actor. 1.

 falla-

fallaciter immiscere, vt sua fraude ac dolis, miseros homines à via salutis auertat, & laqueo damnationis inuoluat. Quæ cum ita sint, nonnulli hæc fideliter, & religiosè, vt debent, non attendentes, sed curiosa sectantes, grauiter Deum offendunt, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes, in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarij vocati, qui vanam, falsamque syderum, & astrorum scientiam profitentes, diuinæque dispositionis ordinationem, suo tempore reuelandam præuenire audacissimè satagentes, hominum natiuitates, seu genituras ex motu syderum, & astrorum cursu metiuntur, ac iudicant futura, siue etiam præsentia & præterita occulta, atque ex puerorum ortu, & natali die, siue quauis alia temporum & momentorum vanissima obseruatione, & notatione, de vniuscuiusque hominis statu, conditione, vitæ cursu, honoribus, diuitijs, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitijs, carceribus, cædibus, varijs discriminibus, alijsque prosperis & aduersis casibus, & euentibus præcognoscere, iudicare, & affirmare temerè præsumunt, non sine magno periculo erroris, & infidelitatis; cùm S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hæc obseruat, qui attendit, qui credit, qui in domum recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & Baptismum præuaricasse affirmet, vt illos meritò Apostolus arguat, atque increpet illis verbis: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.

Galat. 4.

Hi igitur leuissimi, & temerarij homines in miserandam animarum suarum ruinam, graue fidelium scandalum, & Christianæ fidei detrimentum, futuros rerum

rum euentus, & quæcunq; proſperè, vel aduersè obuentura ſunt, ac actus humanos; ea denique quæ ex libera hominum voluntate proficiſcuntur, aſtris, ſyderibuſque aſcribunt, eiſque eam facultatem, vim ſeu virtutem, & efficaciam tribuunt ſignificandi futura, & ad præcognita ita inclinandi, vt ſic omninò, nec aliter euentura ſint, atque ob eam cauſſam de ijs rebus omnibus iudicia facere, prognoſtica, prædictiones, & præcognitiones ſibi aſſumere, & palam venditare non dubitant, quibus non pauci rudes, & imperiti, alijque nimis creduli, & imprudentes tantam fidem præſtant, vt ex huiuſmodi iudiciorum & prædictionum præſcripto, aliquid certò eſſe credant, aut ſperent, quorum ſanè, & mendacium magiſtrorum temeritas, infœlicium diſcipulorum credulitas magnopere deploranda eſt, qui vel diuinis literis admoniti non intelligunt hominis præſtantiam, cui cœli & Stellæ, & clariſsima Cœli ſydera Sol, & Luna, Deo ita diſponente, non imperant, ſed inſeruiunt, ſic enim Moyſes populum Dei, vt hunc errorem caueret, præmonebat. Ne fortè eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem, & Lunam, & omnia aſtra cœli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cœlo ſunt. *Sed quid ſydera mirandum eſt homini ſeruire? nonne nobiliſsimæ intelligentiæ Angeli ipſi, omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis? nam rationales oues ita diligit Deus, vt non ſolum Epiſcopos, quemadmodum à S. Ambroſio ſcriptum eſt, ad tuendum gregem ordinauerit, ſed etiam Angelos deſtinauerit. Præclarè etiam*

Deut. 10.

Li. 2. in Lu.

S. Hie-

Lib. 3. in Matth. S. Hieronymus: *Magna dignitas animarum, vt vnaquaq; habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quod si angeli homines custodiunt, quid aduersus Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri aut efficere poterunt, quæ cum ipsis Angelis nullo modo sunt comparanda? Nec sane hoc loco prætereunda est, eximij Ecclesiæ Doctoris, & Beatißimi Pontificis* Hom. 20. in Euang. *Magni Gregorij sententia, qui Priscillianistas hæreticos vnumquemque hominem sub constitutionibus stellarum nasci putantes, magno rerum, & verborum pondere confutat. Absit (inquit) à fidelium cordibus, vt aliquid esse fatum dicant, vitam quippè hominum solus hanc conditor, qui creauit administrat, neque enim propter stellas homo, sed stellæ propter homines factæ sunt, etsi stella fatum hominis eße dicitur, ipsis suis ministerijs subeße homo perhibetur. Vtinam insani homines hæc saperent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Leuitico dicentis.* Leuit. 20. Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos: *Neq; enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, tanto studio inuestigarent, ijsdem miserè se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & curiosi, vel impij, & irreligiosi, qui futurarum, & occultarum aliarum rerum notitiam adeò anxie habere student, vt ob eadem prænoscenda, & inuestiganda in diuinæ legis offensionem multipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, aliisque sortilegiis, & superstitionibus, non sine Dæmonum saltem occulta societate, aut tacita pactione, operam dare, seu illis, ac sortibus*

tibus illicitis taxillorum granorum triticeorum, vel fabarum iactu vti non verentur. Alij verò aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per crucis victoriam prostratæ Idololatriæ reliquias retinentes, quibusdam auguriis, auspicijs, similibusue signis, & vanis obseruationibus ad futurorum diuinationem intendunt. Alii item sunt, qui cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno, qui similiter ad occultorum diuinationem ad inueniendos thesauros, vel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta, in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent circulos, & diabolicos characteres describunt, Dæmones inuocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliaúe sacrificia offerunt, candelas accendunt, aut rebus sacris, vel sacramentis, aut sacramentalibus sacrilegè abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quauis alia impietatis obsequia præstant, cultum venerationemúe tribuunt; aut annulum, vel speculum, aut paruas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad dæmones in eis illigandos, seu includendos, vt putant ad responsa ab ipsis inde petenda, aut habēda. Alii præterea etiā in corporibus obsessis, vel lymphaticis & phanaticis mulieribus Dæmones de futuris, vel occultis rebus, aut factis exquirunt, vt meritò ab eis quos Dominus in Euangelio tacere imperauit, vanas, mendacesq; referant responsiones. Alij quoque præstigiatores, frequentius verò mulierculæ quædam superstitionibus deditæ in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo accensis candelis, etiam benedictis sub no-

mine Angeli Sancti, & albi, Diabolum omnium malorum satorem supplices adorantes, vel in vnguibus, aut palma manus, quandoque etiam oleo perunctis eundem omnium fallaciarum architectum orant, vt similiter futura, vel occulta quæuis per specra, & apparentes imagines, seu phantasticas visiones sibi ostendat, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus, aut variis superstitiosis obseruationibus, futurorum; & occultorum huiusmodi veritatem quærunt, & hominibus prædicere contendunt. Quorum omnium, quos supra enumerauimus consimilis impietas parem exitum habet, nimirum, quod Dæmonis præstigiis, ac dolis, tum qui diuinant, tum qui diuinationem expetunt illusi, ac delusi miserrimè reperiuntur. Itaq; cum futuros euentus in se ipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium illud necessario consequitur, vt Astrologi, & alij prædicti, qui huiusmodi futura prænunciare, aut prænoscere quocunque modo, nisi Deo reuelante audent: iniustè atque impudenter, quod Dei est sibi assumant, & vsurpent. Sic fit, vt dum ab eis, quod solius est creatoris perperam craturis tribuitur, diuina Maiestas grauiter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis, pestis, atque exitium importetur. Et licet iam pridem regulis indicis librorum prohibitorum ex decreto sacri Generalis Trid. Concil. confecti, illud inter cætera constitutum fuerit, vt Episcopi diligēter prouiderēt, ne huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus, & indices legerentur, vel haberētur qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisúe casib. aut iis actionib. quæ ab humana voluntate pēdent, certo aliquid euentarum affirmare audent, permissis tamen

iudi-

iudiciis,& naturalib. obseruationib. qu[illegible] agriculturæ, siue medicæ artis iuuand[illegible] fuissent. Libros vero omnes, & scripta Geoma[illegible] mantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siue in [illegible] tinentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reiici, & aboleri curarent. Non tamen errorum, corruptelarum, delictorũ, & abusuum prædictorum extirpationi vsque adeo prouisum est, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud plurimos curiosius vigeant, cum valde frequenter, detectis Diaboli insidiis, diuinationum, sortilegiorum, & variarũ superstitionũ omnia plena esse in dies detegantur. Nos igitur, qui pro nostro pastoralis officii munere fidei integritatem inuiolatam conseruare debemus, & animarum saluti prospicere; quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex paternæ charitatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præterea Sanctam illam Christianæ Religionis simplicitatem, præsertim vbi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia ab omni erroris labe integram, atque incorruptam, vt par est, retineri: Volentes quoque prædictæ falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum & superstitionum detestabili studio, & execrandis flagitiis atq; impuritatibus occurrere, vt de Christiano populo meritò dici possit quod de antiquo Dei populo scriptum est.
Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel. *Hac perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, vt tam contra* Num. 23.

Astro-

Astrologos, Mathematicos, & alios quoscunque dictæ iudiciariæ Astrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam inposterum exercentes, aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris, contingentibus successibus, fortuitisq́ casibus, aut actionibus, ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certo affirmare asserant, aut protestantur, quam contra alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & pernitiosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur, & docent, aut discunt, quiúe huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes ac præmissa detestanda scelera, & delicta, vt præfertur faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiusque dignitatis, gradus, & conditionis existant, tam Episcopi, & Prælati, superiores, ac alij ordinarij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiamsi in plerisq́ ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant, & procedant, atque in eos seuerius Canonicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant.

• *Prohibentes omnes & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes ac superstitiones continentur, ac vt supra in memorato indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscunq́ Christifidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & ordinarijs loco-*

locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere.

Et nihilominus eadem auctoritate statuimus & mandamus, vt contra scienter, legentes, aut retinentes libros, & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur, similiter ijdem Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coërcere possint.

Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscunq;.

Vt autem præsentes nostræ litteræ ad communem omnium notitiam faciliùs deducantur: iubemus illas in valuis Basilicarum S. Ioannis Lateranens. & Principis Apostolorum de Vrbe, ac in acie Campi Floræ affigi, seu appendi, eisq; detractis ipsarum exempla, etiam impressa eisdem in locis affixa relinqui. Et insuper vniuersis, & singulis venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, locorum ordinarijs, & prælatis, nec non Inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, per hæc committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, vt per se vel alium, seu alios easdem præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum notitiam habuerint, in suis, & singulis parochialibus Ecclesijs, dum in eis populi multitudo ad diuina conuenerit, deinde vero semel in anno, & quoties eis expedire videbitur, vulgari sermone publicent, aut publicari faciant. Quia vero difficilè foret præsentes litteras ad singula quaque loca, in quibus de eis fides facienda erit deferri. Volumus, vt earum transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, ac paruo sigillo Sanctæ

Roma-

... ane, & vniuersalis Inquisitionis, aut alicuius prę... vel Curiæ Ecclesi. munitis; eadem prorsus fides in ... & extra vbique locorum adhibeatur, quæ eisdem originalibus litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, ... Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, mandatorum, prohibitionis, ... commissionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. Anno Incarnationis, 1585. Nonis Ianuar. Pont. nostri Anno 1.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM IN

hoc libro contentarum.

A.

Animæ

... ane, & vniuersalis Inquisitionis, aut alicuius pr... ... Curiæ Ecclesi. munitis; eadem prorsus fides in ... & extra vbique locorum adhibeatur, quæ eisdem originalibus litteris adhiberetur, si essent exhibitæ, v... Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, mandatorum, prohibitionis, ... commissionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. Anno Incarnationis, 1585. Nonis Ianuar. Pont. nostri Anno 1.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM IN *hoc libro contentarum.*

A.

Animæ

E.

N.

O.

R.

S.

Somnio-

O.

Somnio-

FINIS.